

FADERNAS GUDASAGA

BERÄTTAD FÖR UNGDOMEN

AF

VIKTOR RYDBERG.

SKRIFTER

AF

VIKTOR RYDBERG

XII

FÄDERNAS GUDASAGA
SIBYLLINERNA OCH VÖLUSPA
ASTROLOGIEN OCH MERLIN
HJÄLTESAGAN Å RÖKSTENEN.

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

GÖTEBORG

GÖTEBORGS HANDELSTIDNINGS AKTIEBOLAGS TRYCKERI

1906.

FÄDERNAS GUDASAGA.

BERÄTTAD FÖR UNGDOMEN.

TREDJE UPPLAGAN.

»Hör de djupa ljud från Nordens
Barndomsdagars Baldershage.
Kämpeluren, Heimdallshornet,
Silfverharpans klang hos Brage!
Hör, det är den vaggsång nornan
Fordom kvad för folkets öra,
Och ett nordiskt ungdomslynne
Ännu glädes af att höra!»

STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

I. VÄRLDSSKAPELSEN.

1.
KAOS. VÄRLDSTRÄDET.

Den värld, i hvilken vi lefva, är icke af evighet. Den har haft en början och skall få ett slut. Det har varit en tidernas morgon. Då

»fanns ej sand, ej sjö,
ej svala böljor,
jord var icke,
ej himmel där ofvan»,

men rymden fanns, ett tomt ofantligt svalg — Ginnungagap.

Och en trefald af krafter fanns, som inträdde i Ginnungagap och verkade där: kölden, värmen och den skapande visdomen.

De uppstego ur källor af okänt ursprung. Norr om Ginnungagap upprann köldens källa, Hvergelmer, och inhöljde rymden åt detta håll i frostiga töcken. Den nejden kallas därför Nifelheim (töckenvärlden). Söder om Ginnungagap upprann värmens källa, som sedan blifvit kallad Urds. Mellan dem båda, midt under Ginnungagap, upprann den skapande visdomens källa, om hvilken blifvit sagdt, att hennes djup är sådant, att icke ens Odens tanke kan mäta det. Den källan blef sedan kallad Mimers.

Ur Hvergelmer brusade dimsvepta köldvågor in i Ginnungagap och mötte där värmeböljorna från söder. Genom deras strid och blandning uppstodo de grundämnena, af hvilka den första världen bildades.

I rymdens afgrund, där den skapande visdomens källa upprinner, låg

fröet till Yggdrasil, världsträdet. Det spirade och sände ut rötter genom de tre krafternas källor, och dess sammanflätade oräkneliga rottrådar vordo stommen till den grund, hvarpå underjorden hvilar. Under långa världsåldrar lyfte sig trädets stam allt högre och sköt grenknippor öfver hvarandra, på hvilka de olika världarna, allt eftersom de skapades, fingo sina underlag. För mänskliga ögon är Yggdrasil osynligt. Det kallas äfven Mimerträdet.

2.

URVARELSERNA.

Skaparkraften ur visdomskällan genomträngde grundämnena och ur deras jäsning uppkom ett lefvande väsen, urkon Audumla. Hon närde sig af de lifsfrön, som i grundämnena förefunnos, och frigjorde ur deras stelnade föreningar en i dem dold gudomlig lifsform. Detta tillgick så, att när Audumla slickade deras rimfrost och sälta, framkom så småningom, likasom löst af hennes tunga, en mänsklig skepnad ur den steniga grunden; den var skön att skåda och af väldig storlek. En

gudomsande bodde i honom, och han vardt stamfader till de gudar, som intill denna tidsålders slut styra och skydda människornas värld. Denne, den äldste af tidehvarfvens gudar, hette Bure och blef fader till Bur och farfader till Oden och hans bröder.

Men det uppkom i urvärlden ännu en varelse: den ofantlige jätten Ymer. Etterdroppar, som utslungades af Hvergelmers köldvågor, samlade sig, växte och vordo till honom. Med fyra munnar sög han fyra mjölkströmmar ur Audumlas spenar. De närde honom med lifsfrön af olika art, hvilka gjorde honom till fader åt olika ätter, framspirande ur olika lemmar af hans kropp. Så fram växte under hans vänstra arm man och mö, från hvilka en vacker och gudavänlig jätteätt har kommit; men hans fötter födde med hvarandra de fördärflige rimtursarnes fader Trudgelmer, ett vidunder med tre hufvuden. Trudgelmer födde -- likasom sin fader utan kvinna -- sonen Bergelmer.

Bland de ädla väsen, som härstamma från Ymer, äro den vise Mimer

och hans syster Beisla, samt de tre ödesdiserna, systrarna Urd, Verdande och Skuld de förnämsta.

3.

UNDERJORDEN. BURS SÖNER. URTIDSKONSTNÄRERNA. ODENS SJÄLFUPPOFFRING.

Underjorden är den äldsta delen af skapelsen och var bebodd och smyckad, långt innan jorden inrättades till bostad åt människosläktet, ja, innan Asgard vardt bebyggt af asagudarne.

Underjorden består af två mycket olika områden, åtskilda af en hög bergskedja med stupande väggar. Bergskedjan kallas Nidafjället. Norr om henne ligger det dystra, kalla, gyttjiga och töckenhöljda Nifelhel, där förut Nifelheim var i Kaos. Uppe på fjällslätten återfinnes källan Hvergelmer, ur hvilken en mängd floder strömma ned mot norr och söder.

Söder om Nidafjället utbreder sig ett land af obeskriflig härlighet med blomsterfält och lundar, aldrig härjade af frost och vinter. Detta land delas i två riken, Mimers rike och ödesdisernas. Mimers är beläget öfver det forna Ginnungagap, rundt omkring den skapande visdomens källa, som i honom fick sin vårdare och väktare.

Det andra riket är beläget kring värmekällan, och denna har fått till sina väktare de tre nornorna eller ödesdiserna, Urd och hennes syst-rar.

Tillsammans kallas Mimers och Urds riken för Hel. Underjorden utgö-res således af Hel och Nifelhel.

Midt öfver underjorden hvilar på Yggdrasils grenar jordens skifva.

Men det dröjde länge, innan hon blef till en värld, beboelig för människor. Der dvaldes under långa tidsåldrar jätten Ymer och hans fötters flerhöfdade barn. Det var en värld uppfylld af vanskapliga och vilda jätteväsen.

Medan det såg så ut på jordens yta, bodde i underjordens evigt gröna riken de äldste gudarne fredligt och lyckligt tillsammans med Mimer, ödesdiserna och andra medlemmar af samma ädla jättesläkt. Bures son Bur vardt där gift med Mimers syster Beisla, som födde med honom tre söner. Den äldste af de tre är Oden, känd äfven under många andra namn. Han blef stamfader för asarnes gudasläkt. Den andre är den milde Höner, känd äfven under namnet Vee. Den tredje är Lodur, »uppflammararen», som äfven kallas Vile. Höner och Lodur blefvo stamfäder för vanernas gudasläkt.

Mimer, väktaren vid den skapande visdomens källa, drack hvarje morgon af dess kraft- och kunskapsförlänande mjöd, den dyrbaraste och ljufvaste saften i skapelsen, och begåfvades därigenom med danareförmåga och djup visdom. Han födde sju söner, som fingo åtnjuta samma dryck och blefvo, likasom fadern och i faderns tjänst, personliga skaparkrafter, naturverkmästare och storsmeder, som smidde gräs och örter och underbara smycken af eld eller guld eller andra grundämnen.

Det var af ödet bestämdt, att Oden och hans ättlingar icke skulle stanna i underjorden; de voro utsedde att behärska världar där ofvanför. Oden uppsteg i världsträdet för att från dess höjd öfverskåda de riken, som blifvit honom tilldelade, och han såg, huru jordens rund innehades af den vanskaplige Ymer och dennes fötters ohyggliga afkomma. Ung och oerfaren var Oden ännu, och han kände, att han af egen kraft

ej förmådde rensa jorden från dessa vidunder och uppfylla de andra plikter, hvilka väntade honom som världars styresman. En dryck ur visdomskällan kunde förhjälpa honom härtill; men Mimer, källans djupsinnige väktare, vägrade honom drycken, innan han bevisat sig den värdig genom själfuppoftning. Då gaf Oden sig själf till offer åt sin lifsuppgift. Nio dygn dvaldes han i det vindfarna trädet utan föda och dryck, sårad med spjut, offrad åt Oden, offrad åt sig själf, blickande nedåt, bedjande under tårar om den styrka han saknade, och lyssnande till den runosång, som förnams ur djupet, tills han vanmäktig ned-sjönk ur Yggdrasils krona. Då gaf honom Mimer den efterlängtade drycken och lärde honom nio underbart verkande sånger. Och Odens krafter utvecklade sig sedan rikligen; han vardt stor i kunskap och skaparemak.

4.

RIMTURSARNES UNDERGÅNG. VAKTEN VID HVERGELMER.

Nu kände han sig i stånd att utföra det verk han hade i sinnet: att befria jorden från urgiganterna. Hans bröder Höner och Lodur förenade sig med honom till företagets fullgörande. De dödade Ymer genom att öppna hans halsådror. Ur såret frambrusade en blodström, som växte till ett haf, hvare urjättens vanskapliga och onda afföda drunknade.

Tillintetgjorda vordo dessa vidunder, rimtursarne, likväl icke. Döden tillintetgör intet. Deras själar fortlefde och nedstego till underjorden. Där funno de, norr om Nidafjället, i Nifelhel, ett land, som med sitt mörker, sina frostiga dimmor och stinkande träsk anstod dem. Där byggde de sig en sal och vordo under tidernas lopp farliga grannar till Mimers rike. Till rimtursarnes släkt höra sjukdomsandarne. De bo i Nifelhel, äfven de. Bland dem äro tramarne (onda vättar), Morn (själavåndan), Tope (vanvettet), Ope (den skakande gråten) och Otåle (den rastlösa oron).

Till skydd mot rimtursarne uppställde gudarne och Mimer en vakt vid Hvergelmers källa på gränsen mot Nifelhel. Till höfdingar för vakten utvaldes alfen Ivalde och hans tre söner, sedan de svurit gudarne trohetsed.

Ivaldes söner voro tappre stridsmän och skicklige konstnärer, som af Mimer själf fått lära smideskonstens hemligheter. En af de tre, Valand (Völund), var i synnerhet en utmärkt verkmästare, jämförlig med den ypperste smeden bland Mimers söner, Sindre. Valands bröder hette

Egil och Slagfinn. De voro förträfflige båtskyttar och skidlöpare.

VÄRLDSSKAPELSEN FORTSÄTTES.

Ur det blodhaf, som betäckte jorden, lyfte Oden och hans bröder de inunder liggande grunderna så, att i midten uppstod det land, som kallas Midgard, och på randen af jordskifvan det land, hvars norra och östra delar heta Jotunheim. Mellan Midgard och Jotunheim ligger en bred bottenfördjupning, hvari blodböljorna samlade sig och bildade det kring Midgard på alla sidor sig utbredande hafvet.

De fördränkte urgiganterna hade icke alla varit af samma vanskaplighet. Denna hade minskats med hvarje släkte. Bland Bergelmers barn och barnbarn funnos äfven sådana, som voro välskapade och syntes mindre vilda än deras fäder. Mot desse yngre jättar visade sig Oden miskundsam och lät dem rädda sig ur böljorna upp på kusten af Jotunheim, som de och deras afkomlingar därefter bebyggde. En af dem var jättemön Gullveig. För henne fingo gudinnorna vänskap. En annan var jätteynglingen Loke, till hvilken Oden fann välbehag, emedan han var vacker, snarfyndig, kvick och munter. Gudarne anade icke, huru farliga vänner Gullveig och Loke voro. Ymers lemmar blefvo byggnadsämnen till världsskapelsens fortsättande. Men därtill kräfdes många och flitiga händer. Då samlade sig de äldste höghelige gudarne och Mimer och de andre naturverkmästarne till möten och satte sig å tingsstolar och rådgjorde såväl om byggnadsplanen som om många och goda arbetares anskaffande. Och vordo de enige därom, att Mimer skulle vara höfdingen för alla dessa, samt att han med bistånd af eldväsendet Durin, som äfven kallas Surt, skulle gifva

tillvara åt en skara svartalfer och dvärgar, som hade att biträda vid arbetets utförande. Så skedde äfven. De lifsfrön, ur hvilka Mimer och Durin med sin skaparekonst framkallade dvärgarnes och svartalfernas slöjdskickliga släkten, förefunnos i Ymers blod och lemmar. Mimer skapade dvärgarne; Durin-Surt skapade svartalferna, som därför kallas hans söner.

Och nu vardt en liflig verksamhet på underjordens Idaslätter. Gudar och urtidskonstnärer, dvärgar och svartalfer byggde ässjor samt smidde och slöjdade de verktyg, som till arbetets fullbordande erfordrades, och de konstverk och smycken, med hvilka skapelsen skulle prydas.

Enligt den rådgärd för världsinrättningen, hvarom gudarne och naturverkmästarne blifvit enige, skulle en himmel hvälfva sig öfver världsaltet, och under honom skulle dag och natt, sol och måne vandra i fastställd ordning utstakade banor för att mäta tiden och fördela den mellan verksamhet och hvila. Himlahvalfvet gjordes af Ymers hufvudskål och af hans hjärna de stormmoln, som drifva därunder.

Mimer hade en dotter Natt, mörk till hyn men skön till dragen och huld till lynnet, värdig att varda hvad hon blef: gudars moder. Med morgonrodnadsalfen Delling, som är höfding i östra delen af Mimers rike, födde hon sonen Dag, som blef ljusalfernas stamfader. Åt Natt och Dag gjorde urtidskonstnärerna charer, ty det var på makternas tingsplats beslutadt, att den mörka Mimerdottern och hennes ljuse, fagre son skulle skiftevis fara genom underjordens östra hästdörrar upp på himmelen och återvända genom dess portar i väster, där aftronrodnadens herre, Billing, fick sig land anvisadt. Dags char infattades med ädelstenar. Hans häst heter Skinfaxe («den med skinande mank»). Natts häst heter Rimfaxe («den med rim-mank»). Om dagen

betar han underjordsfältens gräs, beströdt med honungsdagg, som faller från Yggdrasils nedersta, rikt lummiga grenknippa. Fördenskull tuggar han under färden en fradga, som, när den om morgonen droppar från hans mule, blir till en äringsgifvande dagg, befruktande jordens dalar.

Med Lodur hade Natt två sköna barn, Måne och Sol, om hvilka var å makernas rådstämma beslutadt, att de skulle föra öfver himmelen de af eld och guld smidda charer, som tillverkats i underjordssmedjorna för att lysa världen. Sinnrika inrättningar voro af urtidskonstnärerna uppfunna för att skydda soldisen, när hon åker, mot charens brännande strålar, och för att svalka hästarne, som draga den. Soldisens skydd är en vid charen fästad sköld, som heter Svalin. Fölle han bort, skulle soldisen förbrännas och charen från sin väg störta ned mot jorden och antända den. Å hästarnes remtyg är under deras bogar fästad en inrättning, som blåser svalka öfver dem. Hästarna heta Arvak (»den tidigt vakne») och Allsvinn (»den mycket raske»). På Arvaks öron och Allsvinns hofvar ristade naturverkmästarne goda runor.

Af Ymers benbyggnad bildade makterna jordens berg. Af hans kött, som var mättadt med Audumlas näringsrika safter, beslöt man göra fruktbärande mull och utbreda den öfver Midgards kala stenmarker.

VÄRLDSKVARNEN.

För detta ändamål -- och äfven för andra -- byggde urtidskonstnärerna en ofantlig kvarn, Grotte. »Skärens kvarn», »stormarnes kvarn» kallas hon äfven. Dess bjälklag restes i underjorden på Nidafjället rundt omkring källan Hvergelmer, som är moderkällan till alla världens vatten, till underjordens, jordens och himmelens. Från Hvergelmer komma de, och dit, efter fullbordadt kretslopp, återvända de. Medels en från hafvets botten genom jorden gående ränna underhålles den ständiga förbindelsen mellan Hvergelmer och oceanen. Under denna ränna lades kvarnstenarne på sitt bjälklag så, att den rörlige stenens öga står midt öfver källan. Genom kvarnstensögat brusa fördenskull vattnen till och från Hvergelmer. Ebb uppkommer i hafvet, när vattnen nedstörta genom kvarnstensögat; flod i hafvet uppkommer, när vattnen genom samma öppning stötas upp igen. Den kringgående kvarnstenen förorsakar den af seglare fruktade malströmmen, en hvirfvel i oceanen, som pilsnabbt suger skeppen till sig och drager dem ned i djupet, stundom äfven slungar dem ur djupet tillbaka.

Grottes rörliga kvarnsten kringvrides af nio jättekvinnor, som vandra utefter jordens rand och skjuta kvarnens ofantliga vridstång framför sig.

På denna kvarn lades Ymers lemmar och maldes. Det slags mjöl, som däraf uppkom, var den mull och sand, som hafvet allt sedan för till kusterna af Midgard, och hvarmed vikarna och strandbräddarna uppgrundas för att förr eller senare varda grönskande fält. Af Ymers kött

skapades de äldsta lagren af mull, de som betäckte Midgards sten-
grund, när Oden ock hans bröder upplyfte dem ur Ymers blod. Mul-
len är bördig, emedan den härleder sig ifrån Audumlas mjölk, och
sålunda kunde Midgard betäckas med växtlighet.

Detta skedde, då soldisen på sin char för första gången körde upp på
den nyskapade himmelen och höljde jorden i välgörande strålars ljus.
Då spirade örter ur mullen, och efter hand fick jorden skogarnes och
blomsterfältens gröna skrud och vardt sådan, att den längre fram
kunde bebos af människor. Såsom bostad för vårt släkte kallas Mid-
gard dess »sal», dess »hus», byggdt åt oss af Burs söner,

»de som det härliga
Midgard skapat;
sol sken sunnan
å »salens» stenar;
då vardt grunden grodd
med gröna örter».

Till kvarnens vårdare utsågo gudarne två af sin krets, vanaguden Frøj,
skördarnes herre, fruktbarhetens beskyddare, samt Lodur, »uppflam-
maren». Å Fröjs vägnar ombesörjes mälden af hans tjänare Byggver
och Bejla.

Lodur öfvervakar kvarnens regelmässiga gång, och under honom stå
de nio jättekvinnor, som skjuta framför sig kvarnens vridstång. Lodur
kallas fördenskull äfven Mundelföre (»han som låter kringföra
vridstången»).

Sedan Ymers kött blifvit förvandladt till mull, kom ordningen till
Trudgelmers och därefter till Bergelmers. Det är Bergelmers lemmar,

som i vår nuvarande tidsålder malas af världskvarnen. En af den yngre jättesläktens äldre män, den mångkunnige Vaftrudner, sade i en visdomstäflan, som han hade med Oden, att han minns, när Bergelmer lades å kvarnen - det var hans äldsta minne; men Trudgelmer och Ymer minns han icke. Dem hade han blott hört omtalas.

Kvarnen tjänar äfven ett annat ändamål. Med hennes vridstång kringföres ej endast hennes rörliga sten, utan äfven stjärnehvalfvet. Det är stjärnehvalfvets rörelse, som Lodur, Månes och Sols fader, har att öfvervaka.

Ännu ett annat och mycket viktigt ändamål har världskvarnen uppfyllt. Hon är den heliga, med hemlighetsfulla krafter begåfvade gnideldens upphof. Eld hade funnits dessförinnan och alltifrån begynnelsen; men elden är af många slag, och den renaste och förträffligaste uppkom icke, förrän Grottes stenar gnedos mot hvarandra. Ditintills hade denna rena eld varit fördold i grundämnena utan att visa sig för gudarnes ögon; men nu framlockades han af gnidningen.

Och i och med honom framföddes underbart den gud, som är den heliga elden personliggjord, nämligen »den hvitaste», den mest skinande af gudar, Heimdall. Han föddes i skepnaden af ett det skönaste barn. Hans öden som barn och yngling skola sedan omtalas. Han kallas son af nio mödrar, emedan de nio jättekvinnor, som draga världskvarnen, frambringade honom genom sitt arbete med vridstången, som således var världens första eldborr.

7.

VÄRLDSSKAPELSEN FULLBORDAS.

Det var bestämdt, att Oden och hans ättlingar, asagudarne, skulle äga rike och borgar i den öfversta grenknippan af Yggdrasil, medan vanagudarne skulle fortfarande bebygga underjorden. Denna bestämmelse hade sin grund i de båda gudasläkternas olika skaplynne. Oden var född med krigisk håg och lust för ingripande, äfventyrliga och kraftansträngande gärningar, och detta hans lynne öfvergick också på hans ättlingar, som alla, äfven den milde Balder, voro burne till strids- och segergudar. Dagar kunde komma, när världsbyggnaden hotades af förstörelsens makter, och det vore då nödigt att i Yggdrasils höga krona, med utsikt åt alla håll, hvarifrån fara vore att vänta, äga en världsbeskyddande vakt af slagfärdige hjältegudar. Fördenskull beslöto makterna att uppe i Yggdrasil, högt öfver den väg, som Måne på sina rundresor i rymden färdas, grundlägga och ordna den värld, som efter sina bebyggare kallas Asgard.

Vanagudarne, den blide Höners släkt, äro äfven sin fader like och hafva hans håg för fredlig verksamhet. Deras kall är att upprätthålla den regelmässiga, lagstadgade gången af världsförloppet; asarnes är att försvara den mot fiender. Däri ligger den egentliga skillnaden mellan dessa gudasläkters uppgifter. Det är fördenskull vanagudar, som ombesörja stjärnehimmelens och tidvattnets regelbundna rörelser, samt det jämna mellan år, måneskiften, natt och dag fördelade tidsförloppet. Det är vanagudar, som sörja för såddens framgång och lycklig årsväxt, och det är de, som med kärlekshand knyta man vid kvinna

och tillse, att till släktenas kedja fogas länk efter länk. Men där ett kraftigt ingripande till skydd och värn är behöfligt, där uppträda asagudarne. Dock visa äfven vanagudarne hjältemod, när det fordras.

Eftersom nu asarne borde hafva bostäder sådana, att de från dem kunde öfverskåda och försvara världen, så gällde det att skapa det högt belägna Asgard och en säker förbindelseled mellan Asgard och underjorden. Urtidskonstnärerna byggde fördenskull bron Bifrost, som från norr till söder beskrifver en stor båge genom rymden. Bifrosts ene broände är lagd på den nordliga randen af underjorden; den andre på den sydliga. Från dessa sina brohufvuden, som äro väl befästade och förskansade och tecknade med skyddsrunor, går Bifrost förbi jordskifvans rand och utanför densamma upp till Yggdrasils högsta grenknippa, hvari Asgards mark med sina gyllne lundar hvilat. Här uppe byggde urtidskonstnärerna Valhalls oerhördt stora och praktfulla sal åt Oden, samt vidsträckta och härliga borgar äfven åt de andre asagudarne. Till Valhall hör ett utkikstorn, Lidskjalf, hvarifrån asarne hafva utsikt öfver Midgard och Jotunheim och öfver underjordens randbälte, ty underjordens skifva är mycket större än jordens och skjuter på alla sidor långt fram om henne ut i världsrymden. Underjordens randbälte ligger fördenskull under öppen himmel.

Det är på det bältet vanagudarne och alferna bo, vanerna på den västra sidan, alferna på den östra. Underjorden kallas också Jormungrund (storgrunden), emedan hon är större än jorden, som, sedd från Lidskjalf, skymmer endast hennes mellersta del. Men hvad i den skymda delen försiggår, får Oden veta genom sina kloka korpar, Hugin och Munin, som dagligen flyga öfver Jormungrund.

Bron Bifrost är för gudarne behöflig. Väl äga de hästar, hvilka kunna

simma igenom lufthafvet, som är »gudarnes fjärd»; men en häst simmar ej så snabbt och ledigt som han springer, och lufthafvets bredd är stor och dess strömningar starka. Fördenskull begagna sig gudarne dagligen af den märkvärdiga bron.

Öfver Asgard utbreder Yggdrasil på ett för gudarne synligt sätt sina öfversta bladrika grenar, behängda med frukter, hvilkas beskaffenhet längre fram skall omtalas. Än högre upp är det ställe i världsrymden, där himmelens alla vatten - utdunstningarna från hafvet och sjöarne och från Yggdrasils krona - samla sig. Vattnen, medan de befinna sig därstädes, äro mättade med ett ämne, som kallas vaferämne eller »svart skräckglans» och är detsamma som ger åt åskmolnen deras mörka metalliska färg. Det kan antändas och blir då till snabba fladdrande sicksacklågor, som träffa sitt mål med medveten säkerhet. Stället, där de vaferladdade vattnen samlas, kallas Eiktyrner, »ekstingaren», emedan de därifrån utgående åskmolnens blixtar ofta slå ned i Midgards ekar. Från Eiktyrner nedbrusar en älf, som med sina vaferutdunstande böljor slår en skyddande gördel kring Asgard. Om vaferdimmorna öfver älfven antändas, liknar den en hvirflande eldflod. Öfver älfven leder en fallbrygga till den underbara Asgardsporten, ett af urtidskonstnärernas mästerverk.

Högst i världsträdet dväljes den guldglänsande hanen Gullenkamme, ett vartecken af asagudarnes vaksamhet och vård om världens trygghet.

II. URTIDENS FRIDSÅLDERN.

FREDSFÖRBUNDET. GUDAKLENODERNA.

Det nyskapade, med växtlighet prydda Midgard låg nu i sitt vårlifs fägring och var en syn, som fröjdade äfven gudarnes blickar. Jotunheimsmakterna, som hemsöka jorden med frost och torka, med hvirfvelvindar och öfversvämningar, höllo sig ännu stilla och lämnade Midgard i ro; de voro icke starka nog att våga ett angrepp på gudarnes skapelse. Jättesläkten, som ur Ymers blodhaf fått rädda sig upp på kusten af Jotunheim, var ännu fåtalig och bemöttes af gudarne med vänlighet. Ingenting störde världsinrättningens regelbundna gång. Årstiderna aflöste hvarandra i stadgad tid, världskvarnen stod upprätt på sitt bjälklag; mullen, som hon malde, var rikligt blandad med guld, och hon kringvreds under välsignelsebringande sånger. Polstjärnan stod i den världsåldern öfverst på himmelen, och himlahvalfvet hade icke den sneda ställning det sedan fick.

Till betryggande af världens frid beslöts, att alla varelsesläkter skulle ingå förbund och gifva asarne gisslan.

Från Vanaheim sändes som gisslan till Asgard vanaguden Njord, som upptogs i asarnes släkt och alltsedan bor bland dem, men ofta besöker sin gamla odalborg, Noatun, belägen bakom västerhavet vid en strand, där svanar sjunga. Oden gifte sig med hans syster Frigg. Mimerdottern Natt är äfven Njords och Friggs moder.

Med Mimer utbytte Oden panter på ömsesidig vänskap, som ej heller någonsin vardt bruten. Af alferna, bland hvilka Ivalde och hans söner

voro höfdingar, kräfde och fick han trohetsed. Äfven Jotunheim hade ställt gisslan genom Gullveig, jättemön, och Loke, jätteynghlingen. Båda fingo vistas i Asgard, där Gullveig blef upptagen i Friggs hofstat. För den kvicke och snabbtänkte Loke, som var en genomlistig hycklare och låtsade största tjänstvillighet, fattade Oden sådan vänskap, att han blandade blod med honom och lofvade att icke smaka mjöd, utan att det frambures till dem båda. Å sin sida fick Jotunheim gisslan från asarne. Med en vacker och gudavänlig jättekvinna - äfven sådana funnos i Jotunheim - hade Oden födt en son, Tyr, som sedan blef stridsmännens gud. Tyrs moder vardt gift med jätten Hymer, och Oden lät Tyr under hans uppväxtår stanna som fosterson i Hymers gård. När därefter Oden fick med Frigg sonen Tor, lät han äfven denne uppfostras i Jotunheim. Foster föräldrarna voro jätten Vingner och hans hustru Lora.

Det var i fridsålderns dagar Mimers söner och alferna smidde åt gudarne de härliga klenoder, som pryda Asgard och lända gudarne till gagn och värn. Allt hvad gudarne behöfde eller önskade af gyllene smycken och vapen och husgeråd smiddes åt dem i Mimersönernas eller Ivaldesönernas smedjor. Fridsåldern var en guldålder tillika.

Det föddes väl icke ett asa- eller vanabarn, som icke fick någon dyrbar klenod eller gagnarikt konstverk från Mimers söner eller Ivaldes. Nog är det från dem som Tor, Odens och Friggs starkaste son, fick charen, hvare han åker bland åskmolnen, och starkhetsbältet, som han spänner kring sin midja - och från dem som Balder, Odens och Friggs älskligaste son, fick skeppet Ringhorne. Bland vanerna var det tillåtligt, att broder gifte sig med syster. Vanaguden Njord födde med en syster två barn: Frøj, som blef årsväxtens gud, och Fröja, som blef kärlekens och

fruktsamhetens och är den skönaste af alla gudinnor. Af Mimers söner fick Fröj en gåfva och af Ivaldes söner en annan, hvilka sedan skola omtalas. Åt Fröja smidde fyra underjordskonstnärer det vackraste kvinnoömycke i världen, bröstsmcket Brisingamen. Åt Njord smid- des den bästa af alla stridsyxor; åt flere af gudinnorna och diserna falk- och svanehammar; åt Heimdall en stridslur, som kan höras öfver hela världen, men som Mimer tagit i förvar och gömt i världsträdets djupaste skugga, tills den af honom motsedda dagen kommer, då den varder behöflig. Märkvärdigt bland klenoder var ock det tafvelspel af guld, hvarmed gudarne under fridsåldern lekte; tafvelspelet kunde vara motspelare själf och flytta sina brickor. Men den viktigaste af ur- tidssmedernas gåfvor till gudarne voro föryngringsäpplena, »asarnes läkemedel mot ålderdom». De förärades till Idun, Ivaldes dotter, som vardt upptagen i Asgard. Då de förvaras af henne, äga de sin kraft, men annars icke.

MÄNNISKOSKAPELSEN.

Oden, Höner och Lodur kommo till det härliga Midgard, som de skapat, och vandrade där. Mycket var där att se och fröjda sig åt; men något saknades ändå: varelser, som kunde glädja sig åt Midgard som åt ett välprydt hem, och tacka dem, som förlänat dem hemmet. Gudarne gingo utefter stranden af det nordliga hafvet, där detta drager sig söder ut kring Aurvangalandet (»Lerslättlandet», sydligaste delen af skandinaviska halfön). Där sågo de på stranden två träd och beslöto omdana dem till likhet med den skepnad de själfva buro och att göra dem till medvetna varelser. Det ena trädet kallas Ask, det andra Embla. Lodur lossade dem från deras förbindelse med jorden och gaf dem förmåga att röra och föra sig efter inre driffjädrar; han förvandlade deras kalla safter till varmt blod och omformade dem till afbilder af gudarne. Höner gaf dem mänskligt jag med medvetande och vilja. Oden gaf dem den yppersta gåfvan: anden. Så skapades det första människoparet: Ask, mannen, och Embla, kvinnan.

Vackra att skåda, men nakna och blyga stodo de inför gudarne. Då afklädde sig Oden sina egna praktfulla kläder och klädde med dem Ask och Embla. Och de tyckte sig ståtliga, när de fått dräkter.

Hvad som skedde vid det första människoparets skapelse upprepas i viss mån vid hvarje människas. De båda träden Ask och Embla hade uppspirat ur ollon, som världs-asken Yggdrasil fällt till jorden. Och äfven med deras afkomlingar är förhållandet detsamma.

Grundämnet till hvarje människa skjuter skott, blommar och mognar till frukt å den världsomskyggande askens grenar. Yggdrasil är »människoberedaren». När en sådan frukt mognat, faller den ned i Fensalar (»de gyttjiga dammarnes salar»), som är Höners land och hans dotter Friggs odalmarker. Där ligga dock frukterna icke ouppmärksammade. Storkarne, som äro Höners fåglar - själf kallas han fördenskull »Långben» och »Träskkonung» - ser dem och flyger med dem till kvinnor, som trängta att smekas af små barnahänder. Lodur, uppflamman och eldborrens herre, bär dem å eld i modersskötet och ger dem där hvad han gaf Ask och Embla: rörelseförmågan, det varma blodet och gudaskepnaden. Höner sänder dem själen, Oden anden. Dock sänder dem Höner själen icke efter eget godtfinnande. Oräkneliga själar invänta sin födelse till tidslifvet, och det är att välja bland dem och välja mödrar åt dem. Valet tillkommer ödesdisen Urd, som, emedan de, som bida att varda mödrar, äro många och de väntande ofödda själarne än flere, måste hafva många underordnade nornor, som förrätta åt henne denna tjänst. Några af dessa nornor äro af asasläkt, andra af alfernas stam, andra äro döttrar af Mimersonen Dvalin. Till den moder, som en sådan norna utkorat åt en barnasjäl, sändes denna genom Höner. Så kommer hvarje människa till världen: en frukt från världsträdet, omdanad af en trefald gudomliga makter och utkorad af Urd till det moderssköte hon fått, den lefnadsställning, hvori hon hamnar, och de öden hon har att genomlefva. Urd ger henne äfven en osynlig skyddsande genom lifvet, en underordnad norna, som kallas fylgia eller haminga.

Ask och Embla födde barn, och deras afkomlingar förökade sig i det fruktbara Aurvangalandet. De kände icke eldens bruk, de hade inga sädeskorn att så, de förstodo ej att skaffa fram malmer ur jorden, än

mindre att smida sådana. Samhällsband och lagar kände de icke; ej heller andra gudar än de tre, som skapat deras första föräldrar. Lagar behöfde de dock till en början icke, ty de voro rättsinnade och godhjärtade. Men de voro också lätt förledda, och det kom en tid, då en frestarinna till det onda uppträdde ibland dem. För att odla och stärka deras anlag till det goda, för att upplysa dem och binda dem vid sig med heliga band, fattade fördenskull gudarne det beslut att sända dem en uppfostrare och lärare.

HEIMDALL KULTURBRINGAREN.

Till människornas lärare utsågs den rena och heliga eldens gud Heimdall, kort efter det att han blifvit född. Huru det tillgick med hans födelse är förut omtaladt. Han räknas till vanernas släkt, emedan han genom de nio mödrarna vid världskvarnens vridstång bragtes i dagen å underjordens västra randbälte, på andra sidan världshafvet, där vanerna bo.

För sitt viktiga kall måste barnet utrustas med styrka, visdom och härdighet. Man gaf det fördenskull att dricka samma tre safter, som vattna världsträdets rötter, nämligen safterna i de tre underjordskällorna.

Urds källa har ett silfverhvitt vatten, hvori svanar simma och öfver hvilket Yggdrasil hvälfver evigt gröna bladmassor. Allt, som kommer i beröring med den källans vatten, får en skinande hvit färg och stärkes underbart, ty vattnet ger världsalltet dess fysiska lif och kallas därför »jordens kraft». Barnet fick först en dryck därur.

Därefter fördes det till Mimers källa. Denna är sirad med en sjufaldig infattning af guld, och diktens sådd växer kring dess säfomkransade rand. Mimer gaf åt barnet en dryck af sin källas mjöd, som gömmer skaparkraft, skaldeingivelse och visdom.

Barnet fördes därifrån till Hvergelmers källa och fick dricka dess kyliga, härdande vatten.

Vid stranden af Vanaheim gjordes en båt i ordning för Heimdalls färd

till Midgard. Båten sirades med guldringar och andra prydnader, och i den lades gossen, medan han efter de undfångna dryckerna slumrade. Hans hufvud hvilade på en sädeskärfve. Det är från den som alla sädeskorn i Midgard hafva sitt upphof. Bredvid honom lades eldborren, med hvilken den heliga gnidelden kan vinnas, och rundt omkring honom de verktyg, som krävas för all slags slöjd, samt vapen och smycken.

Därefter sköts båten ut i hafvet, för att själf söka den väg, som ödesdisserna för honom utstakat. Några säga, att den drogs af ett svanepar, och att svanar icke funnos i Midgard före dem, som kommo dit med Heimdall. Alla svanar härstamma från det par, som simmar i Urds källa.

Det hände en dag, att människor, som stodo på stranden af Aurvangalandet, sågo en båt nalkas utan att vara drifven af åror. (Segel voro den tiden okända.) Båten gick in i en liten vik vid stranden, och det befanns, att en späd gosse sof i den, och att den innehöll en mängd märkvärdiga och vackra ting, som voro för folket okända. Barnet upptogs och vårdades med största kärlek och ömhet; kärfven tillvaratogs, och så äfven de öfriga tingen, ehuru det bland dem var sådana, till hvilkas bruk ej var lätt att gissa.

Hvem gossen var och hvarifrån han kom, visste människorna icke. Emedan han kommit med en sädeskärfve till deras land, kallade de honom Skef (»kärfve»). Så växte han upp hos detta folk och blef ännu i unga år deras undervisare och lärare i åkerbruk och alla slöjder, tidsrunor och evighetsrunor (världslig kunskap och religiös). Sedan han vuxit upp till yngling, gjorde de honom till sin styresman och kallade honom Ríg (»höfding»).

Heimdall lärde människorna att plöja och baka, slöjda och smida, spinna och väfva, rista runor och läsa. Han lärde dem att tämja husdjur och att rida, att uppföra timrade boningar och knyta familjeband och samhällsband. Han lärde dem att nyttja bågen, yxan och spjutet till jakt och till värn mot urtidens vilddjur. Han undervisade dem i nornornas stadgar för ett rättrådigt lif och hvad de skulle göra för att vinna ynnest hos de mäktige, välvillige gudarne. Af Heimdall fingo människorna veta gudarnes namn och olika värf. Han lät dem åt gudarne uppföra altaren och tempel, framkallade med eldborren den rena eld, som ensam är värdig att brinna i deras tjänst, och förestafvade de böner och heliga sånger, som alltsedan från människoläppar ljudit till makternas lof.

En gång, då Heimdall vandrade gröna stigar utefter hafvets strand, kom han till en stuga, behodd af Ae och Edda. Han mottogs gästvänligt och stannade i tre dygn. Nio månader därefter föddes hos hjonelaget sonen Träl.

Heimdall besökte sedan Aves och Ammas välburgna hem; när nio månader förflutit, föddes där sonen Karl. Därifrån gick Heimdall till en prydlig gård; där bodde stamfadern och stammodern till de sedan så ryktbara släkter, som kallas skilfingar eller ynglingar, sköldungar, hildingar och budlungar. Heimdall stannade tre dygn; nio månader därefter föddes i det hemmet en son med ljusa lockar, röda kinder och djärft blickande ögon. Han vardt höfding med tiden och folkets domare. Folket kallade honom Borgar («beskyddaren») och Sköld («den värnande»).

Sålunda helgade och stadfäste Heimdall de tre stånden, de ofries, de fribornes och de högbornes. Alla tre ärades med gudomlig börd, på

samma gång som de hafva mänsklig. De gjordes af honom till halfsyskon och ålades därmed att vänligt och billigt bemöta hvarandra. Fördenskull kallas de tre stånden »Heimdalls heliga ätter».

Heimdall lefde länge som människa bland våra urfäder och underkastade sig den allmänna människolotten att åldras och dö. Han hade anordnat, att hans lik skulle bäras ned till den lilla vik, där han som barn landat. Det var om vintertiden. När det sörjande folket kom dit ned med den döde, såg det med förvåning, att samma farkost, hvarmed Heimdall som barn blifvit förd till Aurvangalandet, återkommit. Den ringprydde båten låg där glänsande af rimfrost och is och ifrig att få sätta ut på hafvet igen. Heimdalls lik nedlades i båten, och de tack samma människorna hopade omkring honom dyrbara smiden, ej färre än dem, med hvilka han anländt. När allt var färdigt, gick farkosten ut i hafvet och försvann vid synranden.

Den återvände till Vanaheim. Här afkläddes Heimdall sin åldrade människoform och vardt till en strålande gudayngling. Oden upptog honom i Asgard och i sin familjekrets.

Sköld-Borgar efterträdde honom som höfding och domare i Aurvangalandet.

sina sköldar till jämnhöjd med öfverläppen och sjunga med dämpad stämma, så att de mångas röster sammansmälta till ett doft brus, likt bränningarnas i hafvet, och om de då höra Oden blanda sin stämma däri, då veta de, att han förlänar dem seger. Då »sjunger han under deras sköldar», och de varda herrar på slagfältet.

Hugrunorna äro af mångfaldigt slag och innehålla både jordisk och andlig visdom. De hafva varit eftersträfvade af män och kvinnor,

högättade och lågättade. Så äfven läkerunorna, som gått i arf hos somliga höfdingeätter. En bön om detta slags runor ljuder så: »Hel eder, asagudar! Hel eder, asynjor! Hel dig, månggagnande Fold (jordgudinnan Frigg)! Måtten I gifva oss ordets makt och andens odling och läkande händer, medan vi lefva!»

Om Heimdalls sonson, Borgar-Skölds son Halfdan, har det sjungits, att han, den unge,

»lärde sig runor,
evighetsrunor
och jordelifsrunor;
han lärde sig sedan
att människor frälsa,
döfva svärds-egg,
lugna hafvet,
fågelsång tyda,
dämpa eldar,
sona och döfva,
sorger häfva.»

Åtgärder vordo i urtiden träffade att sprida dessa välgörande runor bland alla varelsesläkter. Oden utbredde dem bland asarne; alfen Dain och Mimersonen Dvalin,

som fått lära dem af Mimer, spredo dem bland alfer och dvärgar, Genom Heimdall kommo de till människorna. Den goda gåfvan, blandad i heligt mjöd, sändes vida vägar, »och sedan är den bland asar, bland alfer, bland visa vaner och bland människors barn». Ej heller jättarne vordo lottlösa. De vordo ju upptagne, äfven de, i urtidens fridsförbund, och Mimer sände dem runor, hvilka grundlagt den kunskap,

som finnes hos Jotunheimssläkten och sedan af den blifvit illa brukad.

11.

DE AF HEIMDALL UTLÄRDA HELIGA RUNORNA.

Den heliga runkunskap, hvaraf Heimdall lärt människorna så mycket, som är dem nyttigt att veta, var först i Mimers ägo. Han hade den likväl icke af sig själf, utan hade hämtat den ur visdomskällan, som han vaktar under världsträdets mellersta rot. Genom själfuppooffring i sin ungdom hade, såsom redan är omtaladt, Oden fått en dryck därur, samt nio runosånger, som innehålla hemliga välgörande krafter och kallas fimbulsånger. Bland dem må följande omtalas:

hugrunornas fimbulsång, som förhjälper till kunskap och visdom;

hjelprunornas, som underlätta barnens inträde i världen och häfva sorger och bekymmer;

läkerunornas, som förläna läkande kraft;

brimrunornas, som rensa luften från skadelystna väsen och gifva makt öfver vind och våg, när det gäller att frälsa seglare ur sjönöd, samt makt öfver elden, när han antändt människoboningar;

målrnornas, som återgifva talförmåga åt stumme och förstummade;

segerrunornas fimbulsång, som uppstämmer, när man går en fiendtlig här till mötes. Då lyfta stridsmännen sina sköldar till jämnhöjd med öfverläppen och sjunga med dämpad stämma, så att de mångas röster sammansmälta till ett doft brus, likt bränningarnas i hafvet, och om de då höra Oden blanda sin stämma däri, då veta de, att han förlänar

dem seger. Då »sjunger han under deras sköldar», och de varda herrar på slagfältet.

Hugrunorna äro af mångfaldigt slag och innehålla både jordisk och andlig visdom. De hafva varit eftersträfvade af män och kvinnor, högättade och lågättade. Så äfven läkerunorna, som gått i arf hos somliga höfdingeätter. En bön om detta slags runor ljuder så: »Hel eder, asagudar! Hel eder, asynjor! Hel dig, månggagnande Fold (jordgudinnan Frigg)! Måtten I gifva oss ordets makt och andens odling och läkande händer, medan vi lefva!»

Om Heimdalls sonson, Borgar-Skölds son Halfdan, har det sjungits, att han, den unge,

»lärde sig runor,
evighetsrunor
och jordelifsrunor;
han lärde sig sedan
att människor frälsa,
döfva svärds-egg,
lugna hafvet,
fågelsång tyda,
dämpa eldar,
sona och döfva,
sorger häfva.»

Åtgärder vordo i urtiden träffade att sprida dessa välgörande runor bland alla varelsesläkter. Oden utbredde dem bland asarne; alfen Dain och Mimersonen Dvalin,

som fått lära dem af Mimer, spredo dem bland alfer och dvärgar,

Genom Heimdall kommo de till människorna. Den goda gåfvan, blandad i heligt mjöd, sändes vida vägar, »och sedan är den bland asar, bland alfer, bland visa vaner och bland människors barn». Ej heller jättarne vordo lottlösa. De vordo ju upptagne, äfven de, i urtidens fridsförbund, och Mimer sände dem runor, hvilka grundlagt den kunskap, som finnes hos Jotunheimssläkten och sedan af den blifvit illa brukad.

12. ASAGUDARNE.

Den vakt af stridbare gudar, som tagit bostäder på Yggdrasils öfre grenknippa i Asgard för att därifrån öfvervaka och skydda världen, äro desse:

1) *Oden*, allfadern och tidsåldrarnas fader. Sedan ofridsåldern kommit i världen, kallas han äfven valfader («de på valplatsen fallnes fader»), härfader, segerfader, och han bär därjämte många andra namn. Hans växt är majestätisk, hans panna hög, hans ögonbryn starkt tecknade, hans anletsdrag ädla, hans blick tankfull och grubblande. Sedan han, drifven af kunskapsträngtan, försänkte sitt ena öga i Mimers visdomsbrunn, är han enögd, och då han uppenbarat sig bland människor, har han visat sig med det lytet, när han velat låta förstå, hvem han är. Då uppträder han vanligen ock i sid hatt och höljd i en vid blå kappa. Men i sin egen sal, bland gudar och einheriar (döde och till Oden upptagne hjältar), synes han skön och utan lyte och, ehuru tankediger, så blid, att alla med glädje skåda upp till hans vördnadsbjudande anlete. Hans skägg faller ned öfver hans bröst.

Han äger en åttafotad häst, Sleipner, den ypperste af alla springare. Denne hade han icke i begynnelsen, utan fick den genom en händelse, som sedan skall omtalas. I sadeln på Sleipner och följd af sina ulfhundar Gere och Freke jagar han stundom nattetid genom luftrymderna, för att rensa dem från de skadliga väsen, som kallas gifer och tunridor och äro af rimtursarnes och sjukdomsandarnes släkt. Oden är världens beskyddare samt folkens och samhällenas högste styresman.

Men han är icke världshändelsernas enväldige länkare. Och ehuru han är den kunnigaste bland gudar, dröjde det länge, innan hans tanke trängde ned i tingens upphof och tingens slutmål. Det var fördenskull han så länge var den djupe grubblaren. Ödet har delat världsmakten med honom och förbehållit den större andelen åt sig själf. Denna okända makt har sina ombud i de tre höga ödesdiserna, Urd och hennes systrar. Det är de, icke Oden, som kora till lif och gifva lagar och bestämma lefnadshändelserna och lifslängden för dem, som de till lif korat. Dock äro åt Oden förbehållna stora företrädesrättigheter, förutan hvilka han icke skulle vara den härskare han är. Han, men icke nornorna, har att bestämma öfver fältslagens utgång, att gifva seger och utse dem, som skola falla i striden. Ty utan denna rätt kunde han icke vara staternas och folkens herre, sedan stridsåldern kom i världen. Och han är öfverdomaren i den domstol, som dagligen sitter vid Urds källa och dömer de döda, allt efter deras sinnelag och gärningar, till salighet eller osalighet. Svaghetssynder dömer han mildt.

Han är böjd att ursäktas mans och kvinnas felsteg, när icke äktenskaps-trohetens band slitas, och ehuru han varnar mot öfverflödigt drickande, är han öfverseende mot dem, som skåda flitigt i dryckeshornet, när intet annat faller dem till last. Men illvillige lögnare, förrädare, nidingar, äktenskapsbrytare, helgedomsskändare fördömer han till rättvisa straff. Han älskar mildhet och hatar grymhet, och under sina vandringar bland människor har han pröfvat dem och utdelat redan i detta lifvet åt den hårdhjärtade näpst och åt den barmhärtige belöning. Goda sedeläror har han gifvit människornas barn. »Hel de gifvande!» har han ropat till dem, utanför hvilkas dörrar vandraren står hungrig och förfrusen. Själf en visdomssökare, som genomletat

världarna och gästade fiendtliga jätteväsen för att finna sanningar, uppmanar han enhver att odla sitt vett. Det gläder honom, när de dödlige stifta vänskap och troget bevara den. Han varnar mot öfvermod, och han vill, att en man skall föredraga fattigdom med själfständighet framför välmåga med beroende. Feghet hatar han, mannamod älskar han. »Glad och god skall en man vara, medan han går sin död till mötes.» Många bekymmer har Oden att bära för världens och människornas skull. Men hans tyngste tanke är väl den, att han icke är fullkomligt tadelfri. Dess större hugnad blef det honom, att han vardt fader till den syndfrie Balder. Så länge denne oskyldige gud blomstrade i ungdomskraft, fruktade Oden icke för sin makts och sin världs framtid; men när Balder tynade, intogs han af dystra aningar, och när Balder dött, hade han fått visshet om en bidande undergång, men ock fått tröst därför. Ingen vet hvad han hviskade i den döde Balders öra; kanske var det den tröstens ord, ty Balder skall återkomma och ett rättfärdighetens rike grundläggas. För goda ändamål har Oden tillgripit medel, som han själf beklagat. Tillfredsställd inom sig är han därför icke.

Så mild asafadern är, synes han dock för mången förskräckande. Han, som, sårad med spjut, offrade sig själf för att kunna varda Midgards danare och människosläktets fader, har därmed gifvit de dödlige ett föredöme, och han fordrar, att den enskilde skall, då fara hotar, gifva sitt lif för folket. Däraf kommer, att man offrat människor åt honom för samhällets bästa och ej velat alldeles afstå därifrån, ehuru han själf förkunnat, att bättre är att icke bedja alls, än att blota öfver höfvan, och att han ser till den offrandes hjärtelag, ej till offergåfvans beskaffenhet.

Hög och gåtfull har han alltid stått för sina tillbedjare. Han kan skämta vid mjödet, ja, äfven inför människorna skämta med sig själf; men detta är krusningar på ytan af en ande, hvars djup griper med aningsfull vördnad.

2) *Tor*, son af Oden och Frigg. I hans skaplynne ligger ingen dunkel gåta. Det skaplynnnet är klart som en genomskinlig källas vatten.

Tor har breda skuldror och ståtlig kroppsbyggnad, hvars resning och lemmar nogsammt visa hans ofantliga styrka. Bland gudarne finnes ingen så stark som han. På denna väldiga kropp är ett ungdomligt hufvud med blondt hår och ljusa skäggfjun, omgifvande ett ansikte, som uttrycker öppenhet och ärlighet, trofasthet och, oaktadt den skarpa blicken, äfven mycken godlynthet, när han icke vredgas och brusar upp, hvilket lätt händer, om någonting lågt och elakt retar honom. Tor är den luftrensande och välgörande åskans gud. När rymden är kvalmig och den torkande jorden längtar efter regn, far han ut på sin af bockarne Tanngnyst och Tanngrisner dragna vagn genom de från Eiktyrner utseglande med vaferdimmor och vatten laddade molnen. Då tändas vaferdimmorna och varda till blixtar, och vattnet nedstörtar i befruktande skurar.

Om Tors hammare och storkhetsbälte och hans många äfventyr med jättarne skall längre fram talas. Han är Midgards värnare mot Jotunheims-makterna och är den flitige plöjarens gode vän. Till trälen, som arbetar på åkern och i skogen, ser Tor med blida ögon. Missaktas den ofrie och betungade af andra, så är Tor honom alltid bevågen och i domen öfver de döde talar han väl för honom och förordar, att hans mödor må lönas med salighetens lott. Därför säges det, att »Tor äger trälarne, men Oden jarlarne». Oden älskar honom högt, och han var

alltid sin faders trogne son. Stor och stark som han är, kräfver han mycket både af mat och dryck, och hans dryckeshorn är det största i Asgard. Han är gift med Sif, som är af alfernas stam. Han har två söner, Mode och Magne, som brås på sin fader. Innan han vardt gift med Sif, födde han Magne med jättekvinnan Järnsaxa, som också är en af Heimdalls nio mödrar.

Den omisstänksamme Tor trodde länge, att Loke var hederlig och pålitlig, ty denne var ju Odens ungdomsvän och upptagen af honom i Asgard. Tor var, som de andre gudarne, road af Lokes infall och upptåg, och tog honom stundom med sig på sina utfärder. Men sedan Tor blifvit några gånger grundligt lurad af Loke, förlorade han allt förtroende för honom och tålde honom illa.

3) *Balder*, en ljusgud, »solskifvans mäktige främjare», hvars uppgift i världsordningen var att å sin häst eller sitt luftskepp Ringhorne vara en skyddsvakt för Sol och Måne på deras färder öfver himmelen. Balder är son af Oden och Frigg. Han är den mest högvuxne bland asarne och den ojämförligt skönaste af alla gudar. Balder älskade icke kriget: han sörjde öfver, att det någonsin uppkommit. Det oaktadt var han aldrig sen att draga vapen mot den ohjälpliga ondskan. Så skön han är, så god och ädelsinnad är han äfven. Därför vardt han lofvad och älskad af alla väsen, som äro i stånd att fatta tillgifvenhet för hvad som är hjärtegodt och rent. Försonlig mot sina fiender och böjd att förlåta, var han världens fredsstiftare och milde domare. Dömde han strängt, då stod det med den dömdes sak så illa, att domen icke kunde jämkas eller förmildras. Människorna hafva uppkallat de hvitaste blommor efter honom, emedan de i dessas hvithet trott sig finna något, som liknade Balders pannas glans. Han blef gift med måndisen

Nanna, dotter af månguden Nöckve («skeppsägaren»), och hade med henne sonen Forsete.

4) *Had*, en vacker yngling, till lynnet obetänksam, häftig, lättrörd, lättförledd, lidelsefull och med stormande känslor. Hans uppförande berodde af det inflytande, hvarunder han kom. En tid lät han sig leda af Balder och gjorde sig då förtjänt af allas loford; därefter lät han leda sig af Gullveig och Loke och begick då gärningar, som han djupt ångrat. Had var rikt begåfvad och en stor idrottsman. Som sångare och harpospelare kunde

han röra allas hjärtan och väcka de mest skilda känslor hos åhörarne: glädje, hat, sorg och medlidande. Ett särskildt sångsätt är uppkalladt efter honom. Som simmare och näfkämpe var han oöfverträfflig och förde alla vapen väl, äfven bågen, i hvars skötande han öfverträffades endast af Valands broder Egil, väktaren vid Hvergelmers och Jotunheims vatten, samt af Egils son Ull.

5) *Forsete*, Balders son och afbild, rättvisans gud, skarpsinnig i vanskliga rättsfrågors afgörande och mer än någon i stånd att förlika tvistande.

6) *Brage*, den långskäggige, Valhalls skald och harpolekare, son af Oden och gift med Idun, som äger föryngringens äpplen. Ståtlig tager han sig ut, där han sitter vid dryckesbordet i Valhall, helt nära Odens högsäte, och han dväljes gärna vid mjödhornet, hvarför också den försmädlige Loke en gång kallade honom en »bänkprydare», dugligare att vara det, än att vara stridsman. Brage är vis och vältalig. Vid offergillen i Midgard pläga många ägna fjärde skålen åt honom, sedan man förut druckit till ära för Oden, Njord och Fröj. Bägaren, som ägnas

Brage, kallas löftets bågare, ty vid den aflägges löfte om en eller annan storbragd, värdig att af skalder besjungas.

7) *Vidar*, son af Oden och jättekvinnan Grid. Han är tystlåten, intager blygsamt det lägsta sätet vid gudabordet i Valhall och stiger på Odens tillsägelse upp och fyller hornet åt andra, äfven åt den föraktlige Loke, utan att visa sig kränkt af sådan tjänstgöring. Han har ett kraftigt utseende; men få äro de som ana, huru stark han är: näst Tor den starkaste af alla asagudar. Än färre anade, att det är han, den hjältemodige tigaren, som skall i Ragnarökstriden hämnas sin fallne fader.

8) *Tyr*, son af Oden och den fagra jättekvinna, som vardt jätten Hy-mers maka, har varit Tors ledsagare på mer än en af dennes äfventyrliga färder i Jotunheim, och säkert är, att Tor icke kunde haft en modigare och pålitligare. Tyr är de i fylkingarnes led kämpande stridsmännens (ej själfva krigets) gud och en förebild för dem i uppoffring för det helas bästa. Sin djärfhet och offervillighet visade han särskildt, då han, såsom längre fram skall omtalas, lade sin högra hand som pant i Fenrersulfvens gap och fick den afbiten vid handleden. Han kämpar sedan med den vänstra. Det kan sägas, att en här utan fältherre saknar sin högra hand och kämpar vänsterhändt. Fältherrarnes förebild är Oden, som uppfunnit den viggformiga slagordningen. Soldaternas förebild är Tyr. Oden och Tyr äro som två händer, som i förening tillvinna sig segern.

9) *Vale*, son af Oden och aftonrodnads-alfen Billings dotter, den »solhvita» Rind. Föddes för att på Had hämnas Balders död, som annars skulle förblifvit ohämnad. Nattgammal uppfyllde han detta kall.

Dessa gudar äro de egentliga asarne. Till dem komma såsom upptag-

ne i Valhall tre vanagudar, Njord, Fröj och Heimdall, samt en af alfernas stam, Ull. 10) *Njord*, broder till Odens maka Frigg. Han är segelvägarnes, sjöfartens, fiskets, handelns och rikedomens gud och som sådan flitigt dyrkad. Han födde med sin syster guden Fröj och nio döttrar, bland hvilka den underbart sköna Fröja. De andra åtta äro Fröjas diser. Bland dem äro läkedomsgudinnan Eir samt Bjärt («den lysande»),

Blid («den blida») och Frid («den fagra»), hvilkas namn tyda på deras älsklighet. Njord är, som alla vanagudar, vänlig och gagnarrik. Sänd i oskuldstiden som gisslan från vanerna till Oden, skall han mot världsalderens slut återvända »till vise vaner», där han allt fortfarande har en odalborg i Noatun («skeppens stad»). Han vardt längre fram i tiden gift med skidlöparedisen Skade, dotter af jätten Tjasse. Tjasse är densamme som urtidskonstnären Valand, Ivaldesonen, som genom det oblidkeliga och grymma hat han fick till gudarne förvandlades till sin natur och vardt ett fördärfligt jätteväsen.

11) *Fröj*, årsväxtens människovänlige herre. Hans födelse hälsades med glädje af alla ätter, utom jättarnes, och gudarne skänkte honom Alfheim i tandgåfva. Fröj vardt därigenom furste öfver alferna, bland hvilka Ivaldes tre söner voro de märkligaste. Och eftersom bruket var, att konungasöner sändes att uppfostras af deras fäders underordnade höfdingar och förtroendemän, så sändes Fröj att uppfostras hos Ivaldes söner - den blifvande skördeguden hos de naturverkmästare, som smidde världsgagnande gudaklenoder och växtlighetssmycken. Huru Valand svek sina plikter mot fostersonen, skall förtäljas sedan; likaledes huru Fröj friade till jättedottern Gerd. – Om Fröjs skaplynne kan det vara nog att upprepa det vitsord, som Tyr i ett skaldestycke gifvit

honom: »Fröj är (efter Balders död) den bäste af bålde ryttare i asars gårdar; han kommer ingen mö och ingen mans hustru att begråta förlusten af sina kära, och han vill lösa enhvar ur hand och bojer».

12) *Heimdall*, den heliga eldens gud. Om hans födelse och lefnad bland människorna är förut taladt.

Sedan han fulländat sitt viktiga kall i Midgard och blifvit upptagen i Asgard, har Oden anförtrott åt honom vakten på bron Bifrost. Emedan den norra broänden, som ligger utanför Nifelhel i rimtursarnes grannskap, är mest hotad af gudafiender, är där en stark borg uppförd, som kallas Himmelsvärnet. Där är Heimdalls bostad. Evig natt rufvar öfver denna nejd, och de vilda vinterstormarne hafva där sitt tillhåll och sin utflyktsort. Också gäckade Loke en gång Heimdall därför, att han fått boning i ett land, där han är så utsatt för oblid väderlek. Men Heimdalls borg är väl inrättad till borgvaktens trefnad, och »i dess behagliga sal dricker Heimdall glad det goda mjöd». Och gudarne glädjas åt sin trogne väktare, när de se honom, själf lysande med hvitaste glans, rida på sin häst Gulltopp i den yttersta Nordens svarta mörker. Heimdall behöfver mindre sömn än en fågel; han ser lika väl, natt som dag, hundra raster omkring sig, och hans hörsel är så fin, att han hör gräset växa på jorden. Mot Loke har han ständigt hyst ovilja, och genom sin skarpsynthet och oaflåtna vaksamhet har han mer än en gång omintetgjort dennes listiga anslag.

13) *Ull*. Innan Sif, den guldlockiga disen, vardt Tors maka, hade hon varit gift med Ivaldesonen Egil, den store bågskytten och skidlöparen, och med honom födt sonen Ull, som blef en mästare i sin faders idrotter och därför kallas bågeguden, jaktguden, skidguden. När Sif giftes med Tor, vardt äfven Ull upptagen i Asgard och fick gudarang. Ulls

skidor äro ett konstverk från Ivaldesönernas verkstad; de kunna, i likhet med hans faders, begagnas å vatten såväl som å land, och de kunna äfven begagnas som sköld. Ull är vacker, smärt och smidig och i allo en utmärkt stridsman. Därtill kommer, att han har en härskares och styresmans egenskaper. När i ofredens tidsålder ett krig uppkom mellan asarne och vanerna och desse senare vordo ensamme herrar i Asgard, satte de fördenskull Ull i Odens högsäte och gáfvo honom Odens namn och härskarerättigheter.

Som redan är omtaladt, vordo i oskuldstiden två varelser af jättestam upptagna i Asgard: Loke och Gullveig.

Loke och hans bröder Helblinde och Byleist äro söner af orkan- och åskjätten Farbaute («den med fördärf slående»). Orkanens skyfall och störtskurar, som genom de uppsvällda floderna förmåla sig med hafvet gáfvo upphof åt Helblinde, som blef gift med hafsdjupets jättinna Ran. Orkanens hvirfvelvind gaf upphof åt Byleist («den östlige stormaren»). Ett ljungeldsslag från orkanen födde Loke till världen. Hans moder är Laufey («bladön», d. v. s. den af orkanblixten träffade trädkronan). Det våldsamma i Farbautes skaplynne visade sig ej på ytan af hans son Lokes, så länge han gick fritt omkring i Asgard, utan först sedan han vardt i fängsel nedlagd i sin pinohåla. Därifrån åstadkommer han jordskalfven. Det var på smygvägar han förberedde en kommande världsbrand, och till utseendet var han förledande och till laterna inställsam. Loke var en fin iakttagare af andras skaplynne, och när han upptäckt deras svaga punkter, visste han att utlägga frestelser i enlighet med dem. Vid sina planers uppgörande tänkte han långt framför sig och förstod inrätta dem så, att hans allra värsta såge ut att vara de fördelaktigaste och bästa. Kvickhet, lastbarhet och bottenlös

elakhet förenades i hans natur.

Gullveig är Loke lik, ja, värre och, i grunden af sitt väsen, förfärligare än han. De arbetade i endräkt tillsammans på gudarnes och världens fördärf. Gullveig, som först framföddes af rimtursen Rimner, vardt tre gånger född till världen af olika jätteföräldrar och tre gånger af gudarne bränd. Det oaktadt lefver hon ännu. Hon är en och tre på samma gång, och det är på henne den Ragnaröksiande sången (Völuspa) syftar, när den talar om »de tre förskräckliga tursamöar», hvilkas ankomst från Jotunheim gjorde slut på frids- och guldåldern.

Bland de gudinnor, som bo i Asgard, hafva här ofvanför redan omtalats Frigg, Sif, Nanna, Idun, Skade, Gerd, Fröja och Eir. Om Frigg må nämnas, att ehuru hon är god maka, likasom hon också är öm moder, har hon dock ofta sin vilja för sig och gynnar andra gunstlingar bland människors barn än Oden. Hon ingriper gärna i sin makes befattnings med folkens och samhällenas öden, och det har händt, att när ett folk, hvars motståndare haft Odens ynnest, vändt sig med böner till Frigg, hon förstått ställa det så, att Oden sett sig föranlåten att skänka hennes skyddslingar segern. Oden har berömt hennes förutseende och tystlåtna klokhet. Frigg har en syster Fulla, som är hennes förtrogna och förvarar hennes smycken. Fulla är nära vän till Nanna, Balders maka. Emedan Fulla är himladrottningens syster, bär hon, till tecken af sin värdighet, ett diadem.

Asgard har många präktiga gudaborgar. Föرنämst bland dem är Odens borg Valhall. Det namnet, som betyder »de på slagfälten kora-des hall», hade borgen icke i begynnelsen, utan fick det under ofredens världsålder sedan krig uppkommit i Midgard. Den kallas äfven Bilskirner*Prosaiska eddan, som begår många misstag, säger att Bilskirner är Tors borg..*

Det närmaste området kring Valhall heter Gladsheim, och där växer lunden Glaser, »som står med gyllne löf utanför Odens portar». Vidsträckt och guldstrålande står Valhall på Gladsheims mark. Salen, där asagudarne samlas kring sin fader och där de korade få säte kring dryckesborden, är bjälkad med spjutskaft, taklagd med silfversköldar och bonad med guldbrynjor och vapen. Valhall har 540 stockverk och 540 portar, dessa så stora, att när en gång Ragnarökstriden kommer, skola genom hvarje port 800 einheriar (korade hjältar) på en gång tåga ut. Och dock är det endast halfva antalet einheriar, som bor i Valhall; den andra hälften koras af Fröja och bor hos henne. Einheriarne tillbringa sina dagar dels med fester, vid hvilka sköna stridsdiser, valkyriorna, räcka dem de fyllda dryckeshornen, dels med stridslekar på Asgards slätter. Drycken, som de dricka, frampressas ur världsträdets kronas saftiga blad, som innehålla mjödet från Mimers källa, blandadt med safterna från Urds källa och Hvergelmer. Vid måltiderna framsettes maten såväl för Oden som för alla hans bordvänner, men han ger sin andel till Gere och Freke, som ligga vid hans fötter. Han lefver själf allena af mjöd, när han vistas i Valhall och icke underkastar sig andra lefnadsvillkor.

Fröjas område i Asgard heter Folkvang, och den stora praktfulla sal, hvari de kämpar, som hon korat, vistas, heter Sessrymner. Den borg, som Balder i Asgard bebodde, är Glitner; den har guldbjälkar och silfvertak.

Efter Balders förflyttning till underjorden är hans son Forsete herre i Glitner, och han själf bor i Breidablik på Glansfälten i underjorden. Minst af alla områden i världen har detta blifvit fläckadt med ondt. Tors område i Asgard heter Trudheim och Trudvang.

Flere gudar och gudinnor hafva sina borgar och odalmarker belägna annanstädes än i Asgard. Det är redan förut berättadt, att Heimdalls borg Himmelsvärnet är byggd i yttersta Norden vid Bifrosts brohufvud därstädes, och att Njords odalgård Noatun är väster om världshafvet i Vanaheim. Skade bor helst i sin faders land Trymheim, på hvars fjällsidor och slätter hon går på skidor och jagar. Fröj vistas mest i Asgard; men det rike han behärskar är Alfheim. Ulls odalmarker, Ydalarne, äro belägna kring hans fader Egils borg, Ysäter, vid det vatten, kalladt Elivågor, Raun och Gandvik, som skiljer det stora Svittod från Jotunheim. Dessa marker kallas Ydalarne (»bågarnes dalar»), emedan Egil och Ull äro de ypperste bågskyttnar. Vidar den tyste har också ett landområde, Vide, bevuxet med ris och högt gräs; det utgör en del af Vigrids stora slätt, på hvilken Ragnarökstriden skall utkämpas.

TORS OCH EGILS VÄNSKAP. IVALDESLÄKTEN.

Såsom den gamle jätten Vaftrudner själf sagt, ha jättarne ett ondt gry i sig, och det tjänade i längden till föga, att de hade blifvit upptagne i det fredsförbund, som makterna i oskuldstiden slöto med hvarandra. Jättarne tillväxte och förökade sig i Jotunheim, och sedan de blifvit talrika och deras manstarka släkter fått sådana höfdingar som Hymer, Geirraud och Gymer, dröjde det icke länge, innan de lade i dagen sitt onda sinnelag mot gudarne och mot människorna, som under gudarne hägn bebygga Midgard.

Det första förebudet till fiendskap mellan gudarne och jättarne inträffade i jätten Vingners gård. Det är förut omtaladt, att Oden hade anförtrött åt Vingner och hans hustru Lora att uppfostra Tor. Gossen visade tidigt ovanliga kropps krafter och var redan vid tolf års ålder väldigt stark. Vanligen råder ett godt och trofast förhållande mellan föräldrar och fosterbarn; men här slutade förhållandet så, att Tor ihjäl slog både Vingner och Lora. De forntidssånger, som besjungit denna tilldragelse och omtalat dess orsak, äro förlorade; men när man betänker, huru i grunden välvillig Tor är, och att han aldrig lönat godt med ondt, samt att de allra fleste jättar visat ett otillförlitligt sinnelag, så är det troligt, att Vingner och Lora, anande i sin fosterson en framtida farlig jättefiende, ville förrädiskt bringa honom om lifvet, och att han till billigt straff härför drap dem. Säkert är, att han från Vingners gård medförde som segerbyte den stenhammare han sedan alltid nyttjat mot jättarne, utom under den korta tid, då han ägde en järnhammare,

som Mimersonen Sindre smidde åt honom.

Stor syntes likväl den från Jotunheim hotande faran icke vara, så länge höfdingarne för den gränsvakt, som var uppställd mot Jotunheim, nämligen Ivalde och hans söner, höllo den trohetsed de svurit gudarne. Desse alffurstar, som fått sig vakten anförtrodd längs hela det vattendrag, som från Hvergelmers källa rinner upp till jordytan och skiljer Midgard från Jotunheim, hade växtlighetsdiser till systrar och hustrur och voro således äfven genom släktskapsband knutna till de makter, som skydda världsträdets grönska och gifva Midgardsboarne skördar.

Bland de tre Ivaldesönerna sysslade Valand mest i sin smedja, där han smidde gudasmeyken och växtlighetsklenoder och därmed gagnade den sak han svurit att tjäna. Fröj, hans fosterson, vistades ofta hos honom. Det var därför de båda andra bröderna, som bevakningen af Midgards norra utkant närmast ålåg, och Egil utmärkte sig särskildt för oförtruten och tapper vakttjänst. Hans första hustru hette Groa. Han bodde med henne å Ysäter, en väl omgärdad, behagligt inredd och guldprydd borg vid Elivågor. Där fanns en under honom lydande besättning af krigiske alfer. Enär Egil och Groa länge voro utan barn, upptogo de som fosterbarn en gosse, Tjalve, och en flicka, Raskva, som de hittat i en damm.

Emedan Egil var den ypperste af alla bågskyttar, kallades han också Örvandel («pilskötare»). Tor, hvilken alltsom oftast besökte gränslandet för att ha ett öga på jättarne, var Egils gode vän och plägade alltid vid sådana besök taga in hos honom. Ofta plägade också Groa vistas i Tors hem, Trudvang, när Egil ensam eller med sina alfer gjorde ströftåg på Elivågor och å jättekusten.

Landet, Svitiod det stora, där bröderna bodde, var guldrikt. Dess nordligaste älfvar flöto på bäddar af guldsand. Ivalde, brödernas fader, var den förste härskaren öfver det stora Svitiod, hvaraf svearnes land är den sydligaste delen. Norr om dem behärskade Ivalde ett skidlöparefolk, skridfinnarne. Han kallas fördenskull äfven Finnkonung. Han var en väldig dryckeskämpe och lika skicklig att handtera spjutet som Egil bågen.

III. SYNDENS OCH OFRIDENS TIDSÅL- DERN

TROLLDOMSRUNORNA.

Ofvan är berättadt, huru gudarne sände Heimdall till urmänniskorna för att lära dem seder, nyttiga och prydande konster och heliga runor och runosånger. Heimdallsrunorna - så kunna vi kalla dem - hade det ändamål att göra människorna gudfruktiga och visa, samt rättfärdiga och hjälpsamma mot hvarandra, och att förläna dem makt att kufva eld och vind, när dessa uppträdde skadligt. De voro till för att »människor frälsa, lugna hafvet, fågelsång tyda, dämpa eldar, sona och döfva (smärtor), sorger häfva». De skänkte läkekraft och tröst för jordelivets kval och gäfvo läror för den vandel, som leder genom döden till saligheten.

Men redan i urtiden uppträdde en ond makt för att motverka och förstöra de goda inflytelser, som Heimdallsrunorna utöfvade på människosläktet. Det var en jättekvinna, Gullveig, tursen Rimners dotter, en ättelägg af frostmakterna, skapelsens fiender. Hon var vacker, hon som Loke, och upptogs likasom han i Asgard som gisslan från jättevärlden. Ur hemlighetsfulla djup i sitt eget väsen hade hon hämtat ingifvelserna till de konster, med hvilka hon kom att förföra gudar och människor. Hon förstod att gifva skadliga krafter åt föremål, som i sig själfva voro oskadliga; hon uppfann den onda sejden, hvarmed man kan trolla ofall, sjukdom och död på människor. Från sin sejdstol utlärde hon de trolspråk, hvarmed skadefröjden alltsedan velat vålla ofred och olycka, slå med sinnesförvirring, sjukdom och död. Hon hade Lokes inställsamma later, och det dröjde länge, innan gudarne

trodde henne om ondt. Hon var Friggs tjänarinna och lyckades tillnärma sig Fröjas förtroende. Slutligen upptäcktes, hvilka onda konster hon påfunnit, och att hon sökt locka Fröja att sejda. Gudarne förfärades öfver de onda följder, som hennes trollkonster skulle få, ifall de spredes. De dömde henne att dö i eld och verkställde domen på henne. Det var svårt för lågorna att beröra henne. Och hennes hjärta, hvori hennes själ låg förborgad, kunde elden endast halfsveda, ej förbränna. Det var »urkallt» som etterdropparne, hvaraf Ymer bildats.

Loke, som åsett förbränningen, letade i hemlighet i askan, fann där det halfsvedda hjärtat och slukade det. Det hade en underlig verkan på honom. Han kom därigenom att föda en orm till världen. Ormen kastades i hafvet och växte där med stor hast. Redan en icke lång tid därefter var han hafvets största vidunder. Och under århundradenas lopp växer han så, att han kommer att ligga i ring på hafsbotten runt omkring Midgard. Han kallas därför Midgardsormen. Han växer i kapp med ondskan på jorden och är fullvuxen, när fördärfvet nått sin höjd och världsförstörelsen nalkas.

Gullveigs första förbränning inträffade vid fridsålderns slut. Hvad som sedan hände henne skulle, för ordningens skull, längre fram berättas; men redan här må dock något däraf meddelas. Den döda Gullveigs själ skulle ha stannat i Nifelhel bland hennes stamfäder rimtursarne; men så stor var hennes trängtan att göra ondt, att hon väl däraf fick kraft att komma tillbaka, och hon föddes på nytt af andra jätteföräldrar. Hon uppträdde då under annat namn, och att hon var Gullveig, visste utanför Jotunheim ingen mer än hon själf och Loke. Efter sin andra födelse kringvandrade hon i Midgard, där hon kallades Heid (ett namn, som i aflägsen forntid betydte »trollkvinna»). Likasom

Heimdall gick med heliga runor från gård till gård i Aurvangalandet, gick hon från gård till gård därstädes med sina oheliga, »alltid efterlängtnad af elakt kvinnfolk». Hvad ondt hon därmed gjorde kan icke mätas och icke skildras. Äfven i Asgard lyckades hon innästla sig. När gudarne upptäckt, hvem hon var, brände de henne för andra gången med samma påföljd som den förra. Loke efterletade och fann hennes hjärta obrändt i askan. Han slukade det och födde till världen Fenresulfven.

Hon pånyttföddes, och hon brändes tredje gången. Äfven då fann och slukade Loke hennes hjärta. Då födde han till världen pestjättinnan Leikin (med orätt kallad Hel), som blef drottning öfver rimtursarne och sjukdomsandarne i Nifelhel.

JÄTTARNE VILJA UNDERRÄTTA SIG OM TORS STYRKA.

Alltsedan Tor hade dräpt Vingner och Lora, gingo bland jättarne rykten, att han var omätligt stark och af obetvingligt mod. Det var för dem af vikt att få veta, huru härmed förhöll sig, och om Tor kunde vara så farlig för dem som det påstods.

Och så uppgjorde de med Loke att han skulle egga Tor att göra ett besök hos eldjätten Fjalar, höfding för Suttungs söner och mer än någon annan förfaren i trollkonster.

Fjalar och hans stam bo icke i det egentliga Jotunheim, det nordliga, utan söder ut i ett underjordiskt land med djupa och skumma dalar.

Tor, väpnad med sin hammare och följd af Loke, gaf sig på färd. Till en början var vägen den vanliga, öfver Bifrost ned till dess södra broände, samt öfver några underjordsfloder, som genomvadades. Därefter hade man att klättra ned i Fjalars »djupdalar» och fortsätta vandringen där. Den var icke af det upplifvande slaget: ingenting vackert var att se, snarare mycket, som kunde göra en kuslig till mods. Tor och Loke vandrade länge genom halfmörker, därefter genom mörker, och slutligen, när de blifvit rätt trötta, var det nästan som natt omkring dem. Dock kunde man skymta nära föremål. En skog syntes ligga tätt framför dem, och öfver den skönjde de en människoliknande skepnad, alldeles ofantligt hög. Skogen syntes som busksnår i jämförelse med honom. I detsamma hördes brak och buller, som om en tung kropp fallit öfver en mängd träd och buskar och brutit dem, och

jätteskepnaden var försvunnen. Loke blef rädd eller låtsade vara det. Bredvid sig märkte han en klippa eller hvad det kunde vara, med en bred öppning, nästan så stor som klippväggen, hvori hon var. Loke tog sin tillflykt dit in, och Tor kom efter. Inne i grottan var åt ena sidan en tämligen trång och kort gång. Dit kröp Loke in och gömde sig. Han ställde sig, som vore han alldeles förskrämd. Tor satte sig i sidogångens öppning med handen om hammarskaftet och afvaktade hvad komma kunde. Kort därefter uppstod ett besynnerligt, långdraget, snöflande och rullande dån, som vardt allt förfärligare och liknade en underjordisk åska. Marken gungade, och grottan, hvori Tor och Loke gömt sig, skälfd i sina grundvalar. Det var jordbäfvning, och den blef långvarig. Med korta uppehåll förnyade sig de rullande dånerna och de dem åtföljande jordskalfven hela natten. Tor själf tyckte, att detta var hemskt, helst mörkret var så tjockt, att man ej såg hand framför sig. Ändtligen var det som om mörkret förtunnats så pass, att det var möjligt att nyttja sina ögon. Då gick Tor ut och spejade, så godt det lät sig göra i dunklet på den bäfvande skogsmarken, där träden vacklade på sina rötter eller redan lågo kullslagna. Loke följde honom efter. Då upptäckte han ett par fötter, större än en storvuxen man, och vid dem ett par ben, långa i förhållande till fötterna, och en bål, hvars flåsande bröst höjde och sänkte sig, och slutligen ett hufvud, ur hvars mun och näsborrar det jordskakande dånnet kom. Helt visst var det jätten som Tor hade sett, innan han gick in i grottan. Jätten sof och snarkade. Tor vill annars aldrig slå sofvande man; men nu förekom det honom nödigt att göra ett undantag. Han lyfte hammaren och lät den med askkraft slå ned på jättens panna. Denne grinade litet i sömnen, men pannan var hel, och han fortfor att snarka. Då spände Tor sitt starkhetsbälte hårdare kring midjan och slog än ett slag. Men utan större ver-

kan. Han slog ett tredje. Då vaknade resen, förde handen till tinningen och mumlade, att ett blad eller barr måste fallit ned från trädet ofvanför och väckt honom. Tor kände sig häpen och visste ej annat än fråga, hvad han hette. Han svarade, att han hette Skrymer; »men om ditt namn behöfver jag ej spörja» sade han; »jag vet att du heter Asator». Därpå satte han sig upp, såg sig omkring och sade: »jag lade från mig en vante, när jag skulle gå till hvila i går kväll», och därmed räckte han ut armen och tog sin vante, och Tor fick då se, att det var den som han och Loke om natten vistats i, och att sidogången var tumfingern. »Om du ämnar dig till Fjalars», tillade han, ” så tag dig i akt! Där finner du män som äro svårare att ha att göra med än jag». Tor frågade närmaste vägen till Fjalars gård, och Skrymer utpekade riktningen. Därefter reste han sig med hela sin längd och var med några steg försvunnen ur Tors åsyn.

Om nu, såsom sannolikt är, Loke rådde Tor att vända om, så skämdes dock Tor att göra det, utan fann han det bättre anstå sig att fortsätta äfventyret, hvilken utgång det än finge. Mörkt eller halfmörkt var det ännu alltjämt, ty någon riktig dager har Fjalars rike aldrig. När de gått ett drygt stycke väg, skymtade framför dem en den största byggnad, mer högre, tycktes det, än Valhall. Snart stodo de framför porten till omgärdningen. Den kunde Tor ej få upp; men han kröp in mellan spjälarna i stängslet, och Loke följde honom. Nu sågo de framför sig en väl upplyst sal, hvars dörr var uppslagen, och de stego in. Fjalar satt där i högsätet, och på bänkar kring väggarna sutto hans fränder och husfolk. Så långa som Skrymer voro de på långt när icke; men de fleste likväl så stora, att Tor i jämförelse med dem torde liknat en halfvuxen pojke. De båda färdemännen gingo fram och hälsade höfdingen. Denne bjöd dem välkomne och sporde hvad piltarne hette.

Tor och Loke sade sina namn. Borden gjordes i ordning för en måltid, hvori de främmande bjödos att deltaga. Medan man spisade, föll talet på idrotter. Fjalar berömde sina män där i salen för skicklighet i hvarjehanda sådana, och frågade, i hvilka idrotter gästerna voro bäst öfva- de. Loke svarade, att han trodde sig innehafva konsten att äta fort och mycket; i öfrigt vore han icke idrottsman. Fjalar skrattade och sade: »midt emot dig vid bordet har du min tjänsteman Loge. Han öfvar samma konst och kunnen I nu kappas». Där frambars ett aflångt fat, fyllt med kött, och ställdes mellan dem tvärs öfver bordet. Båda åto nu allt hvad de förmådde och möttes midt i fatet. Då hade Loke ätit allt köttet på sin hälft af detsamma; men Loge både köttet och benen och fatet dessutom. Fjalar sporde nu Tor i hvilka idrotter han vore för- faren. Tor svarade, att han där hemma i Asgard gällde för att vara en god brottare och ansågs äfven kunna lyfta tung börda och dricka för- svarligt. Då fylldes mjödhornen öfver lag. Framför Tor stod ett, som ej var större än de andres. Desse tömde sina i botten; men Tor, fast han drack så mycket han orkade, kunde knappt se, att mjödet i hans horn hade sjunkit något.

Detta förtröt honom i hans själ, och han fann sig liten och obetydlig i jämförelse med dessa jättar. Sedan man hvilat sig på måltiden, sade Fjalar: »Tor talade om, att han kan lyfta tung börda. Släpp in min katt i salen, och låt oss se, om Tor kan lyfta honom. Här är detta en lek för barn.» I detsamma kom en stor grå katt fram på golfvet. Tor tyckte nog, att Fjalar förnärmade honom med ett sådant förslag; men nu förekom han sig själf så ringa, att han teg och gjorde som Fjalar ville. Han lade sin hand under magen på katten och lyfte; men allt eftersom han lyfte, sköt katten rygg, och högre upp kunde han icke få honom, än att katten stod med tre af sina fötter kvar på golfvet. »Det kommer

sig däraf», sade Fjalar, »att Tor är så lågvuxen. Annars hade det väl lyckats. Nu lär Tor efter egen utsago vara en skicklig brottare, och jag önskar se honom bevisa det. Med någon af mina män här inne vill jag dock icke, att han försöker sina krafter; ty då skulle det gå honom illa. Men ropa in min fostermor Elle!» I detsamma inträdde i salen en käring, som såg mycket ålderstigen och skröplig ut. Tor skulle vägrat att brottas med henne, men hon grep tag i honom och han måste. Han fann, att hon var vådligt stark; ju fastare han tog i, dess fastare stod hon. Knep mot henne ville han dock icke nyttja, för att få henne omkull. Men Elle kunde ej heller med ärliga medel besegra Tor; då satte hon »käringskrok» för honom och fick honom ned på ett knä. Fjalar sade nu, att brottningen skulle upphöra, och de båda motståndarne släppte hvarandra. Tor vardt djupt nedslagen och väntade att bli beskrattad af Fjalars män. Men underligt nog sutto desse och sågo helt häpne ut.

Förödmjukad som han var, ville Tor lämna Fjalars borg genast; men denne bad honom och Loke stanna kvar till följande morgon, och de bemöttes allt intill sin affärd med uppmärksamhet och aktning. Ingen skämtade med deras underlägsenhet. När de följande morgon begåfvo sig på väg, följde dem Fjalar ett stycke, och så uppfylld var han af förvåning och beundran öfver hvad Tor uträttat, att han icke kunde tåga med sanningen. Han visade Tor en klippa, som hade tre fyrkantiga djup. »Där ser du», sade han, »märken af dina tre hammarslag. De träffade berget, men icke mitt hufvud, ty jag är mästare i synvillor. Synvillor var det mesta, som du hos mig erfarit. Loge, som åt i kapp med Loke, är min tjänare eldslågan. Hornet, hvarur du drack, stod i hafvet, men det såg du icke. Katten, som du lyfte, var Midgardsormen; det såg du ej heller. Den gamla, med hvilken du brottades, och

som icke utan knep kunde vinna en half seger öfver dig, är ålderdomen, som besegrar den starkaste. Nu skiljas vi åt, och jag önskar icke att se dig mer som gäst, ty du blir farlig för oss alla. Men kommer du, så är jag mästare nog i trolska konster för att kunna med sådana värna min borg. » Efter dessa ord försvann Fjalar. Tor och Loke återvände till Asgard.

Från en senare tid förtäljes denna sägen så, att icke blott Loke, utan äfven Tjalve och Raskva, Egils fosterbarn, följde Tor på färden till Fjalar, som i den berättelsen kallas Utgardaloke, samt att Tjalve bar Tors matsäck, tills de första natten lade sig att hvila i Skrymers vante. Under natten inträffade den af Skrymers snarkningar orsakade jordbäfningen. Då Tor fram mot morgonen gick ut och fick se jätten, ville han slå ihjäl honom; men denne vaknade i detsamma och frågade, om Tor ville hafva honom till reskamrat. Därtill jakade Tor. Skrymer föreslog, att de skulle förena sin vägkost, och då Tor därtill samtyckte, lade Skrymer all maten i en påse och bar den på ryggen. Sedan vandrade de tillsammans hela dagen och lade sig om kvällen att hvila under en stor ek. Skrymer somnade. Tor tog då matpåsen och skulle öppna den, men kunde icke få upp knutarne. Då vredgades han, grep sin hammare och slog Skrymer i hufvudet. Skrymer vaknade och frågade, om ett blad fallit ned på honom. Därefter somnade han åter. När Tor vid midnattstid hörde honom snarka, tog han hammaren och slog honom midt i hjässan. Skrymer vaknade och frågade, om ett ollon fallit ned på honom. Sedan han fram på morgonen åter börjat snarka, sprang Tor upp, svingade hammaren, slog jätten i tinningen och märkte, att hammaren sjönk ned ända till skaftet. Skrymer vaknade och förmodade, att något ris fallit ned på honom från trädet. Därefter åtskildes de, sedan Skrymer utpekade vägen till Utgardaloke och sökt

skrämma Tor för de farlige kämparne därstädes.

Vid de täflingar, som sedan ägde rum i borgen, uppträdde äfven Tjalve och täflade i kappspringning med en liten pilt, som hette Huge. Tjalve besegrades, ty Huge var jättehöfdingens hug (tanke), som hann till målet förr än han. Om Tor säges det, att han vid dryckestäflingen drack så mycket, att hafvet märkbart sjönk, ehuru detta föga syntes i hornet.

TORS FÄRD TILL JÄTTEN HYMER.

Asagudarne voro en dag samlade till ett festligt samkväm, där man vid måltiden pröfvade och fann behag i steken af vildt, som jagats och fångats i skogen. Mycket vardt drucket, medan denna rätt förtärdes, och under inflytandet af det rikliga drickandet kommo nya tankar och förslag att omordas. Så framställdes den mening, att de makter, som upptagits i fredsförbundet med asarne, voro underordnade och hade att visa dem sin undersåtliga vördnad genom att, åtminstone en gång om året, mottaga dem i sina boningar och där sörja för godt underhåll. Tanken slog an, och innan man steg upp från bordet, hade man med lottning afgjort, hvem som vore lämpligast att börja hos. Lotten hade gifvit tillkänna, att hafsjätten Öger skulle bli gudarnes förste värd och att han hade råd att bjuda dem riklig undfägnad. Det beslöts också, att Öger skulle därom genast underrättas; Tor spände för sin char och for dit. Öger satt på sin klippborg ute i hafvet, när asaguden kom. Tor frambar ärendet i befallande ton och med en skarp blick in i jättens ögon. Öger svarade icke nej till ärendet; men han var förnärmad af Tors uppträdande och uppgjorde genast sin hämnplan. Han ville, sade han, gärna emottaga asarne i sin borg och bjuda dem det mjöd han förstod att brygga; men för att mjödet skulle varda så rikligt som en sådan fest kräfde och han själf önskade, behöfde han en mycket större bryggkittel än han nu ägde. Han angaf måtten, som voro mycket stora, och torde sagt sig vara öfvertygad, att Asator skulle kunna anskaffa den. När det skett, vore asarne välkomne till honom vid den tid på året, då linet bärgas. Med det beskedet återvände Tor till As-

gard och meddelade det till sina fränder. Men en kittel, så stor som den Öger önskade, fanns icke i Asgard, och man undrade, om en sådan fanns i hela världen. Kitteln kunde visserligen beställas hos underjordskonstnärerna; men Tyr tog sin vän Tor afsides och sade sig kunna ge råd. »Du vet», sade han, »att jag är styfson och fosterson till jätten Hymer, som bor å andra sidan Elivågor i yttersta Norden. En kittel så stor som den du lofvat Öger finns hos honom.» -- »Men hur kan man få den?» -- »Endast med list, min vän», sade Tyr; »vi måste begifva oss dit och försöka.» Tor, som älskade äfventyr, fann det behagligare att följa detta råd än att bedja konstnärerna om hjälp.

Detta var just hvad Öger uträknat. Han visste, att Hymer, och han alena, hade en kittel af de angifna måtten, och att Tor, för att anskaffa den, måste göra en färd till denne ytterst farlige frostjätte, känd för att vara »storm-ögd». Den, som är stormögd, kan, när han riktar vredgad blick på någonting, urladda ur ögonen en förstörande kraft; men är urladdningen gjord, dröjer det en tid, innan hans ögon återfå tillräckligt ämne därtill. Tyr kände till den saken och bad Tor vara på sin vakt och lyda de råd, som de nog skulle få af husmodern på stället, Tyrs moder.

Från Asgard till Elivågor, där Egils borg, Ysäter, är belägen, är det för Tor en dagsresa, när han åker efter sina bockar. Han tog Tyr med sig på sin char. Människorna i Midgard hörde åskan dåna, och deras fält fingo uppfriskande skurar, där asarne foro fram. Mot kvällen anlände de till Ysäter och välkomnades af Egil och Groa. Bockarne afselades, och charen ställdes in mellan de väggar, där den vid Tors besök alltid har sin plats. Tor far aldrig efter sitt bockspann öfver Elivågor, utan vadar öfver detta vattendrag, och han färdas alltid till fots i Jotun-

heim. Medan han är där, vakta alfkrigarne i Ysäter hans dragare och resedon. Tor är en ypperlig vadare, och intet vattendrag, hur djupt det må vara, hindrar honom, ty han har den egenskapen, att i mån af vattnets djup växer hans egen höjd, så att vattnet aldrig når honom högre än till starkhetsbältet, fast det händer, att böljorna, om sjögången är stark, kunna slå honom upp mot skuldrorna. När han kommit i land, återfår hans kropp sin vanliga längd.

Tor gaf sig denna gången icke tid att stanna och förpläga sig hos Egil. Han begaf sig med Tyr öfver Elivågor, sedan han, som vanligt, uppryckt en rönn vid stranden, för att hafva den till staf under vadandet. Sedan de gått, kom Loke till Egils borg, i hvilket föregifvet ärende är okänt, och emottogs gästvänligt. Kvällsmat skulle nu beredas, och som Tors bockar funnos att tillgå, beslöt man, att den ene af dem skulle slaktas. Detta kan utan fara ske, om man blott iakttagar, att den slaktade bockens ben blifva i oskadadt skick nedlagda på det afflådda skinnet, ty när Tor svänger sin hammare öfver lämningarna och sigrar dem, står bocken upp igen, lika stark och kry som någonsin. Vid kvällsmaten pratade Loke med fostersonen på stället, den unge Tjalve, och narrade honom att med knifven klyfva ett af bockens lårben för den läckra mærgens skull. I god tid, och innan Tor och Tyr återkommit från Jotunheim, begaf sig Loke därifrån.

Från Elivågor är det ett tämligen långt stycke väg genom skogvuxna klyftor och förbi berg, i hvilkas hålor de jättar, som höra till Hymers släkt, ha sina bostäder. Bland dessa finnas åtskillige, som ännu till utseendet likna de flerhöfdade rimtursarne. Så gjorde äfven Hymers moder.

När de båda asarne hunnit fram till gården och stigit in i salen, emot-

togos de vänligt med välkomsthornet af Tyr's vackra och guldprydda moder. Hymer själf var ute på jakt. Salen var stor och uppbars af väldiga stenpelare. På en pelare vid gafveln hängde åtta kittlar. En af dem var den eftersökte.

Emot aftonen, när Hymer väntades hem, rådde hans hustru Tor att med Tyr gömma sig bakom gafvelpelaren, där kittlarne hängde, ty, sade hon, »min man är ofta icke just vänlig mot gäster, och han är snar till vrede». Där sutto de, när Hymer, sent om kvällen, inträdde i salen. Ispiggar skramlade kring honom, och hans kindskägg var fruset. Husfrun hälsade honom välkommen från jakten och meddelade den glada nyheten, att sonen Tyr, den länge väntade, kommit på besök. Så till vida var allt godt, men då hon tillade: »med honom har Tor, människornas vän, kommit hit», fingo Hymers stygga ögon det utseende, som bådade urladdning. Då sade den kloka kvinnan: »se bort till gafvelpelaren! där bakom gömma de sig.» Hymer såg dit och kraften i hans ögon bröt ut med sådan våldsamhet, att pelaren, så tjock han var, brast itu och kittlarne gingo sönder och föllo i golfvet. Blott en, den största och hårdast smidde, förblef hel. Nu trädde asarne fram och hälsade, och den gamle jätten mätte med blicken sin ätts ryktbare fiende, Midgards värnare, från hjässan till fotabjället. Och utföll den mönstringen så, att Hymer tyckte det vara bäst för sig själf att visa sig höflig och uppfylla en värds skyldigheter. Tre oxar slaktades och kokades till kvällsmaten. Af dem åt Tor ensam upp de två. Det förtröt Hymer, och han kunde icke låta bli att säga: »i morgon få vi lefva af den föda, som vi kunna fånga oss ute.» Följande morgon föreslog Tor, att de skulle fara ut på fiske, och frågade hvad slags agn hans värd nyttjade. Hymer, som hade stora och vildsinta jättetjurar i sin hjord, sade: »gå till min hjord, om du törs, och tag dig agn där af en ox».

Tor gick till skogen och kom snart tillbaka med hufvudet af en svart tjur; ej heller nu kunde Hymer undertrycka sin förargelse. Så gingo de ner till Elivågor med sina fiskedon. Hymer lösgjorde en båt och satte sig till årorna, Tor tog plats på aktertoften. När de rott ett stycke ut på fjärden, lade Hymer upp årorna. Tor ville att de skulle ro längre ut; men det vägrade jätten bestämdt, troligen därför att å motsatta kusten bodde jättefienden Egil, som plägade på skidor göra färder å vattnet, väpnad med en båge, hvars pilar icke förfelade sitt mål. Det var därför rådligast att icke våga sig för långt från jättestranden. Hymer och Tor firade ut sina fiskelinor. Hymer hade god fiskelycka och drog på en gång upp två hvalar. Tor hade fäst tjurhufvudet på sin krok och fick ett väldigt napp. Det var Midgardsormen, som slukat agnet. Han var redan då ett vidunder af förfärande storlek och styrka, ehuru på långt när icke så stor, som han till slut skall bli. Tor halade in linan, fast ormen stretade emot, och han fick det fula hufvudet upp mot relingen. Hans ena hand höll linan; den andra ryckte hammaren ur starkhetsbältet och gaf ormen ett slag i skallen. Det var ett hårdt slag, och ormen tjöt och vältrade sig, så att det genljöd ur djupet och jorden skalf. Men lös kom han och sjönk åter ned i hafvet. Nästa slag af Tors hammar får han icke förr än i Ragnarökstriden.

När efter slutadt fiske Hymer rodde tillbaka med sin gäst, satt han dolsk vid årorna och sade icke ett ord. Några vilja veta, att när Tor med sin hammar slog Midgardsormen i hufvudet, afskar Hymer hans fiskelina, så att Midgardsormen på det sättet kom lös, samt att Tor i förargelse häröfver gaf Hymer en örfil, så att han föll omkull i båten. Huru än härmed förhöll sig, visst är, att Hymer var vid dåligt lynne. När de kommit i land, frågade han, om Tor ville bära hvalarne upp till gården eller göra fast båten. Tor tog båten, men band den icke vid

stranden, utan bar den med ösvatten och åror hela vägen upp till jät- tens sal. Däri gjorde Tor klokt, ty på det sättet betryggade han sig obe- hindrad återfärd öfver Elivågor. När de kommit hem, ville jätten se andra prof på Tors styrka. Det sista profvet han begärde var att se, om Tor kunde lyfta hans store bryggkittel och bära den ut ur salen. Det var nog Tyr, som lockade Hymer att föreslå det profvet. Själf gjorde Tyr två försök att lyfta den, men fick den ej ur fläcken. Tor grep tag i kittelns rand och spände fötterna därvid så hårdt mot golvet, att han trampade igenom det. Kitteln lyfte han upp på sitt hufvud och bar den så ut ur salen. Tyr följde honom och de kommo icke igen. När de läto vänta på sig, anade Hymer oråd och skyndade ut. De båda asarne hade så brådt om, att de sprungit ett godt stycke, innan de sågo sig om. Då märkte de, att de voro förföljda. En hel jätteskara kom rusande ut ur sina hålor och följde Hymer. Då måste Tor lyfta ned kitteln och taga sin hammare. Tyr bistod honom manligt, och lyktade striden så, att angriparne stupade. Därefter kommo asarne oantastade öfver Eli- vågor till Egils borg. Här mottogos de med glädje. Tor signade sin slaktade bock med hammaren och han stod upp, bockspannet spän- des för charen, och med den lyckligt förvärfvade kitteln skulle nu fär- den fortsättas till Asgard. Men långt hade de icke åkt, förrän den ene bocken blef lam i ena benet. Tor for tillbaka till Egils borg och förhör- de sig om hvad som kunnat vålla detta. Tjalve bekände då, att han klufvit den ena lårpipan för mærgens skull. Tor var mycket vred och kräfde af Egil vederlag för skadan. Dock gick vreden sin kos, när han såg, huru bedröfvad hans vän var öfver Tjalves oförståndiga gärning. »Tag», sade Egil, »mina fosterbarn i vederlag; något bättre kan jag väl icke ge dig.» Och Tor tog Tjalve och Raskva i böter, så nämligen, att han vardt deras fosterfader och lät Tjalve få del af sina egna bragders

heder.

TORS FÄLTTÅG MOT JÄTTEN GEIRRAUD.

För den, som iakttog tidens tecken, var det tydligt, att jättarne vordo med hvarje år, som gick, djärfvare och farligare. Egil med sina alfer hade mycket att göra för att hålla dem inom deras gränser. Allt som oftast for han på sina skidor omkring å de stormiga, töckenhöljda och trolska Elivågor för att utspeja deras företag. Två svåra envigen hade han haft att bestå, det ena med jätten Koll, det andra med hans vilda och starka syster Sela, och lyckats fälla dem båda. Han och hans alfer voro hjärtligt hatade af jättarne för den trägna och käcka vaktjänst de höllo. Ej minst var Egil en nagel i ögat på jätten Geirraud, höfding för en talrik och stridslysten jättestam och fader till de ryktbara jättinnorna Greip och Gjalp. Loke, som, med och utan gudarnes vetskap, ej sällan uppsökte sina fränder i Jotunheim och rådgjorde med dem, blef ense med Gjalp och Greip om en plan till Egils och hans alfers fördärf och, om möjligt, äfven till Tors.

I Asgard talade Loke med Tor om Geirraud och hans folk som om mycket farliga jättar, hvilka det vore alldeles nödvändigt att näpsa. Tor borde, menade Loke, göra ett ordentligt fälttåg emot dem, följd af Egil och hans stridsmän. »Men akta dig att göra det», sade han, »om du icke tror dig god nog till företaget, ty farligt är det.»

Tor lät Loke icke länge egga sig att uppsöka »de brådbranta fjäll-altarnes tempelpräst» Geirraud. Han bad Loke skaffa noggranna underrättelser om vägen till Geirrauds gård, och denne gaf honom beskrifning på en väg, om hvilken han försäkrade, att en truppstyrka kunde på

den framtränga utan att möta trånga pass eller svåra vattendrag. »Gröna stigar», sade han, »ligga till Geirrauds väggar.» Tor körde då till Egils borg, och när han mot aftonen kommit dit och omtalat sitt uppsåt att i spetsen för borgens stridsmän uppsöka Geirraud och hans släkt för att tukta dem, vardt det mycken fröjd bland Egils kämpar, och de rustade sig att följande morgon vara färdiga till uttåget.

På utsatt tid bröto de upp och satte öfver Elivågor, Tor vadande, Egil och Tjalve på skidor, de öfriga i båtar, och ryckte till fots in i Jotunheim på den väg, som Loke hade anvisat. Loke var icke med; det aktade han sig visligen för. Ej heller saknades han af någon, ty han stred på långt när icke så käckt med vapen som med sin skarpa, mångordiga och lögnaktiga tunga. Men hvad Tor icke anade var, att Loke låtit Geirraud veta, att asaguden och hans stridsmän vore att vänta. Jättarne beredde sig på att mottaga dem, och ett försåt var på lanlagdt på den af Loke förordade vägen. Jättekvinnor höllo utkik från bergen och hastade till sina män för att underrätta dem om fiendernas framryckande.

Vägen såg till en början lofvande ut, och äfven vädret var drägligt. Efter hand ändrade sig detta. Man kom in i en fjälltrakt, som tedde sig allt vildare och hemskare, och i samma mån slog vädret om och vardt ohyggligt. Stormvindar frambrusade mellan bergen, svarta molnmassor seglade utefter fjällsidorna, och skurar af hagel störtade ned. Och när dalen gjorde en krök, sågo Tor och hans kämpar framför sig en älf, i hvilken digra strömmar, svällande af hagelskurarne, nedvältrade från bergen med fräsande isvatten och stängde deras väg.

För Tor, om han varit ensam, hade detta ej utgjort hinder, ehuru det äfven om honom gäller, att han vid vadande måste anstränga sig i

mån af forsens våldsamhet. Men för hans kämpar såg det värre ut. Här i de hvirflande vattenmassorna kunde Egil och Tjalve icke bruka sina skidor, och deras alfkämpar icke sin simkonst. Tor fick röna, att Loke var en bedräglig vägvisare. Han hade sagt, att ingen älf stängde den af honom angifna leden. Det gällde nu att finna ett vadställe för stridsmännen, och det var ingen lätt sak. Tor gick ut i älfven och undersökte botten med tillhjälp af sin staf, »väghjälpens träd». Han fann ett vadställe och anvisade det. Själf beslöt han gå fram i det djupa vattnet där nedanför. Han såg med nöje, att Egil och Tjalve och deras kämpar icke visade tveksamhet. Med god förtröstan stego de i vattnet, och vadandet började. Tor gick lugn och trygg, men måste ha blicken riktad ej endast på forsen och på sina ledsagare, utan ock på motsatta stranden och landet där bortom, ty det tycktes honom, att det myllrade någonting mörkt där borta, som kunde vara en annalkande jätteskara. Ofvanför fjällbranterna, hvarifrån skummande strömmar vräkte sig ner i älfven och ökade dess vattenöfverflöd, såg han jättinnor stå, som nog bidrogo därtill. Det var Greip och Gjarp och deras leksystrar.

Alfkämparne satte med kraft fötterna mot älfbotten, och som stafvar nyttjade de sina spjut, som de strömledes sköto ned mot den steniga botten. De flockade sig tillsammans till ömsesidig hjälp, så godt som vadställets smalhet tillät det. Främst gick Egil. I midten af de andre den hurtige Tjalve. Klangen af spjuten, när deras metallbroddade ändar stötte mot bottenstenarne, blandade sig med dånet af hvirflarne, som brusade kring älfvens klippblock.

Men floden steg oupphörligt i höjd och våldsamhet. Tor själf, den storvuxne Odenssonen, märkte, att han måste använda sin inneboende förmåga att skjuta i höjd i mån af vattnets ökade djup. Mycket

värre var det för Egil och hans stridsmän. Strömgången vardt för strid för spjuten, som de stödde sig mot. Hvirflarne ville beröfva dem föfäste och lyfta dem med sig, vattnet höll på att växa dem öfver hufvudet, och det yrande skummet slog hvita dok öfver deras hjälmar. Så kom en hafsflodsvällande bölja, som de icke kunde motstå; hon nådde själfve Tor till skuldrorna. Egil, »vinddrifven i flodmarkens drifvors (de hvitskummiga vågornas) storm», störtade mot asagudens axlar och slog armarne kring hans hals. Tjalve och de andra stridsmännen lyftes på en och samma gång af den sjudande böljan; de grepo tag i hvarandra och drefvos i en knippa ned emot Tor. Tjalve fick ett duktigt grepp i hans starkhetsbälte och räddade därmed sig och de andra. Så många af dem, som fingo rum, hängde sig i starkhetsbältet rundt omkring guden; de andre höllo fast i kamraterna. Med Egil på sina skuldror och med en mängd af kämpar kring sin midja och i släptåg vadade Midgards värnare, den väldige Asator, genom vilda flöden. Geirrauds jätteskara hade nu hunnit ned mot stranden. Jättarne hade fördröjt sig något för att njuta det skådespel, som alfkämparnes kamp med flodhvirflarne beredde dem och som de väntade skola slutas med dessas undergång. Men nu, när de sågo dem räddade ur »flodmarkens drifvor», rusade de med vilda skrän fram till älfkanten och svängde i luften sina stenbeväpnade slungor. Men nu hade också Tor hunnit i smult vatten. Hans kämpar voro på fötter igen; Egils båge klingade; slungstenarne möttes af susande spjut och hvinande pilar. Blott några steg, och skarorna drabbade samman bröst mot bröst, och öfver vimlet af de stridande lyfte sig och föll i täta slag Tors hammare. Det var en hård strid, hvori jättarne ådagalade trotsigt mod, och mången alfkämpe fick minnesbetor. Men den slutade med Midgardsvännernas seger. Asahammaren krossade hvad den träffade, och

hvad som efter striden återstod af Geirrauds utsända skara flydde uppåt dalens klyftor tillbaka till sin höfdings gård. Tor och hans vänner Egils »med idrottsinne borna skräckskara», drog djupare in i Jotunheim, ledsagade af jättekvinnors vilda tjut uppe ifrån fjällbranterna.

Så kommo de ändtligen till Geirrauds gård. Inne i hans bergsalar var allt hans husfolk, alla de från striden undkomne jättarne, samt Greip och Gjalp och andra starka och vildsinnade jättinnor samlade. När man hunnit fram, räckte Tor sin staf, den ur skogen uppryckta rönnen, till Egil för att han skulle använda den som vapen, ty här förestode ett handgänge, hvori »stridsladans rågs stänglar» (kogrets pilar) ej kunde vara till gagn. Så ryckte Tor upp den tunga stendörren, och han och Egil inträdde främst och jämsides i jättens dryckessal. Geirraud, som stod i sitt högsäte vid salens motsatta gafvel, slungade mot Tor en glödgd järnbult med sådan fart, att Egil raglade vid luftdraget; men Tor mötte med sin hammare järnet i flykten och sände det tillbaka så, att det genomborrade Geirraud och slog in i bergväggen bakom honom. Efter Tor och Egil stormade alferna in i salen. Det blef blodig kamp och svår trängsel. Egil svängde »väghjälpens träd», Tor hammarren. Gjalp och Greip störtade sig mot Odenssonen och brottades med honom; för att varda dem lös måste han göra ett grepp, som bräckte deras ryggben. Alla bergsalens inneboar lågo slagna, innan segervinnarne lämnade Geirrauds gård, och utan vidare äfventyr tågade de tillbaka genom Jotunheim och kommo till Egils borg, där de höllo ett muntert gille, innan Tor på sin char for genom luften till Asgard.

Loke, bedragaren, borde råkat illa ut. Men nu, likasom då han ställdes till rätta för att han hade narrat Tjalve, visste han att med hal tunga

och skenfagra ursäkter fria sig från straff.

TORS HAMMARE STULEN.

Tor har haft två hammare. Den som hittills blifvit omtalad är ett godt konstverk, gjordt af hårdaste sten, blankfejadt och skinande och laddadt med vafereld i gryet. Men som det sedan visade sig, hade den icke alla upptänkliga goda egenskaper. Denne äldre hammare har, likasom den yngre, varit kallad Mjölner («krossaren»).

Tor hade under någon af sina utflykter lagt sig att sofva. När han vaknade, var hans hammare försvunnen. Det var en obehaglig upptäckt. Himmels och jordens säkerhet berodde på detta vapen. Tor kände sig så förfärad, att han skälfde, hvilket annars icke plär hända honom. Han letade på marken rundt omkring, men gagnlöst.

Farligt var det också att tala om förlusten. Ty om jättarne finge veta om den, skulle den öka deras mod och mana dem till angrepp på Midgard. Men tiga och intet göra var också farligt. Så beslöt Tor att meddela den fyndige och rådsnabbe Loke hemligheten. Icke därför att Tor just trodde på honom. Men Loke hade skäl att ställa sig väl med Tor och skingra det misstroende denne hade anledningar att hysa. »Märk, Loke, hvad jag nu mäter», sade Tor, »och hvad ingen i himmelen eller på jorden vet: från asaguden är hammaren stulen.» »Det torde hjälpas», sade Loke, »om du kan ställa det så, att jag får låna Fröjas fjäderham.» De gingo då till Folkvang och trädde in i Fröjas sal, och Tor bad henne om lånet. Kär, som Tor är, för alla gudar och människor, svarade Fröja, att hon gärna lånade honom den, vore den aldrig så dyrbar. Loke iklädde sig fjäderskruden och flög med susande vingslag ur As-

gård till Jotunheim. Det är sannolikt, att han på förhand visste, hvem som stulit hammaren, ty han tog raka vägen till jätten Tryms gård. Trym, turshöfdingen, satt på sin utkikskulle utanför gården, snodde guldband åt sina hundar och kammade sina hästars manar. Loke och han voro gamla bekanta, och Trym begrep, i hvilket ärende han kom. »Hur står det till hos asar och alfer, och hvarför kommer du nu till Jotunheim?» sporde han. »Det står illa till hos asar och alfer», sade Loke, »och det är väl du, som gömt Tors hammare?» Det erkände Trym genast, ehuru han förteगत det för alla andra. Tors hammare duger icke i hvilken hand som helst, och den hade för tjufven intet annat värde än det vederlag han kunde få för dess återlämnande. »Jag har», sade Trym, »gömt hammaren åtta raster nere i jorden och ingen får den, som icke hitförer Fröja som min brud.» Med detta besked flög Loke till Asgard. Tor stod på borgens gård och väntade otålig och lät icke Loke sätta sig, innan han omtalat ärendets utgång. »Säg det i luften», sade han, »ty ofta är den sittandes tal föga pålitligt, och den hvilandes ord fulla af lögn.» Loke frambar sitt ärende. Tor gick då till Fröja, omtalade för henne, hur det var, och bad henne för gudars och människors bästa att kläda sig i bruddräkt och sitta upp i hans char och följa honom till Trym. Men vid blotta tanken på en så ovärdig brudgum häfde sig Fröjas barm så häftigt, att länkarne i hennes bröstsmücke Brisingamen brusto. Hon ville icke höra ett ord mer därom. Då måste gudarådet sammankallas: asarne gingo till tings och asynjorna till rådstämma för att besluta om hvad som skulle göras. Heimdall stod upp och föreslog, att Tor skulle klädas i brudlin och smyckas med Brisingamen och föras till Trym, som om han vore Fröja. Tor stod därefter upp och sade, att det ville han visst icke göra; han skulle bli utskämd och kallas en karlkinna, om han läte kläda sig i bruddräkt. Loke stod

då upp och sade till Tor: »hämtar du icke din hammare, då varda jättarne herrar i Asgard.» Tor lät då bekväma sig därtill, och asynjorna klädde honom till brud. Hans blonda skäggfjun klipptes bort, hans hår sattes upp efter kvinnobruk och pryddes med band och spetsar, man påtog honom en veckrik klädning, vid bältet fästes en nyckelknippa, och bröstet pryddes med Fröjas Brisingamen. Tor var ung och vacker och smärt om midjan. En ståtligare brud kunde man knappt få se; men väl mycket bred öfver härdarne var den väldiga ungmön. Detta var en lek i Lokes smak, och han bad att få följa med, klädd som brudtärna. Tors bockar drefvos hem från betet på de saftiga Asgard-sängarne och spändes i sina skaklar. Den, som fått sitt lårben skadadt, var längesedan läkt genom helande konst och galdersång.

Färden gick snabbt, men med blix och brak, ty Tor var i sin bruddräkt icke vid bästa lynne. När Trym såg dem komma, befallde han sina jättar att bona sal och bänkar och duka bord. »Mycket har jag som fröjdar mitt hjärta, rika skatter och många smycken, kor med guldhorn och svarta oxar; Fröja allena saknade jag. Fören nu in i salen Fröja, min brud, dottern af Njord från Noatun!» Så skedde med högtidlighet. Tidigt på aftonen satt man kring bordet vid fyllda fat och dryckeshorn. Bruden satt vid jättehöfdingens ena sida, och Trym såg förälskad på henne; å andra sidan hade han brudtärnan. Men förvånad vardt Trym öfver Fröjas matlust. Tor förstod sig icke på att vara behagsjuk. Han åt ensam upp en hel oxe, åtta laxar och alla de sötsaker, som uppdukats för fruntimren, och han sköljde ned det med tre mål mjöd. Trym hviskade till brudtärnan, att han aldrig i sin lefnad sett en ungmö äta och dricka så mycket på en gång. Loke sade det vara väl förklarligt, ty Fröja hade så längtat till Jotunheim, att hon hungrat och törstat i åtta dygn. Längre fram på aftonen ville Trym kyssa sin utko-

rade. Han lutade sig emot henne under det fina brudfloret, men flög häpen tillbaka och sade till brudtärnan: »Hvad Fröjas ögon kunna ge skarpa blickar! Det var som brann det eld i dem!» »Det är varmaste kärlekseld», försäkrade Loke, »hon har trånat till dig så, att hon icke sofvit på åtta dygn.»

Så kom kvällen, och vigseln skulle äga rum. Då befallde Trym, jättehöfdingen: »Bären in hammaren Mjölner till brudens vining och lägg den i hennes knä! Vig oss sedan samman med löfte och ed!» Hammaren bars in. Då log Tor i sitt hjärta. Den lades i hans knä. Då grep han om den, och hvad som sedan skedde behöfver icke sägas. Han drap hammartjufven och hela hans släkt. Med Mjölner i brudbältet återvände han till Asgard.

HURU ASGARD FICK SIN VALLGÖRDEL OCH ODEN SIN HÄST.

Trym hade velat få Fröja till sig i Jotunheim. Det var många jättar som ville det. Men olycklige hade gudar och människor varit, om de urtida frostmakternas afkomma fått kärlekens och fruktsamhetens gudinna i sitt våld.

En dag fingo gudarne veta, att en jätte sagt, att om han finge Fröja och sol och måne, så skulle han i gengäld uppföra kring Asgard en vall, som frostmakter och jättar aldrig kunde öfverstiga, äfven om de eröfrat hela den öfriga världen. Han hade tillsagt, att han kunde göra det på tre halfår. Det var Loke som omtalade detta för asarne, och han tyckte att förslaget var värdt att tänka på; man kunde ju låta jätten bygga vallen; sen vore det tid att se till, huru man skulle ställa med den äskade arbetslönen. Asarne öfvervägde förslaget, dock hvarken i afsikt att bedraga jätten eller utlämna Fröja; och de läto genom Loke jätten veta, att de gingo in på hans anbud, om han kunde göra vallen färdig på en vinter utan någon annans hjälp; men om det efter sista vinterdagen fattades något på vallen, skulle han ingen lön ha. Jätten antog förslaget på det villkor, att han finge begagna sin häst Svadelfare till arbetet. Loke tillstyrkte det, och det medgafs honom. Gudarne voro öfvertygade, att han icke skulle hinna med arbetet på utsatt tid. Då hade de utan kostnad fått en del af vallen uppförd, och den kunde ju fortsättas af andra händer efteråt.

Öfverenskommelsen bekräftades med ed, och jätten försäkrades om trygg vistelse i Asgard.

Första vinterdag började arbetet. Det hvilade hvarken natt eller dag. Om natten drog Svadelfare grus och sten, och asarne häpnade öfver de lass han orkade med. Om dagen byggde jätten på vallen, och det gick med otrolig raskhet. Asarne började varda ängsliga, att arbetet skulle medhinnas, och Loke gick och fröjdade sig i sitt hjärta åt deras bekymmer. Då endast tre dagar voro kvar af vintern, var vallen så nära färdig, att knappt mer på densamma fattades än hvad som borde fattas till plats för porten. Då kommo asarne att tänka på att Loke, ehuru han upptagits i Asgard, var en jätte och mer än en gång gifvit dåliga råd och gjort sig skyldig till tvetydiga gärningar, ja till rent skadliga, ehuru man skylld dem mer på okynne och kitslighet än på elakhet. Loke märkte, att hans trygghet i Asgard stod på spel och hade snart grubblat ut, huru han skulle ställa det så, att asarne, i stället för att vredgas på honom, skulle få skäl att tacka honom. Samma afton, då byggmästaren for ut efter sten med sin häst Svadelfare, kom ett sto springande från skogen och vrenskade åt hästen. Hästen blef vild, slet sig lös och sprang efter. Hela den natten måste arbetet hvila, och nästa dag var det ingen sten att bygga med. Stort bättre gick det ej de andra dagarne. Då jätten såg, att hans sak var förlorad, blef han ursinnig och rusade till strids mot gudarne. Därmed hade han själf förspillt den trygghet, som blifvit honom lofvad; Tor ställde sig i hans väg och krossade hans hufvud. Hvem stoet var, vet Loke bäst. Han födde någon tid därefter ett gråhvitt föl med åtta fötter, som vardt den bäste häst i världen. Oden rider honom och han heter Sleipner. Sedan dess var Loke djupt föraktad af gudarne; men han gick fritt omkring som förut i Asgard, och ingen kunde vederlägga honom, då han sade, att han gjort gudarne de största tjänster genom att skaffa Asgard en för jättarne oöfverstiglig vallgördel och Oden den snabbaste och bäste af

alla hästar. Sleipner kan hoppa öfver höga murar, och han är den ende, som kan spränga öfver vaferlågor.

Det återstod att i vallen insätta en lämplig port. Den borde varda ett konstverk af första ordningen, och gudarne ämnade därom vidtala underjordssmederna eller Ivaldes söner. Porten var icke färdig, när jätten Rungner, såsom sedan skall berättas, kom till Asgard. Men den kom snart därefter till stånd och är ett underbart verk.

TÄFLINGEN MELLAN URTIDSKONSTNÄRERNA.

Loke utfunderade en plan, som såg mycket förmånlig ut för asarne, men skulle draga de största olyckor öfver dem och världen. Valand, Ivaldes son, hade nyligen smidt utomordentliga konstverk och skänkt dem till asarne: det ena var spjutet Gungner, som han förärade Oden; det andra var skeppet Skidbladner, som han gaf åt sin fosterson Fröj, Njords son och alffurstarnes höfding. Skeppet Skidbladner har alltid medvind; det kan hopvecklas som en duk och hållas i handen, ehuru det annars är så stort, att det kan bära samtliga asar, med allt hvad de behöfva för ett ledungståg, genom lufthafvet. Valand hade gjort än ett konstverk som beundrades. Loke hade af kitslighet klippt af håret på Ivaldedottern Sif, Valands half syster, som sedan blef gift med Tor. Valand gjorde henne af guld lockar, som fastnade och växte som annat hår.

Loke träffade någon tid därefter underjordssmeden Brock och ville slå vad om sitt hufvud med honom, att hans broder Sindre, Mimers konstskickligaste son, icke kunde göra tre kostbarheter lika goda som dessa. Sindre antog vadet och gick med Brock till sin smedja. Han lade ett vildsvinsskinn i ässjan och smidde däraf galten Gullenborste. Därefter lade han guld i ässjan och smidde däraf ringen Draupner. Slutligen lade han järn i ässjan och smidde däraf den yngre Mjölner, järnhammaren. Brock skötte blåsbälgen, medan dessa saker tillverkades, och han oroades då hela tiden af en geting, som surrade kring honom och stack honom på hand och hals. Värst blef getingen, då järnet var

lagdt i ässjan. Då stack han Brock mellan ögonen, så att blod rann och han släppte bälgen. Därpå fick hammaren det fel, att skaftet vardt något för kort. Getingen var den okynnige Loke. I öfverenskommelsen ingick, att underjordssmederna skulle, i likhet med Valand, förära asarne de smidda klenoderna. Oden fick ringen Draupner, som har den egenskapen, att han hvar nionde natt framföder åtta ringar lika tunga som han själf. Fröj fick Gullenborste, som är af största gagn för växtlighet och åkerbruk. Tor fick järnhammaren, som försäkrades hafva den äldre hammarens goda egenskaper och dessutom den ovärderliga, att den icke kunde förloras, ty den återkomme i sin ägares hand, när helst han ville det, antingen han kastat till måls med den eller tappat den eller bestulits på den. Äfventyret med jätten Trym hade nyligen bevisat, huru viktig den egenskapen var.

Sindres gåfvor öfverlämnades till gudarne genom Brock, som begärde deras dom i det med Loke föreliggande vadet. Loke skröt med, att han, för att skaffa gudarne dessa dyrbarheter, satt sitt hufvud på spel. Vore det nu så, att Sindres smiden förklarades vara bättre än Valands, så hade han, Loke förlorat vad och hufvud.

Eftersom gudarne voro klenodernas ägare och de ende, som kunde pröfva deras värde, måste de åtaga sig domen och låta veta, att de efter fullgjord pröfning skulle afkunna den.

Loke var glad åt sitt påhitt. För sitt hufvud hyste han ingen rädsla. Men hvad han var säker på var, att huru än domen utfölle, skulle den väcka hätskhet mellan de täflande konstnärerna inbördes samt fiendskap åtminstone hos den tappande sidan mot gudarne. Ditintills hade asarne och de store smederna varit vänner och de senare uppbjudit hela sin skicklighet för att gifva Asgard världsskyddande konstverk

och sköna smycken. Hädanefter skulle förhållandet efter Lokes uträkning varda ett helt annat. Alldeles viss var han om att i fall Valand tappade, skulle det stå gudarne dyrt. Han hade noga iakttagit denne Ivaldesons skaplynne. Valand var trofast och hängifven, så länge hans rättskänsla eller stolthet icke sårats, men annars oblidkelig och hänsynslöst hämndgirig.

JÄRNHAMMAREN PRÖFVAS.

Oden, iklädd guldhjälms, for ut att profrida Sleipner, den åttafotade hästen. Sleipner simmade med ditintills icke sedd snabbhet i luft-hafvet. Han var uppenbarligen den bästa hästen i Asgard. Oden tog vägen öfver Jotunheim och såg ned på jättarnes bygder. Då hörde han där nedifrån en röst, som ropade: »Hvem är du med guldhjälmen? Det är en god häst du har.» Den som ropade så var Rungner, som ansågs vara Jotunheims väldigaste kämpe, en jättarnes Tor. Rungner var Jotunheims-åskans herre vid denna tid - Farbaute, Lokes fader, hade varit det före honom - och hade en skinande häst, Gullfaxe, med hvilken han var i stånd att rida bland stormmolnen, och en till vigg formad hen (brynsten), som var ett farligt kastvapen. Egils träffande pilar fruktade han icke, och vakten vid Elivågor hejdade honom svårligen, ty han red så högt han ville öfver Egils borg. Dock hade Egil, likasom äfven Valand, i någon mån förmågan att med galdersång tillbakadrifva stormmolnen, som kommo från Jotunheim; men att städse passa på, när Rungner kom, var icke lätt. Hitintills hade dock Rungner aktat sig för att sammandrabba med Asator. Men i Jotunheim gick det rykte, att han var Tor vuxen.

Oden ropade ned till Rungner, som stod bredvid sin häst: »Så god häst som min finns icke i Jotunheim; det håller jag mitt hufvud på.» »Det skola vi fresta», svarade Rungner och hoppade upp på Gullfaxe. Oden svängde om åt Asgard till, och det vardt nu en kapplöpning mellan Sleipner och Gullfaxe, och så ifrig var Rungner, att han knap-

past märkte hvar han var, när han, strax bakom Oden, sprängde in i Asgard genom den öppning i borgvallen, som var lämnad för den ännu icke insatta porten. Ryttnarne hejdade sig utanför Valhallsdörrarna, och Rungner kände nog sin ställning betänkelig; men när asarne gingo fram och bjödo den oväntade gästen in att dricka, och när han ej såg Tor ibland dem, blef han käck till lynnet, som vanligt, och steg in och satte sig på anvisad plats vid dryckesbordet. Här ställdes Tors stora dryckeshorn framför honom, och han tömde det i ett andedrag gång på gång. Ju mer han drack, dess stormodigare och skrytsammare vardt han. Han kunde dricka ut så mycket mjöd som fanns i Asgard, sade han; och man borde tacka honom, om han icke bröte ned Asgardssalarne och sloge ihjäl asarne och toge Fröja med sig till Jotunheim. Asarne hade länge roligt af hans skryt, och Fröja själf ifyllde hornet åt honom; men när de ledsnat vid det, kallade de på Tor, som varit på en utfärd och nu hemkom. Tor steg in och frågade, huru det kom sig, att en jätte satt inne i Valhall, och hvem som gifvit Rungner säkerhet att vara där. Rungner antog då en annan ton och sade, att Oden själf inbjudit honom, och att han stod under hans beskydd; men, tillade han, är det så, att du vill strida i ärlig kamp med mig, så svarar jag icke nej. Här saknar jag min sköld och min hen, och du vill nog icke dräpa vapenlös man. Men möt mig på min egen mark, i Griotunagard, om du har lust. Tor antog utmaningen, dag för tvekampen bestämdes, och det vardt öfverenskommet, att hvardera fick hafva en man med sig. Rungner red därefter hem på sin Gullfaxe. Hans kappridt med Oden och äfventyr i Valhall och det beslutade mötet omtalades mycket i Jotunheim, och alla jättar voro ense om, att det var dem af stor vikt, hvem som blefve segraren.

Det borde nu afgöras, hvem Rungner skulle ha till stridsbroder i det

beramade mötet. Man väntade, att Tor skulle utvälja någon af de allra starkaste asagudarne eller också Egil till sin. Jättarne kommo på den tanken, att de mot denne skulle uppställa en gestalt, som genom sin oerhörda storlek och sitt förskräckande utseende kunde redan på afstånd ådraga sig asarnes akt och sänka deras mod. Fördenskull gjorde de af ler ett otäckt beläte, som reste sig till en otrolig höjd, och för att gifva det själ och lif, insatte de hjärtat af ett sto i dess bröst och sjöngo trollsånger öfver det, tills det fick sinnen, medvetande och makt öfver sina lemmar. Lerjätten kallade de Mockerkalve och väntade stort gagn af honom.

Tor for till Egils borg vid Elivågor och satte in sitt bockspann där, såsom hans vana var. Tor var ensam, och det är sannolikt, att han räknat på att få Egil med till stridsmötet. Men Egil var ute på sin vakttjänst å Elivågor och kom icke hem den kvällen. Groa hade han skickat till Asgard. Tjalve erbjöd sig att i Egils ställe följa Tor, som tyckte om hans anbud och antog det, ehuru Tjalve ännu var väl ung för en tvekamp, sådan som här kunde väntas. Följande morgon satte de öfver Elivågor. Där stormade hårdt och rädde hisklig köld. Regn och hagel piskade ned genom vägförvillande töcken, som drefvo öfver vattnet, och Tor tyckte, medan han vadade och hade den å skidor gående Tjalve vid sin sida, att Egil, i det väder som rädde, hade en hård tjänst att förrätta. Han sågs icke till, och långt kunde man ej heller se framför sig.

Tor och Tjalve stego i land å Jotunheimsstranden och gingo fram mot det öfverenskomna stället för mötet. Innan de hunnit fram till Griotunagard, skönjde de Mockerkalves ofantliga skepnad resa sig mot synranden. Slik jätte hade Tor dithills hvarken sett eller hört omtalas, och

han var bekymrad, huru det skulle gå med fostersonen. Hunne Tor i god tid att fälla Rungner, kunde han komma Tjalve till hjälp. Annars såge det illa ut. De gingo vidare och funno nu Rungner med sköld och henen stå vid Mockerkalves sida. Rungners sköld var af sten och omtalad som mycket hård. Hård som sten var äfven Rungner själf. Så snart de fått godt sikte på hvarandra, lyfte Rungner henen och Tor järnhammaren. Båda siktade väl, den ene mot den andres panna. Hammaren och henen möttes med blix och brak, och henen brast i stycken. Ett af styckena for med sådan kraft i hufvudet på Tor, att han föll till jorden med hensplinten fastsittande i pannan. Järnhammaren träffade Rungner i hufvudskålen, krossade hans hjärna och återvände mellan den å marken utsträckte Tors fingrar. Mockerkalve och Tjalve stodo ensamme kvar å stridsplatsen. Detta var icke så farligt för Tjalve som det såg ut, ty blotta åsynen af Tor hade försatt lerjätten i sådan skrämsel, att han icke mäktade lyfta arm och vapen, utan skedde det med honom något, som ej gärna kan omtalas, men stundom sker med skrämde barn. En pil från Tjalves båge genomborrade hans stohjärta, och lerbelädet störtade tillsammans. Mockerkalve var fallen, och det kan sägas: med föga heder. Tor var icke värre sårad, än att han snart stod på fötter igen, men henen var kvar i såret. Så ändade tvekampen å Griotunagard.

På återvägen funno de Egil, men i ett bedröfligt tillstånd. Han var så medtagen af sin långa färd i köld och oväder, att Tor kom just lagom för att bispringa den vanmäktige. Tor satte honom i den korgsäck, hvori han på ryggen plägade bära sin vägkost, och på det sättet bar han sin vän öfver Elivågor genom töcken och snöstorm till Egils borg, där han omvårdade honom, så att han åter kom till krafter. Men en tå hade Egil ohjälpligt förfrusit. Tor afbröt den och kastade den upp mot

himlahvalfvet, med önskan att den skulle bli en vacker stjärna till heder för bågskytten. Och tån vardt till den stjärna, som sedan kallats »Örvandils tå» och lyser som vore den en stråle af solen.

När Tor återkommit till Trudvang, fann han Groa där. Denna växtlighetsdis var mer än de flesta kunnig i de läkande runornas konst och sjöng nu goda galdersånger öfver Tors panna. När denne märkte, att henen började lossna, blef han glad och berättade hvad som händt Egil: att han var hemkommen i godt behåll, fast han mist en tå, som nu lyste bland himmelens klaraste stjärnor, samt att han snart vore att vänta i Trudvang, för att hämta Groa. Då vardt Groa så glad, att hon glömde galdersångens fortsättning. Henen är därför kvar i Tors panna, men märkes ej och är ej till vanprydnad.

Att stjärnan kallas Örvandils tå beror därpå, att Egil, såsom redan är nämndt, bär binamnet Örvandil (»den med pilen skickligt sysslände«).

Den af Sindre smidde järnhammaren hade nu visat, hvad den dugde till. Efterhand pröfvades också de andra klenoderna och jämfördes med hvarandra. Asarne ville hafva rundlig tid att göra flere rön, innan de fällde den vanskliga domen i det af Loke gjorda vadet. De började väl också tycka, att domen, huru den utfölle, vore en betänkelig gärning. Emellertid inträffade något, som här nedan skall förtälas och gjorde saken än vanskligare.

MJÖDET I BYRGERS KÄLLA. ODEN HOS FJALAR.

Det är förut sagdt, att det rena oblandade mjödet i skaparkraftens och visdomens källa ursprungligen innehades af Mimer allena. Det är den dyrbaraste saften och den mest eftertrådda i världen, och, som omtaladt är, var det endast med själfuppooffring, böner och tårar, som Oden i sin ungdom fick en dryck däraf.

Men det inträffade en dag, att uppe i Svitiod det kalla, som var Ivaldes rike, upptäcktes i skogen, ej långt från hans egen borg, en källa, kallad Byrger, hvars källsprång vid hennes uppkomst och under hennes första dagar måtte haft någon gemenskap med Mimers, ty ehuru hon ej förlänade visdom, skänkte hon dock dikt Konst och glädje. Ivalde hemlighöll upptäckten och skickade, när natten inbrutit, två af sina hemmavarande yngsta barn, flickan Bil och gossen Hjuke, med en så till Byrger för att ösa och hemföra dess mjöd.

Men barnen återkommo icke. Månen hade gått upp, när de voro vid källan, och månguden såg dem, när de öste mjödet. Han och Ivalde voro icke vänner. Ivalde hade i urtiden bortfört en af mångudens döttrar, Hildegund, och utan hennes faders samtycke gift sig med henne. Månguden straffade nu dotterrofvat med att taga till sig Bil och Hjuke, när de, bärande den mjödfylla sän, voro på väg till hemmet. Mjödet tog han äfven. Barnen behandlade han med ömhet; de voro hans dotterbarn. Bil fick en asynjas värdighet.

Det tagna mjödet förvarades i månens skeppsliknande silfverchar.

Asarne underrättades om fyndet. Det måtte haft den egenskapen, att det föga minskades, när man drack däraf, det tyckes hafva räckt genom långa tider. Oden inbjöds att njuta af månsnäckans mjöd och kom ofta dit, efter förrättadt dagsvärf, när charen sakta sjönk ned mot västerns rand. Charen kallas då Söckvabäck, »det sig sänkande skeppet». Sittande där, mottog Oden ur Bils hand i gyllene bägare den härliga drycken, medan lufthafvets svala böljor susade öfver och under honom. Äfven Brage inbjöds dit och fick där dricka den saft, som gjort honom till skald, vältalare och visdomsman.

Ivalde vardt högligen förbittrad öfver den förlust han gjort. Att månguden tagit de båda barnen till sig kunde betraktas som en rättvis vedergällning; men att han beröfvat honom mjödet, denna ypperliga skatt, det fyllde honom med hämndbegär.

När måncharen sjunkit djupt under jordens västra rand, ligger dess väg tvärs igenom underjorden hän emot öster till de hästdörrar, genom hvilka den sedan far upp igen på himmelen.

Ivalde, som hade sin af gudarne anförtrodda vaktpost vid den underjordiska delen af Elivågor mot Nifelheims rimtursar, kunde från sin högtbelägna borg se måncharen hvarje dygn färdas denna väg. Han planlade ett bakhåll för den, öfverföll den och röfvade dess mjödförråd. Sin vaktpost öfvergaf han och svek därmed den ed han svurit gudarne. Och för att mjödet icke återigen skulle falla i deras händer, skyndade han att föra det ned i eldjätten Fjalars djupa och mörka dalar och anförtro det åt honom att förvaras i det innersta af hans bergsalar. Det blef öfverenskommet, att Ivalde skulle gifta sig med Fjalars dotter Gunnlöd och att de skulle äga mjödet tillsammans. Ivalde hade därmed för alltid gjort sig till gudafiende. Han lämnade Fjalar

för att sluta förbund med Jotunheimsjättar, men skulle på fastställd dag återkomma och fira bröllopet med Gunnlöd.

Dock, Oden är icke obekant med hvad som föregår i mörkret där nere i Fjalars rike. Hans korpar Hugin och Munin flyga dagligen öfver Jormungrund (underjorden), och de se ej endast hvad som händer i dess sköna och ljusa ängder; de utspana äfven hvad som sker i det töckniga Nifelheim och i de dunkla djupdalar, som behärskas af Suttung, såsom Fjalar också kallas. Där och i Nifelheim äro korparne utsatta för faror, och Oden fruktar, att det kan gå dem illa; men hittills har deras klokhet skyddat dem, och hvarje afton ha de återkommit till Valhall, satt sig på asafaderns axlar och mäلت i hans öra hvad de utforskat. Det var väl genom dem som Oden fick veta, hvar Ivalde dolt mjödet, och när hans bröllop med Gunalöd skulle stå. Det bor dagskygga dvärgar i Fjalars land, som förrätta trältjänst åt honom och hans släkt. En af dem var Fjalars dörrvaktare. Han lofvade att vara Oden till hjälp i det äfventyr, som han nu gick att fresta.

Dagen kom, då Ivalde skulle fira sitt bröllop med Gunnlöd. Fjalars fränder voro samlade i hans upplysta salar, och gäster, hörande till rimtursarnes släkt, hade kommit dit från Jotunheim. En gyllene stol var för den väntade brudgummen framsatt midt emot Fjalars högsäte vid dryckesbordet. Bröllopfesten skulle också vara en förbundsfest mellan Ivalde och de gudafiendtliga makterna. Det rådde stor fröjd bland dessa, och de tyckte sig hafva ljusa utsikter nu till att kunna störta asarne och ödelägga Midgard. Vakten, som gudarne uppställt vid Hvergelmer, var af Ivalde öfvergifven, och Ivalde själf var en väldig kämpe, väl ägnad att föra Jotunheimsskarorna till kamp. Han var känd som den ypperste af alla spjutkämpar, lika ryktbar för den idrot-

ten som hans son Valand för sin smideskonst och hans andre son Egil för sin skicklighet som bågskytt och skidlöpare.

Brudgummen kom i god tid. Upp slogos dörrarna, som skilde den starka belysningen inne i eldjättens salar från mörkret, som rufvar öfver hans dalars djup, och in trädde den ståtliga Ivalde och hälsades och fördes till sin gyllene stol.

Men hedersgästen var icke den han såg ut att vara. Han var Oden, som iklädt sig Ivaldes skepnad. Oden hade stigit ned i Suttungsrikets dystra afgrunder och vandrat fram öfver samma villsamma marker, där Tor en gång hade sina äfventyr med Skrymer. Oden hade icke svårt att finna vägen genom mörkret, ty han hade till ledsagare Heimdall, som ser hundra raster framför sig genom den svartaste natt. Heimdall medförde sin eldborr, som har blixstens borrhande och klyfvande kraft, när dess ägare sätter den mot bergets grund. När de hunnit fram emot det fjäll, som är Fjalars borg, skildes gudarne åt. Heimdall steg upp på fjällborgens tak. Hans öra, som kan höra gräset växa, kunde också höra allt, som föregick där nere. Den dagskygge salväktaren stod utanför fjälldörrarna, såg genom mörkret Oden komma och öppnade för honom.

Där inne firades sedan en munter fest. Brudgummen var gladlynt och ordrik, och aldrig hade gästerna hört en man, som lade sina ord så väl och hade att förtälja så mycket som var värdt att lyssna till. Men det gällde för Oden på samma gång att yttra sig med mycken varsamhet, ty ett oförsiktigt ord var farligt och hans hufvud stod på spel. Varsamhet var till en början icke så svår att iakttaga; men det blef svårare sedan.

Under festens fortgång vardt brudgummen till ära hans dryckeshorn iskänkt med den dyrbara saften ur Byrgers källa. Hornet räcktes honom af bruden, Gunnlöd, som var en vacker och älsklig jättemö.

Sedan skreds till vigseln, och på den heliga ringen svuro Oden och Gunnlöd hvarandra trohetens ed.

Den glada festen fortsattes, och hornen fylldes flitigt, isynnerhet brudgummens. Ivalde var känd ej allena som den ypperste spjutkämpe, utan ock som en dryckeskämpe, jämn god med Rungner och i den idrotten kommande närmast Tor. Däraf hade han ock fått till binamn »Stordrickaren» (Svigder, Svegder). För att i allo uppföra sig som Ivalde måste Oden fördenskull dricka mycket, mer än han ville. Besinningstjufvens häger, som stjal förstånd och sans, sväfvade öfver hans dryck, och han vardt, efter hvad han själf omtalat, »drucken, mycket drucken hos Fjalars».

Då var det icke godt att väga sina ord, och öfver Odens läppar kommo nu sådana, som de mindre druckne bland gästerna funno besynnerliga, för att vara yttrade af Ivalde, och som fram på natten, när de efter festens slut öfvervägde dem, ingåfvo dem misstankar.

Gillet afslutades ändtligen, och Oden och Gunnlöd begåfvo sig till brudgemaket. Därifrån gick en gång genom fjället till det dyrbara Byrgermjödets förvaringsrum. Gunnlöd visade Oden denne skattkammare, och Heimdall, som lyssnade därofvänför och hörde hvad de sade, satte eldborren till dess tak. Gunnlöd hade gifvit sin make hela sitt hjärta och tagit på heligt allvar den trohet hon honom svurit. Oden yppade sig för henne och slöt den hängifna i sin famn. Med hennes hjälp stod han nu vid sitt mål och i besittning af mjödet. Heimdalls

eldborr öppnade honom en hålväg upp igenom berget. Men utan strid kom han ej därifrån. Hans ovarsamma ord hade burit frukt; en broder till Gunnlöd hade hållits vaken af de tankar, som de orden väckt hos honom, och kom, då allt var färdigt till flykt, in i bergkammaren, där Oden och Gunnlöd voro. Oden måste kämpa och fälla honom. Allt det öfriga, som skedde därinne, är numera höljdt i dunkel; men själf har Oden sagt, att utan Gunnlöds bistånd hade han aldrig kommit ut ur jättegården. Nu kom han ut, och i örnhamn flög han med Byrgers mjöd upp genom hålgången, som Heimdalls eldborr öppnat, ur Fjalars skumma värld genom ljusa rymder till det skimrande Asgard.

Men Gunnlöd, den goda kvinnan, satt där nere och grät öfver sin fallne broder och öfver förlusten af den make hon gifvit sitt trogna hjärta.

Aldrig talade Oden sedan om Gunnlöd utan i tillgifna, tacksamma och själföfrebrående ord. Men öfver den lyckligt utförda bragden gladde sig alltid hans håg. Han skänkte af det vunna mjödet till gudar och människor. De barn, som komma till världen för att varda visdomsmän och skalder, få, innan de inträda i jordelifvet, smaka det, och de bära det sedan inom sig som i en källa, hvarur ingifvelsen till ädla, hugstärkande, andelifvande sånger kommer. Från Byrgers mjöd stammar i Midgard den skaldekonst, som lifvar till hjältegärningar och ger tröst åt sorgen.

Ivalde, den rätte brudgummen, kom icke långt efter Oden till Fjalars borg. Men in kom han aldrig. Då den salvaktande dvärgen såg den anländande mannen, sprang han emot honom och sade, att Oden var därinne. Ivalde tyckte sig se, att ingången till berget stod öppen, ty ljus strömmade där emot honom. Dit skyndade han nu, men föll i ett af dvärgen lagdt försåt och vardt aldrig synlig mer. Några säga att

han krossades under stenblock, som nedvräktes från berget.

DOMEN ÖFVER VALANDS KONSTVERK.

Dagen var nu inne, då gudarne skulle afkunna dom i målet mellan Sindre och Loke. Den egentliga frågan var den, om Loke tappat vadet och förbrutit sitt hufvud till Sindre eller icke. Också hade Sindres broder Brock infunnit sig i god tid på gudarnes tingsplats för att där på stället taga Lokes hufvud, ifall domen tillstodde det. Loke var icke älskad af Mimer och hans underjordskonstnärer. De visste, att han åsyftade gudarnes fall, världsträdets förhärjande och världens undergång. Domen måste stödja sig på en oväldig och sakkunnig jämförelse mellan Sindres konstverk och Valands. Vore Valands bättre än Sindres, så hade Loke vunnit vadet; i motsatt fall hade han tappat det.

Brock var en värtalig sakförare för sin broders verk. Men hvarken Valand eller någon af de andre Ivaldesönerne hade infunnit sig på tinget. De för sin del hade ju icke ingått något vad. De hade aldrig tänkt på att täfla med Sindre eller att låta en dom afkunnas öfver de klenoder, som de af vördnad och vänskap skänkt till asarne.

Gudarnes dom vardt den, att ehuru Valands smiden voro förträffliga, voro dock Sindres än mer värderika, särdeles för järnhammarens skull, som blifvit pröfvad i Tors strid med Rungner och befunnits så ypperlig.

Brock ville nu taga Lokes hufvud. Loke erkände, att han förbrutit det, men han fäste domstolens akt därpå, att vadet gällde hufvudet allena, men att han aldrig lofvat, att Sindre eller hans ombud finge skada hal-

sen. Halsen var Lokes egendom, och öfver den hade ingen annan än han själf rätt. Ej heller hade Brock rättighet att fördärfva hufvudet, utan blott att »taga» det. Brock invände, att han icke kunde taga hufvudet, utan att halsen skadades. Loke genmälde, att det skulle han ha tänkt på, när vadet ingicks; nu var det för sent. Gudarne hade att döma äfven i denna sak, och de dömde så, att eftersom Loke icke satt sin hals i vad, så hade Brock ingen rätt öfver den. »Med hans hufvud står det mig likväl fritt att göra hvad jag vill, om jag blott icke fördärvar det», sade Brock förbittrad; »och det bästa jag med det kan göra är att täppa det gap, hvarifrån lögn och smädelse flyta.» Brock tog upp en knif och en tråd och ville sticka hål på Lokes läppar för att sy ihop hans mun. Men Loke förstod att göra sig så pass hård, att knifven icke bet. Då ropade Brock på Sindres syl. Och är det ett bevis på hvilka utomordentliga konstverk Sindres verktyg voro, att sylen på kallelse genast kom från hans underjordssmedja till Asgard och stannade i Brocks hand. Brock hopsydde Lokes läppar och gick bort, föga glad åt ärendets utgång. Lokes läppar vordo snart åter fria; men ärren efter Sindres syl gingo aldrig bort. Munnen fick det fula utseende, som anstår en försmädares, och Lokes fagra utseende var från den dagen skämdt.

Domen öfver Ivaldesönernas smiden vardt inom kort bekant i alla världar och uppfyllde Ivaldesönernas fiender med skadeglädje. Men Sindre själf kände väl ingen glädje öfver sin seger. Han var bedragen på segerpriset, och han ansåg, att domen skulle hafva farliga följder, ty Valands lynne och Valands krafter kände han från den tid, när denne gjorde sina lärospån i Sindres smedja.

FÖRSÖKEN ATT FÖRSONA VALAND. IVALDESÖNERNAS
FLYKT.

Fröj vistades hos sin fosterfader Valand, när de båda underrättelserna kommo till Ivaldesönerna, att Oden vållat deras faders död och att Valands smiden blifvit jämförda med Sindres och underkända.

Valand och Egil möttes och rådgjorde, men sade till andra ingenting. Ej heller begärde de af Oden böter för sin faders död. Valand var, som vanligt vänlig mot sin fosterson och dolde de onda nyheterna för honom. Men de guldsydda, praktfulla bonaderna i brödernas salar nedtogos, och bland guldsmycken och vapen, som glänst på deras väggar, saknades efter hand de bästa. Deras förut fyllda klenodkammrar tömdes. Efteråt fick man veta, hvart de blifvit flyttade. De, som icke äro återfunna af ryktbara hjältar i en senare tid, ligga ännu gömda i jordhålor och bergsalar, där de rufvas af drakar, eller nedsänkta i djupa flodbäddar, där de vaktas af vättar, som hålla till i närbelägna åklippor eller strandåsar.

Gudarne började öfvertänka, att Ivaldes söner hade skäl till missnöje med dem. Njord, hvars son var i Valands vård och våld, blef orolig. Han samrådde med Oden om hvad borde göras, och de fattade det beslut, att Valand skulle hedras med ett till gudarne knutet släktskapsband. Njord skulle begära hans dotter Skade till äkta, och Skade upphöjas till asynja. På detta sätt ville gudarne godtgöra den dom, som blifvit fälld öfver Valands smiden, och visa huru högt de värderade honom. För Ivalde ville gudarne förmodligen gifva böter, ehuru han

brutit sin ed till dem och själf vållat sin förtjänta undergång.

Njord skickade ett sändeskap, valdt bland vaner, som lydde under honom, till Valand. Dennes borg är belägen på hans odalmark, Trymheim, som är ett berglandskap i Svitiod det kalla. Sändemännen skulle frambära Njords friareärende; men de återkommo aldrig, och troligt är, att Valand dödade dem. Medan man väntade på dem, beslöt Oden att göra en utfärd till Trymheim för att se huru landet låg. Han åtföljdes af Höner och Loke.

Besöket skulle göras i all enkelhet och utan att väcka uppreende i världen. Oden satte sig icke i gyllene rustning på Sleipners rygg, utan han och hans ledsagare iklädde sig vanliga färdemäns skick och underkastade sig sådanas villkor. Så kommo de till Trymheim. Här vandrade de länge i villsamma dalar mellan snöhöljda bergåsar och kunde icke finna vägen till Valands borg. Denne, som hade ett skarpare spejareöga på gudarne än de på honom, var lika stor trollkarl som han var konstnär och lika hemma i Gullveigs runor som i Heimdalls. Han ställde det så, att de tre gudarne färdades åt många håll, blott icke åt det rätta. På ett ställe hade han ett försåt planlagdt, och dit styrde han ändtligen färdemännens gång. Det var vid en källa i en ekbevuxen dal, där det såg inbjudande ut att hvila. Där hade han nedlagt ett trolskt verktyg, som han smidt och som liknade en vanlig stör eller stång.

Färdemännen voro trötte och Loke alldeles uppgifven af hunger. Valand, för hvars skull han måste vandra så här och svälta, önskade han i alla onda vättars våld. Så kom man till en dalöppning. Därifrån hördes klangen af en pingla, en sådan som skällkor och lockrenar bära. När vandrarne kommo in i dalen, sågo de det behagliga stället vid

källan och ej långt därifrån en betande renhjord. Pinglan, som klingat angenämt i deras öron, bars af en fet renoxe, som gick där strax bredvid. Det var en af Valands hjordar, och hans dotter Skade, den skidlöpande och pilslungande disen, torde nyss varit där och drifvit hjorden ned i dalen till stället, där den nu betade.

Loke föreslog, att man skulle hvila sig här och äta sig mätt. Renoxen fångade han utan svårighet och slaktade. En eld antändes för köttets tillredande. Detta vardt buret öfver elden, men när det borde varit färdigt, hade det icke blifvit mörkt alls, och det förekom, som om elden ej hade någon verkan på det. Medan gudarne undrande talade härom, kom en örn och slog ned i ett träd där bredvid. Örnen hade ett ovanligt stort och majestätiskt utseende, och ögonen, som framlyste ur hammen, hade icke djurets blick. Gudarne gissade genast hvem han hvar. Det var känt, att Valand, som gjort svaneskrudar åt växtlighetsdiserna, hade gjort en örnham åt sig själf. Oden hälsade honom med ord, som angåfvo, att gudarne erkände sig stå i tacksamhetsförbindelse till honom. »Du, som gömmer dig i fjäderskruden», sade han, »är konstnären, som gudarne hafva att tacka för många smiden.» Han berättade därefter om den underliga tilldragelse de nu bevittnade, att elden, hvarmed maten tillreddes, likasom förlorat sin kraft, och sporde den mångvise Valand, huru detta skulle förklaras. Valand gaf sin faders baneman icke ett enda ord till svar. Han vände sig i stället till Höner och sade: »blås i elden, och han återfår sin kraft, om I tillerkänna mig min fulla andel i den helga måltiden». Höner blåste, och tillredningen var nu genast färdig. Oden bjöd Valand att taga plats ibland dem och tillsade Loke att dela köttet i fyra delar och framlägga en del åt dem hvar. Valand flög ned, men lade icke bort fjäderskruden, såsom väl Oden väntat. Loke gjorde delningen, men torde varit

harmsen öfver att han, som fått värdigheten af asagud, skulle betjäna en, som endast hade alfbörd. Då Loke delat, tog Valand alla fyra delarna och flög upp i trädets nedersta gren, där han i de hungrande asarnes åsyn åt med örnens stolta later och glupska matlust. Han hade i själfva verket ingenting förtärt, alltsedan han erfor sin faders död och den smädliga domen öfver sina verk. Den fulla andel, som tillkom honom i måltiden, var hela renoxen, ty denne var tagen ur hans hjord. Han hade icke fordrat mer än som tillkom honom, då han ej gjort sig till värd på stället. Nu vardt Loke ursinnig, och vreden gaf honom ett mod, som han annars icke ägde. Han tog stören, som låg bredvid honom, och gaf örnen ett slag öfver ryggen. Stören stannade med sin öfre ände hos örnen, och Loke kunde icke få den lös. Då ville han släppa den, men kunde det icke. Hans händer voro som fastlödda, och i nästa ögonblick häfde örnen sina vingar och lyfte sig i rymden, medförande stören och den sprattlande Loke. Örnen flög hän öfver skogen och upp mot fjällsidan och försvann med sitt byte ur de häpna gudar-nes åsyn.

Örnen valde sin kosa så, att Lokes kropp slängde mot trädtoppar och klipputsprång. Loke ville bedja om förskoning, men kunde endast skrika; han gjorde sig så tung som möjligt, men Valand flög likväl med honom en lång sträcka, innan han tröttnade och sänkte sig till marken med honom. Där låg nu Loke och kröp vid hans fötter och bad om nåd. Valand sade, att han skulle skona honom på ett enda villkor: att Loke eftersade den ed, som förestafvades honom, att han skulle föra Idun ut ur Asgard och bringa henne till Valand. Loke var en edsbrytare till naturen och brydde sig ej oftare om sina löften och bedyranden än det föll honom själf i smaken; men den förfärliga ed, som Valand aftvang honom, var sådan, att han aldrig skulle våga bryta

den. Idun var i Asgard strängt bevakad, emedan asarnes läkedom mot tidens inverkan var endast i hennes händer kraftig; det kunde därför dröja länge, innan tillfälle erbjöd sig; men Loke försäkrade, att vid första läglighet skulle eden uppfyllas.

Det förmäles icke hvad han efter sin återkomst till Oden och Höner hade att förtälja. Men var han sig den gången lik, sökte han nog intala dem, att han frivilligt höll i stören och hade haft en svår dust med Valand och slutligen lyckats drifva honom på flykten.

Så aflopp Odens besök i Trymheim. Han hade i Asgard intet godt att omtala från färden. Njord beslöt då att själf begifva sig dit. Balder och Had erbjödo sig att följa honom. De väpnade sig, satte sig i sadel och redo dit. Resans ändamål var dock icke strid, utan försoning. Fördenskull ville Njord icke ledsagas af Tor eller Tyr eller någon annan af de asar, som ha den vanan att slå hastigt till. Had var visserligen till lynnet häftig i sina första ungdomsdagar, men hade nu länge under Balders ledning visat sig fridsam och räknades till de gudar, som kallades fredsdomare, bland hvilka Balder var främst.

De tre gudarne kommo till Valands borg, men funno den tom. De redo då hän emot Egils vid Elivågor. Med förvåning märkte de, att här och där på afstånd Jotunheimsvarelser framskymtade. Hitintills hade jättarne aldrig kommit öfver Elivågor fram till kusten af Midgard. Men Ivaldesönernas vakt vid dessa vatten hade nu upphört, och de tilläto jättarne komma, så många de ville, inpå den mark, som asarne skapat åt människosläktet. Njord och hans ledsagare påskyndade sin ridt och fingo syn på den de sökte: Valand. Han var åtföljd af Egil och den tredje brodern, Slagfinn, och de voro på väg till Jotunheim. De tre bröderna stannade, när de sågo gudarne komma, och Valand ropade:

»Hvad viljen I!» Njord svarade, att han ville försoning med sin sons vårdare och fosterfader, med gudarnes vän och smyckeskänkare. »Ingen försoning», hördes Valands stämma; »utan hämnd!» - »Hvar är Fröj, din fosterson?» frågade Njord. - »Utlämnad till jättarne.» - »Ve dig, som sviker heliga löften!» - »Ve eder själfve, I orättfärdige domare, I oduglige gudar!» svarade Valand. - »Hvarje ord är här spilldt», ropade Had; »vapnen måste tala. I förrädiske söner af Ivalde, vågen I hålla stånd och strida?» Då trädde Egil fram och utmanade Njord. »Du lågättade, du träl!» ropade Had; »vågar du utmana en af Asgards yppersta?» Had grep sin båge, lade pil på strängen och siktade på Egil. Men denne hade kommit honom i förväg. Ryktbara äro Egils tre pilar, smidda af honom med Valands hjälp: de återkomma till sitt koger. Egils förste pil susade mot Hads bågsträng och sönderskar den vid öfre fästet. Sin andre pil riktade han så, att den, medan Had fastknöt sin bågsträng, gick mellan hans krökta fingrar och handlofven. Hans tredje bortsköt Hads till strängen lagda pil. Nu visade sig bakom Ivaldesönerna en mängd af deras nye förbundsvänner, en skara af de ohygglige jättar, som höra till Beles (»skällarens») stam och hvilkas hufvuden likna hundars. Det var till dem Fröj utlämnats af Valand. De kommo i dimmor och töcken, som förmörkade nejden. De flyktande Ivaldesönerna försvunno i töcknet. Gudarne insågo, att deras ärende var gagnlöst. De redo sorgsne tillbaka till Asgard. Men innan Ivaldesönerna fortsatte sin väg, hade de lagt sina händer på en af Egils pilar, och Valand svor: »Det är min ed, att när jag ödelagt asarnes värld och skapat en bättre, skall ingen heta träl och ingen hånas som lågättad.»

De begåfvo sig in i Jotunheim.

DEN FÖRSTE FIMBULVINTERN. BARNEN I ODÖDLIGHETSÄNG-
DEN. VALANDS HÄMNDESVÄRD.

Efter Ivaldesönernas ankomst till Jotunheim började den förste fimbulvintern. Den andre kommer kort före världsförstörelsen. Långt bakom den yttersta bygden i Jotunheim, i den mest aflägsna Norden, nära jordskifvans rand och invid Amsvartners haf, öfver hvilket evigt mörker rufvar, ligger ett land, till hvilket Ivaldesönerna ställde sin kosa. Mellan isjökeltäckta fjäll draga sig dalar, bevuxna med träd af det slag, som trifves i den ryktbara Järnskogens mörker och köld. Svarta afgrunder gapa med okänt djup. I en af dem är en hålväg, som leder ned till Nifelheim i underjorden.

Här i ett dalstråk, som kallas Ulfdalarne, byggde sig Valand och hans bröder hus och smedja. Här kände de sig trygge mot hvarje förföljelse, och hvad de förehade kunde icke ses från Asgards utsiktstorn Lidskjalf.

Valand hade två ändamål att vinna med sin vistelse i detta ogästvänliga land. Han var kunnig som Gullveig, och mer än hon, i trolldomens alla hemligheter och var herre öfver alla dess krafter, fastän han ditintills ej velat använda dem. Nu skull han bruka dem för att sända frost och stormar öfver världen och göra Midgard obeboeligt. Det var hans ena uppsåt. Hans andra var att smida ett svärd, hvori han ville nedlägga hela sin konst, ett oemotståndligt svärd, som skulle bringa den af Sindre smidde hammaren på skam, fälla Tor och tillintetgöra Asgards makt.

Egil och Slagfinn gingo på skidor och jagade de vilda djur, som mäktat lefva i denna världstrakt. Valand sysslade hela dagen med sina trolldomsredskap och sitt smide. När icke hammarslagen från smedjan genljödo mot det dystra dalstråkets fjäll, hördes Valands trollsång ljuda, en underlig, dämpad hemsk sång, som fyllde själfva vilddjurens hjärtan med ångest och mer än den värsta frostnatt kom dem att skälfva af köld under sina pälsar. Då stod Valand på en klippa med ansiktet riktadt mot söder och skakade ett skynke, liknande ett segel, eller han spredde aska i luften eller förehade andra konster, och då mörknade luften framför honom af frostdimmor, som förtätade sig till jättemoln och drefvo fram öfver Jotunheim och Elivågor till Midgard, öfver hvars fält de urladdade sig i snöstormar, hagelskurar och ödeläggande hvirfvelvindar.

Hans trollsång trängde ned till Nifelheim i underjorden och grep med yrsel de nio jättekvinnorna, som kringvrida världskvarnen och stjärnehimmelen. Två starka tursmöar, Fenja och Menja, sällade sig till dem och satte kvarnen i en rasande fart, så att jordens alla djup bäfva-de. Ur kvarnstenen sprungo klippstycken, som kastades högt upp ur hafvet, jordens berg sprutade eld och rök, kvarnens resverk rubbades och stjärnehimmelen fick den sneda ställning han allt sedan innehar. Valands trollsång trängde, likasom med tunga vingslag, ända hän till Asgard och fyllde rymderna med skräck. Mödosamt banade sig solvagnens och den tidmätande månens strålar väg genom de töckenfyllda djupen ned till jorden. Oden lyssnade från Lidskjalf och förnam, att sången kom från den yttersta Norden, där himlens rand och jordens närma sig hvarandra. Han sände sina kloka korpar dit att speja. Men deras vingars senior slappnade, deras blod stelnade, deras iakttagelseförmåga mattades, och de måste vända om och hade intet att mäla.

Oden sände Heimdall till Urd för att spörja, hvad som förestod världen och gudarne. Hon grät och nekade att svara.

Knappt en dag förgick under många år, då icke Valand, till omväxling med arbetet i sin smedja, sjöng någon stund sin förfärliga galdersång. Den trängde genom jorden och tärde på dess safter. År efter år sköto åkrarne i Midgard kortare strå och tunnare ax, och hvad som återstod att skörda härjades allt oftare af järnnätterna. Människorna blotade förgäfves till gudarne och började tvifla på deras makt.

Till och med i Urds och Mimers heliga källor minskades safterna under dessa år, världsträdets nordliga grenar vordo allt tommare på knopp och blad.

Men så var ju också Fröj, årsväxtens gud, i jättevåld. Snart därefter äfven Fröja, kärlekens och fruktsamhetens gudinna. Snart därefter äfven Idun med sina ungdomsbevarande äpplen.

Gudarne slogos med förskräckelse, när de saknade Fröja i Asgard. De sammanträdde på sin tingstad och öfverlade om hvem som förrådt henne åt jättarne. De upptäckte den brottsliga. Det var en jättemö, som Fröja upptagit i sin hofstat, och de gjorde än en upptäckt: att den förädiska jättemön var den pånyttfödda Gullveig. Tor slog henne då med sin hammare till döds; häxans lik hölls än en gång öfver lågorna. Men än en gång hände, att hennes hjärta endast blef halfsvedt, och att Loke, letande efter det i askan, fann och slukade det. Han födde därefter till världen den ulf, som heter Fenrer och är årsbarn med den förste fimbulvintern.

Ej mindre grepos gudarne af förfäran, när de funno, att Idun var försvunnen ur Asgard. Loke hade hållit den ed han svor Valand och

bortlockade henne därifrån. »Du är Ivaldes dotter», torde han ha sagt, »och har blodshämnd att utkräfvat af Oden. Vill du tjäna din faders barneman? Flyg till dina bröder och var hos dem! Det är din plikt.» Och Idun flög i svaneham att uppsöka sina bröder, till hvilka hennes längtan stod, mest bland dem Valand, som hon älskat från sin barndom. Tre svanar kommo en morgon till Ulfdalarne och sågos af bröderna simma i ett vatten i närheten af deras boning. En af dem var Idun. Den andra var också en Ivaldedotter och växtlighetsdis, Auda. Den tredje var Sif, deras fränka, hon med de gyllene lockarne, en växtlighetsdis äfven hon. Sif kom till Egil för att vara hans hjälp och tröst, ty hans maka Groa, hennes syster, kunde icke komma. Hon var fånge hos en Midgardshjälte vid namn Halfdan. Auda lade sitt hufvud till Slagfinns bröst, och Idun slog sina armar om Valands hvita hals.

Sålunda voro nu äfven dessa växtlighetsdiser, de som smyckat Midgards ängar med blomster, försvunna för gudarne. Disernas håg var förvandlad; de önskade Ivaldesönernas seger, Midgards förstörelse och Asgards undergång.

Valands smedja var nu en verkstad för trollredskap. Där hängde ett långt rep af lindbast, i hvilket knutar voro på jämna afstånd gjorda. I hvar och en af dem var en stormvind bunden. För hvarje vecka som gick, upplöste han en knut och gjorde den bundna vinden lös och sände den med sin galdersång söderut, mättad med snömoln och hagel.

Valand hade af guld smidt en armring, liknande den af Sindre smidde ringen Draupner däruti, att andra ringar, ehuru ej så många, droppade ut ur honom. Ur Valands kom en ring hvarje vecka. Äfven de ringarne voro trollredskap och hade formen af ormar. För hvarje på repet

upplöst knut knöt Valand dit en ormring. På detta sätt talde han de veckor han tillbringade i Ulfdalarne, och han hade räknat ut, att när alla knutarne på repet voro upplösta, skulle Midgard vara förvandladt till en istäckt, människotom öken.

Dagligen smidde Valand på hämnadesvärdet. Gambantein («hämndeten») är det svärdets namn. Han härdade dess klinga i vatten från alla älfvar, som flyta genom Nifelheim med etterfyllda böljor. Han hamrade hämnd och hat, ve och ofärd in i hennes gry, han slipade den giftiga eggen hvass som vaferlågan, fejade hennes yta med solens glans och ristade i henne onskans runor. Svärdets guldfäste var ett underverk af skönhet. Smidet höljde sin fördärflighet i ögontjusande fågning. Och likväl syntes det aldrig blifva färdigt. Hvarje dag fann Valand något nytt att göra på det. År efter år förled; men han fortfor att fullkomna det. Mimer, väktaren vid underjordens vishetsbrunn, såg, att allt förskräckligare lidanden skulle hemsöka människosläktet. Det försämrades också ständigt till tänkesätt och seder genom de af Gullveig spridda runorna. Mimer ville icke, att Asks och Emblas ättlingar skulle alla varda fördärfvade genom nöd och synd. Vidskällans mjöd hade gifvit honom syner i en aflägsen framtid, efter denna tidsålders slut, och åt den framtiden ville han frälsa ett ofördärfvadt människopar. Två oskyldiga och väna barn, Leiftraser och Lif, uppsökte han i Midgard och tog dem med sig till sitt underjordsrike. Där hade han i morgonrodnadens land planterat en härlig lund och i den lunden låtit uppbygga en praktfull sal. Hans sju äldste söner - Sindre och de sex andre - som med honom vårda världsträdets mellersta rot, smyckade salen och omgafvo den med en mur och satte in i muren en port, lika konstrik som Asgardsporten. Inom den muren komma aldrig sorg och lidanden, aldrig lyte och sjukdom, aldrig ål-

derdom och död. Salen heter Breidablik. Delling, morgonrodnadsalfen, är dess väktare. Barnen därinne näras med den kraftförlänande honungsdagg, som faller från Yggdrasils nedersta löfhvalf i Mimers och Urds dalar.

BALDERS DÖD.

Stora voro de förluster Asgard lidit och stora de faror, som hotade lifvet i Midgard, sedan Fröj och Fröja, Idun och de andra växtlighetsdiserna kommit till Jotunheim, och sedan naturverkmästarne och naturförsvararne, Ivaldes söner, blifvit gudarnes fiender. Men ännu hyste Oden hopp om räddning. Balder, solens gud och beskärmare, godhetens och rättfärdighetens främjare, var dock ännu i Asgard och höll sin välsignelserika hand öfver hvad godt som fanns bland människorna och sin strålande sköld till skydd mot skapelsens förhärjare.

Balder hade nästan alltid Had i sin närhet. De voro länge oskiljaktige vänner, och Balders mildhet verkade lugnande på Hads svallande lynne. Om Had förtäljes, att han som gosse var så obetänksam, själfsvåldig och okynnig och så gärna höll sig i Lokes sällskap, att Oden fann det bäst att skicka honom från Asgard för att uppfostras af Mimer. Denne åtog sig fosterfaderns plikter mot den vackre och med rika anlag utrustade asasonen. Gossen var läraktig och vardt skicklig i skaldskap, sång, smideskonst och många idrotter, och han blomstrade upp och fick, innan han hunnit ynglingaåren, ovanliga kroppskrafter. Men hans obetänksamhet och häftighet voro icke lätta att bota. Okynnig visade han sig i synnerhet, när han var i smedjan. En gång, när Sindre hade gifvit honom en tillrättavisning, tog pojken Draupners frejdade smed i håret och drog honom på det sättet ut öfver tröskeln; vid ett annat tillfälle, när han tillsades att smida och icke ville det, slog han med släggan ett sådant slag i städet, att det flög i flisor. Men Mi-

mers visdom lyckades efter hand att tämja hans uppbrusande lynne, om än icke läka hans obetänksamhet, och när fosterfadern återsändt honom till Asgard som en fager, höfvisk och i många idrotter skicklig yngling, fick Oden honom mycket kär, och var han af alla sina fränder i Asgard väl upptagen. Någon tid därefter blef Balder gift med mångudens dotter Nanna. Had skulle önskat att äga en maka, henne lik, skön och älsklig och modig som hon. Men af sig själf skulle Had aldrig kommit på den onde tanken att tillägna sig Nanna.

Han var ifrig jägare och uppsökte gärna de skogar, som från Lidskjalf kunde skönjas i långt fjärran, för att jaga där och nedlägga vilddjur och drakar. Så hade han en morgon anländt till den i det östliga Jotunheim belägna Järnsbogen, i hvars hemska inre ingen dödlig vågat intränga. Ensam jagade han där hela dagen och förirrade sig, så att han ej fann en återväg. Dimmor föllo och det liknade sig till en obehaglig natt. Då såg han ett ljussken, gick åt det hållet och fann en bergkammare, där en högvuxen och vacker kvinna satt. Hon bjöd honom härbärge öfver natten, räckte honom en trolldryck, som förvillade hans sans och återuppväckte hans obetänksamhet och häftiga lidelser, och hon talade om Nanna så, att hon tände upp hans omedvetna böjelse för henne i brännande låga. Han gaf det löfte att taga henne från Balder och göra henne till sin egen hustru. Trollkvinnan gaf honom en brynja som pant på öfverenskommelsen dem emellan och såsom välbefärlig i den strid, hvori hans beslut komme att inveckla honom. Om morgonen, då han vaknade, voro trollkvinnan och bergkammaren försvunna, och Had såg sig ligga under öppen himmel. Men brynjan, som han fått, bevisade, att nattens samtal var verklighet och ej en elak dröm. Han red ur skogen, så ångerfull öfver det skamliga löfte han gifvit, att han icke kunde återse Balder och Valhall, utan beslöt han att

begifva sig till Jotunheim och sälla sig till gudarnes fiender där för att, kämpande i deras led, söka infria sitt löfte.

Så bar han då till någon tid vapen mot sina egna fränder, emedan han gjort löftet att taga Nanna med våld från Balder. Men Balder besegrade honom med vapen först, men med godhet sist och fullkomligast. Han återförde sin broder till Asgard, förlät, urskuldade och tröstade honom, ja lät honom förstå, att han, Balder, snart skulle dö. Med hvem ville han då se Nanna hellre förenad än med Had?

I själfva verket anade Balder, att han icke skulle lefva länge, och det vardt för asarne bekant, att dödsbud visat sig för honom i drömmar. Äfven järtecken bådade, att ondt hotade honom. Den trogne gångare, i sadeln på hvilken han gjorde färder öfver himmelen och skyddade solen och månen på deras vandringar i rymden, fick sin fot vrickad och kunde icke genom gudinnornas läkesånger, utan blott genom Oden botas. Själf led Balder af afmattning i sina fötter. De bekymrade gudarne vände sig till världsträdets väktare, Urd och Mimer, för att få råd. Urd såg Balders fördolda öde, men yppade det icke; Mimer ej heller. Den ångestfulla Frigg kom då på den tanken att med ed förplikta alla varelser och alla ting att icke skada Balder. Så allmänt älskad var han, att gudarne trodde, att ett försök därmed kunde göras.

Det finnes lif i allt, äfven i det som för oss synes liflöst. Det finnes en ordning, hvori hvarje varelse och hvarje ting har sitt rum. Elden, vatten och luften lyda sina härskare, stenarne, malmerna, örterna och djuren bilda samhällen och släkter. Och genom hela skapelsen spänner Urd trådarne af de lagar, som bjuda vördnad för det heliga. De oskyldiga tingen rysa för edsbrott. Endast bland de själar, som fått ett personligt öde, finnas trotsare af nornans stadgar; men för dem finnas

också straff.

Så långt som gudarnes välde var erkänt, ja än längre, aflade alla skapelsens varelser och ting eden. Aldrig hafva godheten och rättfärdigheten haft en segerrikare dag än den, då den ädlaste af asar tillförsäkrades trygghet genom en ed, som uttalades af alla himmelens stjärnor och upprepades af luftens, hafvets och jordens innebyggare, af alla berg och dalar, af alla skogar och öknar, en ed, som genljöd från Urds och Mimers riken, ja, från Jotunheim, där jättarne sade sig vara alla gudars fiender, blott icke Balders; ja, från själfva Nifelheim där äfven farsoternas och sjukdomarnes andar med bleka läppar uttalade förpliktelsen.

Bland de varelser, som aflagt eden, fanns blott en, som icke ämnade hålla den: Loke. Han betraktade hela edsförpliktelsen med löje. Det fanns också varelser, som icke aflagt eden: Ivaldesönerna i Ulfdalarne. Men bland dem var Valand den ende, som skulle haft hjärta att skada Balder, ty hans hämndlystnad var omätlig. Ting funnos också, till hvilka edsförpliktelsen ej kommit. Dock kunde den forskande Loke ej få reda på mer än ett enda sådant: det var en späd mistel, en helig ört, som rakat att växa på ett träd i den oheliga Järnskogen österut och, ensam som den var och oskadlig till utseendet och fjärran från sin släkt, blifvit vid edsförpliktelsen förbigången.

Loke afskar misteln och begaf sig med den på en långresa: till de aflägsna Ulfdalarne. Han skulle knappast vågat en sådan färd, om icke skadeglädjen gifvit honom mod därtill. Med förvåning sågo Ivaldesönerna Loke inträda i Valands smedja. Han sade sitt ärende och bad Valand göra en pil af misteln, en sådan som Had plägade slöjda åt sig, och med den egenskapen att ofelbart döda, där den träffade. Va-

land gjorde det. Misteltein, såsom pilen kallas, vardt Valands andra Gambantein («hämndeten»).

Sedan den stora edsförpliktelsen var gjord, var det en lek bland asarne att ute på idrottsvallen skjuta och kasta på Balder, emedan det icke skadade honom. Vid ett sådant tillfälle sköt Had med båge, utan att veta, att Loke lagt en pil i hans koger. Så kom Had att afskjuta Misteltein på Balder. Pilen genomborrade honom och han föll död till marken. Den djupaste bestörtning grep alla gudarne. När de försökte tala, brusto de i gråt. Asafadern hade mist sin älskling, världsordningen underpanten för sitt bestånd, godheten sin förespråkare.

Så djupt nu asafadern grämdes af sin egen förlust, sörjde han dock, såsom världens styresman anstod, än mer öfver världens. Han sadlade Sleipner och red ned i underjorden till Mimer och besvor honom att säga hvad han visste. Skulle med Balder världen gå sin eviga undergång till mötes? Mimer sade blott, att själfuppooffring kräfvades för den, som vill skåda ned i så djupa gåtor. Då ref Oden ut sitt ena öga och kastade det i visdomskällan. Det sjönk djupt och såg allt klarare, ju djupare det sjönk, tills det såg Balder som den kommande världsålderns konung i ett högsäte, omgifvet af lycksaliga människoskaror.

Då vardt Oden lugn, men red från Mimer till Urd för att få lära något om denna världsålders slut. Urd svarade, att hon redan vet, att han gömt sitt ena öga i Mimers brunn och därmed sett, hvad som var honom nödigt att veta. Hvarför frestade han henne då? Men Oden lade för hennes fötter sköna Valhallsklenoder och bad henne om de förutsägelser hon förnimmer ur sin källas brus och ur suset af Yggdrasils krona. Då sjöng hon en sång om denna världsålders sista tider, om Odens undergång och död på slagfältet och om Ragnaröks lågor. Asa-

fadern lyssnade och förfärades icke af ödets dom öfver honom. Att glad gå sin bane till mötes, det hade han anbefallt människorna, sina skyddslingar, och borde göra det själf, och att dö på en valplats anstod honom. Hans orolige ande fann någon hvila, sedan han fått veta, att Balder, som var det bästa af honom, skulle återvända och styra en fullkomnad värld.

Gudarne togo den döde Balder och buro honom till Asgards västra strand, där hans skepp Ringhorne låg förtöjdt i lufthafvet. På skeppet byggde de ett bål af stammar från Glasers guldlund. Oden bar i sin famn Balders lik och lade det på bålet. När Nanna såg detta, sjönk hon död till jorden med brustet hjärta. Oden lade henne bredvid hennes make. När allt var färdigt och den heliga elden gniden till vedens antändning och bålet signadt med Tors hammare, drog Oden från sin arm ringen Draupner och lade den på Balders bröst. Man såg, att han lutade sig ned och hviskade i den dödes öra. Hvad han då sade, har han aldrig omtalat för gudar eller människor. Det blåste en stark nor-danvind från Järns-kogen: en af dessa vindar, som Valand lösgjort och som i Midgard kom med köld och hagel. Bålet tändes, seglen hissades, Ringhorne dref ut i lufthafvet, och asarne bidade på stranden, tills det af lågor omhvärfda skeppet sjunkit ned bakom synranden.

Det förde Balder och Nanna till underjordens västra port. Här emottogs de döda af underjordsmakterna och ledsagades öfver glänsande fält till Mimers odödlighetslund och borgen Breidablik i morgonrodnadens land. Där väntades Balder och Nanna af Leiftraser och Lif, barnen som skola vistas i Mimers lund intill världsförnyelsen. Salarne voro skrudade med bonader och guldklenoder; på bordet framför högsätena stod, betäckt med en sköld, en dryckesskål, hvori de kraft-

gifvande safterna från de tre underjordskällorna voro blandade. Det är den dryck, som räcket de saligen döde för att utplåna märkena af den jordiska döden och skänka dem förmåga att njuta salighetslivets rena glädje. Skölden aftogs, och de anländande välkomnades med »de skira krafternas dryck».

Balder och Nanna stanna i underjordens Breidablik intill den nya världsålderns ankomst. Lif och Leiftraser äro hos dem och uppfostras af dem till att varda fläckfria stamföräldrar till ett fläckfritt människosläkte.

Frigg grät bittra tårar öfver älsklingssonen, och då Oden vandrade mellan Asgardsborgarne, var det honom svårt att nalkas Balders sal, där ej harpans toner klingade mer, där mjödhallen stod tom och nomsusad af vindarne. Snart reste sig ett förskräckligt spörsmål genom Balders död för Hads pil. Att frändedrap borde hämnas af frände var en lag, som nornorna gifvit och asarne godkänt. Men huru skulle Balders död hämnas? I Asgard voro alla öfvertygade om att Had icke hade velat sin broders död, och ingen sörjde djupare än han det skedda. Skulle den i sitt uppsåt oskyldige Had dräpas, blod af asafaderns blod än en gång utgjas och den ene sonens död medföra den andres? Ingen kunde råda till detta, ingen ville lyfta sin hand mot Had. Men ej en gång gudarne äro i stånd att genomskåda hvarandras innersta bevekelsegrunder. I denna, såsom i alla liknande saker, var det deras domareplikt att icke blunda för gärningsmannens tidigare lif, utan spörja, om ej däri fanns något, som kunde varit en driffjäder till gärningen. Då Loke utsåg Had till Balders baneman, hade han just haft detta för ögat. Asarne måste lägga vikt vid, att det fanns yttre grunder för att Had handlat med ond öfverläggning: Had hade ju en

gång varit Balders fiende och efterfikat hans maka.

Rätten i sin stränghet kräfde fördenskull, att broderdråparen skulle straffas med döden, eftersom böter i ett sådant fall som detta ej kunde gifvas. Ty hvilka böter voro tillräckliga för dråpet på solens gud och rättfärdighetens herre? Nornans runor, som helga blodshämnden, äro icke ristade på vattnets yta eller i hedens flygsand och låta icke gäcka sig. Men Oden kunde icke besluta sig att kräfva en sons död i vederlag för en annans. Då omslingrade honom Urd med sina osynliga band, drog honom bort från Asgard, förde honom till Rind, Billings solljusa dotter, och ingaf honom en oemotståndlig kärlekslidelse till henne, för att hon med Oden skulle föda en son, som blefve Balders hämnare. Bland de ofödda själarna var en redan af henne utkorad att varda son af Oden och fullgöra detta kall, och af nåd hade hon lagt den sonens lefnadslotter så, att han skulle fullgöra hämnden, innan »han kammat sitt hufvud och tvått sina händer», innan han ännu visste, att han var Odens son och Hads broder, eller kunde göras tveksam af den sorg han måste förorsaka med sin gärning.

Men trolska makter hade bemäktigat sig Rinds sinne och gjort henne hård mot Odens böner och sin faders råd. Oden kunde upphäfva den på Rind hvilande trolldomen, men endast så, att han begagnade sig af trolldom själf, af Gullveigs sejdkonst och förbjudna runor. Detta gjorde asafadern - nyttjande, när framgång ej annorlunda kunde vinnas, ett tadelvärdt medel att komma till ett af rättvisan och ödet fordradt mål.

Rind födde med Oden en son, som kallas Vale. Hon födde honom tidigt, ty han slet otåligt i de band, som fångslade honom under modershjärtat, och han var endast dygngammal, då han uppvuxit till en

kämpe, som i tvekamp fällde Had. Den döde Had steg ned till underjorden. Balder emottog honom där. De lefva där nere tillsammans, och då världsförnyelsens dag kommer, skola de tillsammans återvända och tillsammans bo på Valhalls tomter.

FIMBULVINTERNS HÖJDPUNKT. FOLKUTVANDRINGEN FRÅN
NORDEN. SKÖLD-BORGAR OCH HALFDAN.

Efter Balders död fanns det i Asgard ingen makt, som kunde hejda de af Valand från Jotunheim utsända hvirfvelvindarne, snöstormarne och hagelskurarne. Skillnaden mellan sommar och vinter försvann allt mer, och det såg ut, som om vintern skulle tillägna sig årets alla månader. Landet närmast söder om Elivågor, där Egils borg stod, vardt öfverdraget af jöklar och isfält, som sommarsolens strålar icke smälte. De alfer, som bott där och varit Valands smidesbiträden och Egils och Tjalves stridsmän, utvandrade därifrån och begåfvo sig till svearne. Jättar satte öfver Elivågor i båtar, sådana som Hymer ägde, och nybyggde de öfvergifna ängderna. De togo sina bostäder under de jökelhöljda bergens tak; deras svarta oxar och kor med guldhorn trifvas godt, där Midgards hjordar dö af hunger, ty de slicka, som Audumla, föda ur rimfrosten och uppkrafsa under dalgångarnes drifvor närande mossor.

På den stora ö i det nordiska hafvet, hvars sydligaste del är Aurvangalandet, bodde nu många folkstammar komna från Ask och Embla, alla talande samma tungomål och följande samma sedvänjor. Söder om svearne och nedemot Järnvallarne, som utgöra Aurvangalandets södra kust, bodde goter, daner, heruler, gepider, viniler (longobarder), angler, saksare, tyringar, vandaler och andra stammar. Ditintills hade de alla lefvat i endräkt och ansett sig för hvad de voro: grenar på ett och samma folkträd. Så långt som de utbredt sig öfver Norden hade

landet varit godt, vackert och skördegifvande.

Men med fimbulvintern kom nöd öfver dem, främst öfver svearne som bodde nordligare än de andra. Fröj och Fröja främjade icke längre fruktbarhet och fruktsamhet; växtlighetsdiserna skänkte icke längre af Yggdrasils befruktande honungsdagg åt åkrar och ängar. Hjordarne aftogo, men björnarnes och ulfvarnes skaror växte, och den värste ulfven, hungersnöden, öppnade sitt gap mot folket.

Då samlade sig alfer och sveahöfdingar till möte vid Svarins hög, och allt sveafolket deltog i deras rådslag, och vardt då beslutadt att öfvergifva fädernas land och draga mot söder. Kunde man icke vinna bättre ängder med vänlig öfverenskommelse, skulle man taga dem med svärdet. Och till strid kom det ofta, då nu svearne trängde ned mot goterna och desse mot danerna, och desse mot herulerna och de andra stammarne. Påträngandet från norr till söder vardt för hvarje år starkare, ty för hvarje år eröfrade fimbulvintern och de osmältbara isfälten större område från det beboeliga landet.

Vid denna tid lefde ännu och härskade i Aurvangalandet som höfding och domare Sköld-Borgar, sonen af den vanagud (Heimdall), hvilken som barn kom till nämnda land med den heliga elden, de goda runorna, sädeskärfven, verktygen och vapnen. Sköld-Borgar var nu gammal vorden. Under en lång och lofvärd styrelse hade han fått upplefva mycket. Han erinrade sig från sin barndom och ungdom guldålderns lyckliga tider, fria från laster, strider, brott och nöd. Hans mannaår hade sett mänsklighetens kopparålder och slaktenas försämring. På gamla dagar fick han upplefva fimbulvinterns inbrott och begynnelsen till en järnålder, hvarom han hört en förutsägelse vid sin sons födelse. Sonen hette Halfdan och var nu en yngling; Sköld-Borgars

maka, Halfdans moder, hette Drott.

Om Halfdans födelse förtäljes, att den natt, då han kom till världen, rådde stark storm. »Heliga vatten nedstörtade från himmelsfjällen» (stormmolnen), som med väldigt dån utslungade korsande blixtar. Det var Tor, åskans gud, som öfverskyggde huset och gaf sin gudomliga närvaro tillkänna. Allmänt förtäljes, att Tor delade med Sköld-Borgar fadersrätten till den nyfödde, på samma sätt som Heimdall i de hem, som han i forntiden gästade, hade delat med husbonden på stället fadersrätten till de söner, som där sågo dagen. Därför gällde Halfdan för att vara Tors son och på samma gång Sköld-Borgars.

Natt låg ännu öfver Sköld-Borgars gård, när de tre ödesdiserna, Urd och hennes systrar, kommo dit och betraktade det nyfödda ädla barnet och igenkände i dess drag – hvad redan Drott igenkänt – att det hade ej allenast en mänsklig fader, utan ock en gudomlig. Och de bestämde, att han skulle varda den ypperste i sin ätt, den förnämste af höfdingar och bland de nordiska folken den förste med konunganamn. De tvinnade hans ödes trådar starka, varpen i hans ödes väf redde de af guld och fäste dess ändar i öster och väster under »månnens sal» (rymden). I öster och väster skulle Halfdan utan svåra hinder utbreda sitt välde. Men åt norr kastade Urd en enda tråd. Hon visste, att från norr skulle komma fruktansvärda makter, i början oemotståndliga, för hvilka Halfdan måste rygga; men Urd bad till den okända makt, hvars ombud hon är, att den tråd hon åt norr kastat måtte evigt hålla. Därefter aflägsnade sig nornorna. Men Sköld-Borgar gick ut i den åskdigra natten, plockade på ängen en härlig blomma och satte den som en spira i barnets hand.

Följande dag sutto två korpar i trädet, som skuggade öfver Sköld-Bor-

gars tak. Genom vindögat (rököppningen i taket) tittade de in i salen och sågo den nyfödde. Framsynta som korpar äro, förekom det dem, som om gossen redan stod vapenrustad. »Ser du», sade den ene korpen till den andre, »han är blott en dag gammal, denne gudaättling, och ändå ser jag honom skrudad i brynja. Nu är fredens ålder slut; nu är vår tid inne. Vi och ulfvarne ha länge hungrat, men ser du, hur hvassa ögon den gossen har! Ja, vår tid har kommit. Vi skola trifvas.»

Sköld-Borgar hade af sin fader Heimdall fått lära fågelspråket. Drott kände det äfven. De förstodo hvad korpen sade, och det fyllde dem med ängslan och bekymmer för de kommande släkterna. De tolkade det så, att stridsåldern hade med detta barn kommit i världen.

Sköld-Borgar hade en frände, som hette Hagal, hans närmaste vän. Till honom skickade han Halfdan att uppfostras. Hagal hade en son, som hette Hamal, jämnårig med Halfdan. Halfdan och Hamal lekte som gossar tillsammans, vordo tillsammans ynglingar och svuro hvarandra evig vänskap. De voro de skönaste människosöner i Midgard; i valkyriedräkt skulle de sett ut som valkyrior. Och de voro hvarandra till utseendet så lika, att det var svårt att säga, hvem som var Halfdan eller Hamal. Men däruti skilde de sig, att Halfdan var ordrik och Hamal tystlåten, Halfdan snar att fatta beslut och utföra dem, Hamal eftertänksam och besinningsfull, men djärf, äfven han, i beslutets verkställande. Halfdan hade stora snillegåfvor. I de af Heimdall lärda heliga runorna vardt han kunnigare än sin fader, och han blef forntidens störste skald, den ypperste i Midgard. Han var frikostig och älskade att strö guld omkring sig. Och när nu därtill kom, att han vardt den starkaste hjälten bland alla sina samtida, så är ej att förvånas öfver, att han beundrades mer än de fleste och vardt besjungen

från släkte till släkte. Den, hos hvilken snille och skönhet, styrka och frikostighet äro förenade, han synes mången vara fullkomlig. Sköld-Borgar, Halfdans fader, var dock i somligas ögon bättre än han; ty fadern älskade friden och sträfvade, mer än till något annat, till befästande af endräktens band. Halfdan älskade krig och äfventyr. Men han var rätte mannen för den tid som kom. Friden var för alltid flyktad från Midgard. Den världsålder, som kallas »stormtid och ulftid, yxtid och kniftid», hade inbrutit, och den skall fortgå till Ragnarök.

Halfdan förde med skicklighet alla slags vapen. Men hans älsklingsvapen var klubban. Svärdet hade under fridsåldern varit obekant. De första svärderna smiddes i Valands smedja, och de började nu komma i bruk. Äfven Halfdan hade sådana. Dock misstänktes och skyddes svärdet af de fleste stridsmännen, alltsedan Valand vardt gudafiende och förvandlad till den värste af Jotunheims bebyggare. Man trodde fördenskull, att förbannelse hvilade på det.

När Egil flydde med sina bröder till Ulfdalarne, efterlämnade han sin hustru Groa och bad henne begifva sig till hennes fader Sigtrygg, som var en höfding bland alferna och vän till Ivaldes söner. Sigtrygg hade sin borg i Svitiod det stora i närheten af Svarinshög och ej långt från svearnes landamären. Groa väntade att få en son; hon hade annars följt sin man till det frostkalla land, dit han gjort sig landsflyktig.

Det är redan omtaladt, att sedan Ivaldesönerna upphört att vakta Elivågor, begåfvo sig många jättar öfver till det nordligaste Midgard och bosatte sig där. Tor gjorde en färd dit upp för att bortdrifva eller döda dessa farliga nybyggare, och Halfdan fick följa sin Asgardsfader på färden. Det hände då, att medan Halfdan och Hamal redo genom en skog, mötte de en trupp af fagra kvinnor, likaledes till häst. Det var

Groa och de ungmör, som tjänade henne. De ämnade sig till en skogs-sjö för att bada. Halfdan vardt betagen af växtlighetsdisens skönhet och bad henne följa honom till Aurvangalandet och stanna där. Väl tyckte Groa, att Halfdan var den vackraste bland ynglingar, men hon hade gifvit sin tro till en annan och svarade nej. Då nödgade han henne att följa med honom. Tor gillade denna gärning, eftersom Egil blifvit gudarnes fiende, och enär det vore till gagn för Midgard, att en växtlighetsdis där var fästad. Men Sigtrygg, Groas fader, gillade den icke, och det kom mellan honom och Halfdan till en strid, som lyktades så, att Halfdan fällde honom med en klubba, på hvars skaft en guldkula var fästad. Växtlighetsdisernas fader kunde ej falla för annat vapen än ett som liknade solen. Halfdan förde Groa till Sköld-Borgars gård. Där födde hon en son, som ej var Halfdans, utan Egils. Sonen kallades Od-Svipdag. Ett år därefter födde hon med Halfdan en son, som fick namnet Gudhorm. Hon kände sig dock alltid som en främling i Halfdans hem. Hon led af tanken att vara maka till den man, som blifvit hennes faders bane, och hennes hjärta trängtrade efter Egil. Efter några års förlopp blef hon fördenskull bortsänd af Halfdan, och hon begaf sig med sin unge son Od-Svipdag tillbaka till Svitiod det stora, där hon väntade på Egils återkomst. Frostnätter, snöstormar och hagelskurar kommo; men icke Egil. Då trånade växtlighetsdisen bort och dog. På dödsbädden sade hon till sin son Od-Svipdag, att om han behöfde hennes hjälp, skulle han gå till hennes graf och kalla på henne. Hennes lik lades i en grift, byggd på en berghäll, med väggar, tak och dörr af tunga stenblock.

Tor och Halfdan gjorde flere utfärder mot de jättar, som tagit land i det nordliga Midgard. Många jättar och krigiska jättekvinnor blefvo då dödade; men detta tjänade i det hela till föga, ty andra inflyttade i

stället, och så god Tors järnhammare var, kunde han med den icke hindra, att allt vidsträcktare isfält lade sig öfver bergslätterna, och allt flere dalar lågo, äfven sommartiden, höljda i snö.

Och nu, när den stora folkvandringen inträdt, sedan svearne börjat rycka mot söder, fick Halfdan annat att skaffa än att följa Tor på utfärder mot jättarne. Den första mot söder trängande folkböljan satte en andra i rörelse, och den andra en tredje och så vidare, så att bölja efter bölja svallade mot Aurvangalandet, människosläktets urhem, där Sköld-Borgar så länge och lyckligt varit folkets lagstiftare och domare. På Aurvangalandets gräns stodo nu hårda strider, i hvilka Halfdan och Hamal utförde många bragder. Men den gamle Sköld-Borgar såg, att motstånd i längden vore gagnlöst, så länge fimbulvinterns makter rasade bakom de nordligare stammarne och nödgade dem att tränga på. De hade ju att välja detta eller hungersdöden. Och enär alla dessa stammar voro fränder och ledde sin härkomst från Aurvangalandet, ville Sköld-Borgar icke se dem förstöra hvarandra i brödrafejd. Fördenskull beslöt han med sitt folk tåga söderut, äfven han. Så skedde, och många stammar förenade sig under honom för att å andra sidan det nordiska hafvet vinna land och bosätta sig. Skepp byggdes och förde dem öfver hafvet. Halfdan vardt alla dessa stammars anförare; deras höfdingar lyfte honom på sköld och korade honom till konung. Ingenting mäktade motstå dem. De lade under sig söder om hafvet vidsträcka land, där segelbara floder söka sig väg mellan djupa löfskogar och saftiga betesfält. De vunno och delade mellan sig ett rike, som i väster hade till gräns den väldiga flod, som heter Rhen, i söder det skogshöljda högland, som ligger i skuggan af de högsta bergen i Midgard, men i öster sträckte sig långt in i ett omätligt slättland med många älfvar, som bilda vägar ned mot ett sydligt haf (Svarta Hafvet).

Så uppfylldes nornornas spådom, att Halfdan skulle hafva ett rike, vidsträckt i väster och öster, så långt som de i dessa väderstreck hade knutit de gyllne trådarne i varpen i hans väf; men åt norr låg blott en enda tråd, och det gällde, om den skulle hålla, eller om människosläktets urhem och fädernas heliga grafvar skulle för alltid stanna i frostmakters och gudafienders våld.

VALANDS SENARE ÖDEN OCH DÖD.

Sju vintrar hade svanemöarna Idun, Sif och Auda tillbragt i Ulfdalarne. I den åttonde vintern blefvo de sjuka af längtan efter solglans, vårfläktar och blommor; ty sitt innersta skaplynn kunde de icke besegra. Sorgsna och tynande uthärdade de ännu ett år hos Ivaldes söner. Men därefter togo de sina svaneskrudar och flögo bort öfver Jotunheim och Elivågor.

Då vardt det tungt äfven för bröderna att stanna. Men Valand hade för stora mål i sikte för att längtan och sorg skulle kunnat afvända honom från dem; han var ej allenast oläkligt hämndgirig, utan också ihärdig och tålmodig utan like. Till bröderna sade han: »Då I längten härifrån, så är det bättre för eder att gå.» De togo sina skidor och bågar och gingo på olika vägar åt söder. Egil följdes af en gosse, som var hans och Sifs son, född i Ulfdalarne och af fadern uppfostrad till bågskytt och skidlöpare. Hans namn var Ull, och ödet hade med honom stora uppsåt.

Valand var nu ensam. Han fortfor med sina trollkonster och sitt smide på hämndesvärdet. Dessemellan jagade han och skaffade sig så sin föda. År gingo, galdersången fortfor, och stormby efter stormby med frost och hagel lösgjordes i Ulfdalarne för att härja skapelsen. Isfälten sköto ned emot Aurvangalandet, och den ofantliga Nordhafsön, som förut varit grönskande och bebodd af så många folk, var en människotom öken af is och snö. Endast själfva Aurvangalandet var ännu bebodligt; där byggde nu svearne och med dem var en skara alfer.

Då det uppenbart visat sig, att asagudarne icke voro i stånd att hejda fimbulvintern, lät Urd Mimer veta, att nu hade han rätt och plikt att gripa in. Mimer och hans sju äldste söner, Sindre bland dem, stego välbeväpnade till häst. Mimers drottning och döttrar, som äro nattens diser, tolf till antalet, satte sig äfven i sadel och följde dem. Nattdisernas hjälp var behöflig vid denna färd. Så redo de öfver Nidafjällens branta, fuktiga bergstigar, förbi världskvarnen och Hvergelmerkällan ned i det töckniga Nifelheim och därifrån upp genom den hålväg, som leder från underjorden till Ulfdalarne. Komna dit, ordnade de sig så, att nattdiserna bildade en ring kring männen. Därigenom kom hela truppen att för en utanför varandes ögon likna ett mörkt töcken, som dref utefter dalgången. Deras afsikt var att öfverrumpla Valand, hvars hämndesvärd gjorde honom oöfvervinnelig. Månens skära stod på himmelen och lekte med sitt bleka sken på ryttarnes hjälmar, brynjor och vapen; men det var blott som om månen lekt med en dimma. De kommo sent om kvällen till Valands smedja och stannade vid dess gafvel. Töcknet lägrade sig där.

Dörren stod öppen, och i smedjan sågs ingen. Mimer och hans söner stego ur sadeln och gingo in. Med kännares ögon betraktade de Valands smidesredskap. Så gingo de till lindbastrepet och besågo detta trollredskap och undersökte de hundratals guld-armringar, som hängde där. Det blef dem klart, att Valand gjort en guldring, liknande Sindres Draupner, och att från den hade de andra droppat. Mimer och Sindre undersökte alla ringarne och funno den, som var de andras moder. Mimer tog den och bar den ut och gaf den till sin dotter Baduhild, en af nattdiserna. Därefter lämnades smedjan, och männen gingo in i töcknet vid hennes gafvel.

Ändtligen kom Valand. Man såg honom i det svaga månljuset glida på sina skidor ned för en fjäll-lid, väpnad med jaktspjut och båge. Hämndesvärdet lyste vid hans sida. På sina skuldror bar han en björn, bytet af dagens jakt. Han gick in i smedjan nu, lade vindtorr ved och ris på äriln, tillagade af björnkött sin måltid och satte sig vid bordet på den med en björnhud bonade bänken. Eldskenet från äriln speglade sig i ringarne på lindbastet. Valand gick dit och räknade, såsom han ofta gjorde, sina ringar. Där funnos nu 840, men en, de andras moder, saknades. Tjufvar hade aldrig sett Ulfdalarne, och ingen, med undantag för Ivaldes barn, eller Mimers söner, skulle kunnat skilja mellan ringarne och finna den yppersta. Genom Valand ilade en rysning af sällhet. »Idun har återkommit», tänkte han; »jag trodde alltid, att hon skulle återkomma. Nu är hon här. Hon har tagit ringen till ett tecken, att hon är här. Hon söker mig därute på jaktens stigar, och mina skidors spår skola leda henne tillbaka hit.»

Han satt länge och inväntade henne. Hans hjärta, som brunnit så länge af hämndens vällust och kval, svalkades ljuft af tankar på trogen kärlek. Men tröttheten öfverväldigade honom. Hufvudet, som hvälfde de världsfördärflika planerna, sjönk ned emot sitt bröst. Valand sof.

Han vaknade, men ej till glädje. Lindbastrepet, hvori han bundit stormarne, var nu bundet kring stormutsändaren själf. Trollredskapet slingrade sig kring hans armar och ben och var en fastare boja än någon af järn. Framför honom stod Mimer och hade hämndesvärdet i sitt bälte, och bredvid honom Sindre, hvars hammarsmide hämndesvärdet skulle bringa på skam. Valand skar tänder, och hans ögon gnistrade. Hans hämndeverk, nu nästan färdigt, var med ens tillintetgjordt. Så stark var dock den väldiges själ, att han i nästa stund var

lugn igen, och i hans dystra drag sågs hvarken trots eller förtviflan, endast beslutsamhet och tålamod.

Valand medfördes bunden till underjorden. I en sjö under Nidafjäl-
lens branter, ej långt från Mimers söners och döttrars borg, är en
holme och på den en af underjordssmedjorna. Dit fördes Valand. Mi-
mers gemål, som märkt den förfärliga blicken i Valands ögon, när han
såg hämnadesvärdet i hennes makes våld, var gripen af hemska aning-
ar om stundande olyckor för henne och hennes närmaste och gaf sig
ingen ro, förrän man afskurit Valands knäsenor. Hon trodde, att han
därmed var oskadliggjord och dömd till evig fångenskap på holmen.

Snart hördes hammarslag därifrån. Mimer besökte sin fånge och fann
honom lugn och arbetslysten. Guld och andra malmer, ädelstenar och
hvad helst Valand önskade att arbeta på sändes honom. Ett förråd af
sorgdöfvande och hjärtstyrkande mjöd öfverfördes till hans smedja.
Valand arbetade raskt, och Mimer, klenodsamlaren, såg med glädje,
huru genom Valands flit de underbara skatter ökades, som Mimer vill
bevara åt en kommande världsålder.

Men Valand smidde också på något, som hans väktare icke hade en
aning om. Han gjorde sig en flyginrättning, liknande den örnham han
förut ägt.

Vid stranden af sjön låg en båt, hvori Mimer och hans söner, under-
jordssmederna, stundom foro öfver till holmen, samspråkade med Va-
land och beskådade hans händers verk. De dolde icke sin beundran
öfver dem. Sindre, den store konstnären, hade aldrig hyst afund till
Valand, ehuru han icke ville anses för sämre smed. Han hade under-
sökt hämnadesvärdet och förklarat, att det var det yppersta smide i

hela världen, märkvärdigare än hammaren Mjölner, och att han själf skulle behöfva lika lång tid som Ivaldesonen för att göra ett svärd med lika världsgagnande egenskaper som detta hade världsfarliga i onda händer. Efter den dom, hvarmed gudarne kränkte Valands stolthet och fränkände Sindre hans segerpris, hade också Mimers söner upphört att smida klenoder åt Asgardsgudarne, ehuru fadern städse förblef gudarnes vän, emedan han var världsordningens.

För att hämnadesvärdet icke skulle komma i obehörig hand, beslöt Mimer, att det skulle förvaras inne i själfva världsträdet. En gåta säger, att det gömdes »i det vattenbegärliga karet med nio omspännande lås». Det vattenbegärliga karet är asken Yggdrasil, som suger sina safter ur de tre underjordskällorna, och karets nio omspännande lås äro de nio årsringarna kring kärnan af trädet, som lefvat genom nio världsåldrar: Audumlas, Ymers, Trudgelmers, Bergelmers, världsdaningens och människoskapelsens, tidsåldern före Heimdalls ankomst till Midgard, guldåldern, kopparåldern och järnåldern. Här syntes det farliga vapnet vara i säkert förvar. Nattdiserna voro förvaringsrummets väktarinnor.

Mimer hade, utom sina sju äldre söner, två som ännu endast voro i gossåldern och ofta lekte vid stranden af den sjö, hvori Valands holme var belägen. De voro förbjudne att besöka holmen; men deras nyfikenhet var stor, och en gång, när de visste sig obemärkte, togo de båten och rodde dit. Valands örnham var då nästan färdig. Gossarne stannade på tröskeln och tittade in i smedjan. Valand tog vänligt emot dem. De frågade, om han ville visa dem klenoderna, som förvarades i den kista, som stod i smedjan. Han gaf dem nyckeln; de öppnade och sågo där de vackraste saker af guld. Valands ögon lyste styggt, medan pil-

tarne fröjdade sig med åsynen af skatterna. Han sade till dem: »Kommen hit i morgon bittida, när ingen ser er; då skall jag skänka er af klenoderna. Men låt ingen veta, att I varit hos mig.» Följande morgon kommo de åter till smedjan; men rodde icke tillbaka. Valand kröp till holmens strand och gaf den tomma båten en stöt, så att den for ut i sjön. De saknade barnen efterletades, men anträffades ingenstades: man trodde väl, att de farit på sjön och drunknat där. Den vise fadern kände icke deras öde. Visdomskällans mjöd gaf honom inblick i de stora världsgåtorna, men ej i sådana ting. Ej långt därefter sände Valand till Mimer två konstrikt arbetade dryckeskärl af silfver, till hans drottning fyra de klaraste guldinfattade ädelstenar och till Baduhild ett hvitglänsande bröstsmykke. Silfret i dryckeskärlden var smidt kring de små brödernas hufvudskålar; ädelstenarne voro deras ögon; bröstsmycket var förfärdigadt af deras tänder. Deras kroppar hade Valand gräft ned under bälgen.

Någon dag därefter rodde Baduhild hemligen öfver till holmen. Något fel hade kommit på den dyrbara armringen hon fått af sin fader. Hon ville icke omtala det för någon, utan bad Valand, som var ringens smed, att bota skadan. Han lofvade göra det genast, medan hon var där. Hon satte sig på bänken, och han räckte henne en bägare mjöd. Hon drack och somnade. När hon vaknade, var Valand försvunnen. Han hade iklädt sig sin örnham och flugit bort.

Valand begaf sig till sitt odalland Trymheim i Svitiod det stora. I dalarne mellan dess ishöljda berg väntade han att återfinna Idun och Skade och de andra fränderna. Där fann han dem äfven. I ett af bergen därstädes inrättade han vidsträckta salar, som han prydde med sin oförlikneliga smideskonst. Dörren till dem öppnade sig mot en liten

fjällsjö, som hans galdersång befriade från is. Här inne i berget ämnade han lefva med Idun genom århundraden. Asarne, beröfvade den läkedom mot åren, hvilken Idun allena ägde, skulle åldras, världstyg-larne falla ur deras slappnade händer. Det var nu den plan, som Valand uppgjort.

Från underjorden kom bud till asarne, att Valand flytt och att nya faror förestode. Asarne rådgjorde. De sade hvarandra, att de själfve vållat det hat Valand till dem hyste, och att det vore bättre att försona sig med honom och Ivaldesläkten än att utrota dem, ifall valet stode gudarne fritt. Det var dem framför allt af vikt, att Idun återkomme till Asgard. Måhända kunde Valand, om han försonades, återbringa dem äfven Frøj och Fröja. Loke åhörde dessa rådslag. Han visste väl, att de vore till ingen nytta, ty Valand var oförsonlig. Men han hade sina skäl att hindra, att ett försök till underhandling gjordes. Han erbjöd sig fördenskull att återbringa Idun till Asgard, och han höll sitt löfte. Ingen i Asgard visste, hvar Valand dolt sig; men Loke gissade på Trymheim, och som han kunde förvandla sig till flere slags djur, såsom häst, ulf, säl, lax och insekt, dock ej till fågel, var det honom mer tålamodspröfvande än svårt att utrannsaka Valands tillhåll. Han fann den lille fjällsjön, där Ivaldesonen plägade fiska, och dörren till hans salar. När det skett, begärde han af gudarne att få låna Fröjas i Folkvang kvarlämnade falkham. Det fick han och flög till Trymheim. En dag, då Valand och Skade voro på fiske, hörde de vingslag tätt bakom sig och sågo en falk. Han flög ut från berget, hvars dörr stod öppen, och han bar en frukt i sina klor. Valand misstänkte hvad som skett, och det visade sig, att Idun var försvunnen ur berget. Skade hämtade örnhammen, och Valand iklädde sig den. Det som falken flög bort med, var den till en frukt förvandlade växtlighetsdisen. Valand svingade sig

upp i rymden och såg rövaren, som hade godt försprång och var säker om att hinna fram. Loke saktade farten för att locka Valand att förfölja. Valand sköt en flykt, som i hast blott kunde mätas med hans stormande känslors. Asagudarne, som väntade Loke, upptäckte från Lidskjalf örnen, som förföljde honom. Då grep Tor sin hammare och de andre sina kastspjut och ställde sig vid vallen. Man gjorde sig i ordning att tända vaferlågorna. Falken slog ned innanför Asgardsmuren, vaferlågorna tändes, gudaspjuten susade i luften, Valand kom i ohejdlig fart, stormade, spjutsårad, genom vaferlågornas hvirflar och föll med brinnande vingar ned vid vallen. Örnhammen sjönk tillsammans i rök och gnistor, och gudarne sågo Valand själf. Han sökte resa sig på sina förlamade ben för att kämpa intill döden. Tor slungade Mjölner mot hans panna, och död låg den väldige med krossadt hufvud.

Sindres hammare, som han skulle öfverträffa, hade blifvit hans bane. Fimbulvinterns upphofsman var icke mer, och Idun hade återkommit till Asgard.

OD-SVIPDAG OCH FRÖJA.

Egil och hans son Ull hade haft åtskilliga äfventyr på sin färd från Ulf-dalarne, men kommo dock oskadde fram till Svitiod det stora och återfunno Sif, som bodde där med Egils och Groas son Od-Svipdag. Några år förflöto, under hvilka Egil stannade i hemmet hos de sina. Han, den raske bågskytten och stridsmannen, kände under de åren större behof af hvila än äfventyr, och hans tankar voro icke alltid glada. Han ihågkom den tid, då han var gudarnes edsvurne väktare vid Elivågor och Tors förtrogne vän. Han tänkte på den skymf, som genom Halfdan blifvit tillfogad Od-Svipdags moder, som nu sof i sin kummelgraf på berget. Han tänkte på den ensamme Valand, hvilken han, för att vara en trogen broder, följt, men hvars uppsåt med världen alltid synts honom förfärliga. De skatter, som Egil före sin flykt till Ulfdalarne hade gräft ned i jorden eller sänkt i forsar, fingo ligga där de voro. Blott ur det närmaste förvaringsstället upptog han några klenoder till sitt hems och till Sifs prydnade.

Under dessa år växte Od-Svipdag och Ull upp till vackra och hurtiga ynglingar. Båda hade goda själsgåfvor; särskildt utmärkte sig Od-Svipdag för snarfyndighet och kvickhet i tal och svar.

Sif hvälfde många tankar. Växtlighetsdisen sörjde öfver den förstörelse, som genom Valand öfvergick världen, och hon märkte, huru Egil rufvade på sin brutna ed och på det med gudarne slitna vänskapsbandet. Sif var framsynt och sierska till skaplynnnet, och det är väl också troligt, att Urd gaf henne ingifvelser och ledde hennes beslut.

En dag kallade Sif Od-Svipdag inför sig och sade honom, att som han nu var fullvuxen, borde han gå och uträtta något prisvärdt. Svipdag svarade, att han tänkt gå söderut för att kämpa mot Halfdan, därför att denne röfvade hans moder Groa från Egil; dock funne han det betänkligt, emedan han lefvat sina första år under Halfdans tak och alltid var af honom väl sedd. Och under Halfdans tak hade han en halfbroder Gudhorm, som också var Groas son. Sif sade, att hon delade Svipdags betänkligheter och ville råda honom till annat. Han skulle begifva sig in i Jotunheim och därifrån återföra Fröj och Fröja.

Svipdag svarade icke nej; det blygdes han för. Men företaget syntes honom vida öfverstiga hans krafter, och han misstänkte, att Sif, som var hans styfmoder, icke frågade mycket efter hans väl. Han tyckte sig förut ha märkt, att Sif gynnade sin son Ull mer än honom. Dock hade detta aldrig rubbat vänskapen mellan Svipdag och halfbrodern, ty Ull hade alltid underordnat sig Svipdag och sett upp till honom.

Efter nattens inbrott gick han till Groas kummelgrift på berget. Han hade hört, att de döda äro lättare att återkalla och lyssna mer till jordelifvet, när natten är inne. Han ställde sig vid griftens dörr och sade högt: »vakna, Groa! vakna, moder! Det är din son, som väcker dig ur dödens sömn. Minns du hvad du sade, att jag skulle gå till din graf, om svåra öden hotade mig? Vakna, goda kvinna, och hjälp din son!»

Groas till underjorden gångne ande hörde sonens röst och kom och lifvade stoftet i grafkammaren. Där inifrån ljöd hennes röst: »hvilket öde har drabbat mitt barn? Till hvilken olycka är du född, då du kallar på din moder, som farit ur de lefvandes värld?» Svipdag svarade: »Hon, som efter dig famnade min fader, har illslugt ålagt mig att söka ett oupphinneligt mål.» Men rösten från grafven uppmanade honom

att icke tveka. »Bidar du själf en gynnsam utgång, skall nog nornan leda dig på rätt stråt.» »Sjung då», bad Svipdag, »goda galder öfver din son!» Och Groa sjöng, att Urd skall upprätthålla honom, då han glädjelös vandrar sina stigar; att om underjordsälfvar svälla och hota hans lif med sina flöden, skola de sjunka och strömma ned till Hel; att om han råkar ut för fiender och slås i bojor, skall fiendtligt sinne vända sig till förlikning och bojorna lossna för hans andedräkt; att om han hotas af orkan på hafvet, skola i världskvarnen vind och böljor endräktigt gånga samman och gifva honom trygg färd; att om hans väg går genom Nifelheim, han där må vandra trygg i nattligt mörker, samt om han kommer till Mimers rike och har att samtala med den vapenrike jätten, mannavett och vältalighet må vara honom rikligt gifna. Groa gaf Svipdag sin välsignelse till afsked, och han gick tröstad därifrån. Följande morgon fick han veta, att Ull ville följa honom, och att föräldrarne tillåtit det. Egil gick med sina söner till en af sina skatte gömmor och lät dem välja åt sig hjälmar, brynjor och svärd. Dagligen förde han dem till lekvallen, lät dem där pröfva alla idrotter, hvari han själf var mästare, och lärde dem mången fint, hvarmed en snarrådig och spänstig kämpe kan öfvervinna starkare motståndare. När de hunnit den fullkomlighet han önskat, bestämdes dagen för deras affärd. Sköldar, sådana att de kunna göras till skidor och båtar, gaf han dem äfven.

Vid afskedsmåltiden hade Sif tillredt en visdomsrätt. I Midgard tro många, att den rätten beredes genom kokning på ett visst slags ormar. Hon kunde icke låta bli att ställa fatet så, att den starkare delen af visdomsfödan kom framför Ull. Svipdag svängde på fatet och tog hvad hon ämnat den egne sonen. Efter måltiden vinkade Sif Svipdag afsides och bad honom icke se ned på Ull. Svipdag svarade: »Den som ser ned

på en trogen vän blir mindre än han.»

Bröderna sade hemmet farväl och vandrade norrut till Elivågor. Där sågo de sin faders öfvergifna borg, där Tor så mången gång gästade honom. De gingo öfver Elivågor och följde utefter Jotunheimskusten. Där de funno jättegårdar, sökte de natthärbärke och emottogos väl, emedan de voro Valands brorsöner. Bland alla jättar gällde Valand den tiden som höfding.

Med ingen vågade de dock tala om Frøj och Fröja. Det skulle väckt misstankar. Men en ledtråd hade de för färden. De visste, att Frøj och Fröja vistades bland jättarne af Beles stam, och de letade ut, att denna stam, en af de styggaste i Jotunheim, bodde högt upp vid det nordliga hafsbandet i en labyrinth af förvillande töckenhöljda skär.

Färden dit upp var lång och svår. Bröderna hade att uthärda månet dygn sådant som det, då Tor fann deras fader hjälplös i Elivågor. Men Groa hade sjungit, att Urd skall upprätthålla Svipdag på glädjelösa stigar och föra honom på rätt stråt. Så skedde ock.

De hunno den skärgård, där Beles stam bygger. Många gånger under dessa år hade Njord med andra gudar å Skidbladner kringirrat i dessa farvatten, gagnlöst sökande son och dotter, kämpande med hagelstormar, som förmörkade luften, med hafsvidunder, som klängde sig kring skeppets köl och ville draga det i djupet, med resar, som från strandklipporna kastade stenblock med sina slungor.

Valands brorsöner kunde här taga sig bättre fram än asagudarne. Stormutsändarens fränder hade hitintills blifvit väl mottagne af Jotunheimsbebyggarne. De blefvo det äfven här hos Beles stam, fast på sitt eget vis. Jättarne däruppe hade ryktesvis hört, att bröderna voro att

vänta, och afvaktade dem med ett sändeskap på stranden. Sändeskabet, till hvilket hörde tre bröder Grepp, som bland de sina gällde som skalder, bar, för högtidlighetens skull, en nidstång med sig, hvarpå ett hästhufvud hängde. Sedan gästerna hälsats, föreslog den äldste Grepp Svipdag att förkorta vägen till borgen med en täflan i nidvisor och hemställde, om ej segraren borde taga den öfvervunnes hufvud som segerpris. Den kvice Svipdag gjorde jätten snart svarslös, och denne rusade förbittrad före dem till jättehöfdingens sal och skrek, att detta var gäster, som borde mista lifvet. När Svipdag och Ull inträdde i salen – Svipdag främst, Ull bakom honom – hälsades de af de innevarande välkomna med hundskall och tjut, och mattan, hvarpå Svipdag trampade, drogs undan hans fötter, så att han skulle fallit baklänges, om icke Ull hindrat det. Då sade Svipdag: »Bar är broderlös rygg, äfven om den är brynjeklädd.»

Bland dessa tursar ansågs ett sådant mottagande som älskvärdt skämt, nidvisan som det rätta skaldskapet, fräckheten som kvickhet och sveket som bevis på utveckladt förstånd.

Det var så mycket mer öfverraskande att se höfdingen och hans syster, som sutto i högsätena. De voro båda unga, till utseendet så sköna och till later så ädla, att intet tvifvel kunde vara om att ynglingen var Fröj och system Fröja. Men det var också tydligt, att båda voro under trolldomsinflytande. Fröj såg dyster och misstänksam ut. Fröja var som frånvarande och försjunken i drömmar. De behandlades af omgifningen som de förnämsta på stället, och om Fröj befallde något, åtlyddes det. Orsaken härtill var den, att Valand på detta villkor utlämnat gudasysskonen och hotat med värsta hämnd, om icke villkoret uppfylldes. En enda gång hade det händt, att en af jättarne uppträdde fräckt

mot den unge vanaguden. Jätten var Bele (»skällaren»), stammens egentlige höfding. Då ryckte Fröj från väggen ett hjorthorn och gaf honom ett dråpslag. Fröja skulle alla tursarne velat äga; men ingen dristade att närma sig henne. Den äldste af Grepparne sökte göra sig behaglig för hennes ögon, men hon tycktes icke veta om hans närvaro. Det smeknamn, hvarmed tursarne sins emellan benämnde Fröja, var Syr (»grisen»), namnet på ett djur, som i deras tycke var det behagligaste af alla och mönstret af skönhet och prydlighet.

Om de dagar alfbröderna tillbragte i detta lag kan i korthet sägas, att de önskat dem vara färre. Från morgon till afton vilda dryckeslag, ohöfviska sånger, uppstämnda af skällande och tjutande röster, öfverfall, slagsmål och dråp. Jättarne hade tydligen föresatt sig, att Svipdag och Ull icke skulle komma lefvande därifrån. Den äldste Grepp, som tyckt sig finna, att den tysta Fröjas blick ofta hvilade på Svipdag, blef svartsjuk och sökte lönmörda denne, men vardt i försöket nedhuggen af Ull, som sörjde mer för broderns än sin egen säkerhet. Grepps bröder ropade på hämnd; Fröj sade då, att Grepp var fallen på sina gärningar, och att de, som ville taga hans gästers lif, skulle göra det i ärlig strid. Nu följde utmaning på utmaning och tvekamp på tvekamp. Svipdag var uppfinningsrik i att välja gynnsamma villkor för striden, och bröderna förstodo att ömsesidigt skydda hvarandra och på samma gång gemensamt angripa. Det var som om Egil i dem tvefaldigats, och då härtill kom deras i Ivaldesönernas smedja hamrade vapens ofantliga öfverlägsenhet, så är det ej att undra, att de vunno ständig seger. De trolöse jättarne kunde ej heller öfverraska dem i sömnen, ty den ene brodern höll vapenvakt öfver den andres slummer.

Under allt detta försummade Svipdag intet för sin plans bästa. Att få

ett hemligt samtal med Fröja var svårt och skulle tjäna till intet, emedan hon knappt syntes fatta hvad man sade till henne. Fröj åter undvek samtal eller afklippte dem, innan Svipdag kommit till sak. Men en gång, när de blifvit ensamme, påminde denne om att han var son af Egil, som med Valand varit Fröjs fosterfader, och att de två fördenskull vore förenade med fosterbrödralagets band. Fröj anmärkte, att Valand och Egil illa uppfyllt vårdares plikter. Svipdag sade, att han och Ull kommit att försona detta och få den skuld häfd, som för brutna eder tyngde på Ivaldes släkt. De hade också kommit för att frälsa världen och människosläktet, som skulle tillintetgöras, om icke årsväxtens gud och fruktsamhetens gudinna återvände till Asgard. Fröj genmälde, att hans långa fångenskap hos de uslaste af Ymers afkomma och hans oförmåga under denna tid att hjälpa människorna, som trott på hans makt och blotat till honom, hade höljt honom med så mycken skymf och vanära, att han fann det bättre att stanna där han var. Svipdag frågade, om han glömt, att han hade en fader, som sörjde hans förlust och oaflåtligt, under svåra faror, efterletade honom. Då brast Fröj i gråt, men upprepade, att han icke skulle följa Svipdag. Men han ville gifva bröderna ett tillfälle att fly med Fröja, och han skulle, om möjligt, fördröja och missleda förföljelse.

Härmed måste alfbröderna åtnöja sig. En natt, då jättarne hållit ett vildt dryckeslag och voro omtöcknade till sina sinnen eller försjunkna i tung sömn, lämnade bröderna jättegården och hade Fröja med sig. De styrde kosan öfver skärgårdens upprörda böljor till kustlandet. Där utbredde sig vida skarsnöbetäckta slätter, öfver hvilka deras skidor ströko fram nästan med pilens fart, och längre fram mötte djupa skogar, som i nödfall kunde gömma mot förföljelse. De stannade icke, förrän de hunnit in i en skog. Här beslöto de hvila och tillreda åt Fröja

ett läger så godt det låte göra sig. Medan Ull flätade ett skydd af barr-trädets kvistar och gjorde därunder en bädd af mossor, satt Svipdag bredvid vanadisens. Månen stod öfver trädtopparne och sken på hennes anlete. Svipdag såg betagen in i det, och han talade glada, uppmuntrande ord. Men Fröja stirrade på marken; hon lyfte icke en enda gång sin blick. Han bad henne göra det och sade, att hans kärlek ej hoppades mer än det enda ögonkast, hvarom han bad. Men ögonlockens fransar förblefvo orörliga. Han förde henne då till hennes bädd, och bröderna bjödo henne godnatt.

När de om morgonen sökte henne där, var hon försvunnen, och de efterletade henne länge och förgäfvos. De ropade, men fingo intet svar. Flera dagar förledo med ängsligt sökande. Det var den tid på året, då nätterna äro som längst. Så kom aftonen af årets kortaste dag. Pinglor hördes i skogen, en jättegård måtte finnas i grannskapet, och bröderna gingo, för att söka härbärge, åt det håll, hvarifrån pinglandet ljud. De kommo till ett glad (öppen plats i skogen), begränsadt på en sida af ett lodrätt berg. Mot en dörr i detta gick en skara getter med klingande skällor, och bakom dem två kvinnor, den ena en jättinna, den andra klädd som getpiga. När hjorden drifvits in, öppnade jättinnan en annan dörr, och vinterkvällsolens röda sken föll in därigenom och belyste hennes sal. Bröderna gingo fram och bådö om natthärbärge. Hon mottog dem vänligt, när hon hört, att de voro Valands brorsöner. »Han har nu länge varit den bäste af alla jättar», sade hon. Bröderna sågo, att getpigian var Fröja. Jättinnan hade funnit henne i skogen och gifvit henne tjänst. Svipdag och Ull låtsade icke känna henne, och hon syntes ej heller känna dem. Jättinnan var litet misstänksam i den punkten, men lugnade sig snart. Vid aftonmåltiden betraktade hon sina gäster, och de syntes henne vara vackra ynglingar. Mest tyckte

hon om Svipdag, som vid bordet var munter och infallsrik, och det föreföll henne, att hon ej kunde önska bättre, än att han stannade och blefve hennes man. Hon berömde sin gård, sina hjordar och ägodelar och sporde, om det icke vore tröttsamt i längden att drifva omkring i världen på äfventyr. Svipdag genmälde, att han redan, så ung han var, fått nog däraf och gärna ville bli bofast man med hustru och barn; och eftersom hans släkt hade brutit både med gudar och människor, fore han nu med sin broder de villsamma stigarne i Jotunheim för att där leta sig hustru. Dock väntade han sig föga lycka på giljareväg därstädes, ty han hade icke en jättes växt och art. Jättinnan svarade, att en liten karl vore också en karl, och ville Svipdag ha en kortare hustru, så förstod hon konsten att göra sig så kort som han behagade. Svipdag sade, att hans ärende i Jotunheim vore lyckligt uträttadt, om han funne nåd för hennes ögon. Hon lät veta, att det hade han funnit, och att det var henne en heder att befryndas med den ärorika och frejdade Ivaldesläkten. Dryckesskålarne bräddades med jättegårdens öl; det glammades lustigt under kvällen - endast getpigan teg - och det vardt öfverenskommet, att bröllopet skulle hållas, så snart som brudens närmaste släkt hunnit underrättas och infinna sig till festen. Hon skulle följande morgon begifva sig ut och bjuda dem. Vigseln skulle ske i all enkelhet, och endast de aderton närmaste jättefamiljerna inbjudas.

Långt innan följande morgons sol uppgått, hade gårdens ägarinna färdats ut i bröllopsbjudnings-ärende. Svipdag och Ull hade knappt sett henne fara in i skogen, förrän de påspände sina skidor och med Fröja fortsatte sin flykt. Mot aftonen hade de hunnit ned till kusten och satte öfver Elivågor. Då kom bakom dem en rasande orkan, som öfver störtande tallar bröt sig väg genom skogen ned till stranden och öfver vattnet, så att Elivågors böljor reste sig skyhöga. Bröderna gissade, att

det var bruden och de aderton inbjudna jättefamiljerna, som beredde dem denna afskedshälsning. Galdern, som Groa sjungit, lugnade hafvet. Svipdag och Ull anlände lyckligt med Fröja till Egils och Sifs hem.

Svipdag var likväl mer sorgsen än glad. Han omtalade för Sif, att han icke fått en enda blick, icke ett enda ord af henne, som han frälsat ur jätteväld. Sif, som såg, att han var förälskad, bad honom icke tala till Fröja ett ord om kärlek. Vore det så, att vanadisens gömde en känsla för honom, skulle Sif nog upptäcka det. Annars måste han försöka glömma henne; men i hvarje fall vore det hans plikt och hans ära att sända henne ren och oskyldig tillbaka till Asgard.

Valands dotter Skade vistades vid denna tid hos Egil. Sif tillställde ett låtsadt bröllop mellan Svipdag och henne. Fröja kläddes till brudtärna. Fram mot natten följde hon Svipdag och Skade till brudgemaket. Där stod hon tyst med fälld och tårad blick och såg icke, att facklans låga närmades hennes hand, och kände icke dess sveda. Svipdag tog facklan och sade, att bröllopet var ett skämt. Då klarnade hennes anlete, och hon såg på Svipdag. Den kloka Sif anordnade då genast en verklig bröllopfest mellan Fröja och honom. Men när hvilans stund kom, lade Svipdag, såsom Sif tillsagt honom, ett bart svärd mellan sig och bruden. Sif tog svaneham och flög mot söder, och när hon återkom, visste man i Asgard, att Fröja var genom Svipdag frälsad ur jätteväld. Hon hämtades till den glänsande gudaborgen däruppe, och stor var asafaderns och alla gudars och gudinnors glädje öfver hennes återkomst.

Sif och Skade togo åter svaneham och flögo mot norr. De kände nu genom Svipdag, hvar borgen låg, där Fröja var på samma gång höfding

och fånge. De flögo öfver de svarta holmarne i Bele-stammens skärgård och sågo, att jättarne där voro stadda på flyttning. Sedan Fröja blifvit bortförd och deras tillhåll upptäckt, kände de sig icke säkra; de hade satt båtar i sjön och voro på väg med Fröj till än nordligare ängder.

Svanemöarna flögo vidare och spejade. De funno Skidbladner, bemanadt med vaner, ligga förtöjdt i en vik. På en klippa där bredvid satt Njord sorgsen och grubblande. Trolldom och töcken gäckade städse hans letningar. En gyllene ring föll nu i hans knä; han skådade upp och såg två svanar glänsa i rymden mot de mörka, drifvande molnen. På ringen såg han runor ristade, som sade honom, hvar Fröj vore att finna. Skidbladner, städse gynnadt af medvind, styrdes dit; de flyttande jättarne öfverrumplades. Njord nedlade med egen hand det vidunder, som under färden vaktade Fröj, och han återvände med sin son till Asgard.

Idun, Fröja och Fröj voro återvunna åt gudarne. Växtlighetsdiserna visade sig åter som deras vänner. Valand, den förfärlige, var dräpt och fimbulvinterns makt därmed bruten.

HALFDANS TÅG MOT NORDEN. EGILS DÖD.

Nu kommo öfver Midgard år, som voro löftesrika för lif och blomstring. Isfälten, som betäckte den stora nordiska ön, smälte under solens varma strålar. Så tyst det förut varit på de ofantliga jökelslätterna, så lifligt var där nu, ty oräkneliga rännilar sorlade där och förenade sig till bäckar, som gräfdde sig allt djupare bäddar och med samlad kraft vordo till åar och älfvar, hvilka mellan grönskimrande isväggar brusade hän till hafvet. Mer och mer drogo sig isfälten tillbaka. För hvarje år visade sig grönskan något tidigare i dalarne och räckte något längre. Vintern började närma sig lagstadgade gränser och nöja sig med de månskiften, som ursprungligen blifvit tilldelade den. Trädslag, som under fimbulvintern blifvit förkrympta till buskar eller till refvor, som kröpo under snön utefter marken, började resa sig med stam och krona, och de många, som dött ut, fingo efterträdare genom frön, som vind och bölja förde öfver till norden.

Denna förvandling gick först sakta, men vardt underbart påskyndad genom en tilldragelse i människovärlden. Folkstammarne söder om hafvet i det stora rike Halfdan behärskade sammankallades af honom till tings, och han frågade dem, om de voro af hans tanke, att det heliga land, som hade i sitt sköte fädernas grafvar, borde återvinnas och nybyggas. Folkets samlade stridsmän gäfvu sitt ja med rop och vapenklang. Alla de utvandrade stammarne uppställde manstarka krigareskaror, anförda af män som tillhörde deras yppersta ätter. Budlungar, hildingar och lofdungar sällade sig med sina stridsmannaföljen under

Halfdans fanor. Dessa ätter och flera af dem, som äro frejdade i Midgard, voro befryndade med Sköld-Borgars och härstammade från de män och kvinnor, som voro ypperst i Aurvangalandet, när Heimdall kom dit med sädeskärfven. En flotta utrustades, och hären landsteg i nämnda land. Svearne och de med dem sammanboende alferna, som byggde där, ville icke ansluta sig till härfärden och draga norrut. De bördiga fält de nu en tid innehaft, dem ville de behålla. De vägrade utbyta dem mot sitt gamla land omkring den öriska sjö, hvars vatten blandar sig med saltsjöns, ty där uppe härskade ju ännu vintermakterna. Svearnes höfdingar samlade sina stridskrafter för att tillbakavisa Halfdans. Främst bland desse höfdingar voro de af skilfingarnes (ynglingarnes) ätt, som, äfven den, var befryndad med Sköld-Borgars; och på svearnes sida, likasom på den andra, stredo hildingar och budlungar. Kampen vardt hård, och vikande för öfvermakten måste svearne öfvergifva Aurvangalandet och draga nordligare. Med förvåning märkte de, att deras återtåg följdes af vår och blomster och flyttfågelskaror. Isfälten veko allt efter som de tågade mot norr. Framför dem i fjärran drogo moln, som sände ljungeldar ned mot de smältande isjöklarne. Det var Tor, som åskade där och gjorde det obehagligt för därvarande invandrare från Jotunheim att kvarstanna i det längsta. Man såg jättarne lämna sina nybyggen och med svarta boskapshjordar tåga bort öfver snöfälten, och allt efter som dessa smälte, ryckte svearne efter, och bakom svearne Halfdans härskaror, som trängde dem framför sig. På Moins hedar gjorde svearne halt och sökte än en gång hejda sina fränder från södern. Det kom till ett blodigt fältslag, hvori svearnes bragder väckte Halfdans beundran; men de kämpade ej blott mot människor, utan mot gudarne och ödet och måste vika. Öfver Halfdans fylkingar redo i luften valkyrior, rustade med hjälmar, brynjor

och gyllene spjut. Från deras hästars manar och betsel droppade äringsgifvande dagg öfver fält, som i årtal ej burit annat än frostblommor.

Bland svearnes kämpar var hildingen Hildeger en af de ypperste. Han var Halfdans halfbroder och son af Drott, som varit gift med en sveahöfding, hildingarnes stamfader, innan hon blef Sköld-Borgars maka. Halfdan hade på svearnes sida iakttagit en ståtlig kämpe, som stred bland de främste och åstadkom stort manfall. Denne var Hildeger. När härarne en gång stodo uppställde mot hvarandra, gick Halfdan fram och utmanade honom utan att veta, att det var hans halfbroder. Hildeger hade för brodersbandets skull länge undvikit att sammanträffa med Halfdan i drabbningarna. Nu efter den offentliga utmaningen kunde han icke undvika det längre, såvida han icke ville uppenbara, att han var Halfdans broder. Men det ville han icke för Halfdans skull; ty, tänkte han, omtalar jag, att jag är hans broder och Halfdan likväl påyrkar tvekamp, så gör han sig skyldig till nidingsdåd; men afstår han från tvekampen, kunna onda tungor få ett skenskal att säga, att han en gång varit rädd. Fördens skull gick nu Hildeger fram ur svearnes led. Tvekampen mellan dem fördes med svärd, och hafva våra fäder sagt, att Valands uppfinning, svärdet, åtminstone i dess första tider, sällan drogs utan att vålla frändedråp. Hildeger föll, efter skiftade hugg, dödligt sårad. Då lät han Halfdan veta, hvem han var. »Mig födde Drott i Svitiod; dig bland danerna. Förlåt, att jag icke sade dig, hvem jag är. Vi ha hvilat vid samma modersbarm. Låt nu brodern varda svept i sin broders mantel!» Halfdan grät och lade sin mantel kring hans lik.

Svearne hade slutligen måst rygga så långt upp som till Svarins hög,

samma ställe, där vid fimbulvinterns början deras höfdingar och alferna hade samlat sig och beslutat den utvandring, till följd af hvilken Sköld-Borgar med sitt folk och så många andra drog söderut och hans son Halfdan grundlade sitt stora rike på andra sidan hafvet. Det fanns för svearne intet skäl mer att fortsätta kriget. De vackra ängder de förut bebyggt kring den öriska och fjärdrika sjön stodo åter gröna med speglande skogar utefter stränderna, och med andakt hade de återsett sina fäders kummelgrifter och ättehögar. Här var deras odalland, och här bjöd dem Halfdan att stanna. Det ämnade de också göra, men ansågo det lända dem till mindre heder att emottaga fred från hans hand än nödga honom med vapen att vika tillbaka. Egil och Svipdag kommo norrifrån, slöto sig till dem och eggade dem att tillbakavisa fredsanbudet. Egils hopp var att vid Svarins hög nedlägga Groas röfvere. Till Halfdan och hans här kom bud, att Egil med de alltid träffande pilarne anländt till fiendens läger. Detta var ingen god nyhet, och ansåg sig Halfdan själf korad att dö för ett skott från hans båge, om Egil uppträdde på valplatsen. Kvällen före slaget kommo Halfdans spejare och sade, att de visste, hvar Egil tagit natthärbärke. Följd af Hamal och andra valda kämpar, bland hvilka hildingen Hildebrand, smög Halfdan mellan svearnes utposter till det hus, där Egil och Svipdag sutto i dryckesgille med sveakämpar. Huset stormades så oförmodadt och häftigt, att Egil ej hunnit lägga pil till bågsträng, innan han föll under Halfdans klubba. Svipdag och andra där inne räddade sig med flykten.

Följande dag stod slaget vid Svarins hög. Här föllo många å ömse sidor, och bland de fallne voro alfkämpar, som en gång hängde med Tjalve vid Tors starkhetsbälte, då han vadade genom Elivågor. Slaget ändade så, att svearne äntligen bekvämde sig att emottaga fred.

Äfven de hyllade nu Halfdan som konung öfver alla de folk, som talade urfolkets språk och hade fått Heimdalls runor (germanfolken). Och enär årsväxten följt hans segertåg och fimbulvintern vikit för honom, gåfvo de, såsom andra folk, Halfdan, sonen af åskans gud, gudomlig ära efter hans död.

Bland de fångar Halfdan gjorde vid Svarins hög var hans styfson Svipdag, Egils och Groas son. Svipdag hade i striden kämpat hjältemodigt och sökt hämna sin faders död. Halfdan talade vänligt till honom, bjöd honom att vara hans son och emottaga ett konungarike under honom. Svipdag svarade, att han icke läte muta sig af sin faders baneman. Han sade, att dödade icke Halfdan honom nu, skulle han döda Halfdan längre fram. Halfdan lät då binda honom vid ett träd i skogen och öfverlämnade honom åt hans öde.

Sedan Halfdan avslutat detta lyckosamma fälttåg mot Norden, förrättade han åt gudarne ett stort offer och bad om en styrelsetid, lång som hans faders, öfver de riken han ägde. Det svar han fick från gudarne innebar, att hans regering och lifstid skulle varda mycket kortare än Sköld-Borgars, men att i hans ätt skulle under tre hundra år ingen kvinna och ingen obetydande man födas.

Medan Halfdan framträngde mot Svarins hög, for Tjalve, ofta i Tors sällskap, mellan öarne i det nordiska hafvet, rensade dem från de troll och jättar, som där under fimbulvintern tagit bostad, gjorde dem beboeliga för människor och ditförde nybyggare. På Lässö var det nära att han blifvit dödad af rasande jättinnor, men Tor kom i god tid och räddade honom. Med ön Gotland var det före Tjalves ditkomst så ställdt, att hon vid soluppgången sjönk i hafvet, men vid solnedgången dök upp igen. Tjalve bar gnideld kring ön och gjorde henne där-

med fast. De nybyggare, som följde honom dit, voro af den gotiska stammen. Goter var det också, som bosatte sig i Götaland, söder om svearne, och på den halfö, som sedan kallats Jutland. Hela detta rike fick namnet Reidgotaland. På de bördiga öarne utanför Aurvangaland byggde danerna och söder om dem anglerna, saksarne och många andra befryndade folk.

mörka Sinmara («senskararinnan», Mimers drottning, nattdisernas moder).

»Du talar i gåtor», sade Svipdag, »men jag förstår dina ord. Kan jag hoppas, att Sinmara utlämnar svärdet?»

»Hon utlämnar det åt ingen, som ej medför och lägger i hennes hand den blanka skära, hvarmed hon kan afskära en af Urd tvinnad tråd. Skärans egg biter, när Urd tillåter det.»

»Hur skall jag finna den skäran?»

»Bland hanen Vidofners nystkotor.»

SVIPDAG HÄMTAR HÄMNDESVÄRDET. HALFDANS DÖD.

De band, med hvilka Halfdan låtit binda Svipdag, höllo icke mot den galdersång, som Groa hade sjungit öfver sin son. Svipdag andades på dem, och de föllo bort.

Men friheten, som han därmed vann, var honom föga kär, och han tyckte, att lifvet hade för honom ringa värde, sedan hans fader fallit och han själf öfvervunnits af dennes oöfvervinnelige baneman. Det ålåg Svipdag att hämna sin faders död. Men huru vore det honom möjligt att utkräfva hämnden på den väldige Halfdan, som var Tors son och stod under hans beskydd?

Tyngd af dessa tankar gick Svipdag nattetid på månlyst stig emot sitt hem. Han såg till månen, som stod vid synranden, och månguden talade till honom och sade: »Jag känner dina tankar. Du tilltror dig ej att kunna hämna din fader. Det kan du ej heller af egen kraft. Men dig, som räddat Fröja ur Jotunheims våld, höfves det dig att misströsta?»

»Hvad skall jag då göra?»

»Hämta din farbroder Valands oemotståndliga svärd. Det ligger i underjorden i »det vattenbegärliga karet inom nio ombindande lås» (världsträdet). Det vaktas af den mörka Sinmara (»senskararinnan», Mimers drottning, nattdisernas moder).

»Du talar i gåtor», sade Svipdag, »men jag förstår dina ord. Kan jag hoppas, att Sinmara utlämnar svärdet?»

»Hon utlämnar det åt ingen, som ej medför och lägger i hennes hand den blanka skära, hvarmed hon kan afskära en af Urd tvinnad tråd. Skärans egg biter, när Urd tillåter det.»

»Hur skall jag finna den skäran?»

»Bland hanen Vidofners nystkotor.»*I forntiden (och på Island ännu) nyttjades tor-kade hälkotor till trådrullar. De kotor, som här menas, sägas vara hanen Vidofners (stjärnehimmelens), af hvilka nornorna begagna sig, när de afnysta ödestrådarne »under månens sal». Uttrycket är en omskrifning för stjärnorna, och den blanka skära, som finns bland dem, är mångudens egen.* Just som månguden sagt detta, blänkte det till i luften, och en silfverhvit skära nedföll vid Svipdags fötter. Svipdag stack den i sitt bälte och tackade månguden.

Månguden sade vidare:

»Nedgången till underjorden finner du i bergen norrut från Valands smedja i Ulfdalarne. Tämj okhjortar (renar), som ditföra dig snabbt genom den mordiska kölden! Nedgången har en väktare. Akta dig, att han icke får se din skugga, innan du sett hans!»

Efter dessa ord gick månen ned bakom bergen.

*

Någon tid därefter åkte Svipdag efter ett spann af okhjortar ned i Ulfdalarne förbi Valands öfvergifna smedja och norr upp i bergen. Där fann han mellan klipporna hålvägen, som går ned till underjorden. Tältsläden, hvori han åkt, och som nu skulle vara hans boning, ställde han invid hålvägens öppning, men så att hvarken den eller dess skugga kunde ses därinifrån. Dagarne tillbragte Svipdag med att jaga, sköta sina renar och hvila sig. Om nätterna höll han oaflätlig vakt. Så

kom en månljus natt, då han såg en skugga falla från hålvägsöppningen och röra sig framåt på snön. Han gissade, att det var en af Mimers väktare, som, klädd i det slags kappa, hvilken gör sin bärare osynlig för vanliga ögon, hade gått ut ur hålvägen för att se sig omkring. Kappan kan dölja bäraren, men icke hans skugga. Svipdag kastade sitt spjut mot den punkt på snön, där han dömde, att väktarens ena fot måste vara, och spjutet fastnade också i den osynliges häl. Då sprang Svipdag fram och grep honom, afryckte kappan och såg honom nu för sina ögon. De brottades. Svipdag segrade och aftvang den öfvervunne en ed, att han finge ostörd gå ned i underjorden. Väktaren svor eden och sade, att komme han blott oskadd genom Nifelheim, så vore faran ingen; ty Mimer och hans söner skola visserligen icke förgripa sig på en gäst, äfven om han kommer objuden. Väktaren gaf honom sin kappa till skydd under vandringen i Nifelheim och sade, att den som trotsar farorna där för att komma till Mimers land, han måste ha ett viktigt ärende dit.

Svipdag kom ned genom hålgången och tillryggade stigar genom Nifelheims stinkande träsk. Hvad där är att se skall längre fram förtälas. Det fordras en modig hug för att uthärda de synerna. Groas galder, genom hvilka Urd själf talat, värnade färдемannen och afvände farorna, när han mötte de rimturs-spöken och de hemska sjukdomsandar, som kringirra bland Nifelheimsträskan.

Svipdag klättrade öfver Nidafjället, såg med förvåning den ofantliga världskvarnen, dånet af hvars gång han hört på långt afstånd, såg den brusande Hvergelmerkällans vidsträckta rund och steg ned i Mimers grönskande rike.

Dunkel hvilar öfver mycket, som han där rönte. Visst är, att Mimer

och hans fränder mottogo honom gästvänligt och läto honom se de många undren i hans ängder. Själfva Breidablik, där Balder bor med Nanna och den kommande världsålderns stamföräldrar, fick han se, ehuru icke beträda. Med Mimer hade han samtal, hvori han till dennes fägnad ådagalade stor skarpsinnighet, och det är möjligt, att Mimer med uppsåt icke utfrågade af honom hans ärende. Visdomskällans väktare visste, att Svipdag leddes på sina vägar af Urd, och han visste väl än mer därom. Men till honom vände sig Svipdag icke med sitt ärende.

Den unge alfen fick tillåtelse att se Mimers drottning och nattdisernas underbara boning. Där vid drottningens högsäte satt Baduhild, och en pilt lekte vid hennes knän. »Är han din son?» frågade Svipdag Baduhild. »Ja», svarade hon. »Gossen har jag kallat Vidga. Du bör veta hans namn, ty du och han äro syskonbarn. Din fader var Egil; denne gosses fader var Valand.»

»För mig är detta en stor nyhet», sade Svipdag. Han lyfte upp gossen, kysste honom, bar honom till salens andre ände och tillsade honom att leka där. Han återvände till högsätet och kvinnorna och sade till Baduhild: »Jag har icke hört, att du var gift med Valand.»

»Det var jag ej heller. Mot min vilja och mitt vetande vardt Valand mitt barns fader.»

»Då hatar du hans minne?»

»Nej, han var ju så olycklig. Alla kalla honom ond. Jag vet likväl att godhet låg gömd i hans hjärta. Han talade med min fader, innan hans örnham bar honom härifrån. Han drog täckelset bort från sin grymma hämnd och sade min fader allt, men först sedan han med ed bundit

honom att icke vredgas på sin dotter eller det barn hon skulle föda. Sådan var Valand.»

»Väl mig», sade Svipdag, »att du födt Valand en son! En börda har därmed fallit, som ville trycka mig till jorden.»

»Hvad menar du?» frågade Baduhild och hennes moder, Mimers maka.

»Jag vill nu säga er mitt ärende», fortfor Svipdag. »Jag kom hit för att få Valands hämndesvärd till mig utlämnadt. Jag visste icke, att Valand hade en son; jag trodde mig vara hans närmaste arfving -- arfving till hans svärd och skyldig att kräva blodshämnd på Asgards gudar för hans död. Nu hör jag, att det finnes en närmare arfving till svärdet och till blodsbämndens plikt. Vidga skall bära det till kamp mot Asgardsmakterna.»

Mimers drottning sade: »Här ger du ord åt tankar, som kommit mig att rysa i sömnlösa nätter. Skall en gudafiende uppväxa vid gudavännen Mimers härd invid Yggdrasils vördnadsbjudande stam, vid randen af den heliga visdomskällan? Skall Vidga växa upp för att fullgöra ett ogörligt verk, dö förbannad under gudarnes vapen och försändas till de plågor, som äro åt de förbannade bestämda? Förfärliga tankar! Ägde jag silfverskäran, hvarmed jag kunde afskära den bloddränkta tråd, som Urd tvinnat åt Baduhilds son! Men skäran kommer aldrig i den hand, som Urd ej därtill korat, och hennes domar äro orubbliga, ty de äro ej hennes, utan en okänd makts.»

Baduhild sänkte sitt hufvud och grät.

»Skäran, hvarom du talar, är här», sade Svipdag och tog den ur sin

gördel. Och i det han förde den skinande lille lien genom luften, sågos två blodröda trådar. »Här är den blodshämndens tråd, som Urd tvinnat åt mig; där är den hon tvinnat åt Vidga. Jag kan genomskära min egen, men icke båda, ty endera af oss, Vidga eller jag, måste söka tillfredsställa blodshämndens kraf och falla i försöket under gudarnes vrede. Genomskär jag min, så är för Vidga intet hopp. Lämnar jag skäran till dig, och du genomskär hans, så är för mig hoppet ute. Hvilketdera skall jag göra?»

Mimers maka sade: »Jag kan icke begära skäran ur din hand. Ditt offer vore för stort. Vidga har att bära sitt öde.»

Svipdag sade: »Bär hit hämndesvärdet och fäst det min gördel! Jag öfvertager Valands arf och arfvingens plikter. Silfverskäran skall vara din. Evig blygd öfver den man, som själf kan bära en förbannelse, men låter den falla på ett barns hufvud!»

Mimers drottning gick, kom tillbaka med hämndesvärdet och fäste det vid Svipdags gördel. Han gaf henne silfverskäran, och hon afskar den för Vidga tvinnade blodshämndstråden.

Så fick Svipdag Valands hämndesvärd, och med det återkom han till Midgard. Här uppsökte han de jättehöfdingar, som ännu bodde med sina stammar i Svitiod det stora, och sade dem, att om de icke rusta sig till motvärn, är deras tid snart ute. Halfdan, understödd af asagudarne, skall komma med sina härskaror och drifva dem bort öfver Elivågor till deras urland Jotunheim. Äfven till Jotunheim begaf sig Svipdag, till den onde, mycket fruktade jotunfursten Gymer, och kallade därvarande jättestammar till strid. Han lofvade dem seger och sade sig äga det svärd, som deras förre öfverhöfding, hans farbroder Va-

land smidt, men, aldrig hann begagna, ett svärd, som segern helt visst skulle följa.

En af Gymer uppbådad talrik jättehär samlades och ryckte med Svipdag som anförare mot söder. Faran var stor -- större än asagudar och människor förutsågo, ehuru gudarne dock aktade den vara så allvarlig, att de måste stiga ned och leda Midgards fylkingar. Oden, Tyr, Vidar, Njord, Frøj, Heimdall och andre hjältegudar kommo och visade sig i sin vapenskrud och till häst för de dödliges ögon. Tor kom med sin järnhammare och ställde sig ej långt från Halfdan. Härarne ryckte under sköldsång mot hvarandra. Gymers och hans kämpars sång liknade lösgjorda stormars vilda tjut; Midgardskämparnes liknade bruset af hafvets bränningar. Oden red i spetsen med Gungner i sin hand å sin åttafotade häst. Fylkingarne drabbade samman, och jättarne, framför dem alla Gymer, kämpade med vildt mod. Oden sprängde med Gungner genom deras slagordning och tryckte många Jotunheimssöner under Gungners udd och Sleipners hofvar. Tyr och Vidar bröto väg med svärdet. Störst var manfallet där Tor for fram med hammaren. Men jättefylkingarne slöto sig ständigt på nytt och splittrade på sina ställen Halfdans slagordning. Där Svipdag svängde hämndesvärdet, föllo icke färre Midgardskämpar än det föll jättar för Tors hammare. Svipdag sökte sig fram mot Halfdan, som slog med blodig klubba, men ditintills undvikit att sammandrabba med Svipdag, hvars styffader han ju var. Men då tvekampen ej mer kunde underlåtas, red han fram mot styfsonen. Klubban och hämndesvärdet möttes; Halfdans älsklingsvapen, pröfvadt i många strider, sprang sönder som träffadt af blixten. Och likt ljungelden flammade Valands svärd. För hvarje hugg, hvartill det lyftes, glänste ett sken öfver stridsvimlet och hela Midgard. Än ett hugg och Halfdans brynja var

klufven och han själf sårad. Då kastade Tor sin hammare mot Svipdag. Han mötte den i flykten med hämndevapnet. Sindres bästa smide sammanstötte med Valands bästa. Nu stod den egentliga och afgörande domen öfver dem, och den lyktade så, att hammare och hammarskaft splittrades och kom i obrukbara stycken tillbaka i asagudens hand, men Valandssvärdets egg hade icke fått en skåra. Tor var vapenlös och måste rygga. Han tog den sårade Halfdan på sin skuldra och drog sig undan striden upp emot ett berg, hvarifrån han och den blödande hjälten kastade stenblock ned mot fienden. Svipdag och hans jättehär drogo sig då tillbaka. Deras seger var ju redan vunnen. Oden och de andre gudar, som deltagit i striden, kvarstannade på slagfältet och hade åtminstone äran att vara de siste där. Mot asamajestätet skydde Svipdag att gå till tvekamp; angripa Njord eller Fröj ville han icke. Den ene var ju Fröjas fader, den andre hennes broder.

Svipdag fick snart veta, att Halfdan dött af det honom tillfogade såret. Mot det hjälpte icke läkerunor och galdersång. Hatets gift låg i dess egg, Nifelheimsälfvarnes etter i dess klinga. Svipdag hade således hämnat sin faders död och sin moder Groas skymf.

Valands död var visserligen icke hämnad. För att detta skulle ske, måste Svipdag bekriga Asgard och nedlägga alla i hans död delaktige gudar. Han rufvade öfver denne tanke, förkastade den och tog upp den igen. Stundom sade han sig, att detta var en åtagen plikt; stundom invände han, att han redan gjort mer än hämnat Valands död: han hade återställt Valands kränkta ära och bragt gudarnes dom öfver Ivaldesonens konstverk på skam. Och kunde Valand begära större upprättelse än den, att Tor, hans dråpare, måste rygga för hans svärd?

Svipdag hemförlofvade sin jättehär, som återvände segerstolt till sina gårdar. Den hade lofvat att samla sig på nytt, så snart budkafvel eller vårdkas gäfvade bud därom.

I Asgard rådde förfäran. Det var tydligt, att den som ägde hämndesvärdet kunde göra sig till världens herre. Asgard bäfvade de dagarne på udden af Svipdags svärd. Dock -- han hade återskömt Fröja till gudarne och trolovat sig med henne. Kunde icke hans kärlek besegra hans maktlystnad? I detta fall skulle han varda välkommen till Asgard och erkännas af gudarne som Fröjas make. Han var hvarken af asar eller vanablod. Men en försoning med Ivaldes släkt och alferna var för gudarne önskvärd, och kunde den köpas med Svipdags upptagande i asarnes och vanernas släkt och med hämndesvärdets upptagande bland Asgardsklenoderna, så beredde det köpet vinning åt Oden och åt världen.

SVIPDAG KOMMER TILL ASGARD. HANS FÄRD TILL BALDER.

Det var vid den tid på dygnet, då dvärgen, som står utanför morgonrodnadsalfen Dellings dörrar, sjunger väckelsesången öfver världen och välsignelse öfver alfer, asar och allfader. Det var vid den stund, då Yggdrasil droppar honungsdagg, och solhästarne, vädrande morgonluften, längta till fimmelstång och tyglar.

Det var vid den tid på året, då i Midgards lundar knopparne svälla och markernas mattor ha den friska grönska, som visar, att de nyss blifvit väfda af växtlighetsdiserna; då det blåa lufthafvet är så rent och genomskinligt, att människans längtan stiger högre däri än fågeln bäres af sina vingar. Det var den tid som väcker kärleksträngtan i all naturen.

Bifrosts väktare, Heimdall, såg en yngling i vapenskrud, med sollyssande svärd i bältet, gå uppför den bro, som ingen beträder utan i kraft af Urds beslut. Hans annalkande bebådades för asarne, och det vardt glädje i gudaborgarne, när budet sade, att Svipdag kom, helt visst i godt ärende, ty han liknade själf en glad vårdag.

Asgards fallbrygga var nedslagen öfver älfven, som flöt med ilande fart, men klar och glittrande kring den ofantlige vallmuren. När Svipdag hunnit upp för Bifrost, såg han Glasers guldlund och gudarnes vida lekslätter och Valaskjalfs silfvertak och Lidskjalfs torn glänsa i morgonbelysning. Han steg upp på den skans, som ligger midt för fallbryggan. Därifrån är utsikt öfver den konstrike porten till gudabor-

garne bakom vallmuren. Framför porten stod en väktare; strax innanför dess galler låg Odens ene ulfhund och sof; den andre var vaken och upphof ett skall. Midt emot Svipdag reste sig en guldsirad hall högt bakom en lustgård, hvars träd skuggade en blomsterhöjd kulle. På kullen sutto diser. En var den förnämsta; de andra syntes i en krets kring hennes knän. Svipdag igenkände Fröja: hon liknade en bildstod, orörlig och som försjunken i drömmar. De diser, som sutto henne närmast, voro Glans, Vän, Frid, Blid, Hjälp och Eir, läkedom-asynjan.

Med häpnad såg Svipdag världsträdet, som i Midgard är osynligt, utbreda öfver Asgard och hela himmelen sin krona med luftiga bladverk, i hvilka frukter skimrade. Högt uppe i grenarne glänste den gyllene hanen Vidofner-Gullenkamme.

Mannen vid porten gick fram till Svipdag. Han låtsade icke veta hvem denne var och emottog honom på det sätt, som bland väktare är brukligt när de finna en främling på förbjuden mark. »Hvem söker du här? Ingen kringstrykare kommer inom denna port. Drag du hädan på fuktiga vägar!»

»Drag du själf din kos med dina ovänliga ord! Hvem, tror du, vänder sig bort från det, som tjusar hans blick? Här ser jag gårdplanerna gifva återsken af gyllene salar. Här vill jag stanna och njuta sällhet.»

»Hvad heter du?» sporde väktaren.

»Vindkall. Min fader hette Vårkall, min farfader Hårdkall. Hundarne där bakom portgallret synas mig vara bistrare väktare än du. Men nog torde man kunna komma dem förbi.»

»Omöjligt. Den ene vakar, då den andre sofver, och trogen vakttjänst

skola de bestrida, så länge världen står. Olycklig är den objudne, som råkar ut för dem. Och bakom dem finnas elfva väktare inne i borgen.»

»Du menar att i världen är intet, som kan afvända dessa hundars vaksamhet och fresta deras matlust, så att de glömma sin tjänst?»

»Intet utom de läckra stekarne under Vidofners vingar. Kan du kasta dem till Gere och Freke, så glömma de sin tjänst, och du kan smyga dem förbi.»

»Hvad heter den guldglänsande hanen högt där i trädet?»

»Det är just Vidofner.»

»Finns det ett vapen, hvarmed jag kan få honom ned? Annars finge jag ej stekarne och komme ju icke här in.»

»Det finns ett sådant vapen. Det smiddes af en ond smed längst borta i Jotunheim. Men vapnet vardt honom fråntaget.»

»Hvart kom det sedan?»

»Till den mörka disen Sinmara, som gömde det i det vattenbegärliga karet med nio bandlås.»

»Antag nu, att någon begifvit sig till Sinmara för att få det vapnet! Tror du då, att han kommer tillbaka med det?»

»På ett villkor är det möjligt. Sinmara tynges af en sorg. Hon rufvar på en enda tanke. Vidofner också känner den tanken tung. Mellan hans runda kotor ligger en skinande skära. Den som får den skäran och bär den till Sinmara, han erhåller af henne det dolda vapnet. Och den, som fått det vapnet, han kommer in genom denna port.»

»Hvem är den sköna mö, som, omgitven af diser, sitter, försjunken i tankar, på den vackra kullen?»

»Hon heter Smyckeglad. Sorgsna ungmör och lidande kvinnor få tröst, om de vandra upp till henne. Äfven åt hennes diser äro altaren resta; de bringa hjälp och hugnad åt bedjande.»

»Vet du, om någon är bestämd att hvila på Smyckeglads hvita arm?»

»En är af ödet därtill korad. Hans namn är Svipdag.»

»Öppna då porten, ty Svipdag ser du här! Men vänta! In vill jag icke, förrän jag vet, att jag har den älskligas hjärta.»

Just som Svipdag sade sitt namn, sprang Asgardsporten, den underbare, upp af sig själf. Båda hundarne voro nu vakna, gingo fram till Svipdag, hälsade honom med muntra språng och slickade hans hand. Väktaren gick och sade Fröja, att en främling kommit, som helt visst är Svipdag. Då steg hon upp och skyndade ut till ynglingen. »Säg ditt namn och din ätt», sade hon; »mina ögon vilja ha dina läppars vittnesbörd!»

»Jag heter Svipdag. Min faders namn är en »solglänsandes» namn (Egil-Örvandels solglänsande stjärnas). Jag vräktes från hans hem af vindarne ut på kalla vägar. Men Urds dom, hur än den faller, jäfvas af ingen makt.»

Fröja hann knappt säga välkommen, innan hon kysste honom.

»Min hälsning flög dig till mötes, men hanns upp af min kyss. Hur länge jag satt där på kullen, dag efter dag, och längtade till dig! Nu, älskade, ser jag dig åter och har dig i mina salar. Där skola vi lefva

evigt tillsammans.»

*

Svipdag och Fröja firade sitt laggilla bröllop i Asgard. I brudköp och som bot för Valands svikna fosterfadersplikt skänkte Svipdag hans svärd till Fröj.

Svipdag önskade, att Ull, hans halfbroder, måtte få dela hans ära och upptagas i Asgard, likasom han förut delat hans faror i Jotunheim. Denna önskan villfors af Oden så mycket hellre, som Tor tillkännagaf, att Sif och han beslutat att vara makar. Sif, den guldlockiga, kom till Asgard och medförde Ull och Valands dotter Skade. Tor och Sif firade sitt bröllop kort efter Svipdags och Fröjas.

Ett tredje och fjärde bröllop firades därefter. Idun vardt gift med Brage. Njord hade före Valands flykt till Ulfdalarne friat till Skade. Denna kraftiga och stolta ungmö kom vapenklädd till Asgard och kräufde böter för slagen fader. Hon fick i böter asynjans värdighet och rang bredvid Frigg och Fröja. Tor visade henne två glänsande stjärnor på himmelen och berättade, att strax efter det hennes fader Valand stupat, samlade sig gudarne kring den fallne och beklagade hans död och prisade hans forna gärningar, då han var gudarnes vän och smyckegifvare. Och då hade Tor med sin faders bifall tagit Valands ögon och kastat dem till himmelen, för att de skulle varda stjärnor. Detta bevisade för Skade att Valands minne var i Asgard äradt, och då Njord förnyade sitt friareanbud till henne, vardt hon rikedomsgudens maka.

Sålunda var nu försoning stiftad mellan asar och vaner å ena sidan och Ivaldeättlingarne, alfernas yppersta släkt, å den andra. Försoning-

en var bekräftad med ett fyrfaldigt äktenskapsband.

Om Slagfinn, Valands och Egils broder, och de öden han rönt skall i en annan saga än denna förtäljas.

*

Under alla de fester, som vid denna tid firades i Asgard, bar Frigg på en sorg, som vardt tyngre genom glädjen hon hade gemensam med de andra. Hon saknade Balder, sin älsklingsson.

Så kom på henne den tanke, att när ödet visade sig så gynnsamt mot Asgard som nu, skulle det måhända kunna bevekas under något villkor att skänka Balder tillbaka till hans tomma salar.

Svipdag åtog sig att bära hennes önskan till nornorna och framföra en hälsning från gudarne till Balder och Nanna i Breidablik, i fall det vore möjligt att träffa dem. Men Delling, morgonrodnadsalfen, Breidabliks väktare, har nyckeln till dess port och sätter den ej i låset, förrän Balder och Nanna skola med Leiftraser och Lif återvända i världsförnyelsen. Breidabliks mur är gjord att vara oöfverstiglig. Det gällde fördenskull att se, om ej Sleipner kunde hoppa öfver den, likasom öfver den mycket höge Asgardsmuren. Gudarne renade och helgade Svipdag, för att intet ondt skulle med honom komma in i Breidablik, och Oden gaf honom Sleipner att rida på färden.

Svipdag sprängde bort, följd af allas önskningar om lycklig utgång. Den väg han tog var icke den, som han förra gången tillryggalade, när han steg ned i underjorden. Det var icke den, som från nejden af Ulf-dalarne leder ned till Nifelheim och genom detta land öfver Nidafjället till Mimers rike. Nu red han nedför Bifrost och genom en östlig

port -- den för de döde bestämde -- in i underjorden. Detta var närmaste vägen till Mimers lund. Efter att hafva porten bakom sig färdades Svipdag nio dygn genom djupa dalar och kom till en guldbelagd bro. Där satt Madgun, en af Urds diser, som brovaktare. Dånet af Sleipners hofvar mot broläggningen sade tydligt, att ryttaren och hästen voro lefvande väsen, icke skuggor. Därom vittnade också deras utseende. Madgun bjöd honom stanna och redogöra för namn, ätt och ärende. Sedan Svipdag det gjort, sade hon, att han kunde fortsätta resan och finge förblifva ett dygn i underjorden. Ville han uppsöka Breidablik, låg vägen åt norr; men till Urds källa låg vägen åt söder. Svipdag red åt norr, där Mimers lunds kronor tecknade sig mot synranden. Så kom han till den höga mur, som omgifver Breidablik. Då steg han af hästen, spände bukghjorden fastare, satte sig åter upp och sporrade Sleipner, som i ett väldigt hopp kom öfver muren. Bland de blomsterhöljda träden därinne såg han en sal, hvars dörr stod öppen. Väggarne voro beklädda med dyrbara bonader, bänkarne beströdda med smycken från Mimers skattkammare. I högsätet sutto Balder och Nanna. De bjödo Svipdag välkommen. Heligt mjöd fanns i ädelstengnistrande dryckesskålar, och sedan färdemannen förfriskat sig, framförde han hälsningar och ärende och omtalade allt, som var värdt att höra. Under märkliga samtal försvunno timmarne till inpå natten. Om morgonen bjöd han farväl. Balder gaf honom ringen Draupner att återlämna till Oden; Nanna sände en slöja och några andra gåfvor till Frigg och en guldfigerring till Friggs syster Fulla. Dessa gåfvor voro vartecken, att ingen fimbulvinter mer skall hemsöka jorden förr än kort före världsförstörelsen.

Därefter red Svipdag till Urd. När gudarne begära något af henne, sker det vanligen genom sändebud. Vördnadsfull steg Svipdag inför

Urd och hennes systrar, som sutto i runotecknade stolar under susande löfverk vid sin källas silfverklara vatten. Han framförde gudarnes bön. Nornorna rådgjorde. Därefter sade Urd: Balder får med Nanna återvända till Asgard, om ingen varelse är, som icke begråtit eller vill begråta, att Balder dött och ej skall återkomma.

Med denna utsaga red Svipdag tillbaka. Han tänkte öfver Urds dom och tyckte väl stundom, att den var hård och gaf föga hopp, stundom att man likväl hade skäl att hoppas. Ty hvem kunde vara så förhärdat, att han önskade, att det goda skall ej blott i denna världsålder hafva att kämpa med det onda, utan att det alltid skall vara så, att det alltid skall råda öfvervåld, svek, lögn och nöd? Vid guldbron hälsade han Madgun och kom utan äfventyr ur underjorden. Han hade icke ridit långt därifrån, då han i en berghåla såg en kvinna af styggt utseende. Han frågade hennes namn, och hon svarade Töck. »Jag kommer från Urds domaresäte», sade Svipdag, »och har till världen ett viktigt bud att framföra. Har du begråtit eller vill du begråta, att Balder dött och aldrig återkommer?» Töck svarade: »Töck begråter med torra tårar Balders bålfärd. Lefvande eller död är mig Odens son till ingen gamman. Behålle dödsriket hvad det hafver!»

Hvem Töck var, är ovisst. Säkert lär dock vara, att hon antingen var Gullveig eller Loke. Svipdag hade intet trösteligt svar att medföra till Asgard, men likväl kära hälsningar och minnen från Balder och Nanna.

FRÖJ FRIAR TILL GERD.

Fröj satt en dag i Lidskjalf och skådade ut öfver Midgard och Jotunheim. Då såg han i jättehöfdingen Gymer's gård en mö, medan hon gick från salen till frustugan. Det spred sig ett sken öfver himmel och haf, och skenet tycktes komma från hennes hvita armar. Den unge vanaguden såg åter och åter i sina drömmar denna mö. Hennes fader Gymer var den af gudarne mest hatade jätten i Jotunheim. Ett rykte gick, att den pånyttfödda Gullveig blifvit hans hustru och att det var med henne han födt sin undersköna dotter, densamma som Fröj från Lidskjalf sett. Hennes namn var Gerd. Fröj blygdes öfver den lidelse, som gripit honom till dottern af ett sådant par. Han förteg och bekämpade den. Men striden var gagnlös. Han var älskogssjuk och trånade bort. Njord och Skade bådo honom säga hvad det var, som grämde honom, men fingo intet veta. Då vände de sig till Svipdag, som hade Fröjs förtroende, och bådo honom utforska orsaken till Fröjs dystra lynne. Svipdag sade, att han ville försöka, ehuru han väntade afvisande ord. Han gick till Fröj och sade:

»Hvarför, min drott, sitter du ensam alla dagar i dina vida salar?»

Fröj svarade: »Hvarför skulle jag förtälja min tunga sorg? Alfrödul (solen) strålar hvarje dag, men ej på mina önskningar.»

»Så stora kunna dina önskningar ej vara, att du ej vågade förtro dem till mig. Hafva vi ej gemensamma ungdomsminnen? Och vittna de ej, att du kan lita på mig?»

Då sade Fröj: »Jag är kär i en mö, och aldrig var en flicka mer älskad af en yngling. Men hon, som vunnit hela min hug, bor i den hatade Gy-mers gårdar. Där såg jag henne gå, och hennes armar spredo ett sken genom rymden och öfver hafvet. Aldrig skall asagud eller alf tåla, att Gy-mers dotter och jag mötas.»

»Din sorg kan botas», sade Svipdag. »Låna mig Valandssvärdet, skaffa mig Sleipner och gif mig att medföra dyra klenoder till jättemön! Då rider jag till Gy-mers gårdar och friar å dina vägnar.»

Gudarne, som voro mycket bekymrade öfver Fröjs tvinsot, kände sig föga hugnade, när de erforo dess orsak. Gerds fader Gymer var icke endast en våldsam, för Midgard farlig fiende, som i Svipdags krig med gudarne och Halfdan visat sin kraft och sitt mod; han var också mer än de fleste trollkunnig och förrädisk. Gudarne torde icke utan skål hållit före, att Fröjs trånsjuka var honom af Gymer eller hans hustru -- om denna var Gullveig -- påhaxad, och de väntade intet godt för årsväxten i Midgard af en förbindelse mellan skördeguden och den höfdingesläkt i Jotunheim, som efter Geirrauds och hans släkts utrotande var frostens och stormarnes egentlige härskare. Men här fanns intet val: Fröj skulle täras bort och dö, om gudarne ej bragte de offer, som kräfdes för en lycklig utgång af Svipdags ärende. De skickade med Svipdag elfva guldäpplen, ett från hvar asagud, och ringen Draupner i friaregåfvor. Dock borde Draupner, som hvilat på Balders bröst, icke öfverlämnas till jättemön utan i nödfall.

Det var skymning, då Svipdag satte sig till häst. Till Sleipner sade han och klappade hans manke: »Mörkt är det ute; nu ha vi att rida öfver frostiga fjäll och tursafolkets bygder; antingen komma vi båda tillbaka, eller tager oss den förfärlige jätten.»

I morgongryningen var Svipdag framme. Han hade beräknat att komma, medan Gymer och hans salkämpar ännu sofvo. Väktaren på utkiksklippan invid gårdvallens stängda grind var dock vaken och ropade ryttaren an. Svipdag såg från Sleipners sadel in öfver gårdvallen och fann, att å ömse sidor frustugans dörr var en ulfhund af styggt utseende bunden.

»Du, som kommer där högt till häst, hvad är ditt ärende?» ropade Gy-mers väktare.

»Jag har ett ärende till Gerd, din herres dotter. Huru slipper man in för de glupske hundarne?»

»Antingen är du en död, som spökar, eller ock är du nu till död korad, du som djärfves att vilja tala till Gerd. Till henne får du icke ett ord att mäla.»

»Det gäller att fresta», sade Svipdag. »Den som är på äfventyr väljer dålig lott, om han brys af de faror han uppsökt. Min lefnads trådar tvinnades det dygn, då jag såg lifvet.» Därmed sprängde han öfver omgärdningen in på den gräsvuxna gården framför frustugan. Det jordskakande dånet af Sleipners hofvar, ledsagadt af ulfhundarnes ilskna skall, väckte Gerd och hennes tjänstemö. Denna såg ut och sade: »En yngling har kommit; han har redan stigit ur sadeln och släppt sin gångare att beta på gårdsplanen.» »Bjud honom in att dricka en bägare mjöd», sade Gerd; »hans ärende vill jag veta, ehuru jag anar att han är min broders bane.» Svipdag steg in.

»Hvem är du», frågade Gerd, »alf eller asason eller en af de vise vaner?» Svipdag sade sig komma från Asgard, frambar friareärendet från Fröj, vanaguden, och bjöd henne de elfva guldäpplena.

Gerd sköt guldäpplena ifrån sig. »Dem tager jag icke i friaregåfva. Aldrig i detta lifvet skall jag bo samman med Fröj.»

»Här gifver jag dig ringen, som följde Odens ungeson å bålet. Åtta jämntunga ringar drypa ur honom hvar nionde natt.»

»I friaregåfva tager jag ej heller den. Jag saknar icke guld i Gymers gårdar. Min fader har däraf nog.»

Då drog Svipdag Valandssvärdet. »Ungmö, ser du detta spänstiga bildristade svärd? Jag gick till Mimers lund och till det saftsvällande trädet (Yggdrasil) för att hämta hämndetenen, och hämndetenen fick jag. Med dess egg skall ditt hufvud skiljas från din hals, ger du mig ej ditt ja att föra till Fröj!»

»Hot gör mig ej till en mans hustru. Min fader är icke långt borta; han är stridslysten som du. Hård varder striden, som mellan er skall stånda.»

»Ungmö, ser du detta spänstiga bildristade svärd? Din fader skall segna till jorden under dess egg. Tvinga skall jag dig, mö, efter min vilja. Jag flyttar dig med ett slag af hämndetenen ned om dödsportarne till den ort, där mannasöner aldrig få se dig. Du dör under gudar-nes hämnande vrede. Du sändes till rimtursarnes, din ätts fäders, rysliga värld, till sjukdomsandarnes rike. Där väntar dig ett uselt bo mellan jättespökens gårdar, och ser du ut från dess grind, skola tigande flerhöfdade vidunders hemska ögon möta dig. Där varder dig din föda förhatligare än giftormen är hatad af människan, och din dryck den äckligaste. Sjukdomsandarne skola varda gäster i din boning och ditt följe, när du krälar i träskvattnet mellan dina likars gårdar. Tramar (onda vättar) skola kröka dig ned i gyttjan. Tope (»Vanvett»), Ope

(»Skakande Gråt»), Otåle (»Rastlös Oro») skola aldrig lämna dig i ro. En make skall du få, men aldrig en makes kärlek. Hustru skall du vara åt den trehöfdade Trudgelmer, åt honom, hvars fötter, såsom Ymers, föda barn. Hören mig, I alle Nifelheims bebyggare, hören mig, spöken af tursar och jättar, hören mig, Suttungs söner! Ja, hören mig äfven, I sälle, som bon i Mimers rike, nu då jag besvärjer och bortbanar all kärlek och glädje från denna mö! Drifven af osläckt trånad skall du nattetid kräla upp till det berg, där Are (»Örn» i Nifelheim) har sin tufva, för att sitta där uppe i tidig morgonstund och genom Nifelheimstöcknen stirra hän till sällhetsrikets klara rymder, som du försakat för evigt. Vred är dig Oden, vred är dig Tor, vred vare dig Frøj, du afskyvärda mö! Gråt får du till gamman, och du skall nära din sorg med tårar.»

Gerd hörde förfärad dessa hotelser. Hon sade: »Välkommen hälsade jag dig icke, när du steg in i salen; men jag gör det nu. Af mitt bästa mjöd bjöd jag dig icke; men nu räcker jag dig en bägare af det tidsbepröfvade och säger: Hell dig! ehuru jag hittills icke trodde, att jag någonsin skulle ägna vaner och vaners fränder en välönskan.»

Svipdag sade: »Jag nöjer mig icke med blida ord. Afgjordt skall mitt ärende vara, innan jag lämnar dig. När vill du unna Njords son ett möte?»

Gerd svarade: »Barre heter den tysta lunden. Vi känna den båda. Njords son må där möta mig, sedan nio nätter förlidit.»

Svipdag red till Asgard. Frøj stod ute och inväntade honom, och hans svåger fick icke taga sadeln af Sleipner, innan han omtalat ärendets utgång. Frøj syntes nio dygns väntan lång. »Oftare förekom mig i min

längtan månaden kortare än halfva natten.»

Var Gymer och hans salkämpars sömn så tung, att de icke vaknade, när marken skalf under Sleipners hofvar och ulfhundarne upphäufde sitt tjut? Nej, Gymer såg Svipdag komma och hade länge väntat en böneman från Fröj. Han och Gullveig hade uppgjort sins emellan, huru Valandssvärdet, som gjorde Asgard oangripligt, skulle komma i jättevåld. Gerd var den skönaste mön i Jotunheim; men hennes hvita armar hade icke utan Gullveigs trollkonst kastat ett sken öfver haf och himmel.

Efter de nio dygnens förlopp möttes Fröj och Gerd i Barres lund. Hon lofvade att varda hans, men på dessa, af föräldrarne fastställda villkor: Valandssvärdet skulle i brudköp öfverlämnas till Gymer; Svipdag och Fröja å utsatt dag infinna sig hos honom och å Fröjs vägnar högtidligen anhålla om Gerds hand; Gerd upptagas i Asgard och hafva asynjas värdighet.

Den bedårade Fröj hade lofvat mer, om Gerd fordrat det. Valandssvärdet lade han genast i hennes hand.

För gudarne var detta en vida större förlust än det var för Jotunheim en vinst. Valand hade icke velat, att andra gudafiender än Ivaldes ättlingar skulle hafva omedelbart gagn af svärdet, och han hade vidtagit sina varsamhetsmått därefter. På hennes klinga hade han med stor konst inristat en skildring af den tilldragelse i urtiden, då rimtursarne drunknade i Ymers blod. Det har fördenskull blifvit sagdt om Valandssvärdet, att »det kämpar af sig själf mot jätteätten», och det var på dessa bilder Svipdag pekade, när han visade klingan för Gerd. De åskådliggöra en egenskap, som Valand inhamrade i klingans gry. Dra-

ges svärdet af en jätte, så fäller han visserligen sin motståndare, men han omkommer också själf och med honom Jotunheims hela makt. Denna svärdets egenskap var för jättarne bekant, och de voro lika rädda för att nyttja det, som de varit ifriga att få det bort från Asgard, där det var en underpant på gudarnes trygghet. När fördenskull Gerd öfverlämnade svärdet till sin fader, var för denne ingenting mer trängande än att väl förvara svärdet och gifva det en pålitlig väktare, som var hans frände och kallas Eggter («Svärdvakt»).

Svipdag misstänkte, att Gymer rufvade på en förrädisk plan, och han vidtog sina åtgärder därefter. Han kom på den aftalade dagen till Gymer och medförde Fröja. Men redan före dem hade Tor och Ull brutit upp till Jotunheim och på lönliga vägar kommit till grannskapet af Gymers fjällgård och gömt sig där. Gymer emottog sändskapet från Asgard väl och hedrade det med ett gille. Följande morgon skulle de återvända och medföra Gerd till Asgard. Då gillet var i full gång tog Gymer Svipdag afsides och sade:

»Hör nu på något märkvärdigt! Jag har sett på dina ögon, att du fägnas af Gerds åsyn, likasom mina fägnas af Fröjas. Det är mitt beslut, att du, icke Fröj, skall vara min svärson. Är det så, att du har lust till Gerd, så afstår du Fröja åt mig i bot för min son, som du råkat att dräpa. Då öppna sig andra utsikter för dig än att gå däruppe i Asgard som ett slags tjänare åt Oden och Fröj. Valandssvärdet är nu i min ägo. Du var dum, när du skänkte bort det. Med det i hand kunde du kastat Asgard öfver ände, tagit Fröja med våld och gjort dig själf till gud. Därmed hade du också hämnat din farbroder Valand, hvilket du nu försummat. Denna dumhet har jag godtgjort. Du kan få Valandssvärdet åter. Du är rätte mannen att föra det, och det skall än en gång ske i

spetsen för Jotunheims härar. Kom i håg, att du står i förbindelse till mig för den seger du vann och som öppnade dig Asgards port. Du vann den icke ensam; jag och mitt folk hade vår andel däri, och det är din plikt att handla som vår bundsförvant.»

Svipdag medgaf riktigheten af Gymers ord och sade sig ingå på hans förslag. »Det är väl», sade Gymer, »ty annars hade du icke med lifvet kommit från min gård. Vi förvandla nu detta gille till ett dubbelbröllop, mellan mig och Fröja samt dig och Gerd.»

Svipdag ingick äfven härpå, men frågade, om icke Gymer redan hade hustru. »Jo visst», sade han, »men ingen hindrar mig att ha så många hustrur jag vill. Har du icke hört ryktesvis, att jag är gift med Gullveig?» -- »Jag ser henne icke här», sade Svipdag; »hvar finns hon?» -- »Jo, det är en lustig sak», sade Gymer; »Fröja har låtit narra sig än en gång af henne. Hon har nu en tid varit i Folkvang som Fröjas tjänarinna. Du känner ju Aurboda? Det är hon.» Svipdag vardt högligen förvånad öfver denna upptäckt.

Gymer hade icke få salkämpar och äfven några gäster hos sig. Hans mening var, att när det druckits in på natten och glädjen stigit som högst mot tak, skulle äktenskapen tillkännagifvas och bekräftas med öfliga bruk. Men innan det skett, stego två objudna gäster in i salen. Den ene hade svärd vid sidan och båge på axeln och bar i handen »väghjälpens träd», en rönn, som Tor ryckt upp, när han vadade genom Elivågor, fullt så god att utdela slag med som den, hvilken Ulls fader Egil en gång fått af Tor att svänga mot Geirrauds jättar. Bakom Ull kom Tor, och han såg bister ut. Svipdag reste sig från sin stol och ropade: »Välkommen, Midgards värnare! Välkommen, Egils son, min broder! Det vardt som jag sade er. Här firas två bröllop: Gymers med

Fröja och mitt med Gerd. Vig du nu Gymer med din hammare!»

Sedan järnhammaren blifvit splittrad, bar Tor sin gamle hammare af sten. Den var ej så flygskicklig, men den var säker i slaget. Gymer, hans salkämpar och gäster rusade upp. De fleste af desse flydde genom bergsalarnes långa räcka ut. Men några, som ej kunde undkomma, stannade kring Gymer, och var denne en så väldig kämpe, att det fordrades Tors asakraft och hammare för att fälla honom, hvilket icke skedde förr än efter hård strid. De andre stupade under Ulls och Svipdags hugg.

Gerd måste åse denna kamp. Den var för henne en föga glad inledning till hennes förmälningsfest i Asgard.

Asgardshjältarne letade i Gymer's många gömmor efter Valandssvärdet. Det fanns där icke. Eggter hade god tid begifvit sig bort med vapnet och flytt österut. Han åtföljdes på flykten af en skara ulfvar, liknande dem, som voro bundna utanför Gerds frustuga. Fader till denna hos Gymer fostrade ulfhjord var Loke; modern var Gullveig. Med desse »Fenrers fränder» begaf sig Eggter till den ogenomtränglige Järnskogen. Där äro de ännu. På en kulle, under hvilken svärdet är nedgräfdt, djupt inne i denna obygd håller Eggter vakt intill Ragnarök.

BRYTNING MELLAN ASAR OCH VANER.

Gerd fördes af Asgardshjälterne till Folkvang. Där måste hon upplefva ett nytt ve. Det lät sig icke göra att dölja för gudarne, att Gerds moder var, såsom ryktet förmält, Gullveig, och att Gullveig var Fröjas tärna, Aurboda.

Asarne samlades till ett förberedande rådslag i Valhall och rådgjorde om hvad som skulle göras med henne. Gullveig ställdes inför dem. Oden påvisade, att Gullveig längesedan var dömd till döden, att domen var bestående och fullgiltig och ej kunde upphäfvas däraf, att den onda trollkvinnan blifvit pånyttfödd till världen. Det vore gudar- nes plikt att afrätta henne, när helst och under hvilka skepnader och namn hon å nyo anträffades. Ny rannsaking och dom behöfdes således icke. När Tor hörde Oden säga detta, stod han upp och gaf för tredje gången trollkvinnan dödsslaget med sin hammare. Vanerna voro icke närvarande, och när Njord erfor, hvad som skett, sade han, att saken blifvit för hastigt afgjord och att det häftade betänkligheter vid den, hvilka han vid annat tillfälle, efter samråd med vaner och alfer, ville framställa. Men asarne stötte sina spjut i häxans kropp och förbrände den i bålet's lågor. Nu som förut visade det sig omöjligt att förvandla hennes hjärta till aska. Loke gick ännu fritt omkring hvar han behagade och ej minst i Asgard, emedan Oden icke ville bryta den ed han svurit honom i tidernas morgon. Att alla skydde och undveko honom, syntes han icke mycket bry sig om. Han efterletade Gullveigs hjärta, fann och slukade det och födde någon tid därefter en ohygglig

dotter, pestvarelsen Leikin och många bröder till henne, de så kallade baningarne (förpestarne).

Tor kastade Leikin ned i Nifelheim. Hon stötte sin ena sida svårt och hennes benbyggnad bröts i fallet. Däraf kommer sig väl, att hon är till hälften svartblå, till hälften likblek, och att hon har en stupande gång. I Nifelheim gjorde henne sjukdomsandarne till drottning. Lokes son, ulfven Fenrer, hade fått stanna i Asgard, emedan han i början var lekfull och syntes oskadlig; men hans fader såg med nöje, huru Fenrer växte och lofvade att med tiden varda så stor i sitt slag som Midgardsormen i sitt. Asarne förvånades öfver, att den mat, som lades för honom, var tillräcklig att gifva honom så hastig tillväxt i storlek och styrka, fast han ej fick mer än Gere och Freke att äta; men den föda, som gjorde honom så stor och farlig, var gudarnes felsteg och människornas synder.

Fröjs giftermål med Gerd firades med föga glädje. Hennes fader och moder hade ju blifvit dräpta af dem, som voro de förnämste gästerna vid festen.

Kort därefter begärde Njord gudarådets sammankallande. Asar och vaner sammanträdde på sin heliga tingsstad, alla med en förkänsla af att något viktigt och ödesdigert förestod.

Våra fäder älskade väl mycket strider med vapen, men lika mycket strider med skäl och grunder, med påståenden och invändningar. Den öfverläggning, som nu uppstod mellan asar och vaner, har varit vidlyftigt och noggrant omförmäld i forntidssånger.

Njord talade å vanernas vägnar. Han, som är den fredliga samfärdselns gud, lade nog sina ord väl och varsamt, ty ärendet var

grannlaga och kunde icke få god utgång, utan att sinnena stämdes till förlikning. Det var tydligt, att han samrådt med vaner och alfer, och att de för endräktens skull icke ville bestrida riktigheten af Odens mening, att den för långa tider tillbaka fällda domen öfver Gullveig ännu vore bestående, ehuru tvifvel därom med skäl kunde hysas, ty ovisst kan det ju synas, om en tre gånger af olika föräldrapar till världen född varelse skall i ett rättsmål gälla för en och samma eller för tre särskilda. Med afseende på Gullveigs onda gärningar kan man säga, att de falla tre onda tursakvinnor eller en enda till last. När fördens skull tvifvelsmål i denna punkt låta sig yppa, hade det varit bäst att ordentlig rannsaking med vittnesförhör och dom äfven denna gång företagits och att man därvid hållit sig ensamt till de gärningar, som den anklagade efter sin tredje pånyttfödelse troddes hafva begått.

En betänkelig sak var äfven, att Gullveig blifvit dräpt och bränd i Odens egen högheliga sal, som ej borde med blod fläckas, och där inför asamajestätet enhvar borde känna sig under lagens skydd.

Men det egentliga klagomålet från vanernas sida var, att asarne, när de denna gång dräpte Gullveig, icke beaktat, att hon hade blifvit med frändskapsband knuten till gudarne, främst till vanerna. Det var Fröjs svärmoder, som blifvit af asarne dödad. Däri låge det betänkliga, och det var detta mål, som vaner och alfer nu framlade till behandling och afgörande.

Från asarnes sida kunde nu invändas, att det frändskapsband, som knutits mellan vanerna och Gullveig, icke bör gälla som ett skydd för henne, utan tillräknas henne som följden af ett bland hennes allra värsta brott. Man kunde ju icke betvifla, att hon för onda ändamål eftersträfvat det frändskapsbandet och vunnit det genom sin trolldom,

denna gång riktad mot Njords egen son, den blide och gagnetlige, af gudar och människor älskade Fröj. Hans sinnen slog hon i sådana trolldomsband, att för Asgard var intet annat val än att se Fröj tvina bort och dö eller att gifva samtycke till ett äktenskap, som måste varit Njord själf ovälkommet, och där bruden måste köpas med Asgards yppersta skyddsmedel: Valandssvärdet. Mot gudarne och människorna var detta anslag riktadt, men främst mot vanerna. Oden väntade fördenskull, att desse ej skulle göra sak af bestraffningen, som Gullveig senast undergått, ehuru han kunde medgifva, att asarne därvid gått för hastigt till väga.

För Fröj måste det varit hårdt att öfvervara denna rådplägning, eftersom den kärlek han hyste till Gerd här var föremål för undersökningar, som ej kunde annat än gräma honom. Också hade öfverläggningen icke räckt länge, innan han framlade sitt och de andre vanernas käromål i denna sak. De hade beslutat fordra böter af asarne för det på hans svärmoder gångna dråpet.

Oden skulle väl utan tvekan medgifvit, att han och hans söner voro till böter förfallna, och att han, oaktadt den höga ställning han fått i världen, borde erkänna sig skyldig och gifva billigt vederlag, om icke den tyngsta betänklighet vidlådde ett sådant medgifvande och gjorde det farligt. Bland släkterna i Midgard kunde blott allt för många uppfatta sakens utgång så, att asarne ej skulle gifvit böter, om de icke erkänt som en förbrytelse, att de dödade henne, som spred de onda runorna, uppfann den onda sejden och är första upphofvet till alla nidingsdåd i Midgard. Huru skulle människorna sedan skilja mellan godt och ondt? Oden, såsom världens styresman, lagarnes handhafvare och människornas fader och konung, måste ur denna synpunkt se målet.

Han med sina söner ville fördenskull icke gifva de af vanerna begärda böterna.

Men likväl var det en helig, af Urd gifven, af Oden stadfäst lag, att frändedråp skall af närmaste fränder hämnas eller ock af gärningsmannen böter gifvas. Vanerna hade begärt böter för fridens skull, emedan utkräfning af hämnd skulle medföra de största olyckor för alla. Oden borde helt visst betänka, att det för människorna vore ett farligt föredöme, om gudarne själfve lämnade en så helig lag bruten.

Vanerna förklarade, att de icke kunde afstå från sin fordran på böter. Denna fordran var en ovillkorlig plikt, omöjlig att åsidosätta.

Oden genmälde, att denna plikt också var af vanerna fullgjord. De hade fordrat böter. Nu ålade dem en annan plikt att gifva de bättre grunderna rätt och af hänsyn till världens bästa icke lämna tingssätena förr än öfverenskommet blifvit, att allt emellan asar, vaner och alfer härmed var utjämnadt.

Här syntes nu asar och vaner stå omedgörlige mot

hvarandra. Men medgörlighet höfdes Oden i denna sak. Hvad som lades Gullveig med rätta till last var ond sejd och trolldom; men den onda sejden hade ju af Oden själf pröfvats, då han sökte vinna Rinds gunst. Vanerna måste påminna härom, icke för att förbittra asafadern, som de vördade, men för att beveka hans sinne till billighet.

Då Oden hörde sig den onda sejden lagd till last, förvandlades hans anlete. Han vardt påmind om en förnedring, som han icke kunnat afvärja från sig och som förmodligen varit Gullveigs verk, äfven den, en förnedring, som han försonat med en sons död.

Han stod upp från sitt högsäte i tingskretsen, tog spjutet Gugner, som stod bredvid honom, och kastade det öfver vanernas hufvud, till tecken att bandet mellan honom och dem var slitet, och att målet skulle afgöras med andra vapen än grunder och skäl. Han lämnade tingsstaden utan att säga ett ord, och asagudarne följde honom.

Vanerna och alferna stannade och öfverlade. De lämnade icke tingsstaden, innan de fattat ett beslut. Detta tillställdes Oden och var af den lydelse, att enär han och Gullveig gjort sig skyldiga till samma förbrytelse, föröfvandet af ond sejd, och Gullveig rättvisligen straffats härför med döden, bör Oden rättvisligen afsättas från sin med samma brott fläckade värdighet af gudars och människors fader. Efter detta beslut utrymde vanerna och alferna sina borgar i Asgard, och Asgardsporten stängdes efter dem.

VÄRLDSKRIGET. VANERNA INTAGA ASGARD.

Oden sände bud till Mimer, lät honom veta hvad som skett och bad om hans råd. Det var tydligt, att genom brytningen mellan asar och vaner var världsordningens och världsträdets bestånd än en gång hotadt. Komme det till krig mellan gudarne och en eller flere bland dem fölle, skulle detta lända till största men, ty hvar och en af dem är under denna världsålder nödvändig och har sitt kall att uppfylla i det helas ordning. Mimer lofvade att försöka en medling; men misslyckades den och fiendtligheter utbröto, borde Oden och hans söner innestänga sig i Asgard och vaka öfver dess försvar, men icke göra onödiga utfall eller i vapenskipte eftersträfvat sina förre medstyresmäns och vänners lif. Om vanerna lyckades komma inom Asgardsvallen, borde Oden utrymma Asgard hellre än att fläcka den heliga borgens gård med gudadråp. En strid man mot man inom vallen kunde medföra många gudars fall och världens fördärf. Man kunde förutse, att om Oden lydde dessa råd, kunde den dag komma, då vaner och alfer åter hyllade honom som sin fader och konung för att aldrig mer ställa sin vilja mot hans.

Odens stridslystne söner funno dessa råd hårda att följa, men kunde ej förneka deras visdom. Men Mimer lærer ha gifvit ytterligare ett råd, som de utan missmod kunde gilla. Rådet var, att Loke aldrig mer borde få sätta sin fot inom Asgardsporten. Allt för länge hade Oden fördragit Loke, detta för att icke bryta sitt i tidernas morgon gifna löfte till honom. Men med löfthena vore så, att ett löfte, ensidigt gifvet och

utan förbehåll, vore alltid bindande; men ett löfte, som innebar ett fördrag mellan två eller flere, vore icke bindande för den, som velat hålla det, sedan den andre eller de andre löftesmännen uppsåtligt svikit det. I annat fall vore det en boja på den trofaste och ett fribref för den trolöse att få göra med den trofaste hvad han ville. Löftet, som bundit Oden vid Loke, var ömsesidigt, och, alltsedan det aflades, så godt som dagligen sviket af Farbautes son, som städse syftat till sin fosterbroders och hans ätts undergång. Mimer torde hafva upplyst, hvad man i Asgard icke vetat, att Loke var Balders egentlige baneman.

Till vanerna lär Mimer vändt sig med liknande råd, sedan de begärt att höra hans mening.

Med Oden kvarstannade i Asgard Tor, Tyr, Brage, Vidar, Vale och Forsete. Några asynjor förblefvo där äfven, men bland dem voro icke de förnämsta. Frigg ansåg sin systerplikt och sin härkomst från vanerna fordra, att hon slöte sig till dem. Asgards drottning lämnade fördenskull sin make och följde sin broder Njord. Fröja följde också sin broder Fröj. De båda alferna Svipdag och Ull hade ställt sig på vanernas sida, såsom ju också var att vänta, då Svipdag var Fröjas make och Fröjs förtrognaste vän, och då Ull var Svipdags halfbroder och honom mycket tillgifven. Hela den skara af högre och lägre makter, som bebo Vanaheim och Alfheim, omfattade samma sak som de och afföllo från asarne. Endast Höner och Mimer förblefvo Oden trogne.

Men Skade följde icke sin make Njord, utan kvarstannade i Asgard. Vanaguden och hon voro af olika skaplynne, och de hade ej kunnat trifvas väl tillsammans. Äfven i afseende på bostad och omgifning hade de olika tycken. Skade älskade sin fader Valands bergiga hemland Trymheim, på hvars snöslätter det var hennes nöje att gå på ski-

dor och fälla villebråd med sina pilar. När Njord, för att vara henne till viljes, vistats i nio dygn bland fjällen, vardt han led vid bergväggar och ulftjut och längtade till svanesången vid hafvets strand; men när Skade följt honom dit, kunde hon icke uthärda att hvarje morgon väckas af sjöfåglarnes skrik. Hon hade fordom drömt om att varda Balders maka. Den drömmen vardt aldrig uppfylld. Nu trifiedes hon bäst i närheten af Balders fader och lyssnade hellre till hans ord än till någon annans.

När asarne gifvit sin önskan till känna att höra Mimers tanke, torde han, som aldrig påtrugar någon sina råd och tiger, tills han blifvit tillfrågad, hafva sagt, att han gillade vanernas fordran på böter för dräpet på Gullveig. Med denna fordran efterkommo de en helig lag. Men han måste hafva ogillat, att de intet förslag framställt, som kunde häfva Odens välgrundade betänkligheter mot böters gifvande. Det var ju sannolikt, att Gullveig skulle än en gång pånyttfödas och än en gång stämpla till gudarnes och världens fördärf. Skulle hon få göra detta i skydd af sin släktförbindelse med vanerna, eller skulle desse kräfva böter för henne på nytt, ifall hon för sina onda gärningar blefve genom asarne än en gång skild från lifvet? Hade icke vanerna gjort väl uti att afgifva en försäkran, att deras afsikt ej var sådan? Och då i öfrigt dessa Gullveigsbrännor visat sig tjäna till intet, kunde vanerna ju föreslagit, att om hon åter framträdde, de ville förena sig med asarne om att förvisa henne för evigt från himmel och jord. Medel att verkställa en sådan dom låge icke utanför gudarnes maktområde. Mimer tillrådde vanerna att upphäfva den förhastade afsättningsdomen öfver Oden och vända sig till denne med det medlingsförslag, som han nu påvisat.

Vaner och alfer sammanträdde till rådslag. Å detta infann sig en ond rådgifvare, sannolikt Loke, ehuru han ej var kallad. Man hade gjort bäst uti att taga ordet från honom; men när detta icke skedde, talade han, och ehuru man väl i början med ovilja hörde hans röst, lade han sina ord så skickligt och med så stor vältalighet, att de efter hand gjorde intryck på åhörarne.

Rådstämman började därmed att Höner, som var höfdingen i Vanaheim, uttalade sin mening, och gillade han i allo Mimers förslag och förordade det till antagande. Det tal, hvarmed den onde rådgifvaren följde, sade i slugt och genomskinligt bemantrade ord, att Höner var en aktningsvärd beskedlighetsmakare utan eget omdöme och ett verktyg i Mimers och Odens hand. Mimer skildrades af talaren som en beslöjad gudafiende, hvilken afundsamt vakade öfver och undanhöll för andra visdomskällans mjöd och såsom innehafvare af denna ägde en makt, som icke tillkom honom, utan borde vara i gudarnes våld. Han förutsade vanernas saks fall och deras egen undergång, om de längre kunde tåla, att en gudarnes förrädare, som undangömde skatter för en kommande världsålder, då han själf väntade att varda erkänd för världens herre -- om en sådan förrädare skulle hafva sitt säte i skapelsens midt och genom Höner bestämma vanernas beslut.

Rådstämman ändade med en ny afsättningsdom.

Höner beröfvades sin värdighet af Vanaheims höfding, och vardt denna värdighet öfverlåten åt den stolte och hetsige Lodur. Åt Njord öfverläts att leda vanernas och alfernas fylkingar i kriget, och skulle, om vanerna segrade, Njord, Frøj, Ull och Svipdag vara härskare i Asgard.

Kort därefter vardt Mimer dödad och hans afhuggna hufvud sändt till Oden. Hvem som var hans handbane är höljdt i dunkel; ingen vet numera, på hvilken den missgärningen hvilar. Visst är allena, att Loke var Mimers rådbane.

Då Mimer dödades, lär den af honom vaktade källan sjunkit så djupt under sin rand, att dess dyrbara safter länge voro oåtkomliga. Alltsedan Mimerträdet's källa förlorade sin vårdare, har det börjat åldras och skall vid denna tidsålders ände förete ett af åren medtaget utseende.

Mimers sju äldste söner, de store urtidskonstnärerna, hade med sin fader delat omsorgen om Yggdrasil. Enhvar hade sin sjundedel af året, då han ur hornet, som är asafaderns pant till underjordsmakterna, sköljde den store askens stam med hvitglänsande fors ur källan. Men sorgsne öfver världshändelsernas gång och trötte vid att skåda det fortgående förfallet, drogo sig Mimers söner efter sin faders död undan till den gyllne borg, som de åt sig uppfört i norra delen af Mimers rike, på Natts odalmarker, under Nidafjället. Stuckne med sömntörnetagg lade de sig ned till oräknade århundradens hvila. Det finns i borgen många salar, hvilkas väggar och bänkar lysa af de vapen och andra konstverk, som de skapat. I den innersta salen sofva Sindre och hans bröder, höljde i praktfulla mantlar. De dödlige, som ödet någon gång medgifver att få träda in i Mimersönernas borg och se dess hemligheter, må akta sig att vidröra de sofvande. Vidrörandet straffas med obotlig tvinsot. Allt synes också slumra omkring dem. I närmaste sal stå sju hästar: Sindres häst, Moden, och de andre brödernas. De äro sadlade, som om de hvarje ögonblick borde vara färdige för sina ryttnare. Natt höljer borgen i skymning. Dånet af världskvarnen och Hvergelmers brusande flöden förnimmas därinne som ett vattenfalls ento-

nigt vyssjande sång. Stundom prassla genom salarnes räcka nattdisernas steg, när de komma att betrakta sina fränder och bortfläktad dammet från deras mantlar och vapen. Så skola de sofva, tills Yggdrasil skälfver och Heimdallslurens världsgenomträngande klang väcker dem till den sista striden mellan det goda och det onda.

Heimdall räknas till vanernas stam. Han ville ej kämpa mot sina fränder, men ej heller svika sin trohetsplikt mot Oden. Båda de fiendtliga gudaflockarne vordo enige därom, att Heimdall skulle stå utanför deras fejd och vara, såsom ditintills, Bifrosts väktare och höfding öfver de alfkrigare, som utgjorde den vid Bifrosts norra brohufvud uppförda borgen Himmelsvärns besättning. Öfverenskommelsen påbjöds af nödvändigheten, ty det var för vanerna lika viktigt som för asarne, att jättarne ej genom en öfverrumpling komme i besittning af Asgard. Nu, då gudarne voro splittrade i olika läger, var det sannolikare än någonsin, att jättarne skulle rufva på en sådan plan och tro på dess framgång.

Men genom denna anordning miste själfva Asgard den väktare, som kräfver mindre sömn än en fågel och hvars blick tränger genom nattdjupen och hvars öra ej de svagaste ljud på långa håll undgå. Dock trodde asarne själfve, att detta icke minskade deras säkerhet. Den höge Asgardsvallen är öfverkomlig; Sleipner allena kan sätta öfver den. Vallen kringbrusas af den breda älf, som störtar ned från Eiktyrner med vafer-utdunstande vattenmassor. Vaferdimmorna antändes, och älfven liknade hela den tiden en hvirflande eldfors, som stänkte blixtar högt i luften. I världen fanns ingen annan häst än Sleipner, som kunde springa genom och öfver vaferlågor. Asgardsporten var ett utomordentligt konstverk; den liksom vaktade sig själf och fångade den

främling, som lade hand på honom. Dock voro hans egenskaper för de vaner, som bott i Asgard, väl bekanta. Vordo hans på insidan anbragta lås söndersprängda, så kunde han öppnas utan fara.

Asarne ansågo sig säkra inom sin vallgördel.

Från Bifrosts södra broände ryckte Njord med en stor här af Vanaheims och Alfheims stridsmän upp på Asgards vidsträckta utmarker. Oden och hans söner sågo från Lidskjalf och vallmuren en glänsande vapengördel bilda sig kring dess borg, dock ännu på betydligt afstånd från densamma. Där stannade den länge och kom icke närmare. Men nattetid smögo Njords spejaretrupper, anförda af Fröj, Svipdag eller Ull, så nära som skenet från vaferlågorna medgaf det. De märkte, att hvarje natt red någon af asarne på Sleipner ett stycke fram mot deras utposter och utefter dem, och de iakttago sedan några lysande föremål, som rörde sig på den skans, hvilken utgör den med Asgardsporten förenade fallbryggans yttre brohufvud. Efter många natters spejande kommo vanerna till den slutsats, att det var asarnes hästar, bland hvilka några voro skinande, som nattetid utsläpptes att beta på de gräsbevuxna skanssluttningarna, sedan Sleipners ryttare återvänt från sin kringfärd, och att sannolikt äfven Sleipner då släpptes lös och betade bland kamraterna under den vakthafvande asagudens tillsyn. Denna slutsats var riktig. De planlade då en öfverrumpling och kommo en natt så plötsligt öfver väktaren, att denne ej hann fram till den betande Sleipner, innan en af vanerna svängt sig upp på hans rygg. Asaguden, som hörde vanernas spjut och pilar susa omkring sig, betäckte sig med sin sköld och vek ned emot fallbryggan. När han kommit öfver henne, öppnade sig Asgardsporten på glänt och drog på samma gång upp bryggan samt slöt sig igen bakom den öfverrumpla-

de väktaren. På detta sätt kom Sleipner i vanernas våld, och de ägde den häst, som kunde sätta öfver vaferlågorna och Asgardsvallen. De andre asahästarne infångade vanerna icke. De skyndade därifrån i all hast tillbaka till lägret.

Denna händelse var ägnad att nedslå asarnes mod. Dock syntes förlusten för dem vara större än vinsten för vanerna. Ty hvad kunde en eller, låt vara, några vaner uträtta, ifall de på Sleipners rygg kommit inom Asgardsmuren? Förmådde de hålla stånd mot asafadern och hans kække söner? Säkerligen icke.

När asarne en mörk och stormig natt stigit upp från dryckesbordet och gjorde sin vanliga rund mellan borgarne och Asgardsvallen, upptäckte de till sin öfverraskning Sleipner gå inne på gårdsplanen. De drogo däraf den slutsats, att han slitit sig lös, sprungit ur vanalägret och satt öfver Asgardsmuren för att återkomma till sin spilta och sina kamrater. Samtalande härom återvände asagudarne till dryckessalen. Deras ord hördes af Njord från loftgången öfver Valhalls gafvelport, där han stod i nattdunklet under de bilder af ulfven och örnen, som pryda gafveln. Det var han, som på Sleipner sprängt öfver vaferelden och vallen. Dånet af springarens åtta hofvar, när han nådde marken, hade blandat sig med stormens tjut och älfvens brus och icke beaktats af Valhallskämparne. När desse åter sutto vid dryckesbordet, gick Njord till Asgardsporten. Han hade tillsagt sina fylkingar att med största möjliga tysthet framrycka mot skansen. De hade mörkfärgat hjälmar och brynjor, och icke ett vapen klirrade under deras tysta framryckande. De liknade en spökhär. Njord hade medfört sin stridsyxa, ett af urtidskonstnärernas mästerverk. Med den sprängde han Asgardsportens lås. Den öppnade sig på vid gafvel, och öfver älfven

nedföll fallbryggan, hemsk att gå, när färden bar emellan vaferlågor, men trygghetsgifvande tillika. Vanernas och alfernas skaror med sina höfdingar i spetsen stormade in och trampade markerna, som Asgardsvallen skulle skyddat. De utbredde sig utesfter denna; men ryckte icke ända fram mot Valhall. Njord och Fröj, Svipdag och Ull samt öffrig höfdingar för Odensfienderna bidade till häst på asarnes ankomst.

Några i kappor höljde ryttare -- asar och asynjor -- kommo emot dem. Främst red Oden på Sleipner, och bredvid honom gick Tor med hammaren.

»Ödet», torde Oden hafva sagt, »har till eder öfverlåtit mina odalmarker.»

»Ja», torde Njord ha svarat. »Det gäller nu, om du fogar dig i dess rådslag. Vi lyfta icke gärna våra vapen emot asarnes heliga släkt. Valet mellan strid och fritt aftåg ligger i din hand, ej i min. Jag sörjer för, att ditt namns ära ej skall minskas. Folken i Midgard skola i alla tider vörda det namnet.»

»Öppnen då edra fylkingar!» De öppnade sig, och med aktning sågo vanakrigarne den lilla asaflocken rida bort. Tor ensam vände om. Utanför hans borg väntade honom hans spann. Han satte sig i sin char, och snart därefter hörde vanerna den rulla med dånande hjul vid ljustet af ljungeldar österut.

Mot östern begåfvo sig asarne. De medförde, jämte sina vapen, inga andra klenoder än Draupner och en bild af guld, ett hufvud med ädla anletsdrag. Det var Mimers hufvud, genom Odens runesång förvandladt. Bilden talade, när den tillfrågades, och Oden hörde då Mimers röst och Mimers tankar. Rösten hade sagt, att asarne borde begifva sig

österut till Manheim, till nejder, kända bättre af Mimer än af andra.

Det försäkras, att sedan Loke blifvit aflägsnad från Oden, och sedan denne fått Mimers hufvud, begick han aldrig mer ett felsteg, och voro hans rådslag alltid visa, hans gärningar alltid prisvärda. Två trappsteg hade han att stiga, innan han nådde upp till det tronsäte, i hvilket han sedan varit vördad af folket. Han gjorde det första steget, när han fick drycken ur Mimers källa. Han gjorde det andra, när motgången kom och bragte hans ande till fullmognad. Motgången kom med den bästa gåfvan: Mimers ord och tankar.

Njord höll sitt ord, att Odensnamnets ära icke skulle minskas. När vanor och alfer som herrar i Asgard sammanträdde å dess tingsplats, beslöts, att en af dem hade att bära Odens namn och mottaga de Oden af folken ägnade offren och bönera. Denne nye Oden borde, som den förste och verklige, vara en stridsgud. Njord och Fröj äro visserligen hjältar och föra sina vapen väl, när så kräfvdes, men de äro till sitt väsen fredsgudar och kunde icke öfvertaga Odens namn och kall. Någon föreslog, att Ull skulle göra det; och detta vardt rådstämmans beslut.

På jorden hade händelser timat, som påkallade Svipdags verksamhet och närvaro där.

VÄRLDSKRIGET I MIDGARD. HADDINGS UNGDOMSÄFVENTYR.

Halfdan hade efterlämnat två söner: Gudhorm, son af Groa, således halfbroder till Svipdag, samt Hadding, son af växtlighetsdisen Alvig, med hvilken Halfdan hade gift sig, sedan han bortsändt Groa och Svipdag. Hadding var blott en liten gosse, när Halfdan dödligt sårades af hämnadesvärdet i Svipdags hand. Sitt namn (Hadding betyder »den lockige», »den hårfagre») fick han därför att han hade ett ovanligt rikt och vackert hår, som han beslutit att icke klippa, innan han återvunnit sin andel i fadrens rike. Skägg fick han aldrig, och ehuru han växte upp till stora krafter och vardt en frejdad hjälte, liknade han i sina ynglingaår en ungmö.

Tor, som gällde för att vara Halfdans medfader och alltid varit hans beskyddare, åtog sig efter hans död hans båda söner. Han förde Gudhorm och Hadding i hemlighet till Svitiod det stora. Där bodde två kämpar, Hafle och Vagnhöfde, som hade jätteblod i sina ådror, men voro hederlige och pålitlige och fördenskull fått Tors ynnest. Tor anförtrodde Gudhorm åt Hafle och utsåg Vagnhöfde till Haddings fosterfader.

Orsaken hvarför Tor undanskaffade de båda Halfdanssönerna var den, att han fruktade, att de skulle råka illa ut för Svipdag, som efter deras faders nederlag och död tillägnat sig hela hans rike och styrde det medels jarlar. Svipdag måste förutse, att endera sonen, om han komme till manbara år, skulle kräfvat blodshämnd på sin faders bane-man. Dessutom lär väl Tor, efter närmare bekantskap med Svipdag,

hafva märkt, att under ytan af hans glada, raska och behagliga väsen låg förborgadt något af hans farbroder Valands lynne. Svipdag tålde icke att höra Halfdan omtalas, och det var tydligt nog, att han på Hadding öfverflyttat det hat han hyst till fadern. Alfernas lynne tros allmänt vara sådant, att de äro älsklige och välvillige mot dem, som ej förtörnat dem, men mot hvarje annan hämndgirige och svårblidkelige.

Ehuru det nu så var, insåg Svipdag, att försoning vore bättre än hat, och erbjöd sig att gifva böter för Halfdans död. Blodshämndens tråd var redan långt spunnen. Ivalde hade omkommit i ett af Oden ställt försåt; Ivaldes söner, Valand och Egil, hade sökt hämnas hans död och fallit, Valand för Tors hammare, Egil för Halfdans klubba. Därefter hade Halfdan blifvit dräpt af Egils son. Skulle nu Egils son i sin ordning falla för en af Halfdans söner och den bloddränkta tråden fortspinnas från släkte till släkte? Svipdag ville afklippa den. Han erbjöd Gudhorm och Hadding fred och vänskap och lofvade dem konungamakt bland germanstammarne. De voro ju alla tre förenade med brodersband: Svipdag var Gudhorms halfbroder, Gudhorm var Haddings. Gudhorm antog tillbudet och fick ett stort rike i det västra Germanien utefter Rhenströmmen. Men Hadding, när han kommit något till åren, lät svara, att han framför att emottaga välgärningar af en fiende föredroge att hämna sin faders död. Detta svar misshagade de fredsälskande vanagudarne, som förutsågo, att mycken tvedräkt och örlog skulle härja Midgard, om de tre halfbröderna ej kunde förlikas.

Loke som ville ställa sig väl med vanagudarne och fullfölja bland dem samma onda uppsåt som bland asarne, beslöt nu efterspana Hadding och utlämna honom åt Svipdag. På samma gång torde han icke trött-

nat att påminna Svipdag om huru mycket ondt Ivaldes släkt hade lidit af asarne och af Halfdan, och huru visst det vore, att Hadding, om han finge lefva, skulle sträfva att varda Svipdags bane. Lokes mening härmed var, att Svipdag, om han finge gossen i sitt våld, skulle dräpa honom och därmed sätta en evig skamfläck på sin ära. Hadding var icke längre trygg i Vagnhöfdes berggård. Han var utsatt för Lokes snaror, ty denne hade utspanat, hvar han var gömd. Så omsorgsfullt Vagnhöfde och hans dotter Hardgreip vakade öfver honom, kunde likväl deras ögon icke alltid följa pilten, som längtade ut från berggården för att leka på ängarne därutanför och titta vid skogsbrynet in i hvad som för honom var en främmande värld. Då han, vaktad af Hardgreip, satt vid fjällsalens vägg och såg ut, kom kanske ibland en ulf, som hade så vänliga ögon, och frågade, om han icke ville följa honom och se skogens alla hemligheter, ibland en häst och sporde, om han icke ville rida omkring världen och se allt märkvärdigt där. Sådant gjorde gossen trånsjuk och missnöjd med sin fångenskap, och det var nog hans afsikt att rymma, när han kunde. Då kom en afton till Vagnhöfdes gård en ryttare på åttafotad häst. Han var en äldre, långskäggig man, hvars ena öga var tillslutet. Han talade vänligt med Vagnhöfde och Hardgreip och tackade dem för den vård de ägnat pilten. Vagnhöfde lyfte Hadding upp i sadeln framför ryttaren. Gossen var förtjust öfver att få komma ut, men Hardgreip grät. Ryttaren svepte sin vida mantel öfver och omkring Hadding och red bort. När de ridit en stund, vardt Hadding nyfiken och ville se, huru det var omkring honom. Han öppnade på manteln och såg då till sin häpnad och förskräckelse, att land och vatten lågo djupt under springarens hofvar. Oden slog åter mantelfliken öfver hans hufvud och tryckte honom till sitt bröst. Fram mot natten satte Sleipner sina hofvar på marken. Had-

ding var då i Manheim, i det land, där Mimer anvisat de landsflyktige asarne borgar och trygg vistelseort. Här fick han leka på ängarna så mycket han ville. Här lär han på idrottsvallen öfvats af Tyr, och af Brage i runor och skaldskap. Stundom kom äfven Heimdall, hans stamfader, och såg honom och bevittnade hans förkofran i vett och styrka. När Hadding kommit till vapenför ålder, sjöng Oden öfver honom siande skyddsgalder och gaf honom en dryck, ljuf att smaka, som kallas »Leifners eldar» - hvilken förlänade Hadding den förmåga, som Svipdag fått genom Groas galdersång, att med sin andedräkt upplösa band och bojor.

Nu var det tid för Hadding att träda in på den lefnadsbana, som låg framför honom. De mål, som han hade att sträfvä till, var att hämna sin faders död och återbörda sin andel i väldet öfver de germaniska stammarne. Bland dessa lefde Halfdans namn i äradt minne, och mången undrade, hvilket öde hans yngste son, den lille Hadding, rönt. Ett rykte gick, att han lefde och en dag skulle visa sig bland dem. Många voro missnöjda öfver den hårdhet, hvarmed Svipdag efter sin seger öfver Halfdan förfarit mot dennes vänner och förnämste stridsbröder. Han hade landsförvisat dem, och de hade dragit bort österut i de okända ängderna bortom germanfolkens gränser, och ingen visste nu rätt, hvar de uppehöll sig, om de lefde eller voro döde. Bland dem voro Hamal, Halfdans fosterbroder, och Hamals söner och fränder, som äro kände under släktnamnet amaler. Bland dem voro också några af ylfingarnes och hildingarnes släkter, främst att nämna Hildebrand. I Hildebrands hus hade Hadding under sina spädate år vistats och fått sin första uppfostran, och ynglingen kom väl i håg sin trygge och gladlynte fosterfader och hans lärdomar.

När Hadding rustade sig till bortfärd från Oden, sade honom denne, att han skulle rida västerut genom skogen till ett ställe, kalladt Märingaborg, där han väntades af vänner. Färden var farlig, och Oden sporde, om Hadding ville ha följe. Därtill svarade han nej och begaf sig ensam på väg.

Vägen var, som Oden sagt, farlig. När Hadding efter en tröttsam dagsresa en morgon vaknade, låg han, bunden till händer och fötter, i en berghåla, nära intill ett vidunder, och Loke stod framför honom. Denne ville aftvinga honom en ed, att han utan motstånd skulle följa honom; vägrade han, skulle han kastas till föda åt vidundret. Hadding begärde en stunds betänketid och ensamhet för att samla sina tankar. Loke gick. Då andades Hadding på sina bojor, som brusto och föllo af honom, grep sitt svärd, gaf vidundret banehugg och åt, såsom Oden för ett sådant fall anvisat honom, dess hjärta. Han vardt därigenom vis och kunde tolka djurläten. När han utträdde ur hålan, såg han icke Loke, men en skara stridsmän ligga sofvande på marken. De voro alla vederstyggliga med likbleka ansikten. Han erfor sedan, att de kallades baningar (»fördärfvare», »förpestare») och voro bröder till pestväsendet Leikin och söner af Loke med Gullveig. Odens galdersång följde Hadding under hela hans väg till Märingaborg, och det var den, som hade söft baningarne. Hadding fann sin häst och kom oskadd till Märingaborg.

Vid denna tid, sedan Loke förlagt sin verksamhet till Midgard, uppträdde han som höfding och stamfurste, äfven han. Baningarne voro den stam, som han behärskade.

I Märingaborg emottogs Hadding med glädje. Det var hit som Halfdans fördrifne vänner och stridsbröder samlat sig. Här sattes han i

högsäte mellan Hamal och Hildebrand, och där nedanför vid dryckesbordet suto välpröfvade kämpar: amaler, hildingar och ylfingar.

Några bland dem begåfvo sig ut till de stammar, som bebyggde det östra Germanien, för att meddela dem, att Hadding lefde och skulle komma för att höja stridsfana mot Svipdag. De borde göra sig beredda och samla sina stridskrafter, om de ville följa Halfdans och Alvigs son.

Förberedelserna till fälttåget kräfde tid. Medan de pågingo, kom till Märingaborg ridande en ung kämpe, som sade sig heta Vidga, son af Valand och Baduhild, Mimers dotter. Han red en af de vackraste hästar man sett. Hjälmén med sin gyllne ormprydnad, den lysande brynjan, det skinande svärdet, skölden, hvarpå tång och hammare voro målade till tecken af hans härkomst, hela hans utrustning var den skönaste och yppersta -- verk af Valands och underjordssmedernas konst, klenoder ur Mimers skattkamrar. Han sade genast, att han icke kom i vänligt uppsåt: som ättling af Ivalde, son af Valand och syskonbarn med Svipdag var det hans plikt att bekämpa Halfdans ätt. Han utmanade därför Hadding till tvekamp på lif och död. Emellertid vardt han inbjuden i mjödhallen och där fägnad. Hjältarne sågo, att han hade en ren och trofast blick och funno mer behag i hans väsen än i hans ankomst dit, ty de fruktade för Haddings lif. Deras fruktan var icke ogrundad. Tvekampen hölls, och Hadding dukade under för Vidgas öfverlägsna vapen. Då Vidga höjde svärdet till banehugg, ställde sig Hamal och Hildebrand framför honom och talade bevekande ord. Vidga stack då sitt svärd i skidan och räckte Hadding handen. Han stannade någon tid på Märingaborg, hade sin plats vid bordet närmast Hadding, och de voro gode vänner. En gång sade Hildebrand till Vidga, att han önskade, att detta vänskapsband aldrig sletes. Vidga

svarade, att ödet lagt deras lotter i motsatta vågskålar. Den dag måste väl komma, då de strede hvar på sin sida; men ett ville Vidga lofva: att om han kämpade mot Haddings härskaror, skulle han likväl icke föra sitt svärd mot Hadding själf.

Hildebrand tackade för detta löfte, men omtalade det icke för Hadding.

Bud kom nu till Märingaborg, att de östre germanstammarne vore färdige till härtåg, och att de väntade på Hadding för att bryta upp. När Vidga hörde det, sade han farväl. Själf ämnade han begifva sig till de stammar, som hyllade Svipdags sak.

Hadding kom, och väldiga stridsmannaskaror samlade sig i det östra Germanien under hans fälttecken. Svipdag visste säkerligen hvad som föregick där, men torde ej velat gripa in, förrän Hadding själf höjt stridsbanéret. Han, Svipdag, hade då ingen skuld i fejdens utbrott, och han gladde sig åt tanken att på valplatsen få nedlägga Halfdans son, såsom han nedlagt fadern.

Svipdag steg ned från Asgard och uppenbarade sig i germanernas urland på den skandiska ön och kallade dess stammar och danerna under vapen. Han sände bud till sin halfbroder och underkonung Gudhorm, och denne samlade sina stridskrafter, att förena dem med hans. Många och ofantligt stora skepp byggdes, på hvilka svearnes och danernas skaror fördes öfver hafvet.

Det nordiska urlandets, det västra och det östra Germaniens stammar voro således på antåg mot hvarandra. Valkyrrior, sköna diser i hjälm och brynja, sågos rida genom luften. De kommo dels från Vanaheim och Asgard, dels från det i öster belägna Manheim. Svipdag lät genom

de skalder, som följde hans och Gudhorms härar, förkunna för stridsmännen, att enligt gudarådets beslut skall enhvar, som på deras sida faller i de förestående drabbningarna, af valkyrior ledsagas till Fröjas härliga sal Sessrymner för att lefva där i evig glädje.

Hadding lät genom sina skalder förkunna de östgermaniske krigarne, att enhvar, som å deras sida faller, skall komma till Oden och njuta ovanskelig fröjd i hans salar.

Till Gudhorms hof hade vid denna tid anländt en främling, som sades vara en höfding från något aflägsset land och af Gudhorm emottogs med heder. Han var så vältalig, erfaren och rådklok, att Gudhorm fick till honom största förtroende och sällan gjorde något, som icke han tillrådt. Han kallade sig Becke («Vedersakare»). När han icke var på färder i Gudhorms eller egna ärenden, hvilket ej sällan hände, var han alltid i Gudhorms närhet.

Stundom kom på besök å Märingaborg en man, som, när man såg honom i ögonen, var Becke mycket lik och, likasom han, vältalig, rådklok och med ett insmygande väsen. Han sade sig heta Blind. De som efteråt lärde närmare känna honom, kallade honom Blind bölvisse («illsluge»).

Becke och Blind var samme man. I gudavärlden hette han Loke.

Gudhorm rådgjorde med honom om det förestående fälttåget, och syntes Becke äga så stora insikter i krigföring, att Gudhorm gaf honom att anförä sin härs ene flygel och gjorde honom till förste mannen i sitt krigsråd.

Gudhorms här förenade sig med Svipdags. Hadding tågade dem till

mötes. Bland de släkter, som slutit sig till Svipdag och Gudhorm, var gjukungarnes. Gjukungarne voro söner af Valands och Egils broder Slagfinn och således syskonbarn med Svipdag och Vidga, Valands son.

Från Svitiød det stora kom Gudhorms fosterfader Hafle med jättemöarna Fenja och Menja till Gudhorms krigshär. Till Haddings kom från Svitiød det stora hans fosterfader Vagnhöfde med sin dotter Hardgreip, som var klädd i en krigares dräkt. Midgard hade ditintills aldrig och har sällan efteråt sett så stora härar som de, hvilka nu ryckte emot hvarandra. De sträckte sig öfver berg och dalar. När de stodo i ordnade fylkingar till häst och fot, liknade deras spjutmassor en öfverskådlig sträcka af sädesfält, mognade till skörd, och när det kom till slag, bröto de sig mot hvarandra som bränning mot bränning utefter hafvets brädd.

Flere drabbningar ägde rum, innan det för lång tid afgörande slaget stod. Natten före hvarje drabbning sågo härarne öfverjordiska skepnader likasom kämpa med hvarandra i stjärneljuset, och de igenkände i dem sina gudomlige gynnare och motståndare. Öfver Nordens och Västgermaniens fylkingar sväfvade ryttare, liknande Ull, Njord, Fröj och Vanaheims makter; öfver Haddings tyckte man sig se Oden rida med Tyr, Vidar, Vale och Brage, samt Tor bland molnen åka i sin char.

Man iakttog vidare, att när hagel- eller stormmoln förmörkade himmelen och från den sidan, där Nordens och Västerens fylkingar stodo, föllo öfver Haddings skaror -- då kom i fladdrande mantel och lysande hjälm en ryttare, följd af molnmassor från andra hållet, och i dessa svängde Tor sin blixtrande hammare och dref västerens hagelbyar och stormskurar tillbaka.

Så kom det stora afgörande slaget. Haddings fylkingar fördes af Hamal, hans fosterfader och fältöfverste, och på deras sida var det han och Hildebrand med amaliska hjältar, med hildingar och ylfingar, samt Vagnhöfde och Hardgreip, som åstadkommo det största manfallet. Å andra sidan var det Svipdag, Vidga Valandsson, gjukungarne Gunnar och Högne, samt Hafle, Fenja och Menja. Dessa stridsmör från Jotunheim vadade genom gråbrynjade fylkingars böljor bland brutna sköldar och genomhuggna brynjor. Hardgreip kämpade bredvid Hadding. Den ena hären var den andra jämlig i mod och dödsförakt. Becke höll sig bakom stridslinjen och undvek att råka in i kampens tummel. Under hela slaget drog han icke sitt svärd ur skidan och skulle varit den förste att taga till flykten, om han sett de sinas leder vackla; men icke dess mindre bidrog han till den utgång slaget fick, ty han hade ordnat Gudhorms fylkingar med stor skicklighet, så att de på hans flygel bragte Haddings i oordning genom angrepp från sidan och i ryggen.

Det stora slaget ändade så, att östgermanernas slagordning vardt bruten och sprängd. I spridda flockar och förföljde af segervinnarne hastade de från den med hopar af döde betäckta valplatsen, och var deras nederlag så grundligt, att Hadding efter slagets slut var ingenting annat än en värnlös flykting. Följd af Hardgreip kom han undan i en skog och flackade någon tid omkring i ödemarker, innan han påträffades af Hamal och Hildebrand, som förde honom tillbaka till Märingaborg, där han återfann de andre sina bordvänner, som kommit med lifvet från detta vapenskipfe.

Medan Hadding och Hardgreip irrade på villsamma stigar, kommo de sent en kväll till en boning, där de fingo härbärke öfver natten.

Husbonden på stället var död, men ännu icke begrafven. För att utröna, hvilka öden väntade Hadding, ristade Hardgreip målrune i ett trästycke och lät Hadding lägga det under den dödes tunga. Denne skulle då återfå talförmåga och sja om framtiden. Det skedde ock. Men hvad den döde sjöng med förfärande röst, det var en förbannelse öfver Hardgreip, som nödgat honom återvända fran lifvet i underjorden till jordelifvet, och en förutsägelse, att en straffande från Nifelheim skulle hemsöka henne för hvad hon gjort. En följande natt, då Hadding och Hardgreip sökt skydd i en af grenar och ris hopfogad koja, visade sig i denna en jättestor hand, som trefvade under taket. Den förfärade Hadding väckte Hardgreip, som reste sig i hela sin jättekraft, grep fast i den hemlighetsfulla handen och tillsade Hadding att afhugga den med svärdet. Han försökte, men ur de sår hans vapen tillfogade spökhanden utrann mer etter än blod, och den grep med sina järnklor Hardgreip och sönderslet henne. När Hadding på detta sätt förlorat sin ledsagarinna, trodde han sig öfvergifven af alla. Men då kom Heimdall, den skinande guden, och förde honom på en stig, där Hamal och Hildebrand återfunno honom. Heimdall följde städse sin ättlings öden och ingrep till hans bästa, när omständigheterna ovillkorligt kräfdet.

VÄRLDSKRIGETS SLUT.

Nu inträdde en mångårig fredstid, hvarunder Germanien styrdes af Svipdags underkonungar och jarlar. Själf hade han återvändt till Asgard, där han lefde i lycklig sammanvaro med Fröja och med henne födde sköna döttrar Noss («Smycke») och Gersime («Klenod») samt en son Asmund, hvilken han utsåg till konung öfver Norden. Hadding vistades under dessa många år -- det säges trettio -- i Märingaborg. Östgermanien var efter det stora slaget så blottadt på stridsmän, att ett nytt släkte af vapenföre behöfde växa upp och i folkförsamlingen förlänas med spjut och sköld, innan Haddings fana åter kunde höjas.

Becke förblef under dessa år hos konung Gudhorm och var hans rådgifvare i allt. Om Beckes -- eller för att nämna hans rätta namn: Lokes -- rådslag kan i korthet sägas, att de gingo ut på att omintetgöra hvarje försoningsförsök samt att medelst förtal och lögner öka anledningarna till fiendskap mellan Halfdans och Ivaldesönernas afkomlingar, för att desse skulle utrota hvarandra inbördes. Han ville bereda germanfolkens undergång likasom deras gudars. Gudhorm hade blifvit enkling och ägde en förhoppningsfull son Randver, nyss uppvuxen till yngling. Gudhorm hade hört omtalas, att Svanhild, dotterdotter af Slagfinn och drottning öfver en af de nordiska stammarne, skulle vara en den skönaste kvinna, och enär hennes make aflidit, sände han Becke och sin son Randver att å hans vägnar fria till henne. Hon svarade ja och åtföljde sändemännen till Gudhorm. När de framkommit, sade

Becke i hemlighet till denne, att Randver och Svanbild bedragit honom, samt att Svanhild bragt sin förre make om lifvet. Intetdera var sant, men Becke förstod att göra det sannolikt, och Gudhorm lät då hänga sin ende son och kastade Svanhild att söndertrampas under hästar. Vid åsynen af hennes sköna ögon ville hästarne ej trampa på henne. En slöja kastades då öfver hennes ansikte.

Det fanns två unga bröder, Imbrecke och Fridla, söner af Harlung och nära befryndade med Halfdans släkt. Några vilja veta, att Halfdan utanför sina laggilla äktenskap hade två söner, nämligen denne Harlung och Rolf med binamnet Krake. Om detta är riktigt, så voro harlungarne Gudhorms brorsöner. Med lögnaktiga beskyllningar uppretade Becke Gudhorm emot dem, och denne lät afdagataga dem båda.

Svanhild hade två bröder, Sörle och Hamder. Deras moder befallde dem att fara till Gudhorm och kräfva hämnd på honom för deras systers grymma död, och innan de begåfvo sig på väg, sjöng hon öfver dem en galdersång, som gjorde dem hårda mot smidda vapen. De kommo till Gudhorm, där han satt vid dryckeshornet i sin sal, omgifven af kämpar. De stego fram, drogo sina svärd och högg in på honom. Hans kämpar rusade upp och angrepo dem. Äfventyret slutade så, att Gudhorm fick ett svärdstyng i sidan och flera sår, hvaraf han alltsedan led, samt att Sörle och Hamder stenades till döds, sedan man funnit, att udd och svärdsegg ej beto på dem.

*

Det tilldrog sig nu stora händelser i gudavärlden. Den splittring som rådde mellan asar och vaner gaf jättarne hopp om att kunna göra en stor eröfring. Alla deras stammar förenade sig för att angripa och öde-

lägga Midgard, och de föreslogo Oden, att om han bistode dem mot de gemensamme fienderna, vaner och alfer, skulle de förhjälpa honom att återtaga sitt högsäte i Asgard. Men Oden, som tänkte mer på människornas väl än på sin egen makt och härlighet, skyndade att underätta vanerna om det anfall som hotade, och han lofvade dem sin hjälp, om de behöfde den. Den var högligen af nöden, ty de härmasor, som samlat sig i Jotunheim och ryckte dels mot Bifrosts norra brohufvud, dels öfver Elivågor in i Svitiod det stora, voro ofantliga. Men asarnes, vanernas och alfernas förenade makt tillbakaslog dem med oerhörd manspillan. Elivågor voro så uppfyllda af slagna jättars kroppar, att man med svårighet rodde skeppen genom böljorna, och man kunde å ömse kusterna göra en tre dagars ridt utan att se annat än fallnes lik. Detta krig, som är känt vid namnet hunkriget, bröt så jättarnes makt och förminskade så deras antal, att de aldrig mer varda farliga för världsträdet och Midgard förr än kort före Ragnarök, då en ny fimbulvinter skall inträffa och jättefolken resa sig i sin gamla styrka. Intill dess är Tors hammare tillräcklig att hålla deras tillväxt inom vissa gränser.

Vanerna erkände, att Oden handlat högsinnadt, när han kom dem till hjälp, ehuru de drifvit honom från Asgard. De insågo äfven, att de voro i största behof af asafaderns och hans väldige söners bistånd i kampen mot jotunvärlden. När hunkriget börjat, erbjödo de fördenskull asarne försoning på följande villkor: De må återvända till sina borgar i Asgard, och Oden med en faders och härskares hela rätt intaga sitt högsäte i Valhall. De kämpar, som å Haddings sida fallit å valplatserna och åt hvilka Oden under sin landsflykt anvisat boningar och lekfält i underjorden, må följa honom till Valhall och som einheriar njuta sitt sällhetslif där. Men de kämpar, som fallit på Svipdags

sida, kvarstanna i Fröjas sal Sessrymner, och hädanefter skola Oden och Fröja kora hälften hvar af det antal, som faller på slagfälten i Midgard. Vanerna frikännas från hvarje ansvar för de af asafaderns gärningar, som de ogillat, och till tecken på denna ansvarsfrihet må Njord, utan att vara bunden af sin plikt som gisslan, återvända till Vanenheim i tidernas fullbordan. Vanerna anse sig hafva fått bot för Gullveigs död; skulle hon pånyttfödas och åter visa sig, må hon icke brännas, utan förvisas till Järnskogen.

Dessa villkor antogos, och asarne tågade på Bifrost tillbaka in i Asgard. Man såg därefter Tor och Ull, styffader och styfson, kämpa, som förr, sida vid sida mot Jotunheims resar. De gamla banden voro återknutna, och alla kände sig däröfver lyckliga.

Medan vanerna voro herrar i Asgard, hade bland människorna den tro uppkommit, att gudarne nu fordrade större offer än i fädernas tid varit brukligt, och att offer och böner, ägnade på en gång åt flere eller alla gudar, icke ägde kraft att blidka och försona, utan borde enhvar af gudarne hafva sin särskilda offertjänst. Många trodde också, att bönerna i mån af sin längd och offren i mån af sin riklighet skulle af gudarne anses vittna om större fromhet samt påräkna villigare bönhörelse. Men Oden lät förkunna för människorna, att detta var villfarelse. Den som af egennytta frambär rikligare offer för att af gudarne få vederlag i rikligare belöning, är Oden mindre kär än den, som frambär en ringa gård, men gör det med fromt och oegennyttigt sinnelag.

Det återstod för gudarne en viktig sak att ställa till rätta. Fred rådde nu i gudavärlden; men freden i Midgard hotades på nytt af fejd mellan Halfdans söner. Det måste göras en ände på broderstriden, som nu igen höll på att flamma upp, ty Östgermaniens stammar samlade sig

åter under Haddings fana. Gudarne läto Hadding veta, att *de* icke skulle ogilla, om han afstode från blodshämnden, som ju vore omöjlig för en människa att fullgöra mot en Asgardsinnevånare och medlem af gudarnes krets. Då gick Hadding med sina rådgifvare Hamal och Hildebrand till öfverläggning. Blind, som ofta kom till Märingaborg, deltog nog i öfverläggningen och torde sagt det vara mest ärofullt för Hadding att gifva gudarne nej till svar; men Hamal och Hildebrand rådde honom svara, att han ville afvakta Svipdags beslut, och detta svar afgaf han. Gudarne uppmanade nu Svipdag att bjuda Hadding försoning och den andel, som tillkom honom af hans faders rike; men Svipdag genmälde, att han aldrig förnyar ett afslaget anbud. Asar och vaner gingo då till sina domaresäten och dömde Svipdag att göra det. Men hvarken domen eller Fröjas tårar kunde beveka honom. Han begaf sig från Asgard ned till skandiska halfön och befallde sin son Asmund, som var svearnes konung, att samla sitt folk samt skicka budkafvel till danerna och till Gudhorms stammar.

Inom kort voro de germaniska härarna åter i rörelse mot hvarandra. Gudarne sände den trotsige Svipdag en yttersta hotande befallning att ställa sin vilja under de laggilla världsstyrande makternas beslut. Han svarade nej och seglade med den stora sveaflottan, starkt bemannad, österut. Men innan flottan landat, var han försvunnen. Gudarnes vrede hade drifvit honom att kasta sig i hafvet. Där märkte han med fasa, att han var förvandlad i en besynnerlig djurskepnad. Förödmjukad och förtviflad dök han ned i djupet. Gudarne dolde hans öde för Fröja.

Svearne måste undrat öfver sin store höfdings försvinnande och anat en ond utgång på ledungsfärden. De landstego och tågade under ko-

nung Asmunds ledning in i landet. Där förenade sig Gudhorms här med dem. Becke följde hären äfven nu. En natt steg en högvuxen gammal man, enögd och långskäggig, in i Asmunds tält, där denne satt i samtal med Becke. Den gamle kallade sig Jalk. Han sade, att om Asmund icke eftersträfvade brödrakrig och frändedråp, kunde strid ännu undvikas. Becke däremot torde invändt, att om Asmund slöte fred och tågade hem, skulle han bryta mot det åliggande han fått af sin fader, och det skulle tillräknas honom som ett bevis på feghet. Man kan föreställa sig, att Jalk och Becke betraktade hvarandra: att Odens skarpa öga såg in i Lokes med hotfull glöd, och att denne svarade med ett fräckt och gäckande ögonkast. Jalk aflägsnade sig. Mellan Asmund och Becke vardt det öfverenskommet, att den senare skulle anordna härens uppställning och rörelser, ty däri hade han visat sig vara mästare. Asmund skulle föra den i striden.

Oden red därifrån till Haddings läger. Man väntade fältslag nästa morgon. Oden steg in i den gamle Hamals tält och talade länge med honom. Han undervisade honom i ett ditintills icke känt sätt att uppställa fylkingarna, ett sätt, som gjorde Beckes krigskunskap om intet. När han var förvissad om att Hamal fattat allt, frågade han, om alla de till Haddings läger väntade kämparne anländt. Hamal hörde sig för och erfor, att Vagnhöfde saknades.

Vagnhöfde hade sent blifvit träffad af Haddings bud och hade lång väg till vapentinget. Men en enögd ryttare, som kallade sig Kjalar, mötte honom på vägen, tog honom upp på sin häst och förde honom öfver vatten och land, så att han, när slaget var som hetast och Hadding bäst behöfde hans hjälp, stod i dennes sköldborg. Kjalar var Oden, och från denna färd kommer det ordstäf, hvarmed hjälp i sista

stund menas, att nämligen »Kjalar drog kälke», ty äfven Vagn och Kälke har Vagnhöfde varit kallad af skalderna.

Solen rann upp och härarne ryckte mot hvarandra. Sköldsången uppstämdes å båda sidor; men denna gång sjöngo inga gudar med under nord- och västgermanernas sköldar, medan valfaders röst samklingade med det stigande bruset under östgermanernas. Västerens spjutsko-gar bildade långsträckta fyrkanter; österens visade sig som kilar med spetsarne mot fienden och med sköld- och svärdklädda sidor. Det var den uppställning, som Oden under natten lärt Hamal. Att ordna trupper så har fördenskull länge kallats att »fylka hamalt» (äfven »trynfylka»). Tecken antydde och slagets utgång sannade, att samtliga gudar, vaner såväl som asar, nu gynnade Haddings sak. Dock vägde stridens vågskålar länge lika, ty Asmunds och Vidga Valandssons tapperhet öfvergick allt. Äfven Fenja och Menja gingo hårdt fram, men fångades mellan sköldar och fördes bundna ur striden. Asmund banade sig väg fram emot Hadding själf med skölden kastad på rygg och med båda händerna kring fästet på ett slagsvärd, som fällde allt omkring sig. Då ropade

Hadding på asarnes bistånd, och plötsligt stod Vagnhöfde, ditförd af Oden, vid hans sida, svängande mot Asmund ett kroksvärd, medan Hadding kastade mot honom sitt spjut. Asmund stupade under dessa vapen. Hadding trängde därefter fram mot Vidga Valandsson, som säges i detta fältslag ha med egen hand nedlagt flere hundra man. När han såg Hadding komma, svängde han om sin häst och flydde, och då Hadding upphann honom, lät han hellre döda sig af denne, än han lyfte vapen mot honom. Detta för att hålla löftet, som han i Märingaborg gaf Hamal och Hildebrand.

Då man fick veta, att Asmund fallit, uppstacks hvit sköld, och fienderna räckte hvarandra händer till fred. Haddings härskaremakt i östern godkändes.

Han vardt en mild och lyckosamt styrande storkonung, känd af eftervärlden äfven under namnet Tjodrik (Ditrik, »storkonungen»). På världskriget i Midgard följde långvarig och lyckosam fred. Hadding och en öfverlevande sonson af Svipdag förenades af så innerlig tillgifvenhet, att den senare vid en ogrundad underrättelse om den förres död beröfvade sig själf lifvet. Och när Hadding erfor detta, ville ej heller han lefva längre, utan gick genom frivillig död till Valhall.

Då Svipdag icke afhördes, och ingen syntes veta något om hans öde, tog den sörjande Fröja sin falkham och flög genom alla världar, letande efter den älskade. Hon fann honom till slut vid ett skär i hafvet, Singastein, äfven kalladt Vågaskär. Huru det blef henne bekant, att djuret, i hvars ham Svipdag blifvit fängslad, omslöt denne, är numera icke med visshet känt. Man vet blott, att så afskyvärdt vidundret föreföll henne, öfvervanns afskyn af hennes kärlek och medlidande, och hon kvarstannade hos den olycklige och sökte med sin ömhet trösta honom. Hon medförde Brisingamen, och antingen det nu var detta underbara smyckes glans eller att själfva böljorna kände fröjd öfver att få hafva det sköna anletet och det trofasta hjärtat hos sig -- från Singastein spred sig vida öfver hafvets spegel ett härligt skimmer, som efteråt sällan varit sedt. Fröja bär alltsedan binamnet Mardöll (»Hafsskimmer»). När vidundret var vaket, försökte hon vara glad och talade smeksamma ord. När det sof, kunde hon obemärkt hängifva sig åt sin sorg och gråta. Hvarje hennes tår vardt till en gulddroppe, som sjönk i hafvet men ej gick förlorad, ty det droppade en lika tyngd af

medlidande med Svipdag och henne in i gudarnes hjärtan, och som de med oro visste henne vara borta från Asgard, vardt det deras beslut att förlåta Svipdag och återkalla honom.

Innan detta beslut hann verkställas, hände det, att Hadding en varm sommardag kom ned till stranden, utanför hvilken Vågaskär ligger, och gick i vattnet för att bada. Där råkade han i strid med ett besynnerligt djur och dräpte det. Han drog det upp på land, för att de stridsmän skulle få se det, hvilka åtföljde honom och slagit läger ett stycke därifrån. Men då han återvände till lägret, ställde sig i hans väg en kvinna, den skönaste han någonsin sett. Hon sade, att han dräpt ett i djurham höljdt heligt väsen, hennes make, Fröjas make, och hon nedkallade öfver honom gudarnes och alla elementers vrede, om han icke försonade det begångna dråpet. Hadding förstod då, att han dödat Svipdag och sålunda ändtligen tagit hämnd på sin faders bane. Detta gladdde honom, och han vägrade gifva böter. Men då rönte han så många missöden och motgångar och såg omkring sig så många järtecken, att han bekvämade sig gifva böter åt Fröj för dråpet på hans svåger, och skedde detta genom en stor offergård åt honom, Fröjs-bloten, som alltsedan årligen ägnas honom.

Då Fröja såg Svipdag uppdragas död å stranden och skyndade sig att ställa sig i vägen för Hadding, hade hon glömt Brisngamen kvar på Vågaskär. Det låg där och upplyste nejden rundt omkring. Loke, som vid denna tid än i synlig, än i osynlig måtto höll sig i Haddings närhet, såg smycket, och kom genast på tanken att stjäla det. Det kunde vara godt att hafva, för att äga en lösen för sitt lif, ty alla gudars vrede hvilade på honom, och han visste, att Oden numera kände sig obunden af den ed han svurit honom i tidernas morgon. Men äfven Heim-

dalls blick följde Hadding och såg hvad som föregick omkring honom. Medan Fröja talade till Hadding, kröp en säl upp på Vågaskär och närmade sig Brisingamen. Det var Loke i sälham. Men från andra sidan kröp också en säl upp på klippan fram till smycket. En ham kan ej förvandla blicken, och Loke igenkände i den andra sälens ögon sin gamle fiende Heimdall. Sälarna kämpade, och Farbautes onde son måste draga sig tillbaka med oförrättadt ärende. Heimdall återförde Brisingamen till Asgard.

Fröja återvände dit, emottogs efter sin långa bortovaro med glädje och fördes in i Valhall till Oden. Öfverst bland einheriarne och närmast gudarne satt där Svipdag, så ung och vacker som i den stund, då han kom med Valandssvärdet till Asgard. Tvisten mellan gudarne och honom var nu bilagd och hans fel försonade, och Fröja och han kunde åter lefva lyckliga tillsammans i Folkvangs salar.

Gudarne sammanträdde på sin tingsstad för att rådgöra om viktiga ärenden. Fred var återställd i världen, men de onda makterna gingo ännu lösa. Man beslöt, att de skulle bindas och aflägsnas ur gudars och människors närhet. Mimers hufvud hade sagt, att Gullveig var pånyttfödd. Loke hade efter tvekampen på Vågaskär försvunnit. I Asgard fanns Lokesonen Fenrer ännu. Man visste nu, att han var född till gudarnes skada och borde förskaffas därifrån. Detta vardt beslutadt. Döda Fenrer kunde de icke, emedan han fått löfte om säkerhet till lifvet.

Fenrer hade Lokes lekfulla skick och falska ögon. Han var nu så stor och hade emellanåt röjt så våldsamt lynne, att man icke vågade låta honom gå fri omkring i Asgard. Han hade nog vid mer än ett tillfälle visat lust att sönderslita Gere och Freke. Fördenskull hölls han nu

inom ett högt stängsel, och hade Tyr åtagit sig den vådliga sysslan att gå dit in och gifva honom hans dagliga föda.

Redan förut hade gudarne låtit Fenrer pröfva sin styrka på en mycket stark järnkedja, hvarmed han lät binda sig, väl vetande, att han kunde spränga den, och det gjorde han i ett enda ryck. Nu gjordes en vida starkare, och ulfven, stolt öfver sin styrka, lät lägga henne kring sig. Med en enda spänning kom han kedjan att brista, så att länkarne flögo åt alla håll. Svipdag begaf sig då till underjorden för att rådgöra med de dvärgar, som plägat betjäna Mimers söner i deras smedjor och ännu smidde där. Dvärgarne lofvade försöka sin konst. De visste, att hvad det grofva ej kan fjättra, kan måhända bindas af det lena. Efter någon tid hade de smidt åt gudarne det band, som kallas Gleipner, fint, smalt, mjukt och spänstigt utan like, gjordt af ämnen, som människans ögon knappt kunna se och hennes hörsel knappt förnimma. Tyr visade ulfven detta band och sporde, om han hade styrka att slita det. Fenrer svarade, att det såg så ömkligt svagt ut, att man hellre borde ställa den frågan till ett barn än till honom. Han kunde ej förvärfva någon heder med att spränga det. Tyr sade, att bandet var vida starkare än det såg ut. Tor kunde nog sönderslita det, men de andre gudarne svårligen. Fenrer anmärkte, att bandet då måtte vara gjordt med list, och i detta fall vore det dumt af honom att låta lägga det på sig. Tyr torde genmält, att han alldeles icke ville dölja, att bandet var gjordt med list, ty frågan var nu den, om dvärgarne med all sin konst förmodde uträtta något mot Fenrers styrka. Man ville utransaka, hvad som hvar starkast här i världen: våld eller kunskap. Fenrer sade, att detta kunde vara skäl att pröfva. Han, Fenrer, skulle fördenskull låta lägga bandet kring sig, men med det villkor, att man gäfve honom pant för att det skulle tagas af honom, om han icke fick makt med det.

Tyr svarade, att pant skulle han få; men emedan han icke ville bedraga Fenrer, borde denne veta, att mottagaren af en pant har ingen rätt att säga sig sviken, om han får behålla panten. Han frågade, om Fenrer ville nöja sig med hans, krigaregudens, högra hand i säkerhet. Fenrer tillkännagaf, att den panten syntes honom god, ty dåraktig vore Tyr, om han uppoffrade en hand, helst högra handen, och en krigaregud, saknande de fingrar, som gripa om svärdfästet, vore just ej heller någon förmån för Asgard. Fenrer tillade, att han trodde sig redan vara kommen till den ålder och styrka, att han kunde mäta sig med Tor. Om någon tid skulle han nog kunna mäta sig med alla gudarne tillsammansantagna, och han ämnade då icke låta sig hållas inom ett stängsel, utan skulle han fordra samma frihet att gå lös som han hade som unge. Lekfull vore han ännu, och gudarne skulle få lustiga lekar.

Tyr underrättade gudarne om öfverenskommelsen mellan honom och Fenrer. För gudarne syntes den hård; ett sådant offer som det, hvartill Tyr var färdig, kunde de ej af honom begära. Tyr torde genmält, att det var nödvändigt för Asgards och världens trygghet. De gingo nu in till Fenrer. Tyr stack sin högra hand i ulfvens gap, och denne lät gudarne kringlägga bandet. När fängslet var färdigt, spände ulfven alla lemmar, men ju mer han spände, dess hårdare drog sig bandet kring honom. Han arbetade af alla krafter, men gagnlöst. När han då öfvertygat sig om att Gleipner var starkare än han, väntade han, att Tyr skulle draga sin hand ur hans gap. Men Tyr lät handen förblifva där. Detta måste hafva synts ulfven öfver måttan märkvärdigt. Han hade bedragit sig själf, då han icke trodde, att Tyr kunde gifva sin hand förlorad. Då sprutade ilska ur Fenrers ögon, och han afbet intill handleden Tyr's hand och sväljde den. Gudarne begåfvo sig med fången ned till Nifelheim. Där finns i marken ett gap, som leder ned till en rad af

stora grottor. Den yttersta grottan har en öppning, genom hvilken man kommer till stranden af Amsvartners haf, hvaröfver evigt mörker rufvar. Ute i hafvet ligger holmen Lyngve, som liknar ett klippfäste. Inne i fästet äro hålor, somliga fulla af eldslågor, andra icke. Ofvan på fästet står en underlig skog, hvars träd äro vattenstrålar, uppslungade ur heta källor. En af dessa hålor bestämdes till fängelse åt Fenrer. Till bandet, som omsnärjer honom, fogade gudarne länkar, som fästes djupt nere i jorden under väldiga stenblock. De satte ett svärd i hans mun med udden i öfverkäken. Där ligger nu Fenrer intill Ragnarök. Ur hans gap flyter fradga, som bildar ån Von. Hålan närmast innanför bestämde gudarne åt Loke.

Det gällde nu att fånga denne. Det dröjde länge innan så skedde, eftersom Loke kunde förvandla sig i flere slags djurskepnader och vistas i vattnet som på land. Men med dem, som äga denna förmåga, är det så ställdt, att de snart vantrifvas, om de icke allt emellanåt återkomma och oftast äro i sin rätta skepnad.

Det var vid den tid på året, då linet bärgas, och gudarne hade sitt vanliga gästabud hos Öger. Vid dryckeshornen samtalade de om mycket, äfven om Loke och hans efterletande. Då visade sig oförmodadt Farbautes son i mjödhallens dörr och steg in. Han visste, att gästabudssalen var fridlyst, och äfven vägfrid förkunnad för dem, som gingo dit och därifrån. Tor hade ännu icke kommit; men de andre gudarne, äfvensom asynjorna, sutto kring bordet. När gudarne sågo Loke, vardt det tyst i salen. Loke sade: »Lång väg har jag vandrat, och törstig kommer jag hit för att bedja asarne om en dryck mjöd. Men hvarför tigen I? Ettdera af de två: gifven mig säte vid gillet eller visen mig på dörren!» Då sade Brage: »Här vid gillet får du icke säte; men en vedergäll-

ningens dryck är beredd åt en viss, som gudarne känna.» Brage anspe-
lade härmed på ord, som Skade sagt, innan Loke kom, att när de fång-
at honom och lagt honom i bojor, skulle hon fästa en ettersprutande
orm öfver hans mun. Loke vände sig till Oden och påminde om, att de
i ungdomen blandat blod samman, och att han lofvat icke dricka
mjöd, utan att det bures till dem båda. »Stig upp, Vidar», sade då
Oden, »och gif ulfvens fader säte vid bordet, så att han icke förbittrar
vårt gille med lastande ord!» Vidar steg upp och skänkte i åt Loke,
som sade, innan han drack: »Hell asar, hell asynjor och alla heliga
gudar, Brage dock undantagen!» Brage genmälde: »Vill du låta bli att
visa gudarne din ilska, så skänker jag dig af mitt eget gods häst och
svärd.» Med dessa ord hänsyftade Brage därpå, att om gudarne lycka-
des lägga Loke i bojor, skulle han få en häst af skarpkantiga hällar att
rida och Brages svärd ställdt med udden i hans rygg. Loke förstod ej
antydningen, men begrep väl, att det låg hån i den, och han öfveröste
först Brage, därefter samtliga närvarande gudar och gudinnor, den
tyste Vidar dock undantagen, med de värsta smädelser, och skröt med
sina ogärningar. Därmed fortfor han ännu, när Tor steg in i salen.
Äfven denne fick några stickord; men då Tor vardt vred, tystnade
Loke och gick ut, sedan han önskat värden på stället allt ondt.

Han kom oantastad från denna färd för vägfridens skull. Men några
dagar därefter började man efterleta honom. Från Lidskjalf iakttog
man, att högt uppe i Svitiod det kalla var på ett berg en egendomlig
boning uppförd, som ditintills icke varit sedd i den ödemarken, och
man beslöt taga reda på hvem nybyggaren var. Det var Loke, som
uppfört ett hus med fyra dörrar, så att han kunde se ut därifrån åt alla
håll. Stället var så tillvida väl valdt, att strax där bredvid brusade en
djup och strid älf, Franangers fors, dit Loke, om fara nalkades, kunde

taga sin tillflykt. Han tillbragte sina dagar med att i laxskepnad fara ned och uppför forsen, när han icke satt vid härdens eld och grubblade eller förehade något handarbete. Hvarjehanda saker, såsom lin och garn och virke, hade han fört dit till ämne för tidsfördrif. Så kom han en dag på den tanken: »Huru skulle jag själf bära mig åt för att kunna fånga någon, som gjort sig till lax och simmade i forsen?» Han satt en stund eftertänkande; därefter tog han garn och band det första nät som blifvit gjordt. Under det han sysslade med nätet, kommo Tor och några andra af asarne så hastigt öfver honom, att han nätt och jämt hann kasta nätet i elden och springa ut och ned i älfven. Då asarne kommit in i huset och sågo på härden de rutor af aska, som det uppbrända nätet bildade, samt garnet, som låg där bredvid, förstodo de, att Loke här gjort en uppfinning, hvarmed han själf kunde fångas, och de satte sig genast och bundo ett ganska drygt nät efter det mönster de hade på härden. När det var färdigt, gingo de ut, kastade nätet i forsen och drogo det ned efter älfven; Tor gick och drog vid ena älfkanten; några af asarne vid den andra. Medan de drogo, simmade Loke i laxskepnad framför nätet, tills han kom till två nära hvarandra varande stenar. Mellan dem stannade han, och det gick som han beräknat: att nätet gled öfver och förbi honom. Gudarne märkte emellertid, att nätet rört vid något lefvande. De vände då om, bundo tyngder vid nätet, så att ingenting kunde slinka under det, och drogo det på nytt ned för älfven. Loke simmade åter framför nätet. På detta sätt kommo de ned till älfmynningen; men som Loke ej ville ut i saltvattnet, vände han sig, hoppade öfver nätets öfversta kant och arbetade sig åter uppför forsen. För andra gången gingo då asarne tillbaka. De delade sig nu i två hopar, som å hvar sin sida drogo nätet, medan Tor vadade midt i forsen, och så kommo de igen till älfmynningen. Då

vände Loke och gjorde ett raskt hopp öfver nätet; Tor grep efter honom och fick honom om lifvet, men han gled i handen på honom och skulle kommit undan, om icke Tor fått bättre håll om stjärten. Loke var nu fången, och väl kommen ur älfven, återfick han sin vanliga skepnad med de listiga och fräcka anletsdragen och den af Sindres syl märkta munnen. Gudarne förde honom till den håla å Lyngveholmen i Amsvartners haf, som ligger innanför den, där Fenrer är fängslad. Strax efter att han blifvit fångad, kom en jättekvinna, Sigyn, som var hans laggilla hustru och honom i mycket olik, och bad, att hon måtte få dela Lokes öde, huru än gudarne bestämde det. Då de nu rodde till Lyngveholmen, var fördenskull Sigyn med i båten, och när de rodde därifrån, satt hon bredvid den olycklige i hans straffhåla. Där ligger Loke på tre å kant ställda hällar, en under hans skuldror, den andre under hans länder, den tredje under hans knäveck. Bojorna, som fängsla honom, äro gjorda af en ulfs tarmar. Ulfven var en af Lokes söner, som vardt söndersliten af en annan ulf, hans broder. Ett svärd är af Brage ställdt med udden i Lokes rygg, till hämnd för att han bortröfvade Idun, och öfver hans ansikte fäste Skade en giftorm, som sprutar sitt etter ned mot hans mun, detta till straff för att Loke vållade Valands död. Men Sigyn håller en skål under etterdropparne. När skålen är full och hon slår ut ettret, kommer ormgiftet i hans mun. Då vrider sig Loke af smärta så våldsamt, att jorden skälfver. Så skall han ligga intill Ragnarök. Under tiden förvandla sig håren å hans hufvud till hornhårda spjut, som gömma stinkande pestgift i sig. Att afrycka ett sådant hårstrå vore farligt.

Äfven Gullveig fångades af gudarne. Hon förvisades till Järnskogen och förblifver där, af mäktiga galder tvingad, till Ragnarök. Hon uppsökte Eggter, som i Järnskogen förvarar Valands segersvärd och vallar

ulfhjordarne, hennes och Lokes barn. Järnskogen är uppfylld af trolldom och fasor. Dalarne mellan de svarta, stormpiskade, vildt splittrade bergen fyllas af nästan ogenomträngliga skogar eller af träsk, hvare vidunderliga giftdjur vältra. Vindarnes oafbrutna tjut i de tusenåriga trädens malmhårda, dolkhvassa blad fyller hjärtat med ångest och förvirrar sinnet. Nattetid likna de från fjällen nedstörtande vattnen eldforsar, och giftiga flammor fladdra öfver marker, där ingen blomma triffes.

*

Sedan onskans värste främjare blifvit sålunda oskadliggjorda, råder endräkt i gudavärlden, och i världslifvet all den ordning, som under det nuvarande tidehvarfvet är möjlig. De besjungna stora urtidshändelsernas ålder, »släktenas morgontid» (de mytiska händelsernas ålder) är därmed afslutad. De fleste hade sitt upphof i Lokes och Gullveigs ränker och i Jotunheims maktutveckling. Men jättarnes makt är för lång tid bruten genom hunkrigets utgång, Loke ligger i länkar, Gullveig är bannlyst från himmelen och Midgard. Oden förfogar öfver Mimers ord och Mimers tankar, och om mellan de olika gudasläkterna eller enskilda gudar en tvist uppstår, kommer den ej till människors kännedom, ty tvisten har inga följder för Midgard. Forsete, Balders son, förlikar alla sådana mål. Gudarne ha haft en lärotyd, äfven de. Den var nu fulländad.

Sällan förete sig gudarne numera för människornas ögon. Förbindelsen dem emellan är dock aldrig afbruten. Den upprätthålles genom böner, offer och tempeltjänst, men framför allt genom en lefnad, som ställer sig Urds och gudarnes stadgar till efterrättelse. Dock händer någon gång, att när en germanhär rycker till strid, deras siare skåda

Oden rida framför fylkingarna och än oftare hör man hans röst i sköldsången. Den här-uppställning, som han lärde Hamal, iakttages ständigt: alltid fylka sig germanernas skaror i kilform, emedan den ordningen är dem helig. De välska folken bakom Rhen och de höga bergen hafva lärt Lokes sluga krigskonst, men ehuru många germanhöfdingar känna denna slagordning väl och själfve anført välska härar, använda de den aldrig hos sina landsmän.

Stundom hör man Oden fara genom rymden, följd af asar och asynjor och Asgards ulfhundar. Då är storm i luftkretsen, som Oden rensar från sjukdomsandar och andra skadliga väsen.

Än oftare höres Tor åka i molnen och ses hans blixtar, kastade mot Bergelmers ättlingar. De skulle återvarda för många, minskade han dem icke med sin ljungeld. Stundom lär han i mänsklig skepnad vandra i Midgard och tillse landtmännens arbete. Tor tycker om de odlare, som arbeta ej blott för eget bästa, utan för kommande släktens. Den som bygger endast med tanke på att det skall stå i hans tid, och den som ej vill lägga ett frö eller sätta en telning, emedan han själf ej får njuta trädets skugga och frukt, han gynnas ej af Tor, och straffet drabbar honom, den själfviske, eller hans ättlingar.

Alla jättar, som bosatte sig i Midgard under fimbulvinterns dagar, hafva icke återvändt till Jotunheim. Här och där bor någon kvar, särdeles i vilda fjällbygder eller djupa skogar. Någon gång kan vandraren höra deras betande hjordars pinglor från trakter, som sällan beträddas af människofot. Mellan desse jättar och deras mänskliga grannar består ett tyst fördrag: om grannen icke oroar jätten eller hans boskap, oroar han ej heller grannen och hans egendom. Någon gång kan till och med välvilja och tjänstaktighet dem emellan råda. Oftare händer

dock, att jättar hemligen göra intrång på fördraget: att vackra människodöttrar bergtagas af dem; att de förvända syn på ensamma vandra-re och narra dem på villostigar, och att ifall de fått ett sjukligt barn, de smyga till en människoboning och lägga det i vaggan och bortföra det friska och välbildade människobarnet. Sådana bortbytingar äta otro-ligt mycket. Är den sitt eget barn beröfvade modern medlidsam mot bortbytingen, inträffar det, att jättemodern däraf röres, samt återläm-nar det tagna barnet, lägger guld till det i vaggan och förer bortbyting-en tillbaka till berget.

Mångfaldiga väsen af alfernas och dvärgarnes släkter syssla nu som fordom i världshushållningen och främja under Fröjs tillsyn grodd och växtlighet. Alferna äro sköna och välvilliga, men snarstuckna och, om de förnärmats, hämndlystna. De hämnas med att afskjuta osynliga pilar (»älfskott»), som förorsaka sjukdom. Eller om någon är för när-gången mot dem, då de ej vilja störas, såsom när de i månljusa nätter tråda ringdans på ängarna, kan det hända, att den alf, som han kom-mit för nära, andas på honom; han får då »älfvablästen». Alfdiserna äro obeskrifligt väna att åse.

I somliga berg hålla dvärgar till, som skapa malmådror därinne och smida.

Ett slags dvärgar hålla sig till människogårdarne och främja årsväxten, icke på själfva marken, utan inne ladorna, där de föröka den bärgade grödan och göra henne dryg. Till hvarje nybyggd tomt kommer en sådan dvärg och stannar där, om han finner vistelsen behaglig. Och behaglig är den honom, om där råder endräkt, god vilja, flit och ren-lighet, samt vänlighet mot husdjuren. För sitt arbete fordrar han blott ett ringa mjölkoffer hvarje jul. För öfrigt ser han helst, att man icke

talat till honom eller låtsas om honom.

När hungersnöd eller farsot förestår, säges det, att några kunna se Leikin vara ute, ridande på en trebent häst.

Jägare och kolare må akta, att de icke låta bedraga sig af syner, som de få i skogen. En och annan af Gullveigs fränkor kan hålla till under furors och granars skymning och framträda därur för att locka med skenfagra behag. Framtill äro de vackra att skåda; men ryggsidan är ihålig som ett tråg. De kallas skogs-nufvor och skogsrån.

Dock äro dessa farliga väsen på långt när icke så många, som de välvilliga i naturen eller de oskadliga. Många sådana hafva uppkommit ur de lifsfrön, hvarmed Audumla mättat skapelsen. Allt har lif, ehuru lifvet är af många slag. Så lefva väsen inne i träden. De gamla vårdträden, som växa på gårdplanerna, hafva själar, som känna med de människor, som de sett födas och växa upp i närheten af sin skugga. Bor en släkt länge på samma gård, och har vårdträdets själ sett många barn af den slakten leka under dess krona och växa upp till dugande människor, då uppstår ett förtroligt förhållande mellan vårdträdet och slakten. När den senare blomstrar, frodas vårdträdet, äfven i sin höga ålder, och vid vinterfesten, då det står utan blad, smyckas det af gård-folket med brokiga band. Aldrig sjunga fåglarne vackrare än i vårdträdet, och när en man, som varit länge borta på sjöfärder eller i krigs-äfventyr, kommer hem, då hälsar honom en susning i dess krona, som väcker hans käraste barndomsminnen.

Afven häraderna hafva sina vårdträd, under hvilka rätt skipas, och folkstammarne hafva sina, där de samlas till tings och rådgöra om krig och fred.

På hafvet i stormen hör man necken slå sin harpa, och från älfvar och forsar förnimmes stundom i sommarnätterna strömkarlens strängaspel.

Ej sällan händer, att två af Järnskogens farligaste Lokesöner, ulfvarne Skall och Hate, lämna sitt tillhåll och jaga efter solen och månen under deras färder på himmelen. Asagudarne hafva hitintills alltid lyckats frälsa dessa undan deras förföljare, ehuru de ofta kommit dem så nära, att de blifvit skymda för människornas ögon (vid sol- och månförmörkelser). Fullt trygga känna sig sol- och månehästarnes länkare först, när de hunnit till varnernas skog i aftonrodnadsalfen Billings land. Varnerna äro aftonrodnadsalfens stridsmän. Sedan solen gått till hvila, vaka de ännu öfver henne »med burna ljus och tända facklor», som kasta sitt sken på himmelen och förgylla kvällens skyar.

Till minne af det gamla fäderneslandet, af urfädernas grafvar och af de viktiga händelser, som i urtiden timade på den skandiska halfön, bedja de söder om hafvet boende germanerna med anletet vändt emot Norden.

NORNORNA. DOMEN OFTER DE DODE. SALIGHETS- OCH
STRAFFORTERNA.

Urd, ödets dis, är också dödens. Emedan hon bestämmer hvarje människas lefnadsöden och lefnadslängd, bestämmer hon äfven hennes dödsstund. Hon, som lägger lifvets lotter, lägger dödens. Hon, som med sina systrar råder öfver det förflutna, närvarande och tillkommande, råder öfver och samlar under sitt rikes spira det förflutnas, närvarandes och tillkommandes alla släkten. Såsom dödens dis och härskarinna i underjorden kallas hon äfven Hel. Hel är namnet såväl på lycksalighetsriket i underjorden som på dess drottning.

Urd har oräkneliga hjälparinnor och tjänarinnor, emedan de varelser, för hvilka hon bestämmer inträde i lifvet, lefnadsställning och död, äro oräkneliga. De bilda två stora flockar: den ena är verksam i hennes tjänst med afseende på lifvet, den andra med afseende på döden.

Närmast under henne äro hennes systrar Verdande och Skuld. De tre äro de förnämsta nornorna. De rådgöra tillsammans och döma gemensamt.

Det är förut omtaladt, att hvarje människa har en skyddsande, som kallas hennes fylgia eller haminga. Fylgiorna äro Urds tjänarinnor. När ett barn födes till världen, utser Urd åt det en fylgia, som då stiger upp ur underjorden vid västerns rand, sväfvar öfver hafvet och uppsöker sin skyddsling i Midgard och i osynlig måtto följer honom genom lifvet, ser hans tankar, hviskar i hans samvete, manar och var-

nar honom i hans drömmar. Hvarje dag sväfvat tusentals fylgior öfver vattnen till Midgard, och hvarje dag återvända tusental för att bereda sina skyddslingar boningar i salighetsriket, om de förtjäna det. En fylgia lämnar icke den, som anförtrotts åt hennes vård, förr än kort före hans död, och hon gör det då för att återförenas med honom i sällhetsvärlden. Dock händer, att hon för alltid öfvergifver honom om han blifvit en niding. Den som öfvergifvits af sin fylgia är en förlorad man.

Ett annat slags nornor äro de diser, som utvälja mödrar åt de barn, som framom jordelivets tröskel vänta på att födas till världen.

Dessa alla äro Urds lefnadstjänarinnor. Den andra flocken af tjänande diser fullgöra hennes dödsdomar och föra de dödas själar till underjorden.

Förnämst bland dem äro valkyriorna, sköna ungmör med tankfulla anleten. Där en drabbning står, där infinna de sig till häst, fullt rustade, och utpeka med spjutskaften de kämpar, som Oden eller Fröja korat till sina salar, samt föra de fallne till underjorden och därifrån på Bifrost till Asgard. När de icke äro ute i dessa ärenden, fylla de dryckeshornen åt valfader och einheriarne i Valhall och Sessrymner. Urds syster Skuld är valkyriornas härskarinna och själf valkyria.

Till de Midgards innebyggare, som ej äro bestämda att falla för svärdet, sänder Urd andra tjänarinnor af mycket olika skepnad, allt efter arten af deras död. Till dem, som svikta under årens börda, kommer den dis, som är »de böjdes och lutandes hjälparinna». Barnen ha sina dödsledsagarinnor, moderligt ömma och vänliga. Till dem, som bortryckas af pest eller andra farsoter, komma Leikin och Nifelhelsväsen, som likna henne; och de, som dö af andra sjukdomar, bortföras af de

motsvarande sjukdomsandarne.

Till en början vandra alla hädangångna en gemensam väg. En och samma färdeled är föreskrifven dem, och samma Helport öppnar sig dagligen för skaror af själar, som väntas af olika lotter. Kvinnor och barn, ynglingar, män och ålderstigne, de som sysslat i fredliga värf och de som blodat vapnen, de som lefvat i enlighet med nornornas och gudarnes stadgar och de som brutit dem -- alla hafva de att taga samma kosa. De komma till fots och till häst, anförda af skönrustade valkyrior, af den milda ålderdomshjälperskan, de vänliga barnledsagarinnorna, eller af den blåhvita Leikin, de dystra sjukdomsandarne. De samlas utanför österns Helport. Och när alla de kommit, som den dagen väntats, kringvrides nyckeln Gilling i låset, porten gnisslar på sina hakar och slås upp.

De dödas allfarväg i underjorden går först i västlig riktning genom djupa och mörka dalar. På ett ställe har man att gå öfver en milsbred törnbevuxen hed utan stigar. Då är det godt att hafva Hel-skor till skydd för fötterna. Fördenskull försumma ej en afliden människas fränder eller vänner att binda Hel-skor på liket, innan det jordas. Det är visserligen sant, att dessa skor, likasom allt annat, som liket medför i griften, såsom kläder, vapen och smycken, stanna i grafven; men allt i skapelsen, äfven de af människor slöjdade tingen, har ett inre ämne och en inre form, och det är de graflagda tingens inre väsen, som följer den döde till underjorden. De efterlevandes omsorg om de döda räknas dessa till godo, och ha de Hel-skor, komma de med välbevarade fötter öfver törneheden. Ha de det icke, och om de i lifstiden varit obarmhärtiga mot dem, som få vandra jordelifvets törniga stigar, då komma de ej utan rifna och blödande fötter däröfver. Men åt de bam-

häftiga, som sakna Hel-skor, räddas sådana från ett träd, som växer där törnevandringen börjar.

Därefter hinna de döda till en älf med forsande vatten, i hvars hvirflar det är fullt af egghvassa järn. Fotsbreda ribbor flyta där, men bro finnes icke. Ribborna bära, när de barmhärtigas fötter stiga på dem, och föra dem oskadda öfver älfven. För de obarmhärtigas fötter slinta de undan; dessa falla i älfven och måste under svåra kval genomvada den. Ehuru de förskräckligt sargas af järnen, synes dock däraf intet spår, när de kommit upp på stranden.

På andra sidan denna älf börjar det ljusna och i gryningsdager ligga gröna ängder, genomströmmade af floden Gjall. Öfver den förer en guldlagd bro, Gjallarbron, och på andra sidan den är vägsål. En väg går norrut till Mimers rike; en söderut till Urds brunn. Det är på den leden de hädangångna fortsätta färden, ty deras slutmål är nejden kring Urds brunn. Här är tingsstaden, där dom förkunnas öfver alla döda.

Hela denna vandring har skett under oafbruten tystnad. De dödas tungor äro kalla och stela och frambringa icke ett ljud. Ej heller deras steg höras. Deras hästar, när de komma å sådana, sätta sina hofvar ljudlöst på dödsrikets mark. Endast under valkyriehästarnes hofvar dånar den guldlagda bron öfver Gjall.

När de döda anländt till tingsstaden, sättas de i långa bänkrader framför den heliga kretsen af domarestenar. Här äro de inväntade af sina fylgior, som gått före dem till dödsriket och nu ställa sig, enhvar invid sin skyddsling. Olycklig den, som ingen fylgia har å tingsstaden vid Urds brunn, där de domar afkunnas, som ha evig giltighet!

Asagudarne äro domare här. De hafva två tingsplatser: en uppe i Asgard, där ärenden afgöras, som vidkomma gudavärlden; en vid Urds brunn, där de döma de döda. En gång om dagen rida de på Bifrost dit ner och komma genom den södra Helporten in i Urds rike och öfver åtskilliga älfvar till färdens mål. Hästarne, som de rida, äro Sleipner, Glad, Gyller, Gler, Skeidbrimer, Silfvertopp, Siner, Gils, Falhofner, Gulltopp och Lättfote. Tor rider aldrig, och på denna resa får han ej heller åka, ty hans åskande char kunde skada Bifrost. Han går fördenskull och har på vägen att öfvervada fyra älfvar, Karmt och Armt, och två med namnet Kerlaug. När de andre asarne stiga af sina hästar, är äfven han framme, och aldrig har det å denna tingsstad händt, att rättens ledamöter låta vänta på sig.

Oden sätter sig i högsätet och de andre asarne å rådstolar å ömse sidor. Framför dem sitta å sina bänkrader de döda, bleka och med märkena af den död de lidit. Tigande hafva de att åhöra rättsförhandlingarna och emottaga domen, såvida de icke äga målrunor, som ge dem kraft att tala och själfva försvara sig mot anklagelser. Ytterst sällan händer, att någon äger dessa runor; om så är, får han stiga upp i en talarestol, byggd för detta ändamål, och anföra hvad han kan till sitt försvar. Men ingen annan gör det, än den som blifvit öfvergifven af sin fylgia och fördenskull ej har någon sakförare vid tinget. De andra behöfva icke tala, lika litet som de mäktat det, ty hvarje fylgia försvarar sin skyddsling; hon är ett välvilligt vittne för honom och tillika det pålitligaste inför domstolen, ty hon känner alla hans tankar, bevekelsegrunder och handlingar. Sällan kräfves, att hon talar; ty hennes närvaro invid den döde är i och för sig ett bevis, att han ej gjort sig skyldig till någon oförlätlig synd.

Utanför tingskretsen vänta skaror af straff-andar på domstolsförhandlingens slut för att ledsaga de till osalighet dömda och öfverantvarada dem åt deras yttersta bestämmelse. Bland dessa straff-andar äro heiptorna, som äro väpnade med törnegissel.

Till tinget vid Urds brunn böra de döda komma väl klädda och prydda. Stridsmännen medföra sina försvars- och anfallsvapen; kvinnorna och barnen smycken, som varit dem kära. Bilder af de saker, som fränder och vänner nedlagt i grafhögarne, medfölja de döda till vittnesbörd inför domarne, att de åtnjutit de efterlevandes aktning och tillgifvenhet. Den åsyn de till tinget samlade förete ådagalägger, i hvad mån de efterlevande iakttaga den lag, som bjuder vördnad för döden och omsorg om de hädangångnes stoft.

Många dö under förhållanden, som omöjliggöra för fränder att iakttaga denna omsorgs plikter. Då böra främlingar träda i fränders ställe. Det skick, hvori dessa döda anlända till tinget, visar bäst, om fromt sinnelag är rådande i Midgard. Ty ädla sinnen behjarta de råd, som så lyda: »Visa de lik du finner på marken den sista tjänsten, de må vara sotdöda eller drunknade eller vapenfallna! Du skall göra bad åt dem, som äro döda, två deras händer och hufvud och kamma och torka dem, innan du lägger dem i kista och bjuder dem säll sömn.»

Deras naglar böra vara klippta. Det finns tjänstgörande andar, som å tingsstaden undersöka, om de äro det, och i annat fall klippa dem. Straff-andar samla det klippta affallet, taga det med sig och förskaffa det till Lyngveholmen i Amsvartners haf, där osynliga händer arbeta på ett skepp, som kallas Nagelfar och bygges af de dödes å tingsstaden samlade naglar. När skeppet är färdigt, förestår världsförstörelsen. Då brista Lokes, Fenrers och de andra världsfördärfvets söners

fjättrar; de stiga ombord å Nagelfar och segla med detta skepp till kamp mot gudarne. Enhvar, som försummar de lefvandes plikter mot de döda, påskyndar således denna världs undergång och främjar det ondas sak i kampen mot det goda.

Mänskliga fel och svagheter dömas af gudarne mildt. Under sin läro-tid hafva de ju själfva felat. De tingförda ha att vänta en god dom, om de gått genom lifvet svekfria, hederliga, hjälpsamma och utan dödsfruktan -- om de iakttagit vördnad för gudarne och templen, för frändeplikter och för de döda. Men lögn, om därmed afsetts att skada andra, får en genom långa tider räckande vedergällning; mened, smyg-mord, äktenskapsbrott, tempelskändning, kummelbrytning, för-räderi och nidingisdåd straffas med onämneliga fasor.

De, som af domstolen förklarats salighet värdiga, få, innan de lämna tingsstaden, smaka en dryck, som utplånar hvarje märke den lekamli-ga döden efterlämnat, återställer deras lifsvärma, lossa deras tungor, förhöjer deras lefnadskraft, ökar deras styrka och förlänar dem sorg-glömska, dock utan att bortplåna kära minnen eller medföra förgäten-het af det, som man kan erinra sig utan saknad eller ängslan. Drycken kallas »krafternas dryck» och är en blandning af safter ur de tre källor, som underhålla Yggdrasils lif: ur Urds och Mimers källor och ur Hvergelmer. Därför säges om densamma, att den består af »Urds kraft, köldkall sjö och Sons vätska». (Den köldkalla sjön är Hvergelmer och Son är ett af namnen på Mimers källa.)

Denna dryck räcket dem i ett guldsmidt uroxehorn, kring hvars rand bilden af en orm är ristad. Om en obefogad hand vidrör hornet, får ormen lif och dräper gärningsmannen. Mångahanda andra ristningar pryda hornet: bilder af drakar, som vakta underjordsportarne, bilder

af örter, som växa på salighetsrikets evigt gröna ängar, samt välsignelsebringande runor.

Äfven för de till osalighet dömda är en dryck bestämd, men den är blandad med etter, kvalfull att smaka och ryslig i sina verkningar. De dö genom den drycken en andra död, som består däri, att anden, som de före sin födelse fått af Oden och är den ädlaste beståndsdelen i människan, flyr bort ifrån dem. Med den flyr också den af fina grundämnen bildade inre lekamen, som Lodur gifvit hvarje människa, den lekamen, som är bildad efter gudarnes skepnad och ger det yttre kroppsliga höljet den form, som detta bär i jordelifvet. I och med det att denna inre lekamen lämnat dem, får den fördömda själen ett annat hölje, hvars utseende afbildar själens ondska och alltid är styggt, ofta vidunderligt fult att skåda.

När de, som fått dom till salighet öfver sig afkunnad, lämna tinget, ledsagas de af sina fylgior till de sköna hem, som dessa åt sina skyddsslingar iordningställt i »gudars gröna världar», på underjordens lycksalighetsfält. Ifriga äro de att se de härliga ängdernas många under och att besöka fränder och vänner, som gått före dem till den yttersta bestämmelsen. Fylgian ledsagar sin skyddssling på »glädjestigar» genom fält, som äro »honungsskeppens (blommornas) hemstad». Här kan den vetgirige söka och samtala med förfäder och urfäder och få sin släkts, ja forntidens alla märkligare öden förtalda af dem, som sett det de förtälja.

De svärdfallne, som valkyriorna ledsaga, göra halt på tingsplatsen, mötas där af sina fylgior och emottaga »krafternas dryck». Saknar en svärdfallen sin fylgia, måste han stiga ur sadeln och sätta sig på de dödas bänk; han är då visserligen en niding, och kan han ej med mål-

runor försvara sig, dömes han till pinovärldens kval. De redlige strids-
männen begifva sig efter undfången dryck från tinget, besöka sina
fränder på salighetsfälten och beskåda märkvärdigheterna där, tills tid
är inne, att de fortsätta färden till Asgard. Då äro asarne där före dem,
och när de höra Bifrosts dån under de anländande ryttnar, skickar
Oden, Brage och Svipdag eller andra bordvänner att med välkomstbä-
garen möta dem i gafvelporten till Valhall. Där tillbringa de sina
dagar i umgänge med gudarne och roa sig med stridslekar, när de
icke sitta vid dryckeshornet i glada samtal eller lyssna till Brages sång
och harposlag.

Till Valhall komma äfven sotdöde hjältar och höfdingar.

När domen öfver dem, som begått dödssynder, afkunnats, hafva de
att vandra till mötes sin förfärliga bestämmelse. Deras forna fylgior
gråta, när de se deras affärd. Fly är dem icke möjligt, nornornas bojor
fängsla dem, och de drifvas sin väg fram af heiptorna, väpnade med
spöknippor af törne, som obarmhärtigt gissla dem på dröjande hälar.
Deras väg från Urds källa går norrut genom Mimers rike. Det är så an-
ordnad, att de före sin ankomst till kvalens värld skola hafva sett
lycksalighetens ängder. De få sålunda veta, hvad de hafva förspillt. Så
leder dem deras kosa öfver älfven Leipt, vid hvars skinande, klara,
högheliga vatten dyra eder pläga sväras, och som flyter mellan »glans-
fält» med blomster, som aldrig vissna, och skördar, som aldrig skäras
-- öfver denna älf förbi Breidablik, den strålande borgen, där Balder
och Nanna bo med Leiftraser och Lif; förbi Hoddgoda, en af flere un-
derjordsfloder omslingrad borg, där Mimer samlat skatter för en kom-
mande världsålder; förbi Mimers med sjudubbel guldfattning sirade
källa, i hvilken Yggdrasils nedersta bladrika grenknippa speglar sig,

och hvori dess mellersta rot nedsänker sina silfverhvita rottrådar; förbi de sofvande sju Mimersönernas tysta borg och förbi Natts och hennes disers salar. Allt starkare förnimmes dånet af Hvergelmerkäl-lans brus och världskvarnens gång, ty man nalkas Nidafjällets södra sluttning. Tåget går upp i denna fjälltrakt genom dälдер och kjusor, där de från Hvergelmer söderut rinnande älfvarna leta sina vägar. Det lämnar Hvergelmer och världskvarnen bakom sig och sätter öfver gränsvattnet Raun (underjordens Elivågor). Där bakom resa sig Nifel-hels svarta, brådstupande fjällmurar. Stegar eller trappor leda öfver svindlande djup till portar, som kallas likportarne (»nagrindarne»), emedan de, som i underjorden dödt den andra döden och sålunda blifvit för andra gången lik, föras genom dem till sitt mål. Tjut och skall från de portvaktande Nifelhelshundarne båda de fördömdas an-komst. Då ila i täta flockar bevingade vidunder, Nifelhels roffågelska-ror, världsträdets gnagare Nidhögg, örnarne Are och Räsvälg (»lik-sväljaren») och deras likar söderut och slå sig ned kring likportarnes klippor. Dessa öppna sig på rasslande hakar, och när de fördömda kommit genom dem, störta de vingade demonerna öfver de åt dem utsedda offren, trycka dem under sin dolkhvassa fjäderklädnad och flyga med gräsliga skrän genom Nifelhels töckenrymder till de för dem bestämda pinorummen.

De trakter, öfver hvilka demonskaran flyger, äro desamma, som Svip-dag skildrade för Gerd, då han hotade att med Valandssvärdet försän-da henne till dödsriket. Det är Nifelhel, rimtursarnes, de döde under-jordsjättarnes och sjukdomsandarnes hem. Det är där som Ymers föt-ters afföda bor, de vidunderligt födde och födande urjättarne, eller snarare deras själar, höljda i en spöklekamen, liknande deras vanskap-liga jordiska. De tala icke; de endast tjuta och stirra med vilda ögon.

De bo tillsammans i en stor hall, medan de till Nifelhel förflyttade medlemmarne af den yngre jättesläkten bo i gårdar, spridda öfver den stinkande träskiga marken, genom hvilken den från Hvergelmer norrut flytande älfven Slid söker i dyig bädd sin väg. Det är där den rastlösa orons, själavåndans, den skakande gråtens och vanvettets demoner hafva sin hemstad; där som farsoternas och sjukdomarnes andar bo med sin drottning, Lokedottern Leikin, hvars tröskel är fallförsåt och hvars bädd är sjukläger. Rymden är ständigt uppfylld af töcken.

Detta dystra land är dock endast förgården till de egentliga kvalhemmen. Ett svalg förer därifrån ned till nio under Nifelhel belägna ofantliga pinohålor. Ur svalget uppstiga vidriga ångor, och älfven Slid vräker sina svarta slammiga vattenmassor ned för dess branter. I detta svalg är det som Nidhögg och de andra flygande demonerna störta sig med sina offer. Innan de aflämna dem, borra de sina näbbar, käftar och klor i deras lemmar och slita dem i trasor; men lemmarne växa åter tillsammans: en tredje död ges för de fördömda icke. Därefter fördelas dessa mellan pinohålorna i enlighet med de dödssynder, som de begått. De nio straffvärldarne bestå af nio oerhördt vidsträckta fjällgrottor, förenade med hvarandra genom öppningar, brutna i bergväggarna och stängda med portar, utanför hvilka stå väktare som till skepnad och uppförande äro vartecken af de synder, hvilkas föröfvare de bevaka. Den längst i norr belägna straffhålan kallas » Likstränderna » (Nastränderna), emedan man genom en port i dess norra fjällvägg kan komma till Amsvartners haf. I en förgård utanför porten vakta svartalfer, hvilka underhålla en eld, hvarifrån röken hvirflar in i den oöfverskådligt långa sal, som är byggd i pinohålan. Byggnadsämnet består af lefvande ormar. Väggarna utgöras af deras flätade ryg-

gar; genom taköppningarna spruta ormarnes hufvud gift i störtande skurar. Under taket är upphängd en rad af järnbänkar, öfverspänd med ett nätverk af bly. På bänkarne ligga menedare och lönmördare och emottaga mellan krampaktigt öppnade läppar ormgiftet. Under denna bänkrad är en annan, och under den andra en tredje och flere, och förbrytarne på hvarje öfre bänkrad äro »etterrännor», genom hvilka ormgiftet forsar och öfversköljer de under dem liggande.

Liknande straffhålur äro inrättade äfven inom Lyngveholmens berg i Amsvartners haf för Lokes och Fenrers närmaste fränder, »världsförd ärfvets söner» (Muspels söner).

HÖGBEBYGGARNE.

Människan dör på samma gång »till Hel» och »till hög», till underjorden och till grafkullen. Hennes egentliga jag flyttar till underjorden; men hon har till en tid en dubbelgångare, ett andra jag i sin grift.

Detta har sin förklaring i hennes naturs beståndsdelar. Så länge hon lefver på jorden, äro dessa sex till antalet: *anden*, som är Odens gåfva; *själen*, som är Höners gåfva; *den efter gudaskepnaden bildade inre lekamen*, som är Lodurs skänk; *blodet*, som äfven är skänkt

af Lodur, samt *växtkraft* och *jordämne*. De båda sistnämnda funnos i Ask och Embla, medan de ännu voro träd, och de finnas i de på världsträdet vuxna frukter, som bäras af Höners bevingade tjänare till dem, som skola varda mödrar.

»Lit» är af gammalt det namn, hvarmed den inre lekamen betecknas. Af »litens» form beror kroppens utseende. Är liten skön, så är kroppen det äfven, och om liten förändras, förändras kroppen. Det finns människor, som för en kort tid kunna byta lit med hvarandra, den ene får då den andres utseende, utan att de fördenskull förändras till själ och ande.

Den jordiska döden består däri, att jordämnet, växtkraften och blodet skiljas från människans ypperligare beståndsdelar och kvarstanna på jorden. Den döde, som färdas till underjorden, utgör fördenskull en förening af ande, själ och lit. Dömes han i underjorden att dö en andra död, skiljes från honom anden och den gudaformade liten. Det återstår då hans själ, och denna får, såsom redan är nämnt, en lit, som

öfverenstämmar med själens tillstånd.

De i grafhögen gömda beståndsdelarne af den aflidne fortsätta en längre tid sin växelverkan med hvarandra och bilda ett slags enhet, som bevarar något af hans personlighet och egenskaper, emedan de i jordelifvet varit genomträngda af hans ande och hans själ. Grafhögen kommer på detta sätt att innesluta en dubbelgångare af den till dödsriket nedstigne. Dubbelgångaren kallas »högbo», högbebyggare och draug. Draug betyder egentligen en från sin rot afhuggen trädstam; högbebyggaren kallas så, emedan han är skild från sin lifsrot, själen, och efter hand, om än mycket långsamt, skattar åt förgängelsen och går sin upplösning till mötes. Högbebyggaren liknar till skaplynnnet den själ, af hvilken hans beståndsdelar varit genomträngda. En afliden nidings dubbelgångare är ond och farlig; de hederligas och välvilligas dubbelgångare äro goda att hafva i sin närhet och verka framför allt till sin släkts bästa. Fördenskull vill man gärna hafva släktens grafhögar nära intill hemmen. Vanligen sofver högbebyggaren om dagen i sin grift; men han kan nattetid vakna eller väckas genom bönens kraft, såsom då Svipdag väckte Groa. Förestå viktiga händelser i släkten, samlas dess högbebyggare och rådgöra sins emellan.

Om en innerligt älskad frände eller vän för häftigt sörjer den döde, stör dess sorg hans sällhet i dödsriket och mäktar draga honom tillbaka till jorden. Då uppsöker han sin grafhög, och han och hans andra jag, högbebyggaren, varda för en stund till ett. Det berättas, att så hände en gång med Halfdan. Sedan han fallit för Valandssvärdet, sörjde honom hans maka Alvig så djupt och oaflåtligt, att han från Valhall återvände till jorden och red till sin grift, där Alvig kom till honom och ville hvila på hans arm. Men sedan Halfdan sagt henne, att hen-

nes tårar föllo urkalla på hans bröst och genomträngde det med smärta, samt lofvat, att hon en gång tillsammans med honom skall dricka underjordens sorgestillande safter, red han åter bort, för att, innan hanen gol, vara tillbaka bland de hädangångne hjältarne. Det finnes, utom sorgens kraft och bödens, en tredje, som kan återkalla en död till jordelifvet. Det är besvärjelsens; men en dödsbesvärjelse är, såsom Hardgreips öde visat, en svår synd, som gör föröfvaren hemfallen åt straff-andarne.

RAGNARÖK. VÄRLDSFÖRNYELEN.

Alla fel hafva långt räckande följder. Ondt aflar ondt. De fördärfvets frön, som Gullveig i tidernas morgon sådde i människornas sinnen, bära skördar genom århundradena, och med hvarje århundrade allt rikligare. Sedan gudarne genomgått sin lärotid, har världsstyrelsen varit präglad af visdom, men deras dessförinnan begångna misstag kunna ej till sina verkningar upphäfvas. Mimers källa förblifver i denna världsålder sjunken djupt under sina bräddar. Den rot, ur hvilken den store asken Yggdrasil suger andlig lifssaft, vattnas otillräckligt, och dess vårdare äro borta. Asken åldras och förtorkar. Gudarne kunna ej hjälpa det. Människorna förvärras, släkte efter släkte, och ej heller det mäktiga gudarne hindra; ty han, som skulle kunnat skänka det goda större växtkraft än ogräset -- han, Balder -- är inom underjordens Breidabliks stängda murar, och spiran är tagen från den milde Höner. Den erbjöds honom åter efter asarnes och vanernas försoning, men han vägrade. Han känner sig för svag att föra henne i detta järnhårda tidehvarf. Först i världsförnyelsen omfattas hon ånyo af hans hand för att aldrig falla därur.

Men hvad godt som är kvar lefver under gudarnes värnande hand, och det skall lända dem till ära, när på den sista stridens stora dag det godas härar möta fördärfvets med jämnvägande styrka. När detta tidehvarfs ände nalkas, båda tecken hvad komma skall. Solens ljus och värme minskas sommar efter sommar; de tyglar, makterna haft på vindarne, slitas, och genom stormens dån förnimmes Fenrers tjut från

Gnipahålan (»de stupande branternas håla») å Lyngveholmen, och Fenrers fränders från Järnskogen. Bland människorna råder förvildning. De döfva sin ångest i utsväfningar och blodbad. Sedernas band äro afkastade, urtidens heliga runor förgätta. Löften och eder aktas icke, makar svika hvarandra, broder varder broders bane, och systrars söner utgjuta hvarandras blod.

Från Järnskogen gör Hate ströftåg in i Midgard. Skaror af baningar och ulfvar följa honom. Midgards höfdingar ställa sig till motvärn; landen fyllas med slagfält, och deras borgar sköljas röda af sårsaft. Yxan, svärdet och dolken härja. Bygder varda ödemarker, de döde äro för många att jordas, och ulfvarne frossa i kapp med förruttnelsens Nidhogg på otaliga lik.

Nu kommer den andre fimbulvintern. Vål stiger solen, som vanligt, efter den kortaste dagen, högre på himmelen, och dagens längd tilltager; men det allt svagare ljuset återkallar en allt svagare grönska. Frostjättarne rycka öfver Elivågor in i Midgard; isjöklarne växa, snöfälten utbreda sig och smälta icke. Asks och Emblas alla afkomlingar på jordens yta borttryckas af vapen, farsoter, köld och hunger. Hate i ulfham slukar månen. Öfver den förödda jorden brusa vilda, etterkalla vindar. Yggdrasil vändas och kvider.

I Järnskogen slår stormjätten Eggter, vaktaren af Gullveigs ulfhjordar, sin harpa och kallar med skadeglådigt strängaspel på eldjätten Fjalar, ty tiden är inne, när denne skall få hämnd. Fjalar kommer i den röde hanens skepnad, och ur trollträsket räcker honom Gullveig, »den gamla i Järnskogen», Valands svärd. Fjalar flyger med det ned i de mörka »djupdalarne», där de i sina hålor gömda världsfordärfvets eldar bereda sig till utbrott, och han räcker vapnet till sin fader Surt.

Yggdrasil skälfver från roten till kronan. Då bäfvar Asgard, jord och underjord. Då faller gjallarhornet, där det hängde i helig skymning bland Yggdrasils löfverk, och kommer i Heimdalls hand. Asgards väktare lyfter det, och dess åskande toner genomtränga världen. Mimers sju soner, väckte af hornskallet, springa upp ur århundradens sömn. De fatta sina vapen och stiga till häst för att deltaga i striden mot det onda. För dem gäller det främst att skydda underjordens gröna riken mot Nifelhels vidunderskaror. Dvärgarne komma ut ur sina fjällboningar och stå ångestfulle vid sina bergväggar. Lycksalighetsfältens fredliga innebyggare äro gripna af förskräckelse. Pinohålornas fångar komma lösa och storma, i förening med Nifelhels vidunder, mot Hvergelmer och Nidafjället, för att härja Mimers och Urds riken, eller de störta ut genom den norra porten åt Amsvartners haf, där de invänta Loke. Då Yggdrasil skälfde, lossnade hans och Fenrers och de andra Lyngvefångarnes länkar, och de ilade till skeppet Nagelfar, som, nu färdigbyggt, lossas från stranden och sätter ut. Lokes broder, Helblinde, vattendjupens jätte, följer i kölvattnet det väldiga skeppet, vid hvars roder Loke står. Han styr till Likstränderna och hämtar de fördömde, som bida honom där. Han tager därefter kosan österut till stränderna af Järnskogen, där hela hans ulfyngel skall hämtas till striden. Allt hvad skogar, berg och vatten hysa af trolska väsen far i förvirring öfver markerna. Öfver hela Jotunheim hörs det vildaste gny. Dess jättar samlas under den andre Lokebrodern Byleist-Ryms ledning. Världshafvet vältrar höga böljor, ty Midgardsormen vaknade, då Yggdrasil skalf, och slingrar sig i jotunvrede. Hans rysliga hufvud lyfter sig redan öfver vattenbrynet med blodtörstiga ögon.

I Asgard råder lugn. Oden har för sista gången talat med Mimers

hufvud, och han vet, hvad som skall komma. Asar, vaner och alfer äro i full rustning samlade å tinget, och deras hästar stå sadlade, väntande på sina ryttare. Einheriarne, anförde af Svipdag och andra urtidshjältar, af Sköld-Borgars ättlingar och af Ivaldes, af ynglingarnes, budlungarnes, hildingarnes, ylfingarnes, amalernas hjältar, sitta redan till häst i ordnade leder. Så äfven valkyriorna.

Å gudatinget rådslås icke om frälsning, utan om gudarnes platser i striden. Vanerna med Sessrymners einheriar skola möta Surt och Suttungssönerna. Njord har begifvit sig till Vanaheim; men Fröj, hans son, har stannat i Asgard, och han påyrkar att få sin plats mot Surt till bot för den dårskap, som bragte Valandssvärdet i jättevåld.

Efter slutadt ting tacka hvarandra gudarne för snart tilländalupen sammanlefnad och taga afsked af sina asynjor och diser.

Dessa skåda, medan de afvakta döden, ut från Lidskjalf, för att intill det yttersta hafva för sina ögon dem de älska.

Asgards krigarskaror dela sig och rycka å ömse sidor ned för Bifrost. Vanerna med sina einheriar rida ned på den södra halfbågen. Där brister Bifrost under ryttarskarornas tyngd, och simmande i lufthafvet tillryggalägga de den återstående vägen till Oskopners slätter. Asarne med sina einheriar tåga ned på den norra halfbågen för att möta Jotunheimskarornas anlopp. Striden kommer att stå längs Jormungrunds hela randbälte, där Oskopners slätter och Vigrids sammansluta sig till ett enda stort slagfält.

Angrepp äro att vänta från alla håll. Mot norr mörknar synkretsen af snö- och hagelbyar öfver frost- och stormjättarnes framryckande massor. De hålla sköldarne framför sig och vråla under dem sin orkanvil-

da stridssång.

Östern svartnar af Järnskogens svärmar. Gullveigs och Eggters vidunderhjordar, anförda af Hate, baningarne och Nifelhels fördömda innerbyggare, anförda af Loke, »världsfördärfvets söner» (Muspels söner) komma där i oöfverskådliga skaror.

Söderns synkrets rödfärgas som af lågor. Surt och Fjalar med »Suttungs söner» anrycka därifrån. Surt bär Valandssvärdet i sin hand. Det är som om solen åter skene med sin forna glans öfver världen; men skenet kommer från svärdet, ej från den tynande »Alfrödul».

I väster höjer Midgardsormen sitt hufvud högre öfver hafvet.

Vidar den tyste var ej å tinget. På sin egen mark, det ensliga och gräsbevuxna Vide, sadlade han sin häst och iklädde sig sin rustning. Där band han på vänstra foten en märkvärdig sko, på hvilken osynliga händer arbetat under århundradenas lopp. Det förhåller sig med denna på följande sätt: Förfäderna hafva stadgat, att när skor göras, skola stycken af lädret afskäras vid tå och häl och förvaras åt fattigman. Den det gör, han ger osynligt ämne åt den sko, som skall skydda Vidars fot, när han ställer den i Fenrers öppna käftar. Af skons styrka och ogenomtränglighet för Fenrers tänder, gift och etter beror om Vidar skall gå med lifvet ur striden eller icke. Minsta barmhärtighetsgärd kommer sålunda gudarne och deras sak till godo på slutuppgörelsens dag.

När striden börjar, har Vidar intagit sitt rum i fylkingen och rider sin fader Oden nära.

Anförde af gudar, valkyrior och urtidshjältar spränga einheriarne

fram i täta leder, som bryta sig, här mot Jotunheims fylkingar, där mot baningarnes och mot Järnskogens odjurshorder, där mot Suttungssönernas skaror. Öfver allt strid och död -- tursar, vidunder och eldjättar fallande under einheriarnes spjut och svärd; einheriar störtande, man och häst, till jorden under jättarnes klubbor, odjurens käftar, baningarnes pestpilar och Suttungssönernas gnistrande vapen.

Tyr, som svänger sitt svärd i vänster hand, träffar Hate i vapenträngseln. Tvekamp dem emellan. Hate faller. Men äfven den ridderlige asaguden, som, dödligt sårad, dignar ur sadeln.

Heimdall och Loke, de gamle fienderna, söka fram mot hvarandra. Loke är afskyvärd att se. Århundradens pinor, hat och hämndekänslor drifva honom fram till orädd kamp. Heimdall kämpar en svår strid; han segrar och skiljer med svärdet Lokes hufvud från hans kropp. Men lemmarne af Midgardsormens fader lefva äfven i styckadt skick; det ohyggliga hufvudet, fullsatt med pestladdade, spjutlika horn, återstudsar från marken och borrar sig väg genom Heimdalls bröst. Den rene eldens ädle gud stupar. Då slocknar solen, och stjärnorna falla från himmelen.

Fenrer rasar i einheriarnes leder. Oden rider på Sleipner mot honom, men dignar framför odjurets ettersprutande gap och försvinner däri. Då kastar sig Vidar af sin häst, ställer venstra foten på Fenrers underkäk, griper om hans öfre med väldig hand och stöter svärdet i hans hjärta. Där håller guden vapnets udd kvar, tills ulfven tumlar på sidan och ligger död. Så hämnar Vidar den tyste sin fader. Oskadd går den starke och blygsamme asasonen ur Ragnarökstriden.

Midgardsormen har under striden sträckt hufvudet upp öfver Vigrids

slätt och börjar spruta etter öfver gudarnes fylkingar. Tor har blicken fäst på honom och har aldrig kastat sin hammare med den asakraft som nu. Ormen störtar ned med krossadt hufvud; men förgiftad af hans etter vacklar segervinnaren nio steg tillbaka och faller död.

Fröj på sin ypperlige häst Blodughofve stormar genom Suttungssöner-
nas svärmar mot Surt. Då höjer denne det förfärliga Valandssvärdet,
och Fröj stupar under hugget af sin fosterfaders smide, brudköpet för
Gerd; men i samma stund är Jotunheims öde fullbordadt. Svärdet,
svängdt af en jätte, skulle tillintetgöra jättevärlden. Det ödet hade Va-
land smidt in i dess klinga. Himlahvalf efter himlahvalf remnar. Fjäl-
len, som i Surts dalar höllo djupens lågor fångslade, brista; flammorna
omhvärfva slagfältet, tillintetgöra jättarnes, vidundrens och de för-
dömdes skaror och slå upp genom de sprängda himlarne. Genom rök
och lågor rida Vidar, Vale och Tors söner Mode och Magne bort från
det brinnande slagfältet och in i underjordens lycksalighetsrike till Mi-
mers lund, dit döden och förgängelsen icke nå.

Den gamla syndbefläckade jorden, härjad först af fimbulvintern, sen
af Surtbranden, sjunker i hafvet och upplöser sig i slagg och aska. Lå-
gorna slockna. Luften är renad af dem och hvälfver sig klarare blå än
någonsin. Och upp ur hafvet stiger en annan jord med härlig grönska.
Det är Mimers och Urds lycksalighetsriken. Det är de tre världskällor-
nas jord med Mimers lund och Breidablik, bostaden för Balder,
Nanna, Had och Leiftraser och Lif, som skola varda föräldrarna till
den nya världsålderns människosläkte. Forsar falla från Nidafjällen,
som nu öfverspännas af en högre himmel, och öfver dem flyger, spa-
nande efter fisk, det örnpar, som, i likhet med många andra djurslag,
blifvit i Mimers rike förvaradt undan förstörelsen.

Gudar återfinna hvarandra på Idaslätten. Höner, Vidar, Vale, Mode och Magne och Mimers söner samlas där kring Balder, Nanna och Had. De samtala om det härliga världsträdet, som öfverlevvat förödel-sen och skall blomstra i förnyad kraft, ty visdomskällan har åter stigit till sin brädd, och Mimers söner skola vårda det. De påminna hvarandra om alla öden de genomlevvat och om urtidens heliga runor. Och i Idaslättens oförvissneliga gräs återfinna de det underbara tafvel-spel, hvarmed gudarne lekte i tidens morgon. Sorgfrihetens dagar hafva återvändt.

På den nyuppståndna jorden skola osådda åkrar bära skördar, och dygdiga släkten samlas till oförgånglig lycka i Gimles guldtäckta salar, som skina härligare än solen.

Vid kedjan af de heliga sånger, som diktades i urtiden och blifvit ärfda från släkte till släkte, har således nornan fäst det dyrbaraste af alla smycken, då hon sjöng, att

»all brist skall bättras
och Balder komma.»

Ja, hon har siat, att en mäktigare än han skall komma, den Gud, hvars tjänarinna Urd är, han, hvars ande genom visdomsbrunnen mängde sig in i skapelsen, en allsmäktig Gud och en fridens Gud tillika, som då

»stadgar en dyrkan,
som stånda skall.»

MYTOLOGISK NAMNFÖRTECKNING
MED
BIFOGADE UPPLYSNINGAR.

*

(Numren hänvisa till sidorna.)

*

A.

Ae (Ái), en af de konstnärer, som arbetade under Mimersonen Dvalins ledning. Deltog i tåget från Svarins hög till Aurvangalandet.

Ae (Ái, Farfaders fader), gift med Edda (Farmoders moder). Bodde i Aurvangalandet, då Heimdall under namnen Skef (Kärfve) och Rig (Höfding) härskade därstädes. Heimdall besökte dem, och nio månader därefter föddes i Aes och Eddas hydda en son, som de kallade Träl (*Þræll*) och som gaf upphof åt de ofries ätter. Äfven trälarne ansågos således hafva gudomlig börd; deras stamfader betraktades som halfroder till de fries och de högättades och som den äldste af de tre halfbröderna. Aes och Eddas hem skildras i sången om Rig som tarfligt, men icke nödställdt. Den mat de framställa för sin gäst är soppa, kalvkött och en kaka, »tung och tjock med täta sådor». Träl vardt gift med Ty (*Þy*, Trälinna) och lefde med henne ett arbetsamt, men lyckligt lif. Man jämföre härmed hvad Tacitus (*Germania* 25) förtäljer om germanernas milda sätt att behandla sina trälar. Hos dem hade trälen eget hus och hem, och ehuru han kunde af sin herre saklöst dödas, var

det sällspordt, att denne tillät sig slå honom. Anmärkningsvärdt är, att Träls ock Tys utseende skildras som ickegermaniskt. Träl har mörk hy; Ty har krokig näsa. De öfriga

känнемärken, som meddelas på deras utseende, såsom lutande rygg, valkiga händer med tjocka fingrar, samt långa hälar och solbrända armar, hänvisa mer till deras lefnadskall och sysslande än till deras ras. 28.

Aldafader (*Aldaföör*, de hvarandra följande släktenas fader), binamn till Oden.

Aldagaut (*Aldagautr*), binamn till Oden.

Ale (*Ali*) anses vara ett af guden Vales binamn.

Alf (*Álfr*). Namnet tillkommer i sin förnämsta bemärkelse den tredje af de germaniska gudasläkterna, som voro asar, vaner och alfer. Alferna intogo i början en lägre ställning än de båda andra; de voro dessas edsvurne hjälpare, utmärkte som naturkonstnärer och hjältar. Det var alferna, som i förening och täflan med Mimers söner smidde under oskuldstiden härliga klenoder åt asar och vaner. Klenodernas beskaffenhet hänvisar på jordens smyckande med blomster och skördar. Alferna, de manlige och de kvinnliga (»älfvorna», »växtlighetsdiserna»), skildras som utomordentligt sköna väsen, samt hjälpsamma och välvilliga men på samma gång snarstuckna, envisa och ytterligt hämndgiriga, när de blifvit förnärmade. Detta deras skaplynne framträder i gudasagan i synnerhet hos alfhöfdingen Valand och dennes brorson Svipdag. En stor del af gudasagan upptages af de händelser, som vålades genom den af Loke anstiftade fiendskapen mellan asarne och alferna. Ödesdisen Urd länkar dessa händelser så, att de efter svåra skif-

ten slutas med försoning och de förnämste alfernas och växtlighetsdisernas upptagande bland Asgards gudar och gudinnor.

Till alferna hör Delling, som är morgonrodnadens herre, Breidabliks väktare, fader till Dag och genom honom farfader till »ljusalferna». Till alferna höra vidare växtlighetsdiserna Groas och Sifs fader Sigtrygg och dennes broder Ivalde, som med en ljus-dis föder Idun, Auda och andra växtlighetsdiser, samt med en jättinna de ryktbare bröderna Valand, Egil och Slagfinn-Gjuke. Valand har med nattdisen Baduhild sonen Vidga; Egil har med Groa sonen Svipdag och med Sif sonen Ull. Slagfinns söner äro de i hjältesagan besjungna gjukungarne. Ivaldes afkomlingar hafva i hjältesagan det gemensamma namnet niflungar (nibelungar), af hvilka gjukungarne utgöra en gren.

Benämningen alfer nyttjas icke alltid i strängt begränsad betydelse, åtminstone icke i senare källor, där benämningen utsträcker till Surts söner, «svart-alferna», och där alfer och dvärgar stundom förblandas med hvarandra.

Alf brukas äfven som personnamn. Bland dem, som i Völuspas «dvärg»-lista uppräknas såsom deltagare i tåget från Svarins hög till Aurvangalandet, äro Alf och Yngve. Dessa namn stå här endast symboliskt och beteckna, att det var alfer och ynglingar (svea-höfdingar), som voro tågets ledare. Ur gudasagan hafva «Alf och Yngve» blifvit inflyttade i den i kristen tid af mycket olika elementer hopsatta, till stor del på fri hand diktade Ynglingasaga. 12, 19, 22, 25, 31, 32, 36, 39, 40, 47, 65-70, 123, 161, 174-181, 183-185, 188, 189, 191, 204, 222, 242.

Alfheim, alfernas odal-land, beläget på underjordens östra randbälte. Fröj, skördeguden, fick Alfheim i tandgåfva och vardt därmed härskare.

re öfver alferna. Sedan Ivalde och hans söner blifvit utsedde till Hvergelmers och Midgards väktare mot frostmakterna, fingo desse alfer land i «Svitiod det stora», där Valand hade landet Trymheim och Egil och Slagfinn landet Ydalarne med borgen Ysäter vid Elivågor. 40, 45.

Alfhild, ursprungligen namn på en soldis.

Alfrik. En af de konstnärer, som smidde Brisingamen.

Alfrödul, namn på solen och äfven på solgudinnan Sunna. 243.

Allfader, binamn till Oden.

Allvalde (*Allvaldi*), binamn till Ivalde.

Allsvin (*Alsviðr*, »mycket snabb»), den ene af Sols hästar. Den andre är Arvak. 14.

Allvitter (*Hervör Alvittr*), binamn till Idun.

Altjof (*Alþjófr*), smideskonstnär.

Alvig, *Almveig*, *Alfny*, namn på den växtlighetsdis, med hvilken Halfdan, efter att hafva bortskickat Groa, gifte sig och födde sonen Hadding. 190, 238.

Allviss (*Alvís*). I poetiska eddan förekommer en lärodikt, *Allvíssmál*, hvars uppgift är att uppräknat poetiska synonym till jord, himmel, måne, sol, vind, eld o. s. v. Sången inklädes i en mytsaga, enligt hvilken en dvärg, *Allviss*, tillägnat sig en mö, öfver hvilken Tor har giftomannarätt, samt är med henne på väg till

sitt underjordiska hem, då han påträffas af Tor, som ej vill låta honom

behålla mön på annat villkor, än att han kan och vill besvara alla de frågor Tor har lust att ställa på honom vidkommande de olika sätt, hvarpå vissa föremål benämnas i de olika världarne: bland asar, vaner, alfer, dvärgar, underjordsbebyggare, människor och jättar. Dvärgen, som är stolt öfver sin namnkunskap, ingår på förslaget och besvarar Tors frågor, ända tills solen går upp, då »dagskygga dvärgar» enligt sagan förvandlas till sten.

Amaler, Hamalsättlingar. 194, 195, 199.

Amma, hustru till Ave, de fribornes stamfader. 29.

Amsvartner, det af evigt mörker betäckta hafvet utanför Nastränderna, i hvilket holmen Lyngve är belägen, där Loke, Fenrer och Muspels (världsfördärfvets) söner ligga fängslade intill Ragnarök. 100, 214, 218, 230, 236, 241.

Anar, *Annar*, *Onar* (*Ánarr*, *Annarr*, *Ónarr*), binamn till Fjörgynn, som med Mimers dotter Natt födde jordgudinnan Frigg. Anar-Fjörgynn är en vanagud och efter all anledning densamme som Höner.

Andlang (*Andlangr*). Våra fäder antogo, att flere himlar hvälfde sig öfver hvarandra. Underjorden har sin himmel, i jämförelse med hvilken den öfver jorden synliga kallas upphimmeln, uppvärlden (*upphiminn*, *uppheimr*). Öfver denna hvälfver sig en andra himmel, *Andlang*, och öfver denna en tredje, *Vidblain* (*Viðbláinn*).

Andrimner (*Andhrímnir*). I dikten Grimnersmal säger en strof: »Andrimner låter i Eldrimner koka Särimner (Sjörimner); detta är det bästa fläsk - men få äro de som veta, med hvilken föda einheriarne näras». Man har däraf dragit den slutsats, att Valhall ägde en kock med nam-

net Andrimner, och att denne i en verklig kittel, Eldrimner, kokade en verklig galt, Särимner, hvars fläsk skulle tjäna einheriarne till föda. Och för att Särимner skulle dag efter dag räcka till för detta ändamål, har man vidare antagit, att han hade samma egenskap som Tors boc-kar och dagligen, efter hvarje slakt, lefde upp igen (se Snorres edda). Allt detta beror på missförstånd. Med dikten Grimnersmal äro inför-lifvade strofer af en gammal sång. som rört sig alltigenom med sym-boliska bilder: som t. ex. framställer döden och sömnen (*Dáinn* och *Dvalinn*) såsom hjortar i Yggdrasils krona, bron Bifrost som

en fisk (emedan broände kallas i isländskan »fiskstjært»), Yggdrasils med mjödsaft mättade bladkrona som en get, ur hvars spenar det mjöd flyter, som einheriarne dricka o. s. v. Symboliska äro äfven And-rimner, Eldrimner och Särимner, såsom redan prof. N. M. Petersen i sin Mytologi påvisat. Namnens gemensamma sammansättningsdel, -rimner, hänvisar till rim (*hrím*), »den första och finaste öfvergången från flytande till fast form». Namnens främre sammansättningsdelar, And-, Eld- och Sä- (Sjö-) angifva på tydligaste sätt, att Grimnersmals skald menat elementen ande (luft), eld och vatten och därmed velat säga, att endast de finare elementen, men icke något jordämne, ingått som beståndsdelar i einheriarnes föda.

Andvare, en af de dvärg-konstnärer, som arbetade i Dvalins smedja och deltog i tåget från Svarins hög till Aurvangalandet. Hjaltesagan gör honom till väktare öfver de skatter, som Valand efterlämnade, då han med sina bröder flydde till Ulfdalarne. Andra sången om Sigurd Fafnersbane och Skaldskaparmal berätta följande:

Oden, Höner och Loke voro i sällskap ute och genomforskade världen. De kommo till en å och följde den till en fors, där det satt en

utter. Han hade fångat en lax i forsen och åt den halft blundande. Loke tog en sten och slog den i hufvudet på uttern, så att han dog. Han skröt icke litet med att han sålunda i ett tag fångat både uttern och laxen. Med detta byte gingo gudarne vidare och kommo till en gård, hvars ägare var den trollkunnige Reidmar. Asarne begärde natt-härbärge, men sade, i det de visade sin fångst, att de själfva hade mat tillräckligt. När Reidmar sett uttern och funnit, att det var hans son Utter, som blifvit dräpt, kallade han på sina två andra söner Regin och Fafner och öfverföll med dem asarne, band dem och lät dem veta, att han hade att på dem hämnas ett sondråp. Asarne bjödo böter så stora som Reidmar själf ville bestämma, och de gjorde en öfverenskommelse, som bekräftades med ed. Uttern fladdes, och asarne skulle fylla och alldeles öfvertäcka skinnet med guld - detta var öfverenskommelsen. Loke skickades ut att anskaffa guld, och han begaf sig till den förut omtalade forsen, Andvarefors, där uttern blifvit dräpt. Där bodde dvärgen Andvare, som plägade i gäddskepnad hålla till i den fiskrika forsen och där skaffa sig mat. Innan Loke gick till Andvarefors, hade han besökt Ran och fått låna hennes nät.

Därmed fångade han Andvare, om hvilken han visste, att han vaktade en stor gulds katt, som Gust («Väder-il», binamn till stormutsändaren Valand) hade ägt. Andvare måste lösa sitt lif med att utlämna så mycket af skatten, som ansågs behöfligt. De gingo in i berget, och Loke mottog guld, men sedan han fått hvad han skulle ha, märkte han, att Andvare hade kvar en ring (förmodligen en, som droppade andra ringar, likt Draupner och Valandsringen i Ulfdalarne), och Loke tog äfven den. Då uttalade Andvare den förutsägelse, att den tagna skatten skulle lända bröder till bane och skapa mycket ondt mellan stormän. Med detta guld återvände Loke till Reidmar. Utterskinnet fyll-

des och betäcktes därmed. Oden hade dessförinnan undangömt den dyrbara ringen, och han trodde, att öfverenskommelsen nu var uppfylld. Men Reidmar såg noga efter och fann ett obetäckt hår vid munnen. Då måste guldringen fram att betäcka det; först därmed var »utergälden» fullgjord, hvarefter asarne frigåfvos. - Fafner och Regin begärde därefter af sin fader andelar af skatten som brodergäld efter Utter. Reidmar vägrade. Då dödade honom Fafner, medan han sof. Fafner tog allt guldets och vägrade att gifva Regin hans andel, hvarefter han, Fafner, lade sig i ormham å Gnitaheden med Ögerhjälms (skräckhjälm) å hufvudet och rufvade skatten. Regin, som var skicklig smed, begaf sig till konung Hjalprek och smidde hos honom. Hjalpreks son Alf var gift med Hjördis, som förut varit maka till konung Sigmund och med honom födt sonen Sigurd (Fafnersbane). Sigurd uppfostrades hos konung Hjalprek. När han vuxit upp och kommit till krafter, eggade honom Regin att uppsöka Fafner å Gnitaheden, döda honom och taga hans skatt. Regin gaf honom för detta ändamål ett utomordentligt svärd, och Sigurd lyckades med detta att dräpa Fafner. När det var gjordt, kom Regin, som under striden hållit sig undan, fram och lyckönskade Sigurd till den utförda bragden. Men Regins uppsåt var att lönmörda Sigurd och göra sig till ensam ägare af Fafners skatt. Regin skar ut hjärtat ur ormen, drack af hans blod och bad Sigurd steka hjärtat, medan Regin hvilade sig. Medan Sigurd gjorde detta, tog han med fingret på hjärtat för att känna, om det var stekt. Då brände han fingret och stack det i munnen. Så snart Fafners hjärteblod kommit på den unge hjältens tunga, vardt denne »vis» däraf och förstod, hvad fåglarne, som sutto i ett träd i närheten, sade. De läto honom veta, att Regin hyste förrädiska tankar, och att han borde döda smeden och själf taga allt guldets.

Denna saga bildar inledningen till diktcykeln om Sigurd Fafnersbane i dennas nordiska form. Sagan är diktad i kristen tid med tillhjälp af fritt ombildade mytiska element.

Angeja, Angöja (Angeyia, »hon som gör öarna trängre«), en af de nio jättemör, som kringvrida världskvarnen, »skärens kvarn». De andra äro Gjalp, Greip, Eistla, Ejrgjafa, Ulfrun, Imd, Atla och Järnsaxa. De kallas »Heimdalls nio mödrar», emedan han, den rena eldens, gnideldens, gud framföddes genom kvarnstenarnes gnidning mot hvarandra.

Angerboda (Angrboða), »den gamla i Järnskogen», det namn, som Gullveig bär, sedan hon blifvit förvisad till nämnda skog, där hon förblifver med sina och Lokes barn, ulfjätten Hate och hans bröder, intill Ragnarök.

An (Ánn), konstnär under Mimer. Saxo Grammaticus ger Egil, den store bågskytten, bland andra namn, äfven namnet An bågskytten (Ano sagittarius).

Anund (Onundr), binamn till Valand.

Armt (Örmt), en af de älfvar Tor har att genomvada på vägen till gudarnes tingsstad vid Urds brunn. 228.

Arvak (Árvakr), den ene af Sols hästar. 13.

Are, örnjätte. 169, 234.

Asar (Æisir, sing. Ass), i äldre form *Anser*. Benämningen i sin vanliga och inskränkta betydelse omfattar Oden och hans ättlingar; i vidsträcktare bemärkelse äfven de i Valhall upptagna gudarna af vanas-

tamn. De i Asgard varande gudinnorna kallas *asynjor* (*ásynjur*). 9, 17, 18, 32-45, 242, 243.

Asabrag (*Asabragr*), binamn till Tor.

Asbro (*Ásbru*), binamn till bron Bifrost.

Asgard, i vidsträcktare mening den värld i Yggdrasils öfre grenknippa, där asarne hafva sitt hemvist; i inskräntare mening området inom Asgardsvallen, där Valhall och de andra asaborgarne äro uppförda. 7, 17, 18, 19, 22, 23, 32, 43, 44, 50, 60, 75, 157, 179, 180, 185, 186, 226, 228, 233, 242.

Ask (*Askr*), människosläktets stamfader, danad af ett träd, som uppvoxit ur ett ollon från världsträdet. 24, 25, 237.

Asken Yggdrasil (*Yggdrasill*), världsträdet. Det kallas äfven Mimerträdet (*Mimameiðr*), emedan Mimer vårdat dess mellersta rot, Saftträdet (*Læráðr*, *Hrár viðr*), emedan det näres af safterna i de tre lifskällorna i underjorden, Ödesträdet (*Mjötviðr*) och Vattenbegärliga karet (*Sægjarnker*). Se Yggdrasil.

Asmegir, *Asens barn*. Så kallas de i Mimers lund med Balder boende människorna Lif och Leiftraser, som skola varda stamföräldrar för den kommande världsålderns människor.

Asmund (*Ásmundr*), konung i Svitiod, son af Svipdag och Fröja, en af hjältarne i »det första storkriget». 202, 206-209.

Asolf (*Ásólfr*), binamn till Valand.

Asvin (*Ásviðr*, asa vän), binamn till Mimer.

Atla, en af Heimdalls nio mödrar. Se *Angeja*.

Atrid (*Atriðr*), binamn till Oden.

Atride (*Atriði*), binamn till Fröj.

Auda (*Auða*), svanmö och växtlighetsdis, äfven kallad Ladgun Svanhvit, syster till Idun (Hervör Allvitter), och gift med Slagfinn-Gjuka. 103, 122.

Audumla (*Auðhumla*), urkon. 6, 7, 14, 15, 223.

Aurboda (*Aurboða*), jätten Gyms hustru. Densamma som Gullveig. 172, 174.

Aurgelmer (*Aurgelmir*), binamn till Ymer.

Aurvangalandet (*Aurvanga sjöt*), människosläktets eller den germaniska mänsklighetens urland, sydligaste delen af skandinaviska halfön. 24, 26, 27-31, 51, 115, 121, 123.

Ave (*Afi*), make till Amma och stamfader till de fribornes ätter. Heimdall besökte hans hem i Aurvangalandet, och nio månader därefter föddes därstädes sonen Karl, ljuslätt, med friska kinder och spelande ögon. Då Heimdall inträdde hos Ave, satt han och slöjdade en väfbom. Hans hår och skägg voro vårdade och putsade och hans lifrock satt väl efter kroppen. Amma svängde sländan. Hon hade dok om hufvudet, lin för barmen, duk om halsen och vackra axelspännen. Hemmet var välburget, dess innebyggare renliga och prydliga. Karl växte upp, trufdes väl och lärde sig att tämja oxar, timra hus och lador, slöjda redskap och köra plog. 29.

B.

Baduhild (*Bödvildr*), en af Mimers döttrar, syster till Natt och nattdiser-na. Moder till Vidga Valandsson, en af det första storkrigets hjältar. 124, 128, 151, 153, 196.

Balder, solgud, son af Oden och Frigg. Gift med Nanna, dotter af Nöckve, luftkretsens och månens väktare. Balder har binamnen Fal («den älsklige») och Meile.

Om Balders död och bålfärd berättar »Gylfaginning» (en afhandling i prosaiska eddan) följande historia:

»Sedan de blifvit kunnigt för alla, att ingenting skulle skada Balder, blef det ett tidsfördrif för Balder och asarne, att han skulle ställa sig på tingsplatsen, men alla de andra skulle, somlige skjuta på honom, somlige hugga, somlige kasta stenar. Men hvad man än gjorde, skadade det honom icke, och det tycktes dem alla vara en stor heder. Då Loke, Laufes son, såg detta, förargade det honom, att Balder ej skadades. Han gick till Fensal och Frigg och förvandlade sig i kvinnoskepnad. Då frågar Frigg, om den kvinnan vet, hvad asarne förehade å tinget. Hon svarade, att alla sköto på Balder, utan att det gjorde honom men. Frigg sade då: »hvarken vapen eller träd skada Balder, ty jag har tagit ed af dem alla». »Hafva alla ting svurit att skona honom?» frågade kvinnan. Frigg svarade: »det växer en späd telning östan om Valhall, som heter Mistelten; den syntes mig för ung att aflägga ed.» Därefter gick kvinnan sin väg. Men Loke tog Mistelten och ryckte upp den och gick till tinget. Där stod Had ytterst i mankretsen, ty han var blind. Loke sade till honom: »hvarför skjuter du icke på Balder?» Men han svarade: »emedan jag icke kan se, hvar han står, och dessutom är jag

vapenlös». Loke sade: »gör du som de andra och visa, likasom de, Balder heder. Jag skall visa dig hvar han står. Skjut på honom med denna telning!» Had tog Mistelten och sköt den på Balder efter Lokes anvisning; skottet gick igenom Balder, och han föll död till jorden... Men asarne togo Balders lik och buro det till hafvet. Ringhorne hette Balders skepp, det största af alla. Gudarne ville skjuta det i sjön för att därpå göra Balders bålfärd; men de fingo icke skeppet ur stället. Då sändes bud till Jotunheim efter den gyg (jättekvinna), som hette Hyrroken. Hon

kom, ridande på en ulf med huggormar till tömmar, och hoppade af hästen. Oden befallde fyra bärsärkar att hålla honom, men de kunde icke få makt med ulfven, utan att kasta honom omkull. Hyrroken gick till skeppets förstam och fick det i första taget sådan fart, att eld stod ut från rullarne och alla land skälfde. Då vardt Tor vred och grep sin hammare och skulle krossat hennes hufvud, om icke alla gudarne bedt om fred för henne. Därefter bars Balders lik ut på skeppet; men då hans hustru Nanna, Neps dotter, såg det, öfveransträngdes hon af sorg och dog. Hon bars ut på bålet, och detta antändes. Då stod Tor där och vigde bålet med Mjölner; framför hans fötter sprang en dvärg, sons kallas Lit (*Litr*, lax); honom sparkade Tor till, så att han kom i elden och brann. Till denna bålfärd kom mycket slags folk. Först är att nämna Oden, och att med honom foro Frigg och valkyriorna och hans korpar; Fröj åkte i vagn efter den galt, som heter Gyllenborste eller Slidrughtanne. Heimdall for på sin häst Gulltopp, och Fröja for med sina kattor. Där kom också en mängd rimtursar och bergresar.»

Denna af orimligheter uppfyllda framställning har sin källa i en dikt af den hedniske skalden Ulf Uggeson, som lefde, då kristendomen

började införas på Island. Källan har emellertid ingen annan del i orimligheterna, än att hon begagnats och blifvit fullständigt missförstådd af Gylfaginnings författare, som lefde mer än 200 år efter Ulf Uggesons tid och hade oklara föreställningar om sina fäders mytologi.

Omkring åren 985-990 höll den praktälskande isländske höfdingen Olof Höskuldsson ett gästabud, hvarmed han invigde en nyuppförd manbyggnad å sin gård Hjardarholt. En så ståtlig byggnad hade man ditintills icke sett på Island. Panelningarna, takbjälkarne och taket voro prydda med bilder, om hvilka det säges, att de voro så vackra, att man tyckte salen se mycket präktigare ut, när tak och väggar ej voro behängda med bonader. Bland de inbjudne gästerna var skalden Ulf Uggeson. För att hugfästa tilldragelsen och roa värdfolket och gästerna hade denne diktat ett kväde, som skildrade salens utseende och därför kallats Husdrapa. Särskildt hade sången till uppgift att noga beskrifva salens bildverk, som framställde åtskilliga mytologiska tilldragelser: Heimdalls

strid med Loke om Brisingamen, Tors strid i Hymers båt med Midgardsormen, samt episoder ur Baldersmyten. I likhet med alla den tidens bildverk voro de af Ulf Uggeson besjungna af en symbolisk-allegorisk karaktär. Därom vittna de strofer af Husdrapa, somn kommit till vår tid. Bildverkets mästare hade bemödat sig om att genom bifogade symboler så mycket som möjligt klargöra, hvilka personer hans figurer föreställde, och hvilka de tilldragelser voro, som han afbildade. Ulf Uggeson å sin sida framställde i ord en så trogen kopia som möjligt af hvad konstnären framställt i bild, hvadan han också, till gästernas roande, besjüng som rena verkligheter de symbolisk-allegoriska elementen i bildverket. När konstnären ville göra tydligt, att en

af de personer, som deltog i Balders likfärd, var Oden, lät han denne följas af Odens korpar och hans valkyrior. För den skull sjöng Ulf Uggeson, att korparne och valkyriorna följde Oden i liktåget. När konstnären ville klargöra, att med en annan af hans figurer menades Fröj, sällade han till denne åkerbrukets symbol, galten Gullenborste; Ulf Uggeson sjöng fördenskull, till åhörarnes förlustelse, att äfven galten deltog i likfärden. När konstnären ville i bild tolka den i Baldersmyten liggande tanken, att Balders död var en förlust för världen, och att han var så älskad, att det till och med fanns rimtursar och jotunheimsboar, somn sörjde honom, så gjorde han det så, att han lät äfven rimtursar och jättar uppträda i likfärden, och Ulf Uggeson, troget fasthållande sin uppgift att skildra bildverket sådant det var, lät också sådana väsen deltaga i tåget, ehuru de äro enligt myten portförbjudna i Asgard och säkerligen icke blifvit at gudarne inbjudna till högtidligheten. När konstnären ville uttrycka, att Gullveig och Loke voro de, som förorsakade Balders död, och att dem förutan Ringhorne aldrig lupit ut med Balders bål i hafvet, ställde han Gullveig (Hyrroken, »den eldrökta», den förgäfves brända) vid skeppets framstam och lät henne rycka i denna, medan han under skeppets bakstam framställde Loke i dennes vanliga skepnad af en lax (*Litr*). För att tydliggöra hvem han menade med kvinnan, som drog ut skeppet i hafvet, begagnade han flere utvägar: 1) han ställde Tor med hammaren lyftad mot Gullveig-Hyrroken, emedan Tor med hammaren dödat henne i myten; 2) han tecknade eldslågor under skeppet, emedan Gullveig af gudarne blifvit

bränd och Balders död och följande bålfärd var en af henne härför utkräfd hämnd, och 3) han gaf henne till ridhäst Fenrer och till tyglar ormar, emedan hennes halvesvedda hjärta födde med Loke Fenrer, Midgardsormen och deras gelikar. Att med laxen menades Loke, tyd-

liggjordes så, att Tor sparkade laxen in i elden, emedan Tor var den, som förskaffade Loke ur Franangers fors in i de hålor för underjordisk eld, som finnas i hans fängelse å Lyngveholmen.

Allt detta framställdes i Ulf Uggesons sång så, som det förekom i konstverket, och emedan *Litr*, lax, ur icke blott ett binamn till Loke, utan äfven till en dvärg, som nämnes i Völuspas dvärglista, vardt laxen gjord till »dvärgen *Litr*».

När konstnären slutligen ville tydliggöra, att Had ouppsåttligt dödade Balder, och att Loke var den verkliga banemannen, tillgrep han ett äfven af andra symboliserande konstnärer nyttjadt medel, i det han framställde Had blundande, när han afsköt skottet, och Loke bredvid honom riktande hans båge.

Därifrån kommer »Gylfaginnings» orimliga uppgift, att Had var blind, ehuru han både i isländska källor och hos Saxo skildras som idrottsman, krigare och utmärkt bågskytt. De naturmytiska och mythiskistoriska gissningar, som detta missförstånd föranlett, äro förkastade. 17, 23, 34, 37, 44, 98, 105-114, 162, 164, 181, 239, 246.

Balders ögonlock, Balders brå (*Baldrs brá*), blomsternamn. Öfver hela den germaniska världen hafva vissa blommor blifvit uppkallade efter Balder. Namnet Balders brå, hvarmed dels *anthemis cotula*, dels *matricaria inodora* blifvit uppkallad, förekommer ännu i södra Sverige, Danmark, Norge, Island, Färöarna och norra England (*Baldeyebrow*). I vissa delar af Tyskland kallas liljekonvaljen »weisser Baldrian» (Baldrian är en biform till Balder, likasom Wolfram till Wolf, Sintram till Sindre o. s. v.). I öfre Österrike kallas den Faltrian, i trakten af Salzburg Villumfalum och i Tyrolen Fildron-faldron. Jämför Baldersnamnet Fal. Det botanis-

ka namnet Valeriana, hvarur man velat förklara dessa benämningar, har med dem ingenting att skaffa.

Balöjg, Bilöjg (Báleygr, Bileygr), binamn till Oden.

Bambur (Bömburr), dvärgnamn.

Baningar, Lokes söner och klanfolk, 175, 195, 240, 243, 244.

Bara, (Bára, bölja). I pros. eddan säges hafsjätten Öger haft med Ran nio döttrar: Himmelglöva (Himinglœfa), Dufva (Dúfa), Blodighadda (Bloðughadda), Häfring (Hefring), Unn (Uör), Rönn (Hrönn), Bölja (Bylgia), Bara (Bára) eller Drafn och Kolga. De äro en senare tids personifikationer af böljan, och intet bevis föreligger för att de haft nagon betydelse för mytologien. *Barre (Barri)*, den tysta lunden, hvari Gerd stämde möte med Fröj. 170. *Baugregin* (»guldringarnes verkmästare»), binamn till Mimer.

Bavur (Bafurr), dvärgnamn.

Becke, Gudhorms rådgifvare, densamme som Loke. 198, 200, 202, 203, 207.

Beisla (Beizla, Bestla), Mimers syster, Odens moder. 7, 8.

Bejla, Böjla (Beyla), hustru till Fröjs tjänare Byggver, som tillser världskvarnens mald och dess fördelning öfver jordgrunden. Då Loke infann sig å gästabudet hos Öger och »blandade bitterhet i gudarnes mjöd», hotade Byggver att krossa honom i sin kvarn. Till gengäld kallade Loke Byggver en örontasslare hos Fröj och en orättvis fördelare af kvarnmälden, och hans hustru Bejla en smutsig trälinna. 15.

Bele (Beli), höfding för de skällande jättarnes stam, till hvilken Valand

öfverlämnade Fröj och Fröja. Bele dödades af Fröj med ett hjorthorn. 99, 134, 136.

Bergelmer (Bergelmir), rimturs, son af Trudgelmer och sonson af Aurgelmer-Ymer. 7, 11, 16.

Berling (Berlingr), en af de fyra konstnärer, som smidde Brisingamen.

Bicke (Bekki, Bikki), Lokes namn, då han var Gudhorms rådgifvare.

Biflinde (Biflindi), binamn till Oden.

Bifrost, Bifrast (Bifröst), bron, som förenar Asgard med underjorden. Kallas äfven Asbro, Bilröst och Tjodvitners fisk. 18, 19, 41, 204, 226, 228, 233, 242.

Bil, dotter af Ivalde och syster till Hjuke, med hvilken hon vardt upptagen af månguden. 85, 86.

Billing, aftonrodnadens herre, varnernas höfding, fader till Rind och morfader till asaguden Vale. 13, 39, 113, 224.

Bilskirner (Bilskírnir), binamn till Valhall. Prosaiska eddan, stödjande sig på ett uttryck hos skalden Gamli, antager med orätt, att Bilskirner är Tors borg. 44.

Bivur (Bifurr), dvärg.

Bjärt (Björt), en af Fröjas diser. 39, 158.

Blain (Bláinn), binamn till Ymer.

Blid (Bliðr), en af Fröjas diser. 40, 158.

Blind (Blindr), kallad Illsluge (*Bölvísi*). Under detta namn uppträder Loke som rådgifvare hos konung Hadding. 198, 206.

Blodighadda, en af böljans personifikation. Se *Bara*.

Blodighove (Blóðughófi), Fröjs häst. 245.

Bodn (Boðn), ett af namnen på Mimers källa.

Borgar (Borgarr, Borcarus), den förste domaremi-jarlen i Aurvangalandet, Halfdans fader, 29, 31, kallas äfven Sköld.

Borghild (Borghildir), densamma som Drott, Sköld-Borgars maka och Halfdans moder.

Brage (Bragi), Odens son, Valhalls skald, gift med Idun. 38, 86, 161, 181, 193, 199, 216, 218, 233.

Breidablik (Breiðablik), Balders och asmegirnas, d. v. s. Leiftrasers och Lifs borg i Mimers lund. 45, 105, 112, 151 162, 163, 233, 239, 246.

Brimer (Brimir), binamn till Mimer. Äfven svärdsnamn.

Brisingamen (Brísingamen), Fröjas bröstsmücke. 23, 73, 210 211.

Brock, underjordskonstnär, son af Mimer. 78, 91, 92, 93.

Brune (Brúni), dvärg.

Budlungar, se »Fader» och *Danp*. 29.

Bur (Burr), Odens fader, gift med Beisla, Mimers dotter. 7, 8, 15.

Bure (Buri), gudarnes stamfader, Odens, Höners och Lodurs farfader. Sid. 7, 8. *Bure (Buri)*, dvärg.

Byggver, Fröjs tjänare. Se *Bejla*. 15.

Byleist (*Byleistr*), Lokes och Helblindes broder. Stormjätte. 42, 242.

Byrger (*Byrgir*), mjödkällan, hvars innehåll tillika med Bil och Hjuke upptogs till månen. Så, hvari de båda syskonen buro den ur Byrger östa saften, kallas *Sægr* och såstången *Simul* eller *Sumul*. 85, 89, 90.

Böltorn (*Bölþorn*), binamn till Ymer.

(*Bölverkr/i>*), binamn till Oden.

*

D.

Dag, son af morgonrodnadsalfen *Delling* och *Natt*. *Ljusalfernas stamfader*. 13.

Dain (*Dáinn*), ett epitetnamn till en af de förnämste underjordssmederna. Han nämnes några gånger vid sidan af Minmersonen *Dvalin* och är antagligen densamme som *Sindres* medhjälpare *Brock*. I dikten *Hyndluljod* kallas de smeder, som gjort *Asgards* gyllene galt, *Dain* och *Nabbe*; i prosaiska eddan kallas de *Brock* och *Sindre*.

Epitetnamnen *Dain* (Död) och *Dvalin* (Försänkt i dvala) anspela säkerligen på de öden, som desse konstnärer rönt i gudasagan. Då den allegoriserande dikten (*Grimnersmal* vill uttrycka, att döden och sömnen äro betydelsefulla makter i världsförloppet, låter den *Dain* och *Dvalin* i hjortskepnad uppehålla sig i *Yggdrasils* krona. En senare hand har till dessa hjortar fogat två andra: *Dúneyrr* och *Dúraþrór*, hvilkas namn äfven synas häntyda på hvila och slummer. 31.

Danp (Danpr), urtidshöfding, fader till Sköld-Borgars hustru och Halfdans moder Drott. Likasom Halfdan har äfven Drott, i sin egenskap af de germaniska konungaätternas moder, åtnjutit gudomligt anseende. Danp är sannolikt densamme som Budle, budlungarnes stamfader.

Delling, morgonrodnadsalfen, utanför hvars dörrar dvärgen Tjodrörer (þjóðreyrir) hvarje morgon sjunger väckelse- och välsignelsesången öfver världen. Delling har med Natt födt Dag, och han är väktare öfver Breidablik, dit intet orent eller ondt får komma. 13, 105, 157, 162.

Diar (Díar), en gammal, nästan förgäten benämning på gudarne. Luftkretsen kallas »diarnes fjärd». I kristen tid har namnet

antagits betyda tempelföreståndare. Detta sedan mytologien blifvit historierad och Oden troddes hafva varit en jordisk konung och de tolf asagudarne hans rådgifare och offerföreståndare.

Dis, diser (dís, dísir), kvinnliga gudomligheter af högre och lägre börd. Närmast användes namnet om nornorna och deras tjänarinnor, fylgior, hamingorna. 225, 234.

Dolgtraser (Dólgþrasir), dvärg.

Dore (Dori), en af de under Dvalin arbetande konstnärer, som prydde Breidablik.

Drasul (Drösull), Dags häst.

Draug (Draugr), högbebyggare. 237.

Draupner (Draupnir), 1) Odens märkvärdiga ring. 78, 111, 163, 166, 168, 189; 2) Dvärgnamn.

Drome (Drómi), den andre af de fjättrar, som Fenrer sprängde, innan han vardt bunden med bojan Gleipner.

Drott, Danps dotter, Sköld-Borgars maka, Halfdans moder. Sannolikt densammna som Tacitus omtalar under namnet *Tanfana*. 116-118, 144, 145.

Duf (Dúfr), dvärg.

Durin (Durinn), äfven *Durner (Durnir)*, densammne som *Surt*, underjordseldens personliga makt, fader till Suttung-Fjalar och stamfader till Suttungs söner. Han var i tidernas morgon gudarnes vän och samarbetare med Mimer; vardt därefter gudafiende och gömmare af Byrgers mjöd. Deltager i Ragnarökstriden, förer där Valandssvärdet och åstadkommer världsförbränningen. 12.

Dvalin (Dvalinn), Mimerson och en af underjordens förnämste konstnärer, sannolikt densamme som Sindre. Han, likasom Dain, bredvid hvilken han mer än en gång omtalas, fick i tidernas morgon smaka vishetskällans mjöd, som därför kallas »Dvalins dryck». Han var runomästare och skald. Kunskapen om runorna spreds af honom bland dvärgarne, liksom af Dain bland alferna, och drapan liknas vid ett smycke som »klingar fram mellan Dvalins fingrar». Han var en af de konstnärer, som smidde Brisingamen och det i hjältesagan ryktbara svärdet Tyrving. Dvalins döttrar äro människoälskande diser, som tillika med diser af asa- och alfbörd välja mödrar åt de barn, som skola födas till världen, och främja deras

födelse, Dvalin hade under sin ledning en flock af konstnärer, somn prydde Breidablik, men som efter brytningen mellan gudarne och urtidssmederna deltogo med svearne i folktåget från Svarins hög till

Aurvangalandet. Dvalin ställes af myten i nära förbindelse med Deling. Dennes son Dag kallas Dvalins lek-vän. Så kallas äfven Sol. Dvalins häst heter Modner. Dvalins namn angifver, att han är en af de sju Mimers söner, som blifvit stuckna med sömntorn och sofva i vapen- och smyckefyllda salar, till dess Heimdalls lur väcker dem att deltaga i den sista striden. 25, 31, 184.

Om den symboliska hjorten Dvalin, se Dain.

Dvärgar, urtidskonstnärer, blott delvis föreställda som småväxta. 12, 32, 212, 221, 222, 241.

*

E.

Ebur (*Wild-Ebur, Vilifer, Ibor, Ebbo*), i historierade mytsagor och hjältesagor, binamn till Ivaldesonen Egil.

Edda, Aes maka, Träls moder. 28.

Eggter (*Eggþér*, »svärdvaktare»), jätte, frände till Gullveig, delar med henne förvisningen till Järnskogen, där han vallar Gullveigs vidunderhjordar och vaktar det där gömda Valandssvärdet, som han öfverlämnar till Surts son Fjalar, när Ragnarök förestår. 171, 173, 219, 240, 243.

Egil (*Egill*), den ypperste af alla bågskyttar, Ivaldes son, Valands och Slagfinns broder, Groas och därefter Sifs make, fader till Od-Svipdag och Ull samt fosterfader till Tjalve. Han är en af gudasagans förnämsta personligheter.

Egil förekommer i de mytologiska urkunderna, i hjältesagorna och de historierade mytberättelserna under flere namn. Hans vanligaste epi-

tet är Örvandil (*Örvandill*, pilskötaren), i tyska sägner Orentel. Däraf har man gjort Oren Tell, Uri-boen Tell, hvars ryktbara bragd med bågen -- då han skjuter en pil från sin sons hufvud -- är lånad från sagan om Egil. I den tyska medeltidssagan om Kristi osydda rock uppträder Egil under namnet Eigel, och hans son Od-Svipdag kallas där Orentel. I den i kristen tid bildade sagan om Helge Hundingsbane uppträder Borgar-Skölds son Halfdan som Helge och hans motståndare Egil kallas

Hödbrodd. Saxo upptager Egil i sin danska historia under bågskytt-namnen Ano (Avo) och Toco.

Samtlige de tre Ivaldesönerna hafva haft sina djursymboler. Egil bar i sin sköld bilderna af en vildgalt och en björn och har blifvit uppkallad efter båda dessa bilder. På vildgaltsymbolen häntyda namnen Ebur och Urnir, hvilkas betydelse är galt; på björnsymbolen hans binamn Isolf. I Vilkinasaga uppträder han under namnet Villefer (Wild-Ebur) som sin brorson Vidga Valandssons beskyddare.

De tre Ivaldesönerna hafva slutligen äfven namn, hvilka användts om dem i deras egenskap af jättevärldens bundsförvanter. Valand kallas i denna egenskap Tjasse (*Þjazi*), Egil Gang (*Gánngr*) och Slagfinn Ide (*Íði*). 11, 38, 41, 45, 47, 60, 63, 65, 66-70, 80, 82, 84, 88, 98, 99, 100, 101, 103, 115, 119, 120, 123, 130, 131, 133, 137, 140, 142, 146, 151, 191.

Eikenskjalde (*Eikinskjalði*), konstnär.

Eiktyrner (*Eikþyrnir*, »ekstingare»), den ofvanför Asgard belägna vattensamlare, hvarifrån de med vaferämne laddade åskmolnen utsläppas. 19, 36, 186.

Einheriar, de efter döden till Valhall och Sessrymner förflyttade Midgardshjältarne. 32, 44, 205, 242, 245.

Eir, läkedoms-asynja, tillhör kretsen af Fröjas diser och är sannolikt, likasom Frid, Blid, Bjärt, Fröjas syster och dotter af Njord. 39, 43, 158.

Eirjava, *Öjrgjava* (*Eyrgiafa*), en af Heimdalls nio mödrar.

Ejlime, *Öjlime* (*Eylimi*), ursprungligen ett binamn till månguden.

Elder (*Eldir*), tjänare hos Öger. Se Fimafeng.

Eldrimner, symbolisk kittel. Se Andrimner.

Elivågor (*Elivágar*), den med Hvergelmerkällan i förbindelse stående hafsvik, vid hvilken Egil hade sin borg Ysäter. Viken, som skiljer Jotunheim från Midgard, kallas äfven Raun (*Hraunn*), Gandvik och Eindils (Örvandels) mo. 45, 47, 60, 67, 80, 82, 84, 86, 98, 115, 134, 204.

Eljudner (*Eljuðnir*), ett af namnen på det rike eller den borg i underjorden, där Balder vistas.

Elle (*Elli*), jättinna. Personifikation af ålderdomen. 56.

Embla, människosläktets stammoder. Se Ask. 24, 25, 237.

Erik (*Eiríkr*), det namn, hvarmed Od-Svipdag uppkallats, sedan han efter Halfdans död vardt nordgermanernas konung. Hans halfbroder Gudhorm kallas, sedan han vardt storkonung, Jormunrik (*Jörmunrekr*, Ermanrich), och dennes halfbroder Hadding Tjodrik (*Þjoðrekr*, Tidrik, Dieterich). Den fornkönung Erik, åt hvilken svearne på åttahundratalet byggde tempel, sedan en uppenbarelse förkunnats dem, att gudarne gifvit honom värdighet af asagud, är gudasagans Od-Svipdag, Frö-

jas make.

*

F.

Fader (Faðir), gift med *Moder (Moðir)*. Med dessa epitetnamn benämnas stamföräldrarna till de högbornes ätter, för att beteckna deras samhällsställning såsom senare uppkomna, i jämförelse med de fribornes, hvilkas stamföräldrar kallas Ave (farfader) och Amma (farmoder), medan det lägsta ståndets kallas Ae (farfars fader) och Edda (farfars moder).

Faders och Moders personligheter och hem skildras som än prydligare än Aves och Ammas. I salens dörrstolpe satt ring, golvet var strödt. Ett äkta par satt därinne, såg hvarandra i ögonen och »lekte med fingrarne». Husfadern snodde en bågsträng, krökte almvirke till en båge och skäftade pilar. Husfrun sysslade med sin dräkt. Hon hade högt uppsatt dok, på hennes bröst glänste ett smycke, klädningen var lång och linnet blåstripigt. Hennes änne var klarare, hennes barm hvitare och hals skärare än den hvita snö. När Heimdall kommit, tog Moder en hvit, med mönster sirad duk och bredde öfver bordet, hvitt hvetebröd lades på duken. Kanna med vin och kostbara bägare, silverbeslagna fat med svinkött och stekt fågel framsattes. Heimdall stannade där tre dygn, och nio månader därefter födde Moder en son, som vattenöstes och kallades Jarl. Gossen hade ljust hår, blomstrande kinder och skarpa ögon. Han växte upp, snodde bågsträng, böjde alm till bågträd, skäftade pilar, kastade till måls med spjutet, red å hästrygg, jagade med hundar, svängde svärd och simmade.

I den hedniska sagan om Heimdalls vandring -- hvaraf sången om Rig

är en öfverarbetad kopia -- har detta hus varit de högborna ätternas, främst sköldungarnes stamhem och medelpunkt,

och gossen, som efter Heimdalls besök därstädes födes, är den förste »jarlen» och »domaren» Sköld-Borgar, som i sin ordning varder Halfdans, den förste konungens, fader. I den i kristen tid och på fri hand hopsatta Ynglingasaga svarar Domald (*Dómvaldr*) till Fader, Domar (*Dómarr*, domaren) till jarlen Sköld-Borgar, och Dyggve (*Dyggvi*, »den värdige») till Halfdan. Dyggve är, likasom Halfdan, son af Danps dotter Drott och, likasom denne, den förste med konunganamn, hvilket bevisar deras ursprungliga identitet. I den äldsta hedniska »Ynglingasaga» eller »Ynglingatal» hafva äfven desse tre, Domald, Domar och Dyggve (Sköld-Borgars fader, Sköld-Borgar själf och Halfdan) haft sin plats, emedan Halfdan efter sitt segerrika tåg mot Norden varder äfven svearnes konung, och emedan ynglingar (skilfingar) och sköldungar hafva gemensam mytisk rot. De förste och egentlige ynglingarne äro emellertid Ivalde och hans släkt. Ivalde, som äfven hetat Svigder, Svegder, är den förste bland dem och omtalas som konung öfver Svitiod det stora, hvars sydliga del bebos af svearne och hvars nordliga trakter innehafvas af »skridfinnarne» och de vid Elivågor vakthafvande alferna, hvarför Ivalde äfven kallas Finn, Finnalf och Finnkonung. Utan tvifvel är det i sammanhang därmed som hans söner Valand, Egil och Slagfinn skildrats som utmärkte skidlöpare och jägare. I den senare Ynglingasaga, sådan hon föreligger i Heimskringla, bär Svegders son namnet Vallande eller Vanlande, en korrumpierad form för Valand; bortser man från hvad som i texten i denna saga blifvit hopdiktadt om honom, och håller man sig till hvad den ur hednaskalden Tjodolfs Ynglingatal lånade strofen förmäler om hans död, finner man, ehuru strofen antagligen öfverarbetats af kristen hand, att

det är Valand-Tjasses död i lågorna kring Asgard som omtalas. Valande, heter det där, var på färd till Oden, d. v. s. till Asgard, när hans död inträffade; denna föranleddes af ett trollkunnigt väsen, och »så brann å »*Skútu*» (Asgardsälfvens) strand den med smycken frikostige, som Mara (nattdisen Sinmara, »senskärerskan», Mimers maka) förorsakat kval». -- Efter Dyggve följer i den förfalskade Ynglingasaga Dag den vise, likasom i den verkliga Ynglingasaga Svipdag den vise efterträder Halfdan, sedan denne fallit för Valandssvärdet, hvilket i den ursprungliga Ynglingasaga spelat samma roll som Visburs guldsmycke

i den senare, och hvad i denna berättas om Dags död, är icke annat än en förvrängning af myten om Svipdags.

Detta hvad vidkommer ynglingaättens mytologiska förhållande till sköldungarne. De i hjältesagan ryktbare gjukungarne utgöra, såsom härstammande från Slagfinn-Gjuke, en gren af ynglingarne och hafva, i en senare tid, fått tillika med dem benämningen niflungar (nibelungar). Andra ryktbara mytiska ätter äro budlungarne, hildingarne, ylfingarne, amalerna, harlungarne och häklingarne (hegelingarne). Danp, Drotts fader och Halfdans morfader, synes hafva varit budlungarnes stamfader. Hildingarnes stamfader Hilder var, innan Drott förmäldes med Sköld-Borgar, gift med henne och hade med henne sonen Hildeger. Enligt den tyska dikten Biterolf äro ylfingarne komne från samma släkt som hildingarne. Amalerna härstamma från Halfdans fosterbroder och Haddings fosterfader Hamal, son af Hagal. Från Hagal härstammar äfven en annan ätt, häklingarne, hegelingarne, från hvilka lodbrokiderna utgått. Harlungarne utgöra en gren af Sköld-Borgars ätt och ställas på samma gång i nära samband med Bri-

singamens smeder eller Mimers ättlingar, hvadan de äro fränder äfven till Vidga Valandsson, som på fädernet är af Ivalde- eller ynglingasläkten och har Mimerdottern Baduhild till moder.

Fafner (Fáfnir), se Andvare.

Falhofner (Falhófnir), en af asarnes hästar. 228.

Farbaute (Fárbauti), jätte, Lokes, Byleists och Helblindes fader. 42, 80.

Farmatyr, binamn till Oden.

Feng, binamn till Oden.

Fenja, jättemö. Om henne och hennes syster Menja berättar en senare, efter myten om världskvarnen bildad saga följande:

Sköld hade sonen Fridleif, som styrde Danmark efter honom. Fridleifs son hette Frode. Han vardt konung efter sin fader vid den tid, då kejsar Augustus gjorde fred öfver hela världen och Kristus föddes. Men emedan Frode var den mäktigaste konungen i nordanlanden, kallade nordmännen efter honom freden med namnet Frodefreden. Ingen människa skadade då den andra, äfven om man träffade sin faders eller broders baneman lös eller bunden. Och då fanns ingen tjuf eller rånare, så att på Jalangers hed låg

en guldring länge, utan att någon rörde honom. Konung Frode besökte i Svitiod den konung, som hette Fjölner; där köpte han två trälinnor, Fenja och Menja, som voro stora och starka. I Danmark funnos då två kvarnstenar så stora, att ingen var stark nog att draga dem; och hade kvarnen den egenskap, att hon mol hvad den, som drog henne, begärde. Kvarnen hette Grotte, och den, som gaf henne till Frode, hette

Hengekäft. Konungen befälde trälinnorna draga kvarnen och mala guld och fred och lycka åt Frode; men då han icke unnade dem tillräckligt hvila och sömn, molo de en fientlig härs ankomst, och samma natt kom en sjökonung Mysing och drap Frode och tog mycket byte. Därmed slutade Frodefreden. Mysing tog med sig ombord både kvarnen och de båda trälinnorna och befälde dem mala salt. Det gjorde de, men vid midnatt frågade de Mysing, om han icke fått salt nog. Han befälde dem mala mer, och kort därefter sjönko hans skepp. Grotte sjönk till hafvets botten och fortfar där att mala. Däraf kommer, att hafvet är salt. Ebb uppstår, när hafsvattnet störtar ned genom kvarnögat.

Äldre än denna berättelse och bevarande flere minnen af den verkliga myten är den s. k. Grottesången. Vidkommande myten om Fenja och Menja se 101, 198, 200, 208.

Det bör tilläggas, att Fenja och Menja, som i myten uppträda på Ivaldesläktens sida, voro befryndade med denna släkt. De jättar, som voro Fenjas och Menjas fäder, hade till moder samma jättinna, med hvilken Ivalde födde Valand, Egil och Slagfinn. 101, 198, 200, 208.

Fenrer (Fenrir), Fenrersulfven, son af Loke och Gullveig. 51, 103, 175, 212, 215, 218, 230, 236, 240, 241, 245.

Fensalar (Fensalir), Friggs borg, belägen i hennes födelsehem, Vanaheim. 25.

Fimafeng, en af Ögers tjänare. Då Loke hörde, att Fimafeng var en pålitlig och duglig tjänare, slog han ihjäl honom.

Fimbultul (Fimbulpulr), binamn till Mimer.

Fimbultyr anses vara ett binamn till Oden.

Fimbulvinter. 101, 240.

Finn, Finnalf, Finnkonung, binamn till Ivalde. 48.

Fjalar, eldjätte, son af Surt, kallas äfven Suttung. 54, 57, 85, 87, 89, 240, 243.

Fjölner, binamn till Oden.

Fjölsvinn (Fjölsviðr), binamn till Oden.

Fjörgynn, binamn till Frigg.

Fjörgynn, vanagud, Friggs fader.

Fjörsvartner, binamn till Natts häst Rimfaxe.

Fold, binamn till Frigg. 31.

Folkvang, Fröjas område i Asgard. 44, 72, 212.

Fornjot (Fornjótr), jätte, dödad af Tor. Stormen och den härjande elden framställas som hans söner. När man i kristen tid antog, att Oden egentligen varit en människa, en konung, som i spetsen för en skara trojaner invandrat till Norden, antog man i sammanhang härmed, att jättarne varit en människostam, som före trojanernas ankomst hit befolkat Norden och haft en konungaätt, »den fornjoterska», som börjat med Fornjot och slutat med Gylfe. »Den fornjoterska konungaätten» spökade i våra historiska skolböcker ända intill Erik Gustaf Geijers tid. Den på Island hopsatta Ynglingasaga, som börjar med Oden som invandrarehöfding och fortsätter med Njord, Frøj, Fröja och Ivalde-

Svegder, som sveafurstar, borde äfven förvisas därifrån.

Forsete, asagud, Balders son. 37, 38, 45, 181, 220.

Franangers fors (*Fránangrs foss*), vattnet, hvori Loke i laxskepnad fångades af gudarne. 217.

Freke, 1) den ene af Odens ulfhundar, kallas äfven Gifr; den andre är Gere. 2) Ulfbenänmning i allmänhet. 33, 44, 158, 160, 212.

Frid (*Fríd*), en dis i Fröjas omgifning. Sannolikt en af hennes åtta syst-rar. 40, 158.

Fridla, son af Harlung, frände till Halfdan. 203.

Frigg, gudinna af vanabörd, Odens maka, Asgards drottning. Kallas äfven Fjörgyn, Lodyn (*Hlóðyn*), Jord (*Jörð*), Fold, Lin (*Hlín*). 22, 23, 25, 31, 35, 37, 39, 43, 50, 108, 112, 162, 163, 181.

Froste, symboliskt namn på en deltagare i det af fimbulvintern förorsakade tåget från Svarins hög till Aurvangalandet.

Fröj, vanagud, Njords son, Fröjas broder, jordbrukets gud. Har binamnen Atride och Menglad (*Menglaðr*). Hans syster Fröja

har sammna binamn i feminin form (*Menglöð*). 15, 23, 38, 40, 45, 47, 77, 78, 93, 99, 102, 115, 129, 132, 134, 138, 141, 142, 154, 155, 165-172, 175, 177, 181, 184, 186, 188, 190, 199, 211, 242, 245.

Fröja, asynja, Njords dotter, kärlekens och fruktsamhetens gudinna, gift med Od-Svipdag. Kallas äfven Menglad (*Menglöð*), Mardall (*Mardöll*), Syr, Gefn, Horn (*Hörn*), Skjalf, Gunnvor. 23, 39, 43, 44, 50, 72, 75, 81, 102, 103, 129, 132, 134-142, 155, 156, 158, 160, 161, 170, 173, 181, 197,

201, 205, 207, 210, 212, 225.

Fulla, asynja, Friggs syster och förtrogna. 43, 163.

Fylgior, *hamingor*, *nornor*, som äro människornas osynliga ledsagare och skyddsandar. 25, 225, 229, 232, 233.

*

G.

Gambantein, Valands hämnadesvärd. 104, 110.

Gandul, valkyria.

Gandvik, den trolska viken, benämning på vattnet Elivågor (Raun), som skiljer Midgard från Jotunheim. 45.

Gang (*Gángur*), binamn till Egil.

Ganglate, tjänare hos Nifelhels härskarinnas Leikin. En tjänarinna hos densamma kallas Ganglat.

Gangrad (*Gángaráðr*), binamn till Oden.

Gardrova (*Gardrofa*). I prosaiska eddan berättas följande episod, som sannolikt tilldragit sig i kriget mellan asar och vaner: Asynjan Gna (*Gná*), som Frigg utsänder i sina ärenden, har en häst, som springer genom luft och vatten och heter Hofvarpner. Vid ett tillfälle då hon red honom, sågo henne några vaner i luften och frågade, hvem som for där. Gna svarade, att hon red å Hofvarpner, som Hamskerper födde med Gardrova.

Garm. 1) Namn på mytiska ulfhundar i allmänhet. 2) Ulfhund, som

skäller vid Gnipahålan, då Ragnarök förestår, och det ondas bundna makter varda lösa. 3) Jätten Hate, månens förföljare, kallas Månegarm.

Gastropner (»den som tillbakavisar objuden främling»), vallen kring Asgard.

Gaumul, underjords-älf.

Gaut (*Gautr*), binamn till Oden.

Gefion (*Geffjun*), asynja. Hon är ungmö, och de kvinnor, som dö ogifta, komnma till henne. Oden säger i dikten Lokasenna om henne, att hon känner släktenas öden lika väl som han. En förmodligen svensk eller dansk lokalsaga har berättat, att hon med fyra jätteoxar utplöjde ur svensk mark och förflyttade ett stycke land, som nu är Seland, så att i Sverige en sjö (sannolikare Vänern än Mälaren) uppstod, hvars strandinskränningar motsvara Seland's strandutrundningar, uddar och näs.

Gefion ur förmodligen en af Fröjas åtta systrar och dotter till hafvets och segelfartens gud Njord, som bland angelsaksarne burit namnet *Geofon*. Hon äger ett halssmnycke, om hvars åtkomst den försmädlige Loke i Lokasenna berättar en historia, påminnande om en, som i kristen tid diktades om huru Fröja fick Brisingamen. Eder svuros i forntiden vid Gefions namn. Isländingarne under medeltiden jämförde henne med Diana eller Minerva.

Gefn, binamn till Fröja.

Geirraud (*Geirrauðr*), jättehöfding. 46, 65-71, 166.

Geirskagul (*Geirskögul*), valkyria.

Geirvandil (*Geirvandill*, »den spjutskicklige»), ett binamn till Ivalde, hvilken var lika ryktbar spjutkämpe, som hans son Egil-Örvandil var bågskytt.

Geirvimul, en underjordsälf, som hvälfver vapen i sina böljor.

Geirönul, valkyria.

Geiter (»getherren»), binamn till jätten Gymer. Likasom jättehöfdingen Beles (»skällarens») män föreställts utrustade med hufvuden, påminnande om hundens, har Gymers antagligen haft ett utseende, som i ett eller annat afseende påmint om bocken. Ett annat binamn till Gymer är Gullner.

Geld (hos Saxo Gelderus), binamn till Slagfinn-Gjuka.

Gerd, Gymers och Gullveig-Aurbodes sköna dotter, i hvilken Fröj vardt förälskad. 40, 43, 165-175, 177.

Gere, den ene af Odens ulfhundar. Den andre är Freke. 33, 44, 158, 160, 212.

Gersime (»Smycke»), dotter af Fröja och Svipdag. 202.

Gevar (*Gævarr*, *Gevarus*), binamn till Nannas fader, luftkretsens och månens väktare Nöckve. Kallas äfven Nep. Symboliseras

i dikten Fjölsvinsmal som den guldlysande hanen Vidofner, bland hvars nystkotor den glänsande skära förvaras, som kan bota Sinmaras sorg, och mot hvilken hon vill utlämna det i hennes förvar varande Valandssvärdet.

Gifer (*Gífr*), 1) trolska väsen, som kringflyga i luften. Oden och Tor äro

stundom ute och rensa luften från dem; 2) binamn till Odens ulfhund Freke. 33.

Gilling, Gylling, nyckeln till den underjordsport, genom hvilken de döde ha att ingå. 226.

Gimle, den med guld taklagda sal, i hvilken den kommande världsålderns människor skola bygga och njuta evig glädje. 246.

Ginnar, dvärg.

Ginnregin, benämning på gudarne; företrädesvis, som det vill synas, på vanerna.

Ginnungagap, det tomma svalget i Kaos, hvori köld- och värmeböljorna mötte hvarandra. 5, 8.

Gipul, underjordsälf.

Gisl, Gils, en af asarnes hästar. 228.

Gjall (Gjöll), älf i underjorden. 227.

Gjallarbron, den guldlagda bron öfver underjordsälfven Gjall. 163, 227.

Gjallarhornet, Heimdalls under världsträdet i underjorden förvarade lur, hvarmed Ragnarök skall förebådas. 23, 241.

Gjalp, en af Geirrauds döttrar. Har någon tid varit bland de jättemör, som draga världskvarnen, hvarför hon också räknas bland Heimdalls mödrar. 66, 68.

Gjuke (Gjúki), densamme som Slagfinn. Gjukungarne äro hans ättlingar. 198, 200.

Glad, en af asarnes hästar. 228.

Gladshheim, det område inom Asgard, där Valhall står. 44.

Glansfälten (*Glæsisvellir*), Mimers rike i underjorden. 45.

Glapsvinn (*Glapsviðr*), binamn till Oden.

Glaser, lund med guldlöf framför Valhall. 44, 157.

Gleipner, bojan hvarmed Fenrer vardt bunden. 213, 214.

Glen (*Glenr*), Sols make.

Gler, en af asarnes hästar. 228.

, först *Balders*, därefter *Forsetes borg i Asgard*. 45.

Gna (*Gná*), asynja, Friggs budbärrinna. Ursprungligen har Gna varit en allmän benämning på gudinnor eller diser.

Gnipahålan (*Gnípahellir*, brådbranternas håla). Garm skäller utanför Gnipahålan, då Lokes och Fenrers bojar brista. 240.

Gnitaheden. Heden, där Fafner rufvade Valandsskatten.

Goe (*Gói*). En i kristen tid diktad norsk lokalsaga, som gör jättarne till Nordens förste bebyggare, förtäljer, att Fornjot hade tre söner, Lär (*Hlér*), Loge och Kare (*Kári*); att Kare (vinden) hade sonen Jökul (*isfält*) eller Froste, som vardt fader till Snö (*Snær*). Denne åter vardt fader till Torre (*Porri*, barfrost), som fick söner Nor och Gor, samt dottern Goe. Denna vardt bortröfvad af en konung i Hedenmarken, Rolf i berget. Nor och Gor begåfvo sig då ut att söka henne. Gor tog sjövägen, seglade förbi de svenska öarna, kom till Danmark och for så vidare

norr ut. Nor drog från Kvenland till Lappmarken och öfver Kölen till Trondhjemsfjärden. Sedan bröderna underlagt sig många landskap, möttes de slutligen i Nordfjärd i Sogn. Härifrån drog Nor till Hedemarken, där han träffade konung Rolf, som var son af Dovrejätten. Nor äktade en syster till Rolf, och denne äktade Goe. Och var detta anledningen till Norges bebyggande.

Till grund för sagan ligger myten om den första fimbulvintern, då de nordiska landen behärskades af frostmakterna. Allt det öfriga är fritt diktat.

I den svenska almanackan förekomma ännu namnen Torsmånad (Januari) och Göjemånad (Februari), och enär Tor är en mytisk personlighet och asagud, har man varit dess mer benägen antaga, att Göjemånad också har sitt namn från en mytpersonlighet, nämligen från en gudinna eller dis vid namn Göja, som skulle varit Tors dotter samt sädens och fruktbarhetens främjarinna. De äldre, på Island ännu nyttjade namnformerna äro *þorra-mánaðr*, »barfrostmånad», hvaraf Torsmånad blott ur en förvrängning, samt *Góimánaðr*, Goemnånad, eller *Giemánaðr*, som betyder den månad, som närmast följer årets första nytändning (*gæ*, *gie*). Ett offer som i nämnda månad förrättades, kallades efter månadens namn *Gói-blot*. Om Goe därjämte varit en gudinnas namn eller binamn, låter sig numera icke med säkerhet afgöra.

Goin (*Goinn*), namn, förmodligen symboliskt, på en orm som

gnager världsträdets rötter tillsammans med andra ormar: Moin, Grabak, Grafvallad, Ofner, Svafner och Nidhögg.

Grafvitner. *Goin* (se ofvan) och *Moin* kallas Grafvitners söner eller ledsagare.

Grane, en häst, som i hjältesagan rides af Sigurd Fafnersbane. I myten har Grane tillhört den ene eller andre af de ryktbare urtidskonstnärerna. Enligt den nordiska versionen af Sigurds saga vistades denne i sin ungdom hos sin styffaders fader, konung Hjalprek. Denne hade en smedja, hvori Fafners broder Regin arbetade. Då Sigurd på Regins anstiftan fäller Fafner, medför han hästen Grane, och då Hjalprek öfver hufvud framställes som den, hvilken utrustar Sigurd för hans färder, är det antagligast, att Grane varit att tillgå bland Hjalpreks hästar. Namnet Hjalprek, *Hjálprekr*, är en folketymologisk öfverflyttning af det tyska Elberich. Den tyska mytsagan har känt två konungar och smeder, fader och son, med detta namn. Enligt Vilkinasaga anvisar Mimer Sigurd, huru han skall komma i besittning af Grane, och i Völundarkvida talas om »Granes väg», då Mimer-Nidad frågar Valand, hvarifrån han fått allt det guld han har i Ulfdalarne. Vilkinasaga vill äfven veta, att Sigurd i sin ungdom smidde hos Mimer, och en närmare undersökning visar, att den äldre Elberich är identisk med Mimer själf. Allt detta hänvisar på, att myten omn Grane stått i förbindelse med myten om urtidssmederna.

Greip, jättinna, Gjalps syster, dotter af Geirraud. 66, 68.

Grepp, jättenamn, buret af tre bröder, tillhörande Beles stam eller uppehållande sig bland denna stams jättar, då Fröj och Fröja voro i deras våld. De tre Grepparne voro bland desse jättar ansedda som skalder. 135, 136.

(Grerr), en af *Brisingamens* fyra smeder.

Grid, jättinna, asaguden Vidars moder. 38.

Grim (*Grímr*), binamn till Oden.

Grimner (Grímnir), binamn till Oden.

Griotunagard (stengard), jätten Rungners hem. 81, 83, 84.

Groa (Gróa), växtlighetsdis, alfhöfdingen Sigtryggs dotter, Sifs syster, Egils och därefter Halfdans maka, moder till Od-Svipdag (med Egil) och till Gudhorm (med Halfdan) 47, 61, 82, 84, 103, 119, 130-133, 140, 147, 148, 150, 190.

Grotte, namn såväl på mytens världskvarn som på sägnens Frodekvarn. 14-16, 133, 234.

Gudhorm (Gudhormr), Halfdans och Groas son, Od-Svipdags och Haddings halfbroder. Densamme som Jormunrek, Ermenrich. 120, 132, 190-192, 197, 198, 200, 202, 203, 206, 207.

Gudmund, i senare sagor binamn till Mimer.

Gullenborste, Fröjs galt, åkerbrukssymbol. Kallas äfven Slidrugtanne och Hildesvin. 78.

Gullenkamme, tupp i världsträdet, som väcker einheriarne i Asgard. 20, 158, 159.

Gullentanne, (»han med gyllene tänder»), binamn till den rena eldens gud, Heimdall.

Gullfaxe, jätten Rungners häst, som efter hans död kom i asarnes ägo och af Tor skänktes till hans son Magne. 80, 82.

Gullner, jätte, densamme som Gymer.

Gulltopp, Heimdalls häst. 41, 228.

Gullveig, den 3 gånger födda jättinnan, de onda runornas och trolldomens upphof. Hon kallades Heid, då hon kringvandrade på jorden och utlärde sina fördärfliga konster. Aurboda hette hon, då hon var gift med Gymer. Angerboda kallas hon under sin vistelse i Järnsko-gen. Såsom tre gånger bränd och likväl lefvande bär hon binamnet Hyrrokin (*Hyrrokin*), »den eldrökta». 11, 22, 37, 42, 43, 49-51, 103, 105, 114, 164-166, 170, 172, 174-177, 179, 182, 195, 205, 212, 219, 220, 222, 239, 240, 243.

Gungner, Odens spjut. 77, 154, 179.

Gunn (*Gunnr*), valkyria.

Gunnar, son av Gjuka. 200.

Gunnlad, *Gunnlöd*, jättemö, Suttung-Fjalars dotter. 87, 89, 90.

Gunntorin och *Guntro* (*Gunnþorin*, *Gunnþró*), valkyrior.

Gunnvor (hos Saxo Gunvara), binamn till Fröja.

Gyller, en af asarnes hästar. 228.

Gymer, jättehöfding, Gullveig-Angerbodas make, Gerds fader. 46, 154, 165-168, 170-174.

Göll, valkyria.

Göndler, binamn till Oden.

*

H.

Had (Höðr), asagud, Odens son. Ur myten har han under namnet Hedin inkommit i hjältesagan. Han har äfven varit kallad Loddfafner efter en jätteorm, som han under en af sina jakter fällde. Myten har icke framställt bonom som blind, utan som utmärkt idrottsman och bågskytt. 37, 39, 98, 99, 106-108, 110, 112-114, 246.

Hadding, Halfdans och växtlighetsdisen Alvigs son, Gudhorms halfbroder. Sedan han fällt sin faders banemnan Svipdag och blifvit konung öfver många germanstammar, kallades han Tjodrek (Dieterich, storkonung). Hadding betyder »den lockige», »den hårfagre», och sannolikt har han kallats så, emedan han aflagt löfte att icke klippa sitt hår, innan han hämnats sin fader och återfått sin arfslott i hans rike. 190-202, 204, 206-211.

Haddingaland kallas lycksalighetsfälten i underjorden, därför att Hadding fick nedstiga dit och se deras under, och emedan Haddings fallne kämpar vistades där, innan de kommo till Valhall. Saxo meddelar sagan därom.

Hafle, kämpe af jättebörd, Gudhorms fosterfader och deltagare i hans strider. 190, 198, 200.

Hagal, Sköld-Borgars vän, Hamals fader, Halfdans fosterfader. 118.

Hake, jätte.

Halfdan, Sköld-Borgars och Drotts son, germanernas förste konung, ansedd tillika som Tors son och hedrad med gudomliga ärobetygelser. Han är Svipdags styffader, Gudhorms och Haddings fader. Tacitus kallar honom Mannus. 31, 103, 116-122, 131, 132, 142-148, 153-155, 190, 191, 194-196, 203, 206, 238.

Hallenskide (Hallenskiði), binamn till Heimdall.

Hamal, Hagals son, Halfdans fosterbroder, Haddings fosterfader, stamfader till den amaliska släkten. 118, 120, 121, 146, 194-196, 199-201, 206-909 220.

Hamder och *Sörle*, Svanhilds bröder. 203.

Hamingor (hamingjur), fylgior, kvinnliga skyddsandar. 25, 225.

Hamskerper, häst. Se Gardrova.

Hangatyr, (Hángatýr), binamn till Oden.

Hannar, dvärg.

Haptagud, binamn till Oden.

Har (Hár), binamn till Oden.

Harbard (Hárbarðr, gråskägg), egentligen ett Odensepitet, men som Loke tillägnade sig vid ett i dikten Harbardsljod omtaladt tillfälle, då han dref gyckel med Tor. Denne befann sig i Jotunheim på återväg till Elivågor, då han såg framför sig ett sund och på andra sidan detta en färjekarl med en båt. Sundet var en genom trolldom vållad synvilla (en *velafjörðr*). Färjekarlen, som hade utseendet af en yngling, var Loke. Tor, som kan vada äfven genom de djupaste vatten, ville hellre, då han såg färjekarl och färja vara till hands, begagna sig däraf; han ropade på färjemannen och tillkännagaf sin önskan, och nu uppstod ett samtal, hvarunder Loke uppträdde på det försmädligaste och retsammaste sätt mot asaguden. Då denne frågar, hvad han heter, svarar han, ehuru han har en ynglings utseende, »Gråskägg», och i denna gäckande ton fortsätter han. -- I motsats till den verkliga Harbard-

Oden, kallas Loke i en skaldestrof »svekfjärdens Harbard» (*Hárbarðr velafjarðar*), och gudaförsmädande tal liknas vid en skrånande sjöfågel, som flyger ut från »svekfjärdens Harbards tandgård».

Hardgreip, jättemö, Haddings ledsagarinna, dotter af Haddings fosterfader Vagnhöfde. 192, 193, 199, 200, 201.

Harlung, frände till Halfdan. 203.

Hate, ulfjätte, månens förföljare (Hate månegarm) har sitt tillhåll i järn-skogen. Kallas Rodvitners (*Hróðvitnir*) son. 223, 240, 243, 244.

Haugspore, uppräknas bland de konstnärer i Dvalins flock, som deltog i tåget från Svarins hög till Aurvangalandet.

Have (*Havî*), binamn till Oden.

Hedin, namn bildadt af namnet Had (*Höðr*, dativ. *Heði*). I hjältesagor, som hämtat sitt stoff ur myten om Had, uppträder en konungason med detta namn.

Heid (*Heiðr*). Under detta namn uppträdde Gullveig, när hon kringvandrade i Midgard och där utlärde trollkonster. 51.

Heidraupner, binamn till Mimer.

Heidrun. 1) ett demoniskt nattväsen i getskepnad; 2) i

dikten Grimnersmal »den klara ström» (af *heiðr*, klar och *runi*, ström) af mjöd, som fyller dryckeshornen i Valhall, symboliserad som en get, som när sig i det saftrika trädets (världsträdets) krona.

Heimdall, den rene eldens gud. Har binamnen Skef, Rig, Stigande,

Rate, Gullentanne, Hallenskide, Vindler, Rut. 16, 23, 26-32, 39-41, 49, 73, 88, 90, 102, 117, 118, 154, 157, 185, 193, 201, 211, 241, 244.

Heiptor, kvinnliga straffandar, väpnade med törnegissel. 229, 233.

Hel. 1) dödsriket, i synnerhet dess lycksalighetsängder; 2) ödes- och dödsdisen Urd. I kristen tid, då det hedniska dödsriket ansågs vara helvetet, fick Nifelhelsväsendet Leikin namnet Hel. Så i prosaiska eddan, medan i den poetiska Hel städse betyder dels Urd, dels underjordens lycksalighetsrike, där Urds och Mimers källor äro belägna. 8, 51, 224, 226-233, 236, 245.

Helblinde, vattenjätte, Lokes broder. 42, 241.

Helge Hjörvardsson. Med fritt begagnande af stoff ur Baldersmyten har en dikt blifvit i kristen tid författad, hvars hjälte bär namnet Helge Hjörvardsson och är skapad efter Balders förebild.

Helge Hundingsbane. Namnet på en hjälte, hvars saga blifvit hämtad ur mytsagan om Halfdan.

Helgrindar, *Helportar*, ingångarne till underjorden. 226, 228.

Hepte, dvärg.

Hermod, binamn till Od-Svipdag.

Hervor Alvitter. I hjältesagan uppträder Idun dels under detta namn, dels under namnet Segerdrifva.

Hild (Hildir), valkyria.

Hildebrand, krigare af hildingarnes släkt och befryndad med amaler-

nas. Haddings erfarne och trogne vän. 146, 194-196, 190-201, 206, 209.

Hildeger, son af Hilder och Drott, Halfdans halfbroder. 145.

Hildegun, ljusdis, Nannas syster, Nöckves dotter, bortröfvad och gift med Ivalde och moder till Idun och andra växtlighetsdiser. 85.

Hilder («krigaren»), hildingarnes stamfader. Har äfven kallats Gunnar (krigaren).

Hildesvin (*Hildisvini*), binamn till galten Gullenborste, äfven kallad Slidrugtanne.

Hildingar. 29, 144, 194, 195, 199.

Himmelsvärnet (*Himinbjörg*), det af Heimdall skyddade fästet vid Bifrosts norra broände 41, 45, 185. *Hjalmbäre*, *Hjälmbäre*, binamn till Oden.

Hjalmtrimul, *Hjältrimul*, valkyria.

Hjuke, Ivaldes son, som med sin syster Bil vardt upptagen till månen. 85, 86.

Hjörvard. 1) binamn till Oden 2) binamn till jätten Eggter. Hjörvard betyder, likasom Eggter, svärdvaktare.

Hoddgoda, en skattkammnare i Mimers rike. 233.

Hoddmimer, densamme som Mimer.

Hoddraupner, binamnmm till Mimer.

Hovvarpner, hästen, som gudinnan Gna rider.

Holt, Mimers lund.

Hornbore, dvärg.

Huge, personifikation af tanken. 58

Hugin, den ene af Odens korpar. Den andre är Munin. 19, 87, 102.

Hunkriget kallas det krig jättarne företogo mot Asgard, medan vanerna härskade därstädes. 204.

Hvedrung, binamn till Loke.

Hvergelmer (»Kittelbrusaren»), den på Nidafjället under världskvarnen belägna källa, som vattnar världsträdets nordliga rot. 5-8, 10, 14, 27, 38, 44, 46, 88, 151, 231, 234, 241.

Hymer, jättehöfding, gift med asaguden Tyrns moder. 22, 39, 46.

Hyndla, namn på en jättemö. Hyndluljod kallas en i poetiska eddan intagen genealogisk dikt, bestående af hedniska brottstycken med tillsatser från kristen tid. Främst bland dessa tillsatser är diktens själfva inklädnad, enligt hvilken Fröja uppsöker den i mytiska släktförhållanden hemmastadda jättemön Hyndla, för att bedja henne vittna i ett arfsmål mellan Fröjas älskling Ottar (Od-Svipdag) och en Angautyr.

Hyrr (den glädjerike), en af salarne i Asgardsvallen.

Hyrrokin (den eldrökta), binamn till den tre gånger brända och pånyttfödda Gullveig.

Häfring, personifikation af böljan.

Hängekäft (*Hengikjöptr*), en jätte, som skänkte Frode stenarne till hans

Grottekvarn. Äfven en jättinna med detta namn omtalas.

Härfader, Härjafader, Oden.

Härfjätter (Herfjötur), valkyria, som åstakommer panik.

Härjan, binamn till Oden.

Härteit, binamn till Oden.

Höd, se *Had*.

Hödbrodd, binamn till Egil.

Högne, son af Gjuke. 200.

Höner, Odens broder. Har binamnen *Vee*, *Långben (Lángifotr)* och *Träskkonung (Aurkonungr)*. 9-11, 15, 17, 24, 25, 94, 96, 98, 181, 183, 184, 236, 239, 246.

Hörn, binamn till Fröja.

*

I.

Idaslätterna. I tidernas morgon arbeta gudarne och urtidskonstnärerna på Idaslätterna, slöjda verktyg, smida, timra och bygga. I världsförnyelsen samlas de öfverblifne gudarne där kring Balder. 12, 246.

Ide, binamn till Ivaldes (*Idvaldes*) son *Slagfinn-Gjuke*.

Idun, Ivaldes dotter, Valands halfsyster och käresta, därefter Brages maka och asynja, ägarinnan af gudarnes föryngringsmedel. 23, 38, 43, 97, 98, 102, 103, 122, 125, 128-130, 142, 161.

Imbrecke, son af Harlung. 203.

Imd, jättemö, en af Heimdalls nio mnödrar.

Indride, binamn till Tor.

Inge, binamn till Svipdag, se Yngve.

Ingevoner, nordgermanerna.

Ingunar-Fröj, densamma som vanaguden Fröj.

Ire, dvärg.

Isolf, binamn till Egil.

Ivalde, alffurste. Födde med en ljusdis, Hildegun, växtlighetsdiserna Idun, Auda och andra svanemör; med en jättinna

sönerna Valand, Egil och Slagfinn. Var med sina söner gudarnes edsvurne väktare vid Elivågor, tills han bemäktigade sig det i mån-skeppet förvarade mjödet från källan Byrger och därmed vardt gudarnes fiende. Fientligheten mellan asarne och deras skyddslingar å ena sidan, samt Ivalde och hans ättlingar å andra fortgår genom flere släktled: först faller Ivalde själf i denna kamp; därefter hans söner Valand och Egil; därefter Egils son Od-Svipdag och dennes son Asmund. I hjältesagan, där Ivaldes ättlingar uppträda under namnen niflungar och gjukungar, fortgår kampen mellan dem å ena sidan samt å andra amaler och budlungar, som höra till Halfdans af asarne gynnade släkt.

Ivalde förekommer i gudasagan och hjältedikten under flere namn och epitet, såsom Geirvandil, Geirvadil, Vade, Allvalde, Andvalde, Ölvalde, Svigder (Svegder), Svidur, Ölmod, Sumbl Finnkonung, Vid-

finn, Finnalf, Laudver.

Af dessa namn bilda Ivalde, Allvalde, Audvalde, Ölvalde så till vida en grupp för sig, som de alla hafva till bestående sammansättningsdel valde (*valdi*), mäktig, ett epitet, som bevarat sig ur gudasagan in i de hjältesagor, där Ivalde återuppträder under namnen Valthari, Walther, Valdere o. s. v. och där enskilda moment af myten om honom behandlas.

En annan grupp bildar namnet Ölvalde med Ölmod, Svigder, Sumbl Finnkonung. Samtliga namnen i denna grupp hänvisa till deras bärares egenskap af en i myten om mjödet uppträdande personlighet. Svigder betyder »stordrickare» och Sumbl är ett synonym till »öl», »mjöd».

Namnet Sumbl Finnkonung knyter sig på samma gång till en tredje namngrupp: Finn, Vidfinn, Finnalf. Ivalde, såsom höfding och väktare vid Elivågor, som skilja Jotunheim från Midgards nordligaste delar, föreställdes i myten såsom härskare öfver dessa ängder, kända under benämningen Svitiod det stora eller Svitiod det kalla och bebodda i söder af den nordligaste germanstammen, svearne, och ofvanför dem af »skridfinnarne», finnarne. I myten var således Ivalde den förste härskaren öfver svearne och finnarne. Härifrån hans benämningar Svidur, Svidrer, Finnkonung, Finn, Vidfinn och Finnalf. Härmed står säkerligen också i förbindelse, att hans ättlingar, Valand, Egil, Slagfinn, Skade, Ull och Svipdag

skildras som utmärkta skidlöpare. Den än i dag bland nordgermanerna fortlefvande föreställningen, att bland finnarne och lapparne finnas utomordentliga trollkarlar, som genom hokus pokus mäktas åstadkom-

ma storm och oväder, har sin rot i myten om Finnkonungs son Valand, som åstadkom fimbulvintern. Den likaledes ännu icke utdöda föreställningen, att bland finnarne finnas de som hafva insikter i en hemlighetsfull läkekonst, torde likaledes ha sitt ursprung i myten om Valand, som skänker Idun »gudarnes läkemedel mot åldrandet» och ännu i den tyska traditionen är ihågkommen som en märkvärdig läkare. Myten om Ivaldes höfdingsskap öfver svearne har fortplantat sig dels i hedniska källors uppgifter därom, dels i den kristna Ynglingasaga, där hans namn Svigder (Svegder), närmast efter de rena gudanamnen Oden, Njord, Yngve Frøj och Fjölner, ställes i spetsen för ynglingaätten och efterföljes af Vallande (Vanlande), hvilket namn är en korruption af namnet Valand. Den strof ur hednaskalden Tjodulfs dikt »Ynglingatal», som anföres i Ynglingasaga om Svigders död, är en trogen beskrifning på Ivaldes död, sådan den i myten skildrats, och i strofen om Vallandes död kan man ännu igenkänna myten om Valands. Dennes egenskap af fimbulvinterns upphofsman har i Ynglingasaga »historierats» i den form, att han hade »vintervist i Finland hos Snö den gamle» och där fick dennes dotter Drifva.

Ivaldes binamn Geirvandil och Geirvadil tillkomma honom såsom mytens förnämste spjutkämpe (*Geirr* betyder spjut). Epitetet Geirvandil har sin parallell i epitetet Örvandil, som tillkommer Ivaldes son Egil, bågskytten. Binamnet Geirvadil knyter sig på samma gång till Ivaldes binamn Vade, som hänvisar på hans egenskap af väktare vid Tors vadställe öfver Elivågor. Såsom vadare har Ivalde själf blifvit skildrad i Vilkinasaga, där han bär sin unge son Valand öfver ett sund.

Man behöfver blott erinra sig, att Ivalde i myten varit skildrad som

spjutkämpe, härskare öfver svear och finnar och väktare vid Elivågors vadvadställe, samt att han spelat en roll i mjödmyten för att finna förklaringen till samtliga dessa binamn. 10-12, 23, 40, 46-48, 85-91, 94, 191, 192, 196.

Ividja, benämning på Valands dotter Skade.

Iving (Ifing), benämning på lufthafvet. Säges i dikten

Grimnersmal vara en å, som aldrig fryser och som skiljer gudarnes land från jättarnes.

*

J.

Jalk (Jálkr) Så kallar sig Oden, då han besöker Asmund Svipdagsson. 207.

Jare, dvärg.

Jarl, epitet till Sköld-Borgar.

Jord (Jörd), binamn till Frigg.

Jormungand (Jörmungandr), Midgardsormen.

Jormungrund (Jörmungrund), underjorden. 19, 87, 243.

Jormunrek (Jömmunrekr), binamn till Gudhorm, sedan han blifvit stor-konung.

Jotunheim (Jötunheimar), jättelandet norr om Elivågor. 11, 18, 21, 22, 32, 36, 38, 45-47, 61, 62, 70, 72, 80, 82, 83, 87, 101, 109, 132, 134-139, 154,

170-172, 200, 221, 241, 244, 245.

Järavallarne (Jöruvellir), Aurvangalandets (sydligaste Skandinaviens) gränsvall mot hafvet. 115.

Järnsaxa, Magnes moder och en af Heimdalls nio mödrar 36.

Järnskogen (Járnviðr), en i de nordligaste och östligaste ängderna belägen skog, uppfylld af fasor och trolldom, tillhåll intill Ragnarök för Gullveig-Angerboda, Eggter, Hate och andra »Fenrers fränder». 100, 107, 174, 205, 219, 223, 240, 241, 243, 244.

Järnvidjor, enligt pros. eddan benämning på de jättinnor, som uppehålla sig i Järnskogen.

Jättar, innevånare i Jotunheim.

Jökul, namn på en frostjätte.

*

K.

Kare (Kári), en vindjätte.

Karl, 1) binamn till Oden; 2) epitetnamn till det fria ståndets stamfäder. 29.

Karmt, älf, öfver hvilken Tor vadar på väg till domareplatsen vid Urds brunn. 228.

Kerlaugar, två älfvar, öfver hvilka Tor på sina färder till Urds brunn vadar. 228.

Kile, dvärg.

Kjalar, binamn till Oden. 208.

Kolga, personifikation af böljan.

Koll, jätte, dödad af Egil. 66

Kon, binamn till Halfdan, den förste konungen.

Kvaser, personifikation af mjödet, ursprungligen ett af namnen på Mimers källa. Poesien kallas i ett strof af Einar Skalaglam »Kvasers saft». En i kristen tid diktad berättelse i pros. eddan säger, att när asar och vaner slöto fred, bekräftades detta därmed, att de spottade i ett kar och skapade, till ett försoningsmärke, af spotten en man vid namn Kvaser, som var utomordentligt vis, men föll offer för två dvärgar, Fjalar och Galar, hvilka, när de voro hans värdar, dödade honom, läto hans blod rinna i ett kar, blandade det med honung och däraf gjorde skaldemjödet. Denna pseudomyt om »försoningsmärket» Kvaser har sin enda grund däri, att en halfstrof af Einar Skalaglam blifvit missförstådd eller afsiktligt misstolkad af pseudomytens tillverkare. Jämför Son.

*

L.

Lack, (*Hlökk*), valkyria.

Ladgun Svanhvit, benämning på Slagfinns svanemö Auda, Ivaldes dotter, Iduns syster.

Laudver, *Lödver* (*Hlaudverr*), binamn till Ivalde.

Laufey, Löfö (Laufey), Lokes moder, äfven kallad Nal (*Nál*) 42.

Leifners eldar, en underbar dryck. 193.

Leiftraser, den i Mimers lund boende stamfadern till en följande världsålders människosläkte. 105, 112, 162, 233, 246.

Leikin, Lokes dotter, sjukdomsandarnas drottning. I kristen tid förblandad med Hel (Urd, ödes- och dödsdisen). 51, 175, 195, 222, 226, 235.

Leipt (Leiptr), en älf, som med klart och skinande vatten, vid hvilket eder svärjas, genomflyter underjordens lycksalighetsfält. 233.

Lerbrimer, binamn till Ymer.

Lessö (Hlésey, Hléssey). På en ö med detta namn kämpade Tor, enligt Harbardssången, en gång med »bärsärkabrudar», jättemör, som »förvillat allt folket» (genom att vid soluppgången sänka ön i hafvet och vid solnedgången låta den stiga upp igen?). De sökte sönderslå Tors skepp, som han dragit upp på land och ställt där under kaflar; de angrepo honom med järnklubbor och hade drifvit Tjalve på flykten. Äfventyret måste hafva tilldragit sig vid den tid, då vid fimbulvinterns aftagande Norden åter nybyggdes, och Tjalve, beskyddad och understödd af Tor, återbefolkade öarna i de skandiska farvattnen.

Äfven i hjältesagan spelar Lessö en roll. På valkyrian Sigruns fråga, hvarifrån Helge Hundingsbane kommit med sina skepp, svarat han, att han och Hamal hafva sina hem på Lessö. Äfven detta antyder, att Lessö omtalats i den mytiska berättelsen om Nordens återkolonisering, ty Helge Hundingsbanes saga är en omarbetning af episoder i myten om Halfdans tåg mot Norden vid fimbulvinterns slut och hans

seger öfver hjältarne från Svarins hög.

Hjälte-dikten »Oddruns klagan» låter gjukungen Gunnar falla i ett för honom å Lessö ställt försåt, där budlungen Atle kastar honom i en ormgrop.

Äfven i pros. eddans fritt diktade berättelser har Lessö fått en plats. Där »bodde den man, som heter *Ægir* eller *Hlér*», och som drog till Asgard i Asialand för att göra bekantskap med Oden och hans trojaner. 147.

Lidskjalf, asarnas utsiktstorn. 18, 100, 102, 130, 157, 165, 216, 242.

Liv (*Líf*), den i Mimers lund skyddade ungmö som skall varda stammodern till den kommande världsålderns dygdiga människosläkte. 105, 112, 162, 233, 246.

Lif (*Hlíf*) en av diserna i Fröjas omgifning, sannolikt en af hennes syst-rar. 158.

Lin (*Hlín*), 1) binamn till Frigg. 2) enligt pros. eddan en asynja, som tjänstgör hos Frigg.

Lit (*lax*), 1) binamn till Loke; 2) dvärghamn.

Loddfafner (*Loddfáfnir*), binamn till Had. Flere drag ur sagan om Sigurd Fafnersbanes ungdomsäfventyr äro hämtade ur myten om Hads. I sången om Fafner säges det: »I forna dagar

trodde folk, att en döende mans ord mäktade mycket, om han förbanade sin ovän vid dennes namn». När den af Sigurd till döds sårade Fafner frågar sin unge baneman hvad han heter, svarar fördensku'll denne: »jag heter Trögdjur» (*gaufugt dýr*, ej »härligt djur», såsom man

hitintills öfversatt det), detta med anspelan på Fafner själf, som största delen af dygnet låg orörlig på sin skatt. Sigurd icke blott döljer till en början sitt eget namn, utan väljer ett, som är tillämpligt på frågaren, för att den väntade förbannelsen skall falla tillbaka på honom. Äfven i Vilkinasaga uppträder en hjälte, Heimer, som uppkallat sig efter en drake, hvars baneman han blifvit. Detta förklarar, hvarför i Havamal en asayngling med det egendomliga drak- eller ormnamnet Lodd-fafner uppträder. Han befinner sig i Odens sal och emottager från denne råd och förmaningar, hvilkas innehåll med bestämdhet hänvisar till myten om Had. Att Had kunnat benämnas Loddfafner har då sin grund däri, att han, som skildras som en utmärkt jägare, dödat en drake och kallat sig Loddfafner under samma förhållanden som Sigurd kallade sig *gaufugt dýr*. Loddfafner har dubbelbetydelsen af »raggig orm» och »trög orm» och kommer således betydelsen af *gaufugt dýr* mycket nära. -- Äfven i sången om Segerdrifva är Had, icke Sigurd, den ursprunglige hjälten.

Lodun (*Hlóðyn*), binamn till Frigg.

Lodur, en af Odens bröder, äfven kallad Vile. 9-11, 13, 15, 16, 24, 25, 184, 232, 236.

Lofn, asynja. Enligt pros. eddan är hon god att åkalla af älskande, hvilkas förbindelse är förbjuden eller annars omöjliggjord. För deras bästa använder hon den inflytelse hon äger på Oden och Frigg.

Loge, personifikation af elden i förstörelsens tjänst och som sådan tillhörande Surts husfolk. I kristen tid gjordes Loge till son af Fornjot och broder till Vatten och Vind (*Hlér* och *Kári*). 55, 57.

Loke, den af Oden i Asgard upptagne jätten, son af Farbaute och Lau-

fej. En af mytologiens mest betydande personligheter, i förening med Gullveig det ondas princip och karakteriserad med ett psykologiskt skarpsinne och en humor, som sakna motstycke. Det förfärliga och det komiska äro i honom sammansmälta till

ett. -- Loke uppträder under binamnen Lopt, Hvedrung, Harbard, Becke (Bicke), Blind bölvis. 11, 22, 36-38, 41-43, 50-55, 57, 61, 62, 66, 67, 71-80, 91-99, 103, 106, 109, 110, 113, 164, 174, 175, 180, 181, 183, 184, 189, 192, 194, 195, 198, 202, 203, 207, 215-220, 230, 241, 243, 244.

Lone, dvärg.

Lopt, 1) binamn till Loke ; 2) epitet till Valand som gudafiende betraktad och synonym till Valands binamn *Byr* och *Gust* (storm, vind).

Lora (*Hlóra*, *Lóra*). Pros. eddan har bevarat spår af en myt, enligt hvilken Tor vardt, likasom Tyr, under fredsåldern anförtrodd åt jätteväsen att uppfostras. Fosterföräldrarna kallas Vingner och Lora; men de måtte hafva brutit mot sin fosterföräldraplikt och sökt svika den sedan för jättevärldens så farlige Tor, ty denne drap vid tolf års ålder dem båda. En liknande myt förtäljes om Indra, den med Tor identiske ljungeldsguden i Rigveda. Sin äldre hammare, den af stent slöjdade, måtte Tor hafva medfört från dessa fosterföräldrars hus, ty hammaren kallas i Vaftrudnersmal för Vingners. 22, 46.

Lorride, *Loride* (*Hlórríði*, *Hlóriði*), binamn till Tor.

Lyngve, den holme i Amsvartners haf, där Fenrer, Loke och andra »världsfördärfvets söner» ligga bundna intill Ragnarök. 215, 218, 230, 236, 240, 241.

Läbard (*Hlæbarðr*), binamn till Valand.

Läding, bojan, hvarmed Fenrer vardt bunden.

Lärad (*Læráðr*), binamn till världsträdet.

Lättfote (*Lettfeti*), en af asarnes hästar. 228.

*

M.

Madgun, underjordsdis, som vaktar Gjallarbron. 163, 164.

Magne, son af Tor och Järnsaxa. Öfverlefver världsbranden och ärfver jämte sin broder Mode, Tors hammare. 36, 245, 246.

Manheim, *Manheimar*, den del av världen, där Oden och asarne hade sin tillflykt, när Vanerna härskade i Asgard. 189, 193.

Mardall, *Mardöll*, binamn till Fröja med anledning af hennes vistelse i hafvet hos den förvandlade Svipdag. 210.

Marmennil, hafsmanen. Isländska sagor från kristen tid omtala marmenniln som klok och framsynt, men tystlåten. Det skall vid mer än ett tillfälle ha lyckats sjöfarare eller fiskare att fånga marmenniln, som då, mot löfte att åter varda släppt i hafvet, låtit förmå sig att förutsäga tillkommnande ting.

Megingjord (*Megingjörð*), Tors starkhetsbälte.

Meile, asagud, densamme som Balder. Tor berömmar sig vid ett tillfälle af att vara Odens son och Meiles broder. Den blide Höner jämföres i ett af sina epiteter (Fotmeile) med Balder. »Vapenregn» kallas dels »Meilregn», dels »Fals regn», med hänvisning på det »vapenregn»,

hvari Balder stod, då gudarne sköto, kastade och höggo på honom.

Menglad (*Menglaðr* och *Menglöð*, smyckeglad), binamn till Fröj och Fröja. Epitetet nyttjas äfven i pluralis och afser då dem gemensamt.

Menja, jättemö. Se *Fenja*.

Midgard, den mellersta, åt människosläktet upplåttna, af oceanen omgifna delen af jordskifvan. 11, 14, 15, 18, 21, 24, 27, 36, 46.

Midgardsormen, en af Lokes och Gullveigs söner. Kallas äfven *Jordmungand* 51, 63, 242, 243, 245.

Midvitner, *Mjödvitner*, densamme som *Fjalar*, hvars son *Oden* fällde, då han bemäktigade sig det hos *Surt* förvarade mjödet.

Mimer, underjordshärskaren, världsträdets bevarare, visdomskällans väktare, den andliga odlingens upphof, *Odens* morbroder, höfdingen öfver naturkonstnärerna eller urtidssmederna. Hans binamn äro *Narve*, *Nidhad* (»underjordsväsendet»), *Nide*, *Brimer*, *Modsogner*, *Baugregin*, *Asvin* (*Asviðr*), *Fimbultul*, *Alfrek* (*Elberich* d. ä.), *Hoddmimer*, *Hoddraupner*, *Gudmund*. 6-13, 22, 23, 27, 30, 32, 78, 85, 91, 102, 105, 106, 108, 109, 123-128, 133, 150-152, 163, 168, 180-185, 189, 212, 228, 231, 233, 239, 241, 242, 246.

Mimerträdet (*Mímameiðr*), världsträdet. 6.

Mist, valkyria.

Misteltein, egentligen pilen, hvarmed *Balder* dödades, sedermera svärdsnamn. Bär i likhet med *Valandssvärdet* binamnet *Gambantein*, »hämdetenen». 110.

Mjölner (Mjöllnir), gemensamt namn för de båda hammare,

hvarmed Tor uppträder i myten. Den äldre hammaren, som kallas »Vingners Mjölner», var af sten och hade sannolikt förut tillhört nämnde jätte, Tors fosterfader. Den yngre, som var af järn och splittrades af Valandssvärdet, smiddes af Sindre. Se Vingner. 46, 71, 74, 75, 78, 83, 84, 92, 130, 173.

Mockerkalve (Mökkrkálfi), lerjätten, som fälldes af Tjalve. 82, 83.

Mode, Tors son, Magnes broder. Se Magne. 36, 245, 246.

Moder, de högättades stammoder. Se Fader.

Modin, Dvalins häst. 185.

Modsogner, binamn till Mimer.

Moin (Móinn), symbolisk benämning på en af de ormar, som gnaga världsträdets rötter.

Morgon (Morginn), binamn till Delling, morgonrodnadsalfen.

Morn, själavåndans sjukdomsande. 10.

Mundelföre, binamn till Odens broder Lodur-Vile. 16.

Munin (Muninn), den ene af Odens korpar. 19, 87, 102.

Muspel, Muspelsheim. Prosaiska eddan antager, att den sydliga delen af Kaos, hvarifrån värmen kom, hette Muspelsheim, och ställer Muspelsheim i motsats till Nifelheim, urköldens rike. Antagandet är oriktigt. Ordet Muspel har betydelsen världsfördärfvet, världsförstörelsen. 230, 236, 243.

, världsfördärfvets söner, kallas de onda väsen, som å skeppet Nagelfar följa Loke från holmen Lyngve i Amsvartners haf till valplatsen, där Ragnarökstriden förestår. 230, 236, 243.

Mysing, sjökonung. Se Fenja.

Måne (Máni). Månguden är densamme som luftkretsväktaren Gevar, Nannas fader, äfven kallad Nep och Nöckve. 13, 16, 18, 85, 86, 107, 148.

Månegarm. Se Hate.

Märingaborg, den flyktige Haddings vistelseort. 194-198, 200, 202, 206.

Mörkveden, en i jättevärlden belägen skog, sannolikt densamme som Järnsko-gen, Järnveden.

*

N.

Nabbe, urtidskonstnär, som jämte Dain smidde galten Gullenborste-Hildesvin. Nabbe är sannolikt densamme som Dvalin, som annars plär nämnas jämte Dain.

Nagelfar, det af dödes naglar byggda skeppet, hvarpå Loke med Fenrer och Muspels söner begifver sig till Ragnarökstriden. 230, 241.

Nagelfare, vanagud, som med Natt föder Njord.

Nagrindarne, naportarne, Nifelhelsportar. 234.

Naín (Nainn), dvärg.

Nal (Nál), densamme som Laufej, Lokes moder.

Nanna, måndis, Nöckves dotter, Hildeguns syster, Balders maka. Bland tyskarne har hon haft binamnet *Sinhtgunt*, »den som kämpar sig sin väg fram under natten». I sången om Helge Hjörvardsson, hvilken är en kristen efterbildning af Baldersmyten, kallas Nanna Svava, som i myten varit ett af namnen på hennes moder, och hon skildras där som en valkyria, »som rider genom luft och vatten». 37, 43, 107, 108, 111, 112, 162-164, 246.

Nare, Narve, Nere, binamn till Mimer.

Nastränderna (Nastrendir), en af de fördömdes pinoorter. 235, 241.

Natt (Nótt), Mimers dotter. Gudamoder. Hon föder med Nagelfare Njord; med Onar-Fjörgynn Frigg; med Delling Dag. Hon har systrar, nattdiser, som enligt medeltidssagan äro till antalet tolf. En af dem är Baduhild. 12, 13, 22, 184, 185, 234.

Nep (Nepr, Hnefr, Hnæfr), binamn till Nannas fader.

Nidafjället. Skiljer de båda underjordsrikena Nifelhel (strafforterna) och Hel (lycksalighetsriket). 8, 10, 14, 151, 184, 234, 241, 246.

Nidaslätterna, desamma som Glansfälten, Mimers rike i underjorden.

Nide, binamn till Mimer.

Nides söner, sju till antalet, »sju sofvare». 184.

Nidhad (»underjordsväsendet»), binamn till Mimer.

Nidhogg, underjordsdrake och en af de fördömdas plågoandar. Skadar världsträdets rötter. 234, 235.

Nifeiheim, Nifelhel. 5, 8, 10, 41, 51, 86, 87, 100, 101, 109, 169, 175, 201, 214, 226, 234, 235, 241, 243.

Niflungar, Ivaldesläktens medlemmar.

Nikar, Nikud (*Hnikarr, Hníkuðr*), binamn till Oden.

Njarer, Mimer-Nidhads söner och kämpar.

Njord, gud af vanernas släkt, Friggs halfbroder, Fröjs och Fröjas fader, rikedomens, handelns, sjöfartens gud. 22, 23, 38, 39, 74, 94, 98, 99, 134, 142, 154, 155, 161, 165, 174-177, 181, 182, 184, 186, 188-190, 205, 242.

Noatun (»skeppens stad»), Njords odalgård i Vanaheim. 22, 40, 74.

Nore, dvärg.

Nornor, ödesdiser. De förnämsta äro Urd, Verdande och Skuld. Till nornorna höra äfven födelsediserna, fylgiorna eller hamingorna och valkyriorna. 225-233.

Noss (*Hnoss*, klenod), dotter af Fröja och Svipdag. 202.

Nye, dvärg.

Näcken. 223.

Nöckve, Nöckver, Nannas fader. Kallas äfven Måne, Öjlime, Gevar och Nep. 37.

*

O.

Od (*Óðr*), binamn till Svipdag, Egils son, Fröjas make. 120.

Oden (Óðinn), asarnes fader, Burs och Beislas son, den förnämste af den innevarande världsålderns gudar. Bär mer än hundra binamn och epitet. 6-11, 15-19, 22-25, 30-44, 46, 77, 80, 81, 85-91, 93-96, 98, 102, 103, 106, 108, 110-114, 154-156, 161-163, 174-186, 188-191, 193-195, 198, 199, 203-205, 207, 208, 211, 216, 220, 225, 229, 232, 233, 236, 242, 244, 245.

Odrörer (Oðrærir, andeväckaren), ett af namnen på Mimers källa, som också kallats Bodn, Són och Kvaser.

Ovner, 1) binamn till Oden; 2) symboliskt ormnamn.

Okolner (Ókólnir, det aldrig kalla landet), ett af namnen på Mimers underjordiska rike.

Ome (Omí), binamn till Oden.

Onar, Anar, Annar, vanagud, densamme som Fjörgynn, Friggs fader.

Ope, sjukdomsande. 10, 169.

Ore, dvärg.

Orentel (Örvandel), binamn till Egil.

Oske (Óski), binamn till Oden.

Oskopner (Óskópnir), slätte, hvarpå Ragnarökstriden står. Kallas äfven Vigrids slätt. 243.

Ottar, binamn till Svipdag Egilsson.

Otåle, sjukdomsande. 10, 169.

R.

Radgrid (*Ráðgrið*), valkyria.

Radsvinn (*Ráðsviðr*), dvärg.

Ragnarök (*Ragnarök*, *Ragnarökr*, *Ragnarökkr*), världsdomen, denna tidsålders och deras makters slut. Den häfdvunna tydningen är »gudasnymningen». 43, 44, 239-247.

Ran (*Rán*), Ögers maka, hafsjättinna. Böljorna, symboliserade som nio systrar, *Himinglæfa*, *Dúfa*, *Blóðughadda*, *Kólga*, *Hefring*, *Unr*, *Hrönn*, *Bylgia*, *Dröfn*, kallas hennes döttrar. Att drunknade stanna hos Ran är en föreställning från den kristna medeltiden. Den mytiska föreställningen var, att de drunknade delade alla andra aflidnas öde och kommo till lycksalighets- eller pinovärldar. 42.

Randgrid, valkyria.

Randver, son af Gudhorm 202.

Rane, binamn till Vale.

Raskva. Se Röskva. 47, 57.

Ratatosk (»Rates tand», jämför Heimdalls binamn Gullentanne), Heimdalls eldborr, i dikten Grimnersmal symboliserad som en ekorre (hvilken ännu i folktron gäller som ett vartecken af elden), hvilken löper från Yggdrasils krona ned till dess rötter.

Rate (»vandraren»), binamn till Heimdall.

Raun (*Hraunn*, *Hrönn*), ett af namnen på Elivågor, som också kallas

Gandvik, Vimur och Endils mo. 45, 234.

Regin, 1) namn på gudar och urtidskonstnärer, som deltog i världsskapelsen; 2) smednamn. Jämför ginnregin, Baugregin, uppregin.

>*ReginleifRegnhild*, binamn till Skade.

Reidmar (Hreiðmarr), Fafners, Regins och Utters fader. Se Andvare.

Rig, 1) binamn till Heimdall. 28; 2) binamn till Heimdalls son Sköldborgar.

Rimfaxe (Hrímfaxi), Natts häst. 13.

Rimgrimner (Hrímgrímnir), rimturs, densamme som Trudgelmer.

Rimner (Hrímnir), rimturs, densamme som Bergelmer. 43, 49.

Rimntursar (Hrímþussar), 1) den äldre jättesläkten; 2) frostjättar i allmänhet. 7, 10, 41, 234.

Rind (Rindr), aftonrodnadshärskaren Billings dotter, asaguden Vales moder. 39, 113, 114, 179.

Ringhorne (Hringhorni), Balders skepp. 23, 37, 111, 112.

Rist (Hrist), valkyria.

Rodvitner (Hróðvitnir), ulfjätte, säges vara Hates fader.

Rolf Krake, illegitim son af Halfdan. 203.

Ropt (Hroptr), Odensnamn.

Roptatyr (Hroptatyr), Odensnamn.

Rosstjuf (Hrossþjófr), jätte, broder till Gullveig. Enligt en uppgift i Saxos danska historia skall Rosstjuf hafva förutsagt Oden, att han med Rind skulle föda Balders hämnare. Dikten *Vegtamskvida* låter Oden rida ned i underjorden och väcka ur sin dödssömn en där begrafven völva, som förutsäger honom detsamma. Det antydes, att völvan är Gullveig, Rosstjufs syster. Om diktens förutsättningar äro mytiskt riktiga, hafva gudarne efter något af de tillfällen, då de förgäfves brände Gullveig, låtit å heligt ställe i underjorden, i Mimers rike, och utanför muren kring Breidablik, dit intet ondt får komma, låtit jorda häxans lämningar för att sålunda betrygga sig mot deras återupplifvande. *Vegtamskvida* angifver vidare, att hennes grift där nere varit höljd med snö -- detta, ehuru den var belägen i en ängd, dit köld och snö annars icke komma. Denna uppgift är sannolikt af mytiskt ursprung. Å den graf, som gömde »Gymers urkalla völva», har myten då låtit ett underverk inträffa af motsatt art till det, som enligt isländska

medeltidssagor timat å vissa mäns grafhögar, som stodo gröna både vinter och sommar.

Rota, Rosta (Róta, Rósta), valkyria.

Rund, valkyria.

Rungner, jätte, dödad af Tor. 77, 80-83.

Rym (Hrymr), stormjätte, en af jättarnes anförare i Ragnarökstriden. 242.

Räsvelg (Hraesvelgr, »liksväljaren»), örnjätte, stormväckare. 234.

Rögner, binamn till Valand.

Röskva, Tjalves syster, uppfostrad, som han, hos Egil, därefter Tors fosterdotter. 47, 57.

*

S.

Saga (*Sága*). Man har antagit, att den nordiska mytologien gifvit historien sin egen gudinna. Detta på grund af namnet Saga, som man trott vara identiskt med *saga*, berättelse, legend, historia. Gudinnenamnet Saga är dock i sin isländska form *Sága*, som sammanhänger med *Saegr* (»den med skummande saft»), namnet på den så, hvori Bil och Hjuke buro Byrgers mjöd, då de upptogos till månen. Bil blir därefter asynja, och Saga är densamma som hon. Om Saga heter det, att »hon och Oden glada dricka ur gyllne kärl i Söckvabäck (*Sökkvabekkr*), medan svala böljor susa däröfver». Söckvabäck (det sig sänkande skeppet, *bekkr* är en i den fornnordiska poesien förekommande skeppsbenämning) är ett poetiskt namn på månen, hvilken som skeppsladdning bar Byrgers mjöd och var »Odens vin-skepp». De svala böljor, som susa öfver Söckvabäck, äro lufthafvets. Saga är således, om icke omedelbart historiens, så likväl skaldemjödets och skaldeingifvelsens asynja, och enär historiska tilldragelser väsentligen genom diktkonsten hugfästes, kan gudinnenamnet Saga fortfarande nyttjas i den omtalade bemärkelsen.

Salgofner, binamn till Gullenkamme, hanen i Asgard, som väcker einheriarne.

Sangrid, valkyria.

Sann, binamn till Oden.

Sanngetal, binamn till Oden.

Sceaf, Scef, Skef, Skelfer, binamn till Heimdall. 28.

Segerdrifva. I hjältedikten uppträder med detta namn en dis, ursprungligen Idun.

Segerfader, epitet till Oden.

Segerhafvund, epitet till Oden.

Segertyr, epitet till Oden.

Sela, jätinna, syster till jätten Koll. Båda dödades af Egil. 66.

Sessrymner, Fröjas sal, där de af henne korade einheriarne vistas. 197, 205, 226.

Sid, underjordsälf.

Sidgrane, binamn till Oden.

Sidhatt, binamn till Oden.

Sidskägg, binamn till Oden.

Sif, Ivaldedottern, svanmö, växtlighetsdis, Egils andra hustru, som föder med honom den sedan i Asgard upptagne bågskytten och skidlöparen Ull. Sif varder efter Egils död Tors hustru och asynja. 36, 41, 43, 78, 103, 122, 130-134, 140, 141, 161.

Sigmund, binamn till Oden, Hads fader. I hjältedikten Sigurd Fafnersbanes fader.

Signe, densamma som Alvig, Almveig, Halfdans andra hustru, Had-

dings moder. Enär Saxo säger henne vara dotter af Sumbl Finnkonung, synes äfven hon ha varit en Ivaldedotter.

Sigrun. Halfdans båda hustrur Groa och Signe (Alvig) äro under detta namn förenade till en person i hjältedikten om Helge Hundingsbane, som hämtat sitt stoff ur myten om Halfdan.

Sigrunn, Sigtro, Odensbenämningar.

Sigtrygg, växtlighetsdisen Groas fader, slagen af Halfdan. 119.

Sigyn, jättinna, Lokes hustru. 218, 219.

Silvrentopp, en af asarnes hästar. 228.

Simul, Sumul, benämning på stången, hvarå Bil och Hjuke buro sån med Byrgers mjöd.

Sindre, en af Mimers konstfärdigaste söner. Jämför Dvalin. 11, 46, 78, 79, 84, 91-93, 101, 105, 106, 123-126, 184, 185, 218.

Siner, en af gudarnes hästar. 228.

Singastein, skäret, där Heimdall och Loke kämpade om Brisingamen. 209.

Sinmara (»senskarerskan»), binamn till Mimers maka, Natts, Baduhilds och andra nattdisers moder. Binamnet hänvisar till att Mimer-Nidhads drottning lät afskära Valands knäsenor. 149, 159.

Sjöfn, asynja, tillhörande Fröjas krets. Hon sörjer för att mans och kvinnas håg vändes till älskog.

Skade, Valands dotter, skidlöperska och jägarinna. Blir asynja och gift

med Njord. Är hos Oden, när denne, fördrifven från Asgard, bor i Manheim. 40, 43, 45, 94, 95, 128, 129, 141, 161, 165, 182, 216, 219.

Skagul, valkyria.

Skall, Skoll (Sköll), ulfjätten, som förföljer solen. 223.

Skeidbrimer, en af asarnes hästar. 228.

Skelfer, binamn till Heimdall. Se Sceaƿ.

Skidbladner, det skepp, som Ivaldes söner gjorde åt Fröj före brytningen mellan dem och gudarne. 77, 134, 142.

Skilfingaätten, densamma som ynglingaätten. 29.

Skinfaxe, Sols häst. 13.

Skirner, binamn till Od-Svipdag.

Skjalf, binamn till Fröja.

Skogsrån. 222.

Skridfinnar, se Ivalde. 48.

Skrymer, binamn till Surt. 54, 57, 58, 88.

Skuld, norna, Urds och Verdandes syster, valkyriornas anförarinna. 7, 8, 225, 226.

Skäggald, valkyria.

Skävad, en af gudarnes hästar. 228.

Sköld (Skjöldr), son af »Fader» och »Moder». Tillika son af Sceƿ-Heim-

dall och dennes efterträdare som höfding i Aurvangalandet. Gift med Drott och fader till Halfdan. Själ den förste jarlen och domaren varder han sålunda den förste konungens fader och sköldungarnes stamfader. Binamn: Borgar, Ríg II, Domar, i tyska dikter Berchter, hos Jordanes Berigo. 29-31, 114-121, 143 -145.

Sköldungar, ättlingar af Sköld. 29.

Slagfinn, Ivaldes son, Valands och Egils broder, Audas (Ladgun Svanhvits) make, gjukungarnes stamfader. Binamn: Ide, Hjuke,

Tackrad (Dankrat), Irung, Adrian, Geld, Hengest, Gjuke. 11, 99, 101, 162, 198, 202.

Sleipner, Odens åttafotade häst. 33, 77, 80, 81, 95, 110, 162, 166, 167, 186-188, 193, 228, 245.

Slid, underjordsälf, som från Hvergelmer flyter till Nifelhel. 235.

Slidruggtanne, Fröjs guldgalt.

Snotra, asynja. »Hon är klok och har vackra later», säger prosaiska eddan.

Snö (*Snær*), jätte. En af symbolerna för fimbulvintern. Enligt Saxo utvandrade longobarderna från Svitiod, då »konung Snö» härskade där.

Snövar, binamn till Valand såsom fimbulvinterns upphofsman.

Sol, två vanadiser med detta namn, mor och dotter. Den senare skall efter världsförnyelsen köra solvagnen. Binamn: Sunna, Alfrödul. Jämte dessa solgudinnor omtalas soldiser, som varit deras fränkor: Hildegun och Alfhild eller Alfsol. 13, 15, 16.

Solbjärt, binamn till Egil och till hans stjärna »Örvandils tå».

Son (*Són*), ett af namnen på Mimers källa. Detta namn har gifvit pros. eddan anledning att göra Kvaser, som är ett annat namn på Mimers källa, till »försonare» mellan asar och vaner. I myten uppträder Mimer själf med försök till försoning mellan asar och vaner och faller offer för striden mellan dem. Jämför Kvaser. 231.

Strömkarlen. 223.

Sumbl (»mjödmannen») *Finnkonung*, binamn till Ivalde.

Sunna, Solgudinna. Se Sol.

Surt, underjords-eldens representant. I början gudarnes vän och samarbetare med Mimer; därefter deras fiende. Fader till Fjalar-Suttung och höfding för Suttungs söner. Siste innehafvare af Valandssvärdet, vid hvars begagnande i jättehand underjordslågorna bryta ut och åstadkomma världsbranden. Binamn: Durin, Durner, Svarthöfde, Söckmimer. 12, 241-243, 245, 246.

Suttung, Surts son, Gunnlöds fader. Hämtar före världsbranden Valandssvärdet hos dess väktare i Järnskogen. Binamn: Fjalar, Mjödviner. 52, 87, 169, 242-245.

Svadelfare, hästjätte, föder med Loke Sleipner. 75, 76.

Svafa (*Svava*), 1) Nannas moder; 2) i dikten om Helge Hjörvardsson Nanna själf.

Svafrtorin, vanagud, Njords fader, densamme som Nagelfare.

Sval (*Svöl*), underjordsälf.

Svalin (*Svalinn*), skölden, som skyddar solgudinnan mot den hetta hennes char sprider. 13.

Svanhild guldfjäder, densamma som soldisen Hildegun, gift med Ivalde (Finnalf) och moder till Idun och hennes systrar. Namnet Svanhild bäres också af Hamders och Sörles syster. 202.

Svanhvit, se Ladgun Svanhvit.

Svarang (*Svárangr*), »det tunga betrycket» eller »den tunge betryckaren», personifikation af fimbulvintern. De skandiska stammar, som fimbulvintern dref söder ut mot Aurvangalandet, och mot hvilka Tor och Halfdan kämpa först för att hejda dem vid sundet, därefter för att nödga dem tillbaka till deras fäders åter grönskande land, tills de slutligen anhålla om fred, kallas i Harbardsljod Svarangs söner. Tor framställes där som försvarande »ån» (sundet söder om Aurvangalandet) mot dem, och det heter, att de öfver ån kastade stenar på honom, förenade, som dessa stammar då voro, med alfer och jättar, hvilka senare i myten äro de egentlige, men icke de ende stenslungarne (äfven Tor och Halfdan kasta stenblock, sedan deras vanliga vapen svikit dem). Det antagande ligger nära till hands, att de erratiska stenblock, som påträffas söder om sundet och Östersjön, förklarades i hedna tid som kastade dit under fimbulvintern af »Svarangs söner».

Svarins hög (*Svarins haugr*), utgångspunkten för svearnes och deras bundsförvantes tåg mot Aurvangalandet. Saxo omtalar Svarin som en underkonung under Svitiodskonungen Sigtrygg, Groas fader, och gifver honom sju äkta och nio oäkta bröder, som, i likhet med honom själf, stupade i kamp mot Halfdan. Man kan förmoda, att alla dessa bröder varit i myten stamfäder för Svea- och Götalandsfolkens fyl-

keskonungaätter. Möjligt är också, att någon af de väldiga grafhögarna i närheten af Upsala föranledt myten i dess nordiska skepnad att förlägga den skandiska folkvandringens utgångspunkt till en grafhög. 116, 119, 145-147.

Svarthöfde, binamn till Surt.

Svidur, *Svidrer*, det binamn till Ivalde, hvilket Oden antog, när han uppträdde i dennes skepnad och beröfvade Suttung Byrgersmjödet.

Svigder, *Svegder* (»stordrickaren»), binamn till Ivalde. Under

detta namn har han, såsom i myten höfding öfver svearne, intagits i Ynglingatal. 89.

Svipal, binamn till Oden.

Svipdag. Egils och Groas son, Fröjas frälsare och make. Konung öfver nordgermanerna. Mytens älsklingshjalte. Binamn: Od (*Óðr*), Ottar (hos Saxo Otharus, delvis äfven Hotherus), Erik, Skirner, Hermod. 120, 130-142, 146-158, 160-173, 181, 184, 186, 188, 190-192, 194, 196-198, 200, 201, 205, 206, 209-212, 233, 242.

Svipul, valkyria.

Svitiod (*Svipiód*). Från urgamla tider har detta namn omfattat vida större sträckor än det egentliga Svealand. Norrut har Svitiods välde i myten ansetts sträcka sig till de mytiska Elivågor (Gandvik), som i norr var gränsvattnet mellan jättelandet och Midgard och omfattade äfven skridfinnarnes land. Ivalde Svigder är på en gång svearnes och skridfinnarnes konung, och efter den »säter», Geirvadils säter, Ysäter, som han och hans son Egil hade vid Elivågor, ha ynglingakonungar

kallats af Tjodulf »säterförsvarare». Söder ut ansågos svionerna på Tacitus' tid, i första århundradet efter Kristus, vara det härskande folket på skandiska halfön. Jag förmodar, att den skarpare skillnaden mellan namnen svear och göter tillkommit efter Tacitus' tid, och att det funnits århundraden, då dessa namn icke voro så strängt fixerade, att icke göterna också kunde kalla sig svear och svearne göter, och då på samma gång en språklig skillnad mellan namnen göter och goter ej heller förekom och äfven de nuvarande norrmännen kallade sig goter. Spår däraf förekomma ännu i dikterna. 45, 47.

Sylg, underjordsälf.

Syn, asynja. Enligt pros. eddan vaktar hon ingången till Valhall.

Syr, binamn till Fröja. 136.

Säg, *Sög* (*Sægr*), sån med Byrgers saft, som med Bil och Hjuke upptog till månen.

Särimner (*Sæhrímnir*). Se Andrimner.

Söckmimer, binamn till Surt.

Söckvabäck (»det sig sänkande skeppet»), namn på månen i dess nedgång. Se Saga. 86.

Sörle. Se Hamder.

*

T.

Tackrad (*Pakkráðr*, Dankrat), binamn till Slagfinn-Gjuke. Af Völun-

darkvida framgår, att traditionen låtit äfven Slagfinn varda fånge hos Mimer.

Tanngnyst (Tanngnióstr), den ene af Tors bockar. 36.

Tanngrisner (Tanngrís nir) den andre af Tors bockar. 36.

Teck (Þekkr), binamn till Oden.

Tivar (Tífi, Tifar), namn på gudar af högre ordning, asar och vaner. Andra allmänna gudabenämningar äro *hapt, band*.

Tjalve (Þjálf), först Egils och Groas, därefter Tors fosterson och ledsagare. Nybebygger efter fimbulvintern de skandinaviska öarna. Longobardernas saga upptog Egil under namnet Ibor och Agelmund, samt Tjalve under namnet Lamissio bland deras utvandrarehöfdingar och förste konungar. 47, 57, 58, 61, 65, 67-69, 71, 82, 83, 115, 146, 147.

Tjase, Tjasse (Þjazi). Det binamn till Valand, som i de nordiska källorna företrädesvis nyttjas om honom, sedan han förvandlat sin natur, blifvit fimbulvinterns upphofsman, jättarnes höfding samt gudarnes och Midgards farligaste fiende. 40.

Tjodnuma (Þjóðnuma), underjordsälf.

Tjodrörer (Þjóðreyrir), dvärgen, som utanför morgonrodnadsalfen Delings dörrar sjunger väckelse- och välsignelsesången öfver världen.

Tjodrek (Þjóðrekr, Tidrek, Dieterich, »storhärskaren»), benämning på Hadding, sedan han blifvit storkonung. 209.

Tjodvarta (Þjóðvarta), en af Fröjas diser.

Tjodvitners fisk (Þjóðvitnis fiskr), omskrifning för bron Bifrost. En broände kan i isländskan kallas bro-fiskstjärt (*brúar sporður*). Däraf benämningen.

Tope, sjukdomsande. 10, 169.

Tor (Þorr), Odens och Friggs son, åskans gud, jordbrukets gynnare, Sifs make, Magnes, Modes och Truds fader, Ulls styffader, Tjalves och Röskvas fosterfader. Binamn: Indride, Lorrider, Veor, Vingtor, Björn, Asabrag, Sannung, Atle, Himinsjole. 22, 23, 35, 36, 38, 39, 41, 46, 47, 52-74, 77, 78, 80-84, 89, 92, 98, 103,

116, 117, 119-121, 130, 144, 146, 147, 154-156, 161, 171, 173-175, 181, 188-191, 199, 204, 215-218, 220, 221, 228, 245.

Torgerd Hölgabrud. Enligt en kristen sägen dyrkade Hakon Ladejarl två diser Torgerd och Irpa, döttrar af sagokonungen Haloge i Halogaland. Om sägnen har någon grund, torde dessa diser hafva tillhört jarlens mytiska stamträd, som gick upp till Skade och Valand.

Torkel Adelfar, en i kristna sagor omtalad djärf sjöfarare, som dels i sällskap med konung Gorm (Gudhorm), dels på hans befallning gjorde resor upp i det nordligaste hafvet (Amsvartners haf) och besökte Lyngveholmen, Nastränderna och Mimers lycksalighetsrike. Sagorna hafva mytisk grund. Enär äfven Svipdag och Hadding enligt den mytiska herossagan gjort färder i underjorden, är det sannolikt, att den Gorm, hvarom här är fråga, varit mytens Gudhorm, och att således alla tre halfbröderna, som efter Halfdans död bekämpade hvarandra, varit omtalade som färdemän i underjorden.

Torre (Þorri, »barfrost»), frostjätte. Se Goe.

Train (Þráinn), en af urtidskonstnärerna.

Tramar, onda vättar. 10, 169.

Tride (Þriði), binamn till Oden.

Trima (Þríma), valkyria.

Trud (Þrúðr), asynja och valkyria, Tors dotter.

Trudgelmer (Þrúðgelmir), rimturs, Ymers son. 7, 16, 169.

Trudheim, Trudvang (Þrúðheimr, Þrúðvangar), Tors odalmark. 45, 84.

Trym (Þrymr), jätten, som stal Tors hammare. 72-75, 79.

Trymgjall (Þrymgjöll), ett af namnen på Asgardsporten.

Trymheim (Þrymheimr), Valands och Skades land i Svítíod det stora. 45, 94, 95, 98, 128, 129, 182.

Träl (Þræll), son af Ae och Edda. 28.

Tund (Þundr), binamn till Oden.

Tunridor, troll, som fara i luften. 33.

Turs (Þúss), 1) benämning på medlemmar af den äldre jättesläkten, de i Nifelheim boende rimtursarne och sjukdomsandarne; 2) jätte i allmänhet.

Tvegge (Tveggi), binamn till Oden.

Tyr (Tyr, Týrr), asagud, Odens son med en jättekvinna, stridsmännens gud. 22, 39, 40, 60-62, 64, 65, 98, 154, 181, 193, 199, 212-214, 244.

Töck (Þökk), den varelse i kvinnoskepnad, som vägrade att »gråta Balder ur Hel». 164.

*

U.

Ulfðalarne, de tre Ivaldesönernas vistelseort efter deras brytning med gudarne. 100, 103, 109, 110, 122, 124, 149.

Ulfrun, en af Heimdalls nio mödrar.

Ull, alfhöfding och asagud, Egils och Sifs son, Svipdags halfbroder. 38, 39, 41, 42, 45, 123, 130-140, 161, 171, 173, 180, 184, 186, 188, 190, 199, 205.

Une, en af Dvalins konstnärer.

Unn (Uðr), binamn till Njord.

Uppregin, de i underjorden hemmahörande gudomligheter, som hafva tjänster att förrätta å »upphimmelen»: Natt, Dag, Sol, Måne.

Urd (Urðr), den förnämsta nornan, ödets och dödens dis, syster till Verdande och Skuld. Binamn: Hel. 7, 8, 25, 26, 33, 102, 108, 109, 111, 113, 117, 123, 133, 134, 149-151, 157, 160, 163, 164, 178, 224-226, 228, 229, 231, 233, 241, 246, 247.

Urds källa (Urðarbrunnr), den sydliga af de tre världskällorna. Se Urd.

Urds måne. Så kallades i den kristna medeltiden ett tecken, som ansågs båda farsot och företedde sig som en måne på väggen.

Ure, en af Dvalins konstnärer.

Utgarda-Loke, densamme som Skrymer (Surt). 57, 58.

Utter, Fafners och Regins broder.

*

V.

Vadgelmer, underjordsälf, som lögnare måste under svåra pinor genomvada.

Vaftrudner (Vafþrúðnir), en gammal mångkunnig jätte, som Oden under namnet Gagnrad uppsöker för att täfla med honom i

kunskapsprof. Då Gagnrad slutligen frågar honom, hvad Oden hviskade i Balders öra, måste jätten erkänna sig öfvervunnen. 16, 45.

Vafud (*Váfuðr*), binamn till Oden.

Vagnhöfde, kämpe af jättebörd, Haddings fosterfader, Hardgreips fader. Kallas äfven Vagn och Kälke (*Kjálki*). 190-193, 199, 208, 209.

Vak (*Vakr*), binamn till Oden.

Valand, alfhöfding och urtidskonstnär, därefter jättarnes konung och »jordens värste fiende». Ivaldes son, Egils och Slagfinns broder, Iduns halfbroder. Hans namn förekommer hos olika germaniska folk i olika former. De äldsta handskriftligt dokumenterade formerna äro Valand och Veland. Andra äro Valland, Vallande, Galan, Vayland, Wieland, Verland, Völund och Velint. Völund (*Volundr*), är ett till isländska litteraturen inskränkt ljudlekande epitet, som betyder den »vehugade», »den vesinnade». I de andra nordiska landen har han aldrig varit kallad så, och ännu på 1200-talet var formen Völund icke ens på Island

allmänt antagen.

Myten om de tre konstnärsbröderna, som först äro gudarnes vänner och smycka jorden med växtlighet och gudaborgarne med klenoder, men därefter, på grund af en täflan mellan dem och en annan urtidskonstnär, varda gudarnes fiender och söka fördärfva världen, är, så långt som undersökningarna i detta ämne kunna gå tillbaka, det första eposbildande momentet i den germaniska mytologien. Den är af forn-arisk börd och återfinnes i Rigveda, samlingen af de indiska ariernas heliga sånger.

Valand har följande binamn: Tjase (*Pjazi*), Ajo, Anund (*Önundr*) och Rögner, och han uppträder dessutom i dikterna med epiteten Brunne, Asolf, Varg, Fjallgylder, Lebard (*Hlébardr*), Byr, Gust, Lopt. Af dessa binamn äro Tjase, Ajo och Anund urgamla. Epiteterna, som de stod skalderna fritt att bilda så många som de ville, hänvisa på olika moment i myten om honom. 11, 38, 40, 47, 77-80, 88, 92-104, 109-111, 114, 115, 119, 122-131, 134-137, 139, 141, 148, 149, 151-156, 161, 162, 170-172, 182, 191, 196, 243, 245.

Valaskjalf, en med silfver taklagd borg i Asgard. 157.

Vale, asagud, Odens och Rinds son, Balders hämnare. 39, 141, 181, 199, 245, 246.

Valfader, benämning på Oden.

Valgaut, benämning på Oden.

Valhall, Odens sal i Asgard. 18, 43, 44, 87, 226, 233.

Valkyrior. Nornor, som å Odens eller Fröjas vägnar kora å slagfälten

kämpar till vapendöd och föra dem genom underjorden till Asgard. 197, 225, 226, 232, 242, 244.

Vanadis, benämning på Fröja.

Vanaheim, vanagudarnes land på underjordens västra randbälte. 22, 27, 29, 242.

Vaner, den förnämsta gudasläkten jämte asarnes. 9, 17, 18, 23, 26, 32, 39, 40, 42, 94, 174-189, 192, 203-205, 242.

Var (Varr), en af Dvalins konstnärer.

Var (Vár), asynja, löftets gudinna, hvars namn åkallades, då brudgums och bruds händer lades i hvarandra. Hon vakar också öfver löftenas helighållande.

Varnerna, aftonrodnadens stridsmän, Billings salkämpar, som vaka öfver Sols hvila. 224.

Vee (Véi Vé), binamn till Odens broder Höner. 9.

Vegdrasil, en af Dvalins konstnärer.

Vegtam, benämning på Oden.

Veor (Véorr), binamn till Tor.

Veratyr, binamn till Oden.

Verdande, Urds och Skulds syster, en af de tre stora nornorna. 7, 8, 225.

Vid, binamn till Oden.

Vidar, asagud, Odens son med jättinnan Grid. 38, 45, 154, 181, 199, 216,

243-246.

Vidblain (*Vidbláinn*), en af himlarne.

Vidblinde, jätte, hvalfångare.

Vide, Vidars gräs- och risbevuxna land. 45, 243, 245.

Vidfinn, binamn till Ivalde.

Vidga, son af Valand och nattdisen Baduhild. Hjalte, kämpande på Ivaldesläktens (niflungarnes) sida. 151, 153, 196-198, 200, 208, 209.

Vidofner, gyllene hane i världsträdet, densamme som Gullenkamme och Salgofner. Tillika symbol af stjärnehimmelen och luft

kretsen. I dikten Fjölsvinnsmal, som skildrar Svipdags ankomst till Åsgard, frågar Svipdag väktaren vid porten, på hvilka villkor det är möjligt att förmå underjordsdisen Sinmara («sen-skärerskan», Mimer-Nidhards drottning) utlämna det af henne förvarade svärdet. Väktaren upplyser, att Sinmara är gripen af en svår sorg, med hvilken Vidofner har medlidande, men att hon kan varda glad igen, om en ljus skära, som ligger bland Vidofners *völur*, öfverlåtes till henne. Till den, som gör det, utlämnar hon svärdet. *Völur* betyder runda kotor, som isländingarne än i dag nyttja, att nysta trådar eller garn omkring. Nornorna, som tvinna, nysta, afnysta och utspänna de lefvande väsendenas ödestrådar, framställdes i den nordiska, såväl som i den helleniska mytologien som försedda med samma redskap för sådant ändamål som voro brukliga i hemmen, således äfven med *völur*, nystkotor. Åtminstone när det gällde personer, som Urd utkorat till att varda mäktiga och ryktbara, föreställde man sig, att denna nornornas verksamhet hade luftkretsen till sitt område, att det var i den, som de från sina

völur, nystkotor, afnystade och utspände ödenas trådar. I de första stroferna af Helgakvida Hundingsbana I berättas, att nornorna under en nattlig storm kommo till borgen, där Halfdan föddes, och tvinnade hans ödes trådar, redde väfvens varp af guld, fäste den midt under månens sal och gömde trådarnes ändar i öster och väster. (Geijer har således riktigt återgifvit en fornnordisk föreställning, då han låter sin viking höra nornorna reda sin väf i stormen, som far genom rymden.) »Vidofners nystkotor» befinna sig fördenskull i rymden, »under månens sal», hvars symbol Vidofner i själfva verket är, och de som nyttja dem äro nornorna, som där afnysta och utspänna ödestrådarne. Det bör således vara på ödestrådarnes nystkotor (stjärnorna) som Fjölsvinnsmal med sitt dubbeltydiga uttryck »Vidofners *völur*» (Vidofners kotor, Vidofners trådrullar) hänsyftar. Där dessa äro, där -- säges det -- finns åfven den lysande skära, som kan befria Sinmara från hennes sorg. Att skäran kommit i Svipdags hand och af honom öfverlåtits till Sinmara följer med bestämdhet däraf, att Svipdag återkommer från Sinmara och då har svärdet med sig. Af Saxo och af Romund Greipssons saga erfar man, att det var månguden och luftkretsväktaren (hos Saxo kallad Gevar, i Romunds saga Måne karl), som satte en hjälte i

stånd att bemäktiga sig mytens ryktbaraste svärd. Det måste således vara månguden och luftkretsväktaren, som förlänar Svipdag den lysande, bland luftkretsens nystkotor befintliga skäran. Denna, som ställes i så nära samband med ödesdisernas trådrullar, har otvifvelaktigt själf varit ett redskap, som haft afseende på ödestrådarne. Frågar man nu, hvilken den sorg är, som trycker Sinmara och som skäran kan afhjälpa, så veta vi från annat håll, att Sinmaras dotter Baduhild mot sin vilja födt med Valand en son; att Valand blifvit dödad i sin kamp med

gudarne, och att sonen har att på gudarne hämnas sin faders död. Det är denna dottersonens förut bestämmelse, som vållar Sinmaras sorg. Att den lysande skäran mäktar upphäfva denna sorg, kan, synes mig, omöjligen innebära annat, än att denna bland ödesdisernas nystkotor befintliga skära är den enda, hvarmed en af dem utspänd ödestråd kan afskåras. Sinmara varder glad igen, när den åt Vidga Valandsson tvinnade blodshämndstråden är genomskuren af skärans egg. Att Svipdag utsetts att bringa henne skäran förklaras däraf, att blodshämnden åligger honom, som är Valands brorson, om den icke längre åligger Vidga, och att plikten ej kan afvältras från denne, om icke närmaste frände frivilligt åtager sig den. 158, 159.

Vidolf, jätte, trollkarl, de mystiska völvornas upphof.

Vidrer, binamn till Oden.

Viður, binamn till Oden.

Vigrids slätt (*Vígríðr*). Ragnarökstriden hålles där. Jämför Oskopner. 45, 243, 245.

Vile, Odens broder Lodur. 9.

Vilmeid, jätte, trollkarl.

Vimur, ett af namnen på Elivågor (Gandvik, Raun).

Vindheim, världen, så långt vindarne fara.

Vindsva, symbolisk beteckning för vinterns fader. Jämför epiteten Vindkall, Vårkall och Hårdkall, hvarmed Svipdag i Fjölsvinnsmal betecknar sig själf, sin fader Egil och sin farfader Ivalde.

Vingner, jätte, Tors fosterfader, dödad af honom. 22, 46.

Vingolf, *Vängolf*, en borg i Asgard, enligt pros. eddan särskildt Asgardsdisernas.

Vingtor, benämning på Tor.

Von, den ström, som flyter ur den fängslade Fenrers gap. 215.

Vågaskär, äfven kalladt *Singastein*, skäret där Heimdall och Loke kämpade om Brisingamen. 209, 212.

Vårdträd, 223.

Väderfölnar, hök, som sitter mellan ögonen å örnen i världsträdet. Symboliskt djur.

Vän, en af Fröjas diser. 158.

Världskvarnen. 14, 16, 133, 234.

Vätt, *vättar*, lägre mytiska väsen, dels goda, dels onda.

Völund, se Valand.

Vör, asynja, omtalad som mycket klok.

*

Y.

Ydalarne (*Ydalir* »bågarnes dalar»), ett söder om Elivågor beläget land, där Egils borg var belägen. Landet är Egils son Ulls arfland. 45.

Ygg, Odensnamn.

Yggdrasil, världsträdet. 6, 8-10, 13, 17-20, 23-26, 127, 157, 184, 185, 231, 233, 239-242, 246.

Ylfingarne, mytisk höfdingeätt, närmast besläktad med hildingarne. 194, 195, 199.

Ylg, underjordsflod.

Ymer (*Ýmir*), kaosjätten. 7-10, 12, 14-16, 169, 171.

Ynglingarne, desamme som skilfingarne, svearnes höfdingeätt af mytiskt ursprung, bestående af två slutligen sammansmälta släkter, Ivaldesläkten (de egentlige och äldste ynglingarne, »niflungarne») och Sköld-Borgars släkt (sköldungarne). Ättens äldsta höfdingar utgjordes i myten af Ivalde-Svigder, hans son Valand (Vallande, Vanlande), dennes bröder Egil och Slagfinn (som vardt gjukungarnes stamfader), samt Egils son Svipdag (Ynglingasagas »Dag den vise»). Mellan Valand och Svipdag kommer Halfdan, den förste med konunganamn (Ynglingasagas Dyggve), som vid fimbulvinterns upphörande tog den skandiska halfön i besittning. Framför honom har Ynglingasaga insatt hans fader Domare (Jarl, Sköld-Borgar), och framför denne två rent allegoriska figurer, Visbur (helgedomssonen, prästen) och Domald, som representerar den af fimbulvintern förorsakade nöden. Saxo har bevarat minnet af att dessa båda ätter

under Halfdans son Haddings tid förenades genom släktskapsband och vänskap. Genom Svipdags giftermål med Fröja förbindes ynglingaätten med vanernas gudastam, och Svipdags son, sveakonungen Asmund, är hans och Fröjas son, Fröjs systerson. Därifrån benämningen »Fröjs ätteman» för en konung af ynglingaätten. »Yngves ätt» kallas denna äfven. Hvad vidkommer namnet Yngve, meddelar Heim-

skringla en riktig tradition, när den säger, att Yngve har hvarje hufvudman i den ätten kallats. I den mytiska herossagan har Svipdag burit detta namn. Jämför Ivalde. 29.

Yngve, se Ynglingarne.

Ysäter (*Ýsetr*), »bågarnes säter», den borg i Ydalarne vid Elivågor, där gudarne hade sin å Ivalde och hans söner anförtrodda utpost mot jätterne. Borgen kallas äfven Geirvandils eller Geirvadils, d. v. s. Ivaldes säter. 47, 60.

*

Ä.

Ännebrant (*Ennibrattir*), binamn till Oden.

*

Ö.

Öger, hafsjätte. 59, 60, 215.

Ökin, å.

Ölmod, binamn till Ivalde.

Ölrun, binamn till Sif.

Ölvalde, binamn till Ivalde.

Örvandil (»pilskötare»), binamn till Egil. 47, 84.

*

TILL LÄSAREN.

För första gången öfverlämnas härmed i den svenska ungdomens händer vår folkstams myter som ett sammanhängande helt. En närmare undersökning har visat, att de bildat en fortlöpande saga, hvari hvarje myt, äfven om den i sin uppkomst var fristående, blifvit införlifvad som länk i en kedja, hvilken börjar med världens, gudarnes och människosläktets upphof och ändar med Ragnarök och världsförnyelsen.

Dessa kedjans yttersta länkar sammanknytas genom myterna om världens lefnadsåldrar, om urfäderna och de händelser, som i deras dagar timade. Det första människoparet och de närmaste släktleden efter det lefva i en kulturlös oskults- och fridsålder. En af vanagudarne sändes förmänskligad till Midgard för att undervisa människorna. Han blir germanfolkets förste präst och lärare. Han efterträdes af den förste domaren (Sköld-Borgar) och denne af den förste konungen (Halfdan-Mannus). Dennes tre söner åter varda de nu i tre grenar sig skiljande germanfolkens förste stamkonungar. Med deras öden afslutas den mytiska urhistorien, men för att fortsättas i hjältedikter om deras afkomlingar, hvilka dikter utlöpa i den egentliga historien.

Alla mytologier, i hvilka berättelser om urfäder ingå, hafva ställt desse i närmaste förbindelse med gudarne. Himmels och underjordens heliga makter värna skapelsen och människorna, deras skyddslingar, mot fientliga väsen och länka, i umgänge med urfäderna, händelsernas gång. Därigenom få de viktigare mytiska tilldragelserna med nödvändighet en kronologisk ordning, emedan en sådan med nödvändig-

het råder i berättelsen om de hvarandra följande urfäderna. Gudarnes gärningar och öden under Sköld-Borgars styrelse måste hafva timat före deras gärningar och öden under Halfdans, och dessa åter före dem, som tilldrogo sig i Halfdans söners dagar. På samma sätt hafva de indiske arierna skilt mellan de händelser i guda- och människovärlden, som ägde rum före, under och efter deras urfäder Mannus' och Brigus' lefnad; de iraniske arierna mellan dem i urpatriarken Jimas' och i följande patriarkers tid; de helleniske arierna mellan dem i guldåldern under Kronos' styrelse, dem i silfveråldern, då världsspiran öfvergår till Zeus, samt dem i koppar- och järnåldrarne, liksom åter inom dessa senare mellan de mytiska tilldragelserna i Kadmos' och Jasons tider och dem, som följa hvarandra intill det trojanska krigets. När Ovidius ville besjunga alla förvandlingar, den antika mytologien omtalar, kunde han fördenskull göra detta i episk-kronologisk ordning, börjande med kaos och slutande med Caesar.

Öfver allt, där ett folk är i besittning af sagor med heligt anseende, ärfda från släkte till släkte, sammanknyta sig dessa efter hand och likasom af sig själfva, på grund af fantasi- och föreställningslivets behof af ordning och sammanhang. Det kräfves icke hög bildning för att detta förlopp skall äga rum. Hos finnar och bulgarer ha, likaväl som hos arier, arfsägner sammanlänkat sig i episka kedjor. Det fordras ej heller en utvecklad kultur i detta ords moderna mening, för att religiösa och sedliga föreställningar af öfverraskande höghet skola yppa sig i ett folks mytiska sägner vid sidan af föreställningar, som synas oss barnsliga. Det är en etnologisk erfarenhet, gjord hos olika folkra-ser, hos minkopéer och indianer såväl som hos Rigveda-ari-er och germaner, och bör minst förvåna oss hos desse senare, hvilka hedniska kultur var en poetisk. Det är gifvet, att det högsta och bästa de för-

nummo fick uttryck i deras diktkonst, särskildt i den religiösa. Det torde knappt behöfva tilläggas, att ett folks religion, när den icke föråldrats, står högre än massan af den religionens bekännare, emedan den afspeglar den idealare sidan af folkets lif.

De germaniska myterna äro af mycket olika ålder. Några af de här meddelade härstamma, såsom den jämförande mytgranskningen kan bevisa, från den fornariska tiden. Till dem höra myterna om en brytning mellan gudarne och naturkonstnärerna, en häraf uppkommen fimbulvinter och åtgärder, som vidtogos för att undan denna rädsla hvad skapelsen hade bäst för ett kommande saligt världstidehvarf. Andra myter tillhöra en långt senare tid, några möjligen hedendomens sista århundraden. Men allt eftersom de uppkommit, hafva de som nya länkar knutits till den redan för handen varande episka kedjan.

Med afseende på skälen och bevisen för riktigheten af den framställning jag här lämnar af vår mytologis epos, har jag att hänvisa till »Undersökningar i germanisk Mytologi», hvaraf första delen utkom år 1886, och hvars andra del är under utarbetning.

Stockholm i November 1887.

VIKTOR RYDBERG.

**SIBYLLINERNA OCH VÖLUSPA
SAMT
ASTROLOGIEN OCH MERLIN**

SIBYLLINERNA OCH VÖLUSPA.

I.

Den gamla sibyllan lefver ännu och har icke blifvit anspråkslösare med åren. Hon kräfver allt och får allt. Grekerna försäkrade hon, att hon bar den apolliniska ingifvelsens renaste källa i sin barm, och mängden af hellener ville icke bestrida det. Romarne sade hon, att de borde rådfråga henne under alla kommande öden, och de bevarade som heliga mysterier hennes böcker på Kapitolium. Judar och kristne förkunnade hon, att hon varit med Noa i arken och af Gud fått ingifvelsen att sia om Mose och profeterna, om Messias och hans undergärningar, om kyrkan och de yttersta tingen. Utan framgång voro hennes fordringar icke heller här, ty kyrkofäder hafva åberopat henne, medeltida hymner firat henne, kristenhetens störste konstnärer målat henne vid sidan af änglar och profeter.

Äfven på skaldekonstens område tager hon åtskilligt för sig. Hon skötar småpoeterna, och det förundrar oss icke; men de store gå icke säkra för henne. Kort efter syndafloden lät hon veta, att i en aflägsen framtid skall en skald uppträda och sjunga härligt om Ilions öden. Men, tillade hon, hvad sant han förtäljer har han af mig; det andra, och särskildt de osanna skildringarna af gudars ingripande i händelsernas gång, det har han af sig själf. Någonstädes hittar han mina profetiska böcker, upprullar och läser dem, och sedan han tillägnat sig min verskonst och mina utsagor, undangömmar han mitt verk för att världen ingenting må veta därom. *Oracula Sibyllina*, III, 419-432; IX, 161-169.

Hon glömde den gången förutsäga, att i en än aflägsnare framtid skall i det yttersta Thule en siare sjunga om ett annat och större Ilion: himmelens och jordens -- om dess grundläggning, guldålder, förfall, undergång och återställelse; samt att äfven han skall dessförinnan hafva funnit hennes böcker och ur dem tillägnat sig väl icke hennes verskonst, men hennes kompositionskonst, tankar och profetior.

Hvad hon då försummade är nu godtgjordt. Äfven Völuspas författare lär hafva af sibyllan lånat det mesta och bästa han har att säga. Hennes anspråk på den ädlaste dikt den nordiska hedendomens fantasi tros hafva skapat äro nu upptäckta och hafva funnit en öfvertygad sakförare i d:r teol. A. Chr. Bang, som framlagt och gifvit skäl för hennes kraf i en afhandling kallad *Völuspaa og de Sibyllinske Orakler*.

Den främsta Eddasången har således fallit i samma vida sköte, hvaren den gamla damen som sin rättfångna egendom insamlat de homeriska sångerna, åtskilligt af den antika hedendomens profetior, samt den judiska religionens och den kristnas äldsta uppenbarelseurkunder.

*

D:r Bang meddelar oss, att han för åtskilliga kyrkohistoriska ändamål hade företagit sig att studera de så kallade Sibyllinska oraklen. Dessa studier medförde en oväntad upptäckt. Han fann likheter mellan sibyllinerna och Völuspa, och dessa likheter växte till ett omfång och visade sig vara af en art, som gör det otänkbart (»ganske utænkeligt»), att de kunde uppstått, utan att Völuspas författare haft Sibyllinska oraklen till källor och förebilder.

Hr Bang måste då fråga sig: hvar har Völuspas författare haft tillfälle att se och studera dessa skrifter? Skulle de hafva förirrat sig upp till

Norden kanske redan före Harald Hårfagres dagar? Det vore en föga sannolik gissning, som dessutom förutsatte, att någon här uppe då skulle varit tillräckligt hemma i grekiskan för att kunna tyda dem. Det finnes en annan förklaring. Under den sistförflutna tiden har nämligen en åsikt yppats, att flere af Eddadikterna författats bland nordmännen på Västerhafsöarna eller Irland. Ansluter man sig till denna åsikt äfven med afseende på Völuspa, förenklas och begränsas frågan sålunda: äro Västerhafsöarna eller Irland Völuspas vagga? Och då är det ingen svårighet att göra sitt val. »Irland var ju, då nordmännen gjorde dess bekantskap, ett land med en rik blomstrande kristlig odling, litteraturen hade sina många begåfvade idkare i klostren och utanför dessa, samt kunde förete så väl originalarbeten som öfversättningar. Det keltiska Irland är då uppenbarligen mellanlänken mellan Völuspa och Sibyllinska oraklen.»*Bang, sid. 23.*

Hr Bang har icke närmare angifvit tidpunkten, då Völuspas nordiske författare lefde och verkade på Irland. Men enär det var under den första hälften af nionde århundradet, som nordmännen gjorde närmare bekantskap med och satte sig fast på denna ö, så torde vi måhända utan fara för misstag kunna antaga, att hr Bang förlägger den ifrågasvarande tidpunkten till nämnda skede, helst den senare hälften af samma århundrade visar oss Irland försjunket i ett barbari, som måhända icke alldeles omöjliggjorde, men dock torde hafva försvårat sibyllinska studier.

Det är nordmännen själfve, som med rätt eller orätt beskyllas för att hafva vållat den iriska kulturens undergång. Men äfven om denna beskyllning vore grundad, hindrar det icke, att enskilde nordmän kunde hafva trädt i sympatisk beröring med den bildning, som mötte dem på

irisk mark, och ställt sig i lärjungeförhållanden till henne. Till dessa vackra undantag hörde Völuspas författare.

Det är icke blott en granskares rätt, utan äfven hans plikt att till en början ställa sig på standpunkten af den hypotes eller den upptäckt, hvars halt han har att skärskåda, för att se, huru tingen där taga sig ut. Från standpunkten af hr Bangs åsikt iakttaga vi då genast, att en öfverraskande belysning faller på Völuspaskaldens förut i mörker höljda personlighet. Hans namn förblifver

visserligen okändt, som det var; men mannen få vi sikte på, och det är honom vi främst vilja lära känna.

Till börden nordman -- och antagligen norrman, ty Völuspa är, som hr Bang säger, en »oldnorsk» dikt -- kom han måhända, i likhet med sina landsmän, med svärd i hand till Irlands kust. Men förr eller senare förmådde honom beröringen med irisk bildning att byta svärdet mot boken. Af krigaren vardt, om icke en teolog, så dock en studieidkare med en för sin tid ingalunda vanlig beläsenhet. Var han förut hedning, vardt han nu ifrig kristen och önskade verka för sina landsmäns omvändelse. Vi sakna källor, såsom naturligt är, för att bestämma hela omfånget af hans studier; men redan det kunskapsmått hr Bang uppdatat som nödvändiga förutsättningar för tillkomsten af hans Völuspa, är för hans århundrade aktningsvärdt. Han har genomgått och för sitt ändamål använt den gammaltestamentliga litteraturen, *Bang, sid. 10, 11, 12.* den nytestamentliga, *Bang, sid. 17, 18.* ej minst apokalypten, *Bang, sid. 16, 18, 19.* judiska och kristna sägner och legender, *Bang, sid. 12, 13, 19.* samt äger om den asiatisk-egyptiska sibyllinlitteraturen en så vidsträckt kännedom, att denna är i ordets strängaste mening exemplarisk i det västra Europa intill vår egen mansålder. Vi anse det åt-

minstone delvis säkert och i sin helhet sannolikt, att det, såsom hr Bang anmärker, *Bang, sid. 17.* »väl icke kan vara tal om», att Völuspaskalden skulle hafva utvidgat sina studier äfven till sådana judisk-apokalyptiska skrifter som Henoks bok, 4:de Esra bok m. fl. Ty denna hos vår nordman förmodade studiebegränsning har med afseende på Henoks bok de starkaste skäl för sig. Det finns efter Augustinus' tid icke ringaste spår däraf, att ifrågavarande bok varit känd inom den västerländska kyrkan. Inom den österländska torde efter åttonde århundradet kunskapen om henne varit inskränkt till de tre korta brottstycken Syncellus meddelat i sin kronografi.

För egen del betvifla vi, att sådana studier som Völuspaskaldens varit möjliga, utan att han hade tillägnat sig det tungomål, som den tiden icke var den högre lärdomens allena, utan äfven bildningens och beläsenhetens, nämligen latinet. Vi styrkas i vår förmodan, att så var fallet, då vi af hr Bang erfara, att han, Völuspaskalden, torde hafva varit grundligt hemma i grekiskan, ett språk, hvori ytterst få bland västerlandets lärde i nionde århundradet ägde någon insikt. Det kan synas djärft, men är det på hr Bangs ståndpunkt icke, när han antager, att vår nordman är att räkna bland desse få. Ty Oracula Sibyllina äro skrifna på grekiska, och det är, såsom vi nedanförläsa, fullkomligt säkert, att någon latinsk öfversättning af desamma icke förefunnits tidigare än året 1546. Ettdera således: Völuspaskalden måste hafva studerat sibyllinska oraklen på grundspråket, eller har han haft framför sig en i sitt slag ensam stående och sedermera spårlöst försvunnen öfversättning till något västeuropeiskt, af Völuspaskalden känt folkspråk. I det senare fallet ligger det antagande närmast till hands, att detta folkspråk varit det iriska. »På undersökningens närvarande ståndpunkt», anmärker hr Bang, kan det icke afgöras, om vår nord-

man läst sibyllinerna på grekiska eller iriska.*Bang, sid. 23. Jämför sid. 21.* Kan detta någonsin afgöras? Vi veta icke, men hr Bangs ordalag ingifver oss hoppet om en mer framskriden ståndpunkt, hvarpå detta spörsmål får sin lösning. Vi afvakta med vetgirig spänning denna ståndpunkts uppnående.

Blott några ord ännu till dem, som kunde vara benägne att finna Völuspaskaldens insikter i grekiska språket allt för osannolika. Det är sant, att de grekiska studiernas tillstånd i nionde århundradet inom västerländska kyrkan var högst beklagansvärdt och icke kunde vara annat, då till och med förbindelsen mellan den romersk-antika bildningen och det nämnda århundradet hängde på en svag tråd. Hade icke redan Gregorius den store låtit sitt prästerskap veta, att han föraktade latinet i dess klassiska form, att han för egen del aldrig brydde sig om att undvika latinska barbarismer, att han betraktade det som en skam, en ovärdighet att tvinga den himmelska ingifvelsens ord in i grammatikens regler? Hade han icke gifvit biskop Desiderius i Vienne en skrapa, därför att denne undervisade i grammatik och därvid måhända begagnade sig af de hedniske skalderna? Under sådana förhållanden måste ett än värre öde drabba de grekiska studierna, helst om man betänker, att efter Justinianus' tid, och sedan det östromerska väldet upphört i Italien, den litterära förbindelsen mellan öster- och västerlandet vardt ytterligt svag, nästan omärklig. Man vardt å ömse sidor af gränsen främmande för hvarandra, och föga är att förebrå den barbariska västern hans obekantskap med det grekiska språket och den grekiska litteraturen, när man finner, att den jämförelsevis högbildade östern lämnade den kunskap, som där förut fanns om romerska tungomålet och litteraturen, att alldeles förfalla. När den grekiske munken Maximus Planudes i trettonde århundradet öfversatte för

sina landsmän skrifter af Cato, Cicero, Ovidius och Boethius, hade han under många århundraden icke haft någon föregångare i kännedomen om eller intresset för västerlandets litterära alster. Ej under då, om i västerlandet flertalet af Hellas' och Byzans' framstående skriftställare ej var ens till namnet känt. En grekisk handskrift hade svårt att finna vägen väster ut, äfven då rykten om hennes innehåll hade nått de därvarande lärdes öra och retat deras vetgirighet. Ett bland många intyg härom bjuda oss Dionysius Areopagitens skrifter. De upptäcktes i östern omkring år 532 under den då pågående striden med monofysiterna och väckte stort uppseende, ty den föregifne författaren var Dionysius athenaren, Paulus' lärjunge, ledamoten af areopagen, och de handlade om de mest anslående ämnen: om änglaordningarna eller den himmelska hierarkien, om hennes afbild, den jordiska, om de gudomliga namnen och om den mystiska teologien. Icke dess mindre, och ehuru legenden hade sammanknutit Dionysius namn och martyrskap med kristendomens första framträdande i Frankrike, dröjde det ända till år 827, således nära tre hundra år, innan den första och enda areopagitiska handskriften kom till Frankrike, och hon kom då som en gåfva från kejsar Mikael II till kejsar Ludvig den fromme. Intet spår förefinnes däraf, att denna handskrift skulle blifvit afskrifven och spridd i det västra Europa. Man hade i stället att se sig om efter en person, tillräckligt hemmastadd i grekiskan för att kunna öfversätta henne till latinet. På den första öfversättningen följde år 867 en annan och bättre, gjord på Karl den skalliges befallning af den ryktbare Johannes Scotus Erigena, sin tids lärdeste man, och från denna öfversättning härleder sig medeltidens hela areopagitiska vetande och utvecklingen af mystiken inom västerländska kyrkans litteratur.

Men detta är endast sakens ena sida. Hon har en annan, och man har att vara på sin vakt mot förhastade slutsatser. »*Græca sunt, non leguntur*» var en regel med undantag. Samme Gregorius, hvars fientliga yttranden mot det klassiska latinet och den antika litteraturen vi ofvan anför, har i andra ställen af sina skrifter uttalat sig i annan ande. Och hvad som är af särskild vikt för vårt ämne: efter medlet af sjunde århundradet kommo tvenne vetenskapligt bildade män, Hadrianus och Theodorus, af hvilka den senare var född i aposteln Paulus' födelsestad, Tarsus i Cilicien, och således till modersmålet grek, till England, inrättade skolor där och uppfostrade lärjungar, bland hvilka, såsom Beda Venerabilis vittnar, många förstodo latin och grekiska så väl, som om de hört de språken allt ifrån vaggan. I en af de klosterskolor desse män grundlagt fick Beda själf undervisning i grekiskan af Johannes Beverleye, sedermera biskop i York. Beda afled år 735, samma år som Alcuin föddes. Denne store man fick sin uppfostran i en annan af de skolor, som vårdade det af Hadrianus och Theodorus tända ljuset, skolan i York, och genom honom spred sig, om än i de trängsta kretsar, ett slags vetenskapligt lif till Frankrike och Tyskland. Behöfver man betvifla, att det redan dessförinnan hade spridit sig ifrån samma medelpunkt till det närbelägna Irland, där en icke

oansenlig klosterlärdom funnits af gammalt? För ingen del. Alcuin dog år 804. Härmed äro vi således redan inne i det århundrade, som bevitnade nordmännens och bland dem Völuspaförfattarens ankomst till Irland. Att här och där i de iriska klostren funnits män, som känt grekiskan och kunnat undervisa honom däri, är fördenskill icke så osannolikt.

Har han äfven studerat hebreiskan? Vi finna i hr Bangs afhandling en-

dast en flyktig antydan på ett sakförhållande, som kunde belysa den frågan. I tre af de sibyllinska böckerna förekommer nämligen *Sabaoth* som benämning på Gud, och sättet, hvarpå ordet användes i sibyllinen I, *Oracula Sibyllina I*, 301, 316. ger rum åt den misstanke, att dess betydelse ej varit riktigt klar för författaren själf. Herr Bangs åsikt är nu den, att Völuspaskalden känt betydelsen, vetat, att ordet *Sabaoth* borde ställas i förbindelse med ordet *Jehovah* [väl hellre med *Adonai*, eftersom *Adonai Sabaoth*, icke *Jehovah Sabaoth*, förekommer på andra ställen i sibyllinerna?], samt riktigt [men väl något fritt ändå?] öfversatt uttrycket med *härfader*. Bang, sid. 13-14. Detta synes hänvisa på, att han känt äfven något hebreiska. Starkare bevisning härför föreligger dock icke. Har han nämligen studerat nya testamentet, likasom sibyllinerna, på grundspråket, så har han nog iakttagit Rom. 9: 29 och Jakob 5: 4, där orden ##### förekomma, och kanske af sin iriske lärare fått uttryckets förklaring. -- Själf har hr Bang icke påyrkat någon därutöfver gående insikt i hebreiskan hos Völuspaskalden, och han har otvifvelaktigt gjort rätt däri, ty *causæ præter*

necessitatem non sunt multiplicandæ -- en varning, som logiken sedan gammalt gifvit hypotesmakare, men som icke alltid lägges af dem på hjärtat.

Såsom det redan framhållits, hvälfde nordmannen i sitt sinne planer till sina skandinaviske landsmäns omvändelse. Bang, sid. 22. Huru skulle det bäst ske? Ett oerhördt lyckligt fynd gaf svaret på frågan -- fyndet af en fullständig eller nästan fullständig samling asiatisk-egyptiska *Oracula Sibyllina* på grekiska eller möjligen i irisk öfversättning. Han läste dem uppmärksam och grundligt och gjorde sig förtrolig ej endast med deras sakinnehåll, utan äfven med deras komposition och

stil.*Bang, sid. 1, 5, 6, 9, 10.* Hans granskande öga genomskådade, att dessa böcker, som föregåfvo sig vara skrifna af en urtidens sierska, i själfva verket voro författade i afsikt att under skyddet af ett bland hedningarne vördadt profetiskt namn utbreda judiska och kristliga idéer öfver den antika världen. Han såg också, genom hvilket medel det välmenta bedrägeriet hade rönt den framgång det vann, nämligen genom en »för sibyllindiktningen karakteristisk» blandning af helleniska och judiska eller helleniska och kristliga element.*Bang, sid. 2, 3.* Därmed var hans plan färdig. Han borde skrifva en nordiskkristlig sibyllinsk dikt.*Bang, sid. 1.* Han borde flytta söderns sibylla*Bang, sid. 22.* till nordens fjäll och barrskogar och låta henne inför därvarande större som smärre Heimdallssöner uttala ord, som skulle »peka ut öfver hedendomen, väcka rädsla i sinnena för den yttersta tidens tilldragelser och aningar

om grundandet af en ny tingens ordning under den allsmäktiges her-
ravälde, sedan gudarne utspelt sina roller.»*Bang, sid. 22.* I få ord sagdt: han hade nu fått ingifvelsen att dikta sin *Völuspa*,*Bang, sid. 10.* och hvad som möjligen bruste honom själf i uppfinningsförmåga, därför kunde han få rikligt vederlag genom att nyttja dessa Oracula Sibyllina som källor och förebilder. Det medel, som visat sig så verksamt för en välgörande mystifikation, nämligen blandningen af hedniska och kristna element, det stod ju äfven honom till buds. Här gällde det blott att i stället för antikt hedniska element begagna nordiskt hedniska,*Bang, sid. 10.* och han kände ju den gamla norska eller skandinaviska mytologien grundligt nog för det ändamålet. Det följer af sig själf, att han dessutom borde i stället för sibyllans hexametrar nyttja fornyrdalag.

Hvad som hitintills har varit doldt ligger nu således -- på den standpunkt, där vi med hr Bang hafva ställt oss -- klart i dagen. »*Völuspa är*

en nordisk härmning af den sibyllinska orakeldiktningen.» »Såväl hvad kompositionen som delvis hvad stoffet vidkommer har man att i Oracula Sibyllina söka källorna till den berömda fornnorska dikten.» »Völuspa är ett nordiskt kristligt sibyllinskt orakel.»Bang, sid. 1.

Här kan genast dragas följande viktiga slutsats: Asatron, sådan hon hittills i vår äldre litteratur blifvit framställd, är en fullständig konstprodukt, ett på studerkammaren hopkonstrueradt system, vid hvars uppgörande man utgått från den missförstådda och misskända Völuspa,

samt från Hyndluljod.Bang, sid. 22-23. Man har tagit den kristligt välmenande och i hvarje fall till syftet rent kristliga Völuspa för en ärkehednisk urkund! Man har framdragit Völuspa som bevis för de djupa aningar och upphöjda tankar den nordiska hedendomen kunnat alstra. Men Völuspa är »alldeles olämplig» för det ändamålet. Dess aningar och tankar äro lån från kristendomen.Bang, sid. 23.

Att Völuspas sanna skaplynne så länge undgått äfven kritiskt begåfvade forskare är i sig själf icke besynnerligt. Vetenskapens historia erbjuder paralleller härtill i mängd, och förhållandet kan ju hafva sin särskilda förklaring däruti, att Völuspaförfattaren -- ehuru han, enligt hr Bang, i allt väsentligt och i många enskildheter varit sina förebilder trogen -- dock vid bestämmandet af den omordade elementblandningen afvikit från det gifna receptet och betydligt ökat den dosis hedendom, hvarmed de kristliga aningarna och tankarne borde mängas.

Man tycker sig få en inblick i Völuspaskaldens innersta, när man iakttagert, huru han härvid gått till väga. Hans dikt som sådan visar, att han var begåfvad med en liflig och väldig inbillningskraft. Det ligger

en fäderneärfd *furor normannicus* kvar i denna. Men med denna egen-
skap parar han en betänksamhet och en varsamhet, som icke heller
äro främmande för nordmannalynnet. Sedan han beslutit sig för att
bära hednisk mask, lossar han aldrig på den, ej ens i sångens mest
hänfödda ögonblick, då han låter ragnaröks storartade uppträden följa
hvarandra slag i slag. Han faller aldrig ur sin roll. Hans vala skall
uppträda som hednisk profetissa, och

hon gör det allt igenom, omsorgsfullt döljande syftet i sin sång. Därut-
tinnan skiljer hon sig omätligt från den sydländska sibyllan, som ald-
rig är inne i sin roll. Völuspas författare har tydligen tillskrifvit sina
gissuga landsmän stor misstänksamhet. Söderns vala utropar redan i
början af sin sång:

En är Gud! En ende är Gud, oändlig och evig!

hon tröttnar aldrig att fördöma mångguderiet till Gehennas eld, hon
kastar sig gång på gång med verklig fanatism in i sitt hufvudtema:
monoteismens sanning. Vår nordbos vala däremot är varsam nog att
låta Burs söner dana kosmos, att låta högheliga gudar gå till rådstolar-
ne, när helst någonting i världen kommit på tok, att nämna desse
gudar med vördnadsfulla och smickrande epitet, att skildra dem som
kämpande det godas strid intill det sista. Bland Eddans alla hedniska
sånger finns ingen, som uppträder med så *gudfruktigt* hedniska later
som Völuspa, den välmenande hycklerskan, och ingen, som så låter
påskina en förening af denna hedniska gudsfruktan med en storartad
sedlig världsåskådning. Man kunde befara, att Völuspaskalden, efter
så många medgifvanden på ytan åt landsmännens polyteism, skulle
velat taga skadan igen, när han besjunger världsåterställelsen. Hade
han varit mindre skald och mindre varsam karaktär, skulle han

kanske vikit för en frestelse att låta på ragnarök följa ett mer öppet monoteistiskt världsskede med en viss dämpad kristlig färgläggning, ty gudarne voro nu tillintetgjorde och det förelåg intet tvingande skäl att väcka dem till lifs igen. Men vår nordbo kände förmodligen, att en eftergift för en sådan frestelse skulle skämma hans dikt både i estetiskt och praktiskt afseende.

Landsmännen kunde märkt oråd. Satsen: »man merkt die Absicht, und man wird verstimmt» har, ehuru uttalad i nyare tider, varit af alla tiders större skalder instinktivt förnummen som en sanning. Antagligen därför låter Völuspaskalden asarne åter mötas på Idavallen. Antagligen därför låter han Balder återkomma för att bo tillsammans med Had i Ropts segersalar.

Dock -- vi borde lämnat åsido detta försök att förklara, hvarför den kristliga sibyllindikten Völuspa låter de hedniska gudarne återkomma i förnyad härlighet efter världsbranden; ty försöket, ehuru byggdt på grunden af hr Bangs hypoteser, är dock vårt eget, och hr Bang själf lämnar en annan förklaring, hvars värde vi öfverlämna åt våra läsare själfva att begrunda, tills densamma kan upptagas till skärskådande i en senare afdelning af vår uppsats. Förklaringen inskränker sig till följande ord: »*At ogsaa Aserne her (på den nya jorden) træffes, betyder visse- lig intet andet, end at restitutionen af hvad för har været er fuldt og helt gjen- nemført.*» Vi återkomma, som sagdt, till detta ämne.

Sådana äro de syner, som te sig för vår blick när vi, lämnande kritiken bakom oss, stiga upp till höjdpunkten af hr Bangs hypotes och däri- från betrakta tingen.

Annorlunda och på långt när icke så fantasiväckande ter sig utsikten,

när vi återvända därifrån och nödgas uppmärksamma granskningens anspråk.

Det är de af hr Bang funna likheterna mellan sibyllinerna och Völuspa, som äskat en förklaring och framkallat den hypotes, hvars i hr Bangs afhandling spridda drag vi här ofvan hafva samlat i en öfverskådlig bild.

Förutsatt att dessa likheter verkligen förefinnas, så blir frågan, om detta är den sannolikaste förklaring, som man af dem kan gifva. Om de icke finnas i det omfång och af den art, att de göra Völuspas beroende af sibyllinerna sannolikt, så upphör behovet af att söka förklaringar, och hr Bangs hypotes kan öfverlämnas åt förgätenheten, sedan man villigt erkänt det välmenta i densamma. Vi skola i följande afdelning af denna uppsats skärskåda, huru det förhåller sig med de åberopade likheterna. Till dess vilja vi lämna dem oberörda, för att här i stället se till, huru hr Bangs hypotes ter sig från synpunkten af sibyllinkunskapens historia.

Det är från denna synpunkt vi skola pröfva *sannolikhetsgraden* af hr Bangs gissning, att ett större antal böcker af de asiatisk-egyptiska Oracula Sibyllina blifvit i nionde århundradet funna i den europeiska västern. Enligt hr Bang skulle minst tio hafva varit till hands, af hvilka Völuspaskalden användt sex som hufvudkällor, nämligen sibyllinerna I, II, IV, V, VII, VIII, *Bang, sid. 4-5.* samt fyra som bikällor, nämligen sibyllinerna III, VI, IX, X. *Se hr Bangs öfver hela afhandlingen strödda citat ur dessa källor.*

Om undersökningen kommer att fränkänna denna gissning hvarje spår af sannolikhet, ja, känneteckna henne som stridande mot samtliga de sakförhållanden, som en mödosam och grundlig genomletning

af västerlandets hela patristiska och medeltids-litteratur uppdagat; så skall det på samma gång visa sig, att detta dock icke endast beror af det *stora antal* sibyllinska böcker, som enligt hr Bangs förutsättning blifvit af Völuspaskalden funna. Det

är nämligen in emot lika osannolikt, att han funnit en enda af de asiatisk-egyptiska sibyllinerna, som att han påträffat dem alla.

*

År 1545 utkom den första tryckta upplagan af *Oracula Sibyllina*. Utgifvare var Sixtus Birken (Xystus Betulejus); den till grund lagda handskriften en grekisk kodex från det nästföregående århundradet. Upplagan, likasom handskriften, omfattade de åtta första böckerna af de tolf, som i våra dagar äro kända.

Det var en europeisk tilldragelse, när sibyllinerna sålunda genom pressens försorg hade kommit i de lärdes händer. Den vetenskapliga forskningsifvern och de kyrkliga intressena vordo samtidigt på det djupaste berörda däraf. Sakens betydelse ökades, då redan året därpå en andra upplaga, utgifven af Sébastien Châteillon (Castalio) utkom; ty till grund för henne hade ytterligare tvenne grekiska handskrifter kunnat läggas, den ena innehållande de åtta första böckerna, den andra en del af sibyllinen III, och upplagan ledsagades af en latinsk öfversättning, som spred det nu tända ljuset ut öfver de grekiskt skolade humanisternas och teologernas kretsar till den tidens bildade allmänhet.

Tilldragelsen väckte mer än uppseende. *Magnus stupor*: stor häpnad -- så betecknas det intryck händelsen gjorde. Hos den romerska katolicismen var det förskräckelsens häpnad. Man fruktade, att en dödsstöt

var gifven den enda saliggörande kyrkans ofelbarhet, ty under ett årtusen hade hon burit sibyllan på sina armar

utan att äga en aning om hvem den burna, smekta och besjungna var. Denna af tidens lärdaste humanister och teologer delade okunnighet kunde icke längre tillskrifvas obekantskap med de latinske kyrkofädernas skrifter eller medeltidens förskolastiska och skolastiska litteratur, ty studierna på dessa områden hade bedrifvits med flit och framgång och just dessa studier bestyrkt dem i den ärfda föreställningen om sibyllans rena katolicitet.

Man fick nu veta, hvem hon var. Kristen var hon visserligen, men kätterska, demokrat och till sina framtidssyner kommunist.

Hade i det västra Europa under medeltidens många århundraden ingen vetat därom? Sibyllinkunskapens historia svarar med all den bestämdhet, som här är möjlig: *ingen*. Under alla dessa århundraden hade de asiatisk-egyptiska sibyllinböckerna varit fullständigt okända i västerlandet (*in Occidente prorsus ignoti*), C. Alexandre: *Excursus ad Sibyllina*, pag. 424. Jämför en mängd ställen i samma verk. och de enda källor, som funnos för medeltidens sibyllinska vetande, nämligen kyrkofäderna Lactantius och Augustinus, hade ingenting yppat om sibyllans häretiska skaplynne, utan endast förhärligat henne som sierska om en ende Gud och om världens frälsare Jesus Kristus.

Häraf låter sig förklara, att medeltidens romerska kyrka firat sibyllan med hymner och konstnärliga hyllningsgärder, som ställde henne i omedelbar närhet af gamla testamentets profeter och det nyas apostlar.

I kyrkan Ara Cæli på Kapitolium hade munkarne under århundraden

vid högtidliga tillfällen kring ett

sprungligen hedniskt och åt en hednisk *Deus primogenitus* upprest altar, sjungit till den heliga jungfrun:

Stellato hic in circulo

Sibyllæ tunc oraculo

Te videt rex in cælo.

I Frankrikes kyrkor hade man sedan den helige Bernhards dagar sjungit:

Si non suis vatibus

Credat vel gentilibus

Sibyllinis versibus

Hæc prædicta,

och öfver hela den romerska världen:

Dies iræ, dies illa

Solvat sæclum in favilla

Teste David cum Sibylla,

hvilken sistnämnda rad, sedan den öfverraskande upptäckten blifvit gjord, fick, för att icke såra lärda öron, gifva vika för

Crucis expandens vexilla.

I mer än lyckad täflan med hymnsångarne hade medeltidens och renässansens bildade konstnärer förhärligat sibyllan. I sina skiftande skepnader som den erytreiska, den delfiska, den libyska, den persiska o. s. v. uppträder hon i otaliga kyrkor. Man ser henne målad i taken, på väggarna, i fönsterglasen; man ser henne huggen i sten öfver portarlerna eller snidad i trä på korens skrank och bänkar.

Sina största triumfer i denna riktning vann hon

genom Michel Angelos pensel i Sixtinska kapellet och Rafaels i kyrkan Maria della Pace. De triumferna kommo endast en mansålder före det oväntade nederlaget. Trettiotre år förflöto mellan de sista penseldragen i Sixtinska kapellets tak och tryckningen af sista arket i Sixtus Birkens upplaga af *Oracula Sibyllina*.

Såväl Birkens som Castalios upplaga hade utkommit i det protestantiska Basel. Länges rådde en villrådighetens tystnad om hvad som borde företagas med anledning af den gjorda upptäckten: sibyllans häresi. Skulle hon utkastas ur kyrkans sköte? Det lät sig omöjligen göra, sedan hon i ett årtusen varit dennas skötebarn. Ändtligen kom den formel, som kunde rädda ur förlägenheten, om än icke i längden upprätthålla sibyllan själf. Formeln uttalades af jesuiten Possevin. Sibyllan, sade han, är rättrogen, hennes ingifvelse ren och äkta; men djäfvulen har förfalskat de byzantiska handskrifterna, som åt vår tid bevarat hennes sånger. Äfven de, som logo inom sig åt antagandet, kunde medgifva, att formeln hade sitt gagn. Äfven de rättrogne kunde nu hängifva sig åt sibyllinska studier, väl icke i protestanten Blondels ande, som år 1649 vågade stämpla sibyllinerna i deras helhet som uppsåtliga förfalskningar, men likväl så, att man varsamt skilde hvetet från det däruti af ovännen sådda ogräset. Man kunde nu, utan att gå sibyllans ära för när, påpeka och sätta etikett på samtliga de sådda ogräsarterna. De voro judaism, ebionism, millenarianism, montanism, origenism. Med andra ord: man återfann som irrläror uppfattningar, som under de kristna sibyllinernas uppkomstskede, åren 80-270, varit mer eller mindre allmänna beståndsdelar af kristenhetens tro.

Utom de nämnda upplagorna af *Oracula Sibyllina* hafva följande ut-

kommit före innevarande århundrade: en förbättrad af Châteillons år 1555; en af Koch v. Bretten (Opsopæus) 1599; en af Cervatius Galle (Gallæus) 1689. Efter Galle följde ett stillestånd af ett hundra tjuguåtta år.

Ingen af dessa upplagor kände flere än åtta sibyllinska böcker. Den enda tillökning, som vanns, voro tvenne brottstycken, som nu bilda inledningssången till sibyllinerna. De upptäcktes icke i själfva de sibyllinska handskrifterna, utan hos en grekisk kyrkofader, Theophilus, i hans *Böcker till Autolycus*, hvilka böcker först år 1549 offentliggjordes. Ur denna källa infördes de i upplagan af år 1599.

De handskrifter, hvarpå alla dessa upplagor grunda sig, äro grekiska och ingen af dem äldre än femtonde århundradet. De förskrifva sig från högrenässansens tidehvarf, och deras uppdykande utanför byzantinska rikets gamla gränser har sin förklaring i de återupplifvade humanistiska studierna och det byzantinska väldets undergång, som förde boksynte och bildade greker till det västligare eller »latinska» Europa.

Det var den bekante lycklige handskriftuppdagaren, kardinal Angelo Mai, som 1817 ökade de kända sibyllinernas antal från åtta till nio. Han utgaf nämnda år sibyllinen XII efter en i Milano funnen grekisk handskrift. År 1828 var samme Angelo Mai i stånd att utgifva sibyllinerna IX, X, XI, samt i förnyad upplaga XII, efter tvenne grekiska handskrifter i Vatikanen. Af samtliga till vår kännedom komna sibyllinska handskrifter med någorlunda fastställt afskrifningsdatum är den ena af

dessa vatikanska äldst. Hennes uppkomst förlägges till XIII-XIV sek-

len.

Alla dessa handskrifter låta gruppera sig i tre familjer, som hafva lika många äldre försvunna byzantinska codices, genom flere eller färre mellanleder, till mödrar. Af dessa tre försvunna codices hafva de två omfattat endast de åtta första böckerna. Den tredje har måhända omfattat alla böckerna, ehuru de handskrifter, som höra till denna tredjes afkomlingar, allesammans sakna böckerna I, II, III, V och VII. Men numreringen å de återstående synes antyda, att de saknade ursprungligen funnits därstädes.

De tre försvunna moderhandskrifterna åter låta alla hänföra sig till en enda ursprunglig samling, som enligt den berömde sibyllinforskaren C. Alexandre antagligen blifvit gjord i Justinianus' dagar.

Men redan om denna samling, likasom om de samtida handskrifterna af enskilda böcker, gäller det, att hon efter det sjette århundradet synes hafva varit okänd för det stora flertalet af byzantinska rikets egna lärde och skriftställare. C. Alexandre, pag. 422: *Quippe medio ævo, post sæc. VI, mentionem scire fere nullam apud Byzantinos inveniri librorum sibyllinorum, ita ut tum plerisque in Oriente viventibus ignoti fuisse videantur. (Confer Append. ad Excursum IV.)*

De upplagor, som i vårt eget århundrade utkommit af *Oracula Sibyllina*, äro utgifna af fransmannen Alexandre och tysken Friedlieb. Alexandre kunde, tack vare Mais upptäckter, vara den förste, som inom samma pärmar förenade samtliga de tolf böcker, som synas hafva utgjort den ursprungliga sibyllinsamlingen. Detta skedde i hans upplaga af 1841. På denna följde år 1852

Friedliebs upplaga, som jämte den grekiska texten innehåller en metrisk tysk öfversättning. Därefter följde år 1869 en ny upplaga af Alex-

andres, hvilken tillsvidare är den sista fullständiga. Sibyllinen IV är ensam för sig utgifven af B. Badt år 1878.

Samme Alexandre har skrivit sibyllornas, sibyllinernas och sibyllinkunskapens historia i ett om vidsträckta forskningar och grundlig lärdom vittnande arbete: *Excursus ad Sibyllina, seu de sibyllis etc. dissertationes VII*. Det utkom år 1856. Det är detta utmärkta arbete vi hafva lagt till grund för den framställning, som här meddelas läsaren, på samma gång som vi rådfrågat andra oss tillgängliga källskrifter vid sidan af själfva *Oracula Sibyllina*. Alexandres katolska rättroghet har visserligen nödgat honom uppställa den hypotes eller snarare vidhålla den möjlighet, att en sibylla verkligen existerat, och hans kritik vittnar om en viss varsamhet gent emot hans kyrka; men med denna varsamhet vet han dock att förmäla sanningskärlek och den största, af andra och friare forskare vitsordade trohet och pålitlighet i alla enskildheter.

Vi komma nu till frågan: *hvilka vittnesbörd lämna oss den patristiska och medeltidens litteraturer om de asiatisk-egyptiska sibyllinernas bekanthet och spridning i det latinska Europa under århundradena mellan kristendomens uppkomst och renässansens första gryning?*

Det första inledande bidraget till denna frågas besvarande lämna vi i nedanstående tabell, hvars enda anspråk är att gifva en orienterande belysning öfver ämnet. Särskildt för hvarje halft eller helt sekel af denna mer

än tolfhundraåriga period uppräknar han alla så väl grekiska som latinska författare eller skrifter som 1) anført ställen ur *Oracula Sibyllina* och därvid citerat källan; 2) anført sibyllinska utsagor utan att beteckna källan; 3) innehålla ställen, som, utan att ordagrant återgifva någon

sibyllinsk utsaga, likväl med någon sannolikhet låta hänföra sig till en slik som förebild.

Därjämte upptagas i tabellen författare, som, utan att hafva citerat, hänvisat till eller antydtt på några bestämda ställen i *Oracula Sibyllina*, dock försäkra sig hafva läst dem eller åtminstone sett en handskrift af någon sibyllinsk bok; ty äfven dylika uppgifter bidraga att belysa frågan om sibyllinska handskrifterns befintlighet, bekanthet och spridning. Därför t. ex. medgifves plats i tabellen åt den byzantinske häfdatecknaren Procopius, som (De Bello Goth. 1, 24) berättar, att han, för att få närmare reda på en förment sibyllinsk spådom, hade gjort sig besväret att genomläsa de för handen varande *Oracula Sibyllina*, men därvid erfor, att ingenting bestämdt rörande framtiden kunde ur dem inhämtas, emedan de i sina profetior icke iakttaga någon ordningsföljd i tid och rum -- en karaktäristik som äfven i de af Procopius anförda enskildheterna slår in på våra asiatisk-egyptiska sibylliner.

Uteslutne från tabellen äro däremot sådane författare, som, när de anförä sibyllinska utsagor eller hänvisa till sådana eller öfver hufvud tala om sibyllan och hennes sånger, erkänna, att deras kännedom om dessa härflyter uteslutande från någon eller några af de skriftställare, *hvilkas namn redan äro i denna tabell införda*. Till denna kategori höra Cyrillus och Hieronymus, samt

utan ett enda undantag alla västerlandets skriftställare från Augustinus' dagar intill sextonde århundradet.

Uteslutne äro vidare sådane profane författare från de fyra första århundradena efter Kristus, hvilka anfört verser, befintliga i våra *Oracula Sibyllina*, men likväl icke hämtade ur dem, utan ur försvunna hed-

niska källor, ur hvilka de inflickats i våra af judar och kristne författade orakelböcker för att gifva dessa i hedningarnes ögon utseendet af äkthet. Till sådane författare höra Virgilius' kommentator Servius (fjärde århundradet) och geografen Stephanus Byzantinus (femte århundradet), livvilka båda anföra den kända versen:

Upprör ej Kamarina, ty orörd är hon dig bättre,

hvilken vers instuckits i sibyllinen VIII (736). Till dem hör äfven Plutarkus (1:sta och 2:dra århundradet), som i sin sköna afhandling om hvarför den gudomliga vedergällningen så ofta låter vänta på sig hänvisar till en ryktbar, af Sextus Empiricus och andre hedniske författare anförd utsaga:

Gudarnes kvarnar mala väl sent, men då mala de siktadt.

Äfven denna vers är instucken i sibyllinen VIII (14), hvarvid dock vår strängt monoteistiska sibylla insatt singularen *Guds* för *gudarnes* och likaledes vidtagit i versen en annan ändring, som dock icke är en förbättring.

Tabellen får därigenom det utseende, som följande sida utvisar.

Hvad som vid betraktandet af språkkolumnen i denna tabell genast faller i ögonen är, att af de författare eller skrifter, som där kunnat upptagas, utgöres det vida

<i>Århundrade de hänvisa.</i>	<i>Författare eller skrift.</i>		<i>Sibyllinska böcker, till hvilka</i>		
	Inl.	Bok	Bok	Bok	Bok
Bok	Bok	Bok	Bok	Bok	Bok
Bok	Bok	nes språk.			
		I	II	III	IV
					V

VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
Sekel	I	Josephus	--	--	--	III	-	
-	--	--	--	--	--	--	-	
-	Grekiska.							
Sekel	I-II	Acta Pauli	--	--	--	III	-	
-	--	--	--	--	--	--	-	
-	Grekiska.							
Sekel	II	Justinus	Martyr	Inl.	--	--		
III	IV	--	--	--	VIII	--	-	
-	--	--	Grekiska.					
	Athenagoras		--	--	--	III	--	-
-	--	--	--	--	--	--	Grekiska.	
	Theophilus		Antiochenus		Inl.	--	--	
III	--	--	--	--	VIII	--	--	-
-	--	Grekiska.						
	Celsus (hedningen)		--	--	--	III	-	
-	--	--	--	--	--	--	-	
-	Grekiska.							
	Lucianus (hedningen)			parodierar et ställe i				
-	V	--	--	--	--	--	--	-
-	Grekiska.							
Sekel	II-III	Clemens	Alexandrinus	Inl.	--	-		
-	III	IV	V	--	--	--	--	-
-	--	--	Grekiska.					

	Tertullianus	--	--	--	III	IV	-
-	--	--	VIII	--	--	--	
Latin.							
Sekel	III	Origenes	Inl.	--	--	--	-
-	V	--	--	--	--	--	-
-	Grekiska.						
	Hippolytus	--	--	--	III	--	
V	--	--	--	--	--	--	
Grekiska.							
	Constitutiones	Apostolorum		--	--	--	-
-	IV	--	--	--	--	--	-
-	--	Grekiska.					
Sekel	III-IV	Arnobius	--	--	--	--	-
-	--	--	VII?	--	--	--	-
-	Latin.						
Sekel	IV	Lactantius	Inl.	--	--	III	
IV	V	VI	VII	VIII	--	--	-
-	--	Latin.					
	Eusebius	Inl.	I?	--	--	--	-
-	--	--	VIII	--	--	--	
Grekiska.							
	Gregorius	Nazianzenus	Inl.	--	--	--	-
-	--	--	VI	--	VIII	--	-
-	--	Grekiska.					
	Ambrosius	--	--	--	--	--	-
-	VI	--	--	--	--	--	
Latin.							

Sekel	IV-V	Palladius Lausiacus	--	--	--			
III	--	--	--	--	--	--	--	-
-	--	Grekiska.						
Sekel	V	Augustinus	--	--	--	III		-
-	--	VI	--	VIII	--	--	--	-
-		Latin.						
		Sozomenos	--	--	--	--	--	-
-	--	--	--	--	--	--	--	Gre-
								kiska.
Sekel	VI	Procopius	--	--	--	--	--	-
-	--	VI	--	--	--	--	--	-
-		Grekiska.						
Sekel VII)							
Sekel VIII)	Intet vittnesbörd						
Sekel IX)							
Sekel X)							
Sekel	XI	Suidas	--	--	--	III		-
-	--	--	--	--	--	--	--	-
-		Grekiska.						
Sekel	XII	Tzetzes	--	--	--	--	--	
IV	--	--	--	--	--	--	--	-
-		Grekiska.						
Sekel XIII?		Anonymus Græcus in						
	Crameri	Anecd.	--	--	--	--	--	

IV -- -- -- -- -- -- -- --
- Grekiska.

öfvervägande flertalet af grekiska. Nitton tillhöra det grekiskt talande och skrifvande österlandet; på den latinska litteraturen komma endast fem.

Af dessa fem åter äro tre, nämligen Arnobius, Tertullianus och Augustinus, till börd, studieort och verksamhetsområde afrikaner. I afseende på den fjärde, Lactantius, är det ovisst och för vårt ämne likgiltigt, om hans vagga stod i Afrika eller Italien. Sina studier gjorde han under Arnobius i Sicca (Numidien); sin förnämsta författareverksamhet utöfvade han i sitt adoptivfosterland, Nikomedien i Mindre Asien, där hans hufvudverk *Libri VII institutionum divinarum* är skrifvet. Hvarken till sin verksamhetskrets eller till sitt dogmatiska skaplygne är han att räkna bland västerlandets skriftställare, men väl till sitt språk, ett ledigt flytande latin, och till det, såsom vi skola få se, afgörande inflytande hans skrifter utöfvade på västerlandets föreställningar om beskaflenheten af *Oracula Sibyllina*.

Det återstår således i denna tabell ett enda namn, som är att räkna till det europeiska västerlandet, nämligen Ambrosius. Och denne, om han verkligen är författare till det honom tillagda bref, som talar om sibyllan och hennes sånger, var ingalunda rätte mannen att ingifva aktning för dessa eller främja deras spridning, ty han uttalar sig om dem med djupaste förakt. Om han insupit detta förakt genom läsning af själfva källorna eller under intrycket af den låga mening, man numera bland de bildade grekerna hyste om de sibyllinska alstren är omöjligt att afgöra. I hans skrifter finnes intet, som kunde antyda ett källstudium eller ens en närmare bekantskap ur andra hand med de

verk han förkastar.

Vi begagna här tillfället att inom sina rätta gränser återföra ett par uppgifter af hr Bang. Han säger, att »den gamla världen verkligen lät mystifiera sig» af sibyllinerna, samt att »kyrkofäderna, hvilka utan kritik antogo dessa orakler som ursprungliga utsagor af sibyllan, tillade dem stort apologetiskt värde». *Bang, sid. 2.* Dessa påståenden varda icke riktiga, innan man från »den gamla världen» undantager den bildade icke-kristna världen; ty de bildade hedningar, som skaffat sig någon insikt i denna litteratur, genomskådade utan svårighet förfalskningen, och skämtarne bland dem öfverhöljde henne med löje. Därom vittna Celsus och Lucianus vid sidan af kristna intyg. I det tal, hvarmed kejsar Konstantin fägnade eller förvånade kyrkomötet i Nicæa, framträder han visserligen själf som en troende sibyllist, men han klarar på samma gång däröfver, att »de flesta människor förblifva utan tro» på sibyllan (##### ## ##### ### #####), och detta, »emedan de förmena, att någon, jag vet icke hvem, af vår egen religion skulle hafva hopskrifvit de sånger, som bära namnet Sibyllans Orakler». Vidare måste man från »den gamla världen» och »kyrkofäderna» undantaga just de fleste och inflytelserikaste grekiske kyrkofäderna i tredje och fjärde århundradena. Den på vår tabell upptagne Gregorius af Nazianz har visserligen icke förtjänat denna plats genom sin tro. Frukten af hans sibyllinska studier var den, att »han föga frågade efter», hvad sibyllan sjungit. Den sluge Eusebius synes icke hafva varit sibyllist oftare, än när han ville behaga sin höge herre kejsar Konstantin. *Jämför Alexandre, sid. 279.* Basilius, Chrysostomus, Epifanius och de öfrige kyrkofäderna under fjärde århundradet förtiga sibyllan och sibyllinerna helt och hållet.

Sedan dessa afdrag blifvit gjorda, återstår icke dess mindre ett stort svängrum för sibyllistisk lättrogenhet. I spetsen för denna gick den vördnadsvärde, men ytterligt okritiske Justinus martyren, han, som på Tiberön i en åt sablinguden Semo Sancus rest bildstod tyckte sig se en ärevård åt Simon Sanctus (nya testamentets Simon magus), och som på en vallfärd till Cumæ lät gossarne därstädes förevisa sig hvad han trodde vara den Kristusprofeterande sibyllans graf. 1 Justinus' fotspår träda Tatianus, Athenagoras, Theophilus, Clemens Alexandrinus m. fl.; men redan i tredje århundradet, och innan ännu de sibyllinska böckernas tillverkningsperiod alldeles afslutats, yppa sig tecken inom de kristnas eget läger till en aftagande tro på dessa alsters äkthet. Den kritik, som hedningen Celsus i det sunda förnuftets namn, och det löje, som hedningen Lucianus i det berättigade skämtets hade riktat emot dem, synes, i trots af all apologetisk motlitteratur, utöfvat en hälsosam verkan.

Sibyllinernas i österlandet allt mer sjunkande anseende måste naturligt bidra till en allt mer minskad afskrifning och spridning af deras handskrifter inom just de länder, där de uppkommit, hvilkas tungomål de talade, och där de under mer än ett århundrade funnit troende läsare och förkämpar. Mellan 4:de och 5:te århundradet och det sjunde omtalas de endast af tre grekiske författare, Palladius, Sozomenos och Procopius. I och med det sjunde inträder en tystnad, som räcker genom icke mindre än fyra sekler. Det enda beviset för att de likväl under denna långa tid af tystnad icke voro alldeles förgätta och alldeles okända i österlandet, ligger däruti, att de hopdiktade politiska profetior, som under denna period spredos inom byzantinska riket, aldrig vågade smycka sig med sibyllans namn, medan däremot de liknande alster, som talrikt uppkommo under medeltiden i västerlandet, utan

tvekan lades på den gamla sibyllans läppar och påstodo sig härstamma från hennes böcker. I byzantinska riket kunde dock ett sådant påstående ännu undersökas och vederläggas, emedan sibyllinska handskrifter förekommo därstädes och deras olika böcker blifvit förenade till en enda samling. I västerlandet däremot var all kontioll omöjlig. *Jamför Alexandre, sid. 287 ff.*

Huru sällsynta de sibyllinska handskrifterna blifvit i Byzans mot slutet af medeltiden, framgår af åtskilliga sakförhållanden. Den *Anonymus Græcus*, som i vår tabell upptagits, men hvars sekel ej kan med säkerhet uppgifvas -- Friedlieb gissar på 13:de, Alexandre på 15:de århundradet -- omtalar såsom någonting märkvärdigt, att en sibyllinsk handskrift blifvit upptäckt på Cypern. Patriarken Gennadius i femtonde århundradet berättar, att han ägt en sibyllinsk kodex, som gick förlorad vid Konstantinopels erofring. Bland de lärdaste greker vid denna tid funnos de, som i likhet med Konstantin Lascaris och Manuel Adramyttenus, icke kände mer af *Oracula Sibyllina* än de citat och hänvisningar, som de påträffat hos -- Lactantius. Det synes därför knappt för djärft, om man antager, att de få codices, från hvilka de nu för handen varande sibyllinska handskrifterna äro afskrifna i sextonde och femtonde åhundradena, utgjort en god del af hvad som fanns kvar när halfmånen uppsattes på Sofiakyrkan.

Vi återvända nu till Lactantius, som är af särskildt intresse för vårt ämne. I honom möta vi den latinska litteraturens ende verklige sibyllinforskare och sibyllinkännare -- ensam på detta område ända intill Sixtus Birkens dagar.

Redan vår tabells siffror gifva en antydning därom, då de visa, att ingen före eller efter Lactantius begagnat så många sibyllinska böcker som

han, nämligen jämte inledningssången äldsta delen af boken III samt böckerna IV, V, VI, VII och VIII. Den omständighet, att han var bosatt och verkade i Mindre Asien, i själfva födelseorten för flere af de sibyllinska böckerna, och på det område, där de, jämte Egypten, torde haft sin egentliga spridning, möjliggjorde för honom de efterforskningar och de fynd, som berättiga den benämning vi ofvanför gifvit honom. Till hans fynd har man att räkna sibyllinen VI och sannolikt äfven sibyllinen VII, hvilka då knappt torde varit två mansåldrar gamla. Att han icke påträffade äfven sibyllinerna IX, X, XI och XII är ej förunderligt, ty författarne till dessa i Egypten hopskrifna sånger kunde ännu hafva lefvat vid den tid han gjorde sina forskningar, och dessa sibylliner, som alltid haft den mest begränsade spridningen och aldrig af någon citerats, voro då måhända alldeles okända utanför Egyptens gränser.

I sina arbeten anför Lactantius ordagrant eller hänvisar till mer än 200 verser ur inledningssången och de ofvannämnda böckerna. Han påträffade dessa enstaka och spridda, samt jämförde och sökte bringa dem i en sammanhängande ordning, hvilket försök naturligtvis måste misslyckas, emedan ett ursprungligt sammanhang endast delvis förefinnes dem emellan.

Men det sätt, hvarpå han anför sibyllinska verser eller redogör för deras innehåll, vardt afgörande för sibyllans anseende inom västerländska kyrkan. Det har nämligen inträffat så, att dessa citat och redogörelser innehålla intet, som vare sig på Lactantius' egen tid eller under kyrkans fortsatta dogmbildning kunde väcka anstöt som kätterskt. Han meddelar om sibyllan intet annat än sådant, som måste i läsarnes ögon förhärliga henne såsom en af Gud ingifven profetissa,

begåfvad med klarare framtidssyner än gamla testamentets profeter.

Och detta är säkerligen icke endast en slump. Man finner t. ex., när man jämför ett citat i Lactantius' *Liber div. inst.* IV, 15 med texten, hvarur det hämtats, att han förtiger nedanstående verser, som gifva en kommunistisk prägel åt sibyllans skildring af Messiasriket:

*Ägodelar och lefnadssätt varda lika för alla,
Jorden gemensam för alla och fri från murar och stängsel;
Ej mer delad i lotter skall ymniga skördar hon bära.*

Hvad man däremot af de anförda eller till innehållet omtalade verserna finner, det är, att sibyllan siat på Guds befallning; att hon inskräpft Guds enhet, absoluthet, allmakt, andlighet och evighet, samt hans fordran på att ensam tillbedjas i det universum och af den mänsklig-het Han skapat; att sibyllan på det häftigaste angripit såväl den grekiska som den egyptiska polyteismen; att hon talat om Guds son som om en »Gud af Gud» och framhållit hans medverkan vid skapelsen; att hon profeterat om

Guds sons köttсанammelse och kallelse att frälsa mänskligheten, om hans Davidsbörd, hans underverk, hans lidande och död, hans Hadesfärd, uppståndelse och återkomst till att döma levande och döda. Bland underverken omtalar Lactantius såsom profeterade af sibyllan spisningen af 5000 män, sjukes botande, dödes uppväckelse och vandringen på vattnet. Bland de enskildheter i lidandets historia, hvilka de sibyllinska sångerna förebådat, framhåller han gisslandet, törnekronan, korset, ättikan och gallan, tempelförlåtens remnande. Han redogör för sibyllans skildring af domen och af den messianska tiden, då mjölk och honung skola flöda och ulfven och lammet, bocken och par-den fredligt beta vid hvarandras sida. Han anför slutligen åtskilliga af

hennes historiska profetior, bland hvilka den ljudlekande versen (VIII, 165):

*Samos blir sand: ej mer delaktigt af akt varder Delos,
Rom blir till rum för en by.*

Lactantius' skrifter vordo efter hand bekanta bland det västromerska rikets kristne och vunno bland kyrkans ledande män och prästerskap en betydlig spridning, ej minst för stilens skull, som förvärfvade författaren ärenamnet: den kristne Cicero. Det inflytande, detta utöfvade på sibyllans och hennes sångers anseende i västerlandet, var, som vi nämnt, afgörande för de kommande tolf århundradena. Sådan Lactantius skildrat henne, sådan stod hon under hela detta tidehvarf för västerlandets fantasi.

Ett århundrade efter Lactantius framträdde västerlandets störste kyrkofader, Augustinus, för att öka strålglansen i glorian kring hennes hufvud. Augustinus var, som

man vet, obekant med grekiska språket, och hvad han kände om sibyllan och hennes sånger, det hade han, såsom han själf berättar, inhämtat ur Lactantius' skrifter. Dock -- han ägde en liten kunskap därutöver. Han kände till ett litet manuskript, innehållande tjugusju rader »ur den erytreiska eller cumanska sibyllan», öfversatta på dåliga latinska hexametrar (*versibus male latinis et non stantibus*). Dessa rader betraktades af honom som en stor dyrbarhet, emedan de utgjorde ett akrostik, hvars begynnelsebokstäfver bildade orden JESUS KRISTUS GUDS SON FRÄLSARE. Frågan var nu blott, om dessa rader vore äkta. Denna fråga fick ändtligen sin tillfredsställande lösning, när Augustinus sammanträffade med en mycket lärd man (*homo multæ doctrinæ*), förre prokonsuln Flaccianus, som ägde en handskrift af den

nämnda sibyllans sång och förevisade honom där en följd af rader, hvilkas begynnelsebokstäfver läto sammanlägga sig till #####
#####. Därmed var Augustinus öfvertygad om rader-
ernas äkthet och visste nu äfven, att sibyllan icke endast profeterat
om Kristus, utan också förutsagt hans namn. Raderna återfinnas i
själfva verket i sibyllinen VIII, 217-250, där akrostiket dock är sju rader
längre och slutar med ordet ##### (KORS).

Akrostiket skildrar den yttersta domen och börjar på följande sätt:

*Jorden skall svettas af ångest, när domens tecken blir skådadt:
Evighetens monark, som kommer från himmelen ofvan
Skyndsamt att döma enhVar och att döma den samtliga världen.*

*Undrande skola vid tidernas slut otrogne som trogne
Skåda i höjden Gud och kring honom de heliges skaror.*

För sin utbredning till västerlandet i latinsk öfversättning hade må-
hända akrostiket att tacka den ryktbarhet det vann genom kejsar Kon-
stantin, som i det förut omnämnda talet till nicænska kyrkomötets
fäder uppläste det som en äkta profetia ur forntidens mun om världens
frälsare. För att vederlägga hedningarnes mening, att akrostiket
vore en förfalskning, gjord af någon kristen, tillade kejsaren den förvå-
nande upplysning, att redan Cicero hade känt det, öfversatt det och
införlifvat det i sina skrifter.

Efter Augustinus har akrostiket fortplantat sig i en mängd till vår tid
komna handskrifter, hörande till hvad man kunde kalla den barba-
risk-latinska sibyllelitteratur, som uppstod under medeltiden inom
det romersk-katolska Europa.

På akrostikets skildring af yttersta domen syftar också hymnen

Dies iræ, dies illa

Solvēt sæclum in favilla

Teste David cum Sibylla.

För sin sålunda förhärligade sibylla åberopar Augustinus äfven som vittnesbörd Virgilius i hans fjärde eklog:

Ultima cumæi venit jam carminis ætas,

och som en från sibyllan hämtad förutsägelse om Kristus betraktar han eklogens verser:

Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,

Irrita perpetua solvent formidine terras.

Och då han genom sitt studium af Lactantius och möjligen äfven genom samtal med Flaccianus kommit till den öfvertygelse, att »i sibyllans cumanska sång finns intet, som antyder, att hon skulle hafva trott på falska eller inbillade gudar», utan då hon fast mer »uppträder fientligt emot dem och deras tillbedjare», så tvekade Augustinus icke att betrakta henne nästan som en israelit utanför Israel, en kristen före kristendomen, »så att hon synes böra föras till deras antal, som höra till Guds samhälle» (*ut in eorum numero deputanda videatur, qui pertinent ad Civitatem Dei*).

Härmed var nu ärevården åt sibyllan färdig. Lactantius hade likasom lagt grundvalen och uppsatt det med rika figurer prydda fotstället. Augustinus göt och uppsatte själfva bildstoden. Oförvittradt kvarstod också detta monument ända in i det sextonde århundradet, och mansålder efter mansålder sjöng sina hymner och nedlade sina kransar framför detsamma.

Detta i västerlandet. Österlandet stod oberördt däraf och tyckes vetat ingenting därom. Det är en märkvärdig kontrast det latinska Europa och det grekiska här erbjuda. I österlandet, där handskrifter af *Oracula Sibyllina*, om än sällsynta, äro att tillgå, där de förenats i en samling, som möjliggör en öfverblick af deras innehåll, där är sibyllans anseende stadt i ohejdadt aftagande och slutligen nedsjunket till nollpunkten -- detta emedan man där hade tillfälle att göra hennes närmare bekantskap. Om de, som sökte denna bekantskap, icke genast uppdagade, att dessa orakelböcker voro förfalskningar, hvilket tyvärr betydde mindre, så märkte de dock snart, att de innehöllo häresier, och det betydde allt. Här var det

kännedomen om sibyllan som födde missaktningen, missaktningen som födde tystnaden, tystnaden som äntligen födde okunnigheten.

I västerlandet däremot, där de grekiska studierna råkade i allt djupare förfall och inga handskrifter af sibyllinerna veterligen voro att tillgå, där såg man hvarken förfalskningen eller häresien, där var vördnaden för sibyllan i oupphörligt stigande -- emedan man icke var i tillfälle att göra eller brydde sig om en närmare bekantskap med henne än den, som stod till buds genom Lactantius och Augustinus. Här var det okunnigheten om sibyllans verkliga beskaffenhet som födde vördnaden, vördnaden och okunnigheten i förening som gaf upphof åt en hel barbarisk sibyllelitteratur, bestående af fabler och profetior, af hvilka icke ett spår förekommer i de asiatisk-egyptiska sibyllinerna. Ambrosius' gensaga låg under glömskans damm i de få bokgömmor, där hon förvarades; men Augustinus' *De Civitate Dei* hade alltid en anseelig läsarekrets.

Medeltidens vetande om sibyllan och sibyllinerna har af forskningen

noggrant kunnat utstakas. Hon har för detta ändamål genomletat hela den förskolastiska och skolastiska litteraturen, samt den vidlyftiga handskriftlitteratur, hvilken förut kännetecknats som den barbarisk-sibyllinska, som sträcker sig tillbaka ända till det sjunde århundradet, och till hvilken, enligt Alexandre, nästan hvarje bibliotek och klosterboksamling i Italien, Frankrike, Belgien, England och Tyskland har bidrag att uppvisa.

Från Augustinus' yngre samtida Prosper Aquitanus till Isidorus Hispalensis, som dog år 636, omtalas sibyllan af kyrkliga författare och åberopas hennes profetior; men

allt hvad de i ämnet hafva att förmäla är hämtadt ur Lactantius och Augustinus. Hvad de efterföljande århundradenas västerländske teologer och skriftställare, äfven de lärdeste, vidkommer, gäller samma iakttagelse. Alexandre, *Excursus ad Sibyllina*, pag. 285-311. Det förekommer hos dem alla icke ett ord, som antyder någon sibyllinkunskap, sträckande sig ut öfver dessa båda källor. Studiet af den barbarisk-latinska sibyllelitteraturen lämnar fullständig bekräftelse på att dessa källor voro de enda.

Då man var som allra lärdest, kände man om sibyllan och sibyllinerna följande:

- 1) Man kände något mer än tvåhundra verser ur inledningssången och sibyllinerna III, IV, V, VI, VII och VIII. För alla dessa var Lactantius källan. Tillsammans utgöra verserna i *Oracula Sibyllina* 4,238.
- 2) Man kände, att ordet sibylla var en allmän beteckning för flere sierskor, som blifvit kallade så af hedningarne, bland hvilka de uppträdde. Detta visste man af Lactantius och Augustinus.

3) Man kände, att dessa sibyllor skulle varit till antalet tio, nämligen den persiska, libyska, delfiska, cimmerica, erytreiska, samiska, cumanska, hellespontiska, frygiska och tiburtinska, och man visste, att den cumanska skulle hetat Amalthea eller Demophile eller Herophile, samt den tiburtinska Albunea. Källan för detta vetande var Lactantius och efter honom Isidorus Hispalensis. Ur eget förråd och för att jämma sibyllornas antal med profeternas och apostlarnes tillade medeltiden tvänne: Europa (Europæa) och Agrippa (!).

4) Man kände den bekanta historien om sibyllan och konung Tarquinius. Men Tarquinius är här den äldre

med detta namn, och det äskade priset för de nio böcker sibyllan medförde till honom angifves till tre hundra *filipper*. Denna historia hade man från Laetantius. Äfven *Virgilius'* kommentator *Servius* kallar de tre hundra guldmynten *filipper*. Anakronismen kan ursäktas därmed, att man redan på Augustus' tid i Rom gaf detta namn åt alla slags guldmynt af ett visst värde.

5) Man kände, att Virgilius i sin fjärde eklog skulle hafva begagnat en sibyllinsk profetia om Kristus. Detta visste man från Augustinus. Få torde hafva läst verserna i själfve Virgilius.

6) Man kände 27 rader af akrostiket, som förefinnes fullständigt i sibyllinen VIII och fullständigt meddelats äfven af Eusebius. Akrostiket hade man från Augustinus.

Härmed är *allt* sagdt, som medeltiden före renässansens och humanismens dagar visste om sibyllan och sibyllinerna. Hvad medeltiden själf tilldiktade hafva vi ej att redogöra för. Men det bör tilläggas, emedan det icke är alldeles utan betydelse för vårt ämne, att de Brittiska öarna och särskildt »den keltisk-iriska kulturen» lämnat framstående bidrag

till den barbariska sibyllelitteraturen och gifvit upphof till orimliga profetior, som deras författare, utan att frukta någon vederläggning, kunnat tillskrifva äfven den gamla sibyllans böcker. Någon gång -- såsom i en dylik profetia, införd bland Beda Venerabilis' skrifter -- anknyter författaren sina förutsägelser till sådana, som verkligen stå att läsa i sibyllinerna; men då har äfven Lactantius anfört de ställena, och det sker med Lactantius' egna ord och i enlighet med en gammal latinsk öfversättning af de Lactantianska citaten.

I tvenne böcker af våra *Oracula Sibyllina*, nämligen i I och III, berättar sibyllan om sig själf, att hon är en af Noas svärdöttrar, och att hon som sådan var med i arken under syndafloden. Denna saga hade varit särdeles ägnad att anslå medeltidens fantasi; om hon varit känd, skulle hon antagligen också blifvit omtalad och utspunnen. Men hon vardt aldrig känd af medeltiden, ej ens af Augustinus, emedan Lactantius aldrig omtalade henne. Sannolikt har han icke känt sibyllinen I; men ur sibyllinen III anför han en vers, som står strax ofvanför den, med hvilken berättelsen om vistelsen i arken börjar. Antingen har Lactantius, ledd af den varsamhet, hvarpå vi förut gifvit ett prof, undvikit att anföra den fabulösa historien, eller också har denna efter hans tid instuckits i sibyllinen III. I hvilketdera fallet som helst gäller den sats som undantagslös, att hvad medeltiden vet om sibyllan och sibyllinerna, det återfinnes hos Lactantius eller Augustinus, och hvad Lactantius förtiger och Augustinus icke vet, det vet ej heller västra Europa, innan Sixtus Birkens upplaga af *Oracula Sibyllina* ser ljuset.

Så sparsamma källorna för medeltidens sibylle- och sibyllin-kunskap än flöto, var det likväl svårt för tidens lärde att samla det lilla, som fanns, till ett helt. Lactantius' citat och redogörelser förekomma sprid-

da öfver de flesta af hans sju *Libri institutionum divinarum* och hans verk *De ira Dei*. Hvad Augustinus vidkommer, finnes väl det hufvudsakliga han om sibyllan har att meddela i adertonde och tionde böckerna af *De Civitate Dei*, men äfven i andra hans skrifter förekomma spridda yttranden om henne. Kom nu därtill, att böcker började varda en sällsynt vara, emedan allt färre afskrefvo och allt färre läste, så låg faran nära att äfven det obetydliga arf af sibyllinskt vetande, som fanns att taga vara på, kunde under mansåldrarnes lopp förspillas. Icke utan ett visst deltagande kan man fördenskull bevittna, att det i nionde århundradet uppstod en man, som för sin tid ville vara hvad Lactantius varit för sin. Mannen hette Sedulius. De källor han hade att tillgå voro, som vi veta, de båda kyrkofäderna; men hvad där fanns ville han dock samla till ett helt och tolka i ett sammanhang. Ett parisiskt bibliotek förvarar ännu en handskrift af hans verk. Han var medeltidens ende sibyllinske forskare, men hans verk kom för sent för att varda tiden till gagn. Rundt omkring honom utslocknade den ringa kunskap man ditintills ägt om den af folkfantasier och kyrkan allt högre burna sibyllan och hennes sång. Sedulius' arbete vardt förgätet, och sibyllefabler och sibylleprofetior uppstodo, som -- anmärker Alexandre -- väl svårligen kunnat få som äkta alster plats i kyrkornas och klostrens bibliotek, om det då ännu bland de lärde funnits ett minne kvar af den förra, på Lactantius och Augustinus grundade sibyllekännedomen.

Härmed hafva vi i korthet anført, hvad sibyllinkunskapens historia har att meddela till belysning af hr Bangs hypotes. Då vi skrifva detta för en allmänhet, som själf bör kunna draga slutsatserna ur de sakförhållanden, som meddelats, anse vi det vara onödigt att uppehålla oss därmed.

Snarare skulle vi vilja dröja vid den estetiska sidan af saken och fägna oss åt kontrasten, som den gamle flitige forskaren Sedulius och hans ungdomsfriske samtida, den norske Völuspaskalden, erbjuda. Sedulius genomletar många förgångna mansåldrars litterära minnesmärken och ser, att ingen efter Lactantius' tid, som skiljes från hans egen af ett halft årtusen, har stått framför det sibyllinska vetandets källor, profetissans egna böcker eller dem, som skrifvits i hennes namn. För egen del hyser han då intet hopp att få skåda dessa böcker, och undergifven sitt öde putsar han sin lampa och sätter sig att mödosamt hopfoga de med stor flit ur andra och tredje hand samlade spillrorna af sibyllans verk. Vår kække norrman däremot anländer till Irland, låter beröra sig af den keltisk-iriska kulturen, spatserar in i ett kloster och finner där minst tio af dessa *Oracula Sibyllina*, hvilkas befintlighet i det romersk-katolska Europa ingen människa under århundraden förut eller århundraden efteråt spårat, och mot hvilkas existens därstädes ett årtusens litteratur och ett årtusens kyrkliga lif sammansvurit sig att bära det mest endräktiga vittnesbörd. Det må kallas en lyckträff.

Villigt erkänna vi, att denna sammansvärjning icke upphäfver *möjligheten*, att en fullständig eller nästan fullständig kodex af *Oracula Sibyllina* funnits i nionde århundradet på Irland och af någon, som där studerat honom på grekiska, befunnits hafva ett innehåll, så viktigt för folkbildningen, att han måste öfversätta den till iriskan. Det kan icke falla oss in att bestrida hvarken denna möjlighet eller den, att Völuspaskalden rest öfver till Irland och studerat samma kodex eller den förmodade öfversättningen. Och det af lätt insedda skäl.

Om någon ville påstå, att det på planeten Mars finns människor och boskap; att ett aktiebolag bildat sig

därstädes för bedrifvande af mejerirörelse, samt att rörelsen bär sig bra och i fjol gaf 17 1/2 procents utdelning, så synes oss, med vår okunnighet om tillståndet på planeten Mars, detta vara en möjlighet, på hvars bestridande astronomen antagligen icke vill spilla ett enda ord. Ty tomma möjligheter höra till fantasiens rike, icke till vetenskapens.

Af samma skäl är denna afhandling alldeles icke riktad mot möjligheten af att Völuspaskalden suttit på Smaragdön fördjupad i sin sibyllinska kodex. Det är endast *sannolikhetsgraden* af detta antagande vi velat pröfva, öfverlämnande för öfrigt åt hvar och en att välja mellan den åsikt, att hr Bangs gissning är i stånd att kullstörta resultaten af mångåriga mödosamma och strängt vetenskapligt förda undersökningar i sibyllinkunskapens historia, eller den andra åsikt, som vi själfva hylla, att dessa resultat gifva åt hr Bangs gissning ett sannolikhetsvärde, som för ingen del kan mäta sig med deras eget.

Och eftersom vi nu äro inne på de vilda gissningarnas område -- månne det icke hade varit bättre, om hr Bang, i stället för att skicka Völuspaskalden till Irland, skickat honom raka vägen, till ex. i sällskap med några vāringar, till Konstantinopel? Visserligen hade hr Bang därvid förlorat beröringen med den hypotes, »som under den sistförflutna tiden gjort sig gällande, att flere af Eddadikterna äro författade på Västerhafsöarna eller Irland»; men denna förlust synes oss uppvägd däraf, att i Konstantinopel verkligen funnos sibyllinska handskrifter att tillgå, och att inga svårigheter där ställde sig i vägen för Völuspaskaldens grekiska språkstudier. Skaldens vetenskapliga ära hade äfven i detta fall förblifvit nästan

minskad, ty äfven i Konstantinopel skulle han förmodligen stått

främst bland sibyllinkännare.

Men hvarför öfver hufvud skicka honom på resor? Jo, för att få en förklaring af de upptäckta likheterna mellan sibyllinerna och Völuspa. Men förklaringen af dessa likheter tarfvar alldeles ingen långfärd. Vi skola bevisa det i nästa afdelning af denna uppsats. Så vidt som de påstådda likheterna skulle kunna intyga eller göra ens i lägsta mån sannolikt, att *Oracula Sibyllina* äro Völuspas källor och förebilder, finnas de visserligen i hr Bangs afhandling, men icke i de med hvarandra jämförda verken.

*

II.

Vi öfvergå nu till en granskning af de likheter, hr Bang vill hafva funnit mellan de sibyllinska böckerna och Völuspa. Dessa likheter äro följande:

- 1) För att mystifiera sina läsare sammanblanda de sibyllinska böckerna helleniska och judiska eller helleniska och kristna element. Völuspa sammanblandar germanisk mytologiska och kristna i samma afsikt.
- 2) Sibyllinerna skildra sin sierska som stående utanför både den judiska och den kristna religionen; de göra henne till hedning. Äfven Völuspas vala framträder i hednisk maskering.
- 3) I sibyllinerna uppträder sierskan som ett ondt och ogudaktigt väsen af giganternas släkte. Völuspas vala kännetecknar sig själf som ett ondt och ogudaktigt väsen af jättesläkt.
- 4) Enär sibyllan är ett hedniskt väsen, går det icke an, att hon uttalar

sig om kristliga ting på ett positivt kristligt sätt; när hon likväl gör det, faller hon ur sin roll. Sibyllinernas författare insvepa därför hennes utsagor i en viss tvetydighet och dunkelhet, så mycket hellre som detta öfverensstämmer med »den sibyllinska stilen». Icke heller valan uttalar sig om kristliga ting på ett positivt kristligt sätt, och den dunkelhet, som vidlåder sibyllans utsagor, kännetecknar äfven hennes.

5) Sibyllan siar på Guds befallning och ingifven af honom. Valan siar på härfaders befallning och i kraft af hans profetiska gåfvor.

6) I början, midten och slutet af oraklen lämnar sibyllan upplysningar om sin personlighet, sin släkt o. s. v. Valan gör detsamma i början, midten och slutet af Völuspa.

7) I den sista katastrofen väntas sibyllan och valan af samma öde.

8) Valan säger sig hafva öfverlevvat nio världar. Sibyllan talar om nio generationer före domen.

9) Alla de mer betydande sibyllinska böckerna bestå af två hufvudde-lar, af hvilka den ena afhandlar det förflutna, den andra det tillkom-mande. Så äfven Völuspa. Berättelserna i sibyllinerna om det förflutna äro endast en lyx, som hör till stilen; det väsentliga i Völuspa är skild- ringen af ragnarök och den nya jorden.

10) Valan skildrar världens skapelse på samma sätt som flere sibylli- ner.

11) I beskrifningen af de yttersta tingen kunna i hvar enda punkt pa- ralleller påpekas mellan sibyllinerna och Völuspa.

Dessa äro de likheter, som enligt hr Bangs påstående skola finnas mel-

lan Oracula Sibyllina och den nordiska dikten. Vi skola undersöka dem i den ordning de här blifvit uppställda.

Men jämte dessa likheter, som vilja vara af objektiv och obestridlig art, framställer hr Bang, till stöd för hypotesen om Völuspas beroende af sibyllinerna, äfven andra skäl, hvilande på en subjektiv »Overbevisning», »Formening» och »Tro», men icke dess mindre »vistnok» eller »paataglig» eller »aabenbarlig» riktiga. Till dem hör, att valans nio världar motsvarar icke blott de nio generationerna i oraklen, utan äfven den kristna föreställningskretsens nio himlar, nio änglakor, nio helvetesstraff; att Völuspaskalden under sina studier af Johannes' uppenbarelse och Johannes' evangelium kommit på tanken att framställa den lössluppne satan i gestalten af en vid ragnaröks inbrott lössluppen ulf -- fenrersulfven; att han af Uppenbarelsesbokens drake fått idéen att samtidigt framställa satan som midgardsormen -- en sak så säker, att den »behöver man kun at pege paa»; att Loke åter igen är samme drake; att Surt är antikrist; att asarne, som kämpa i ragnarök, visa sig, när man demaskerar dem, vara patriarken Henok, profeten Elias och ärkeängeln Mikael. För hr Bang synas dessa påståenden, så snart man pekar på dem, förvandlade till fakta, tjänliga att stödja hans hypotes. För oss äro de gissningar, som i stället för att kunna stödja behöfva stöd; gissningar af sådant slag, att en människa äfven med ringa uppfinningsförmåga kan tillverka dem i dussintal, för att därmed få paralleller till stånd mellan hvilka föreställningskretsar som helst och hvilka skrifter som helst. Icke dess mindre skola vi ägna äfven dessa gissningar en belysning, så vidt som de röra frågan om ett omedelbart sammanhang mellan sibyllinerna och Völuspa.

Till en början: huru förhåller det sig med blandningen af »helleniska» och kristna element i sibyllinerna? Männe i dessa böcker föreställningar, hämtade ur den helleniska polyteismen, spela en roll, hvilken påminner om den, som de nordisk-polyteistiska föreställningarna innehafva i Völuspå? Dessa frågor skola här besvaras genom en fullständig redogörelse för de »helleniska» beståndsdelar, som i sibyllinerna förekomma, samt för den ställning, sibyllan intager till dessa element. Vi hafva då att först yttra några ord om den för sibyllinerna betecknande *euhemerismen*.

Redan i den antika tiden stod myternas uppkomst som en gåta för de tänkande. Empedokles och Anaxagoras sågo i myterna beslöjade fysikaliska läror; Aristoteles och stoikerna betraktade dem som mänsklighetens första, i sinnliga föreställningar sig rörande försök att filosofera. Epikuréerna ansågo dem dels för rena fabler, dels för historiska minnen, som under tidernas lopp fått sagans form. Denna sistnämnda åsikt fick insteg hos mängden af bildade och skeptiska greker genom en skrift af sicilianen Euhemerus, som lefde på Cassanders tid och vid hans hof. I formen af en reseskildring ville denna skrift göra troligt att de helleniske gudarne varit berömde män, som lefvat i en aflägsen forntid: konungar, hjältar och filosofer, som efter sin död blifvit firade med minnesfester, af skalderna besjungna som öfvermänskliga väsen, samt slutligen, sedan man förgätit deras historiska tillvaro, ansedda som gudar och dyrkade som sådane. Resebeskrifningen visste omtala, hvar desse gudar föddes, hvad de under lifstiden uträttade och hvar de ligga begrafna. Till stöd för sina uppgifter meddelade hon inskrifter, som författaren påstod sig hafva samlat under sina långväga färder. Jämte dessa föregifna urkunder kunde hon i enskilda fall åberopa verkliga lokala sägner, liknande den om Jupiters födelse på Kreta.

Den uppfattning af myterna, Euhemerus sökt göra gällande, bär ännu hans namn och har intagit en betydande plats bland mytförklarande teorier ända intill vårt århundrade, ja, häfdar ännu -- fast fördjupad och förfinad och inskränkt till ett mindre område -- ett rum bland dessa. Den gröfre och naivare euhemerismen gjorde, för att anföra ett par exempel, Eolus, vindarnes gud, till en i väderförutsägelser hemmastadd gammal sjöman och Atlas till en kunglig vetenskapsidkare, som med himmelsgloben i hand studerar astronomien.

Skalden Ennius öfversatte Euhemerus' verk till latinet, och teorien, om vi så få kalla henne, vann anhängare äfven bland romarne, ehuru åtskilliga bland dem, såsom Varro, befarade vådliga följder för religionen, om euhemerismen från de lärdes kretsar utbredde sig till folket. Under romerska kejsardömet, då de faror, hvarmed den uppväxande kristendomen hotade den fäderneärfda religionen, bidrogo att framkalla ett trosvarmt hedniskt-ortodoxt parti, i hvars känslövärld Ælianus' och Aristides' skrifter lämna högligen intressanta inblickar -- under denna tid betraktade fromme hedningar euhemerismen med uppriktigaste afsky och fingo så mycket starkare skäl därtill, som de kristne med förnöjelse och öfvertygelse gjorde sig teorien till godo, dels som en af deras förklaringsgrunder till polyteismens uppkomst, dels och förnämligast som anfallsvapen mot hedendomen. Den äldre kristna apologetiken vet sig stå i stor tacksamhetsskuld till Euhemerus. Äfven Lactantius var euhemerist, och genom hans skrifter utbredde sig denna uppfattning af myterna öfver det katolska Europa under medeltidens århundraden. Myternas historiering, som väl äfven den euhemeristiska teorien förutan skulle hafva ägt rum, fick emellertid genom denna en anstrykning af skollärdom och traditionell giltighet, som då betydde mer än nu. Äfven den skandinaviska nordens medel-

tida häfdatecknare skatta mer eller mindre åt detta uppfattningssätt.

Men främst bland alla kristendomens apologetisk-polemiska skrifter stå i utpräglad och följdriktigt genomförd euhemerism -- just Oracula Sibyllina. Greklands, Roms och Egyptens gudar och gudinnor äro enligt sibyllinernas samstämmiga vittnesbörd förgudade människor.

I sibyllinen VIII, 45-49 ropar sierskan till det stolta Rom, att förstörelsen, som väntar det, icke skall kunna hindras af dess gudar eller guda-bilder af guld, sten eller brons, ty desse gudar äro »*liflöse demoner*» och dessa bilder äro beläten af »*kraftlöse döde*», hvilkas skrytsamma grafvårdar finnas på det olyckliga Kreta, som »byggt altaren åt *känsellösa lik*». I samma sibyllin v. 392 ff. förkunnar den allsmäktige, evige och ende Gud genom sibyllans mun, att han afskyr de öfliga djuroffren,

vinlibationerna och dylika gåfvor, ty med slika offer ärar man »*minnena af konungar eller enväldshärskare, af demoner, aflidna och förmenta himmelsinnevånare*».

Inledningssången till Oracula Sibyllina uppmanar människorna att dyrka »honom, som är den ende Gud, honom, som är och var af evighet, honom, som är sitt eget upphof och af ingen född, honom, som råder allsvåldig öfver allt», samt beklagar, att de, i stället för att göra detta, bringa offer »*åt dem, som äro i dödsriket, åt demonerna*».

I sibyllinen III, 546-547 frågar sierskan Grekland, hvarför det offrar gagnlösa gåfvor »*åt döde*» i stället för att dyrka den allsmäktige Gud. Samme sibyllin innehåller en euhemeristisk utläggning af myten om försöket att uttränga kroniderna från världsmakten. Efter syndafloden och under den tionde mansåldern härskade -- berättar sibyllan -- tre bröder, Kronos, Titan och Japetus, öfver hvar sin del af de ängder på

jorden, som då hunnit befolkas. Så länge deras gamle fader lefde, höllo de den ed, han låtit dem svära att icke bekriga hvarandra; men efter hans död utbrast en fejd mellan Kronos och Titan. I ett stort familjeråd, bevistadt af Rhea, Gaia, Afrodite och en mängd »blodsfränder, äfvensom andra människor af föräldrarnes blod», *Orac. Sib. III, 125, 126.* vardt striden bilagd på ett sätt, hvars följder sedermera beskrifvas. Uttryckligt framhålles, att Kronos, Titan och Japetus voro människor i ordets vanliga mening, *dödliga (med talförmåga begåfvade) människor, (#####)*, såsom sibyllan med ett homeriskt uttryck kallar dem, *Orac. Sib. III. 108, 113.* och hela episoden

afser tydligen intet annat än att rikta ett klubbslag mot polyteismen. Också upptogs densamma begärligt af den kristna apologetiken. I sin *Försvarsskrift för Kristianerna* anför Athenagoras sex verser ur det ifrågavarande stycket, bland hvilka särskildt den, som kallar Kronos, Titan och Japetus *dödliga människor*. Tertullianus i sina *Libri II ad nationes* (II, 12) hänvisar till samma ställe hos sibyllan. Likaså Lactantius i sina *Libri instit. divin.* (I, 14 och 11). Eusebius i sin *Præparatio evangelica* (IX, 14) berättar, alldeles som sibyllan, om kriget mellan Kronos och Titan såsom om en historisk tilldragelse, hvilken timat bland människor efter den babyloniska tornbyggnaden och språkförbistringen, men citerar icke sibyllan, utan Abydenus som sin källa.

Åsikten, att hedningarnes gudar voro onda demoner, lät ganska väl förlika sig med den, att de ursprungligen varit människor. Man behöfde endast antaga, att dessa människosjälur efter döden högmodades öfver den gudomliga ära, som på jorden ägnades deras minne, och ville se sin dyrkan upprätthållen och utbredd. Därmed voro de demoner. Detta är också sibyllinernas sätt att fatta saken, och de vidhålla

den uppfattning af demonernas ursprung och väsen så strängt, att de lämna alldeles å sido så väl den bland de senare kristne vanligaste meningen, att demonerna vore fallne, från himmelen fördrifne änglar, som äfven den i kristenhetens första århundraden mycket utbredda föreställningen, att de vore afkomlingar af änglar, som beblandat sig med människors döttrar (Genesis 6). *Man återfinner denna föreställning hos kyrkofäderna Justinus, Athenagoras, Irenäus, Tertullianus och Clemens Alexandrinus, äfvensom i Henoks bok, Clementinerna och andra apokryfer. Hedingarnes*

gudar äro således enligt sibyllinerna demoner, och demonerna äro aflidnes själar, som vändt sig från den ende sanne Gud.

Visserligen föreställa sig sibyllinerna, såsom man häraf finner, någonting verkligt i de hedniske gudarne. Desse äro icke blotta inbillningsfoster. Men den som på grund häraf skulle vilja påbörda sibyllinerna en återstod af hednisk uppfattning eller se något tvetydigt i deras kristendom eller judendom, han bör då utsträcka detta sitt omdöme till hela den kristna kyrkan under patristikens och medeltidens alla århundraden. Det var allmän tro bland de kristne, att hedendomen vore demonernas verk, att desse hade sina älsklingstillhåll i templen, innebodde i gudabilderna och siade i oraklen. *Minucius Felix, Octavius 27; Tertullianus, Apologia 22; De idololatria 3 och 11; Origenes c. Celsum 4, 92; 7, 3; 8, 45. Ur de senare århundradenas litteratur kan hänvisas till Sozomenos, kyrkohistorikern Socrates och bolandisternas encyklopediska legendsamling Acta Sanctorum.* När den antika hedendomen i det sjätte århundradet fullständigt dukt under, berättades och troddes allmänt, att man hört demonerna under jämmerskri lämna de beläten, som föllo offer för det fromma nitet. Med sin åsikt om de hedniske gudarnes realitet som andeväsen stå således sibyllinerna fullständigt på den kristliga traditionens grund.

För dem, som icke läst dessa böcker, torde böra framhållas, att den

ofvan omtalade myten om Kronos och Titan är *den enda* gudasaga, som i Oracula Sibyllina upptagits till behandling, och vi hafva nu sett, huru och hvarför detta skett: för att historiera myten och använda den som anfallsvapen mot hedendomen. För öfrigt omnämnas de hedniske gudarne endast i förbigående, och då alltid som föremål för sibyllans hat, förakt och olycksprofetior. I samtliga de tolf böckerna omtalas den antika hedendomens förnämste gud, Zeus, endast på sex ställen, nämligen i III, 137 ff. såsom en dödlig människa, född af dödliga föräldrar; i V, 7 och X, 7 som en lögnaktig profet; VIII, 45 såsom oförmögen att frälsa det Rom, som tillbedt honom; i IX, 197 såsom en furs-tes (Alexander macedonierns) »lögnaktigt föregifne fader»; i V, 86, 87 såsom den, hvars tempel skall dela andra tempels öde: förstörelsen. -- Apollo omtalas två gånger, nämligen i IV, 4, 5, då sibyllan tillkännagifver, att hon är den allsmäktige evige Guds sierska, men icke profetissa åt »den lögnaktige Apollo, hvilken dåraktiga människor kalla en gud», samt i V, 325, 326, där hon förutsäger, att en blixst från ofvan skall tillintetgöra det yppiga Miletus, därför att det »valt på sin lott Apollos svekfulla sång». -- Poseidon nämnes vid namn två gånger, nämligen i III, 142 som en dödlig människa, född af dödliga människor, och i V, 155 ff., där det heter, att en stor stjärna skall förstöra jorden, därför att hon dyrkat honom. De honom tillagda poetiska epiten användas dessutom i två ställen: II, 187 och II, 16, men syfta där icke på honom, utan på den ende sanne Gud (hvarom mer längre ned). -- Artemis omtalas i V, 293 ff., hvilket ställe profeterar förstörelse öfver hennes tempel i Efesus, och Selene förklaras i XI, 96 vara ur stånd att värna sin heliga stad Mazaka mot kappadociske mäns angrepp. -- Isis förekommer i två ställen: V, 52 ff., där hon omtalas som en dödlig kvinna, nämligen som syster till sibyllan själf, och under-

gången af hennes tempel profeteras, samt V, 484 ff., som förutsäger, att hennes minne skall utplånas från jorden. I sammanhang härmed förklaras Serapis vara en falsk, åt undergången invigd gud. -- Hermes nämnes en gång: i V, 87, där sibyllan siar, att hans tempel, likasom äfven Herakles', skall förstöras. -- Herakles omtalas, utom på detta ställe, i X, 210, som profeterar *post eventum*, att en romersk kejsare (Commodus) skall härma honom. -- På Antinous, kejsar Hadrianus' älskling, anspelas VIII, 57, där sibyllan klagar, att en furste skall upphöja en gosse till gud och öppna de vilseförande mysterierna för alla.

Härmed hafva vi redogjort för den plats de helleniske gudarne innehafva i Oracula Sibyllina. Till utrymmet är platsen begränsad till ett obetydligt antal rader, glest strödda bland de mer än fyra tusen verser sibyllinerna omfatta. I kvalitativt afseende är platsen, som vi sett, än värre lottad: den är, så att säga, en skamvrå i ett mörkt hörn af det stora tempel, sibyllan uppbyggt åt Gud Adonai och hans son Jesus Kristus, eller att jämföra med den gamle »kyrkostocken», som förr hade sin plats i våra svenska kyrkors vapenhus. Och sibyllans fördömler öfver antikens gudar äro ingalunda hållna i tvetydig eller dunkel ton, såsom de läsare, hvilka känna hr Bangs afhandling, men icke själfva Oracula Sibyllina, måste förledas att antaga. De äro tvärt om så obeslöjade, öppna och tydliga, som man någonsin kan vänta dem af en fanatisk monoteist.

Men jämte dessa anförda ställen förekomma några andra, i hvilka namn och epitet ur den helleniska mytologien eller den homeriska poesien nyttjas för att beteckna allmänna begrepp. Aposteln Paulus brydde sig icke om, att ordet *eris* blifvit personifieradt till en gudinna och uppträdt som sådan hos Hesiodus, Äschylus och Euripides. Han

nyttjade det, ett slikt sakförhållande oaktadt, i dess vanliga opersonliga betydelse af *kif, träta* i Rom. 1: 9 och annanstädes. Nu är det visserligen åtskilligt, som aposteln Paulus tillåtit sig, men som det aldrig skulle kunnat falla sibyllinernas författare in att efterlikna. Dit hör den milda, humana och filosofiskt färgade uppfattning, han har af hedendomens väsen och världshistoriska betydelse som ett förberedelseske-
de, under hvilket mänskligheten hade till uppgift att pröfva, huruvida hon med egna krafter och utan särskild uppenbarelse skulle kunna »trefva sig fram till Gud, änskönt han icke är långt ifrån oss». Dit hör den aktning, han ägnar äfven åt hedniske skalders uttalanden om Gud såsom det väsen, hvori allt har sitt lif, och om människans väsen såsom befryndadt med hans. För sibyllinernas författare däremot är polyteismen ingenting annat än en synd, som straffas i detta lifvet med förfärliga hemsökelse öfver folk och städer och i ett annat lif med Gehennas eld. Hvad hedendomen alstrat af ädla och sedliga tankar synas de vilja fränkänna honom, för att lägga dem på sibyllans inspirerade läppar -- så vidt nämligen som dessa tankar kunna ingå i sibyllisternas egen raa, simpla och trånga föreställningskrets. Däremot äro de fördomsfrie nog att icke alldeles sky begagnandet af de ifrågasvarande mytiska namnen och homeriska epiteten, dels emedan dessa höra till den gamla häfdvunna episka diktationen och poetiska stilen, som Homerus skulle hafva lånat från sibyllan, dels emedan de, såsom oss synes, vilja låta därmed förstå, att sådana namn ursprungligen varit lika oskyldiga ord som det påpekade *eris*, men att de undergått ett

personifikationsförlopp och därefter blifvit af missförstånd gjorda till gudanamn. Polyteismens gudar skulle således enligt sibyllinerna vara icke endast förgudade människor, utan i någon mån äfven förgudade

ord -- en åsikt, som vunnit burskap äfven i vår tid. Så finna vi ordet *kypris* nyttjadt att beteckna oren kärlek i II, 139 och V, 429; *aräs* att beteckna krig och våldsamt död III, 465 och VIII, 141, 146; vi finna *erinnys* (*erinys*) för hämnd III, 415 och IX, 126; *häfaistos* för eld II, 19; *täthys* för haf, *näreus* för vatten, I, 227, *moirai* för öden. I V, 447 ff. anmärker sibyllan ironiskt, att när medelhafvet en gång vid tidernas ände torkar och varder land, då få *sirenerna* skäl att fälla uppriktiga tårar. Härmed är dock listan på dessa retoriska grannlåter färdig. De förekomma således ytterst sällan. Den opersonliga mening, hvori de af sibyllinerna begagnas, hade också redan sin häfd hos de helleniske skalderna. *Kyp-
ris* nyttjas för kärlekslust af Sofokles och Euripides; *aräs* för krig, fördärf och pest och *erinys* för hämnd, straff och ofärd af Sofokles och flere andra; *häfaistos* för eld af Homerus, Sofokles och Euripides; *täthys* är en hos de senare skalderna allmän beteckning för själfva hafvet, o. s. v.

Ett par exempel kunna bäst förtydliga, huru sibyllinerna vanligen begagna sig af dessa omskrifningar. I III, 11 ff. sjunger sibyllan:

En är Gud, allsvåldig, onämnbart, himmelens konung,
Född ur sig själf, osynlig och ensam skådande allting.
Ej är han danad i sten af den mejslande människohanden,
icke af elfenben eller guld, som ett alster af konsten.
Nej, han själf har bevisat sig själf som den evige anden,
Visat sig vara det väsen, som är, som var och förblifver.

Hvilken bland dödlige mäktar att se med jordiska ögon
Gud eller fatta hans himmelska väsen? Hvem mäktar att höra
Hans, den stores oändliges namn, som världen behärskar?

Hans, som skapade allt med sitt ord -- som skapade himlen,
Hafvet och rastlös sol och månens sig fyllande skifva,
Stjärnornas strålande glans *och Tæthys, den väldiga modern,*
Källor och strömmar, osläckelig eld och dagar och nätter?
Själ han skapade sen den fyrbokstafvige Adam,
etc. etc.

Sibyllinen I förtäljer utförligt om syndafloden. Herren uppenbarar sig för Noa som den Gud, »hvilken är den han är, som slår himmelen omkring sig likt ett kläde, omgifver sig med hafvet, har jorden till sin fotapall, samt omsväfvas af etern och de tallösa stjärnornas banor.» *Orac. Sib. I, 137 ff.* Han befäller honom predika bot och bättring för sina samtida, samt bygga arken. Utförligt meddelar sibyllan Noas varnande, men gagnlösa tal till de syndiga människorna. Därefter omtalas, att han med söner och sonhustrur räddar sig i arken, och skildras flodens utbrott och härjande framfart. I fortsättningen af berättelsen heter det:

Men sedan Gud fördränkt i vatten den samtliga världen,
Då var Noa i hjärtat betänkt att skaffa sig visshet
Om den Eviges vilja, *ty nu var han ledsen vid näreus.*
(I, 230 ff.)

Det är tydligt, att de ifrågavarande orden, använda så som här, icke kasta ens den svagaste skugga på

sibyllans öfver allt med både hänförelse och fanatism förkunnade tro på judendomens och kristendomens Gud såsom den ende sanne och tillbedjansvärde eller göra minsta inkräktning på det förakt, hon hyser för hedendomens gudar.

På samma gång torde de anförda styckena i någon mån styrka den

förmodan vi ofvanför uttalat -- men hvarpå vi för öfrigt icke lägga någon vikt -- att sibyllan velat antyda, att *näreus* och *täthys* i forntiden ej betydde annat än *vatten* och *haf*, men att en oskyldig personifikation, sådan som *hafvet*, *den väldiga modern*, blifvit under tidernas lopp, sedan mångguderiet uppkommit, missförstådd och fått lämna sitt bidrag till hedendomens brokiga gudavärld.

Den grundlige sibyllinforskaren Alexandres åsikt är, att dessa namns förekomst på detta sätt bör uteslutande förklaras ur stilistisk synpunkt såsom en gärd åt den episka diktionen och en smyckad stil.» *Solent sibyllistæ deorum ac dearum propriis nominibus ad res communes exprimendas per figuram abuti.* -- *Notandum vero, hæc ad epicæ dictionis affectationem stylique elegantiam adhiberi, non, quod quidam crediderunt, ad fucum gentibus faciendum gentilemve nostris carminibus affingendam originem.*» Alexandre, *Excursus ad Sibyllina* p. 585, 586. Samma sträfvän till episk hållning i diktionen yppar sig i sibyllisternas bruk af åtskilliga gamla och häfdvunna, men än flere nya, hemmagjorda och delvis misslyckade epitet efter det homeriska mönstret.

Vi öfvergå nu till en annan liten grupp af helleniska element, som möta oss i sibyllinerna. Där brukas nämligen de ur mytologien hämtade namnen *Hades*, *Akeron*, *Erebus*, *Elysium* (#####) och *Tartarus*

för de underjordiskes boningar. Men särskildt karakteristiskt för sibyllinerna är detta för ingen del. Hvar och en torde veta, att de hellenistiske judarne upptogo från grekerna ordet *Hades* och nyttjade det som beteckning för gamla testamentets *scheol*, samt att detta af septuaginta helgade bruk influtit i nya testamentet. I sin ordning har nya testamentet gifvit hemstadsrätt på kristligt område åt namnet *Tartarus* genom 2 Petr. 2: 4, där verbet ##### nyttjas för att beteckna de fallne änglarnes nedstörtande i det förvaringsrum, där de bida domen. Och den kristna kyrkans fäder och skriftställare tvekade för ingen del

att erkänna denna hemstadsrätt. Ordet *Tartarus* inträngde till och med i gamla kyrkliga liturgier, tyska och gallikanska, och återfinnes i en af Hrabanus Maurus, Alcuins lärjunge, författad psalm, som förlägger äfven Cocytus och Charybdis till helvetet. Äfven Flegethon och Styx omtalas i den äldre medeltidens topografiska beskrifningar af underjorden. Dante kom således icke med något nytt, då han i sin *Divina Commedia* låter Akeron, Styx, Flegethon och Cocytus vara floder i kyrkans dödsrike. Kyrkofäderna, som i öfrigt naturligtvis fränkände den antika religionen all giltighet, gjorde utan betänklighet de hedniska myterna och författarne vittnesgilla i fråga om helvetet. Clemens af Alexandria säger sig i den platoniska skildringen af underjorden igenkänna enskildheterna i de kristnas föreställningar om de onda själar-nes straffort.*Stromata* V. Eusebius, som drifver den sats, att Plato lånat från Moses och hebreerna de sanningar hans skrifter innehålla, *Se till ex. Præparationis Ev. Lib. XIII. Denna mening uttalades redan af den alexandriske juden Aristobulus i andra århundradet före Kristus och upprepas af Justinus, Tatianus och andra kyrkofäder. Att hon är vetenskapligt värdelös, behöfver icke påpekas.* gör likaledes

den store filosofen till ett pålitligt vittne i fråga om Gehenna, förlägger Akeron och akerusiska kärret, Pyriflegeton och Styx till helvetet och anser detta stämma väl öfverens med nya testamentets utsagor.*Præparationis Evang. Liber XI, 38.* Så vidt vi veta, har blott en enda kyrkofader uttalat betänkligheter emot denna sammansmältning af hedningarnes och de kristnes Tartarus.*Chrysostomus, Ady. oppugnator. vitæ monasticæ II, 10.* Hvad sibyllinerna vidkommer, finner man dem vara mer än kyrkofäderna själfve angelägna, att deras läsare icke skola hafva något polyteistiskt i tanken, när de möta orden Tartarus, Akeron och Elysium. De framhålla, att det är den evige, allsmäktige Gud själf, som förflyttar de fromme till Elysium (II, 332 ff.). Erebus och Tartarus betyda enligt si-

byllans egen förklaring ingenting annat än de jordens djup, till hvilka »Gud själf, den himmelske fadern», nedstörtar blodtörstiga människor (I, 118, 119). Uttrycket elyseiska fältet förekommer blott en enda gång till omväxling med ordet *Paradiset*, som annars är sibyllinernas uttryck så väl för de saliges boningar som för det första människoparets lustgård (Proem. II, 48; I, 24, 30).

Från denna grupp af »helleniska» element hafva vi nu att vända oss till ytterligare en annan. Så väl i de mycket talrika profetiorna öfver länder, folk och städer, som äfven i andra delar af texten, hafva sibyllisterna otvifvelaktigt infogat så många användbara verser de kunnat öfverkomma från äldre hedniska orakel och sibyllor

för att därigenom gifva sina skrifter utseendet af äkthet och hög ålder. Redan i den föregående delen af denna afhandling meddelades ett prof härpå i den bekanta versen

Gudarnes kvarnar mala väl sent, men då mala de siktadt,

som i förändradt skick blifvit instucken i sibyllinen VIII (v. 14). I sibyllinen III, 97 ff., där den babyloniska tornbyggnaden omtalas, har författaren begagnat ett fragment, som antingen är hämtadt ur en äldre hednisk sibylla, hvilken haft sägnen om tornbyggnaden ur någon med Genesis besläktad assyrisk-babylonisk källa, eller också ursprungligen varit af judisk hand, men därefter bearbetats af en hednisk författare för att slutligen för andra gången omstöpas samt instickas i vår sibyllin. I dess hedniska form har Josephus sett och citerat fragmentet (*Antiquit. Jud.* I, 4). Från berättelsen i Genesis skiljer sig fragmentets tornbyggnadssägen däruti, att hon vet att omtala äfven tornets förstörelse, nämligen genom stormvindar, som kullstörtade det. Men med afseende på dessa och alla andra lån, som våra *Oracula Sibyllina* gjort från

hedniska källor, gäller det som en regel utan ett enda undantag, att sibyllisterna omsorgsfullt utplånat hvarje spår, som i dem förekommit, af polyteism. Så hafva »gudarnes kvarnar» förvandlats i Oracula Sibyllina till »Guds kvarnar», *Versens äkta och hedniska form är*

#####.

Sibyllisten har gifvit honom detta utseende:

#####. och »gudarne», som i citatet hos Josephus utsända stormvindarne, hafva i Oracula Sibyllina fått vika för »den odödlige» Gud. Så fjärran äro sibyllisterna från hvarje tanke på att inhölja sin sierskas utsagor i

dunkelkelhet med afseende på hennes religiösa ståndpunkt eller att inblanda i dessa alltid monoteistiska eller positivt kristliga utsagor något »helleniskt» element, om med *helleniskt* skall förstås *helleniskt-polyteistiskt*. Också anmärker Friedlieb (*Orac. Sib. Inledning XI*, att när den kristna sibyllan upptagit profetior ur hedniska och judiska källor, har det endast varit sådana, »die nach ihrem Inhalte dem Christenthum nicht widerstrebten».

Vi komma nu till den sista gruppen af »helleniska» beståndsdelar i Oracula Sibyllina. De utgöras af lån och bearbetningar från äldre grekiska skalder. Om sibyllans ställning till Homerus nämndes något i vår föregående uppsats. Hon påstår, som man vet, att han upptäckt hennes handskrifter, ur dem tillägnat sig sin verskonst, sin episka diktation och hvad han känner om de verkliga tilldragelserna i trojanska kriget, samt att han sedan dolt sitt bokfynd för att ingen skulle erfara något om hans litterära fribyteri. Därmed kan sibyllan uppträda som vore hon i sin goda rätt, då hon i den klena mån hon mäktar efterbildar Homerus' språk, samt nyttjar homeriska och qvasihomeriska epitet, ty det är ju han som härmat henne, icke hon som härmar honom. Därmed har hon ock gifvit sina ord en ökad vikt, då hon tager honom

i upptuktelse för att han med inblandning af polyteistiska osanningar förfalskat hennes berättelse eller förutsägelser om Trojas belägring:

Han är den förste, hvars hand skall räkna de blad, som jag skrifvit,

Sen förskönar han själf hjälmbärande krigiske männer,
Hektor, Priamus' son, och peleiden Akilles,
Liksom de öfrige ock, som verkade blodiga bragder.

Gudar manar han äfven fram till hjältarnes bistånd,
Skrifvande lögner och gäckande så tomhufvade mänskor.

(III, 425 ff.)

Hvad hon öppet påstår om Homerus -- att han plagierat henne eller åtminstone haft henne »till källa och förebild» -- det låter hon medelbart förstå om den mytiske skalden Orfeus (XIII-XII årh. före Kr.), om Hesiodus (X-IX årh. före Kr.), samt om Theognis och Phocylides (VI årh.). Sibyllan I vill tydligen låta påskina, att skildringen af världsåldrarne i Hesiodus' *Verk och dagar* är ett grumladt utflöde från hennes egen ingifvelses källa. Framställningsformen och åtskilligt annat tager hon nämligen, i sin egen framställning af samma ämne, från Hesiodus och sammanjämkar detta med Genesis' berättelser om urtiden, dock så att hvad hos Hesiodus, som icke låter förlika sig med bibeln, lämnas utan afseende. Det är ett sammanjämkningsarbete, som i viss mån påminner om de moderna försök, hvaraf Englands teologiska litteratur öfverflödar, att förlika skapelsehistorien i Genesis med geologiens sakförhållanden eller teorier. Skildringen vill påminna om Hesiodus och tillika vara rent ortodox. Från Phocylides -- dock icke den verkliga, utan en förment Phocylides -- har i sibyllinen II instuckits en lång

sededikt, hvilket skett i en så sen tid, att endast en af de sibyllinska handskriftfamiljerna innehåller denna interpolation. Samma pseudopocylideiska dikt finnes med några olikheter hos Stobæus. Det behöfver ej tilläggas, att dikten i sibyllinerna, liksom hos Stobæus, är fri från hvarje spår af hednisk mytologi. Hon inskräpper tron på en ende Gud, »den oföränderlige

och evige», som »icke kräfver offer, utan ett medlidsamt hjärta»; hon inskräpper kyskhet, rättrådighet, sanningskärlek, barmhärtighet mot fattige, godhet mot alla, alla människors frändskap och ömsesidiga syskonplikter, förnöjelse med ringa håfvor, måtta i mat och dryck, själfbehärskning o. s. v. I de kristna skolorna begagnades denna dikt under de första århundradena som en lärobok i moralen. Ur Theognis äro två verser inflickade.

Härmed hafva vi redogjort för de »helleniska» elementen i Oracula Sibyllina och, innan vi fortsätta vår undersökning, taga vi oss friheten att till hr Bang framställa tvenne frågor.

Hvarför har hr Bang nyttjat uttrycket *helleniska* element i stället för *hellenisk-mytologiska*, då det gäller att karakterisera sibyllinerna, medan han i den parallella karakteristiken af Völuspa begagnar uttrycket *germanisk-mytologiska* såsom motsvarande de »helleniska» elementen i de förra? Är det därför att han insett, att i sibyllinerna icke finnas hellenisk-mytologiska element i samma mening, som det finnes germanisk-mytologiska i Völuspa? Om han insett det, så borde han icke hafva skrivit sin afhandling. För våra läsare bör det af det ofvan sagda redan vara klart, att de »helleniska» elementen i sibyllinerna icke spela någon roll, som i minsta mån vore jämförlig med de germanisk-mytologiska elementens betydelse i Völuspa. Oracula Sibyllina

äro lika öppet monoteistiska och kristna som trots någon katekes, biblisk historia eller postilla. Völuspa är lika öppet hednisk som trots någon annan hednisk dikt i världen.

Vår andra fråga är: hvarför har hr Bang icke fäst sina läsares uppmärksamhet på det för vårt ämne så

viktiga sakförhållande, att sibyllan är euhemerist och ur euhemeristisk synpunkt behandlar det obetydliga mytologiska stoff, hon bryr sig om att framdraga i sina sånger? Detta kan ju omöjligen hafva undfallit honom själf. Hon är ju i sin euhemerism strängare och följdriktigare än mången kyrkofader; hon upptager i sina dikter vida mindre mytologiskt stoff än kyrkofäderna i sina apologier och gör det ju endast för att, i likhet med dem, förklara hedendomen för en förvillelse och synd.

Långt ifrån att inskräpa detta har hr Bang framställt saken så, som om i sibyllinerna de hedniske gudarne uppträdde i egenskap af gudar och som sådane ingrepe i de skildrade världstilldragelsernas gång. En läsare af hr Bangs afhandling, hvilken icke tillika har ögnat i sibyllinerna, kan väl svårligen annat än fastna i den falska föreställning, att sibyllans världsåskådning vore en dunkel och oredig blandning af judisk-kristna föreställningar med tron på hedniska gudamakter, när han får läsa till exempel följande rader, *Bang, sid. 8*. hvari hr Bang omtalar sibyllans skildring af syndafloden I, 120-282:

»Til den 5:te Slægt höre Giganterne, af hvilke den eneste gudfrygtige er NoaH. Over disse Giganter kom da Syndfloden, der skildres efter Genesis, opblandet med Reminiscentser af Deukalions Oversvømmelse; her tales ogsaa om Nereus og om Neptun, der fra sine Grotter overvælder og

nedriver Jordens Byer med deres Mænd.»

De uppgifter, som vi här återgifvit med kursiv stil, behöfva sin särskilda belysning.

Det enda tillfälle, då ordet Nereus förekommer i Oracula Sibyllina, hafva vi ofvanför omtalat. Det är då Noa, led vid vatten eller hafvande fått nog af vatten (##### ####), första gången utsänder dufvan från arken. Som en gud eller en personlighet framställes således Nereus aldrig i dessa böcker.

Påståendet, att flodskildringen är uppblandad med reminiscenser af »Deukalions Oversvömmelse», är alldeles ogrundadt. Där finnes icke en enda sådan reminiscens. Då vi icke vilja antaga, att hr Bang gripit denna sin uppgift helt och hållet ur luften, måste vi betrakta den som ett missförstånd, hvars källa vi kanske hafva uppspårat.

I Friedliebs upplaga, som hr Bang säger sig hafva begagnat, läser man nämligen i den kritiska inledningen sid. XV:

»Bei Theophilus ist die Sage von Deukalion dahin erklärt, dass Noah, als er den damals lebenden Menschen die Sündfluth vorherverkündigte, gesagt habe: #####, ##### #### # ##### ### #####, daraus habe sich in der Sage der Name Deukalion gebildet. Hier haben wir gleichfalls eine Spur dieser Tradition von der Busspredigt Noahs. Wenn im zweiten Briefe Petri c. 2, v. 5 Noah ein ##### ##### genannt wird, so ist hier ein im Wesentlichen derselbe Gedanke enthalten.»

Enär den sibyllinska flodberättelsen, som nämndt, icke företer det ringaste spår af föreställningar, lånade från Deukalionmyten, så nöd-

gas vi, i brist på en bättre utväg, antaga, att hr Bang läst och missförstått dessa Friedliebs ord därhän, att han skulle menat, att sibyllisten lånat något från ifrågavarande myt. Hvad Friedlieb afser, är emellertid något helt annat. Sedan nämligen den tyske författaren anmärkt, att sibyllinens skildring hvilat på gamla testamentets uppgifter, framhåller han dock särskildt tvenne punkter, hvori den förra skiljer sig från Genesis. Den ena är, att sibyllinen låter Noa utsläppa dufvan först och korpen sedan, medan Genesis följer den motsatta ordningen. Den andra är, att Noa, enligt sibyllinen, på Guds befallning hållit botpredikningar för folket för att, om möjligt, frälsa det från undergång i floden, då däremot i Genesis ingenting förmäles om sådana botpredikningar. Därefter frågar sig Friedlieb, om sibyllinens författare haft någon källa för denna sin senare uppgift, och han tror sig hafva funnit denna källa i en judisk tradition, på hvilken antydes i Josephus och i Talmud, och af hvilken spår förekomma såväl hos kyrkofadern Theophilus i hans försök att förklara namnet Deukalion med ropet ##### etc., som ock i Petrus' 2:dra bref, där Noa kallas en rättfärdighetens härold. På de båda senare omständigheterna syfta de ur Friedlieb anförda raderna. *Hvad Theophilus, Ad Autolycum III yttrar i ämnet är: »Då Noa förutsade syndafloden för människorna, ropade han till dem: »Kommen hit! Gud kallar eder till bättring». Utropet, skrifvet med våra bokstäfver, lyder: deute ka1ei etc., och af detta deute kalei skulle enligt Theophilus' mening namnet Deukalion ha uppkommit.*

Att hednaguden Neptunus (Poseidon) skulle hafva uppträdt och medverkat med den ende Gud, *Adonai Sabaoth*, vid syndafloden är ett oerhördt missförstånd, äfven det, i fråga om en skrift, fullt ut så monoteistisk som bibeln och koranen, och om en episod, sådan som den ifrågavarande flodskildringen, hvori Gud själf

framträder och uppenbarar sig som den evige (v. 137 ff.), hvori han

besjunges som den allvetande och allseende odödlige frälsaren (v. 52), den oförgänglige, den allsmåttige skaparen (v. 158) o. s. v. Neptunus (Poseidon) nämnes alldeles icke i flodbeskrifningen. Men i Noas andra predikan förekommer ett ställe (v. 187, 188), hvori han hotar det ogudaktiga släktet med att *jordskakaren* skall på en natt tillintetgöra människorna och deras städer. Förstörelsen skall, säger Noa, komma från »jordens fördolda gömme» (#####), d. v. s. från de »djupa källor», som Genesis omtalar, från de jordens »innersta djup» och »den outtömliga afgrund», hvarifrån i den sibyllinska flodskildringens fortgång vattenmassorna sägas framvältra. För ordet *jordskakaren* begagnar Noa de pleonastiska epiteterna #####, hvaraf det förra nyttjas af Pindarus, det andra af Homerus och Hesiodus som epitet åt Poseidon. Förmodligen har hr Bang fördenskull antagit, att *jordskakaren* skulle äfven i den monoteistiske Noas mun betyda hednaguden Poseidon, ehuru detta antagande, i betraktande af sibyllinens hela världsåskådning och ställets sammanhang, är orimligt. Det strider för öfrigt mot det sätt, hvarpå denna flodskildrings författare, som enligt Alexandre och Friedlieb äfven är författare till verserna 6-33 i sibyllinen II, begagnar detta epitet. I dessa verser är det uttryckligen den evige Gud själf, som bär namnen *jordskakaren* (#####) och *blxtslungaren* (#####), »som skall krossa afgudaifovern och skingra de sju kullarnes folk.» I allmänhet hafva författarne till de sibyllinska sångerna utgått från den åsikt, att de majestätiska epitet, som Homerus och andre skalder tilldelat kroniderna,

förefunnits före polyteismens uppkomst och ursprungligen tillhört den evige. Han, för hvars ande Sinai skälfver, han, som omstörtar Sodom och Gomorra, öppnar jordens innandöme för Kora och hans anhang och vräker sina fiender ned i djupet af Tartarus, är för sibyllan

den verkliga jordskakaren. Han, som tronar på keruber, framträder i blixtrande moln, låter eld och svafvel regna från himmelen och till slut skall skaka alla fästets stjärnor ned till jorden, är den verkliga *meteorslungaren* (#####, Sib. II, 16) och den verkliga i *höjden dånande* (#####, Sib. III, 1), ehuru Homerus och Hesiodus gifvit denna benämning åt Zeus. Jämför Sib. III, 1, där Gud anropas som den himmelske, i *höjden dånande*, på keruber tronande; II, 240, där Gud kallas *ljungaren Sabaoth Adonai*, samt I, 323, II, 16 m. fl. ställen.

I en annan sibyllin III, v. 408, är det visserligen Poseidon, som menas med dubbelepitetet #####, men här på ironi, ty det förkunnas här, att hans tillbedjare i Doryleum skola på en natt drabbas af utrotelse. Det kan gå an för en judisk eller kristen sibylla att, såsom här skett, kalla en afgud vid hans häfdvunna episka epitet, när hon i samma andedrag siar undergång åt hans tillbedjare; men icke att låta honom med samma epitet figurera midt i en biblisk berättelse såsom samverkande med Jehovah. Medan i Völuspa de hedniske gudarne äro sångens hjältar, som städse uppträda i handling, äro däremot de helleniske gudarne i sibyllinerna endast passiva föremål för sierskans straffdomar och hån. Där uppträda de således aldrig i handling. Den euhemeriserade myten om Kronos, Japetus och Titan, som förekommer i sibyllinen III, kan icke anföras som undantag härifrån, ty här äro de ingenting annat än, som vi nämnt, dödliga människor.

För att få ett fullständigt begrepp om, huru det förhåller sig med den omordade »blandningen af helleniska och kristna element», hafva vi nu att yttra några ord äfven om de bibliska och dogmatiska beståndsdelarne i sibyllinerna. Till utrymmet upptaga de omkring två tredjedelar af verserna i de åtta första och förnämsta sibyllinerna. Den återstående tredjedelen utgöres af förutsägelser om folks och furstars, län-

ders, öars och städers öden, blandade med utfall mot det helleniska och egyptiska mångguderiet, hvilket i sammanhang med sedligt fördärf framhålles som en hufvudorsak till de olyckor, som skola hemsöka jorden. Om hela den judiska och kristna litteraturen, med undantag af Oracula Sibyllina, vore försvunnen från jorden, och om bibelns berättelser och kristendomens läror vore fullständigt förgätta, så skulle en eftervärld ensamt ur de sibyllinska böckerna kunna återvinna en tämligen sammanhängande bild af den heliga historien i gamla och nya testamentet, samt om den kristna kyrkans äldre föreställningssätt.

Hvad först gamla testamentet vidkommer, berätta sibyllinerna om världens skapelse genom Guds ord och skapelseverkets fortgång, intill dess Eva bildats ur Adams sida; om Adams historia, tillståndet i paradiset, det förbjudna trädet, syndafallet, fiendskapen mellan kvinnans säd och ormens; om Noa och syndafloden; om tornbyggnaden och språkförvirringen; om Abrahams kallelse, samt Isak, Jakob och Josef; om hebréernas trälldom i Egypten, Moses kallelse och verksamhet, utvandringen ur faraonernas land; om Josua, David, Salomo och salomoniska templet; om profeterna och judarnes affall från den sanne Gud; om babyloniska fångenskapen, Cyrus, israeliternas återkomst och ett nytt tempel.

Ur nya testamentet berättar sibyllan om ängeln Gabriels budskap till jungfru Maria och Jesu födelse af en obefläckad jungfru; om de vise männens och herdarnes besök hos barnet i krubban; om Johannes döparen och om Jesu dop, evangeliiförkunnelse och apostlar; om hans underverk: sjukes, lames, blindes, döfves och stummes botande, demoners utdrifvande, dödes uppväckelse, gången på vattnet, stormens näpsande, 5,000 mäns mättande; Jesu härkomst från David; om intå-

get i Jerusalem; om Jesu lidande, korsfästelse och död samt då timade järtecken; om hans nedstigande till underjorden och evangeliiförkunnelse för de döde; om hans uppståndelse på tredje dagen, hans företeelse för sina utvalde och hans himmelsfärd; om antikrist; om Jesu återkomst att döma lefvande och döde.

Med afseende på dogmerna förkunna sibyllinerna Guds enhet, absolutet, evighet, andlighet och olekamlighet, allmakt och allvetande. Han har skapat världen, han uppehåller sin skapelse, han är en skyddande, frälsande och straffande försyn; han ingjuter i människorna sin helige ande; han skall sända sin son till människosläktets frälsning och skall på yttersta dagen döma enhvar efter hans gärningar.

Om treenighetsläran tiga Oracula Sibyllina fullständigt.

Om Guds son förkunnar sibyllan, att han är all skapelses förstfödde, och gud af Gud; att han som logos medverkat vid skapelsen; att han iklädt sig köttet för att frälsa människosläktet; att denna människosläktets frälsning genom sonen varit beslutad af Gud från begynnelsen samt blifvit fullbordad genom Kristi lefverne, lära, död och evangeliiförkunnelse för de döde. Såsom han med Fadern deltog i skapelsen, skall han med honom deltaga i domen och grundlägga ett härlighetens rike.

För öfrigt beröra sibyllinerna på mångfaldiga ställen lärorna om Hades och Gehenna, om de dödas uppståndelse, om yttersta domen och världsbranden, samt om änglarne och demonerna. För deras åsikt om de sistnämndes väsen hafva vi förut redogjort. I afseende på Gehennastraffen förkunnar sibyllinen II, 331, att de icke äro ovillkorligt eviga. Äfven efter yttersta domen skola de salige genom en särskild

Guds nåd kunna utverka frälsning för de förtappade ur »den outtröttlige elden».

Bland kyrkans sakramenterliga handlingar omtalas endast dopet, hvilket enligt sibyllinen IV, 160 skedde genom hela kroppens nedsänkande i vattnet.

Mot polyteismen gör sibyllan ständiga utfall. I inledningssången framhåller hon mot mångguderiet argument, till en del af samma slag, som man får läsa hos kyrkofäderna och medeltidens skolastiker. Hennes ifver för monoteismen är icke blott varm och innerlig, utan äfven fanatisk.

I sitt stora, ännu ofullbordade verk *Histoire de la divination dans l'Antiquité* (1879-1880) skildrar Bouché-Leclercq sibyllans religiösa ståndpunkt som »en dyster, lidelsefull och idétom monoteism, stående i fientligaste motsats till det hedna Greklands filosofiska och religiösa tankearf». Denna karakteristik är sann, om man blott tager ordet idétom i relativ mening och påminner

sig, att monoteismen ingår äfven i det omnämnda helleniskt-filosofiska tankearfvet. »Sibyllans uppfattning af världen, människan och Gud är», fortfar Bouché-Leclercq, »af en förskräckande simpelhet». »Uppe i himmelen finnes en enda allsmäktig Gud, som skapat världen, samt kan förstöra och omskapa henne. Denne Gud förhåller sig till världen som krukomakaren till sitt käril. Han har danat henne och smyckat henne med förnuftiga väsen och har därför laggillt kraf på att varda åtlydd och ärad. Hans harm är stor vid åsynen af en afgudatjänst, hvilken på tomma bilders altaren tänder rökverk, tillkommande honom allena, och vid åsynen af de laster, som vanära världen. Också

utsänder han, i afvaktan på den yttersta dom han en gång skall hålla, förfärliga hemsökelse, som utrota fördärfvade folk och omstörta härskarevälden». Författaren anmärker till slut, att om också denna världsåskådning är af fränstötande simpelhet, när man jämför henne med den grekiska filosofiens fina och djupa spekulationer, så var det dock de sibyllinska idéernas enkelhet, påståendenas bestämdhet, lärans klarhet och tydlighet, som väsentligen bidro till att gifva dem makt öfver människor med vanligt mått af intelligens. Vidkommande blandningen i sibyllinerna af helleniska element med judiska och kristna, framhåller Bouché-Leclercq, att hvilket ursprung beståndsdelarna i dessa böcker än må äga, så hafva de under judars och kristnes händer blifvit så öfverarbetade och omgestaltade, »att bland de 4,232 verser, som nu utgöra det profetiska arvet från sibyllorna, det sannolikt icke finnes en enda idé, som icke är judisk eller kristen». *Histoire de la divination dans l'Antiquité, II, 198.*

Men hvad som icke endast är sannolikt, utan fullkomligt visst är, att sibyllan i dessa böcker icke uttalar en enda sats, som vore i ringaste mån ägnad att göra hennes religiösa ståndpunkt tvetydig eller beslöja hennes hat till polyteismen. Åt denna gör hon icke ens skenbart det ringaste medgifvande. Och likväl är det med den omordade elementblandningen i hennes sånger, som hr Bang jämför den af honom förmodade och påstådda blandningen af nordisk-mytologiska och kristna element i Völuspa! Och på denna jämförelse är det, som han i främsta rummet grundar sin hypotes, att Völuspa begagnat sibyllinerna som »källor och förebilder»!

Här är det icke vår afsikt att ingå djupare i frågan, huruvida det i Völuspa finnes kristliga element eller icke. Det vore nog att påpeka som slutresultatet af denna undersökning, att af de båda jämförda ver-

ken innehåller den världsåskådning, som det ena uttalar och inskräpper, icke ett enda hedniskt element som sådant, icke ett enda lån från hedendomen, som ej öppet framträder som döpt och kristnadt; medan det andra verket, *om* det öfver hufvud innehåller ett enda kristligt element, dock öppet förkunnar en polyteistisk världsåskådning, som fasthålles med största följdriktighet genom hela sången och företer sig så oblandad, att ända intill hr Bangs framträdande man väl knappast kunnat hålla det för möjligt, att en hypotes skulle uppställas, som ville göra Völuspa till en kristligt välmenande och kristlig omvändelse åsyftande dikt.

Vi vilja emellertid yttra än några ord i detta ämne, förbehållande oss att framdeles och i en annan uppsats närmare skärskåda det.

Den antika hedendomen och den germaniska hafva under århundraden stått sida vid sida af hvarandra. Den antikt-civiliserade världen och den fria germaniska hafva århundraden af krigisk beröring med hvarandra att uppvisa. Den fredliga förbindelsen emellan dem genom handeln och med handeln följande kulturinflytelser var visserligen svag i jämförelse med den, som ägde rum mellan de länder, som införlifvats i det stora romareväldet, men hon fanns likväl och får för ingen del underskattas. Det är under sådana förhållanden visst icke osannolikt, att äfven det antika idélifvet och särskildt dess mytiska och religiösa föreställningar kunna, både före och efter kristendomens uppblomstring till makt och välde i det romerska riket, hafva under tidernas lopp, så att säga, droppvis flutit in i den germaniska idékretsen och assimilerat sig med denna. Detta så naturliga antagande är högligen förtjänt af en grundlig och varsamt tillvägagående undersökning. Det är en hypotes af äkta vetenskaplig art, att ett till regeln omedvetet

verkande assimilationsförlopp ägt rum, hvarunder först antikt-polyteistiska, därefter grekiskt eller romerskt kristna föreställningar och föreställningskomplexer utsipprat, spridt sig och införlifvats i germanernas sagor, sägner, sånger och myter, för att mer eller mindre gestalta sig efter dessas äldre beståndsdelar samt tillika mer eller mindre omgestalta dem. Men denna hypotes må icke förväxlas med hr Bangs antaganden eller göras ansvarig för den vidunderliga meningen, att Völuspas hedendom är en af sibyllinska studier hoplappad, med öfverläggning uppstucken falsk flagga, under hvilken hennes författare velat insmuggla kristendomen i Norden.

Det kan således betraktas såsom ingalunda orimligt, ehuru högligen tvifvelaktigt, att med den germaniska idékretsen införlifvade element af antikt-polyteistiskt eller kristligt ursprung förekomma äfven i Völuspa. Men säkert är, att, om de finnas, de te sig där såsom fullständigt sammansmälta med den germaniska hedendomen och omgestaltade efter hans ande. Till hela sitt innehåll och i hela sin hållning tillbakavisar Völuspa funderingen på, att hon skulle vara en i grunden kristligt syftande dikt. De djupare svårigheter och rena omöjligheter, som äro förenade med en sådan gissning, synes hr Bang icke hafva uppmärksammat. Det i ögonen springande inkast, som dikten gör emot hans mening, i det hon låter gudarne efter världsbranden återuppträda i förnyad och högre härlighet, har han däremot sett, men endast för att icke se den slutsats, som däraf måste dragas. Han söker dölja denna för sig själf och sina läsare med en abstrakt hållen utsaga, hvars innehåll vid första analys visar sig vara en *umbra verborum inanis*. Orden, redan förut citerade, lyda: »At ogsaa Aserne her (på den efter världsbranden uppståndna nya jorden) træffes, betyder visselig intet andet, end at Restitutionen af hvad för har været, erfuldt og helt

gjennemført». Detta är en äkta s. k. »Lückenbüßer», ty frågan, hvar på vikten här ligger, är den, hvad *det* betyder, att denna återställelse är så full och hel, att asarne åter träffas på Idavallen. Med andra ord: hvilket är det sannolika eller enda rimliga: att den författare, som tänkt sig en sådan återställelse, varit hedning eller kristen? Detta är det enkla spörsmål hr Bang här borde gjort sig, men som lämnats obesvaradt eller hvad värre är, afspisats med endast ett skenbart svar, på hvilket en ouppmärksam läsare kan halka frågan förbi.

Så förhåller det sig med den främsta och grundläggande likheten, hr Bang vill hafva funnit mellan sibyllinerna och Völuspa. Den påstådda likheten är i själfva verket den mest djupgående olikhet. Sibyllinerna innehålla endast kristna och med kristendomen förenliga föreställningar och tankar; Völuspa endast hedniska eller paganiserade. De helleniska element, som finnas i sibyllinerna, äro icke längre polyteistiska. De element af kristet ursprung, som möjligen finnas i Völuspa, hafva däremot sammansmält med de hedniska till ett, och det finns icke det ringaste skäl att antaga, att Völuspaförfattaren själf skulle anat ett sådant deras ursprung.

Vi öfvergå nu till de likheter, som hr Bang påstår förefinnas mellan sibyllans och valans personligheter och sätt att uppträda.

Valan är uppenbarligen hedning. Därför skall också sibyllan vara det. Å sidan 3 i sin afhandling yttrar hr Bang: »Sibyllen er jo en Hedning eller ialfald et Væsen, der staar udenfor saavel Kristendommen som Jödedommen». Dessa ord synas ännu innebära någon tveksamhet om sibyllans hedendom, men denna tveksamhet är öfvervunnen å sid. 8, där det heter bestämdt om vår sierska, att hon står »udenfor baade den jödiske og kristelige Religion, hun er en Hedning».

Det är sant, att sibyllan hvarken kan förete dopattest eller intyg på att hon tillhör mosaiska församlingen. Orsaken härtill ligger däruti, att hon enligt tvenne sibylliners uppgift är född före syndafloden, och att hennes profetior, enligt hvad de alla synas antaga, förkunnats i en urtid, som ligger ett obestämdt antal af århundraden före Moses' dagar. Om den store judiske

religionsstiftaren siar hon (Sib. III, 252) som om en man, hvilken först i en aflägsen framtid skall komma för att utföra stora ting. Hr Bang skulle således i denna fråga hafva rätt, förutsatt att kronologiska skäl här vore de afgörande.

Emellertid är den inledningsgrund hr Bang här användt lika främmande för sibyllinerna som för det judiska och det kristna uppfattningssättet i allmänhet. Enligt dem är monoteismen urreligionen och hedendomen ett affall eller nedsjunkande från henne. Enligt dem är Kristi sändning uppenbarad redan före Adam och har redan Abraham fröjdats sig i anden åt hoppet att få se världsfrälsarens dag. Adam och Eva, Abel och Set, Henok, Noa och de senare patriarkerna äro för dem icke hedningar, därför att de lefvat före Moses och Jesus af Nazareth. Bibeln omtalar en kedja förmosaiska uppenbarelser och anvisar åt deras uppbärare ett särskildt rum i religionens häfder, ett rum, som hvarken judar eller kristne ansett ligga inom hedendomens rāmärken. Till dessa Guds utvalde hör äfven Noa, och det är nog icke ett meningslöst godtycke, utan en väl öfverlagd tanke, då sibyllinerna I-III göra sibyllan till Noas sonhustru och till en af de åtta människor, som frälsades i arken. *Om hon varit Sems, Hams eller Jafets hustru nämnes icke. Sannolikt är, att man föreställt sig henne som Hams hustru och därmed som de hamitiska folkens och särskildt egyptiernas stammoder. I sibyllinen III förebrår sig sibyllan en synd, som påminner om och måhända af legenden sammanknutits med Hams, Gen. 9: 22. I sibyllinen V. 484 ff.*

säger sig sierskan vara syster till den olyckliga förgudade Isis. Sibyllans för kastelsedomar öfver egyptiskt afguderier och djurdyrkan vore då att betrakta såsom stammoderns klagan öfver hennes ättlingars affall från den sanne Gud. -- Äfven bland gnostiske kristne fanns enligt Epifanius' intyg den föreställning, att sibyllan, av dem kallad Noria, varit med i arken, dock icke som Noas sonhustru, utan som hans hustru.

Redan detta borde ingifvit hr Bang någon betänklighet mot antagandet, att hon skulle vara polyteist. Men härtill komma andra omständigheter. De sibylliner, som förtälja oss något om polyteismens uppkomst, förlägga denna till tiden *efter* syndafloden, och på somliga ställen siar sibyllan om mångguderiet som om en förvillelse, hvilken först i en framtid skall uppstå. I skildringen af de före syndafloden lefvande släktenas fördärf lägges dem icke afgudadyrkan till last, ej heller i Noas botpredikningar. I sibyllinen VII, 12 ff. siar sibyllan, att polyteismen först skall uppkomma i det land, som först uppdök ur syndaflorens böljor, nämligen Frygien. I sibyllinen III, 551 ff. är det Grekland, som får bära skulden för polyteismens uppkomst, och här ger sibyllan till och med ett kronologiskt datum för mångguderiets inträde i historien: detta skulle nämligen äga rum 1500 år före den tid, då ett främmande folk (romarne) lägger slafoket på Hellas. Af åtskilliga omständigheter kan man draga den slutsats, att de judiske och kristne sibyllisterna omfattat den bland hedningarne gängse föreställningen, att sibyllan uppnått en utomordentligt hög ålder, och, stödjande sig på denna föreställning, hafva de kunnat antaga, att hon fått upplefva mångguderiets uppkomst och utbredning öfver jorden samt förgäfves sökt motverka densamma. *Den af Tatianus och Clemens Alexandrinus hyllade mening, att sibyllan ej skulle lefvat före Moses' tid, öfverensstämmer icke med Oracula Sibyllina.* Så väl med afseende på tiden, i hvilken hennes födelse och ungdom falla, som ock med afseende på hennes närmaste släktskapsförhållanden ställa således Oracula Sibyllina sin

sierska utanför hedendomens krets. Hon är af Gud utsedd att vara en bland hedningarne ropande profetisk röst om Moses och Kristus, hvars maningar och varningar dock skola föraktas, så länge hon lefver, och efter hennes död förfalskas och iklädas en hednisk dräkt, likasom ock hennes börd skall förgätas och hon falskeligen utgifvas som en dotter af Circe och Gnostos (III, 114). Men en tid skall komma, då hennes äkta sånger, nedskrifna i fördolda böcker, skola återupptäckas och spridas bland människorna. -- Sådana äro de förutsättningar, med hvilka våra Oracula Sibyllina framträda inför den antika världen.

Herr Bang har således icke haft något ur de sibyllinska böckerna hämtadt skäl att göra profetissan till hedning. Redan hennes positivt monotestiska och kristna sånger borde omöjliggjort ett sådant misstag. Man kan invända, att dessa sånger icke äro hennes egna, utan Guds; att det icke är hon, utan Gud, som genom hennes mun förkunnar sina sanningar och straffdomar. Detta är sant, men sibyllisterna låta vanligen äfven henne själf hafva ordet i början af sången, innan ingifvelsens första tvingande ögonblick kommit, och i slutet af sången, sedan ingifvelsens makt upphört att behärska henne. Hon talar då ur sitt eget medvetande, sin egen känslövärld och sin egen tro. Sådana hennes utsagor äro visserligen icke många, men de äro tillräckligt upplysande. Vi anföra dem här.

Sibyllinen I, 1 ff. Sierskan uppmanar sina åhörare att noga aktgifva på hvad »*den högste konungen, all världens skapare*» skall förkunna genom henne.

Sibyllinen II, 1 ff. Den sång, som Gud ingifver

henne, är för henne »*mycket fröjdande*» (#####), ehuru det tillstånd,

hvari den gudomliga ingifvelsen försätter sierskan, är i kroppsligt afseende smärtsamt och kraftuttömmande. I slutet af sången, sedan ingifvelsen upphört, aflägger hon en fromt ångerfull bekännelse om sina synder och ber att få hvila något ut, innan hon fortsätter profeterandet. I sin bön kallar hon Gud: *»helige mannarengifvare, det stora rikets konung!»*

Sibyllinen III, 1 ff. Hon beder åter Gud om att få hvila ut från sången. Gud kallar hon här *»den himmelske ljungaren från höjden, som tronar på kerubim»*. Efter ingifvelsens slut berättar hon, att Gud utvalt henne till sin profetissa, emedan hon varit delaktig af det noakidiska husets öden och uppenbarelser. Är denna utkorelse en nåd, som fröjdar och styrker henne, så är den dock tillika förenad med pinsamma rön, ej allenast därigenom, att inspirationen är en eld, som tär hennes krafter, utan än mer därigenom, att folken icke vilja tro henne, utan kalla *»Guds stora profetissa»* en galning (v.816). Ordställningen i slutet af sången synes antyda, att hon betraktar detta som en tuktelse för en begången synd, hvarpå hon anspelar v. 826.

Sibyllinen IV, 4 ff. Sierskan låter Europas och Asiens folk veta, att hon icke är den lögnaktige Apollos profetissa, utan den osynlige evige Guds, som skapat världsalltet.

Sibyllinen V. Midt i sången klagar sibyllan, att hon måste uttala en svår dom öfver sin syster Isis; Se *noten å Sid. 394*. men hvad hon måste säga om henne är gudomlig profetia.

Sibyllinen VI är en lofsång öfver Jesus Kristus. Sibyllan börjar med att säga, att hon *»hjärtligt»* (## #####) vill besjunga *»den odödliges son»*.

Sibyllinen VII slutar likasom II med en ångerfull syndabekännelse, om

hvilken mer längre ned.

Sibyllinen VIII, 481 ff. Sierskan uppmanar, efter ändad profetia, människorna att älska Gud och nästan, att aldrig offra åt afgudar, men att dyrka Gud, alltets fader, med rent sinne, gladt hjärta, riklig kärlek, frikostiga händer och vackra hymner.

Sibyllinen IX, 322. Sierskan ber Gud att få hvila ut från *den högt älskade* (#####) sången.

Sibyllinen X, slutet. Åter en bön att få hvila efter profeterandets ansträngningar. Här, liksom äfven på ett annat föregående ställe, ger sibyllan till känna, att i inspirationens tillstånd är det så uteslutande en högre makt, som talar genom henne, att hon själf icke vet de ord, som utsägas, förrän de blifvit utsagda. Hon är i detta afseende som sina åhörare; hvad hon sjunger är en förkunnelse för henne själf såväl som för dem. Men denna sång är för henne *ljuf, hög och helig* (#####). Gud kallar hon »*världens konung, härskare öfver alla riken, den sannfärdige och odödlige*».

Sibyllinen XI. Sibyllan slutar med bönen: »Herre Gud, världens konung, låt våra ords sång hvila och gif älskliga sånger åt alla!»

Från första bokens början till sista bokens slut uttalar sibyllan icke en enda mening, som ej utsprungit ur eller är förenlig med den renaste monoteism. Sibyllan är hedningarnes profetissa, men är icke hedning. Att hennes egen världsåskådning skulle vara polyteistisk, medan Gud ingifver henne att sia ära och härlighet åt Messias och hans rike, samt Gehennas kval åt afgudadyrkarne, vore redan i och för sig mindre sannolikt, särskildt när man betänker, att här icke är fråga om ett enstaka fall af ofrivillig profetisk hänförelse, utan om en genom flere

släktled fortsatt profetisk verksamhet i Herrens tjänst bland de hedniska folken. Och, som vi sett, vederlägga sibyllinerna själfva på det bestämdaste sibyllans föregifna hedendom. Huru än det profetiska tillståndet i lekamligt afseende plågar henne, är dock den sång, som då flyter från hennes läppar, fröjdande, älsklig och helig för henne själf. Sina böner höjer hon till den ende sanne Gud, och äfven sedan ingifvelsen lämnat henne, varnar hon mot afgudadyrkan och uppmanar hon till ett fromt och sedligt lif.

I närmaste sammanhang med det nu granskade påståendet, att den i våra judisk-kristna Oracula Sibyllina uppträdande sierskan är hedning, står en annan af de likheter, hr Bang velat finna mellan sibyllan och valan, att de nämligen båda skulle vara onda väsen af jättesläkt.

Att sibyllan är ond, sluter hr Bang däraf, att »hun har bedrevet Hor, været ubarmhjertig og gjort det Onde med frit Forsæt (II, 340), ligesom hun ogsaa har begaaet Mened (VII, 154)».

Slutsatsen är visserligen icke en bland de djärfvaste hr Bang dragit, men är likväl förhastad och något mer än det. Konung David gjorde sig, förtäljer bibeln, saker till himmelskriande synder; men anses likväl icke som ett ondt väsen, ej ens ovärdig att räknas bland Guds profeter. Det är sant, att sibyllan påbördar sig svåra synder. Denna hr Bangs uppgift hör icke till dem, som flutit ur missuppfattning eller tagits ur luften, men väl till dem, som därigenom, att de framhålla en sida och dölja en annan, varda missledande. Hr Bang har med tystnad förbigått ett viktigt drag, som är gemensamt för de båda syndarne David och sibyllan: den djupa, brännande, men likväl icke alldeles förtviflade ångern. Hr Bang omtalar de synder hon bekänner, II, 340 ff., men tillägger icke, att bekännelsen slutar med en bön till »den helige man-

narenggifvaren»: »*men du, o Frälsare, rena mig från de gisslande samvetskvalen!*», samt att sierskan väljer de starkaste uttryck för att tillkännagifva sin ödmjukhet och ovärdighet inför Gud. Hr Bang omtalar hennes syndabekännelse, VII, 154, men tillägger icke, att sierskan äfven här talar om sina samvetskval och sin ånger, att hon förutsäger och påkallar öfver sig det rättmätiga jordiska straffet, steningen, för sitt begångna äktenskapsbrott, samt slutar med att uttala det vissa hopp, att en sådan död -- som hon vill möta med »*mot himmelen riktade ögon*» -- skall för henne varda öfvergången till det sanna lifvet (####).

Så förhåller det sig med »det onda väsen», hr Bang tecknat.

Det samvetskval sibyllan lider jämför hon på sistnämnda ställe med en eld, som frätt och skall förtära henne. Detta uttryck har från hr Bangs sida råkat ut för ett missförstånd, hvaraf han skapat sig en tredje likhet mellan valan och sibyllan. Därför att båda enligt hans mening äro onda väsen, »derfor venter dem begge samme Skjæbne, Undergang i den sidste Katastrofe». *Bang, Sid. 9.* Till bevis härför framdrager han de båda senast anförda

ställena, påstående, att sibyllan å det sistnämnda (VII, 154 ff.) »forudsiger om sig selv, at efter at Verden er opbrændt og en ny Verden er fremstaaet, vii Ilden fortære hende. Og Vølven ender jo sin Spaadom om Verdens Undergang og Gjenfødelse ved at sige: Nu mon hun synke».

Hvarken på detta eller något annat ställe i de tolf sibyllinska böckerna säger sibyllan, att elden skall efter världsbranden förtära henne. Här särskildt säger hon raka motsatsen. Hon uttalar på tydligaste sätt förhoppning om, att Gud skall frälsa henne, att hon från detta jordelif

skall ingå i det sanna lifvet. Vi skola här utförligt redogöra för ställets sammanhang.

Stycket (v. 150-162) föregås af några rader, i hvilka sibyllan förutsäger, att efter den nuvarande världens förstöring genom eld skall en ny värld och ett lyckligt världstillstånd uppstå. Vingårdar och åkrar skola försvinna, emedan Gud skall med manna spisa de rättfärdiga människorna, som då utgöra ett enda Guds folk.

Därefter fortsätter hon (v. 150, 151): »*Och med dem (det messianska rikets rättfärdiga människor) skall då särskildt Gud vara, Han som skall undervisa dem, såsom äfven mig, den eländiga.*»

#####.

De därpå närmast följande verserna (151-156) upplysa om, hvarför sibyllan kallar och känner sig eländig. »*Ty*», säger hon, »*hvad ondt jag förut föröfvat, det vet jag*», hvarefter hon aflägger den omtalade syndabekännelsen.

Därefter talar hon om de inre och yttre följderna af

de synder hon bekant. Den inre följden, det egentliga straffet, har redan längesedan inställt sig. Det är samvetskvalens eld. »*Därför (för syndernas skull) har eld frätt mig och skall förtära mig*». #####
#####.

Ordet *eld* nyttjadt i psykisk mening, var vanligt hos sibyllorna. Jämför Ammianus XXI: »*Sibyllæ crebro se dicunt ardere, torreri vi magna flammæ*». Det är ingifvelsens eld, som då oftast åsyftas. I psykisk mening förekommer ordet redan hos Homerus. Det yttre straffet förutsäger hon som ännu väntande henne. Den onda tiden skall bringa

henne undergång; människor skola komma öfver henne, då hon befin-
ner sig vid hafvet, bereda henne en graf och stena henne. Hon ser
detta öde för sina ögon, och hon önskar, att det må gå i fullbordan.
»Kas- ten på mig, kasten I alle! Ty på detta sätt skall jag undfå lifvet, ock
mina ögon skall jag hålla stadigt riktade till himmelen.» Med denna vers
(161) slutar både det åberopade stället och själfva sibyllinen.

Stycket är till innehåll och tankegång så klart och tydligt, att det, or-
dentligt genomläst, icke skulle kunna missförstås. Vi torde ej heller
behöfva tillägga, att både Friedlieb, Alexandre och Bouché-Leclercq
tolkat det som vittnesbörd om sibyllans salighetshopp, Alexandre, *Excursus
ad Sibyllina*, pag. 381: »*Futura rerum universarum mutatio canitur, novum quippe cælum et
cum ipso nova terra, in qua justī ad vitam revocati manna cælesti vescentur, cum quibus se
locum habituram sperat vix et tamen sperat sibylla. Quippe multa præteritæ vitæ flagitia confi-
tetur et deplorat. Quare dicit se flammis ardere et arsuram. Neque enim se semper victuram,
sed a piratis prætereuntibus lapidibus obrutum iri. Nec vero deprecatur illam poenam, sed la-
pides in suum caput devocat, quo purior inde ad superam vitam evadat, sive, ut ipsa ait, ocu-
los demum ad cælum erigat.*»

Jämför sid. 388: »Nam quum ibi sibylla dixisset justis affore Deum in
paradiso, bona cuncta docentem, abrupto saltu transit ad se, pariter,
inquit a Deo edoctam, miseram qvamvis et impuram. Pergit sic vitæ
anteactæ flagitia confiteri, foedumque et cruentum mortis genus in-
vocat, ex quo purior ad novam vitam evolet.»

Friedlieb antecknar (Orac. Sibyll. LXXXI), att stället jämte upplysning-
ar om sibyllans förra lif och profetian om hennes dödssätt förkunnar
»die Hoffnung der Sibylle».

Bouché-Leclercq (*Hist. de la divination* II, 208) anmärker till stället:
»Elle (la Sibylle) avoue, qu'elle n'a été ni chaste, ni charitable et qu'elle
a même commis le crime des filles de Loth. Mais elle sait que le châti-

ment purifie, et elle accepte avec joie le supplice de la lapidation, qui lui ouvrira l'accès d'une vie nouvelle.» och annorlunda

kan man ju icke tyda hennes ord, att Gud själf skall i ett kommande världstillstånd vara de saliggjorda människornas lärare, *likasom äfven hennes*, samt att hon genom en neslig jordisk död skall ingå i lifvet.

Och det är här hr Bang har läst, att sibyllan skall, likasom valan, gå under »i den sidste Katastrofe», hvilket påstående några rader nedanför å samma sida af hr Bangs afhandling lider en liten ändring i så måtto, att det icke är så alldeles i den sista katastrofen, det vill säga världsbranden, som undergången möter henne, utan efter världsbrandens slut, » efter at Verden er opbrændt og en ny Verden er framstaaet». Då skall hr Bangs fantasisibylla tillintetgöras i eld. Och äfven denna saga säger han sig hafva läst här!

Men, torde någon läsare fråga, som anser en sådan djärfhet omöjlig, men manne icke allt här beror på något tryckfel eller minnesfel med afseende på det gjorda citatet? Kanske har hr Bang menat något annat ställe i sibyllinerna, där det måhända verkligen förkunnas, att sibyllan skall uppbrännas, och att detta skall ske, sedan Gud skapat en ny himmel och en ny jord? Nej, intet sådant ställe förekommer vare sig i inledningssången till

Oracula Sibyllina eller i någon af samlingens tolf böcker. Framför hans midt i det messianska rikets fröjder flammande sibyllebål stå vi handfallne och ur stånd att förklara, hvarifrån han fått detta tillägg till sibyllelegenden. Vår enda utväg är antagandet, att hr Bang missförstått uttrycket om den samvetskvalens eld, hvaraf sibyllan säger sig lida, och icke märkt, att detta är en eld, som redan i sibyllans jordiska lef-

nadsdagar, medan hon i en aflägsen urtid förkunnar sina profetior, har gripit och fräter henne. Men hvarifrån han fått sin mytisk-kronologiska uppgift, som så noggrant förlägger hennes förbränning till tiden efter yttersta domen och världsbranden, och sedan den nya världen kommit till stånd, det ligger utom vår förmåga att gissa. Och hvarför skulle bon just räddas ur världsbranden för att därefter brännas i det messianska riket?

Vi komma nu till den tredje af de påstådda likheterna mellan sibyllan och valan. Sibyllan är af giganternas släkte, valan af jättarnes. Likheten är, säger hr Bang (sid. 8), slående.

Det förekommer en slående likhet mellan jättarne i Völuspa och den nordiska mytologien öfver hufvud samt jättarne i andra hedniska mytkretsar. Mellan giganterna i sibyllinerna och de hedna jättarne är däremot likheten så grundligt utplånad, som det varit den monoteistiska sibyllan möjligt. Likasom hon euhemeriserat gudarne, så har hon ock förfarit med giganterna och titanerna. De äro förmänskligade allesammans och inställdes på sin plats i hennes bibliska världsuppfattning.

De släktled eller åldrar, som författaren till böckerna I och II räknar från Adam till och med babyloniska tornbyggnaden, få af sibyllan hvart och ett sin karakteristik och sina särskilda epitet. De människor, som tillhöra det första släktet efter Adam kallas *de storsinnade* (#####), det andra släktets människor *de vakne* eller *vaksamme* (#####, samma epitet som i Syncellus' fragment af den grekiska Henoksboken gifves åt de änglar, som beblandade sig med människors döttrar); det tredje släktets människor kallas *de öfvermodige* (#####); det fjärdes *de gudlöse* (#####); det femtes *giganterna*

(#####). Det sjätte släktet är *de lyckliges* (#####) under guldåldern efter floden; det sjunde är *titanernas* (#####). Andra sibylliner följa en helt annan räkning.

I sibyllinerna äro således giganterna människor och intet annat. För sibyllan, likasom för åtskillige kyrkofäder, äro de helleniska gigant- och titansagorna endast vanställda minnen af forntidens väldiga människosläkten, särskildt af det släkte, som omkom i floden, och det som byggde Babels torn, »hvars spets skulle räcka till himmelen». Säggen om titanerna, som hvälfde Pelion på Ossa, skulle i sin ursprungliga skepnad vara säggen om den himmelsstormande tornbyggnaden. Det är för öfrigt icke sibyllistens egen idé att göra giganterna till människor. I det ljus, hvori han läste sin grekiska bibel, kunde han, lika litet som våra dagars ortodoxe, tänka sig, att den gamla Genesis i sitt sjätte kapitel skulle intagit en myt om himmelska väsens fysiska kärleksförbindelser med jordiska kvinnor. I de »Guds söner», som där omtalas, ser den kyrkliga uppfattningen människor (nämligen söner af Set). Detta uppfattningssätt var äfven sibyllistens, då han i sin bibelöfversättning läste, att afkomman af dessa kärleksförbindelser var *urtidens* giganter, de beryktade människorna (##### ## #' #####, ## ##### Septuag. 6: 4). I hans ögon voro giganterna således redan i bibeln människor, och för det bruk han gör af ordet gigant har han gammaltestamentlig hemul.

Enligt sibyllisten är Noa själf, såsom äfven hr Bang riktigt sett, en gigant, emedan hans krafts dagar sammanfalla med den gigantiska mansålderns eller femte släktledets. Hans födelse faller inom det fjärde släktledets, »de gudlöses», historia; hans ålderdom räcker in i det sjättes eller guldålderns efter floden. Enligt denna räkning, som äfven

är Alexandres, tillhör sibyllan det sjätte släktledet. Ung och ännu barnlös gick hon in i arken; hennes mognare ålder tillhör den lyckliga tiden efter floden och en obestämd lång tid, som följer därpå. Tidpunkten för hennes profetior förlägges af sibyllisten till detta senare, obestämdt långa skede. Om den lyckliga tiden efter floden talar sibyllan som om ett förflutet, I, 284 ff. Om titanernas släkte och alla följande åldrar profeterar hon däremot såsom tillhöriga en framtid, I, 307 ff.

Sibyllan är således icke gigant, ehuru Noa är det. För vårt ämne har emellertid detta föga eller ingen betydelse. Äfven om hon hade räknats till giganterna, så hade hon dock förblifvit hvad hon i sibyllinerna är, ett allt igenom äkta mänskligt väsen, ättling af Adam, hustru till en människa, moder till en eller flere mänskliga söner (VII, 160, 161), kännande och tänkande som människa, tacksam för den nåd, som vederfares henne med hela mänskligheten genom Jesus Kristus, och i sin syndaånger styrkt af hoppet att få inträda i det åt ett rättfärdigt människosläkte utlofvade messianska riket. Men hr Bangs afhandling innehåller så många egendomliga saker, att vi icke dess mindre ej förvåna oss öfver, att han i denna sibylla ser förebilden för den vala, som fostrats af urtidsborne jättar och sett nio världsperioder och världar, och från hvars läppar ej utgår ett ord, som icke vittnar om en rent hednisk, om också som sådan storartad världsåskådning.

Ytterligare likheter, som hr Bang vill hafva funnit mellan sibyllan och valan, äro dessa: »Efter sit eget Udsagn har Völven ikke sin Visdom af sig selv, Hærfader har skjænket hende "sindrige Skatkvad och Spaa-Vaande"; efter at have modtaget disse faar hun det profetiske Syn och skuer "vidt og vide om de Verdener alle". Paa samme Maade forholder det sig med Sibyllen; det er Gud, der forkyynder hende alle Ting,

det er i Kraft af "den store Guds Orakel", der falder i hendes Hjerte, att hun profeterer; hun er "Guds store Profetinde". Völven fremfører sin Spaadom, fordi Valfader vil det, det er paa hans Befaling, hun aabenbarer, hvad hun ved. Ligesaa er det med Sibyllen» etc.

Om dessa likheter verkligen förefunnes, skulle de dock bevisa intet, ty allt hvad som här är sagdt låter sammanfatta sig i det enda uttryck, att sibyllan och valan båda äro *ingifna sierskor*. Völuspas författare behöfver icke hafva upptäckt sin förmente irländske codex af *Oracula Sibyllina* för att begreppet *inspirerad sierska* skulle hafva gått upp för honom. Huru fantasilöse och tanketomme man må behaga göra våra nordiska förfäder, så lära de dock få behålla medäganderätten till detta begrepp. Hafva germanerna lånat det, så måste det dock

hafva skett före Tacitus' dagar, således minst 800 år före Völuspaskaldens förmenta lifstid, eftersom den romerske häfdatecknaren känner germaniska sierskor och omtalar som *en gammal sedvänja* den vördnad, deras landsmän ägnade dem. *Histor. IV, 61*. De betraktades, säger han på ett ställe, som gudinnor. *Därsammastädes*. På ett annat ställe *Germania, 8*. anmärker han, att enligt germanernas föreställning något heligt och förutseende innebodde hos ädla jungfrur; att deras siande Valeda aktades, som hade hon varit *in numinis loco*, det vill säga som uppenbarare af en öfvermänsklig och helig vilja, samt att de förut haft respekt för en Aurinia och andra sierskor, »dock icke så, som om de varit gudinnor».

Atervända vi nu till hr Bangs ofvananförda jämförelse mellan valan och sibyllan, så finna vi, att likheten mellan dem sträcker sig endast till ordalagen, hvori han vill framhålla den, dock med undantag för begreppet *ingifven sierska*, som i verkligheten tillkommer båda. I öfrigt

råder den mest genomgående skiljaktighet mellan sibyllinernas profetissa och Völuspas. Om härfader förmår valan att tala, så är det genom att blota till henne med halsguld och ringar. Är härfaders ställning till valan då sådan, att den med något rimligt skäl kan anses hafva sin förebild i den allsmäktige Guds förhållande till sibyllan, som inifrån, i sin varelses djup, utan eget tillgörande gripes af Adonai Sabaoths ande? Om härfader skänker valan gåfvor, så är detta endast yttre tillskyndelser och gärder, ägnade hennes siarekraft, och det är så långt

ifrån, att Oden ingifver henne hvad hon talar, att han tvärt om står inför henne som en uppmärksam åhörare, hvilken väntar ödets domar yppade från hennes läppar. Oden är icke allvetande. Det är med offer han vinner en dryck ur Mimers visdomsbrunn; med offer han beveker den höga valan (Urd) att tala. Man jämföre härmed, att Zeus har svårt att afpressa Prometheus, hvad denne vet om ödet, som bidar kronidens välde. Valans ingifvelse uppspringer ur en källåder, ned i hvars djup Oden ännu icke mäktat blicka. Så grundligt olika är förhållandet mellan Oden och valan å ena sidan, samt å andra mellan den allsmäktige Gud och sibyllan, hvilkens visdomsord äro Guds egna, uttalade mekaniskt af hennes mun.

Då valan säger sig minnas nio världar och nio världsskeden, som föregingo världsträdets fullständiga uppväxt, så finner hr Bang häri »en paatagelig Reminiscent af Sibyllens Generationer, af hvilke 9 omfatte Tiden fra Skabelsen til Perioden, der indleder Døden». Hr Bang och den som skrifver detta hafva mycket olika åsikter om påtaglighet. Enligt Orac. I är sibyllan själf född i det sjätte släktet efter Adam och kan således icke hafva upplefvat nio världar och världsskeden. De olika sibyllinerna hafva för öfrigt ganska olika släktledsberäkningar. Medan

Orac. I försätter titanerna till sjunde släktet *efter Adam*, låter Orac. III Kronos, Titan och Japetus tillhöra det tionde släktet *efter floden*. Orac. IV förlägger det romerska väldet till den elfte »generationen» efter floden (såsom äfven hr Bang anmärkt sid. 4). Åttonde boken berättar, att efter det tionde släktets bortgång skall en kvinna härska och järtecken då visa sig i himmelen och på jorden. Äfven här skulle således domen inträda i den elfte »generationen». Völuspaskalden har, som man ser, haft åtskilliga kronologiska system att välja emellan, och i samma mån han det haft, i samma mån blir det mindre »påtagligt», att hans nio världsskeden hafva något med dem att skaffa, ty om han i stället för nio hade räknät tio eller elfva, kunde det slagit lika bra in. Baktrier och perser räknade nio tusenåriga världsperioder mellan skapelsen och deras store siare Zarathustras framträdande. Kanske äfven detta är hämtadt ur sibyllinerna? Historien förbjuder det antagandet, eftersom sibyllinerna äro skrifna många århundraden efter Zoroaster-religionens uppkomst. I annat fall skulle bokmarknaden nog varit öfversvämmad af mer eller mindre grundliga arbeten, som ådagalade till punkt och pricka, att Zarathustras lära vore ingenting annat än en »Reminiscent» af kristendomen, att hennes dogmer om skapelsen, paradiset och striden mellan en god och en ond princip, om de dödas uppståndelse, en andlig lekamen och ett saligt lif i härlighetens rike vore ingenting annat än fritt utförda kopior efter gamla och nya testamentet. Frestelsen till en sådan hypotes skulle i själfva verket varit vida starkare än den, som nu inbjuder till att göra den nordiska mytologiens djupare tankar till lån från kristendomen. Men här har dock hypotesmakeriet fritt spelrum, emedan skandinavernas och germanernas flesta mytiska föreställningar icke stå med skriftliga åldersbevis i händerna, som kunde hålla ofoget på afstånd. Denna värnlöshet,

som för den verkliga vetenskapsmannen är ännu ett skäl att förfara varsamt med deras bedömande, måste däremot från annat håll locka till förflugna angrepp, i synnerhet af sådane, som känna sig säkre i sadeln på den präktige stridsfålen *post hoc ergo propter hoc*. Sibyllan, som talar om nio (och tio och än fler) generationer närmast före den, hvilken skall upplefva yttersta domen, existerade före valan. Valan, som talar om nio världsskeden före det, som nu är inne, lefde efter sibyllan. Saken är därmed klar: valan har lånat sitt niotal från sibyllan -- det är »påtagligt».

Såsom ännu en likhet, och det »en karakteristisk», mellan den grekiska och den nordiska sierskan framhåller hr Bang, *Sid. 7. Jämför sid. 3.* att de båda hafva den egenheten att i *början, midten och slutet* af sin sång helt omotiveradt lämna upplysningar om sina personligheter, sina släktförhållanden o. s. v. Om denna likhet funnes, kunde vi för vår del hvarken finna den karakteristisk eller särdeles anmärkningsvärd. Emellertid finns det bland de tolf sibyllinska böckerna icke en enda, hvori sibyllan både i början, midten och slutet lämnar sådana upplysningar, och när hon talar om sig själf, sker det alltid motiveradt.

Återstår oss nu att redogöra för den sista af de funna likheterna mellan valan och sibyllan -- den för dem båda gemensamma dunkelheten. Vi möta här påståenden af förvånande djärfhet.

Hr Bang skrifver sid. 3:

»I Almindelighed søge de kristne Orakel-Skribenter at fastholde den traditionelle Sibylline-Stil. Sibyllen er jo en Hedning eller ialfald et Væsen, der staar udenfor saavel Kristendommen som Jödedommen. Jo mere man lader hende udtale sig om kristelige Ting paa en positiv

kristelig Maade, desto mere lader man hende selvfølgelig falde ud af sin Rolle. Det gjælder derfor at lade hendes Udsagn faa en vis almindelig Karakter, en vis Tvetydighed og Dunkelhed, der passer for Stilen.»

Sid. 3-4. »Det er vel overflødigt at bemærke, at det ikke altid lykkes Orakelforfatterne at holde Sibyllen i sin Rolle, at der altsaa ofte sker Forsyndelser mod den sibyllinske Stil.»

Sid. 9. »Jeg har tidligere gjort opmærksom paa, at de Sibyllinske Orakler lægge an paa Dunkelhed i Harmoni med Sibyllens extatiske Tilstand. Hvad Völuspaa angaar, da er det en bekjendt Sag, at man her stöder paa megen dunkel Tale» etc.

Med andra ord vill detta säga: Oracula Sibyllina framställa sin sierska som hedning. Sierskan har fördenskull tvenne uppgifter att fylla: att upprätthålla den roll, hvilken hennes hedniska maskering ålägger henne, samt att under denna förklädnad utbreda kristliga tankar och idéer. Det ligger då i sakens natur, att hon icke får på öppet sätt uttala sina monoteistiska och kristliga läror eller bröstgänges gå hedendomen på lifvet. Följaktligen måste hon gifva sina utsagor, framför allt naturligtvis sina religiösa utsagor, en viss tvetydighet och dunkelhet. Och detta kan hon dess hellre göra, som tvetydigheten och dunkelheten höra till den gamla sibyllinska stilen och dessutom harmoniera med det extatiska tillstånd, hvori man har att föreställa sig henne under profeterandet. Icke förty kan det ofta hända, att sibyllan slår öfver till positivt-kristna utsagor; men då beror det på orakelförfattarnes oskicklighet, hvilka icke mäktat att alltid hålla henne uppe i sin roll. Och därmed försynda de sig också mot den tvetydiga och dunkla stil, som de annars efter äldre sibyllinska mönster iakttaga.

Detta är hvad hr Bangs ofvan anförda ord innebära. Den analys vi gifvit af desamma är knappt annat än ett upprepande af hans egna ordalag. Denna hans skildring af de sibyllinska böckernas allmänna karaktär är i själfva verket hjärtpunkten i hans framställning, och vore hon riktig, då behöfdes inga vidare bevis för att det skulle existera en påfallande likhet mellan Oracula Sibyllina å ena sidan, samt å andra sidan väl icke själfva Völuspa, men den bild hr Bang skapat sig af Völuspa som en förstucken kristlig dikt. Men i hr Bangs ofvan gifna karakteristik af de sibyllinska oraklen är hvart enda drag hämtadt ur fantasien, och det ur en fantasi, som omskapat hvart enda drag till rena motsatsen mot verkligheten.

Redan ofvanför har påpekats, att sibyllinernas sierska icke är framställd som hedning, det vill här säga som polyteist, ty det är på polyteismen allt här kommer an. Det är valans polyteistiska roll, som jämföres med sibyllans: valans under den polyteistiska masken dolda arbete för kristliga aningars spridning, som jämföres med sibyllans sätt att arbeta för monoteism och kristendom bland hellenerna. Där dessa likheter falla bort, hafva de andra föregifna eller verkliga likheterna ingen betydelse alls, och Völuspas anspråk, formuleradt af hr Bang i uttrycket nordisk-kristligt sibyllinskt orakel, får då ingen mening.

Det torde då vara skäl att än en gång betona, att i samtliga de tolf sibyllinerna finnes icke en rad, hvari sibyllan framträder maskerad som polyteist. Författarne till dessa skrifter hafva icke gifvit sin sibylla någon annan roll att utföra än den, som sammanfaller med hennes fullkomligt obeslöjade uppgift: att i skepnaden af en urtidens profetissa, ryktbar bland de polyteistiska folken och aktad af många som sannspådd, förkunna för dessa, att Gud är en, att han skall sända sin

son Jesus Kristus till världens frälsning, och att de, som icke tro på honom, utan vidhålla sin afgudadyrkan och sitt syndiga lefverne, straffas med hemsökelse under historiens lopp och med Gehennas eld i den yttersta domen. För att styrka sin sampersonlighet med någon af de bland hedningarne namnfrejddade sibyllorna, inblandar hon i sin sång äldre sibyllinska utsagor, sedan hon utplånat allt, som i dem kunde hafva polyteistisk smak; för att vittna om sin sannspåddhet, profeterar hon *ex eventu* om en mängd historiska personligheter och händelser, hvarvid hon, i fråga om »profanhistorien», icke nämner personligheterna vid namn, men likväl vanligen kännetecknar dem så klart och tydligt, att forskarne därigenom blifvit i stånd att utan svårighet bestämma de flesta sibyllinska böckernas ålder. Då hon profeterar om bibliska tilldragelser, nämner hon däremot till regeln äfven namnen. Moses kallar hon Moses, Salomo Salomo o. s. v. Namnet Jesus Kristus förekommer icke endast i akrostikform, utan äfven öppet. Så äfven hans moders. Den som antager -- och för de läsare af hr Bangs afhandling, som icke känna sibyllinerna, har detta antagande beklagligen blifvit gjordt så godt som till en nödvändighet -- att bibelns personligheter uppträda i sibyllinerna under hednisk förklädnad, såsom de enligt hr Bangs mening göra i Völuspa, eller att sibyllan åtminstone inhöljer sina kristliga tankar i allegoriska slöjor, i liknelser eller i

skumma ordalag, han har låtit förleda sig till ett fullständigt misstag. Då Justinus martyren säger, att sibyllan *på ett klart, tydligt ock inlysande sätt* (#####) *Cohortatio ad Græcos* (sid. 37, Köln-uppl. 1886). förkunnar Guds enhet och hans sons frälsningskall och underbara gärningar; då kyrkofadern Theophilus säger, att sibyllans profetior samklinga *Ad Autolycum*

(sid. 68, samma uppl.). med de hebreiske gudsmännens; när författaren till företalet i Codex Vindobonensis yttrar, att hon siat med genomgående tydlighet (#####) Orac. Sibyll. i alla efter Castalios tid utgifna upplagor. om Jesu Kristi köttсанammelse, födelse af en ren jungfru, underverk, lidande, uppståndelse och återkomst att döma lefvande och döde, samt i öfrigt om hvad de mosaiska böckerna och profeternas skrifter innehålla om världens och människans skapelse m. m.; när vår tids, jämte Friedlieb, förnämste sibyllinforskare Alexandre förklarar, att de af kristne författade eller öfverarbetade sibyllinska böckerna äro på det mest öppna sätt kristna (apertissime christiani), Excursus ad Sib. sid. 462. -- så är detta fullkomligt sant, ehuru det står i skarpaste motsägelse till hr Bangs påstående. Vill hr Bang invända, att han ju medgifvit, att sibyllan ofta faller ur den roll han tillskrifvit henne, så hafva vi redan ofvan besvarat denna invändning och skola ytterligare göra det genom att visa, huru de förnämste sibyllinförfattarne införa henne på scenen och låta henne börja sin »roll».

Sin inledningssång begynner sibyllan med följande ord:

Hvarför, I dödliga människor, I köttsliga intiga väsen,
Hvarför förhäfven I er och sen ej till målet för lifvet?

Bäfven I ej för Gud och frukten allas er höfding,
Honom, den högste, som all ting vet och ser och bevittnar,
Alltets skapare, alltets beskärmare, honom som nedgöt
Anden den ljufve i allt och till människornas ledare gjorde?
En är Gud, en enda är Gud, oändlig och evig!
(Inledn. v. 1 ff.)

I första boken inleder sibyllan sin sång med följande ord:

Börjande från det första släktet af dödliga människor,
Skall min siande sång förkunna allt till det sista.
Hvad som fordom har skett, hvad som sker och hvad i en fram-
tid
Genom de dödliges gudlöshet i världen skall tima.
Först befallde mig Gud att tillförlitligt förkunna,
Huru Hans värld vardt till. Men du, förvirrade mänska,

Lyssna med akt, att ej mina bud och läror försummas,
Lär af mig om den högste Gud, som skapade världen
Blott med ett Varde! -- och allting vardt, etc.

(Orac. Sib. I, v. 1 ff.)

Andra boken börjar med en skildring af de hemsökelse, som skola föregå messiasrikets ankomst, hemsökelse, som enligt sibyllans förklaring hafva sin grund i Guds vrede öfver människornas afgudadyrkan.

I tredje boken börjar sibyllan med orden:

Salige, himmelske Gud, högt ljungande, som på keruber
Tronar!

Sedan hon därefter omtalat, huru Gud åter oemotståndligt ingifver henne att sjunga, fortfar hon (v. 8 ff.):

Människa du, hvars gestalt bär gudsbelädet inom sig,
Hvarför irrar du kring förgäfves och går ej den rätta
Vägen, och hvarför glömmen du Gud, den odödlige Skaparn?

hvarefter hon framhåller den ende Guds andlighet, evighet o. s. v.

I fjärde boken börjar hon med ett lystringsrop till Asiens och Europas folk, som böra höra henne, emedan hon icke är den lögnaktige Apollos, utan den osynlige Guds profetissa, hvarefter hon (v. 6 ff.) gifver en högstämd skildring af Guds allmakt och försyn.

Begynnelsen af femte boken består af historiska profetior, som fortgå genom största delen af denna sibyllin, blandade med utfall mot afguderiet.

Sjätte bokens sibylla börjar med följande verser:

Guds, den odödliges, store son jag af hjärtat besjunger,

Sonen, som Fadern, den högste, gaf sin tron till besittning,
Innan han än till jorden var född, ty i jordisk lekamen
Kom han och lät sig två i Jordanens strömmande böljor.

(v. 1 ff.)

Sjunde boken inledes med verop öfver öar och land, som förgätit Gud, hemfallit åt afguderiet och därför skola förstöras.

Åttonde boken begynner likaledes med förkunnandet af straff domar, som människorna hafva ådragit sig, därför att de älska guld och silfver mer än »Gud, som förlänat allt och skapat allt».

Härmed hafva vi redogjort för det sätt, hvarpå de åtta främsta och förnämsta sibyllinerna framföra sin sierska inför hennes åhörare. De återstående böckerna gifva henne ingen annan roll än de föregående. Vi kunna härmed öfverlämna åt läsaren domen öfver hr Bangs uppgift, att sibyllan faller ur sin roll, när hon uttalar sig om kristliga ting på ett positivt kristligt sätt. Med positivt kristliga uttalanden om Guds enhet, evighet och andra egenskaper, om Kristi gudssonsskap, preexistens, köttсанammelse och dop, om världens syndighet och Guds straffande rättfärdighet börjar sibyllan sina sånger. Faller hon ur sin roll, gör hon det således regelbundet redan i de första raderna af sina böcker för att aldrig återkomma till densamma. Med andra ord: hon är fullkomligt främmande för den roll, hr Bang tillskrifver henne.

Nu några ord om sibyllinernas stil. Deras författare hafva någon gång roat sig med att framställa namn i form af bokstafsräkneexempel, hvilka för dem, som ägde klaven, icke voro stort svårare att komma under fund med än vanliga additionsuppgifter. Dessa äro väl de enda afsiktligt dunkla ställen, som i Oracula Sibyllina kunna upptäckas. Att de

profeterade straffdomarne öfver riken, länder, öar och städer hvarken äro kronologiskt eller geografiskt ordnade har med stilens beskaffenhet intet att göra. I öfrigt äro till och med profetiorna om kommande härskare m. m. så genomskinligt hållna, att man tydligen skönjer författarnes uppsåt att icke ställa sina läsares skarpsinne på hårda prof. Att stilen i Oracula Sibyllina, jämförda med klassiska arbeten, är underhållig, att språklärans regler ibland få sitta emellan, att ord af barbarisk form icke försmås, att verserna ofta äro jämmerligt byggda, att sibyllisterna i få ord sagdt äro klene skriftställare och dålige poeter, som föga förtjäna det loford hr Bang gifvit dem för den »virtuositet», hvarmed de röra sig »i de till en del starkt arkaiserande formerna», det hade med skäl kunnat anmärkas. Men detta är något annat än stilens uppsåtliga dunkelhet. Allra minst har man att tala om en sådan i sibyllans bekännelser af sin tro eller i hennes religionsbistoriska profetior. Vi meddela här ett prof, slumpvis valdt, på stilen i dessa:

Ur Marias jungfruliga sköt det föddes ett nytt ljus.
Ifrån himlen han kom och vardt iklädd människoskepnad.
Först i strålande kraftig gestalt sig Gabriel tedde,
Kom som bud ifrån Gud, och så han sade till jungfrun:
Ungmö, upptag Gud i ditt obefläckade sköte!
Sade -- och Gud förlänade nåd. Men hon, som det hörde,
Hon, som förblef så ren som hon var, vardt fattad af bäfvan.

(VIII, 458 ff.)

Hvad sibyllans extatiska tillstånd vidkommer, så är det så långt ifrån, att detta ger en dunkel färg åt hennes stil, att denna är till regeln färglös och prosaiskt nykter. Författarnes trosfanatism ger sig tillkänna i de uttalade fördömelsernas mängd och hårdhet, men sällan i stilens värma, och den rikliga utpyntningen med lån ur den episka

diktionens blomstersamling döljer icke den i sig själf torra grund, hvaröfver blomstren blifvit strödda. Just därför att sibyllisterna -- för att begagna en af kyrkofäderna nyttjad bild -- hafva velat framställa sin sierska »som en flöjt, hvari den gudomlige anden blåser», som ett mekaniskt redskap, genom hvilket Gud vill göra sig hörd och sina lärdomar och varningar klart och otvetydigt uppfattade af de »förvirrade» människorna; just därför hafva de kunnat bespara sig den uppgift, som de i hvarje fall icke varit i stånd att lösa, att gifva sibyllans tal en extatisk hållning, för att i stället låta henne i religiösa ämnen tala så, att barn och enfaldige kunna begripa henne.

Äfven med afseende på »den traditionella sibyllinstilen», som våra Oracula Sibyllina skulle hafva härmat, vore åtskilligt att säga. Att det funnits en eller annan hednisk sibyllesång, hyars författare velat och lyckats gifva i själfva stilen ett uttryck åt sierskans extatiska tillstånd, torde vara lika säkert, som att våra nuvarande sibyllinska böcker *icke* tagit någon sådan sång till förebild. Men att däraf sluta sig till tillvaron af en traditionell, den hedniska sibyllindiktningen i allmänhet karaktäriserande tvetydig och dunkel stil är ett misstag. Den äldsta karaktäristik vi äga af den grekisk-hedniska sibyllepoesien är lämnad oss af Heraklitus (omkr. 500 år före Kr.) genom förmedling af Plutarkus i hans afhandling om, hvarför pytian icke mer profeterar i verser. Heraklitus säger, att sibyllan talar med inspirerade läppar sorgbundet (#####), utan salvelse (#####) och utan smink (#####). Hvad som af samma poesi har kommit till vår egen tid är samladt af Alexandre i hans

Excursus ad Sibyllina sid. 118 ff. Dessa fragment vittna *icke* om en tvetydig och dunkel stil. Detta vårt omdöme är äfven Alexandres, som ytt-

rar: »det kan med den vissaste konjektur påstås, att det sibyllinska språket, likasom de öfriga grekiska dikterna från samma tid, om ock någon gång till sak, så dock sällan till själfva orden, varit tvetydigt.»»*Certissima conjectura affirmari possit, orationem sibyllinam, ut cetera illius temporis poemata græca, etsi rebus interdum, verbis raro ambiguam fuisse. Quod fidenter et ex ipsa re colligi potest, et comparatione firmari fragmentorum omnium sibyllinorum.*» Samma om-döme är giltigt med afseende på de romersk-sibyllinska fragment, som återfinnas hos Alexandre s. 244 ff.*Jämför äfven Albert Lysanders Romersk litteraturhistoria, sid. 187, 188.* Hr Bangs ord om den traditionella dunkla sibyllinstilen synas oss därför vara något för mycket på måfå utkastade. Tvetydiga orakelspråk, gifna af tempelpräster och tempelpytior i de fasta och, så att säga, officiella spådomsanstalterna i Hellas, såsom de i Delfi, Dodona och annanstädes, äro omtalade af antike författare och hafva varit vida beryktade; kanske är det dessa, som föresväfvat hr Bang. Men de äro väl att skilja från sibyllans sånger.

Enligt hr Bangs antagande har Völuspaskalden från Oracula Sibyllina hämtat äfven kompositionen i sin dikt. Visserligen har Völuspa kommit till vår tid i ganska bristfälligt skick. Den andra i ordningen af diktens fyra hufvudafdelningar företer en osammanhängande versföljd, hvori förvirringen är stor, men enligt vår åsikt icke ohjälplig, och den första afdelningen har interpolerats på vangelstaltande sätt med en gammal och mytiskt viktig, men

icke dit hörande förteckning på dvärganamn. Men att dikten ursprungligen varit strängt och mönstergiltigt komponerad, ådagaläggas icke förty genom en både logiskt och kronologiskt riktig fördelning af ämnets hufvudmassor i dessa fyra hufvudafdelningar, samt genom den goda förknippning af enskildheterna, som yppar sig öfver allt, där versernas ordning förblifvit orubbad. I Oracula Sibyllina som

ett helt kan däremot icke talas om komposition, eftersom de utgöra en lös samling af mer eller mindre själfständiga sånger, och där i de enskilda sibyllinerna någonting värdt att kallas komposition ursprungligen förekommit, har detta begrafts under de mest oskickliga öfverarbetningar och inflickningar. Att sibyllinerna i kompositionsväg tjänat Völuspa till förebild, är därför inemot lika sannolikt, som att ett estetiskt och praktiskt välordnad hem haft mönsterbilden i en skräpig auktionskammare.

Också äro hr Bangs kraf på likheter i denna punkt icke stora, men de äro, i all sin betydelselöshet såsom skäl för hans hypotes, icke dess mindre ogrundade. Han påstår, att de förnämsta sibyllinerna, liksom Völuspa, »falder i to Hoveddeler», nämligen i »Skildring af Fortid» och »Skildring af Fremtid». Om sibyllan själf får hafva vitsord i fråga om, hvad som skall vara det förflutna och det tillkommande; om det, som hon besjunger såsom bakom henne liggande tilldragelser, får räknas till den gångna tiden, och det hvarom hon profeterar får räknas till den kommande, så är denna uppgift vilseledande. De allra flesta sibyllinerna innehålla endast förutsägelser, och bland de öfriga kan på sin höjd sibyllinen I i sitt interpolerade skick sägas innehålla tvenne *hufvuddelar*, omfattande den ena forntiden, den andra framtiden, hyarvid dock inflickaren af framtidshändelserna gått så oskickligt till väga, att han låtit Jesu födelse följa omedelbart på titanernas släkte, den andra mansåldern efter syndafloden. När i andra sibylliner förflutna händelser omtalas af sierskan, är det så långt ifrån att de ur kompositionens synpunkt bilda en hufvuddel af sången, att de tvärt om förekomma endast som episoder.

Då hr Bang säger, att det väsentliga i sibyllinerna, likasom i Völuspa,

är skildringen af de yttersta tingen, så är detta en stark öfverdrift. Läro- rorna om Guds enhet, andlighet och evighet, om Guds sons frälsningsverk o. s. v. äro af sibyllinernas författare visst icke betraktade som en lyx, utan som hufvudsaker i deras sång. Att läran om de yttersta tingen, enär hon i den kristna föreställningskretsen intager en viktig plats, gör det, och af flere skäl måste göra det, äfven i Oracula Sibyllina, ligger i sakens natur. Hon innehåller ju världsförloppets slutresultat. Men hvarken till det utrymme, de eskatologiska skildringarna intaga i sibyllans sånger, ej eller till den estetiska behandling, de där rönt, äro de att jämföra med ragnaröksmytens och världsåterställensens behandling i Völuspa. Bland samtliga sibyllinerna är det blott en, den andra i ordningen, som gör anspråk på att utförligare och i sammanhang teckna de yttersta tingens olika episoder.

Återstår oss nu att granska de likheter, hr Bang vill hafva upptäckt mellan skapelsehistorierna och eskatologierna i Oracula Sibyllina och Völuspa.

Här ställas vi midt inne i ett maskeradupptåg. Världsträdet Yggdrasil är, när man med hr Bangs anande blickar genomtränger det mytiska löfverket i hennes krona, hvarken mer eller mindre än Kristi kors. Två figurer, utsmyckade med »den gamla trädsymbolikens» emblem och af Völuspaskalden kallade Ask och Embla, föreställas oss såsom Adam och Eva. Loke är djäfvulen, midgardsormen likaledes djäfvulen, fenrersulfven också djäfvulen, de i ragnarök kämpande asarne äro Henok, Elias, Mikael o. s. v.

Att en urgammal frändskap finnes mellan föreställningar i de ariska mytkretsarne och liknande föreställningar i de bibliska berättelserna är ganska sannolikt. Hr Bangs hypotes går emellertid ut på något helt

annat än detta. Maskeraden, som här möter oss, är icke den naturliga »mimicry», som äger rum ej blott bland faunans former, utan ock bland mytologiens. Nej, den skall vara uppsåtligt anordnad af Völuspaskalden, och det är från bibeln och sibyllinerna han hämtat idén därtill. När till ex. skalden läste i Johannes' evangelium 10: 12, att ulfven bortrycker och förskingrar fåren, samt i Johannes' Uppenb. 20, att den bundne satan strax före domen slipper lös, så fick han, berättar oss hr Bang (sid. 18), den tanken att under fenrersulfvens gestalt bi-bringa sina hedniske landsmän en aning därom. Att underkasta dessa hr Bangs gissningar en närmare granskning vore förspilld möda och ligger för öfrigt utanför vårt ämne. Hr Bang antager, som vi veta, att Völuspaskalden var en kristen, som gjort sig väl förtrogen med gamla och nya testamentets innehåll. Förutsatt nu, att detta vore riktigt, hvad bevisade då alla de förmenta eller verkliga likheter, hr Bang påpekat mellan Völuspas skapelsehistoria och eskatologi å ena sidan, samt sibyllinernas å den andra?

Hvad dessa senare förtälja oss om skapelsen är helt och hållet grundadt på gamla testamentet och återfinnes där omständligare berättadt än i Oracula Sibyllina. Vi hafva i den föregående delen af denna uppsats tillräckligt påpekat det ytterligt osannolika uti, att de sibyllinska böckerna skulle varit tillgängliga i det västra Europa under medeltidens århundraden. Vore det då icke -- med den gjorda förutsättningen, att Völuspaskalden skulle varit kristen -- ojämförligt sannolikare, att han hämtat sin skapelsehistoria från bibeln, som fanns att tillgå, eller från sina kristne lärares undervisning, än från källor, om hvilka man med visshet vet, att de ända från kyrkofädernas dagar intill det sextonde århundradet varit för det västra Europas lärdaste män förborgade?

Detsamma gäller om den sibyllinska eskatologien. Äfven den har bibelns eskatologiska skildringar till grundval, ehuru en eller annan enskildhet i dessa blifvit af sibyllan vidare utförd och utsmyckad, hvarjämte åtskilligt förekommer, som icke har bibeln till källa. Så till ex. meddelar sibyllinen II bland järtecken för den förestående yttersta tiden, att barn skola födas med grått hår vid tinningarna, samt att kvinnorna skola varda ofruktsamma. Men icke ens hr Bangs aningsfulla jämförelsemetod har lyckats i Völuspa uppdaga någonting, som kunde påminna om de eskatologiska enskildheter, som äro för sibyllinerna egendomliga. Dock har hr Bang (sid. 13) velat i »flere» sibylliner påträffa ett drag, som Völuspa skulle hafva gemensamt endast med Oracula Sibyllina, men ej med bibeln. I Völuspa uppträder nämligen »den väldige, den starke ofvan, som styr allt» helt oförberedt, sedan världsåterställelsen ägt rum, utan att han förut varit omnämnd i dikten. Så skulle förhållandet vara äfven i flere sibylliner i så måtto, att dessa blott tala om världsdomarens »ankomst till domen, men ej om hans föregående verksamhet». Det finns emellertid icke en enda sibyllin, som håller Gud eller Kristus likasom bakom kulisserna, för att med deras uppträdande öfverraska läsaren i själfva domens ögonblick, -- icke en enda, som låter Gud vara en »Ubekjendt», som i domen »kommer at oprette sit Herredöme». Slikt skulle i sibyllinerna vara otänkbart. Samtliga de likheter, som han med något sken af giltighet kunnat åberopa, äro sådana, som återfinnas ej blott i sibyllinerna, utan ock i nya testamentet. Vi behöfva icke påpeka, hvilka slutsatser en sund logik måste draga häraf, utan kunna inskränka oss till att belysa enskildheterna i hr Bangs uppgifter vidkommande detta kapitel.

I sibyllinerna liknas korset aldrig vid ett träd. Till regeln brukar grekiska språket ordet ##### (#####) om lefvande och växande träd, samt ##### om bearbetadt trä. Oracula Sibyllina iakttaga denna regel. Kunskapens träd i paradiset kallas ##### (I, 39), och växande träd i allmänhet ##### (VIII, 364). Kristi kors kallas däremot alltid #####, ett träredskap.

Å sid. 12 anmärker hr Bang, att »om Korset (Træet) heder det, at det oplyser de Kaldte med Vand af 12 Kilder», och han synes häri vilja finna en likhet med källorna under Yggdrasils rötter. Så klen poet sibyllisten må vara, har han dock icke låtit de tolf källorna flyta ur ett bearbetadt stycke trä. Han liknar korset här vid ett horn (#####), och det är ur detta horn, tänkt som ymnighetshorn, han föreställer sig källorna flöda.

Å sidan 13 yttrar hr Bang: »Der tales i Völuspaa om en kamp mellem Aserne og Jotnerne. Denne Kamp har sin Rod deri, at Aserne blande sig med Jotnekvinder... Dette er aabenbart en Gjenoptagen af den gamle jödiske Anskuelse, der har haft sine Tilhængere inden Kirken fra andet Aarhundrede af, at nemlig Engle skulde have blandet sig med jordiske Kvinder, og at heraf de himmelstormende Giganter skulde være fremståede.» -- Hr Bang borde tillagt, att Oracula Sibyllina hållit sig fjärran från denna myt, som antagligen haft för deras författare en allt för hednisk bismak, för att de skulle velat befatta sig med densamma.

När hr Bang, i sammanhang med ofvan anförda rader, försäkrar, att striden i Völuspa mellan asar och jättar »minder saavel om den jödiske Sibylles Kamp mellem Kroniderne og Titanerne, som om Sibyllens (I, 309) Skildring af de overmodige Titaner, der i deres Frækhed kjæmpe vældelig imod den straalende Himmel», så torde böra erinras därom, att 1) kroniderna och titanerna, såsom ofvan påpekats, äro i sibyllinerna framställda som dödliga människor; 2) att striden mellan dem omtalas blott episodiskt och i en enda af sibyllinerna, nämligen bok III, och då som en fejd mellan medlemmar af samma härskareätt; 3) att sibyllan tillägger (v. 157, 158), att kroniderna och titanerna afle-

do, innan det egyptiska riket grundlades; striden mellan dem är således en länge sedan timad historisk tilldragelse, hvartill sibyllan icke mer återkommer; 4) att med titanernas kamp mot »den strålande himmeln» afses ingenting annat än den babyloniska tornbyggnaden. Det ligger med anledning af hr Bangs yttranden nära till hands att antaga, att striden mellan kroniderna och titanerna fortgår i sibyllinerna på samma sätt, som striden mellan asar och jättar fortgår genom den nordiska mytologien, samt att kroniderna och titanerna uppträda, såsom asarne och jättarne, kämpande vid världskatastrofen. Men detta vore en den grundligaste missuppfattning af de sibyllinska böckernas beskaffenhet. Slikt vore i dem en omöjlighet. När därför hr Bang tillägger: »Efter min Formening gaar saaledes denne yndede Sibyllinske Katastrofe igen i Völuspaa», så hafva vi funnit det nödigt påpeka, att det i sibyllinerna icke finns någon »Katastrofe», hvori en sådan strid omtalas.

Vid sina försök att finna »en forunderlig Overensstemmelse mellem Völuspaa og Sibyllerne betræffende Gangen i de sidste Begivenheder» (sid. 16) har hr Bang funnit likheter, som, när de äro verkliga, icke äro för- underliga, och, när de äro förunderliga, icke äro verkliga. Ehuru det ligger utanför vår uppgift att närmare ingå på religionshistoriska jämförelser, må det tillåtas oss i förbigående påpeka, att det finnes flere träffande likheter mellan andra arisk-hedniska religionsurkunder och Völuspa än mellan denna och den kristna föreställningskretsen. Här vilja vi endast fortsätta att gifva de nödigaste belysningarna till sådana hr Bangs uppgifter, som obelysta kunde -- naturligtvis utan hans uppsåt -- verka missledande på läsare, som icke känna sibyllinerna. Om Völuspas »vargtid» anmärker hr Bang, att »hertil frembyde Sibyllerne ingen Parallel, men vel Johannes's Aabenbaring», och denna

anmärkning innebär mycket försonande, ty med den jämförelsemetod hr Bang begagnat kunde det hafva varit lätt nog att i sibyllinerna finna äfven en »vargtid». Däremot tror han sig hafva funnit en förebild till Völuspas i ragnarökstriden uppträdande jätteorm och dödsskepp. Urbilden till midgardsormen och Nagelfar gemensamt skulle nämligen Völuspaskalden hafva påträffat i Orac. Sib. VIII, 81 ff., där det talas om en »efter Elementernes Oprör» på böljorna kommande elddrake. Af orden »efter Elementernes Oprör» skulle läsaren kunna draga den slutsats, att ifrågavarande drake uppträdde vid själfva världsupplösningen, spelande där en roll, som i någon mån kunde påminna om midgardsormens och dödsskeppets. Detta är dock icke förhållandet. Sibyllan i bok VIII delar den långt efter Neros död allmänt gängse tron, att denne kejsare, som enligt Uppenbarelseboken är antikrist, syndens människa, icke är död, utan döljer sig i Asien för att en gång återvända och på nytt varda herre öfver den romerska världen, och hon, likasom andre kristne, väntar därutinnan ett af de bebådade tecknen till de yttersta tidernas inträde. Hon förutsäger (v. 71), att »den flyktige modernördaren» skall återkomma, och låter (v. 89) bildligt förstå, att han skall komma öfver hafvet med en flotta till Italien, »som en eldbärande drake med fylld buk», hvilken skall tukta Roms barn. Därefter förutspår hon hungersnöd och inbördeskrig såsom tecken till världens förestående slut. Många händelser, förutsagda i värserna 92-168, skola dock dessemellan tilldraga sig. Det är således en tillsats af hr Bang själf, att draken skulle uppenbara sig först efter »Elementernes Oprör». Jordbäfningar omtalas visserligen såsom bebådande Neros återkomst; men om jordbäfningar äro liktydiga med »Elementernes Oprör», så är det ett »Oprör», som existerat under jordklotets hela tillvaro. Efter denna upplysning torde våra läsare finna likheten

mellan midgardsormen och den neroniske draken vara mer än långsökt.

Men hvar finns i sibyllinerna parallellen till glansstycket och hufvudstycket i Völuspa, den storartadt och oöfverträffadt skildrade sista striden mellan det godas och det ondas makter? Det är så långt ifrån att någon motsvarighet härtill är att uppspåra i Oracula Sibyllina, att man tvärt om icke utan förvåning måste iakttaga, att samtliga författarne till dessa böcker likasom uppsåtligt undvikit att begagna sig af de material, som nya testamentet verkligen erbjuder till skildringen af en kristlig »Götterdämmerung»-strid. Här skulle naturligtvis den gamle ormen och draken i Uppenbarelsboken, djäfvulen och de onde änglarne innehaft hufvudrollen å det ondas sida. Men likasom efter en tyst öfverenskommelse låta sibyllinförfattarne, så väl de judiske som de kristne, så väl de egyptiske som de asiatiska, djäfvulen aldrig framträda öppet på scenen. Han hålles ständigt bakom kulisserna. Han nämnes aldrig vid namn. Endast adjektivet ##### användes vid ett tillfälle (XI, 56) såsom epitet för hädiska människor. Orsaken till denna tystnad kan vara tvefaldig: dels den att sibyllisterna fruktat, att de genom djäfvulens framhållande kunde i hedningarnes ögon skada monoteismens sak och ställa kristendomen på samma linje med den dualistiska Zoroasterläran, som under mitraskultens former hade vunnit talrika anhängare äfven inom romarväldet; dels äfven den, att sibyllisternas demonlära, enligt hvilken de onde andarne icke äro fallne änglar, utan aflidna demoniserade människosjälar, ej godt låte förlika sig med den gängse föreställningen om djäfvulen. Huru än härmed må förhålla sig, så är det visst, att den, som i den nordiska mytologiens Loke vill se en efterbildning af satan, har att söka förebilden annanstädes än i Oracula Sibyllina, där han icke är att anträffa. Lika

bestämdt hafva sibyllisterna försmått att begagna sig af Mikael och hans änglar som kämpar på det godas sida.

Hvad Uppenbarelsboken berättar om en strid i himmelen mellan denne ärkeängel och hans skaror samt satan och hans legioner förtiges af sibyllinerna fullständigt. Om någon strid i himmelen mellan personliga makter, mellan uppbärarne af det godas sak å ena sidan och af det ondas å den andra, förekommer i Oracula Sibyllina icke ett ord.

Under sådana omständigheter har hr Bang fått åtnöja sig med en i slutet af V:te boken förekommande och mot sibyllinernas vanligen så nyktra och fantasitomma framställningssätt bjärt afstickande skildring, som förtäljer, att stjärnorna, innan de på yttersta dagen nedfalla och antända jorden, sammanstöta med hvarandra och kämpa. Hela den barocka skildringen inskränker sig till tjugu rader. Gud, heter det, tillstädjer striden. Solen förvandlar sig i flammor, månens tvefaldiga horn förändrar utseende, morgonstjärnan strider stående på lejonets rygg, stenbocken stångar tjuren, kräftan flyr för Orion, skorpionen sårar lejonet, hunden gömmer sig för den flammande solen o. s. v. Författaren antyder icke med ett ord, att han med denna episod velat beteckna en strid mellan goda och onda makter. Man har misstänkt, att åtminstone någon astrologisk eller gnostisk föreställning om en strid mellan för människor gynnsamma och ogynnsamma stjärnor och stjärnbilder skulle dölja sig i detta fantastiska alster, men de noggrannaste undersökningar, som gjorts i detta afseende, hafva icke gifvit någon sannolikhet åt en sådan förmodan. Stjärnorna kämpa icke delade i tvenne läger, utan det är en allas förvirrade strid med alla. Grundtanken i skildringen synes endast vara den, att sedan den enande kraft, som är Guds vilja, upphört att sammanhålla världselementen, så

råka dessa, under inflytelser af den själfviskhet och antipati, som innebo i dem, i en kamp, som måste ända med kaos, så vida icke Guds vilja åter ingriper och ordnar dem till en ny värld.

I Friedliebs tyska öfversättning återgifves ordet morgonstjärnan (#####) med det latinska lucifer. Häraf synes hr Bang hafva dragit den slutsats, att sibyllisten skulle med morgonstjärnan hafva menat djäfvulen. Jämför sid. 19: »det er Lucifer, som holder Slaget, i det han staar på Lövens Ryg», och från denne Lucifer är det, som Völuspaförfattaren skulle hämtat idén till sin Loke. Det är sant, att Origenes, Tertullianus och Gregorius den store uttydt den i Es. 10: 12 omnämnda, från himmelen fallna morgonstjärnan som en allegorisk beteckning för den från himmelen störtade seraffursten. Men det är också sant, att denna uttydning under många århundraden icke utöfvade någon rubbning i den alldeles motsatta betydelse, som orden *fosforos* och *lucifer* allt ifrån kyrkans första dagar hade vunnit bland de kristne. För de första århundradenas troende och långt in i medeltiden voro ##### och lucifer *heliga* ord. För dem var morgonstjärnan en symbol af Kristus och af hans heliga evangelium, ty de hade läst i nya testamentet denna apostelns maning: »Och vi hafva ett fastare ord: det profetiska ordet, och I gören väl, att I akten därpå, såsom på ett ljus, som synes i ett mörkt rum, till dess dag gryr och morgonstjärnan (#####) uppgår i edra hjärtan» (2 Petr. 1: 19). Västerlandets latinska öfversättning återgaf de sistnämnda orden så: »usque quo dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris.»

Länge nyttjades också Lucifer inom västerlandets kyrka såsom ett mansnamn, hvilket hade kyrklig klang och salvelse. Hr Bang behöfver väl icke påminnas om den i kyrkohistorien bekante, fanatiskt trinita-

riske biskop Lucifer i Cagliari, död år 371. Och länge ljöd i västerlandets tempel den sköna hymn, hvars fjärde vers lyder:

Jam noctis umbra linquitur,
Polum caligo deserit,
Typusque Christi lucifer
Diem sopitum suscitans --

När det af Gregorius genom hans sanktion af Tertullianus' tolkning förberedda omslaget i ordets betydelse inträdde och vardt allmänt, det öfverlämna vi åt filologerna att afgöra. Hit intills har man antagit, att det skedde först i den skolastiska perioden och förnämligast genom Petrus lombardens *Sententiæ*. Därmed må förhålla sig huru som helst: visst är, att den ifrågavarande sibyllinens kristne läsare icke hade någon anledning att föreställa sig djäfvulen bakom skildringens #####, den vänliga och lyckobådande stjärnan, frälsarens och frälsningsordets symbol, samt att ej heller bokens författare därtill gifvit ringaste skäl.

Härmed afsluta vi granskningen af hr Bangs hypotes. Hon hvilar på förutsättningen, att Völuspaskalden varit kristen och studerat på grekiska eller iriska språket en kodex af Oracula Sibyllina, funnen af honom på Irland. Sannolikhetsvärdet af denna förutsättning pröfvades i den förra afdelningen af denna uppsats. Den som vill anse en sådan gissning sannolik, han föredrager en tom förmodan framför frukten af mångåriga vidsträckta och grundliga studier i sibyllinkunskapens historia, framför de enhälliga vittnesbörden af patristikens och medeltidens litteraturer och framför det kyrkliga föreställnings sättet under ett årtusen om de sibyllinska sångernas natur. I denna senare afdelning hafva vi undersökt halten af de likheter mellan sibylli-

nerna och Völuspa, på grund af hvilka hr Bang sände Völuspaskalden till Irland och lät honom finna sin kodex. Vi vilja icke formulera ett slutomdöme öfver det sätt, hvarpå hr Bang åvägabragt dessa likheter. Nog af: det hade varit bäst, om Völuspaskalden fått stanna hemma.

som möta oss å vårt eget århundrades figurerade stjärnkartor.

Genom en öfversättning, af hvilken Cicero meddelar utdrag i sitt verk

ASTROLOGIEN OCH MERLIN.

(OM KÄLLORNA TILL STJÄRNESKILDRINGEN I GALFRIDS
HISTORIA REGUM BRITANNIÆ.)

*

De romerske skalderna och stjärnehimmelen.

I alla tider hafva skalderna gärna blickat mot himmelen och älskat att smycka sina verser med glansen af sol, måne och stjärnor. Redan fader Homerus gjorde det, Israels siare likaledes, och lusten därtill skall icke upphöra, så länge det gifves mänsklig syn och mänsklig sång. Mellan de olika historiska skedena finner man dock en skillnad i sättet, hvar på poesien betraktar de himmelska ljusen, och särdeles i ögonen fallande är denna skillnad, om man jämför den romerska kejsartidens dikter med nyare. De förra gifva oss mer af föremålen och deras enskildheter; de senare mer af deras intryck i allmänhet. Ser den romerske skalden fästet hvälfva sig stjärnignistrande öfver hafvet, låter han oss gärna veta, hvilken ljusgrupp det är, som går upp öfver synranden, och hvilken det är, som å motsatta sidan dyker ned i djupet; han utpekar gärna björnvaktaren, som rör sig trögt på sin dagsled kring världsaxeln, och iakttager, om hyaderna spå regn. Den moderne skalden låter hellre bilderna af onämnda stjärnor gunga mellan dalgångarne i vågsvallet. Måhända gör han det oftast med rätta: men man märker, att han är barn af en tid, till hvars religiösa sägner stjärnhimmeln upphört att vara bildbladet, att det gått till ända med tron på konstellationerna som väsen, begåfvade med sina särskilda lynnen

och inflytelser, med tron på djurkretsens gördel som det magiska bälte, hvori de rörliga ädelstenarnes olika ställning förebådar häfder-nas gång och människornas öden. Härtill må vi lyckönska oss, äfven då misstanken ligger nära, att den bleka allmänlighet och obestämdhet, hvarmed de nutida dikterna vanligen måla himlens företeelser, bero därpå, att deras upphofsmän tillbragt mer af sin ungdom under skolans tak än under det stjärnströdda, utan att fördenskull stifta närmare bekantskap med skolans himmelsglob.

Man kan fråga sig, om icke de romerske skalderna, med all sin glädje af jordelifvet och all sin lust att skildra människor och mänsklig verksamhet, dock funno rymderna ofvan oss nästan lika rika på sångvärda syner och händelser, som land och vatten äro det. När helst ett tillfälle erbjöd sig, togo de åhöraren med sig på pegasen upp i etern och visade honom med sakkännedom undren i höjden. Ville man samla allt hvad de sagt oss om stjärnbildernas utseende och inbördes förhållanden, skulle man ensamt ur denna källa kunna återställa den antika tidens himmelsglob-figurationer och ådagalägga, att dessa äro till största delen äfven i enskildheterna desamma som möta oss å vårt eget århundrades figurerade stjärnkartor.

Genom en öfversättning, af hvilken Cicero meddelar utdrag i sitt verk *Om gudarnes natur*, lärde romarne känna greken Aratus' dikt *Himmelns företeelser*, som bland annat beskriver zodiaken, tecken efter tecken, från väduren till fiskarne. Att dikten slog an synes bevisas däraf, att nya öfversättningar efter hand utkommo och fingo afsättning på bokmarknaden. Den andra i ordningen af dessa skall enligt uppgifter, som dock blifvit bestridda, hafva varit gjord af den folkkäre och segerkrönte Cæsar Germanicus. Kanske var det under ett fälttåg i

Tysklands urskogar, medan Fröjasländans stjärnbild svängde öfver de åldriga ekarna och de romerska utposterna spejade i mörkret efter spjutbärande Wodandyrkare, som Germanicus vid tältlampan hopfogade sina vackra hexametrar och nedskref de ord af Aratus, hvilka millioner, som aldrig hört den poetens namn, lärt känna, emedan de återupprepats på Areopagen från aposteln Paulus' läppar: »*Ty vi människor äro äfven Guds släkte.*»

I sin dikt *Georgicon* undervisar Virgilius landtmännen om de stjärnbilder, under hvilka deras sysslor lämpligast låta förrätta sig. Lika väl som någon nutida skald förstår Mantuas berömde son att träffa den stämning natthimlens prakt och månens tysta vandring bland skyarne väcker, samt att åstadkomma ljusverkningar, som en god landskapsmålare kunde afundas honom. Men detta hindrar icke, att han, när ämnet inbjuder därtill, inlåter sig på stjärnkartans enskildheter, såsom då han påpekar det rum Augustus' stjärnbild borde få mellan jungfruns å ena

sidan och vågens å andra. Hvad han då sjunger, kunde tjäna som inledningsord till en afhandling om djurkretstecknens historia hos egypterna och grekerna.

Ovidius har skrivit ett slags kalenderepos, som ledsagar solens gång genom zodiaken med en framställning af himlahvalfvets mytiska sagocykel, och i sitt stora diktverk *Förvandlingarna* skildrar han med glänsande fantasi solsonen Faetons öfvermodiga färd med faderns spann genom stjärnerymderna. Det är som om han med himmelsgloben framför sig diktat denna ståtliga sång. Gagnlöst varnar Solen sin älskling för vägens många försåt och faror. Zodiakens djur äro grymma vidunder. Oxens horn, skyttens båge, lejonets gap, kräftans och

skorpionens klor skola hota färdemannen. Körbanan är brant och snedskuren (mot dagjämningslinien). Kosan måste tagas så, att tre zoner (de mellan vändkretsarne) icke öfverskridas. Och här gäller icke endast att, som på vanliga vägar, akta på ett höger och ett vänster, utan ock på ett ofvan och ett nedan. Styr du för högt, tänder du himmelens tinnar i lågor; för lågt och du förbränner jorden; för mycket till höger, och du råkar ut för den ringlande ormen; för mycket till vänster, och hjulet stöter mot altaret. *Medio tutissimus ibis.*

Gossen börjar färden och röner snart, att han ej mäktar tygla det eldiga spannet. Det störtar hän från den gilla stråten och stormar genom ängder, där solens ljus- och värmeutströmmande char aldrig förut varit. Först i rasande fart åt norr mot de båda trionerna (stora och lilla björnen), som, öfverraskade af en allt odrägligare hetta, rädda sig med att dyka ned i hafvet. Ovidius påpekar, att hafvet annars är dem förbjudet, att de med

andra ord höra till de stjärngrupper, som icke nedgå under Italiens synrand. Nordpolsormen, som ligger styfnad af köld och ofarlig, värmes upp och råkar i vrede. Bootes flyr, »så trög han än är» -- hans grannskap till polen gör cirkeln för hans dagliga omlopp obetydlig till omfånget, och han vandrar således långsammare än alla sydligare stjärnor. -- Faeton hissar för djupen under sig och bäfvar för vild-djursskepnaderna, som öfverallt omgifva honom. »Det finns ett ställe, där skorpionen med klorna böjda i tvefaldig båge sträcker sina lemmar genom två tecken» -- sitt eget tecken och vågens, som romarne ofta, efter grekernas föredöme, kallade skorpionklorna. -- När vidundret, drypande af giftig svett, riktar gadden mot gossen, släpper han tyglarne och stupar sanslös ur vagnen, som kommer jorden allt när-

mare. Luna häpnar, när hon ser sin broders hästar skena genom rymder, som ligga djupare än hennes egen bana. Bergen antändas, skogarne brinna, floderna uttorka, Nilen flyr och döljer sitt hufvud under årtusen i Afrikas inre -- tills det ändtligen återupptäcket af Grant och Speke.

Lika begifven på astronomiska utflykter som Ovidius är Lucanus, kejsar Neros vän och offer, författaren till *Pharsalia*, den romerska frihetskänslans svanesång. Och här möter oss ett märkligt och framtidsdigert tecken: Lucanus' skildringar af himmelens företeelser bära en öfvervägande *astrologisk* färgton, som ännu Ovidius saknar på sin palett, ehuru han någon gång gör en antydning på astrologiska läror. *Så i Fasti III, 160*. Också kommer Lucanus att varda af betydelse för den undersökning, som snart skall föreläggas läsaren.

Emellertid hade Hyginus, kejsar Augustus' bibliotekarie, skrivit sitt astronomisk-mytologiska verk och astrologien genom Manilius, en samtida till Augustus och Tiberius, gjort sitt inträde i Roms poetiska litteratur, dock ännu endast på undervisningsdiktens område. Manilius' verk *Astronomicon*, i fem böcker, har, ehuru något stympadt, bevarat sig genom århundradena. Ämnet, som han förelade sig till behandling -- hans dikt vill vara en lärobok i astrologi -- är väl ett af de motsärfvigaste mot poetisk framställning, som man gärna kan föreställa sig. Han erkänner det själf och prisar de skalder lycklige, som kunnat välja så lockande och fogliga ämnen som striderna kring Ilion och Thebe. Det låter icke neka sig, att han åstadkommit hvad som ligger inom mänsklig förmåga för att göra ett sådant poem njutbart. Med fyndighet och åskådlighet framställer han äfven de torraste och mest invecklade lärosatser, hans hexametrar äro ofta välljudande, och när

han misstänker, att läsarne börja tröttna, förfriskar han dem med anslående tänkespråk, religionsfilosofiska funderingar och små mytisk-poetiska ströftåg. Han behöfde ej heller klaga öfver brist på läsare, ty astrologien började nu från de östra landen, där hon af ålder varit hemma, ett verkligt segertåg genom Italien, och Manilius' *Astronomicon* bars med i triumfen. Det enda, som kan läggas hans dikt till last, var, att hon icke fullständigt uttömmar sitt ämne. Hon sysselsätter sig nästan uteslutande med djurkretstecknens egenskaper och försummar planeternas. Försummelsen godtgjordes i kejsar Konstantius' tid genom Julius Firmicus Maternus, som skänkte romarne en utförlig lärobok i planetastrologien, hvori hvarenda möjlig aspekt är på

det noggrannaste undersökt till sina verkningar. Mer kunde ju icke begäras. Den mystiska stjärnvetenskapens framtid var tryggad i det latinska Europa, och med Manilius' *Astronomicon* i ena handen och Firmicus' *Mathesis* i den andra kunde han vandra öfver den antika världens spillror in i medeltidens århundraden, hvilkas magiska luft var som skapad för hans lungor. Lät man ändtligen dessa böcker falla i glömska, så var det därför, att araberna, när deras tid var inne, kommo med än mer uppenbarelsrika skrifter i ämnet.

Som prof på Manilius' sätt att skildra må meddelas de verser, hvori han redogör för ordningen mellan tecknen i djurkretsen, eftersom vi ändå i denna afhandling få mycket att med dem beställa.

*Främst och i glans af gyllene ull ser vädurn med undran,
Riktande blicken bakom sig, hur oxen stiger i rymden,
Bakvänd, sänkande pannan med hot mot tvillingförbundet.
Kräftan smyger i gossarnes spår, och lejonet träder
Stigen, som kräftan gick, och följes i spåren af jungfrun.*

*Vågen sig höjer därnäst, som, jämnande dagen med natten,
Ger skorpionen, den ljungande, rum för hans flammande stjärna.
Skytten, centaur, med bågen spänd af den senige armen,
Tager hans gadd till mål för pilar, som jagas af pilar.
Frusen kommer alpernas gems med skockade stjärnor,*

*Kommer en yngling, gjutande ned ur hällande urna
Böljor, där fiskarne tumla med lust och dyka med ifver.*

Mer ordknapp än Manilius är den gamle svenske poet, som uppräknar djurkretsens tecken i följande högtidligt, men icke i silkesstrumpor vandrande alexandrin:

*Väduren, Oxen och de Tvillingar, en Krabba
Och Lejon ha med sig, samt äfven Jungfrun snabba,
Sen Vågen, Skorpion, dem följer Skytten åt
Med Stenbock, Vattuman och Fiskar på en stråt.**Fri öfversättning af min-*

nesverseerna

*Sunt aries, taurus, gemini, cancer, leo, virgo
Libraque, scorpius, arcitenens, caper, amphora, pisces.*

Det intryck stjärnhimmeln gör på nutidens människor är särdeles i ett afseende olikt det, som åsynen af honom utöfvade på medeltidens och äfven den senare antika tidens, såvidt som de låtit indraga sig inom astrologiens trollkrets. Om någonting i världen ingifver oss känslan af orubblig frid och harmoni, så är det väl stjärnornas i fastställda banor tyst och endräktigt skridande skaror. Det kan därför synas endast som ett lyckligt infall och ett estetiskt grepp af Ovidius, när han skildrar Faetons färd som vådlig, ej blott på grund af hans ovana att sköta solspannets tyglar och hans obekantskap med vägen, utan också därför,

att zodiakens djur, som lägga utefter den, hafva ett hätskt och fientligt sinnelag. Men så ypperligt en sådan föreställning kom Ovidius' skildring till pass, så är hon dock icke ett påfund af honom. För de i astrologien fångna tidehvarfven var himmelens frid

» Fri öfversättning af minnesverserna Sunt aries, taurus, gemini, cancer, leo, virgo Libraque, scorpius, arcitenens, caper, amphora, pisces, ett gäckande sken, hvarunder dolde sig ständiga, genom utstrålningar i vissa olycksamma vinklar förda fejder mellan djurkretstecken och planeter, fejder, som hade sina följder och spegelbilder i tvedräkten och krigen på jorden, liksom å andra sidan människornas ondska och synder kunde uppröra stjärnevärlden och föranleda hotande järtecken inom henne. Därför går också i Lucanus' Pharsalia laglösheten på jorden hand i hand med laglösa uppträden i himmelen, krigen på jorden sida vid sida med tvedräkt mellan de himmelska ljusen, och till hiskliga järtecken här nere svara rysvärda järtecken där uppe. Det var icke Lucanus' ofta bestridda, men rättvist försvarade skaldeegenskaper, än mindre hans hänförelse för politisk frihet, utan diktens astrologiska färgläggning och rikedom på »mirakler», som räddade hans Pharsalia in i medeltidens boksamlingar och gjorde henne till en läst och äfven kommenterad bok.

Vemodigt sjunger också Manilius om den orättfärdighet, den falskhet och det hat, som råda människor emellan, om de laster och brott, under hvilkas ousäktliga börda vårt släkte dignar, om de krig, som kullstörta städer, grusa tempel och skölja jorden med blod. Men, spørjer han, hvad kan man vänta annat, då samma fiendskap, som söndrar människorna, splittrar stjärnorna i olika läger? Han redogör för deras förbund och deras stridigheter, och vi skola längre ned göra detsam-

ma.

Dessförinnan hafva vi att höra vittnen, och bland dem Lucanus, i en sak, hvilken i lifstiden låg utanför hans aningsförmågas gränser, men hvori han efter sin död varder genom sin Pharsalia inblandad. En underlig slump har fogat det så, att hans vittnesmål får betydelse för den i Nordisk tidskrift nyligen afhandlade frågan om Völuspas förhållande till sibyllinerna.

Tidskriftens läsare veta, huru den frågan för ögonblicket står. Professor Bugge har ridderligt gifvit mig en tacksägelse för att jag spridit nödig belysning öfver doktor Bangs gissning, att de asiatisk-egyptiska sibyllinerna skulle varit tillgängliga och studerade i Irland under det nionde århundradet, samt för att jag »visat, på huru svag grund denna gissning hvilar, och huru många de omständigheter äro, som må ingifva oss betänkligheter mot att bygga på henne». För egen del har prof. Bugge frånsagt sig all förbindelse med d:r Bangs mening, att Völuspa är ett »kristligt» orakel, som skulle haft lika uppgift och syfte med sibyllinerna. Allt hvad jag med mina föregående afhandlingar i Nordisk tidskrift åsyftat är därmed vunnet, ty de enda spörsmål de gjort till sitt ämne att besvara voro: har Völuspaförfattaren läst de asiatisk-egyptiska sibyllinerna och nyttjat dem som källor och förebilder? Är d:r Bangs karaktäristik af sibyllinerna tillförlitlig? Är Völuspa ett »nordiskt-kristligt» orakel?

En helt annan fråga, som prof. Bugge anser hafva större vikt för *sina* undersökningar, men som jag hitintills icke vidrört, är den, som han nu senast framställt: *har Völuspa rönt inflytande af någon bland de kristna spådomar, som i medeltiden diktades och spredos under sibyllans eller andra namn?* I enstaka fall anser sig nämligen prof. Bugge hafva spårat, att

en, om också blott medelbar, inverkan från de asiatisk-egyptiska sibyllinerna ägt rum på dessa senare spådomar, hvilka i sin ordning kunna hafva öfverflyttat något af det rönta inflytandet på Völuspa.

Prof. Bugge förmodar, att en sådan öfverflyttning ägt rum och anför till stöd för sin gissning följande:

Omkring år 1135 utgaf en walesisk klerk, Galfrid af Monmouth, en fabulös bok, *Britanniens konungars historia*, som väckte stort uppseende. Bland de figurer han framdrog som verkliga personligheter förekommer den i sagor och romaner frejdade siaren och trollkarlen Merlin, som Galfrid låter träda inför konung Vortegirn och förutsäga Britanniens öden. Hela sjunde boken af historien är upptagen af dessa förutsägelser. Det anmärkningsvärda för vårt ämne är nu det, att man i denna Merlinprofetias sista afdelning, som skildrar tecken och under i himmelen och på jorden, påträffar åtskilliga likheter med den skildring af stjärnornas inbördes krig, hvarmed femte boken i de asiatisk-egyptiska sibyllinerna afslutas. Och särskildt *en* af dessa likheter är sådan, att prof. Bugge anser sig med trygghet kunna draga den slutsats, att Galfrid på något sätt, hvilket det nu må vara, stiftat bekanskap med innehållet af denna sibyllin, åtminstone i enskilda punkter.

Villigt erkänner härvid den aktade vetenskapsmannen riktigheten i allmänhet af det utslag, hvartill sibyllinkunskapens historia kommit, att nämligen den europeiska västern under medeltiden icke kände mer af sibyllinerna än hvad Lactantius och Augustinus meddelat. Men enär ingendera af dessa kyrkofäder lämnat det ringaste utdrag eller yttrat ett enda ord om stjärnestriden i femte sibyllinen, och då likväl Galfrids Merlinprofetia företer en sådan likhetspunkt med denna; så måste Galfrid enligt prof. Bugges mening räknas till de un-

dantag han vill göra från den af sibyllinforskningen fastställda regeln, och han

förmodar, att den kännedom, vår walesare röjer om det grekisk-egyptiska verket, beror på förbindelse med Byzans under en jämförelsevis sen tid.

Den ifrågavarande likhetspunkten, som prof. Bugge förklarar vara afgörande för frågan, och som i hvarje fall varit den bestämmande för hans öfvertygelse, är denna: sibyllisten låter morgonstjärnan stiga på lejonets rygg; Galfrid låter jungfrun stiga på skyttens. »*Denna så egendomliga föreställning*», anmärker prof. Bugge, »*att den ena stjärnbilden stiger på den andras rygg, kan icke finnas i två dikter, som ej stå i någon historisk förbindelse med hvarandra.*»

Vi skola nedanför ådagalägga, att den föreställning prof. Bugge anser vara så egendomlig, att hon måste vara hämtad från Byzans och från den obskure sibyllisten, är tvärt om vanlig i sen-antikens och medeltidens västerländska föreställningskretsar, och vi skola då äfven pröfva andra förmenta paralleller mellan sibyllisten och Galfrid. Först vilja vi dock framlägga själfva dokumenten i saken och förhöra Lucanus, hvilken såsom äldre än sibyllisten och såsom tillhörande den latinska, af Galfrids samtid och omgifning kända litteraturen må få vittna först.

Sibyllinens stjärneskildning.

Solen den strålendes hot jag såg i himmelens stjärnor,

Månens rysliga harm jag såg i den ljungande blixten.

Stjärnorna började krig, och Gud beviljade fejden.

Ty emot solen tände sig långa flammor i uppror,

Och på lejonets rygg stred stående morgonens stjärna.

Paret af månens horn hade ändrat sin rundade skepnad,

*Tjuren den unge vardt stött af gemshornbärarn i nacken,
Och han själf sin hemfärdsdag af tjuren beröfvad.
Bort af Orion vågen röddes och dröjde ej mera,
Tvillingbrödernas lott förändrats af jungfrun i vädurn.
Släckt var plejadernas sken, och sin zon hade draken förnekat,
Fiskarne dykande trängde sig in till lejonets gördel,
Kräftan ej härdade ut: hon var gripen af skräck för Orion.
I det förfärliga lejonets svans sin gadd skorpionen
Stack, och hunden gömde sig skygg för den flammande solen,
Vattumannen tände den starke lysarens vrede.
Himmelen själf i skakande fart sig satte, tills alla
Kämparne hufvudstupa han vräkt i vrede till jorden.
I oceanens bad de störtade hastigt och tände
Hela jorden i brand, och utan stjärnor var etern.*

Stjärneskildringen i Galfrids Merlinprofetia. *Imposito vino inebriabuntur mortales: et postposito cælo in terram respicient. Ab eis vultus avertent sidera, et solitum cursum confudent. Arebunt segetes his indignantibus, et humor convexi negabitur. Radices et rami vices mutabunt: novitasque rei erit in miraculum. Splendor Solis electro Mercurii languebit, et erit horror insipientibus. Mutabit clypeum Stilbon Arcadiæ: vocabit Venerem galea Martis. Galea Martis umbram conficiet: et transibit terminos furor Mercurii. Nudabit ensem Orion ferreus. Vexabit nubes Phoebus æquoreus. Exhibit Jupiter licitas semitas: et Venus deseret statutas lineas. Saturni sideris livor pluendo corruet, et falce recurva mortales perimet. Bis senus numerus domorum siderum deflebit hospes ita transcurrere. Omittent Gemini complexus solitos, et Urnam in fontes provocabunt. Pensæ Libræ oblique pendebunt, donec Aries recurva sua cornua supponat. Cauda Scorpionis procreabit fulgura, et Cancer cum Sole litigabit. Ascendet Virgo dorsum Sagittarii, et flores virgineos offuscabit. Currus Lunæ turbabit Zodiacum, et in fletum prorumpent Pleiades. Officio iam nulla redibunt; sed clausa janua in crepidinibus Ariadne delitebit. In ictu radii exsurgent æquora: et pulvis veterum renovabitur. Confligent venti diro sufflamine et sonitum inter sidera conficient.*

Af framsatt vin skola de dödlige berusa sig och från tillbakasatt himmel fästa

blickarne på jorden. Från dem skola stjärnorna vända sina anleten och förblanda sitt vanliga lopp. Under deras harm

förtorka skördarne och förvägras himmelens väta. Rötter och grenar skifta sätt, och sakens nyhet varder till ett under. Solens glans skall förtyna till Mercurius' bärnstenssken och varda åskådarne en fasa. Sköld skall Arcadiens Stilbon ombyta: till Venus skall Mars' hjälm ropa. Mars' hjälm skall förorsaka skugga, och Mercurius' vrede öfverstiga sina gränser. Den järnskimrande Orion skall blotta sitt svärd. Hafvets Febus skall skaka molnen. Jupiter skall öfverskrida sina tillåtna stigar, och Venus skall öfvergifva sina fastställda linier. Saturnus' stjärnas blekhet skall utgjuta sig i störtregn, och med krökt skära skall han förgöra de dödlige. Två gånger sex till talet skola stjärnornas hus begråta, att deras gäster genomlöpa dem på sådant sätt. Tvillingarne skola underlåta sina sedvanliga famntag och ropa urnan till källorna. Vågens skålar skola hänga snedt, till dess väduren under honom sätter sina krökta horn. Skorpionens svans skall frambringa ljungeldar, och kräftan tvista med solen. Jungfrun skall bestiga skyttens rygg och förmörka jungfrublomstren. Månens vagn skall förvirra djurkretsen, och plejaderna brista i gråt. Så snart skall ingen af stjärnorna återvända till sitt kall; men Ariadne bakom stängd dörr gömma sig i djupen. I en glimt (i ett strålkast) *skola böljorna häfva sig, och fädernas stoft få nytt lif. Vindarne skola sammandrabba i ryslig vredesstorm och förorsaka dånen bland stjärnorna.*

Lucanus' vittnesmål.

Lucanus var under medeltiden en af de mest kände och läste romerske författarne. Man afskref och kommenterade honom, förfalskade honom också någon gång. Åtminstone misstänkes, att en viss prelat

har haft sitt finger med i Pharsalia I, 438 f. Boktryckerikonsten var icke många år gammal, då (år 1469) en upplaga af hans dikt lämnade pressen.

Man kunde således anse ganska sannolikt, att Galfrid känt Lucanus, medan prof. Bugge själf medgifver det betänkliga i antagandet, att han känt sibyllisten. Men här är mer än sannolikhet; här är visshet. Lucanus sjöng vid ett tillfälle (Phars. II, 572) om Cæsar:

Territa quæsitis ostendit terga Britannis.

Högligen uppbyggd af detta romerska intyg om att den segerrike Cæsar och hans veteraner förfärade vändt britannerna ryggen, har den britiske Galfrid till sina fäders ära intagit denna vers i sin historia (IV, 9). Han gör det icke utan att anföra källan. Han säger: *hinc ad illorum* (Britannorum) *laudem cecinit Lucanus.*

Det är således icke en gissning, att Galfrid känt vår romerske skald, utan det är fullkomligt säkert -- och därtill säkert, att han under författandet af sin historia haft honom godt i minne.

Sedan detta är afgjort, kommer nästa fråga: har vår abbot haft den järteckenrike Lucanus godt i minne äfven i det speciella fallet, då han nedskref sin järteckenrika Merlinprofetia?

Pharsalia är, som nämndt, uppfylld af förebud och under. Rysliga syner förskräcka Rom och dess omnejd, då Cæsar går öfver Rubicon. Hemska varsel bebåda och inleda slaget vid Pharsalus. I Rom bölja bäfvande människomassor kring Figulus, nypytagoréen och stjärnetydaren, och anropa honom att tolka de hotfulla tecknen. På euganeiska bergen står en augur och åser himmelens företeelser med skräck.

De elfva hundra år, som skilja Lucanus från Galfrid, bilda en klyfta, å hvilkens ena sida står den togaklädde stoikern med Figulus i pythagoréens mantel och krans, å andra sidan den i abbotdräkten klädde Galfrid med sin underligt utstyrd trolldomskarl Ambrosius Merlin. Lucanus och hans Figulus tala i hexametrar hän öfver klyftan; Galfrid och hans Ambrosius Merlin svara på en af antika studier uppsnyggad munklatin.

Figulus, »hvars värf är att forska i gudarnes och himmelens mysterier», och hvars vetande om stjärnornas rörelser och egenskaper »öfvergår de stjärnkunniges i det egyptiska Memphis» -- Figulus står häpen inför de företeelser, som tima, och han utbrister: »antingen har en laghunden världsordning aldrig förefunnits, och löpa stjärnorna städse på ovisst utstakade banor, eller ock förestå fasansfulla hemsökelse Rom och människosläktet». Hvarför tima dessa ödesdiga under? *Hvarför?* upprepar han i sina frågor till himmelen.

Merlin svarar: människorna vända sin håg från

himmelen till jorden. Därför vända stjärnorna sina anleten från dem och förblanda sitt vanliga lopp.

Figulus frågar: skall Saturnus' kalla, skadliga stjärna från höjden tända svarta eldar? *Luc. I, 651 f. Summo si frigida cælo stella nocens nigros Saturni accenderet ignes.* (med andra ord: skall hon förorsaka farsoter och pest?)

Merlin svarar: den likbleke Saturnus skall med sin skära föröda de dödlige. (Han skall således förorsaka farsoter och pest.) Figulus frågar: skola stjärnorna förorsaka öfversvämningar? *Luc. I, 654.* Merlin svarar, att Saturnus' likblekhet skall utgjuta sig i störtregn.

Figulus frågar: skall den brännheta luften upphäffa naturens rätta mått, samt jorden otrogen vägra sina skördar?»*Luc. I, 647 ff. An tollet fervidus ær temperiem? et segetem tellus infida negabit?* Merlin svarar: medan stjärnorna harmas, skola skördarne förtorka och himmelen vägra sin väta.

Figulus frågar: skall vattumannen utgjuta deucaleonska floder?*Luc. I, 654. Deucaleoneos fudisset aquarius imbres.*

Merlin svarar: tvillingarne skola ropa vattumannen att ösa med sin urna ur källorna (himmelens källor).

Figulus utropar: tänd af Mars, hotar Skorpionen med flammande svans!*Luc. I, 657 f. Tu (Mars), qui flagranti minacem Scorpion incendis cauda.* Merlin instämmer: Skorpionens svans frambringar ljungeldar.

Figulus frågar: skall hela jorden sjunka i det öfversvallande hafvet?*Luc. I, 655. Totaque diffuso latuisset in æquore tellus.* Merlin svarar: i en glimt skola hafvets böljor häfva sig.

Figulus frågar: hvarför glänser den svärdbärande Orions sida allt för mycket?*Ensiferi nimium fulget latus Orionis?* Merlin svarar: emedan den järnskimrande Orion blottar sitt svärd.

Figulus frågar: Mars, hvilka förskräckliga händelser förbereder du? -- Och han ser den grymme planeten våldsamt inverka på planeterna Jupiter, Venus och Mercurius.*Luc. I, 661 ff. Quid tantum, Gradive paras? Nam mitis in alto Jupiter occasu premitur, Venerisque salubre sidus hebet, motuque celer Cyllenius hæret et cælum Mars solus habet.*

Merlin låter Mars hafva påtagit en mörkerutbredande hjälm, ur hvilken han hotfullt ropar till Venus. Och han ser i samma planeter, Jupiter, Venus och Mercurius, liknande tecken.

Figulus säger, att den milde Jupiter betränges i sin nedgående bana (*premitur*). Merlin säger, att han öfvergifver sina medgifna stigar.

Figulus säger, att Venus' hälsosamma stjärna afmattas (*hebet*) -- ett uttryck, som i astrologien betyder icke endast stjärneljusets bleknande, utan oftare, att planetens rörelsekraft minskas, att han vandrar långsammare sin bana. Merlin säger, att Venus öfvergifver sina fastställda linjer.

Figulus säger, att Mercurius, annars så snabb i sin rörelse, står som häftad fast.» (hæret) Merlin upplyser om orsaken hvarför. Han håller på att byta om sköld. Figulus

kallar honom här, efter hans födelseort i Arcadien, cylleniern. Merlin kallar honom Arcadiens Stilbon.

Figulus frågar, hvarför djurkretsens tecken kringdrifva förmörkade i rymden.*Luc. I, 655. Cur signa meatus deseruere suos mundoque obscura feruntur.* Merlin svarar, att de tolf djurkretstecknen med plejaderna gråta, hvilket måste minska deras klarhet; han låter jungfruns tecken med sina stjärneblommor förmörkade försvinna i rymden tillika med skytten, och han låter Ariadne bakom stängd dörr gömma sitt sken.

Lucanus talar om en förmörkelse i solen, hvilkens sken är sorgset och förorsakar åskådaren förfärens blekhet.*Luc. VII, 200. Lumen in æthere moestum solis pallore notavit. Jämf. Luc. I, 539 ff.* Hos Galfrid blir solens sken bärnstenslikt och ingifver åskådarne rysning.

Lucanus förtäljer, att månen, harmsen mot sin broder solen, drifver sin vagn genom zodiaken, och att tvedräkten mellan dem skall förvirra världsförbunden.*Luc. I, 77 ff. Fratri contraria Phoebe ibit et, obliquam bigas agitare*

per orbem indignata, poscet diem sibi &c. -- det vill säga världsförbunden i djurkretsen (*foedera mundi in astris*). Galfrid säger, att månens vagn skall förvirra djurkretsen.

Lucanus låter månen tvista med solen och fordra dagen som sin egen arfvedel.*Luc. I, 77 ff. Fratri contraria Phoebe ibit et, obliquam bigas agitare per orbem indignata, poscet diem sibi &c.* Galfrid låter månens hus, kräftan, tvista med solen.

Lucanus låter Febus, stående i hafsbyrnet, förströ i flockar de täta molnen.*Luc. IV, 124.* Galfrid låter Febus, likaledes från hafvet, skaka molnen.

Lucanus låter stormen komma äfven de högst vid polen fästa stjärnorna att skälfva; den öfverste himmelen, den olympiske bäfvar, likasom de lägre, och värld saxeln knakar under vindarnes raseri.*Luc. V, 560 ff.; V, 632 f.* Galfrid låter vindarne sammandrabba i rasande fejd och åstadkomma då bland stjärnorna.

Lucanus förtäljer,*Luc. IV, 57.* att stjärnbilden väduren är densamme som en gång bar den olyckliga jungfrun Helle. Galfrid låter skyttens stjärnbild bära jungfruns. Hvarför han valt skyttens stjärnbild härtill, skall nedanför meddelas.

Astronomerna delade djurkretsens tecken i två klasser: de rätt uppstigandes (*recte ascendentes*) och de snedt uppstigande (*tortuose ascendentes*). De förra kräfvade mer och de senare mindre än två timmar för att uppgå fullständigt. Till de förra hör vågen, höstdagjämningens tecken; till de senare väduren, vårdagjämningens. De senare liksom skänka åt de andra något af de två timmar, som i medeltal tillkomma hvarje tecken för dess uppstigning, och särskildt anmärker Lucanus,*Luc. IV, 57.* att det är de midt emot hvarandra stående tecknen,

såsom vågen och väduren, mellan hvilka en sådan gåfva kan gifvas och mottagas. -- För att väduren skall kunna gifva något af sin tid åt vågen, måste han inskränka sig själf, och han gör det, i det han håller sitt hufvud vridet (*tortuose*) öfver ryggen, så att de grader, som det annars skulle upptaga främst i hans tecken, besparas. Han skänker således åt vågen i figurlig mening sitt hornkrönta hufvud. På den astrologiska tabell, som åtföljer vår

afhandling, Se *Nordisk Tidskrift*. och till hvilken vi ofta skola återkomma, ser läsaren också väduren tecknad efter ett medeltidsmönster med tillbakavridet hufvud; på alla riktigt figurerade stjärnkartor intager han samma ställning, och att denna är af antikt ursprung, bevisa flere ställen hos forntidens författare. Lucanus kallar honom *den tillbakaskådande* (*respiciens*) *Luc. IX, 533 ff.* och vi hafva redan hört Manilius sjunga om väduren, som ser, *riktande blicken bakom sig*, hur oxen stiger i höjden.

Men, anmärker Lucanus, det finns en trakt af jorden, den afrikanska öknen, där ingen sådan gåfva äger rum: *där uppgår intet tecken snedt, och där skänker väduren icke sina tinningar åt vågen* (*non donat Aries sua tempora Libræ*). Uttrycket innebär en ordlek, ty det latinska ord, som betyder tinningar, betyder äfven tider, och den tvefaldiga tolkningen ger just den fullständiga meningen.

En liknande tanke återfinnes hos Galfrid, som, för att den rubbade tidsordningen må återställas, låter väduren med sina krökta horn bringa vågens snedt hängande skålar till rätta. Äfven här ställer således väduren sina tinningar till vågens tjänst.

Från järtecknen på himmelen må vi nu vända oss till dem på jorden.

Lucanus ser före slaget vid Pharsalus bergshöjder på Hæmus sjunka

och förvandlas till dalar.*Luc. VII, 174.* Galfrid berättar i en föregående del af Merlinprofetian, att bergen skola jämnas till dalar (*montes ut valles æquabuntur*).

Lucanus ser i Ossas dal blodströmmar flyta genom sjön Boebeis.*Luc. VII, 176.* Galfrid ser dalarnes floder strömma af blod (*flumina vallium sanguine manabunt*).

Lucanus ser i den brådsnabbt öfver härarne fallande natten skepnader af hädangångne fäder (*defunctos patres*) sväfva förbi sin syn;*Luc. VII, 179 f.* i Rom och dess omnejd suckar det i grafurnorna, röster och vapenras-sel förnimmas i luften, vålnader kringsväfva och sjunga olycksbådande orakel, Marius' graf rämna, och ur sin hvilostad vid Anios böljor reser inbördeskrigens väldige kämpe sitt hufvud, hvars åsyn ingifver de flyende landtmännen förfäran.*Luc. I, 568 ff.* -- Galfrid berättar, att, medan himmelen hotar med förskräckliga järtecken och hafvets böljor resa sig, skall stoftet af hädangångne fäder (*pulvis veterum*) få nytt lif.

Lucanus i sin ryktbara skildring af druidskogen sjunger, att man där kan få se idegranarne kullstupande återtaga en upprät ställning (*procumbentes iterum consurgere taxos*). Har han menat, att träden i sin nya ställning skjuta grenarne ned i jorden och lyfta rotkronan i höjden? I hvarje fall kan Galfrid här hafva fått uppslaget till det järtecknet, att rötter och grenar skola skifta sätt med hvarandra.

Äfven i fraser och ordaval röjer sig Galfrids beroende af sin förebild. I stället för det vanliga *aquarius* nyttjar Lucanus ordet *urna* för vattumannens tecken, när metern inbjuder därtill. Oberoende af metriska fordringar återfinnes samma bruk hos Galfrid. Lucanus talar om skorpionens *flagrans cauda*; Galfrid säger, att hans *cauda*

kastar *fulgura*. Lucanus talar om *humor ab astris*; Galfrid om *humor convexi*. Lucanus säger: *aruerat Tellus, negabit segetem*; Galfrid: *arebunt segetes, humor negabitur*. Lucanus sjunger om *ensifer Orion*; Galfrid säger: *nudabit ensem Orion*. Lucanus nyttjar ordet *deserere* om stjärnorna, som öfvergifva sina banor; Galfrid samma ord om Venus, när hon öfvergifver sin. Lucanus nyttjar ordet *turbabit* om månens vagn, när han förvirrar djurkretsen; Galfrid samma *turbabit* om månens vagn vid samma tillfälle. Lucanus kallar dånet bland stjärnorna *ætheris sonitus*; Galfrid *sonitus inter sidera*. Till och med det särdeles egendomliga uttrycket *in ictu radii* synes hafva fått sin ingifvelse från ett intryck af Lucanus' *radiatus ab ictu*. Lucanus talar om solen som *languens*; Galfrid säger om solen *languabit*.

Om Lucanus icke framställer flere anspråk på Galfrids stjärneskildring än de här uppräknade, och de torde vara många nog, så är det därför att denna stjärneskildring knappt har en tanke eller föreställning mer att bjuda på. Villigt medgifver han åt Galfrid den originalitet, som kan ligga i varierandet af de tankar denne lånat från honom, i ombytet och tillägget af enskildheter, samt i kompositionen som en helhet, och han vill för ingen del hafva något att skaffa med medeltidstonen och munklatinet i abbotens profetia.

Föga smickrad af äran att hafva varit järteckensamlare åt den brittiske krönikediktaren, må nu Lucanus efter aflagdt vittnesmål återvända till de elyseiska fälten. Åtskilligt af hvad han velat medgifva som originellt hos Galfrid, skall, utan att detta omdöme fördenskull behöfver jäfvas, visa sig vara föranledt från ett annat håll, som

legat Galfrid nära. Innan vi påpeka detta, må vi fästa uppmärksamheten på tankegången i hans stjärneskildring och jämföra denna med si-

byllistens.

Människorna, låter Galfrid Merlin förkunna, förfalla i njutningslystnad och glömma himmelen för jorden. Deras ögon vända sig icke mer till det, som ofvan är. Gud -- så hade redan Ovidius sjungit -- skapade människan att bära sitt ännu högt; han bjöd henne att skåda himmelen och rikta blicken mot stjärnorna (*ad sidera tollere vultus*). Men försjunkande i det jordiska förgäter hon detta, och såsom hon vänder sitt anlete från dem, vända stjärnorna sina anleten från henne.

Årstidernas gång, växtlighetens skiften, all jordisk ordning är beroende af det lagbundna i himlakropparnes rörelser. Af harm öfver släktets synder afvika stjärnorna från sina utstakade vägar, och deras banor förvirras.

Den första verkan häraf är en svår missväxt. Himmels regn vägras jorden, och skördarne förtorka. Ett häpnadsvärdt tecken visar sig i växternas rike; rötterna varda som grenar, grenarne som rötter.

På himlahvalfvet börja järtecknen med en förändring i solens utseende. Dagens stjärnas strålände glans tynar till ett gulblekt sken, som ingifver människorna förfäran. De af medeltiden kända fem planeter-na omtalas därefter i samma ordning, som deras banor intaga i världsrymden: först Mercurius, som ansågs kretsa närmast den i alltets medelpunkt ställda jorden, därefter Venus, Mars, Jupiter och Saturnus.

Mercurius, »Arkadiens Stilbon», byter om sköld. *Bilden om skölden återfinnes hos Ovidius och Marcianus Capella, hvilka tala om solen som sköldbärare. Mercurius' binamn Stilbon är ett grekiskt ord och betyder gnistraren. Men från grekiska källor har Galfrid visserligen icke hämtat namnet. Cicero införde det i den latinska litteraturen, där man återfinner det hos Hyginus, Firmicus Maternus, Ausonius, den klosterscholarna läste Marcianus Capella, samt hos medeltida författare, äldre och yngre än Galfrid.*

Sköldförändringen tyder på en skiftning i planetens färg och sinnesförfattning. I aspekt till de välgörande planeterna är Mercurius mild och god. Behärskad af Mars, förvandlas hans natur: han vredgas och rasar. Hos Galfrid, som hos Lucanus, är det i främsta rummet Mars och jämte honom den andra olycksstjärnan, Saturnus, som nu behärskar himmelen.

Mars är iklädd icke den strålände hjälmen, *cassis* (Ov. *Fasti* III, 2), utan den mörka och mörkerutbredande *galea*. Den förskräcklige hjälmbärraren ropar till Venus. Huru hans stämma ljuder kan anas, då man vet, att »under Mars lyda de råa, skarpa, hotande, hastiga och vreda rösterna» (*Occult. Phil.* II, 26). Och hvad hans uppsåt är, kan icke missförstås, när man känner, att då han innehar en öfvermäktig ställning på himmelen, då »tyder det på orättrådighet, skändlighet, mord och fördärf» (en arabisk *Codex Parisiensis* från 10:de århundradet).

Det finns bland fixstjärnbilderna särskildt en, hvilken enligt astrologien har samma skaplynne som planeten Mars och uppträder som hans bundsförvant. Vi nutidsmänniskor hafva, när vi se Orions härliga stjärnbild, svårt att fatta, att det kan vara han. Likväl är det så. Människorna, som lefde under de astrologiska århundradenas välde, sågo honom med andra ögon än vi. Isidorus (*De rerum nat.* 26) säger, att hans ljus är

fasansfullt för jordens folk att skåda. Själfva den ställning den väpnade giganten intager bland himmelsglobens skepnader har något fantasislående och hotfullt.

*Nara de glänsande gossarnes par du skådar Orion
Famna en väldig vidd af himlen med kraftiga armar,
Upp med ett långsträckt steg mot högre rymder han syftar,*

*Prydda med hvar sin stjärna du ser hans lysande skuldror,
Medan hans svärd genom andra tre snedt sänker sin klinga.*

(Manil. I. 394 ff.)

I förmörkelsen, som börjat med solljusets aftynande och sprider sig till natthimmelens stjärnor, blottar nu, till människornas skräck, den järnskimrande Orion sitt svärd. Jupiter och Venus, som annars afvärja eller minska de faror, hvarmed Mars, Saturnus och Orion plägar hota jordens bebyggare, öfvergifva sina fastställda banor och visa därmed, äfven de, sin harm öfver mänsklighetens synder. De lämna å sido det kall, som annars är deras, att värna och hjälpa de dödlige.

Saturnus skiner med vredeblek, blylik färg på fästet. När han som nu intager en farlig ställning på himmelen, då tyder det på elände, ofruktbarhet, farsoter. *Arabisk Codex Paris.*, öfversatt af Dieterici. *Macrobius I*, 19. Det tyder äfven på öfversvämningar, ty Saturnus är en vattnig stjärna, *Occulta Philosophia I*, 8. och såsom elden är det martiska elementet, så är vattnet det saturniska. *Macrobius I*, 11.

Skola dessa hotelser gå i fullbordan? Galfrid för oss nu tillbaka till jorden. På torkan, som länge härjat, följa störtregn. Det är Saturnus' blekhet, som nedgjuter sig i dessa skurar. Och bland folken utbreder sig en förödande pest. Med krökt skära mejar Saturnus människoängderna.

Man kan häraf draga den slutsats, att Saturnus befinner sig i tillbakaskridande rörelse. Ty likasom Mars är han fördärfligast i sitt retrograda lopp. Skäran, som han bär i handen, har, sade därför medeltidens astrologer, eggen alltid bakåtvänd. *Jämför kommentar till Virgilius' Georg. I*, 336.

Förmörkelsen och förvirringen, som hitintills ägde rum bland vand-

ringsstjärnorna, utbreda sig nu äfven genom det bälte af fixstjärnetecken, som djurkretsen, uppbäraren af himmelens fasta ordning, spänner kring fästet. Det är i djurkretsen solen, månen och planeterna hafva sina banor. Hvert och ett af de tolf tecknen är ett *hus* för någon af dem. *Denna lära är i Nord. Tidskr. utförligt afhandlad.* Hvarje vandringsstjärna kallas *husherre* i det tecken, där hon är som hemma, och *gäst* i de tecken, där ej hon själf är husherre. Regelbundet pläga gästerna komma och gå. Men så icke nu, och »*två gånger sex till talet begråta stjärnbildhusen, att deras gäster på sådant sätt genomlöpa dem*». Hos ett af tecknen, kräftan, paras sorgen med harm och tårarne med grällystnad. Hon öppnar en tvist med solen. Vi skola sedermera se, *i fortsättningen af denna uppsats i Nordisk Tidskrift.* att det är på astrologiska grunder Galfrid tillskrifver särskildt kräftan detta mindre älskvärda beteende mot dagens stjärna. Ett annat af tecknen,

skorpionen, visar på grund af sitt lynne och sin förbindelse med Mars, hvars hus han är, mer af raseri än af sorg. Han utslungar blixtar i det tilltagande mörkret.

De störtregn Saturnus omedelbart själf kan förorsaka äro honom icke nog. Vår redogörelse för astrologiens läror kommer att visa, *i fortsättningen af denna uppsats i Nordisk Tidskrift.* att Saturnus är förste förbundsherrn öfver det tremaktförbund i djurkretsen, som har tvillingarnes tecken till ledare och i öfrigt utgöres af vattumannen och vågen. *Se äfven den i Nord. Tidskr. medföljande tabellen, där förbundsherrarnes namn äro inskrifna i hvarje tecken, och de olika djurkretsförbunden utmärkta med olika färger.* Det torde då vara på hans tillskyndelse, som tvillingarne »*lämna sina sedvanda famntag och ropa vattumannen till källorna*» -- himmelens outtömliga källor, i hvilken han nu sänker sin urna för att ösa deucaleonska strömmar öfver jorden. Med dessa strömmar förena sig plejadernas tårar. Vågen, det ena af

dagjämningstecknen, intager en sned ställning. Det rätta förhållandet mellan dag och natt är upphäfdt. Månens vagn stormar med rasande fart igenom djurkretsen. Jungfrun, sommarens sista tecken, bestiger ryggen af skytten, som är höstens sista, och »*jungfrublomstren*», som hon bär i handen, bland dem den sköna stjärneblomman Spica, försvinna med henne i nattens dunkel.

Hafvet, uppsvälldt af störtfloderna, häfver plötsligt sina vågor. Och det märkligaste af alla järtecken skall nu visa sig. Ur grafvarne skall stoftet af bortgångna släkten utgå med förnyadt lif, och detta under stormar så våldsamma, att de åstadkomma dån bland stjärnorna.

Medan sibyllisten skildrar en kortvarig och vildsint fejd mellan stjärnorna, hvilken ändar med att de nedfalla och antända jorden, målar oss Galfrid således ett längre tidsskede af järtecken och olyckor; först en tid af torka, som fördärfvar skördarne och åstadkommer förvånande företeelser inom växtvärlden; därefter störtregn, pest, öfversvämningar och orkaner. Om stjärnornas nedfallande och en därpå följande världsbrand förmäler han icke ett ord. Genom hela Merlinprofetian, som i allegorier förutsäger Britanniens öden under flera århundraden, drager sig en rad af järtecken, delvis så vidunderliga, att när man kommer till profetians afslutning, den här afhandlade stjärneskildringen, man känner sig föga böjd att förvånas öfver de händelser, som där meddelas, eller att tro dem innebära världens ändalykt. Därtill kommer, att Galfrid själf synes antyda motsatsen. »Så snart skola stjärnorna icke återvända till sina kall»; men kanske skola de efter en längre tid göra det. Vågens, höstdagjämningstecknets, sneda ställning skall genom väduren, vårdagjämningens, bringas till rätta igen.

Hvad Galfrid än i detta afseende menat, är skäligen likgiltigt för vårt

ämne. Hans skildring och sibyllistens äro dock i alla väsentliga drag så olika som tvenne episoder, behandlande oordningar på himlahvalfven, kunna vara. I sibyllistens verser är det icke möjligt att upptäcka ett spår af astrologisk kunskap, medan däremot Merlinprofetian visar förtrolig bekantskap med astrologiens läror och var särdeles ägnad att ingifva den aktning för trollkarlen Merlins stjärnevisdom, af hvilken han under de följande århundradena kom allt rikligare i åtnjutande. Sibyllistens astronomiska vetande torde icke hafva sträckt sig långt utöfver kännedomen om de namn han använder. Bland hans kämpande stjärnbilder är man ur stånd att urskilja de läger, i hvilka astrologien delar dem. Än är det sins emellan vänliga och samma förbund tillhöriga tecken, som sammandrabba i tvekamp, än är det andra. Planeterna, som hos Galfrid och Lucanus intaga det framstående rum, hvilket astrologien tillerkänner dem och deras aspekter, äro af sibyllisten nästan alldeles eller kanske helt och hållet förgätta. Ty ganska ovisst är, om han med morgonstjärnan, som han omtalar, menat planeten Venus, eller om han icke med många af sin samtid, hvilka stodo på samma låga bildningsgrad som han själf, var okunnig om dessa stjärnors identitet. Den roll han tilldelat sin morgonstjärna, där hon strider stående på lejonets rygg, är i hvarje fall icke den roll som astrologien skulle tilldelat Venus. Snarare kunde man tro, att han afsett Saturnus med ordet *lysaren* (faeinos), ty detta var hos grekerna ett binamn till denne planet. Ett uttryck, sådant som sibyllistens

Tvillingbrödernas lott förändrats af jungfrun i vädurn

är i astrologiskt afseende rent nonsens. Ett uttryck sådant som Merlins: »*tvillingarne skola lämna sina sedvanda famntag och ropa urnan till källorna*» kunde däremot göras till utgångspunkt för en afhandling i astrologi.

Såsom vår astrologiska tabell/ *Nordisk Tidskrift*. visar, höra tvillingarne till de så kallade gemensamma tecknen *De tecken, som på tabellen stå i den fjärde lodräta raden. (signa communia)*, hvilka bära detta namn, emedan de förmedla öfvergången från den ena årstiden till den andra. Tvillingarne ombesörja vårens förbindelse med sommaren. De figurerade stjärnkartorna och vår tabell framställa

dem med armarne slagna om hvarandra, men skådande åt olika håll, och astrologerna sade, att den ene blickar på den försvinnande våren, medan den andre ser den kommande sommaren till mötes. Redan Manilius sjöng härom (II, 163 f., 182 ff.):

*Skåda de unge brödernas par med blottade lemmar,
Famnande ömsesidigt hvarann, där de vandra sin bana,
Riktande blickarne dock åt motsatt löpande vägar!
En af de två har sin fröjd af vårens blomstrande tider,
Medan den andre manar den törstande sommarn att komma --
Båda nakne likväl, ty båda förnimma de värmen,
Denne från åldrande vår, och den andre från kommande sommar.*

Galfrids ord om tvillingarnes *sedvanda famntag (complexus solitos)* bevisar, att, när han nedskref dem, han hade stjärnkartan eller den astrologiska tabellen i minnet. Ingenting torde väl då ligga närmare till hands, om man vill inlåta sig på en tolkning af hans allegoriska framställning, än att han med upplösningen af deras famntag menar, att deras förmedlande verksamhet mellan den bortgående våren och den annalkande sommaren blifvit inställd; att, med andra ord, förhållandet mellan dessa årstider råkar i samma oordning, som sedermera förhållandet mellan sommar och höst, då jungfrun, medlarinnan mellan dessa årstider, försvinner på ryggen af skytten, medlaren mellan höst

och vinter. Hvarför det är tvillingarne, som ropa vattumannen till att ösa ur

himmelens källor, och hvarför vattumannen lyder dem, har redan ofvanför påpekats och skall längre ned *Se Nordisk Tidskrift*. ytterligare förklaras, då astrologiens besynnerliga lära om syn- och hörselförbindelser mellan de olika djurkretstecknen framställs. Här må endast tilläggas, att enligt denna lära är tvillingarnes tecken det enda, som *kan* ropa till vattumannen, och vattumannen den ende, som *kan* höra tvillingarne, hvarför också Manilius (II, 511) sjunger, att »*den nakne vattumannen riktar sitt öra åt tvillingarne*»:

At nudus geminis intendit aquarius aurem,

likasom tvillingarne å sin sida hafva öra endast för »ynglingen, som ur sin urna gjuter eviga böljor åt fiskarne» (Man. II, 491 f.).

Vill man nödvändigt söka källor och paralleller till Galfrids ifrågavarande ord, har man således sådana af påtaglig och slående beskaffenhet i den astrologiska litteratur, som var gängse i västerlandet, stod på dess klosterbokhyllor och af Galfrids samtid med ifver studerades.

Medan sibyllistens stjärneskildring kan kännetecknas som ett enda fortgående ilsket slagsmål och mördande mellan stjärnebilderna, ytttrar Galfrid icke ett enda ord om något handgänge emellan dem. Då han låter deras banor förvirras, huru nära låg icke då den föreställning, att de under sitt oordnade kringlöpande hade sammanstött och råkat i öppen strid, helst när man betänker, att det mellan planeterna och tecknen råder, allt ifrån tidernas morgon, ej endast vänskap utan äfven fiendskap och stämplingar? Icke förty har han ej begagnat sig af denna föreställning, för att däraf skapa ett inbördeskrig på himmelen.

Den karaktär, hvarmed stjärnorna uppträda i Merlinprofetian, är den af sorg, smärta, harm och vrede öfver människornas synder. För dessa synders skull, men ej för att sins emellan slåss, förvirra de sina banor. För deras skull gråta, förmörkas och försvinna de människovänligt sinnade bland himmelens ljus; för deras skull framträda de skadliga stjärnorna hotfullt och förskräckande. Hos Galfrid som hos Lucanus utslungar skorpionen flammor, blottar Orion svärdet, ej för att sticka eller hugga bland stjärnorna -- därom förmåler ingendera af författarne något -- utan för att skrämma det brottsliga släktet med ödesdiga förebud. De af Galfrid omtalade vredesutbrotten återfinnas alla hos Lucanus, som icke afsett att med dem skildra vare sig ett mördande bland stjärnorna eller värdstillintetgörelsen. Hos båda hotar Mars, byter Mercurius om hållning, bådär Saturnus stormregn och pest, flammar skorpionens svans och skiner Orion med ökad glans. Hos Lucanus är det månen, hos Galfrid månens hus, som tvistar med solen.

*

Stjärneridten.

Det påpekades ofvanför, att likheten, som professor Bugge förklarar vara afgörande för sin åsikt, att Galfrid känt sibyllisten, är denna: sibyllisten låter morgonstjärnan stiga på lejonets rygg; Galfrid låter jungfrun stiga på skyttens. Och han anmärkte, såsom redan är nämndt: »denna så egendomliga föreställning, att den ena stjärnbilden stiger på den andras rygg, kan icke finnas i två dikter, som ej stå i någon historisk förbindelse med hvarandra». Den historiska förbindelse han här påyrkar är, att Galfrid genom byzantinsk mellanhand lärt känna denna enskildhet hos sibyllisten och härmat henne.

Sannolikt hafva alla våra läsare mer än en gång betraktat en figurerad stjärnkarta eller himmelsglob. Människo- och djurskepnader te sig där i mycket olika ställningar, och icke sällan så, att den ena stjärnbilden står öfver den andras rygg. Är betraktaren aldrig så litet hemma i den grekisk-romerska mytologien, plägar väl åsynen af de brokiga skepnaderna frammana minnen af mången ridfärd, besjungen af skalderna. Den första bilden i djurkretsen, väduren med den gyllne ullen, är ju densamme, från hvars rygg Helle föll i hafvet. Den andra figuren, oxen, påminner också om en ridfärd, firad i äldre och nyare tider af sången och penseln. Det är ju samme oxe, som lånade Jupiter sin skepnad och bar prinsessan Europa öfver vågorna. Manilius (II, 489 ff.) förtäljer oss, att oxen ännu har detta äfventyr i kärt minne och sedan dess fått för det täcka könet ett visst tycke, som yppar sig i hans böjelse för stjärnbilden jungfrun, den enda dam, på hvilken zodiakens sällskapskrets har att bjuda. Gå vi till det sista tecknet i djurkretsen, fiskarne, så hafva de en gång burit Venus-Dione och Cupido så varligt genom hafvet, att Ovidius ansett dem för deras möda värda en af hans vackra sånger (*Fasti* II, 459 ff.). Föreställningen om en kvinna, stående på ryggen af en stjärnbild, erbjuder sig ju här af sig själf. Gå vi till konstellationerna utanför zodiaken, finna vi bland andra den välbekante mångbesjungne vingade hästen, och huru är det möjligt att se honom, utan att tänka på den mängd af lycklige och olycklige skalder, som i helig yra bestigit hans rygg, några för att göra färder af berusande sällhet

genom fantasiens eter, andra för att hufvudstupa afkastas? På Pegasus red Bellerofon, när han dödade Chimera, enligt hvad Horatius meddelat oss, och Manilius låter oss ana den öfverjordiska fröjd rytturen kände, medan »han flög genom stjärnbilderna, tumlande sin häst genom himmelens ängder, där springarens hofvar icke efterlämnade

ett spår». Äfven Perseus har ridit Pegasus. Manilius har vidlyftigt skildrat, huru han kom och befriade Andromeda. Såväl ryttaren och hästen som den befriade skönheten glänsa som stjärnbilder på fästet.

Dock tilldrogo sig alla dessa ridfärder, Helles på väduren, Europas på oxen, Venus och Cupidos på fiskarne, Bellerofons och Perseus' på Pegasus, innan vederbörande ännu fått utmärkelsen att skina på fästet. Men skalderna skildra äfven stjärneridter och stjärnbildbestigningar, som inträffat efteråt och städse äga rum. Ovidius (*Fasti* II) låter den stjärnströdde delfinen ännu och ständigt bära på sin rygg lyrans stjärnbild tillika med hennes lesbiske herre, den senare i osynlig måtto, lyran själf i synlig. Öfversättarne af Aratus' ofvan omtalade dikt låta sina romerske läsare veta, att lejonet, som skakar dallrande lågor ur sin man, fasthålles under store björnens fötter, samt att ormkarlen » sätter sina fotsulor tungt på skorpionen och med fötterna trycker på hans ögon och bröst». Manilius förtäljer, att stjärnbilden kusken sätter sina fötter på den knäböjde oxen.

Föreställningen, att en stjärnbild stiger på en annan eller rider på en annan, är således långt ifrån att vara någonting för sibyllinen V så egendomligt och för den till medeltiden komna latinska litteraturen så främmande, att man, för att förklara den föreställningens uppdykande

hos Galfrid, måste tillgripa den betänkliga utvägen att särskildt för ändamålet införskrifva henne från Byzans till Britannien. Det är i själfva verket att gå öfver ån att hämta vatten. Det är att onödigtvis jäfva sibyllinforskningens grundligt öfvervägda och varsamt fällda dom. Antagligen var den föreställningen under medeltiden mer gångbar i västerlandet än i den grekiske östern; ja västerns astrologer och idkare af magiska konster utvecklade henne vidare och, så att säga, ekono-

miskt-systematiskt därhän, att fixstjärnbilderna ålades att förse vandringsstjärnorna med både springare och dragare.

En af de magiska bilder, som man gjorde af månen föreställde henne, *För att icke råka i ständig motsägelse till astrologiens uppfattning af solens och månens natur, nödgas vi hädanefter i denna afhandling tala om solen som om ett manligt väsen och om månen som om ett kvinnligt. Vårt svenska tungomål är artigt nog att göra motsatsen. i Dianas skepnad, med en pil i ena handen och bågen eller en spegel i den andra, rida på oxen eller kräftan. Orsaken, hvarför man valde dessa djurkretstecken att bära henne, var den, att oxens tecken är månens upphöjelse (exaltatio) och kräftans tecken är hennes hus (domus) -- uttryck, som nedanför skola få sin tillräckliga förklaring. När man för omväxlings skull och efter antika förebilder lät månen åka, pryddes af samma orsak hjulen på hennes char med samma stjärnbilder.*

Planeten Mars afbildades, med svärd i hand, ridande på lejonet. Lät man honom åka, smyckades hjulen å hans vagn med bilderna af våduren och skorpionen, som äro hans båda hus i djurkretsen.

Planeten Jupiter föreställdes rida på endera af

konstellationerna örnen och draken. Lät man honom åka, spändes örnen för hans vagn, och hjulen å denne sirades med bilderna af skytten och fiskarne, som äro Jupiters hus.

Innan vi lämna detta ämne, anmodas läsaren att kasta en blick på den till utseendet underliga tabell, som åtföljer vår afhandling. I *Nordisk Tidskrift*. Det är astrologiens grundtabell, nyckeln, som i den lärda klosterskolans högsta quadriviala klass sattes de lärjungar i hand, som ville intränga i stjärnkunskapens hemligheter. Han är vördnadsvärd, om ej för annat, så för sin ålder. Hans anor gå långt tillbaka i häfderna; men

då vi här med flit undvika allt, som ligger utanför det västra Europas synkrets under medeltiden, vilja vi icke följa dem längre tillbaka än till Manilius, kejsar Augustus' landsman och samtida, som (*Astronom. II*) angifver grunderna för hans uppställning. Vi se här djurkretsens tecken ordnade tre och tre i fyra afdelningar enligt regeln:

Quattuor in partes scribuntur sidera terna
(Manil. II, 268),

och så, att hvarje vågrät rad innehåller en särskild årstids tecken: den öfversta vårens, den andra sommarens, den tredje höstens, den fjärde vinterns. Den första lodräta raden kommer därmed att förete årstidernas *anförare*: väduren, kräftan, vågen och stenbocken som leda vårens, sommarens, höstens och vinterns gång genom tiderna och tillsammans kallas de *rörliga tecknen* (*signa mobilia*). Den mellersta lodräta raden består af de *fasta tecknen* (*signa firma*), som hafva sitt namn af fasthet därifrån, att de utgöra midten och med

bestämmdhet känneteckna årstidernas skaplynnen. Den tredje lodräta raden omfattar de *gemensamma tecknen* (*signa communia*), kallade så, emedan de förmedla en bortgående årstid med en annalkande.

Att Galfrid från mångfaldiga närbelägna håll kan hafva hört och i mångfaldiga, på klosterbokhyllorna befintliga latinska böcker kan hafva läst om stjärneridter, är redan visadt. När han, med dessa föredömen för sina ögon, anordnar en stjärneridt för egen räkning, till prydnad åt sin Merlinprofetia, ville vi gärna tilltro hans uppfinningsförmåga så pass mycken originalitet, att han utan särskild påstötning kunde utsett jungfrun till att rida på skytten, helst denne icke är en vanlig skytt, som det blefve något burleskt att rida på, utan en centaur med en kraftig hästrygg, den lämpligaste och för en ridfärd mest in-

bjudande af alla ryggar i djurkretsen. Icke dess mindre kunna vi visa, att en påstötning äfven här ägt rum. På vår tabell/ *Nordisk Tidskrift*. Zodiakens bilder äro på tabellen fördelade i fyra rader:

Väduren,	Oxen,	Tvillingarne.
Kräftan,	Lejonet,	Jungfrun.
Vågen,	Skorpionen,	Skytten.
Stenbocken,	Vattumannen,	Fiskarne.

ser läsaren jungfrun, sommarens tredje tecken, sitta omedelbart öfver skytten, som är höstens tredje. Vill hon rida, behöfver hon endast sänka sig litet för att uppfylla Galfrids förutsägelse: *Ascendet virgo dorsum sagittarii*. Hon behöfver icke frukta, att skytten skall bära henne ogärna. Manilius hade redan längesedan låtit medeltiden veta, att skytten är oxens medtäflare om jungfruns ynnest. På grunder, som astrologerna funno giltiga, försäkrar vår poet, att skytten är

Astrologiens grundtabell.

djupt betagen i Erigone, *Den vanligaste benämningen hos de romerske skalderna på jungfruns stjärnbild*. att bland alla stjärnbilder är hon den enda som han älskar.

Arcitenens ... solamque ex omnibus astris

Diligit Erigonen. (*Astron.* II, 506 f.)

Det är således en kär börda, hvarmed höstens centaur till människornas häpnad galopperar bort, då jungfrun skall försvinna från fästet. Och när Galfrid utser åt henne springare, så är det säkerligen mer än en slump, att han gör det i bästa öfverensstämmelse med den astrologiska skoltabell, som var gångbar bland de latinlärde i hans århundrade, och i bästa öfverensstämmelse med Manilius som var en hemuls-

man på stjärnkunskapens område långt in i medeltiden, innan hans arbete fördunklades af arabiska, till latinet öfversatta astronomiska och astrologiska verk.

Emellertid åtnöjer sig vår astrologiska tabell icke med äran att hafva tjänstgjort blott vid detta tillfälle som en ingifvelsens källa åt Galfrid och hans trollkarl Ambrosius Merlin. Genom hela sin profetia, som omfattar sjunde boken af Galfrids historia, väljer Merlin med förkärlek stjärnbilder för att med dem beteckna furstar, anförare, folk och länder. Väduren, lejonet, skorpionen, vågen, kusken, draken, ormen, örnen, bågaren m. fl. hafva roller att utföra i hans allegoriska skildring af Britanniens framtida öden. Vid ett tillfälle (§ 129) förkunnar Merlin, att *oxen skall genomtrampa lejonet (leonem percutiet taurus)*, samt att *den som i skördeanden bär skäran skall ställa sig in under lejonet (supponetur leoni in*

messe falcifer). Tabellen/ *Nordisk Tidskrift*. visar oss oxen stående *öfver* lejonet, samt skorpionen, skördeandens och höstens fasta tecken, ställd *under* detsamma. Bärare af skäran kallas skorpionen för sin böjda gaddbeväpnade svans. Skäran bär han ännu i den figur, hvarmed nutidens astronomiska verk beteckna honom.

Vår tabell åtnöjer sig icke ens med dessa anspråk. Han vill göra oss troligt, att Galfrid begagnat honom i en alldeles speciell punkt, lånat af honom en åskådligt målande enskildhet, som har sitt intresse för stjärnbildfigureernas historia. Då nämligen Galfrid låter Merlin förutsäga, att oxen skall genomtrampa lejonet, så tillägges, att han skall göra det *med sin högra fot (leonem dextro pede percutiet taurus)*. Tabellen/ *Nordisk Tidskrift*. visar oss att om oxen skall utföra denna bragd, måste det ske med högra foten, ty den vänstra har en liggande, inåt böjd ställ-

ning.

Detta noggranna sammanträffande kräfver några upplysningar om vår tabellfigurs ålder och anor. I likhet med sina kamrater inom djurkretsen är han troget aftecknad ur en paleotyp, tryckt år 1492 af Erhard Ratdolt i Venedig, sedermera i Augsburg. Paleotypen är tryckt efter ett astrologiskt manuskript, författadt af den på sin tid ryktbare Guido Bonatti, född omkring år 1230, professor vid universitetet i Paris, slutligen fransiskanmunk. Vi hafva jämfört paleotypens tabellfigurer med andra, som förekomma i gamla astrologiska verk, och funnit dem utförda efter samma mönster. Att detta mönster upptogs under medeltiden af släkte efter släkte är icke förvånande, enär, såsom längre fram skall visas, djurkretsfigurernas häfdvunna gestaltning har största betydelse

för själfva de astrologiska dogmerna. Snarare är det då förvånande, att man hos några af dessa tabellfigurer märker små afvikelser från häfden, ehuru det kräfts mer än ett årtusen för att frambringa dem. Men hvad särskildt oxens skepnad vidkommer, är det fullkomligt visst, att han under hela medeltiden och hela den sen-antika tiden haft det utseende, som paleotypen och vår tabell visa. Sådan vi se honom har redan Manilius skildrat honom, därvid icke förgätande att anmärka, att *oxen är halt och har sin ena fot inåt krökt*:

taurus

succidit incurvo claudus pede. (Astron. II, 258 f.)

Tabellen afbildar honom med endast half kropp. Bakdelen saknas och ersättes af ett ornament. Äfven detta är urgammalt bruk. På grund af denna brist räknade astrologerna redan i den antika tiden oxen till de stympade tecknen (*signa mutilata*).

Det återstår att omtala tre af prof. Bugge uppdragna paralleller mellan sibyllisten och Galfrid, särskildt därför att det synes oss känneteckna det undersökningssätt, som han under den senaste tiden användt och hvilket -- vi befara det högeligen -- måste leda honom i andra riktningar än i den, där säkra resultat löna den flitige forskarens möda.

En af dessa paralleller vilja vi endast framhålla, men icke granska. Prof. Bugge vill gärna, att Merlinprofetian skulle, likasom sibyllistens, sluta med världsförstöringen, och därför tolkar han, dock med uttalad tveksamhet, orden *pulvis veterum renovabitur* (fäders stoft skall få nytt lif) så, som om de betydde, att allt skulle åter vara kaos; orden *venti sonitum inter sidera*

conficient (vindarne skola åstadkomma då bland stjärnorna) tyder han, som om där stode *venti inter sonitum sidera conficient*, vindarne skola under då tillintetgöra stjärnorna.

Prof. Bugge påpekar, att de stjärnor och himmelstecken, som sibyllisten och Galfrid omtala, äro till stor del desamma. Vi vilja icke lägga i motsatta vågskålen den omständighet, att Lucanus sjunger om *alla* de stjärnor och stjärnbilder Galfrid nämner. Å ömse sidor beginges annars en förseelse mot metodiken, hvilken kan uppvisas i form af ett räkneexempel.

Sibyllistens skildring håller sig nästan uteslutande inom djurkretsen. Af stjärnbilder därutanför nämner han endast draken och hunden, hvilka båda saknas hos Galfrid, samt Orion, som är gemensam för sibyllisten, Galfrid och Lucanus. Räkneexemplet är nu detta:

Djurkretsens tecken äro tolf. Af dem omtalar sibyllisten elfan. Återstår således *ett*, skyttens, som han förbigått. Århundraden därefter uppträ-

der Galfrid och omtalar åtta, bland hvilka det af sibyllisten förbigångna skyttens tecken. Afdrages detta, återstår hos Galfrid sju. Antingen han känt sibyllisten eller icke, bjuder då en ren numerisk nödvändighet, att dessa sju skola vara gemensamma för båda författarne. En likhet, som hvilar på numerisk nödvändighet och är oberoende af den ene författarens bekantskap med den andre, är således framdragen som bevis för den förmenta förbindelsen.

Har man att på aritmetiska grunder vägra detta skäl bevisningskraft, måste man ur kultur- och litteratur-historiska samt estetiska synpunkter inlägga jäf mot bevisningskraften i följande parallell: »himlakropparne

uppträda i bägge spådomarne som personer, djur eller ting, allt efter som deras namn föranleda den ena eller den andra af dessa föreställningar.» Den påpekade likheten finnes; men är hon i ringaste mån ägnad att lämna ett bidrag till bevisningen, att Galfrids skildring skulle bero af sibyllistens? Är det icke tvärt om så att om himlakropparne och stjärnbilderna uppträdde i Merlinprofetian utan konkret, individuellt eller personligt skaplynne, skulle detta vara i högsta måtto öfverraskande? Det vore öfverraskande ej blott med afseende å poetikens kraf -- då ju Merlin profeterar i en poetiserande stil, såsom äfven prof. Bugge påpekar -- utan ock med afseende på massan af den antik-latinska och medeltidslatinska litteratur, som förelåg vår britt, samt på hela den världsåskådning, hvars son han var.

En epikureisk-materialistisk tänkare och skald, som Lueretius, skulle visserligen varit i stånd att i en *lärodikt*, men svårligen i en annan, behandla stjärnebilderna som optiska konglomerat af eldar, brinnande i etern, och deras namn som tecken för abstraktioner. Frånse vi ett dy-

likt exempel, som för öfrigt icke har någon tillämpning här, så kan man säga, att hvilken världsuppfattning den romerska kejsartidens finbildade skalder än hyste, huru skeptiska de i sin själs innersta må hafva varit mot alla nedärfda föreställningar, så afvisade de likväl icke gärna poesiens kraf på det konkreta, åskådligt bestämda och lefvande, och undandrogo de sig icke gärna det hos dem och deras läsare ännu fortlevande mytiska medvetandet, hvilket älskar att behandla namn och abstraktioner som väsen och ting. Vi hafva förut i korthet skildrat Faetons färd i Ovidius' dikt. Uppträda icke himlakropparne och stjärnbilderna där »som personer, djur eller ting, allt eftersom deras namn föranleda den ena eller den andra af dessa föreställningar?» Är icke förhållandet detsamma i den hos Cicero öfversatta aratiska dikten eller i Manilius', Virgilius' och Claudianus' dikter? Och om Galfrid icke läst någon af desse skalder, -- finnes då bland de talrika stjärneskildringarna hos Lucanus, som han läst, en enda, som talar om sol och måne, om planeter, djurkretstecken och fixstjärnbilder annorledes, än som om de vore personer, djur eller ting, allt efter deras namns beskaffenhet?

Hvad som här yttrats om den poetiska litteraturen, som från romarne kom till medeltiden, gäller utan ett enda undantag om hela den massa af astronomisk-astrologiska skrifter, som alstrats mellan kejsar Augustus' dagar och Galfrids samt under århundraden därefter. Alla tala de om planeterna och stjärnbilderna som om lefvande väsen, utrustade hvart och ett med sitt lynne och sina egenskaper. Alla skildra dem som varelser i stånd att älska och hata, att glädjas och förbittras -- detta tal må nu vara att förstå i bokstaflig eller figurlig mening. Än mer: alla troende astrologer voro öfvertygade, att själfva namnen på stjärnbilderna voro af Gud uppenbarade för urtidens människor, att

dessas namn antydde, huru Gud i sin skapande åskådning af deras idéer hade danat dem, att dessa namn således verkligen motsvarade stjärnbildernas gestalter, likasom gestalterna symboliserade deras egenskaper och inflytelser.

Att stjärnefästets vädur hade vädursskepnad, att tvillingarne voro tvenne himmelska varelser med mänsklig form o. s. v., betviflades icke af desse troende.

tolfhundratalets store astrolog Guido Bonatti förtäljer (*Tract.* II, 3), för att bestyrka detta, att »den vise Ptolemæus» en gång färdats så långt söder ut, att han kom under dagjämninglinjen. Där såg han, att »stjärnorna voro så ställda och ordnade, att om en linje drages från den ena till den andra, får man just en sådan figur, som det namn angifver, hvarmed stjärnbilden blifvit benämnd».

Men om så är, och om stjärnbilderna därtill äro varelser med verkliga lemmar, sådana som dessa ytterlinjer antyda, huru då förklara, att de förete endast randteckningen af sin skepnad, men icke en fullständig, fyllig lekamen? Hvarför finns där tomrum mellan konturerna? Hvarför visa sig icke dessa väsen, som vore de målade på fästet med alltigenom flammande lemmar eller som vore de stöpta i stjärneljus? Denna fråga gjordes redan i den antika tiden och besvarades af Manilius på ett sätt, som synes hafva varit tillfredsställande. Han sjunger (1, 465 ff.):

*Tedde sig stjärnornas tecken med fylligt glänsande lemmar,
Världen då vore ur stånd att bära så väldiga flammor.
Nej, naturen har skonat sig själf, har ej velat digna
Under en börda af eld; fördenskull hon sparsam beslöt att
Endast med säkra trådar beteckna de himmelska former.*

Kyrklige skriftställare intogo till astrologien en olika ställning. Men äfven de, som i likhet med Augustinus uppträdde som hennes motståndare, medan de bakom henne fruktade en fatalistisk världsåskådning, nekade därför icke alltid, att hon var en vetenskap, och därtill en uppenbarad vetenskap, ehuru de misstänkte, att hon var uppenbarad af lögnens fader. Än mindre föll det dem in att förneka den allmänt utbredda och, såsom det syntes dem, på bibelns utsagor grundade åsikten, att stjärnbilder och planeter voro begåfvade med individualitet och lif. Thomas af Aquino, den mest uppburne af kyrkans tänkare, inrymde åsikten en plats i sitt skolastisk-filosofiska system, sedan han gifvit den en form, som lämpade sig till systemets fordringar. Han förklarade det för alldeles visst, att stjärnorna icke genom fysiska, utan genom andliga krafter röra sig i sina banor, samt för ett sannolikt och förnuftenligt antagande, att detta sker genom stjärneintelligenser, egendomliga, i stjärnorna som andliga principer verkande änglaväsen. En annan framstående skolast, Petrus Aureolus, ansåg det icke orätt att ägna desse stjärneandar ärebetygelser af samma slag, som kyrkan tillstod åt änglarnes öfriga korer. Ännu Cornelius Agrippa försvarar i sin *Occulta Philosophia* med ifver läran om stjärnornas och stjärnbildernas lif och åberopar till stöd för densamma, jämte de bägge nämnde skolasterna, Salomos Predikare, Hiob, Origenes, Eusebius af Cæsarea, Hieronymus, Augustinus, Albertus Magnus, Johannes Scotus, Nicolaus Cusanus, Vilhelmus Parisiensis, samt bredvid dessa kyrkans ljus den gamle hedningen Plotinus. Thomas' system har i våra dagar genom påfligt förord blifvit upphöjdt till rättesnöre för det romersk-katolska tänkandet, och det är väl möjligt, att läran om stjärneintelligenserna skall i sammanhang härmed få nytt lif åtminstone inom de katolska seminariernas väggar, där så många andra tanke-

växter tillhörande en utdöende flora, vårdas som drifhusplantor. Ja, den ifrågavarande läran visar sig än i dag kunna uthärda i fria luften; vi känna åtskilliga icke-katolske skriftställare, och bland dem två universitetsprofessorer, som hylla henne och offentligen trädte i skrankorna för henne.

Detta till belysning af den åberopade parallellens beskaffenhet. Den aflägsne, obetydlige och förgätne sibyllisten behöfde sannerligen icke hafva funnits till för att Oalfrid skulle kunnat tala om stjärnbilderna som om personer, djur och ting. Poesien har gjort det i alla tider och gör det än.

Om Galfrid varit ett undantag från sin tid och kunnat hysa den moderne naturforskarens uppfattning af himmelens företeelser, så skulle likväl hans Merlin, uppträdande inför Vortegirn med en allt igenom allegoriserande, i bilder och troper sig rörande profetia, hafva ordat om stjärnorna så som skett. Men det finns ingen bjudande nödvändighet att göra den brittiske fabelkronikören, hvars verk är ett troget uttryck af hans tids kritiklöshet och undertro, till en man, som kunnat göra sig oberoende af de läror, han förnummit på skolbänken, af den litteratur, ur hvilken han hämtat sin bildning, af den omgifning, hvori han lefde. De föreställningar prof. Bugge velat bibringa honom från Byzans funnos i de latinska poeter, som stodo på abbotens bokhylla, i de stjärnkunniges skrifter, i teologernas sentenser, i högskolornas föredrag, i luften, som han och hans samtid andades.

Med den granskning, författaren af denna afhandling nu ägnat de skäl prof. Bugge gifvit för sin tro på en förbindelse mellan sibyllisten och Galfrid, har han icke främsta rummet åsyftat att åt Lucanus och astrologien häfda den rätt, hvilken må tillkomma dem som källor för Gal-

frids stjärneskildring. Han öfverlämnar åt läsaren att själf afgöra, huru långt denna rätt är bevisad, och vill för egen del fasthålla endast det, som måste betraktas som oomtvistligt. Och detta är:

1) att Galfrid känt Lucanus och de i medeltidsskolans quadrivialklass meddelade elementen af tidens stjärnkunskap;

2) att antingen nu Lucanus och denna stjärnkunskap varit Galfrids källor eller icke, de likväl erbjuda i alla punkter paralleller till Merlinprofetian, samt att de äro tillräckliga att in i de minsta enskildheter förklara de hos Galfrid påträffade föreställningarna; medan däremot sibyllistens skildring medgifver blott en enda verkligen beaktansvärd parallell -- den som vidkommer stjärneridten, till hvilken dock närbelägna och vida mer öfverensstämmande källor låta uppvisa sig;

3) att sibyllinkunskapens historia på goda skäl grundat sitt utslag, att de asiatisk-egyptiska sibyllinerna voro för västerlandet under medeltiden otillgängliga, eller att i hvarje fall icke ett enda *säkert* spår af någon bekantskap med dem hitintills kunnat upptäckas;

4) att icke ens Lactantius och Augustinus meddelat något om stjärnstriden i sibyllinen V; samt

5) att det under sådana omständigheter är ett fel mot den vetenskapliga metodiken att fastställa en förbindelse mellan sibyllisten och Galfrid samt att vid detta antagande fästa en kedja af andra gissningar. Lucanus' och astrologiens företrädesrätt framför sibyllistens är i hvarje fall ådagalagd. Kan någon annan forskare bland närbelägna västerländska källor finna en, som i föreställningar och ordaval står Merlinprofetians stjärneskildring än närmare, så tillkommer företrädesrätten henne.

Enär Galfrids historia är skrifven på 1100-talet och Völuspa gissas vara en frukt af nordmännens beröring med keltiska stammar på 900-talet, så kan naturligtvis Völuspas författare icke hafva genom Galfrid mottagit den förmenta inflytelse, han skulle rönt från Oracula Sibyllina. Fördenskull gissar prof. Bugge, att desse kelter redan före den tid, då Völuspa författades, hade från Byzans fått några skriftliga anteckningar eller hört några rykten om sibyllistens stjärnesträd, och gissningen stödjdes därmed, att då Galfrid visar sin förmenta bekantskap med denna stridsmålning, varder det än mindre osannolikt, att en sådan bekantskap förefunnits hos kelterna redan före Völuspas tillkomst, då sibyllinerna voro mer kända af Byzans' lärde än efteråt. Med denna gissning sammankopplas vidare den, att Völuspaförfattaren eller hans sagesman eller sagesmän anländt till Irland, låtit beröra sig af den keltisk-iriska kulturen och därunder emottagit något intryck af det intryck, som sibyllinen V genom intryck på byzantinska mellanhänder utöfvat på ifrågavarande kelter. Man finner häraf, att det inflytande af sibyllinerna på Völuspa, som i d:r Bangs hypotes var ett omedelbart, ett kolossalt och genomgripande, redan nu är ett åtminstone tre gånger filtrerad och homöopatiskt reduceradt, som det vid en analys af Völuspas kemiska beståndsdelar torde fordras finare metoder än vetenskapen förfogar öfver för att med säkerhet upptäcka och skilja från de andra.

Om den dikt, som är eddans första, fått sina ingifvelser från Irland eller från Japan, som ock uppställt anspråk på meddelaktighet i den nordiska mytologien, eller från intetdera hållet, är för den, som skrifver detta, fullkomligt likgiltigt, blott icke en varsam forskning genom lösa gissningar, som framkalla omedvetet tendentiösa tydningar af tillgängliga sakförhållanden, hämmas på sin mödosamma vand-

ring mot sanningens mål. Med hvad han hitintills sagt har han ej heller velat värna den storartade och ädla diktens nordiska eller germaniska ursprunglighet till innehåll och form, utan endast uppvisa det misslyckade i de anlopp, som med sibyllinerna till utgångspunkt blifvit mot denna ursprunglighet gjorda. Kan ett lyckligare anlopp, med skarpare vapen och från annan utgångspunkt, göras, vill han vara bland de förste, som erkänna det.

Vi kunna nu öfvergå till en öfverblick af astrologiens läror, hvilken på samma gång kan tjäna som kommentar till Galfrids stjärneskildring och sätta läsaren själf i stånd att bedöma det afstånd, som i astrologiskt afseende skiljer sibyllisten från Galfrid.

*

Astrologiska läror.

Stjärnehimmelen i första stunden af hans tillvaro. Vandringsstjärnornas hus.

Astronomien är en uppenbarad vetenskap. Därom voro Babylons mager och Egyptens präster enige, ehuru de stredo om förstfödsloret till uppenbarelsen. Grekiske forskare sökte fåfängt slita tvisten dem emellan, men lyckades bättre i att ordna, sammanjämka och systematisera den stjärnevisdom, de emottagit från Babylon genom Berosus och från Egypten genom skrifter, gående under Manethos, Petosiris' och konung Nechepsos namn. Blygsamt erkände de fleste hellener, att deras eget folk var allt för ungt för att kunna täfla med de urgamla rikena vid Eufrat och Nilen om äran att hafva stått vid den mystiska stjärnkunskapens vagga, och de torde för öfrigt hafva sett i anletsdragen af denna vetenskap, att han omöjligen kunde vara af hellenisk

börd.*Försök gjordes visserligen att tillägna Orfeus, centauren Chirons dotter Hippo och andra den grekiska sagoålderns personer förtjänsten af astrologiens uppfinning, men de vunno föga tilltro.* Det fanns däremot intet i hans typ, som hindrade honom att vara af judisk, och judarne uppträdde en vacker dag med samma anspråk som babylonier och egypter. Josephus, den bekante häfdatecknaren, försäkrar med stöd af äldre författare, att Abraham, patriarken från Ur i Kaldéen, var på sin tid en storhet bland Babylons stjärnkunnige, och att det var han, som under sina besök i Egypten lärde faraonlandets präster känna stjärnornas gång och inflytelser. Abraham, så förkunnar en sägen vidare, hade sin visdom från Noa och denne sin från Henok, som ju uppfarit i himlarne och af änglarne undervisats om alla deras under. Vi hafva ännu en bok, som tillskrifves Henok och som redogör för hans färder i etern, men den stjärnkunskap, som här finnes uppenbarad, är af en så enfaldig och olärd art, att boken lika mycket föraktades af de bildade, som hon ärades af de obildade. När Roma kristnades, och astrologien med henne, var det naturligtvis de judiska och gammaltestamentliga anspråken, som erkändes vara de berättigade. För Julius Firmicus, hvilken lefde i kejsar Constantius' tid, som för Guido

Bonatti, hvilken lefde på tolfhundratalet, är Abraham astrologernas patriark lika väl som han är judarnes. Villigt medgafs dock på samma gång, att babylonier, egypter och greker förtjänade vördnad och tack för den omsorg, hvarmed de förvaltat arvet från honom, och man fick till stånd om icke en astrologiens urhistoria, så dock elementen till en sådan, hvori Hermes Trismegistus sitter i pyramidernas skugga vid Abrahams knän, lyssnande till hans föredrag och beskådande de cirklar och trianglar, han med stafven ritar i sanden. Hermes, gammal vorden, öfverlemnar sin visdom till Anubis och Esculapius, från hvil-

ka den öfvergår till Nechepso och Petosiris, till Atlas, till centauren Chiron och till den lika förståndige som snabbfotade och sköne Akilles. Petosiris fick gifva sitt namn åt de astrologiska almanackor, som på skalden Juvenalis' tid funnos i alla finare romerska hus, och som de romerska damerna tillfrågade i mångfaldiga lifvets förrättningar, i toaletts såväl som i hjärtats ärenden. Petosiris torde harmats i sin graf däröfver, ty det var hans uppsåt att taga sin visdoms hemligheter med sig i griften. Lyckligtvis korsades denna plan.

Tack vare nu den omständighet, att astrologien är en uppenbarad vetenskap, känner man med säkerhet, huru himmelen tedde sig i den stund, då skaparens varde smyckade honom med solen, månen och stjärnorna. Visserligen var Adam då ännu icke skapad. Intet mänskligt öga har sett stjärnehären i hans första, omedelbart af Gud ordnade, de djupaste hemligheter symboliserande uppställning; men änglarne sågo med beundrande häpnad det härliga skådespelet, sonen såg det och hälsade redan då den stjärna, som i tidens fullbordan skulle leda tre österlandets astrologer till krubban i Betlehem. Hvad under då, om vår Herre i sitt jordelif visade astrologien aktning? Bonatti försäkrar oss, att Marias son var själf astrolog och i enlighet med stjärnornas ställning valde tiden för sin nedgång till Jerusalem.

Genom egypterna och grekerna som mellanhänder kom något af Abrahams visdom äfven till romarne. Medeltidens västerländske astrologer kunde fördenskull med uppbyggelse läsa, hvad Julius Firmicus och Macrobius *Firmicus III, 1, 2. Macrob. I, 21-27. Jämför Servius till Georg. I, 33.* hafva att meddela om stjärnorna i deras skapelsestund. Hvad desse romare förtalt, bekräftades och fullständigades sedan af arabiske stjärnkunni-ge. Figuren här nedom ger en föreställning om djurkretsbildernas och

planeternas rum på himmelen i det ögonblick, de tändes öfver och under paradiset synrand. Zenithpunkten står öfver paradiset midt.

Det var två timmar före solens första uppgång. Vi se, att hon, som skall vara dagens stora stjärna, ännu dväljes 30 grader under synranden och befinner sig midt i lejonets stjärnbild. Vid horisonten i öster blänker nymånens fina skära; midt emot henne och just i sin nedgång skiner Saturnus. Han får i födelsestunden kasta blott en hastig glimt på det paradis, i och med hvars stängning han kommer att lysa med ett olycksbådande sken på en syndbefläckad jord. Ofvanom månen, som står i kräftans till hälften uppgångna stjärnbild, glittra de vackra tvillingarne, och än högre upp strålar i oxens stjärnbild Aldebaran och skimra plejaderna. Högst uppe på himmelen, i zenith, lyser väduren. Och därför att

skaparen i stjärnornas födelsestund gaf honom detta behärskande rum, hafva de stjärnkunnige tillerkänt väduren för alla tider det främsta rummet bland djurkretsens tecken.

Månen höjer sig långsamt och bleknar allt mer. Ett underbart, obeskrifligt skådespel ter sig i öster för änglarnes blickar. Dagen gryr, skapelsens femte dag, men den förste med morgonrodnadens guld och purpur, den förste med en soluppgång! Blommorna skapades på tredje dagen: deras knoppar stå färdiga att öppna sig; men fåglarne äro ännu icke till, och intet jubel från vingade jordeväsen kan hälsa detta strålande Guds barn, sfärernas segerhjalte, då han första gången öfvergjuter Edens parker med sin glans. Dock -- ett varde! -- och i det ögonblick han skrider öfver synranden, lyfter sig den första lärkan öfver ängen, prassla vingar i kronan af lifvets träd, uppstämman trast och nakna tergal och oräknade andra oskyldiga små skalder sina hymner,

och det första örnparet spänner från klyftan sina vingar för att ila hjälten till möte.

Solen leder nu planeternas tåg upp på himmelen. Två timmar efter solen upprinner Merkurius med jungfruns stjärnor; därefter Venus med vågens, Mars med skorpionens, Jupiter med skyttens och Saturnus med stenbockens.

Allt var väl och betydelsefullt ordnadt. Hvarje vandringsstjärna föddes i den djurkretsens stjärnbild, som var bäst ägnad att skänka henne glädje af tillvaron, och de tecken, som fingo födas med en planet i sitt sköte, hade alla skäl att fröjdas åt skaparens val. Därför äro de ock för alla tider förenade med vänskapens band, vandringsstjärnan och tecknet, som var hennes födelsehem. Månen älskar kräftan och älskas af henne. Solen känner aldrig större glädje, än när han på sin årgång genom djurkretsen återkommer till sin barndomsvän lejonet. Merkurius emottages af jungfrun som en kär broder. Venus, alltid älskvärd, är det mest i sitt hem hos vågen. Själfve Mars förändrar lynne och varder fridsam hos skorpionen. Den högsinnade och välgörande Jupiter trifves bäst hos skytten, med hvars båge han lekte i sin vagga, och den annars så dystre Saturnus känner en fläkt af lefnadsglädje, när stenbocken hälsar honom välkommen till hans födelseort.

Det tecken, hvori en vandringsstjärna är född, kallas af astrologerna hennes *hus* (domus). Lyckliga varda de människor och lyckliga de är, i hvilkas födelsestund många vandringsstjärnor äro under sitt eget tak.

De himmelske vandrarne äro endast sju, men djurkretsens tecken tolf. Fem af de senare voro således vid världsskapelsen beröfvade glädjen att äga en vandrare hos sig. Det var dock icke skaparens uppsåt att i

zodiaken grunda en tillbakasatt klass vid sidan af en gynnad. Alla borde hafva lika rätt, och han skipade därför så, att de fem återstående tecknen skulle varda de fem planeternas adoptivhem, utrustade med alldeles samma rättigheter som de verkliga födelsehemmen.

En af de lagar, som skaparen stiftade, när han frambragte rummets och tidens värld, är symmetriens. Denna vardt bestämmande vid planeternas fördelning mellan adoptivhemmen. Vi veta redan, att kräftan är månens födelsehus och lejonet solens. Ställa vi nu dessa tecken midten och gruppera de andra å ömse sidor, så finna vi genast, hvarför adoptivhusen fått de planeter, som äro dem tilldelade.

	<i>Månen.</i>		<i>Solen.</i>	
	<i>Kräftan 4.</i>		<i>Lejonet 5.</i>	
	<i>Adoptivhus.</i>		<i>Födelsehus.</i>	
<i>Merkurius.</i>		<i>Tvillingarne 3.</i>	<i>6. Jungfrun.</i>	<i>Mer-</i>
<i>kurius.</i>				
<i>Venus.</i>	<i>Oxen 2.</i>	<i>7. Vågen.</i>	<i>Venus.</i>	
<i>Mars.</i>	<i>Väduren 1.</i>	<i>8. Skorpionen.</i>	<i>Mars.</i>	
<i>Jupiter.</i>	<i>Fiskarne 12.</i>	<i>9. Skytten.</i>	<i>Jupiter.</i>	
<i>Saturnus.</i>	<i>Vattumannen 11.</i>	<i>10. Stenbocken.</i>	<i>Satur-</i>	
<i>nus.</i>				

Merkurius har således två hus i djurkretsen; födelsehemmet hos jungfrun och adoptivhemmet hos

tvillingarne. De fyra öfriga planeterna hafva det lika så. *Jämför tabellen, som för hvarje tecken angifver, hvilken vandrares hus det är.* Och detta är dem, såsom senare skall visas, till stor vederkvickelse under deras vandringar. Tilläggas bör, att ingen afundsjuke råder mellan de tecken, som äro samme planets hus. Tvärt om: den kärlek de hysa till plane-

ten, sin husherre, knyter ett starkt vänskapsband emellan dem inbördes.

Det kan då synas som en oförrätt mot solen och månen, att de hafva endast hvar sitt hus i djurkretsen. Men de hafva fått ett vederlag, som uppväger denna förlust. I samtliga de sex tecken, som här ofvanför äro uppställda på höger sida, har solen en så kallad *medietetsrätt*, i kraft af hvilken dessa, från och med lejonet till och med stenbocken, äro skyldiga att emottaga honom med artighet, när han hos dem aflägger sitt årliga besök. I kraft af en liknande medietetsrätt har månen samma anspråk på tecknen, som stå till vänster, från och med kräftan till och med vattumannen, när hon en gång i månaden besöker dem. Medietetsvärdigheten är dock icke så hög som husherrevärdigheten. De förhålla sig som siffran 2 till 5. I kräftan har månen, i lejonet solen både husherrevärdighet och medietetsrätt.

Den oförgängliga vänskap, som förenar vandringsstjärnorna med deras födelse- och adoptivhus, bildar de första och i vissa fall viktigaste grupperna af de *himmelska världsförbund* (*foedera mundi in astris*), medels hvilka Gud upprätthåller ordningen i alltet och länkar världens och människornas öden. Men till regeln är det, sorgligt att säga, icke vänskap, som råder mellan

stjärnbilderna i djurkretsen, utan tvärt om en öppen eller dolsk fientlighet, som, för att hållas inom tillbörliga gränser, kräfver ytterligare motvikter. En sådan består af

De fyra tremakt-förbunden i djurkretsen.

Dessa förbund, som på det astrologiska språket kallas *trigoner* eller *tripliciteter*, äro stiftade på grund af likheter i temperament och världså-

skådning, samt utgöra i sin helhet hvad man kunde kalla djurkretsens politiska jämnviktssystem.

Huru skall man nu utransaka, hvilka dessa förbund äro och af hvilka makter de bestå? Det sker med tillhjälp af den liksidige triangeln, symbolen af den heliga treenigheten, världsbyggmästarens vattenpass, figuren som var inskrifven på Davids segerrika fanor och på Salomos underbara ring, figuren som visar, under hvilka vinkelförhållanden stjärnorna utstråla sina lyckligaste inflytelser. Om du i djurkretsen inpassar en liksidig triangel med väduren till utgångspunkt, skola basens vinklar peka på lejonet och skytten.

Väduren, lejonet och skytten utgöra således det första tremaktförbundet. Hos folkstammarne på jorden är blodsbandet en mäktig förbundsstiftare; hos djurkretsens tecken spelar temperamentet samma roll. Väduren, som vet, att hans hufvud är väpnadt, och sällan tillbakavisar en utmaning att nyttja det, är ett hetsigt, koleriskt väsen; lejonet och den med bågen galopperande centauren äro det äfven. Deras lynnen draga dem till hvarandra, och det politiska intresset bidrager att sammanhålla dem. I astrologien är deras förbund känt under

namnet den koleriska trigonen eller, än oftare, under namnet *eldtrigonen* (*triplicitas ignea*).

Namnet *eldtrigonen* kräfver en förklaring. Hela världsväfven har motsvarighetslagens (korrespondensens) trådar till ränning och inslag. Det finnes fyra temperament och fyra element. Och då det nu också finnes fyra förbund i djurkretsen, är det naturligt, att dessa skola hafva sin motsvarighet i temperamenten och elementen. Elden motsvarar det koleriska temperamentet; för den skull är det naturligt, att

den koleriska trigonen också är eldens trigon. Läran stödjdes af erfarenheten; ty, säga astrologerna, ingenting är vissare och oftare styrkt än att barn, som födas under något af eldtrigonens tecken, få ett koleriskt och eldigt lynne.

På samma sätt har det blifvit utrönt, att *oxen*, *jungfrun* och *stenbocken* stiftat den melankoliska *jordtrigonen*; *tvillingarne*, *vågen* och *vattumannen* stiftat den sangviniska *lufttrigonen*; *kräftan*, *skorpionen* och *fiskarne* stiftat den hypokondriska *vattentrigonen*.

På tabellen urskiljas förbunden genast, emedan de äro utmärkta med olika färger: eldtrigonen med röd, jordtrigonen med grön, lufttrigonen med gul och vattentrigonen med blå.

Tecknens inbördes fiendskap och stämplingar.

Hvarje förbund för sig är mer eller mindre fientligt sinnadt mot de tre andra, och ständigt uppgöra de planer för att korsa hvarandras inflytelser. Eldtrigonen har sin naturlige fiende i vattentrigonen, ty eld och vatten förlikas illa; lufttrigonen sin i jordtrigonen. Sannolikt skulle dessa trigoner störta emot hvarandra i öppen fäjd, om icke det hade blifvit så visligt ordnadt, att den politiska fiendskapen ofta motvägdes af den rent personliga vänskap, som de hus, hvilka hafva samma vandringsstjärna till herre och barndomsvän, knutit med hvarandra. Väduren, eldtrigonens ledare, har ständigt för ögat att begränsa, inskränka, ja förlama vattentrigonens politik; men just inom vattentrigonen har han, i sin egenskap af Mars' adoptivhus, sin käraste enskilde vän, skorpionen, som är Mars' födelsehus. Det skulle därför strida mot hans känslor att börja öppet krig. Så händer det ju äfven på jorden, att personliga vänskapsband mellan furstar, statsmän och folkledare före-

kommit mången fäjd, som politiska intressen synt påkalla.

Äfven inom själfva förbunden försiggå stämplingar, om hvilka Manilius har åtskilligt att förkunna. Det är icke utan att lejonet och skytten afundas väduren hans ledande ställning inom deras trigon och rådöra om en anordning, som läte anförarerättigheten tidvis öfverflyttas från den ene till den andre. Om icke jungfrun och stenbocken stämpla mot sin ledare oxen, så händer dock, att de under svårare anfall af sin melankoli utbyta bittra anmärkningar om honom. Kanske skulle skorpionen och fiskarne söka afhända kräftan hennes hegemoni inom vattentrigonen, om icke deras flegmatiska lynne hindrade det. Under allt detta är det med fägnad man hör, att det finns en trigon, inom hvilken ärlig vänskap och trogen endräkt råda. Det är lufttrigonen, hvars lynne ju också är det älskvärda sangviniska. Vågen och vattumannen älska sina ledare tvillingarne och hafva dessas kärlek i gengäld.

Likasom det gifves en vänskap oberoende af politiken, så ock en fiendskap. Hvarje djurkretstecken har en hätsk personlig fiende i något af de andra. Världsalltet skulle råka i oordning, om desse fiender stode hvarandra så nära i kretsen, att det kunde komma till handgripligheter dem emellan. Världsförnuftet har fördenskull skilt dem åt med största möjliga afstånd, nämligen kretsens halfva båge (180°). De stå således midt mot hvarandra på himmelen. Då den ene går upp öfver synranden, går den andre ner. Då den ene nalkas sin middagshöjd, närmar sig den andre sitt midnattsdjup. Detta förhållande kallas *opposition*. Personliga fiender äro således

väduren och vågen,
oxen och skorpionen,
tvillingarne och skytten,

kräftan och stenbocken,
lejonet och vattumannen,
jungfrun och fiskarne.

De tecken, som sålunda opponera mot hvarandra, göra det följdriktigt och i alla stycken, som om de vore bundna af Storbritanniens parlamentariska system. Därför att väduren är Mars' hus, gör sig vågen ett nöje af att vara Mars' *skada* (*detrimentum*); därför att oxen är Venus' hus, är skorpionen oridderlig nog att skada denna blida stjärna, när han så förmår. Och så allt igenom djurkretsen. Så stort behaget är, som vandringsstjärnan känner i sina egna hus, så stort är obehaget och skadan hon röner, när hon befinner sig hos dessa teckens opponenter.

Blott i ett enda fall är oppositionen så pass dräglig, att umgänge och utbyte af ömsesidiga tjänster äro möjliga. Väduren och vågen kunna, ehuru opponenter, stödja och hjälpa hvarandra, emedan de hafva stora samfällda intressen att bevaka. På samverkan dem emellan beror nämligen dagens rätta förhållande till natten och inom växtvärlden såddens till skörden, blommans till frukten. Manilius påpekar, att detta minskar deras inbördes afvoghet.

At non lanigeri signum libræque repugnant

In totum, quia ver autumnno tempore differt:

Fructibus hoc implet maturis, floribus illud.

(II, 424 ff.) Därför kan då också väduren, såsom det sker hos Galfrid, bringa vågens skålar till rätta, när de hänga snedt. Det är en plikt han därmed uppfyller, samt åt vågen på samma gång en surmulen tjänst och en tillrättavisning.

Tecken, som äro hus åt sins emellan fientliga vandringsstjärnor, varda därmed äfven fiender inbördes, och om de på samma gång tillhöra olika trigoner (tremaktförbund), varder fientligheten lika grundlig

som om de vore opponenter. För den skull afskyr kräftan, som är månens hus, sin granne lejonet, som är solens, och gör hvad hon förmår för att vara solen på hans vandring obehaglig. Hos Galfrid grälar hon på solen, och vi skola nedanför erfara, huru vantrefligt dagens stjärna har det under sin vistelse i kräftans tecken.

Tecknens syn- och hörselförbindelser.

Vi komma nu till en inrättning, hvilken, märkelig i sig själf, är det äfven för det gagn hon gör vid upprätthållandet af ordningen bland stjärnorna. Zodiaktecknen

stå nämligen i förbindelse med hvarandra genom de sinnen, hvarmed de blifvit utrustade, och de för alltid bestämda riktningar, hvori dessa sinnen verka. Från djurkretsens stjärnbilder utgå trådarne till ett nät af syn- och hörsellinjer, som genomlöpa etern och korsa hvarandra i räta vinklar. Alla synlinjer löpa i nätet jämsides med hvarandra; alla hörsellinjer likaledes. Däraf kommer det sig, att äfven hos människan, denna lilla värld (mikrokosmos), som är en afbild af den stora världen (makrokosmos), synlinjen bildar en rät vinkel med den linje, som förenar hennes öron.

Saken tydliggöres af nästa sidas figur, i hvilken de lodrätt stående linjerna visa riktningen af tecknens seende förbindelser och de vågräta linjerna af deras hörande.

Man finner af denna figur, att väduren saknar hörselförbindelser, men har ögat stadigt riktadt på vågen, för att tillse, att hon gör sina skyldigheter och på jämnhögt hängande skålar väger dagen med natten. Man finner vidare, att oxen har hörselförbindelse med fiskarne och gör ögonkast åt jungfrun, samt att tvillingarne hafva hörselförbindelse

endast med vattumannen. Galfrid har för den skull träffat det rätta valet, då han utser tvillingarnes tecken, som är vattumannens förbundsvän och förman inom lufttrigonen, att manande ropa (*provocare*) denne att ösa ur himmelens källor störtfloder till jorden.

Undersöker man dessa syn- och hörselförbindelser närmare, finner man, att de tjäna till att 1) stärka föreningen mellan trigonkamraterna, 2) bevaka de personliga fienderna; men att de saknas 1) mellan de mest fientliga trigonerna, hvilka således icke stå i diplomatisk

förbindelse med hvarandra, samt 2) mellan sådana trigoner, som lättast kunde sins emellan bilda anfallsförbund mot en tredje. Och tydligt är, att detta är inrättadt så till världsordningens bästa.

Vandrarnes värdigheter och krafter i tecknen.

Ett slags rang- och ordensväsen är allt ifrån tidernas morgon i bruk inom djurkretsen. Tecknen förläna värdigheterna; vandringsstjärnorna bära dem. Mellan rang- och ordensväsendet på fästet och det på jorden råder dock den skillnad, att det förras värdigheter (*dignitates*) städse och utan undantag på det noggrannaste motsvara

styrkan af den inflytelse värdighetsbäraren utöfvar i alltets jämnvikts-system och på människornas öden. Ju högre och ju flere värdigheter, dess flere krafter (*fortitudines*), förkunnar astrologien som en af sina hufvudläror.

Den högsta värdigheten är den, som vandringsstjärnorna fingo i vaggan: värdigheten af *husherre* (*dominus domus*) i det tecken, hvori de föddes. I sina adoptivhus äro de berättigade till samma utmärkelse. Husherreringen betecknas med siffran 5. Med andra ord: då en vand-

rare vistas i sitt eget hus, äger han fem krafter, som han vid utträdet ur huset förlorar. Ty utmärkelserna erkännas endast inom gränserna för det tecken, som utdelat dem.

Den närmast högsta värdigheten är *exaltationsherrens*. Hvarje vandrare har i något af tecknen sin exaltation. *Se tabellen*. Att solen har sin i väduren beror däraf, att dagens stjärna, sedd af en iakttagare under ekvatorn, står högst på himmelen, när hon vid sitt inträde i vädurens tecken skär dagjämningslinjen. Hvarför de andre vandrarne hafva sina exaltationer i de tecken vår tabell angifver, lära babylonerna och patriarken Abraham hafva vetat; men då redan Ptolemäus synes vara villrådig därom; då Manilius och Firmicus lämna frågan oberörd eller ofgjord; då araberna förtiga orsakerna, samt då Bonatti och de nyare astrologerna endast gissa eller förhålla sig tysta; så torde äfven läsaren utan suckan finna sig i att se mörkret öfver den gåtan oskingradt. Nog af: exaltationen är en hög värdighet och betecknas med siffran 4.

Då en vandrare exalterar i ett tecken, förlänas han således med fyra krafter, som han annars saknar.

Men äfven här är oppositionen i hela sin parlamentariska utbildning framme. Likasom husherrevärdigheten i ett tecken föranleder det motstående tecknet på himmelen att, när vandraren dit anländer, tillfoga honom en motsvarande *skada* (*detrimentum*), så motväges exaltationen af den *kraftnedsättning* (*casus*), vandraren nödgas underkasta sig, då han kommer till det tecken, som opponerar mot hans exaltationshus. Skadan är således alltid en förlust af fem krafter och nedsättningen en förlust af fyra.

Den tredje värdigheten i vår rangrulla är den af *trigonherre* (*dominus*

triplicitatis). Vi veta redan, att det inom djurkretsen finns fyra tremaktförbund eller trigoner. Trigonherrevärdigheten utdelas icke af ett enskildt tecken, utan af ett förbund som sådant och gäller inom samtliga de tecken, som förbundet omfattar. Fördenskull kan denna värdighet i viss mån skattas som den yppersta och inflytelserikaste af alla. Hon förlämnar väl endast tre krafter; men dessa gälla oförminskade öfver ett område af tre tecken, och hon har en utomordentlig betydelse vid uppställandet af en nyfödd världsborgares horoskop.

Hvarje förbund har utmärkt två vandringsstjärnor med trigonherrevärdighet och ställt en tredje vandrare »i exspektans». Eldtrigonen (väduren, lejonet och skytten) har utnämnt solen till sin förste trigonherre, Jupiter till sin andre och ställt Saturnus på exspektans.

Med afseende på en världsborgares framtid betyder detta, att om han är född under något af eldtrigonens tecken, det vill säga: då någondera af väduren, lejonet eller skytten uppsteg öfver österns synrand, då skall

solen såsom förste trigonherre behärska hans lif intill det trettionde året, Jupiter såsom andre trigonherre intill det sextionde. Hvad han lefver utöfver sextio år faller under Saturnus' välde.

På samma sätt har

jordtrigonen utnämnt till trigonherrar *Venus*, *Månen*, till exspektant *Mars*,

lufttrigonen utnämnt till trigonherrar *Saturnus*, *Merkurius*, till exspektant *Jupiter*,

vattentrigonen utnämnt till trigonherrar *Venus*, *Mars*, till exspektant

Månen.

Utnämningarna äro nog alla föreskrifna af en öfvermänsklig visdom, men te sig dock ur mänsklig synpunkt något olika. Lufttrigonens val berömmes mycket. Själf är, som man vet, denna trigon af sangviniskt lynne, ser världen optimistiskt och uppbär bland stjärnorna en gladlynt och hoppfull världsåskådning. Men just fördenskull har lufttrigonen valt den melankoliske och pessimistiske Saturnus att bilda en något motvägande inflytelse på trigonens sangviniske skyddslingar bland människobarnen under deras mindre världserfarna ålder; hvar efter de fått den rastlöse, blott allt för ombytliga Merkurius till ledare under det mognade och betänksammare lefnadsskedet, för att slutligen, efter det sextionde året och med en ärande verksamhet bakom sig, hamna under den fridsälle Jupiters välde, som skänker en lycklig och hedrad ålderdom.

Den fjärde värdigheten är *terminherrens* (*dominus termini*). Vi bedja läsaren se på tabellen. Hvarje ruta, utmärkande ett tecken i djurkretsen, har där sin högra sida delad i fem afdelningar (*termini*), i hvar och en af hvilka en vandrares namn är inskrifvet, och hvilkas

sträckning angifves i grader. Hvarje vandringsstjärna kallas terminherre i det tecken och i de grader af tecknet där hennes namn förekommer. Terminherrevärdigheten ger två krafter och har, äfven den, en betydelse för horoskopet. Antag nämligen, att en gosse födes, låt oss säga, under tvillingarnes tecken. Enär detta hör till lufttrigonen, varder Saturnus i sin egenskap af förste trigonherre planethärskare öfver den nyföddes lif intill det trettionde året. Men trigonherrens makt är för ingen del enväldshärskarens. Despotier och absoluta monarkier förekomma i himmelen alldeles icke. Hans makt motväges för

det första af tecknet själf, som förlänat honom den, för det andra af tecknets käre barndomsvän, husherrn, och därefter äfven af dess exaltationsherre. Men de inflytelser, som desse förbehålla sig, äro af allmänne art och sträcka sig öfver gossens hela lif. Ett specialinflytande, begränsadt inom korta och noggrant bestämda tidsafdelningar, tillkommer däremot terminherrarne. Antaga vi, att gossen föddes, då sju grader af tvillingarnes tecken*Hvarje tecken är indeladt i 30 grader.* hade uppgått öfver synranden, så visar oss tabellen, där Jupiters namn är inskrifvet mellan sjunde och fjortonde graden, att Jupiter skall dela väldet med Saturnus under barnets första lefnadsår. Jupiters meddelaktighet i väldet räcker så många år, som hans terminrum har grader, således sju. Han öfverlemnar därefter sin andel i makten till Venus, som i tecknet är hans närmaste terminherre, och som efter ytterligare sju år öfverlämnar den åt Saturnus. Mellan ynglingens fjortonde och tjugufjärde år behärskar honom Saturnus således både som trigonherre och terminherre, hvarefter han öfverlämnar

termininflytelsen åt Mars. När denne slutar, öfvergår inflytelsen till den förste terminherren i jungfruns tecken o. s. v. Genom detta medel -- andra här att förtiga -- fingo astrologerna kronologiska hållpunkter för sina förutsägelser och kunde, genom att kombinera trigon- och terminherrarnes inflytelser, känneteckna den karaktär, en människas lefnad skulle få inom vissa kortare tidsskeden.

Det förut omtalade *medietetsprivilegium*, som solen har inom den ena hälften af djurkretsen och månen inom den andra, är till rangen, men icke till betydelsen, att jämföra med terminherrevärdigheten och ger, likasom den, två krafter. Solen och månen äro aldrig terminherrar.

Den femte och lägsta värdigheten är *faciesherrens*. Vi se på vår tabell,

att hvarje teckenrutas vänstra sida har tre afdelningar med inskrifna namn på vandrare. Dessa äro faciesherrar i det rum, som sålunda är dem upplåtet. Denna värdighet ger visserligen blott en enda kraft och har föga betydelse för horoskopet, men är likväl en verklig välgärning till och med för en så hög vandringsstjärna som solen. Denne och månen, som afstått från den högre terminherrevärdigheten, äro tack-samma för att de i vissa tecken äro faciesherrar, emedan detta i alla händelser tryggar dem ett höfligt emottagande och ger dem rättighe-ten att upptagas som *gäster (hospites)*. Jämför Galfrids ord om de två gånger sex husen (*domus siderum*) och deras gäster (*hospites*). Jämför äfven hvad Ovidius (*Fasti* III 159 f.) sjunger om Cæsar med anspelan på hans kalenderreform:

*Promissumque sibi voluit prænoscere cælum,
Nec deus ignotas hospes inire domos.*

Båda ställena visa tillbaka till astrologien och hennes tekniska termer. I de tecken nämligen, där en vandrare ej är

husherren själf, men likväl äger någon, om också bara faciesherrens värdighet, där är han gäst; annars är han *främling (peregrinus)* och ut-satt för vedervärdigheter.

Manilius kallar de tolf husen i djurkretsen himmelens glänsande tem-pel. De kunna också liknas vid kyrkor med sidokapell och sidoaltar. Den skyddspatron, åt hvilken kyrkan i sin helhet är helgad, kan jäm-föras med husherren; sidokapellens helgon med termin- och faciesher-rarne.

De omtalade värdigheterna kunna hopas. Merkurius, när han vistas hemma i jungfruns tecken, ger ett märkligt bevis härpå. Vår tabell på-pekar, att han där har på samma gång husherre-, exaltations-, termin- och faciesherrevärdigheten, hvilket ger honom tillsammans tolf kraf-

ter. Det fattas honom blott trigonherrevärdigheten, för att han skulle vara försedd med alla de kraftförökande utmärkelser, som djurkretsen har att bjuda på.

Vandrarnes periodiska rön i djurkretsen.

Hvarje vandrare gör sina rön, som äro olika de andras. Vi inskränka oss här till att kortligen skildra, hvad solen vet sig hafva att vänta på sin årsfärd. Ehuru den största och mest majestätiska af alla himmelens stjärnor, och ehuru utrustad med medietetsprivilegiet, har likväl solen sin bana, såsom det skall visa sig, icke alltid strödd med rosor. Än mindre kan man då säga det om de andre vandrarne.

Antagom, att vi befinna oss i sommaren, och att solen efter en månads festlig samvaro med sin barndomsvän lejonet lämnar å dragande kall och embetes vägnar sitt födelsehem, där han hade det så godt, och där han

kunde verka så mycket för sina goda ändamål. Hvad han nu först har att göra är att aflägga insignierna af de två höga värdigheter, hvarmed han är beklädd hos lejonet: husherrens och trigonherrens. Han måste därmed afstå från åtta krafter ($5 + 3$). Sin medietetsrätt har han likväl kvar, och utrustad med de krafter denna skänker anländer han framför jungfruns dörr.

Jungfruns tecken liknas vid ett nunnekloster. Hon, Erigone, är känd för att hysa de strängaste grundsatser, och Merkurius, som hon ärar i egenskap af husherre, är icke den, som bringar hennes rykte i fara. *Firminus* och *Codex Parisiensis* skildra Mercurius som ett neutrum till könet. *Bonatti* antyder åt samma håll i sin *Tract. de natura septem planetarum*. Alltid rättande sig efter sin omgifning. uppträder han i detta tecken som en from abbot, bortdöd

från världens frestelser och stadd på klosterinspektion. Jungfrun emottager solen höfligt, men hvarken varmt eller högtidligt. Hon räcker honom faciesherrens dekoration, men icke mer, och aflägsnar sig för att sköta sina blommor. Den skönaste bland dem är Spica. Under inflytande af hennes blomsterkärlek varda, förtäljer Manilius, alla, som födas under hennes tecken, älskare af

purpurstänkt hyacint och viol, som bleknar om kinden.

Luften i jungfruns tecken är torr, hvilket solen tycker om, men behaget minskas af en viss kyla. Tecknet är för solen en dräglig vistelseort. Han eger här tre krafter (från medieteten och faciesvärdigheten).

Vågen är det nästa hållet på solens väg. Här må solen prisa sig lycklig att äga sitt medietetsprivilegium, ty det är så långt ifrån att han kan påräkna andra

värdigheter i vågens tecken, att han tvärtom här röner en särdeles påkostade kraftnedsättning. Emedan nämligen vågen är opponent till väduren, som är solens exaltationshus, beröfvar värden sin gäst icke mindre än fyra krafter, hvadan solen här känner sig nästan ur stånd att verka för sina jordiska skyddslingars bästa. Värden fullgör dock denna oangenäma förrättning med godlynthet. Vågen är nämligen känd för att hafva ett älskvärdt lynne och ger åt dem, som födas under höstdagjämningens tecken, rättskänsla och ädelmod, samt sinne för matematik, juridik och Palamedes' ädla tidsfördrif schackspelet. Trots kraftnedsättningen finner sig fördenskull solen icke allt för illa, hvar-till kommer, att den varma luften i vågens tecken behagar honom. Månaden tillbringas med samråd på stjärnspråket, det vill säga med samspråkande bestrålningar i astronomiska ämnen, hvarunder nästa höstdagjämning och andra himmelska ärenden aftalas. Resan fortsät-

tes till

Skorpionen, som inskränker sig till att förläna solen faciesherrens värdighet. Solen har här tre välbehöfliga krafter (från medieteten och faciesvärdigheten), ty luften är obehagligt kall och fuktig, just motsatsen till solens varma och torra temperament. Skorpionen, som är Mars' hus, sysslar mest med krigiska ting; tappre stridsmän, och därtill högsinnade, födas under hans tecken. Värden skaplynne anses vara vida bättre än hans våldsamme och grymme husherres. Under samråd om kriget nere på jorden förflyter månaden, och solen färdas vidare till

Skytten. Redan på skyttens trappa mötes vår färdeman af den angenämt varma och torra luft, som påminner honom om hans barndomshem hos lejonet.

Skytten är ju också lejonets förbundsvän, medlem af eldtrigonen, och med insignier, som tillkomma förste trigonherren inom detta lysande förbund, emottager värden ock sin höge resande. Solen innehar därmed fem krafter (trigonherrens och medietetens) och känner sig vid bästa hälsa. Värden, den lika sluge som kraftige bågspännaren, ger den, som födes under hans tecken, kvickhet, fyndighet, vältalighet, beslutsamhet, ihärdighet och insmygande sätt att vara, men icke alltid paradt med öppenhet och pålitlighet. Med solen rådgör han om årets politik och diplomati. Efter att hafva afhandlat dessa ämnen bryter solen upp till

Stenbocken. Dräglig vistelseort. Det sydligaste hållet på solens väg. Luften torr, men kall. Värden, tyst och förbehållsam, har endast faciesherrens värdighet att bjuda gästen. Till lynnet liknar stenbocken de människor, som födas under hans tecken: han är ytterst varsam, myc-

ket rådklok, visar i sina samspråkande bestrålningar med solen en förmåga att göra denne så öppen hjärtig, att värden själf får veta allt hvad han vill, utan att behöfva yppa mycket af egna tankar. Stenbocken, medlem af jordtrigonen, lär sålunda känna, hvad solen på sin vandring erfarit om de planer, som förehafvas inom de andra trigonerna. Värden och hans gäst äro fullkomligt eniga i sin afsky för kräftan. I den punkten iakttager stenbocken ingen förbehållsamhet, och solen instämmer i hans yttranden. Vår resandes hästar vändas nu i nordlig riktning, medietetsvärdigheten, hvars giltighet upphört, afläggas, och färden fortsättes till

Vattumannen, som i sin egenskap af opponent till lejonet är solens fiende, men en öppen och ärlig fiende.

Vattumannen tillfogar solen den största kraftförlust, han röner på hela sin väg i djurkretsen. Ingenstädes liknar han så en invalid som här. Men sedan värden fullgjort detta som en af nödvändighet föreskrifven plikt, visar han gästen de behagliga egenskaper, som känneteckna lufttrigonens medlemmar. Vattumannens lynne, och deras som födas under hans tecken, prisas af Manilius i dessa ord:

*Allt hvad du känner som rätt, hvad kyskt du ärar och heligt,
Spirar med kraft, när den unge går upp med sin urna på himmeln.*

Månaden tillbringas med samråd i viktiga ämnen. Vattumannen är varmt intresserad för skeppsfart, hamnanläggningar, kanalgräfning och dikning. Babylon och Egypten hafva honom att tacka för hela sitt välstånd. Sitt uppförande mot solen rättfärdigar han med nödvändigheten, att året skall hafva månader, under hvilka vattnet, utan att fördunsta under dagens stjärnas brand, må flyta med lifvande strömmar genom kanaler och diken till törstande fält. Och solen, som älskar de

gyllene skördarne, medgifver sanningen af hans ord. De hafva i urtiden rådgjort med hvarandra om vattningsystemen kring Nilen, Eufrat och Tigris. De hafva sedan samspråkat om Neros plan att genomgräfvä näset vid Korint samt om moreernas dikningar i Hispanien. Än senare hafva de haft åtskilligt att orda om holländarne, om Platen och hr de Lesseps. Resan fortsättes till

Fiskarne. Obehaglig vistelseort, luften ytterst kall och fuktig. Solen har här ingen värdighet. Under värdfolkets tecken födas pratmakare, bakdantare, lismare och

bedragare. Dock icke alltid, ty när den ädle Jupiter, som är husherre i tecknet, vistas hemma, byter huset om natur, blir välgörande mot människorna och behagligt äfven för solen. För denne är det likväl alltid ett nöje att från fiskarne komma till

Väduren, där luften är varm och torr, och den resande emottages vördnadsfullt och prydes med den höge trigonherrens och med faciesherrens värdigheter. Med väduren har solen mycket att afhandla: hemslöjdens, handtverkeriernas, storslöjdens och världshandelns ärenden -- i få ord allt, som följer riktningen af Jasons färd efter det gyllene vädurskinnet. Flitiga husmödrar, i hvilkas hem spinnrocken och väfstolen äras, skicklige handtverkare, storslöjdidkare och köpmän födas under vädurens tecken. Mången upptäcktsresande, genom hvilken nya handels- och bildningsvägar öppnats, har kommit till världen, då eldtrigonens ledare uppsteg öfver synranden. Efter gifvet löfte att främja vädurens planer till människornas bästa, och sedan de årliga dagjämningsförhållandena äfven här blifvit vidrörda, reser solen till

Oxen, som bjuder honom en föga behaglig vistelseort. Han har här

ingen värdighet, och hans lynne lider af att se de dystra hem, som oxens tecken inrymmer åt hyaderna, hvilka nästan alltid hafva tårade blickar, samt åt plejaderna, hvilka sörjande omgifva en öfver olyckliga minnen rufvande syster. Denna vill aldrig mer visa sig på himmelen. Hon är enligt Ovidius den stackars Merope, som blyges öfver en svaghetssynd; enligt Servius Electra, som upphört att lysa i sorgen öfver en död son. Luften i tecknet är torr, men kall.

Emellertid erkänner solen, att oxen är en

aktningsvärd medlem af djurkretsen, och den omvårdnad han ägnar jordens trädplanteringar och åkerbruk knyter mellan dem gemensamma intressen. Under oxens tecken födas de bästa landtmännen, kraftige karlar, som kunna skiftesvis och lika duktigt sköta plogen och svärdet, det senare till skydd för den förra, men på samma gång tunge till kroppen och tröge till tankegången. -- Från oxen bär färden till

Tvillingarne, som räcka solen faciesherrens värdighet. Ehuru något fuktig, är luften varm och öfvervägande behaglig. De båda gossarne äro älskvärde mot sin gäst; deras prydliga hem och deras lekar vittna, att djurkretsen äfven har målsmän för estetiken. De roa solen med sånger till cittrans toner och med dansar. Också födas de bäste konstnärerna under tvillingarnes tecken, och tecknets skyddslingar, äfven om de ej varda konstnärer, utmärka sig dock för konstsinne och, hvad mer är, för hjärtats godhet och finkänslighet. Ehuru solen nu närmar sig sitt födelsehem, är det icke utan saknad han lämnar tvillingbröderna, så mycket förklarligare som nästa månad måste tillbringas hos

Kräftan i ett hus, som är fullt af fukt och lider af kalla vinddrag. Stället är födelsehemmet för månen, som i allt är solens motsats. Kräftan är

det likaledes. Astrologerna uppräknat några rent fysiska egenskaper, som göra dem ömsesidigt förhatliga för hvarandra. Därtill kommer, att kräftan -- när det icke gäller månen, som hon älskar, eller Jupiter, som exalterar i hennes hus, och hvars gränslösa högsinhet och välvilja till och med hon erkänner och vördar -- är en gnatig, snäsig, envis, snål och ockrande värdinna. Procentare, bondplågande

fogdar och slik ohyra födas under hennes tecken. Ej underligt således, att kräftan i Galfrids stjärneskildring öppnar gräl med solen. Naturligtvis har hon ingen värdighet att bjuda honom. Solen känner sig trött och länkar kosan tillbaka i sydlig riktning till födelsehemmet hos

Lejonet, hos hvilket han hvilar ut under samspråkande bestrålningar om jakt och dylika lättare ämnen. Under lejonets tecken födas också ypperlige jägare och i öfrigt människor, som äro lättretliga och göra sig skyldiga till häftiga utbrott af vrede, men endast i förbittring öfver det låga och onda, ty själfva hysa de, såsom Manilius säger, »oförställda känslor i ett rent hjärta». -- Vi lämna nu dagens stjärna i ett godt härbärge hos sin redlige barndomsvän, sedan vi efter astrologiens anvisning redogjort för *solens mödor* (*solis labores*) i djurkretsen, troligen samma mödor, hvilka Didos skald, den hårfagre Iopas, skildrade i en högre stil, då han sjöng till sin gyllene cittra för lyssnande puner och trojaner (Virg. I, 744 ff.).

Vandrarnes lynnen och inbördes förhållanden.

Så stor är oenigheten bland vandringsstjärnorna, att om ett gille skulle bildas ibland dem, kunde man omöjligen uppgöra en kombination, som förenade flere än tre bland sju. Jupiter, som hatar ingen och älskas af alla, med undantag af Mars, vore den naturliga föreningspunk-

ten för ett sådant sällskap. Den lämpligaste att sälla sig till denna föreningspunkt vore Venus, ty också hon, den älskliga och fridsälla, hatar ingen, men hatas af Saturnus. Äfven under den gynsammaste kombination hade således Mars och Saturnus uteslutit sig själfva. Lämpligast som den tredje i kretsen vore solen, som med uppriktig tillgifvenhet besvarar den vänskap Jupiter och Venus hysa för honom; men solen skulle på det bestämdaste motsätta sig invalet af månen och Merkurius, för hvilka han har afsmak. Därmed vore fyra uteslutna och kombinationen inskränkt till de tre.

Af de fyra uteslutne skulle icke ens tre kunna bilda en umgängeskrets. Merkurius skulle stå ensam, ty han hatar, ehuru på ostadigt sätt, Saturnus, Mars och månen, och har sina enda vänner, Jupiter och Venus, i den krets, från hvilken solen utesluter honom. Mars tål intet umgänge utom med Venus, som han älskar med en misshandlande kärlek. Månen förliker sig väl med Saturnus, men hyser ovilja mot Mars och Merkurius. Saturnus triffes med solen och månen, men hatar Mars och hatas af Merkurius.

Sådan är splittringen bland vandrarne. Misshälligheten inom djurkretstecknen är icke större än bland dem.

Astrologien känner noga vandrarnes temperament. Saturnus är en dyster melankoliker, Jupiter en älsklig sangviniker, Mars en skarpt utbildad koleriker, månen har ett flegmatiskt lynne. Hos de öfriga är temperamentet blandadt. Hos solen dämpas det koleriska lynnet af en lätt melankoli, hos Venus lifvas flegman af ett sangviniskt drag. Merkurius anses vara öfvervägande melankolisk. Att han är ombytlig och efter för handen varande omständigheter ändrar fälttecken, är det som synnerligast kännetecknar honom. Han sluter sig, säga Codex Parisi-

ensis och Bonatti, alltid till dem, med hvilka han kommer i den närmaste beröringen, och som för tillfället äro de starkaste. På jorden har han således många likar.

Jupiter och Mars äro de yttersta motsatserna bland vandringsstjärnorna. Jupiter är så god, att finge han ensam råda, skulle han enligt Firmicus göra jorden till ett paradys och människorna odödliga. Han främjar allt, som är för Gud och människor behagligt: i främsta rummet ser han dock på de dödliges andliga bästa och är en väktare öfver fromheten och sederna, en vän af kunskaper och odling. Finge däremot Mars ensam råda, skulle han förvandla hela jorden till en slaktarbänk. Han är himlahvalfvets olycksstjärna i ordets värsta mening. Men detta hindrar icke, att han har sina skyddslingar, för hvilka han är lyckosam. Till dem höra tyranner, eröfrare, bödlar och barberare (synerligen sådane som skära).

Närmast Jupiter står Venus; närmast Mars Saturnus. Venus främjar allt godt, men förnämligast det jordiska goda. Beklagligen hämmas hon stundom i sin välgörenhet genom den svaghet hon hyser för Mars. Saturnus är i sig själf icke illamenande. Hans hjärta drager honom till Jupiter, solen och månen, ej till den grymma krigsstjärnan. Men när hälst han under sina vandringar kommit i ett honom obehagligt hus eller råkat ut för en misshaglig aspekt, ger han luft åt sin pessimistiska världsåskådning och sitt förakt för vårt jämmerliga släkte, och ve då människorna! Till hans skyddslingar höra i synnerhet fornforskarna.

Solen är oftast god, men sysslar mer med den stora världsekonomin och den stora politiken än med de enskildes öden. Han kan offra den enskildes bästa för sina planers, och när Jupiter bortvänder sitt anlete

från ett blodstänkt slagfält, skiner solen gärna på segervinnarnes lansar, om segern främjar dagens stjärnas politik. Äfven månen menar väl, men hennes ovänskap med solen och hennes snabba färd genom djurkretsen, i hvilken hon har tjuguåtta stationer med olika inflytanden, bringa henne som oftast i förhållanden, som, om de verka väl görande i en riktning, verka motsatsen i en annan.

Vandrarnes skiftande äfventyr i djurkretsen.

Vi nämnde nyss ordet *aspekt* och hafva därmed gifvit namnet på de viktigaste af dessa äfventyr. Nedanstående figurer visa, hvad det vill säga, att stjärnorna

under sina vandringar råka i konjunktionens, trigonens, kvadraturens, sextilens och oppositionens aspekter.

Lycklig -- mer eller mindre, men likväl alltid lycklig -- är trigonens aspekt eller den liksidiga triangelns.

De strålar, som stjärnor i detta gynnsamma vinkelförhållande sända hvarandra, äro utflöden från den af syndafördärfvet icke nädade källan i deras väsen.

Trigonstrålen värmer och genomlifvar äfven den gamle bittre Saturnus, träffar till och med i Mars' hjärta den slumrande känslan för det goda. Dessa båda olycksstjärnor och fiender, ställda i trigonförhållande till hvarandra, vinna ömsesidigt tre värdigheter och krafter att använda i det godas tjänst. Det följer då af sig själf, att lyckobådande stjärnor, förenade genom samma aspekt, skola vinna än mer. De gifva hvarandra fem krafter. I trigonförhållande till Saturnus eller Mars skänka de, utan att själfva förlora något, fem och emottaga tre.

Alltid lyckosam är äfven den sextila aspekten eller sexhörningens, dock i försvagad mån. Det högsta han kan gifva är tre krafter.

Kvadraturens aspekt har mellan lyckosamma stjärnor ingen ogynnsam verkan. De tvärtom önska honom, i brist på trigon eller sextil, väl icke därför att han skulle skänka dem kraftförökning, ty det gör han icke, men därför att de föredraga honom framför en ödslig och kraftförminskande aspektlöshet. Men mellan en vänlig och en skadlig stjärna verkar kvadraturen oförmånligt.

Han beröfvar den vänliga tre krafter, utan att verka godt på den skadliga. Kvadraturen mellan Saturnus och Mars är högeligen farlig. Hon tänder trefaldigt deras vrede.

Oppositionen, då vandrarne stå midt emot hvarandra på fästet, är olycksbådande mellan vänlige och skadlige vandrare, än mer mellan ömsesidigt skadlige.

Konjunktionen, då vandrare sammanträda i samma tecken och nalkas eller uppnå samma grad af tecknet, är gynnsam eller ogynnsam allt efter vandrarnes natur och

deras inbördes vänskap eller fiendskap. Vänner ila med glädje till föreningen, ovänner närma sig med motvilja. Den med glädje knutna föreningen skänker ömsesidigt fem krafter; den med ovilja ingångna borttager lika många.

En af de olyckligaste konjunktionerna är den mellan Saturnus och Mars i kräftans tecken. Kräftan är, såsom vår tabell visar, fiende både till Mars och Saturnus. Hon är den ene till *skada* (*detrimentum*), den andre till *nedläggning* (*casus*). Man kan då föreställa sig den harm,

hvarmed de träda inom kräftans dörr. Och när de då, fiender som de äro, nödgas vistas tillsammans under hennes tak, varder deras vantrefnad än värre, och jorden drabbas af deras förbittring. I denna konjunktion, säger Bonatti, uppstå rysliga krig, störta riken och väldigheter öfver ända, härja eld, hunger, farsoter och pestilens (*Tract.* VI, 3).

Konjunktionerna ledsagas ofta af äfventyr, som skaffa vandrarne riklig omväxling på deras ständiga färder genom djurkretsen och utöfva öfverraskande inflytelser på jordiska förhållanden, större och mindre. Här ett par exempel. Köpmännen i en rik handelsstad hade beslutit afsända en dyrbar fora -- silke, hermeliner, kanel, rökelse, konstsaker af guld och silfver m. m. -- till en annan ort med hopp om rik vinst på företaget. Forans väg låg genom osäkra bygder. Hon måste därför följas af handfaste och vapenduglige borgare, och man måste också hafva visshet, att stjärnorna gynnade färden. Stadsastrologen var nyligen död, och man vände sig till stadsnotarien, som fuskade i hans vetenskap. Denne meddelade, som sant var, att Merkurius, köpmännens beskyddare, höll på att inträda i vädurens tecken, som

gynnar handelns intressen, samt att han skyndade till konjunktion med en vänlig planet. Detta budskap var väl det gynnsammaste, man kunde hoppas på. Men stadsnotarien hade glömt en sak: att Merkurius kan helt plötsligt vända om och varda retrograd. Så skedde, sedan foran brutit upp. Merkurius greps af det oemotståndliga begäret att gå baklänges. Af hans inträde i vädurens tecken vardt intet, ej heller af hans konjunktion med den vänlige planeten. En verkligen stjärnelärd astrolog kunde också med lätthet förutsagt detta. Att en slik plötslig tillbakagång kallas *refrenation*, därom upplyste notarien efteråt, men till föga tröst för köpmännen, ty deras fora föll i händerna på ett band

af adlige röfvare, som behöllo godset för egen räkning.

En af desse röfvare fick dock sitt straff. En smed skulle smida honom ett nytt svärd och börja arbetet i en gynnsam stjärnestund. Vår adelsman håller på sin borg en klerk, som är på samma gång hans biktfader och astrolog och sköter bägge sysslorna lika illa. Man väntar länge med att gifva smeden bud, men ändtligen synas stjärnorna båda godt. Saturnus, järnets och blyets herre, stod i ett af sina egna hus och hade nyss haft konjunktion med Jupiter, hvilket försatt honom i särdeles välvillig stämning. Nu ilade Mars till konjunktion med honom, och i sin egenskap af husherre var det Saturnus' värdplikt att emottaga denne sin ovän, som om det varit en vän. Stjärnornas ställning var denna:

15°

24°

26°

Mars-->

Saturnus-->

Jupiter-->

Man ser af pilarne, att alla planeterna förflytta sig i samma riktning, men Mars går mycket fortare än Saturnus och skall snart upphinna honom. Jupiter åter har redan gått förbi och skall, menar klerken, fortsätta åt samma håll. Smeden får tillsägelse att gifva sitt arbete det invigande hammarslaget. Men hvad händer? Jupiter, hunnen till tecknets 26:te grad, vänder plötsligt om och hinner tillbaka till Saturnus, innan Mars kommit fram. Svärdsmidet, som skulle invigts, då den mordiske Mars, rånares och banditers skyddspatron, förenade sig med järnets planet, börjar i stället under den fridsälle Jupiters förnyade konjunktion med denne. I en ädel mans hand kan då detta svärd varda ett segervapen; i en bondplågande adlig röfvares varder det till hans fördärf. Han öfverfaller än en fora, tillfångatages i striden, och i stadens

galge, som till hans sköldemärkes ära ommålas, hissas han några tum närmare den himmel, hvars tecken han illa läst. En sådan tilldragelse på himmelen kallas *kontrarietet*, och en sådan på jorden kan bära samma namn.

Ett ofta inträffande äfventyr är, när vandraren råkar ut för *förbränning* (*combustio*). Ordet låter dock värre än saken förhåller sig. Här ett exempel:

Jupiter och solen färdas i samma riktning. Jupiter, som går jämförelsevis långsamt, har solen bakom sig och skall upphinnas af denne. Vänner äro de, hvadan vi skulle göra solen orätt, om vi liknade honom vid en jägare, som ilade efter sitt villebråd. Men vänskapen kan icke bryta de lagar, som en gång för alla föreskrifvits deras banor. Jupiter ser bakom sig solens klot och bäfvar för att upphinnas af dess brännande lågor. Solen

ser framför sig sin vän, men kan ej häjda sin fart. På mer än 60° afstånd röner Jupiter ännu intet verkligt obehag af närheten, men därefter gripes han af feberkänningar, som tilltaga i mån af afståndets förkortning, ty nu är han redan *under solens strålar* (*sub radiis solis*) och börjar *förbrännas* (*combur*). Febern uppnår sin höjdpunkt, då afståndet är mindre än 12°. Jupiter är då *öfverväldigad* (*oppressus*) och har förlorat all sin styrka. Men stundom kommer den största lycka förklädd som en stor olycka. Ligger nämligen Jupiters bana så, att hon förer honom tätt intill solens skifva (på mindre än 16 gradminuters afstånd i longitüd och latitüd), då är han *i solens hjärta*, och feberhettan förvandlas till en ljuflig värme, som återgifver honom hela hans styrka och fem krafter därutöfver. Emellertid måste dock febern gå sin gilla gång. Först då solen hunnit fem grader förbi planeten, är han feberfri (*libera-*

tus), men är ännu stadd i tillfrisknande, tills afståndet är 30 grader.

Förbränningen och alla andra olägenheter föredragas af vandrarne framför den rena *ensamheten* (*solitudo*), som inträffar, då en planet, efter att hafva lämnat en god eller dålig aspekt bakom sig, måste gå ett stycke väg, utan att komma till en ny aspekt. Han känner sig då som i en nattlig ödemark. Ensamt vandrande är själfve Jupiter kraftlös; Mars och Saturnus äro då som värst och rufva på de farligaste uppsåt. Bättre en dålig aspekt än ingen.

Olägenheter äro vidare det för alla vandrare, utom solen och månen, tidtals inträffande stillaståendet och tillbakagåendet. De skadliga planeterna äro då skadligare. Vi påminna om Saturnus' skära, som bäres med eggen bakåt.

Det viktigaste och intressantaste af alla äfventyren kan tima, då en vandrare kommer till ett tecken, som ej är hans eget hus, och önskar inträde. Första frågan är då: är husherren hemma? Är han det, kan vandraren vara öfvertygad om det bästa emottagande (*receptio*), vore än husherren hans dödlige fiende. Astrologiens vagga har säkerligen stått hos ett folk och i en tid, som vördade gästrätten som helig, ty midt ur det virrvarr af misshälligheter, som hon uppenbarar oss bland stjärnorna, låter hon Håvamåls ord: *hell dig, gifvare! gäst är kommen!* öfverbjudande tona oss till mötes. Är t. ex. Mars i sitt hus hos skorpionen, då Saturnus visar sig i hans dörr, ger han honom det vänligaste välkommen, och på hans vink går skorpionen att bekläda gästen med alla de värdigheter, som Mars själf hos honom bär: husherrens, trigonherrens, terminherrens och faciesherrens. Därtill kommer, att själfva emottagningen ger gästen fem krafter lagda till alla dem, som dessa värdigheter förläna. En regel i astrologien är: i sitt eget hus är hvarje

planet välgörande mot människorna och vän till sin gäst.

En vandrare kan röna *emottagning*, äfven om husherren icke är personligen tillstädes. Är han själf på vandring, men från gynnsamma utsiktspunkter (trigon- och sextilaspektens) kan se sitt hem, så vinkar han på afstånd ett välkommen, lika giltigt som om han sade det under sitt tak.

Naturligt är, att då vandraren emottages i ett tecken, där han själf har värdigheter, varder hans förmåga att gagna än större än i tecken, där han utan emottagning skulle vara fullständig främling.

Emottagningen bryter all ondska. Men om ingen

emottagning äger rum, om med andra ord husherren är borta och i ogynnsam aspekt eller i ingen aspekt till sitt hus, då förlorar gästen fem krafter. Detta kan mer eller mindre ersättas genom de värdigheter, på hvilka han möjligen har anspråk i tecknet, men äger han icke heller sådana, då har han det lika illa som solen, om månen icke emottagit honom, har det i kräftan.

Det sista äfventyret vi vilja omtala är *belägringen* (*obsessio*). En vandrare är belägrad (*obsessus*), då han å ömse sidor och på mindre än 30 graders afstånd har fientligt sinnade likar. Men belägringen är upphäfd, om en vänlig vandrare ser till honom i trigonens aspekt. Belägrad mister vandraren fem krafter. De öfriga möjliga äfventyren bland hvilka *ljusöfverflyttningen* (*translatio luminis*) och *ljusafskärningen* (*abscissio luminis*) äro de viktigaste, måste vi förbigå, emedan de tarfvade tröttsamma förklaringar.

Fixstjärnor och icke-zodiakala stjärnbilder.

Enskilda fixstjärnor äro viktiga nog för att särskildt förtjäna omnämnas. Sådana äro Algol i oxen (egentligen i Medusas hufvud), Regulus i lejonet och Spica i jungfrun. Algol är en olycksstjärna, i konjunktion med hvilken vandraren förlorar fem krafter; Regulus däremot den lyckosammaste stjärnan på himmelen, ty en förening med honom inbringar sex. Föreningen med Spica skänker fem. Plejaderna hafva något af månens och något af Mars' i sin natur. Genom sin ställning på himlahvalfvet fick äfven Orion ett insteg i djurkretsen, nämligen i 17°-20° af tvillingarne.

Af allt, som hit intills omtalats, framgår, att tecknen och stjärnorna i djurkretsen hafva i astrologien en ojämförligt större betydelse än de, som äro där utanför. Någon inflytelse tillmättes dock äfven de senare därigenom, att de troddes stå i förbindelse med de djurkretstecken, med hvilka de samtidigt uppstego.

Vi hafva nu genomgått de förnämsta lärorna om djurkretsen, om vandringsstjärnorna och om deras inbördes förhållanden. Vi hafva sett hela zodiaken uppfylld af krafter, som samverka med eller korsa hvarandra. Och likväl är astrologien ensamt med dessa läror icke i stånd att fylla sin uppgift som divinatorisk vetenskap. De redogöra visserligen för alla teckens och vandrares, alla aspekters och andra himmelska tilldragelsers allmänna natur; de säga oss, om dessa äro lyckosamma eller olycksbådande, och uppgifva på siffran, huru många krafter som vandringsstjärnorna under olika förhållanden äga för att verka på hvarandra och på de jordiska skiftena. I någon mån medgifva de äfven tidsbestämmelser, inom längre eller kortare årsräckor, för förutsagd lycka eller olycka. Men detta är också allt, och astrologien ville veta och förutsäga mer.

För detta ändamål tillförsäkrade hon sig en apparat, stor nog för att djurkretsens hela kraftsystem kunde inpassas i densamma. Denna apparat är

Horoskophimmelen.

Hvarje punkt på jorden har sin egen zenith, sin egen nadir, sin egen horisont. Fördenskull har också hvarje punkt på jorden sin egen horoskophimmel. Och likasom zenith, nadir och horisonten äro för denna punkt alltid desamma, alltid faststående, så är horoskophimmelen det äfven. Han är, med de linjer, som astrologien tecknar, de zoner, som hon bestämmer på honom, den orörliga och oförryckliga bakgrund, inom hvilken fixstjärnhimmelen hvälfver sig, zodiaktecknen göra sitt dagliga omlopp kring polen, och vandringsstjärnorna flytta sig i sina banor.

När en astrolog anlände till en stad eller borg, för att där utöfva sin vetenskap, var hans första omsorg den att bestämma ortens horoskophimmel och de linjer, som begränsa denna himmels tolf zoner eller hus. Hus har nämligen äfven horoskophimmelen, och dessa äro väl att skilja från husen i djurkretsen, hvilka, som vi veta, icke äro annat än djurkretstecknen själfva i deras egenskap af födelse- och adoptivhem för vandringsstjärnorna. De tolf horoskophusen stå alltid stilla: de tolf djurkretshusen flytta sig från zon till zon å horoskophimmelen.

Hvart och ett af horoskophusen har sin särskilda betydelse för människornas öden och besvarar särskilda frågor med afseende på dem. Hvilken del af himmelen det intager, och hvilka spörsmål det löser, framgår af det å nästa sida stående allmänna schemat för horoskophimmelen.

Som man ser, befinner sig det första horoskophuset omedelbart under österns horisont. Det är det första därför att det djurkretstecken, som för tillfället befinner sig i detta hus, är stadt i uppgående öfver synranden och som sådant är det viktigaste och mest inflytelserika af samtliga tecknen. Det ger barnet dess anlag, dess andliga och kroppsliga prägel och bestämmer gränsen för dess lefnadslopp. (Det sistnämnda dock i förening med tecknet i åttonde horoskophuset, dödens hus.) Det första huset bär fördenskull företrädesvis namnet *horoskopet* och tecknet, som befinner sig däri, kallas *det uppstigande (ascendens)*. Af stor inflytelse äro detta teckens husherre, exaltationsherre, trigonherrar och terminherrar, antingen de vid tillfället vistas i tecknet eller icke. Mycket betydande är äfven den eller de vandringsstjärnor, som, när barnet födes, verkligen äro där. Såsom schemat visar, erhålla de där fem krafter.

Närmast öfver österns synrand står det tolfte horoskophuset, olyckornas hus. Stjärnorna på denna del af himmelen verka med högeligen förminskad styrka. De hafva förlorat fem krafter. Men detta är ock det förnämsta undantaget från den astrologiska regel, som säger,

att stjärnorna i den uppstigande hälften af himmeln -- den som är öster om zenithlinjen -- äro i allmänhet starkare än de, som befinna sig i den nedstigande hälften. De likna människorna, som gå till sitt dagsverk med upplifvade krafter och gå till hvila med tröttade.

På det tolfte horoskophuset följa det elfte samt det tionde och nionde, hvilkas själfva ställning högst på himmelen antyder, att de besvara frågor om mänsklig höghet i inre och yttre mening. Nedom det sistnämnda står *dödens hus*, som äfven kallas *port* eller *dörr (porta,*

janua). Jämför härmed *Galfrids clausa janua*. I nummerordning följa hvarandra de öfriga husen, från det sjunde, som står närmast öfver den västra horisonten, till det första, som står närmast under den östra.

Horoskophusens gränser och utsträckning på himmelen äro icke öfver allt desamma. Hvarje breddgrad på jorden företer gränserna dragna och områdena fördelade på olika sätt, beroende af horisontens läge till dagjämningslinjen och ekliptikan. Horoskophusens gränser skära alltid dagjämningslinjen i tolf lika delar; men delarne, hvori de skära ekliptikan, skifta i inbördes storlek allt efter ställets polhöjd.

Har nu astrologen riktigt dragit dessa gränser, som tillika äro rāmärkena mellan de frågor, som stjärnorna hafva att besvara, så är den stora orörliga apparat färdig, hvori han har att inpassa den rörliga stjärnehimmelen med dess stundligen skiftande företeelser. Detta sker genom omedelbar iakttagelse på himmelen medelst astrolabiet och andra redskap eller med tillhjälp af astronomiska tabeller.

Att för ett gifvet ögonblick hafva riktigt inpassat stjärnehimmelen under horoskophimmelen kallades att hafva uppgjort himmelens tema (*thema caeli*).

Författaren har framför sig en »nativitet», uppgjord för en gosse, som föddes 1616 den 3 nov. (gamla stilen) kl. 9 f. m. under 51 graders och 24 minuters polhöjd.

Skytten var då stadd i uppgående och stod således i första horoskop-huset. Icke mindre än tre vandringsstjärnor voro samlade i hans tecken, nämligen Jupiter, som är hans husherre och andre trigonherre, Mercurius, hvars *skada* (*detrimentum*) han är, och Venus, som är en af hans terminherrar. Solen stod i skorpionen, Mars i lejonet, Saturnus i

väduren och månen i stenbocken.

Lämnande å sido alla närmare bestämmelser för teckengränsernas förhållande till horoskopusgränserna och för vandrarnes ställning till grad och minut, få vi då himmelens tema att se ut på följande sätt, och det gällde nu för astrologen att af tecknens, vandrarnes och de förnämsta fixstjärnornas ställning till hvarandra och i horoskopusen utforska, hvad de förutsade med afseende på barnets framtid. Han hade härvid en mängd omständigheter att taga i betraktande: tecknens och vandrarnes olika temperament, tecknens och vandrarnes intressen för olika mänskliga ärenden, vandrarnes aspekter, nyss genomgångna eller snart förestående äfventyr, samt deras kraftförökning eller kraftförminskning och däraf beroende förmåga att verka. För hvarje fråga hade han att efterse det eller de horoskopus, som med henne kunde hafva något att skaffa, samt att kombinera och utdraga resultatet af de mångfaldiga samverkande eller stridiga krafter, som här voro i spel. För att i år, månader och dagar uträkna tiden för en förutsedd händelses inträffande hade han att på ekvatorn räkna graderna, minuterna och sekunderna, som åtskilde händelsens *significator* från händelsens *promissor*. Till significator hade han att efter omständigheterna välja solen, månen eller första eller tionde horoskopusets begynnelsepunkt; promissorn var den vandrare eller fixstjärna, som genom sin ställning i ett horoskop lät förutse händelsen.

Vi se i figuren på föregående sida ett kors i det andra horoskopuset. Det betyder, att vår astrolog, på grund af solens afstånd från månen vid barnets födelse, hade uträknat, att *Fortunas del* (*pars Fortunæ*) befunne sig där. Något af horoskopusen skulle alltid vara

Fortunas del. Föll denna inom ett starkt horoskopus, det vill säga ett,

som förlänar minst fyra krafter, var det ett gynnsamt förebud för barnets hela lefnad; fick Fortuna sin plats i ett mindre kraftförlänande hus, betydde det måttlig framgång i världen, allt efter kraftsiffrans storlek; kom hon inom ett kraftförtärande hus, bådade det ett olyckligt lefnadslopp. I den nativitet, vi hafva för ögonen, är Fortuna i ett medelgodt horoskophus. Nativiteten lofvar gossen ett koleriskt-sangviniskt temperament, en lifstid, som säkert sträcker sig öfver det 37:de året och möjligen når det 80:de, en aktad, högre lefnadsställning, men förutsäger äfven mindre lyckliga äfventyr. -- En kännare af Juvenalis menar, att det är astrologiens Fortuna han haft i tankarne, då han sjunger:

Är Fortuna dig huld, så nog blir du
konsul med tiden.

Här ett enda exempel på de astrologiska lärornas tillämpning. Guido Bonatti åtföljde som stjärntydare den florentinska hären under ett fälttåg mot Lucca. De fientliga härarne voro nästan i hvarandras åsyn, då florentinarnes fältherre, Guido Novello, sporde Bonatti: »är det rådligt för oss att angripa?» Då frågan gjordes, hade skyttens tecken gått med fyra grader upp öfver horisonten. Skytten stod således i första horoskophuset, som alltid är den spörjandes eller den omfrågades hus, medan sjunde huset, som står öfver västra horisonten, är vederdelomannens. Svaret berodde då i främsta rummet på, huru det stod till med skyttens husherre, hvilken, såsom vår tabell visar, är Jupiter. Jupiter stod i 13:de graden af stenbocken, som är Jupiters *nedsättning* (*casus*) och beröfvar honom fyra krafter. Det var icke ett godt förebud för florentinarne. Visserligen har Jupiter terminherrevärdighet i skytten, men denna värdighet börjar först i 19°, såsom tabellen angifver, och kunde ännu icke komma planeten och florentinarne till godo.

»Om du angriper, vinner du icke seger», var därför Bonattis svar. »Skulle jag lida ett afgörande nederlag?» frågar vidare Novello. »Nej», genmäler Bonatti, och hvarför? Jo, emedan stenbocken med Jupiter befann sig i andra horoskophuset, som är ett medelgodt hus och ger tre krafter. Hade planeten stått i tolfte, som är olyckornas, eller i åttonde, som är dödens, skulle nederlaget naturligtvis varda det mest förkrossande, men så icke nu. »Amnar fienden angripa oss?» var Novellos tredje fråga. »Sannolikt icke», svarade Bonatti, »ty luccanerna medföra en kunnig astrolog, som ser, att ett angrepp skulle medföra stor man-spillan för dem utan motsvarande vinst.» I själfva verket drogo sig båda härarne tillbaka, skyende en drabbning.

Strategien stod således i beroende af stjärnorna. Och hvad stod väl utanför det beroendet? Det fanns en astrologisk geografi, som lät veta, hvilka djurkretstecken och planeter behärska jordens olika zoner, riken och städer, samt angaf olika orters polhöjd i och för uppställandet af deras himmelstema; en astrologisk etnologi, som bestämde folkens anlag och lynnen i enlighet med de dem behärskande stjärnorna; en krönikeskrifning, som tillverkade förflutna händelser på grund af förflutna aspekter; en astrologisk meteorologi, som förutsade köld, värme, regn, torka, vindriktning, storm och åska; en astrologisk apotekarevetenskap, som bestämde, under hvilka tecken, aspekter och månfacer medicinska örter och mineral borde samlas och beredas; en astrologisk läkarevetenskap, som gjorde sina diagnoser i stjärnorna, icke på de sjuka, och bestämde sjukdomens beskaffenhet genom att kombinera tecknens och planeternas temperament med deras »provinser i människokroppen» -- vädurens provins är hufvudet, oxens halsen, tvillingarnes axlarne o. s. v. ända till fiskarne, som behärska fötterna; en astrologisk hälsolära, som uppgaf rätta tiderna för åderlåt-

ning, bad, hårklippning m. m.; det fanns astrologiska trädgårds- och jordbruksläror, rådgifvare för jakt och fiske, hushållsböcker o. s. v.

Huru stjärnbildernas häfdvunna namn och figurer inverkat, röjer sig särdeles tydligt i dessa astrologiens bivetenskaper. Kräkmedel, sade läkarne, äro mest gäneliga under vädurens, oxens eller stenbockens tecken, emedan dessa tecken äro *idislande*. Håret bör klippas under ett *hårigt* tecken, under de hårfagre tvillingarnes eller den skönlockiga jungfruns eller det manprydda lejonets. Men skallig blir man visserligen, om saxon gör sitt verk, då Saturnus, som har kalt hufvud, står i aspekt till den förhärjande Mars.

Det må slutligen tilläggas, att astronomiens idkare skulle betraktat det som en förnärmelse eller synd, om man ansett deras vetenskap vara i stånd af utveckling och förbättring. Ett system af uppenbarade sanningar kan icke förbättras, på sin höjd bättre uppfattas. De förnekade och sökte bortförklara motsägelserna hos deras skrifna auktoriteter, och de hade utbildat en apologetik, för att tillbakaslå tviflare och skylla lärans skröpligheter. Bonatti uttalar den öfvertygelse, att endast dumheten och ytligheten kunna tvifla på astrologien, så vida icke tviflet kommer från ett fördärfvadt sinne. Den hedersmannen utfar i sina skrifter skarpt mot tyrannen Ezzelino da Romano (af Bonatti skrifven Ycelinus, Eselinus och Cilinus), som han personligen kände, mest naturligtvis för hans grymheter, men äfven därför, att Ezzelino, som studerat astrologien, vågade att i en obetydlig fråga vara af annan mening än den ortodoxa »från Abraham ärfda» astrologien.

*

Härmed afsluta vi vår kortfattade redogörelse för en stjärnelära, hvil-

ken, rotad i forntiden, har under årtusen varit betraktad som höjden af mänsklig visdom. Ser man henne i sin häfdvunna dräkt, så kan det ej heller nekas, att hon måste förekomma den oinvigde djupsinnig. Hon uppträder då med en aktningsvärd astronomisk apparat och insvept i en terminologi, hvars fullständiga utredande kräjde en icke så liten volym för sig. Till hennes heder länder, att hon, för att trygga säkerheten af sina förutsägelser och möta motståndares invändningar, har icke obetydligt bidragit till att fullkomna denna apparat. Förvånande för den, som icke tillräckligt beaktat tidsföreställningarnas oerhörda tryck äfven på högt begåfvade andar, den myndighet, hvarmed det nedärfda gör sig gällande äfven öfver själfständigt sträfvande naturer, är det sakförhållande, att astrologien täljer bland sina troende och sina idkare namn äfven på sådane män, hvilka för alltid skola lysa i människosläktets årsböcker; att det ännu i senare århundraden fanns verkligt stjärnkunnige, som icke ville bestrida, att »läran om stjärnornas inflytelser» var förnämligare än »den matematiska astronomien» och förhölle sig till denna som dogmatiken gjorde anspråk på att förhålla sig till filosofien. Allt detta är lärorikt, förutsatt att man lär af historien, hvilket pessimisterna förneka. Men afkläder man astrologien hennes medeltida pedantdräkt och skiljer henne från sin astronomiska apparat, så finner man, att det återstår något, ägnadt att väcka uppseende af annan art -- det återstår spåren af en saga om himmelens ljus, ett stjärneepos, ensamt i sitt slag, som kunnat diktas endast i den historiska odlingens gosseålder, då den första tänkande och forskande iakttagelsen ledt till den storartade upptäckten af en särskild himmelszon som vandringsstjärnornas väg; då myten gaf lif och gudomlighet åt desse vandrare och åt denna zons bebyggare; då fantasien, mäktigt eggad af den nya uppenbarelsen, grep henne och formade henne med

innerlig naivitet efter sitt eget lynne. Grubblen kom samtidigt eller efteråt och systematiserade.

Utrymmet förbjuder oss att redogöra för astrologiens historia eller försöka framhålla hennes ställning och betydelse i sen-antikens och i medeltidens föreställningskretsar. Vår afhandling har icke ens det anspråket att vilja gifva en inblick i förflutna tidens ande, ty vi hafva godt i minne Fausts fruktansvärda ord:

*det är de herrars egen ande blott,
hvari en gången tid är speglad.*

Det vore redan mycket, om hon kunde göra medeltidens latinska skrifter så pass bättre förstådda, när de beröra astrologiska föreställningar, att man icke behöfde leta i fjärran efter dessa föreställningars källor, när de ligga helt nära till hands.

OM

HJÄLTESAGAN

Å

RÖKSTENEN

GUSTAVO RETZIO

INVESTIGATORI SAGACISSIMO

EARUM RERUM

QUÆ A NATURA INVOLUTÆ VIDENTUR.

DIU VIVE PATRIÆ STUDIISQUE BONO.

Inskriften å Rökstenen är en sagourkund så till vida ensam i sitt slag, att hennes hedniska ursprung icke kan betviflas, och att hon ej blifvit öfverarbetad eller till innehållet på annat sätt förändrad under århundradenas lopp. Sådan hon var för omkring tusen år sedan är hon ännu.

Hon är således väl förtjänt af att undersökas ej blott ur lingvistisk, utan ock ur sagohistorisk synpunkt.

Är hon ingenting annat än en lokalsaga, känd allenast i Östergötland, ja, kanske först diktad af inskriftens upphofsman? Eller har denne talat sanning, när han försäkrar, att inskriften förtäljer »folkminnen» -- sägner, som, då stenen restes, voro kända i vidare kretsar?

I detta senare fall, hvars möjlighet forskningen gifvetvis är skyldig att beakta, är det af stor vikt för de nordiska sagornas utvecklingshistoria, om beröringspunkter finnas mellan den beklagligen endast fragmentariskt berättade Rökstenssagan och hjältesagor, som i mer eller mindre förändradt tillstånd kommit till vår tid, och om beröringspunkterna äro tillräckligt många, tillräckligt karaktäristiska och tillräckligt konvergerande, för att man af dem skall kunna draga säkra slutsatser om hennes och de ifrågavarande sagornas förhållande till hvarandra.

Åt dessa frågor har jag ägnat en undersökning, för hvars vägar och resultat jag ville redogöra i ett ännu icke till trycket befordradt arbete. Jag har därunder hållit alla gissningar och hypoteser på afstånd. Metoden, som jag följt, är den förenade nominala och reala. Jag har sökt samla och jämföra allt, som vidkommer namn-, släkt- och händelsegemensamhet, och undersökt, huruvida de sålunda vunna data konvergera eller icke, för egen del lika benägen att emottaga ett negativt ut-

slag af forskningen som ett positivt. Arbetet har härunder vuxit till en dryg volym. Då jag nu gör samma frågor till ämne för ett föredrag, ligger det i sakens natur, att jag måste lämna åsido många data och bevisningslänkar samt inskränka mig till att uppvisa undersökningens gång från de omedelbart föreliggande utgångspunkterna och de resultat, som påträffas närmast intill dem.

*

§ 1.

Rökstenens inskrift börjar med följande ord:

»Efter Vamud stånda dessa runor. Och Varin tecknade dem, fadern, till minne af dödsutkorad son.»

Inskriften vill således göra troligt, att den, som låtit resa stenen, hetat Varin.

Det är af Bugge (*Antiquarisk Tidskrift* V, 139) redan framhållet och måste falla hvarje läsare i ögonen, att de i inskriften omtalade händelserna, åtminstone i den form de där meddelas, tillhöra dikten, icke verkligheten. Den tolf gånger parvis gjorda eröfringen af troféer (»valrof») och, än mer, de fyra femmannagrupperna af

liknamniga bröder, söner af fyra bröder, hänvisa på bestämdare sätt till hjältesagan än till historien. Man må icke finna alltför besynnerligt, om man någon gång påträffar en runinskrift, som föregifver sig vara ristad af en man, som tillhört endast sagovärlden. Den germaniska hedendomen ägde, likasom den helleniska, »reliker» från sin mytisk-heroiska forntid. Den hade t. ex. att uppvisa brynjor, svärd och smycken, förfärdigade af Valand och andra mytiske konstnärer. Nyligen har do-

centen d:r Sven Söderberg undersökt och i förening med prof. Bugge tolkat runinskriften på ett smycke, enligt hvilken detta skulle vara en skänk af Halfdan till Amelung. Jag kan naturligtvis hvarken bejaka eller förneka, att en verklig Halfdan skänkt denna präktiga sak till en verklig Amelung; men jag kan med visshet påstå, att äfven om detta varit förhållandet, skulle icke dess mindre inskriften, så snart smycket kommit i personers ägo, som voro obekanta med gifvaren och den begåfvade, blifvit af dem, som kände herossagan om den smyckeslösende germanstamfadern Halfdan, hans fosterbroder Amal (Hamal) och hans kämpekets af Amalsöner och Amalfränder (Amelungar), betraktats som ett intyg, att smycket härstammade från desse heroer. Och misstanken ligger mycket nära, att runristaren själf förutsett en sådan uppfattning och åsyftat den. Se d:r Söderbergs *afhandling »Eine neu entdeckte allemannische Runeninschrift» i Præhistorische Blätter II, nr 3. Smycket är en fibula och inskriften Halfdanilo Amilunge så mycket märkvärdigare som namnet Halfdan är af nordiskt, ej af tyskt ursprung och i Norden burits af en bland de berömdaste mytiske sagohjälterne, hvars äfven af d:r Söderberg framhållna identitet med urpatriarken Mannus jag påvisat i Germanisk Mythologi I, 116 ff.*

Eftersom nu Rökstensinskriften omtalar en Varin som sin upphofsman, låter jag undersökningen utgå från detta namn. Jag förutsätter alldeles icke, att namnet Varin, där det annanstädes påträffas i den nordiska litteraturen, afser samma person som Rökstenens Varin; men den metod jag följer bjuder mig att gå äfven de stigar, som namngemensamheten pekar på, utan att på förhand göra mig någon föreställning om resultaten, till hvilka de möjligen föra.

I Olof Tryggvessons saga (Heimskringla) berättas:

När konung Olof en gång gästade på Ogvaldsnäs, kom till honom en gammal man, som bar en vid hatt och var enögd (traditionella känne-

märken på Oden). Konungen samtalade in på natten med den okände, som gaf kunskapsrika svar på alla hans spørsmål och tycktes hafva god reda på hvad fordomdags tilldragit sig i alla land. På Olofs fråga, om han visste hvem den Ogvald var, efter hvilken näset och gården buro namn, svarade han, att Ogvald varit en konung och stor krigare, som blotade till en ko och hade henne med sig, hvart han for, och ansåg lyckobringande att dricka af hennes mjölk. Ogvald höll ett slag med den konung, som heter Varin, och föll i striden. Den fallne högsattes på näset, och till hans minne restes de bautastenar, som stå där än i dag. I närheten af hans grafhög uppkastades en annan öfver hans ko.

Denna berättelse är att jämföra med följande i *Fornaldar sögur* II, 26:

Då Finn den rike, som tog land på Island, låg med sitt skepp vid Ogvaldsnäs, färdig att lämna Norge, var han i närheten af Ogvalds grafhög och kom då att fråga,

om det var längesedan den döde jordades där. Då hörde han ur Ogvalds grafhög denna sång:

Det är längesedan
de länkade färden,
hundraden många
af Heklings följe,
med segel öfver blanksejens
salta vägar:
i detta hem
vardt jag herre då.

Om samme Ogvald förmäles i *Fornmanna sögur* II, 26, att han var ko-

nung i Rogaland; att Hekling viking angrep honom samt att han stupade i striden och jordades på Ogvaldsnäs. Det heter där vidare, att Ogvalds drottning födde honom den son, som hette Jösur.

I *Fornaldar sögur* 8, 2, 5 läses: Hards (Hörðr's) son var Jöfur eller Jösur. Hans (Hards) broder var Rugolf (Rugálfr). Rugolf var fader till Ragnvald och denne till Ogvald.

I Rökstensinskriften omtalas en Harud (Haruðr), som hade tre bröder, bland hvilka en med namnet Rugulf (Rukulfr). Dessa fyra bröders söner, tillsammans tjugo, hade, heter det å Rökstenen, slagit sig ned på Seland, och de besegrades af Varins son eller möjligen af Varin och hans son i förening.

Häraf visar sig,

1) att den i fornisländska litteraturen fragmentariskt och sporadiskt omtalade sägnen om den på Ogvaldsnäs fallne och begrafne konung Ogvald har haft gemensamma med Rökstenssagan minst tre namn: Varin, Rugulf och Harud (Hard). I den namn- och personrika skandinaviska fornlitteraturen förekomma namnen Varin och Rugulf endast å Rökstenen och i de anförda källorna;

2) att Rökstenens Rugulf och Harud äro bröder, samt att Fornaldarsagornas Rugolf och Hard likaledes äro bröder;

3) att Rökstenens Varin är med sin son ställd i fientligt förhållande till söner af Rugolf och Harud; samt att Heimskringlas Varin besegrar en Ogvald, som enligt Fornaldarsagorna är ättling af en Rugolf, som är i sin ordning broder till en Hard.

Dessa äro de första resultaten af min undersökning. De synas mig till-

räckligt beaktansvärda för att mana till undersökningens fortsättande på samma väg.

*

§ 2.

Vi ha sett, att samme Varin, som fällde koblotaren Ogvald, kallas Hekling (*Hæklingr*), Hekling viking, i de ur Fornaldarsagorna anförda källorna. Hekling, det tyska Hegeling, är egentligen ett patronymt namn, beteckning för medlemmar af en ryktbar sagosläkt, som enligt »Lied von Gudrun» skulle hafva härskat i Danmark och i Frisland.

Epitetet Hekling påträffas för öfrigt endast i ett sagofragment, fogadt till den isländska romanen om Ragnar Sigurdsson Lodbrok. Där förtäljes, att när en Ogmund danske låg med sina skepp vid Samsö i Munarviken, gingo några af hans män i land för att förlusta sig och funno där ett människobeläte af trä, 40 alnar högt, gammalt och mosslopvet, och när de undrade, hvem som uppställt och blotat till denna bild, hörde de från stoden en sång, som lät dem veta, att de, som uppställt den, voro Heklings ättlingar (*Hækling's megir*), söner af Lodbrok (*synir Loðbrókar*).

Den första strof, som belätet sjunger, har följande lydelse:

Det är längesedan
i ledung farande
söner af Hekling
styrde med årblad
fram öfver blanksejens
salta farväg:
i detta hem

vardt jag herre då.

Strofen är uppenbarligen en variant till den ofvan anförda, som Finn den rike hörde sjungas ur den af Varin fällde koblotaren Ogvalds hög. Den ena strofen har sin förebild i den andra. Det följer här af, att den hjälte, Varin-Hekling, som öfvervann koblotaren, varit af den ena eller andra strofens författare eller af båda ansedd identisk med Lodbroks-sönernas fader eller stamfader, samt att lodbrokiderna ha af båda strofförfattarne ansetts vara hegelingar.

Anmärkningsvärdt är nu också, att fientlighet mot djurdyrkare, särskildt mot koblotare, är ett karaktäristiskt drag i Lodbrokssläktens saga, hvilket bevarats under de förvandlingar och stympningar hon lidit i kristen tid, synnerligen genom sin »historiering» och förknippning med Ivars (Ingvars) och Björn Järnsidas äfventyr på 800-talet. Med undantag af den sena och på fri hand uppgjorda sagan om Hjalmtier och Ölfver hafva de

fornnordiska skrifterna icke en enda sägen om djurdyrkare att omtala, som icke tillhör Lodbrokssagan och framställer lodbrokider i kamp med dem. Staden Hvitabys inbyggare äro koblotare; Lodbrok angriper dem. Lodbroks söner återupptaga faderns beslut att eröfra staden, och Ivar nedskjuter med sina pilar de heliga djuren. Östen Bele i Upsala är koblotare; hans fetisch dödas af Lodbroks söner. En grip och en tjur dyrkas i ett tempel i Bjarmaland; de och deras prästinna dödas af Lodbroks svärfader Herröd och af den till Lodbrokssagan hörande VilmundsSe § 13. fader eller ättefader, östgöten Bose.

Hvad beträffar uppgiften, som identifierar Heklings ättlingar eller söner med »Lodbroks söner», således Hegelingssläkten med Lod-

brokssläkten, så föreligga intyg för att äfven den hvilar på sagohistorisk grund och ej på ett godtyckligt namnbruk af den man, som meddelat oss berättelsen om äfventyret på Samsö. För tillfället vill jag endast påpeka, att den isländska Lodbroksromanens högpöetiska skildring af huru Ragnar Lodbroks män finna Kraka-Aslaug å Spangarheden har sin sidobild i Hegelingssagans berättelse om huru hennes unge hjältes skeppsfolk påträffar vid stranden i en tjänarinns skepelse den från sitt hem bortförda och under en elak kvinnas välde ställda prinsessa, som blir hjältens maka. *Se vidare § 9.*

Det nya preliminära resultat, hvartill forskningen på denna väg leder, är således, att den Varin, som de isländska skrifterna omtala, tillhör Lodbrokssagan, och att hans ättlingar äro lodbrokider. Och då de i § 1 anförda första resultaten manade till det preliminära antagande, att Rökstenens Varin är densamme som han, så bjuder ett metodologiskt förfarande att därefter undersöka, om Rökstenssagan innehåller momenter, som på karaktäristiskt sätt hänvisa till eller äro identiska med momenter i Lodbrokssagan, sådan som denna i urkunder, som mestadels äro två till tre hundra år yngre än Rökstenens inskrift, kommit till vår tid.

*

§ 3.

Rökstenens inskrift börjar med följande ord:

»Efter Vamud stånda dessa runor.

»Och Varin tecknade dem, fadern, till minne af dödsutkorad son.

»Förtäljom det folkminne, huru många de tvefaldigade troféerna voro:

tolf gånger togos två troféer, parvis nämligen från ömse män.

»Förtäljom detta andra: huruledes han, aflägsnad från reidgoterna, råkade ut för nio följen och sedan ljöt döden genom grymhets förvållande.»

Först nu till den frågan: innehåller Lodbrokssagan ännu, sådan vi känna den, berättelser om strider eller holmgångar, för hvilka det karaktäristiska varit, att de utkämpats en mot två och slutat med par-kämparnes besegrande?

Saxo förtäljer, att Ragnar efter sin svärfader Herothus' (Herröds) död kom i krig med en Sörle om götiska kronan samt att han då med tre sina söner, Fridleif, Björn och Radbard, stred i holmgång med Sörles starkaste kämpe och dennes sju söner. Det kämpades en mot två, och Ragnar med sina lodbrokider segrade. Här togos således tillsammans åtta troféer, parvis från ömse män, och vi hafva intet skäl för eller mot det antagande, att icke de under liknande omständigheter vunna troféerna skulle uppgå till det å Rökstenen uppgifna antalet, om Lodbrokssagan, sådan hon var på 800- och 900-talen, fullständigt vore oss bekant.

Det ligger utanför de gränser jag dragit för denna kortfattade afhandling att uppvisa den gemensamma roten till Varinssagan och den af Saxo berättade sagan om konung Varmund och hans son Uffo. / §§ 11 o. f. behandlar jag i korthet detta ämne. Jag inskränker mig här till att påpeka, att strider två mot en och en mot två spela en hufvudroll i den senare. Varmunds jarlar, bröderna Keto och Vigo, begifva sig hemligen till Svealand, uppsöka sveakonungen Athislus, anfälla honom, då han är ensam i en skog, och lyckas, två mot en, fälla den fruktansvärde, men

under omständigheter, som sprida ökad glans öfver hans storslagna och ridderliga sinnelag. Konung Varmund belönade bröderna för hvad de gjort; men mången tyckte likväl, att de brutit god kämpased, och bland dem var Varmunds son, då ännu gosse. Han upphörde att tala, gick inbunden, sorgsen och dyster, till dess han, uppvuxen, fick tillfälle att i danska och saksiska härarnes åsyn kämpa ensam mot Sakslands två kraftigaste stridsmän och fälla dem. Med denna holmgång, en mot två, ville han utplåna den skam, som Keto och Vigo tillfogat det danska namnet genom att kämpa två mot en. Ty en mot en var det hederliga och rätta.

Denna grundsats uttalas också i den sång (Krákumál), som blifvit lagd på den döende Lodbroks läppar,

antagligen just fördenskull, att han i sagan velat återställa det ädla, fäderneärfda, men brutna kämpebruket:

Svingade vi svärden.
Ärlig den strid jag kallar,
då en mot en man gånger,
och svärden på en gång blottas.
Vike ej kämpe för kämpe!
Fornhjalte-kynnet var sådant.
Ungmö's älskling må stånda
orädd i vapendånet.

Afseende bör fästas därvid, att Rökstensinskriften *icke* säger, att de tjugufyra troféerna allesammans togos af Varins son. Den säger icke: »förtäljom det folkminne, huru många tvefaldigade troféer Vamud tog; tolf gånger tog han etc.» I stället finner man uttrycken valda så, som om inskriftens författare med flit undvikit att säga detta, emedan

det icke öfverensstämde med den kända sagan. Allt hvad man med rätta kan sluta af hans ord är, att Vamud deltog som stridsman vid alla de ifrågavarande tillfällen, då troféer parvis vunnos. Vid ett af dessa tillfällen kunna ju, såsom i Saxos Ragnarshistoria, fyra kämpar stått mot åtta. Man förstår då ordalagen: »förtäljom det folkminne, huru många de tvefaldigade troféerna voro: tolf gånger togos två troféer, parvis från ömse män.»

*

§ 4.

Vi komma nu till de näst följande orden i Rökstensinskriften:

»Förtäljom detta andra (folkminne), huruledes han

(Varins son Vamud), aflägsnad från reidgoterna, råkade ut för nio flockar och sedan ljöt döden genom grymhets förvållande.»

Finnes en hemul i Lodhrokssagan äfven för dessa ord?

Jag bör upplysa, att den tolkning jag gifvit åt detta ställe icke är alldeles densamma som Bugges. Låt oss då först hålla oss till hans, som är formellt riktig äfven den. Vi hafva nämligen här att göra med ett dubbeltydigt uttryck, som bör betraktas ur båda sina aspekter.

Bugge öfversätter: »Förtäljom detta andra (folkminne), huruledes han (Varins son Vamud), aflägsnad från reidgoterna, råkade ut för nio flockar och sedan ljöt döden med anledning däraf.»

Öfversättningarna skilja sig endast med afseende på läsningen och tydningen af de sista orden i detta ställe: *ub sakar*, hvilket kan läsas och tydas både såsom Bugge gjort det: *med anledning däraf*, och såsom

jag gjort det: *genom grymhets förvållande (ub ubsa sakar)*.

Antagligen har runristaren själf sett denna tvetydighet likaväl som jag och haft intet emot, att man tolkat den på båda de möjliga sätten, ty båda föra i den rätta riktningen, och den senare fullständiggör den förra.

Stället ger oss, i Bugges öfversättning såväl som i min, följande upplysningar: 1) Varins son Vamud har varit anförare för reidgotiske stridsmän -- en slutsats, som bekräftas af ett annat ställe i Rökstensinskriften. 2) Vid något tillfälle, då fiender inväntade honom på för honom främmande mark, och då han af en eller annan anledning blifvit skild från sina reidgotiske stridsmän,

vardt han omringad af nio fiendeflockar och öfvermannades af dem. 3) Han stupade icke i striden, utan tillfångatogs och ljöt döden *därefter* såsom en följd af tillfångatagandet.

Detta följer omedelbart af Bugges öfversättning: »och *sedan* ljöt döden *med anledning därpå*». Jag delar Bugges åsikt, att sagan kan ha sagt, att hjälten under en pågående strid hade vågat sig för långt in bland fienderna, och att Rökstenens runristare kan ha menat detta med uttrycket: »aflägsnad från reidgoterna»; men om han med orden *sedan* och *med anledning därpå* menat, att hjälten, omringad af fiender och utan hjälp af vänner, omedelbart och på själfva slagfältet dödades, skulle han ha begagnat dessa uttryck *sedan* och *med anledning därpå* ej blott illa, utan rent af förvillande. I stället för att helt enkelt säga: *han stupade*, hade han nyttjat ett långdraget och abstrakt uttryck, som står i skarpaste motsats till inskriftens konkreta, sammanträngda och högstämnda stil i öfrigt, och som därjämte är exempellöst i fornnordiskt

språkbruk.

Vi ha således att slå fast, att äfven enligt den af Bugge gifna öfversättningen måste man tänka sig, att Vamud blifvit tillfångatagen och där-
efter i fångenskapen dödad.

Detta öfverensstämmer också med uppgiften, att han öfvermannades af nio flockar. Om han fallit midt inne i ett stridsvimmel, där plats för nio inhuggande fiendeflockar svårligen kan tänkas kring en enda stridsman, så borde man väl knappast vänta ett sådant uttryck. Snarare synes detta häntyda på att man velat bemäktiga sig honom lefvan-
de och för detta ändamål innestängt honom

inom en af nio flockar bildad sköldborg. Därigenom blefve uttrycket begripligt.

Jag kommer nu till min egen tolkning af *ub sakar*. Hvar och en, som tagit någon befattning med Rökstensinskriftens tolkning, vet, att dess ristare fasthållit som regel, att där samma runor eller samma runföljder skulle, vid utförlig skrifning, komma omedelbart intill hvarandra, där skrifver han dem enkelt och upprepar dem icke. Exempel:

<i>sakumukmini</i>	för <i>sakum mukminni</i> ,
<i>suadh</i>	för <i>sua adh</i> ,
<i>uarinumnar</i>	för <i>uarin numnar</i> ,
<i>tualraubar</i>	för <i>tua(r) ualraubar</i> ,
<i>umisumanum</i>	för <i>umissum mannum</i> ,
<i>raidhiaurikr</i>	för <i>raidh Thiaurikr</i> ,
<i>ituituaki</i>	för <i>itu uituaki</i> ,
<i>satintsjulunti</i>	för <i>satint int sjulunti</i> ,
<i>fiunu</i>	för <i>fiun unnu</i> .

Häraf följer, att om runristaren menat uttrycket *ub ubsa sakar*, så kunde han enligt sin genom inskriften fasthållna regel icke skriva det annorledes än *ub sakar*, emedan han annars skulle ha omedelbart satt intill hvarandra två *ub* och två *sa* (*ububsasakar*). Under sådana förhållanden är det ej blott en rättighet, utan en skyldighet att taga i betraktande det ena alternativet såväl som det andra, synnerligast som de icke uteslutas, utan väl förlikas med hvarandra. *Ub ubsa sakar* betyder: »genom grymhets förvållande». Uttrycket upplyser oss om att det dödssätt, som Varins son Vamud såsom fånge underkastades, var ett sådant, hvilket särskildt kunde betecknas som föreskrifvet af grymhet.

Må vi nu erinra om hvad de isländska traditionerna förtälja om deras Ragnar Lodbroks sista öden; att han hade aflägsnat sig från sin här genom att ensam tränga in i Ellas fylkingar, fällande med egen hand en mängd fiender, tills han vardt innesluten mellan sköldar och på sådant sätt tillfångatagen, hvarefter han kastades i en ormgård och dog där.

Denna berättelse ej allenast förliker sig med hvad Rökstenen meddelar om Varins sons sista öden, utan förklarar också de uttryck runristaren valt, då han ville hänvisa på dem.

*

§ 5.

Sedan omständigheterna vid Vamuds död blifvit antydda, kommer den på det fornsvenska språket ståtligt klingande strof, som visar oss hjälten högsatt i full rustning med skölden gördlad öfver axeln och med sin häst Gote som ledsagare i döden. Den isländska romanen om Ragnar Lodbrok försäkrar, att sedan konung Ella fått veta, hvem den i

ormgården omkomne stridsmannen var, gjorde han allt för att blidka och försona Ragnars söner. Därtill hörde i främsta rummet en ärande högsättning.

Rådde öfver
Reidhafvets stränder
Thiaurik, sjökämpars
käcke förare.
Rustad å gångarn
Gote nu sitter,
görldad med skölden,
hjältarnes höfding.

Vamud kallas här Thiaurik(r). I sig själf innebär detta plötsliga namnbyte ingenting förvånande: vi återfinna det ofta i den på synonymmer och känningar rika nordiska poesien. Särskildt här bör en tolkare, synes mig, ha i minne detta bruk af synonymmer och således icke taga för afgjort, att Vamud och Thiaurik voro två olika personer, då ju runstenen förklaras rest åt *en* hjälte och då omedelbart efter redogörelsen för dennes död en högsättning omtalas, samt då namnombytet äger rum just där textens obundna form öfvergått i bunden, inom hvilken synonymväxlingar höra till regeln, ej till undantagen. Enär runristaren, såsom man vet, begagnat sig äfven af chifferskrift, ligger möjligheten nära, att han gjort det också här, och att Thiaurik(r) är ett chiffernamn.

Rökstenen är äfven ur den synpunkt af intresse, att han bevittnar, att runskrifningen var hos våra förfäder åtminstone under de sista hedniska århundradena utbildad till en rätt vidlyftig kunskapsgren. Forskare, som trodde, att den längre och, som det vill synas, allgermaniska

runraden var i Sverige på niohundratalet förgäten, öfverraskades af att återfinna den här, ej blott ornamentivt använd, såsom man i början kunde tro, utan i verklig skrift. Vid sidan af den längre och den kortare runradens mynder finner man kvistrunor. Vid sidan af en regelbunden kortskrifning finner man chiffer, som kräfver olika nycklar. En af de använda chifferskrifterna grundar sig på den runräcka, som uppstår, då man börjar med ätten Tyrs runor, fortsätter med Fröjs och slutar med Hagals. Denna skrift kan påkalla två nycklar. Den ene, med hvars tillhjälp Bugge löst ett par af stenens chiffergångar, låter runans betydelse bestämmas af hennes ställning inom

ätten; den andra af hennes ställning i runräckan som en helhet. Den senare nyckeln har följande utseende:

f	= t
u	= b
th	= l
o	= m
r	= r finale
k	= f
h	= u
n	= th
i	= o
a	= r
s	= k
t	= h
b	= n
l	= i
m	= a
r fin.	= s

Om vi nu på namnet Thiaurik(r) lägga denna chiffernyckel, få vi

<i>Th</i> ,	första bokstafven i Thiaurik, motsvarar L					
<i>i</i> ,	andra	»	»	»	»	o
<i>a</i> ,	tredje	»	»	»	»	r
<i>u</i> ,	fjärde	»	»	»	»	b
<i>r</i> ,	femte	»	»	»	»	r
<i>t</i> ,	sjätte	»	»	»	»	o
<i>k</i> ,	sjunde, är ej chiffer, men motsvarar					

sjunde bokstafven i Lodbrok k. Äfven i den chiffer, som

låter runorna i Fröjs ätt svara till runorna i Tyrs o. s. v. förblifver k ochiffereradt af det skäl, att Fröjs ätt innehåller sex runor, af hvilka k är den sista, medan de båda andra ätterna innehålla byar för sig endast fem.

Hade äfven sjunde bokstafven chiffererats, skulle man fått Thiaurif, hvilket icke ser ut som ett namn, medan Thiaurik (isl. *Þíórrekr*) betyder »den tjurväldige», ett epitet, som lämpar sig väl för en bekämpare af tjur- och ko-fetischer och i öfrigt samklingar med hjältenamnet Thióðrekr. Det namn, hvarur Thiaurik genom chifferering af de sex första bokstäfverna utgått, är således Lorbok, hvilket kommer Lodbok (Loðbrók) så nära som det med begagnandet af en chiffernyckel är möjligt, och i hvarje fall tillräckligt nära för att hänvisa chifferletaren på den som menas. Jag inser ganska väl, att beviset för att Thiaurik är en chifferering, syftande på Lodbok, ej är absolut bindande, eftersom en af de sju bokstäfverna ej slår in, och då den sjunde, såsom gemensam och nödvändig för namnbildningen, blifvit ställd utanför chiffereringen. Jag vill ej heller, att mitt påpekande af detta motsvarighetsförhållande skall räknas af läsaren som ett af bevisen för Rökstenssagans sammanhörighet med Lodbrokssagan. Bevisningens styrka är oberoende däraf. Men redan det, att fem af de sju bokstäfverna äro träffar, vore nog för att en matematiker skulle förklara det osanno-

likt, att dessa träffar, då de alla foga sig efter ett och samma chiffersystem, skulle bero på en slump. Härtill kommer, att namnformen Lorbok kan betraktas som en variant till Lodbok, emedan *lor* (isl. *lárr*) betyder en kista för ulls förvarande. Den dräkt, hvori Lodbok uppträdde, när han fällde jätteormen, och som gaf honom hans binamn, var ett slags pansar af ull, indränkt i beck.

Till hästnamnet Gote kommer jag längre ned.

Vamud-Thiaurik kallas härskare öfver Reidhafvets stränder, och nyss förut har inskriften låtit veta, att hans

stridsmän voro reidgoter. En närmare undersökning af de ställen i den nordiska och angelsaksiska litteraturen, hvori namnen Reidgotaland och reidgoter förekomma, gör det sannolikt, att det förnämligast är genom Lodbokssläktens saga, sådan hon i hednisk tid var, som dessa namn blifvit utbredda samt bevarat sig i minnet och skrifterna.

*

§ 6.

Efter den anförda strofen heter det vidare i Rökstenens inskrift:

»Förtäljom detta för det tolfte, huru Sigyns häst ser å Vitängen sådant bete, att två tiotal konungar ligga därå fallne.»

Det finnes, såvidt jag kan erinra mig, Rökstenen oberäknad, blott ett enda ställe i den fornnordiska litteraturen, där ett krig omtalas som blifvit karakteriseradt däraf, att de förnämste deltagarne däri räknades till två tiotal. Det är ett ställe i Lodboks dödssång (Krákumál),

som lyder: »Svingade vi svärden, spjuten högt vi buro, när vi, talde till två tiotal, rödfärgade stålet vida.»

*

§ 7.

I omedelbart sammanhang härmed fortsätter inskriften:

»Förtäljom detta för det trettonde, hvilka två tiotal konungar sutto på Seland i fyra vintrar med fyra namn, födde af fyra bröder:

fem Valkar, söner af Rodulf,
fem Reidulfvar, söner af Rugulf,
fem Håislar, söner af Harud,
fem Gunmundar, söner af Örn.

Imer (ulfven) minns riklig näring. De skulle sjunka, alla desse, i»...

Det är redan ofvanför påpekadt, att bland namnen på de fyra bröder, som voro de tjugu konungarnes fäder, förekomma Rugulf och Harud förknippade med Lodbrokssagan.

Detsamma gäller om det fjärde namnet: Örn. En hjälte vid namn Örn omtalas i Krákumál, som låter Lodbrok sjunga, att han kämpade med denne i Ålesund och hade svårt att vinna seger. »Det var», säger han, »något annat än att sitta i högbänk och kyssa ungmö.»

Återstår namnet Rodulf. I Vilkinasaga omtalas, att när gjukungen Gunnar är på väg till Atle (där Attila) och sin död i ormgården, gör han besök hos Rodulf (äfven kallad Rodingeir), hvars son säges bo på Valkaborg. Här, likasom på Rökstenen, sammanträffa således namnen Rodulf och Valke. I Rökstensinskriften är Rodulf fader till fem Valkar;

i Vilkinasaga fader till en son, som bor å Valkes eller Valkarnes borg. Jag skall nedanför gifva skäl för att episoden om ormgården har från Lodbrokssagan kommit in i Sigurd Fafnersbanes och gjukungen Gunnars. Hvad Rodulf särskildt vidkommer bekräfta de utdrag prosaiska eddan meddelar af den Lodbroksdrapa, som tillskrifves Brage skald, att en hjälte med liknande namn spelat en roll i Lodbrokssagan: *Allr gekk herr ... Rádálfs af bráðum Reifnis mar.*

Namnet Harud, hvilket vi, som nämndt, redan förut återfunnit som tillhörigt Lodbrokssagan, förekommer hos Saxo under formen Herotus såsom namnet på Lodbroks svärfader, samt i den isländska litteraturen i den förvanskade formen Herröðr likaledes som fader till Lodbroks

första maka. I Lodbroks dödssång får han det vitsord, att »berömdare jarl icke styrt långskepp mot hamn».

*

§ 8.

Om desse fyra, i Lodbrokssagan återfunna konungars tjugu söner säges i inskriften, att »de suttit å Seland i fyra vintrar».

Saxo omtalar en fyraårig fejd mellan Ragnar och danska skattekonungar. Första året slår Ragnar skåningarne vid »Whitby»; följande året (*exacta hyeme*) jutarne vid Limfjorden; tredje och fjärde åren besegrar han skåningarne för andra gången och därefter halländingarne. »Whitby» återkommer som »Hvitaby» i de isländska berättelserna. Huruvida detta namn står i förbindelse med den å Rökstenen omtalade valplatsen Vit-ängen må lämnas därhän med den anmärkning, att

aspirationen utgör intet hinder däremot, såsom enhvar, som känner aspirationsförhållanden historia i Saxos tid, väl inser.

*

§ 9.

Rökstensinskriften fortsätter med följande ord: »Förtäljom folkminnet, åt hvilken hjälte en son födes: det är åt Vilin.»

Här måste man fråga sig: kan runristaren hafva menat, att en sons födelse åt en hjälte är någonting så sällspordt och märkvärdigt, att det i och för sig är ägnadt att varda ett »folkminne»? Detta är högst otroligt. Runristaren betonar själf, att hvad som gjort denna i sig själf icke ovanliga händelse till ett folkminne är, att det är åt Vilin en son födes. Detta åter förutsätter, att Vilins sons födelse ägt rum under särskildt ovanliga och hinderliga förhållanden, genom hvilka den vardt föremål för ett allmänna intresse.

Nu förefinnes i de till oss komna öfverarbetningarna af hedendomens hjältesagor berättelsen om en födelse af denna art, och fadern bär ett namn, som påminner om Vilin och kan vara en variant därtill, nämligen Vilmund.

Berättelsen är poetiskt behandlad i Oddrúnargrátr.

Borgny, dotter af konung Heidrek, har haft en hemlig förbindelse med en ung hjälte Vilmund. Hon ligger nu i svåra födselvåndor, men kan icke föda. Alla medel, som användas för att hjälpa henne, båta till intet. Ryktet om hennes lidanden sprider sig vida; men, säger dikten, på jorden fanns ingen, som var i stånd att bistå henne -- ingen mer än en, sköldmön Oddrun, hennes barndomsvän, men som hon djupt för-

närmat genom att lägga henne till last samma slags felsteg, hvars följder hon, Borgny själf, nu uppbär. Men Oddrun, den högsinnade och barmhärtiga, kommer och förhjälper henne medels kraftiga galder till att föda åt Vilmund son och dotter.

En födelse under sådana omständigheter kan varda till ett »folkminne». Frågan är nu, om äfven detta folkminne, likasom alla de andra på Rökstenen omtalade, tillhör Lodbrokssagan.

Vid första påseendet faller detta icke i ögonen, ty Oddrúnargrátr vill vara en episod i sagan om Sigurd Fafnersbane och gjukungen Gunnar. Alla forskare äro emellertid enige om, att ämnet, som Oddrúnargrátr behandlar, är hämtadt ur någon annan saga, och att dess införlifning i Sigurdsångernas cykel är ganska lös, men förorsakat grundlig förvirring i densamma. Men såvidt jag vet, har, trots denna enighet, ingen uppställt frågan, hvilken denna andra saga är.

Borgnys fader är enligt Oddrúnargrátr konung Heidrek. Hvad detta namn angår, förekommer det i de isländska urkunderna såsom uteslutande tillhörigt en konungasläkt i Reidgotaland, samma land, som är Rökstenens hjältars hemland. I de stamträd, som isländingar i den kristna tiden uppgjorde åt ätter, hvilka ville gälla för lodbrokider, är reidgotakonungen Heidrek Ulfham genom sin dotter stamfader till Ragnar Lodbrok. Heidrek Ulfham har i samma genealogi en son Heidrek, som är stamfader till den Högne, som är den ene hufvudfiguren i hjadningarnes spökstrid. Att denna strid ursprungligen är en episod i Lodbrokssagan, och att Vilmund spelat en roll i den skall bevisas nedanför. Den andre hufvudfiguren är Hjarrandes son Hedin. I Hegelingssagan är den underbare harpolekaren Hjarrande (Horand) jarl hos den gamle hegelingkonung, hvars son älskar Oddrun

(Ortrun). Namnet Heidrek tillhör således Lodbroks släktsaga. *Jämför § 2.*

I *Oddrúnargrátr* kallas Vilmund »Högnes baneman». Hvilken Högnes? ha eddaforskarne med förvåning frågat sig, ty ehuru *Oddrúnargrátr* infört det ämne, som där besjunges, i Sigurd Fafnersbanes saga och förvandlat sin hjälte, Oddruns älskling, till gjukungen Gunnar, kan den omnämnde Högne icke vara gjukungen med detta namn, Gunnars broder, hvars baneman är Atle, ej heller Högne, Sigruns fader, som faller i en strid med Helge Hundingsbane. Men det finnes också en Högne, som tillhör just den krets af personligheter, hvilken omtalas i *Oddrönar-*

Oddrúnargrátr, ty han är reidgotakonungen Heidreks ättling, således en frände till den i *Oddrúnargrátr* besjunga Borgny Heidreksdotter. Och denne samme Högne är den ena hufvudpersonen i hjadningastriden. Och att denna utgjort en episod i Lodbrokssagan, bevisas däraf, att de utdrag ur Brage den gamles Lodbroksdrapa, som Skaldskaparmål meddelar, skildra dels hjadningastriden, dels Sörles och Hamders äfventyr. Enligt Saxo har Ragnar kämpat med en Sörle i Götaland och med en Hamders (Hamas) son Ella på engelsk botten, uppgifter, som, huru omgestaltade de under tidens lopp och kanske under Saxos händer blifvit, dock vittna med Brages århundraden äldre Lodbroksdrapa, att Sörles och Hamders äfventyr redan i en långt tillbakaliggande tid varit förknippade med Lodbrokssagan. Hvad hjadningastriden vidkommer, vittnar *Krákumál*, att ännu vid den tid, då den författades, utgjorde historien om spökkämparne Högne och Hedin en episod i Lodbrokssagan. Det är Lodbrok, som med sina stridsmän landstiger å ön, där hjadningarne hålla till, och genom att nedlägga dem befriar dem från att fortsätta ända till Ragnarök sina nattliga fejder. Det heter

i Krákumál, att Lodbrok kom med skepp till Hjadningavåg, samt att han och hans ledsagare stredo där och krossade »de vid sina döda kroppar fängslade gotnarnes» sköldar och hjälmar. Enär Vilmund, såsom ytterligare skall ådagaläggas, tillhör Lodbrokssagan och han kallas »Högnes baneman», måste man däraf draga den slutsats, att han vid detta tillfälle följde Lodbrok och själf nedlade eller var med om att nedlägga Högne. *I träbelätets å Samsö sång förekommer svarðmerðlingar som epitet till Hæklings megir, synir Loðbrókar. Detta hitintills oförstådda och fördenskull af konjek-turalkritiken misshandlade ord blir lättbegripligt, om man erinrar sig, att innan Olof Trygg-vesson fick på sig öfverflyttad äran att hafva förskaffat hjadningarne ro, tillkom denna ära Lod-brok och hans fränder, samt att den ena spökhärens anförare Högne af poeterna äfven kallats Svörðr (gen. Svarðar). Se Fornald. S. II, 32, där Hild, Högnes dotter, kallas Svarðar dóttir. Svarðmerðlingar betyder Högnekrossare. Ännu i Herröds saga kvarlefver*

minnet af att namnet Vilmund tillhört den lodbrokidiska sagokretsen, så nämligen att en Vilmund härstammar från Bose, Lodbroks svärfaders vapenbroder. Bose är, likasom hjadningen Hedins fader Hjarrande, en utomordentlig harpolekare och spelar *Hjarranda ljóp*.

Oddrun i Oddrúnargrátr är till skaplynnnet densamma som Hegelings-sagens Ortrun. Medan hon i den nordiska sången gör löftet att »vara hjälpsam mot enhvar», är hon i den tyska ett mönster af rättskänsla och medlidande, som tröstar och hugnar dem, hvilka hennes släkt förföljer och misshandlar. Densamma till skaplynnnet är också i båda dikterna Oddrun-Ortruns moder, ett vidunder af elakhet, hvars enda mänskliga drag är i båda dikterna det, att hon är tillgifven sin son och gynnar hans planer. I båda poemen stå modern och sonen på ena sidan, dottern Oddrun på den andra. Hennes hjärta tillhör äfven i Hegelingssagan en ung furste, med hvilken hennes släkt lefver i fiendskap. Denne har, likasom i den nordiska dikten, en syster med namnet Gudrun. *Jämför § 3.*

Den sistnämnda omständigheten bör af ett särskildt sagohistoriskt skäl beaktas. I den tyska sagan om Sigurd-Siegfried heter Gunnars (Günthers) syster Grimhild (Kriemhild), i den nordiska däremot Gudrun. Namnet Grimhild förekommer dock äfven i den nordiska, men bäres där af Gudruns och Gunnars moder. Intet tvifvel kan råda därom, att den tyska och den nordiska Sigurdssagan skjutit ut från samma stam i grenar, som vuxit ut på olika sätt söder och norr om Östersjön. Huru då förklara platsskiftet, som namnen Gudrun och Grimhild gjort? Antingen Grimhild eller Gudrun är det ursprungliga namnet på gjukungen Gunnars syster, måste det ena eller det andra hafva förefunnits som sådant, när sagan klöf sig i en tysk och en nordisk gren, hvarefter i sagans vidare öden någonting måste hafva inträffat, som medförde den påpekade namnomflyttningen. Äfven denna fråga får sitt svar genom det här framlagda sakförhållandet, att det funnits ett skede i sagoutvecklingen, i eddan representeradt af Oddrúnargrátr, under hvilket den gamla Lodbrokssagan sammanträffade med den jämförelsevis nya och med elementer från olika håll sig utvidgande Sigurdssagan och delvis införlivades med den. I Hegelingssagan heter, såsom redan är nämnt, den unge hegelingfurstens syster Gudrun; hans moder heter Hild. Att Lodbrok och lodbrokiderna äro hegelingar, hæklingar, är ofvanför ådagalagdt. I en nordisk källa bär Lodbroks moder namnet Hild, utvidgadt till Alfild, emedan hon enligt källans uppgift var af alfernas släkt. De dikter, som gjorde Lodbrok till ett med gjukungen Gunnar, måste då också göra Lodbroks syster till ett med Gunnars syster och gifva den senare den föras namn Gudrun. Hild (Alfild) gick upp i Grimhild.

Äfven ormgården har från Lodbrokssagan kommit in i Sigurdscykel. Den tyska Sigurdssagan vet om ormgården ingenting. Hade ormgår-

den ursprungligen funnits där, och om det ursprungligen varit Gúnt-her-Gunnar, icke Lodbrok, som där sjungit eller slagit harpan under ormarnes bett, skulle detta antagligen aldrig blifvit förgätet, ty episoden är alltför egendomlig och fantasigripande för att icke behålla den plats den en gång fått. Besöket, som Gunnar på sin väg till ormgården gör hos den Rodulf, hvars son bor på Valkaborg, är fördenskull också ursprungligen att hänföra till Lodbrokssagan. Så äfven hästnamnet Gote. Hvarken de tyska dikterna eller den ur tyska och nordiska sammanflutna Vilkinasagan, ej ens den poetiska eddans dikter veta, att Gunnars häst skulle betat Gote. Uppgiften därom har från den interpolerade Kálfsvisa flutit in i Völsungasagan och prosaiska eddan. Där- emot kan den besynnerliga historien hos Saxo, enligt hvilken Ragnar ägde gjutna hästar, metallhästar, med hvilka han åstadkom upplösning i fientliga leder, stå i sammanhang med hästnamnet *Goti*. Jämför participet *gotinn*, gjuten. Vi finna hästnamnet *Mór* varieradt med *Móinn*, *Móðnir* med *Móðinn*. Dess närmare kan det ha legat till hands att tolka *Goti* som *Gotinn*. Ett handgripligt intyg om den oreda de båda sagornas sammanblandning under en viss tid vållade föreligger i abboten Nicolaus' reseskildring (*Itinerarium*) från medlet af 1100-talet. När den resande skall omtala italienska staden Lunas märkvärdigheter, säger han, att enligt somliges uppgift var den ormgård, hvori Gunnar sattes, gräfd i Lunas sandfält. Men i gjukungen Gunnars äfventyr är staden Luna okänd; däremot intager den en framstående plats i den historierade sagan om Lodbrok och Lodbrokssönerna. Lodbrok skulle förgäfvets sökt intaga Luna; därefter komma hans söner, hämnas hans motgång och intaga staden i den mening, att det är Rom, eller i det uppsåt att fortsätta färden till Rom. Uppgiften om Lunas intagande af nordmän kan emellertid icke vara äldre än år 859 och kan

således först i nionde århundradet ha införlifvats med den äldre rent heroiska Lodbrokssagan. Två hundra år därefter finna vi, såsom af Itinerarium framgår, att »somlige» hade införlifvat samma historiska minne med Sigurd Fafnersbanes och gjukungen Gunnars saga och sammanknutit det med den lodbrokska ormgårdssägnen.

De skäl jag här ofvan angifvit torde vara tillräckliga att ställa utom tvifvel, att Oddrúnargrátr's innehåll är hämtadt ur Lodbrokssagan, och att Vilmund tillhör denna senare. Ådagalagdt är äfven, att samtliga de å Rökstenen omtalade tilldragelserna och de flesta Rökstensnamnen hafva i Lodbrokssagan sina motsvarigheter. Vi hafva då också att anse som ådagalagdt, att de märkliga omständigheter, som ledsagade Vilins sons födelse, äro desamma som i Oddrúnargrátr ledsaga Vilmunds sons, hvaraf följer, att Vilin och Vilmund äro variantnamn för en och samma person. Påpekas bör nu, att i Oddrúnargrátr förekommer, ehuru i något förtäckt form, namnet Varmund, som i analogi härmed bör vara en variantform till Varin. I de angelsaksiska krönikorna omtalas Wærmund som fader till Offa; i Beowulfdikten Garmund som fader till samme Offa. Till det fornengelska Garmund svarar det fornnordiska Geirmund, som således är ett parallellnamn till Værmund, Varmund. I Oddrúnargrátr omtalas en konung Geirmund, som är Oddruns vän.

*

§ 10.

Att det var i Östergötland ett minnesmärke sådant som Rökstenen kom till stånd, och att de å stenen om-omtalade hjältarne och tilldragelserna där voro »folkminnen» förklaras af att den hedniska Lod-

brokssagan där var lokaliserad. Och att denna lokalisering var vida känd utanför Östergötlands gränser bevisar fornritteraturen. Den isländska sägnen gör Lodbroks svärfader Herröd till konung eller jarl i Östergötland, Saxo gör Herothus, Lodbroks svärfader, till konung i Sverige. Vilmund är i Fornaldarsagan ättling af Bose, en östgötisk hjälte, Herröds fosterbroder. Heidrek, fadern till Vilmunds älskarinna, är konung i Reidgotaland. Att östgötarne ännu på 900-talet ansågo sig som reidgoter bevisar Rökstenen. Det krigsfolk, hvarmed Lodbrokssönerna hemsökte England, var enligt Fornald. S. I. 290 samladt i Danmark och Götaland.

*

§ 11.

De ofvanför angifna grunderna för att namnen Varin och Vilin ej blott kunna vara, utan verkligen också blifvit nyttjade som synonymer till namnen Varmund och Vilmund, inbjuda till att beakta de omständigheter, med hvilka namnet Varmund i öfrigt blifvit i sagorna förknippadt. Äro dessa omständigheter sådana, att äfven de hänvisa på något sammanhang med Lodbrokssagan och med Rökstenens inskrift?

Om en konung Varmund, som af Saxo blifvit inställd i den danska regentlängden, berättar denne följande:

Varmund (Vermundus) var konung i Danmark. Hans styrelsetid hörde till de längsta, lyckligaste och lugnaste, som varit omtalade. Vid framskriden ålder fick han en son, Uffo. Medan denne ännu var barn, hemsöktes Danmark med krig af sveakonungen Athislus, en af tidens väldigaste stridsmän, skrytsam, men ridderlig och i tvekamp oförliknelig. Varmunds jarl Frovinus ryckte honom till mötes. Athislus ned-

lade Frovinus i envig, och i det slag, som därpå följde, öfvervann han danska hären.

Detta var icke den enda fejd, hvarmed Athislus hemsökte Danmark. Frovinus' söner jarlarne Keto och Vigo befriade slutligen Varmund från den orolige grannen. De begåfvo sig hemligen till Svealand, öfverfölla Athislus, då han var ensam i en skog, och lyckades, två mot en, fälla den fruktansvärde. Konung Varmund belönade bröderna för hvad de gjort; men många tyckte, att de brutit god kämpased, som ställer en mot en.

Uffo visade därefter ett besynnerligt lynne. Gossen upphörde att tala. Han gick inbunden och dyster. Aldrig såg man honom le, aldrig delta i de unges lekar. Så växte han upp och kom tidigt till utomordentliga kroppskrafter, ehuru han aldrig syntes öfva dem.

I sin höga ålderdom hade Varmund blifvit blind. Då sände en saksisk konung, hans granne i söder, bud och affordrade honom hans rike, eftersom han var oduglig att längre styra och värna det. Inginge han ej på denna fordran, förelades honom det villkor, att hans son skulle i tvekamp möta den saksiske konungens och Danmarks öde bero på envigets utgång. Detta villkor förorsakade Varmund och hans män stor sorg. Men då bröt Uffo till allas öfverraskning sin tystnad och bad om lof att få svara sändebuden. Han fick det och sade desse, att han mottog utmaningen med det villkor, att han skulle kämpa en mot två; mot den saksiske konungasonen och samtidigt mot den starkaste kämpe man kunde finna i den saksiska hären. Nu lärde man känna orsaken till den sorg, som så länge förseglat Uffos läppar. Han sade, att när Keto och Vigo, två mot en, öfverfölla sveakonungen, hade de med denna olika strid bragt skam öfver det danska namnet. Eftersom de

stridt två mot en, borde han, för att utplåna skammen, strida en mot två. Flere brynjor passades på honom, men när ett andedrag häfde ynglingens bröst, sprungo remmar, spännen och ringar sönder. Faderns brynja, ehuru äfven den för trång, var den enda nödfallshjälpen. Hvarje svärd befanns för svagt för Uffos arm; endast det i jorden länge förvarade, som Varmund i sin ungdom burit, visade sig starkt nog. Holmgången ägde rum på en ö i Eidern och bevittnades å ömse stränder af danska och saksiska härarne. Uffo fällde båda motståndarne.

Äfven i denna saga, likasom i Lodbrokssagan, möter oss sålunda ett tillfälle, då, för att begagna Rökstenens uttryck, troféer tagas parvis. Och då Rökstenens en mot två kämpande hjälte har en Varin till fader, har denna sagas hjälte till fader en Varmund. Till Saxo har sagan om den gamle konung Varmund och hans ädle son kommit från mer än ett håll. Det är antagligt, att han känt en gammal dansk variant af den samma eller åtminstone en på dansk tradition stödd konungagenealogi, som gjorde Varmund och Offa till konungar i Danmark. Att han känt en isländsk variant eller genealogi är säkert, emedan han själf anmärker, att Varmunds son äfven kallats Olavus Mansuetus, hvartill man i Fornaldarsögur finner motsvarigheten i Vermund vittres (vises) son Olof *litilláti*. Att Saxo äfven känt och företrädesvis begagnat

sig af en engelsk Varmund-Offa-saga är öppendagligt och skall nedanför närmare framhållas.

Binamnat *litilláti*, »den som gör sig obetydande», »den som föga låter höra af sig», syftar otvifvelaktigt på det tillstånd af tillbakadragenhet och tystnad, hvartill Uffo enligt Saxos berättelse dömt sig under sin gossetid, till dess han fick tillfälle att utplåna den skam Frovinus' söner dragit öfver det danska namnet. Af en liknande orsak kan Röks-

tensinskriftens författare ha gifvit sin Varins son epitetnamnet Vamubr, *Vámódr*, »den velynte», »den harmsne», emedan detta (som förekommer bland goterna men, såvidt jag vet, icke bland skandinaverna som verkligt namn) kan syfta på den harm och smärta, hvarpå Varmunds son rufvade, innan han plötsligt afslöjade sig som hjälte och vardt den goda kämpesedens hämnare. Se vidare § 14, hvari påpekas, att benämningarna *Vamud* och *Uffo* kunna ha samma betydelse.

Då Saxo säger, att *Uffo* äfven varit kallad *Olof*, sammanställer jag här några uppgifter ur isländska skrifter till jämförelse med uppgifter hos Saxo, hvilka visa, att en *Asmund* varit identisk eller förblandats med en *Varmund*, och en *Uffo* varit identisk eller förblandats med en *Olof*.

Romunds saga: *Asmund*, ägare till skeppet *Gnod*, fader till *Olof* i *Gardum*.

Grimm Lodinkinns saga: *Asmund*, ägare till skeppet *Gnod*, fader till *Olof* lidsmannakonung.

Saxo I, 46: *Asmund*, fader till *Uffo*.

Saxo I, 161: *Vermund*, fader till *Uffo*.

Fornald. S. II: *Vermund*, fader till *Olof litilláti*.

Saxo I: *Asmunds* son, som kämpar med *Hadding*, kallas *Uffo*.

Romunds saga: *Asmunds* son, som kämpar med *Hadding*, kallas *Olof* i *Gardum*.

*

Enligt de angelsaksiska krönikorna landade mot slutet af femte århundradet fem med saksiska krigare bemannade skepp vid »Cerdices ora». Förstärkte hemifrån eröfrada desse vikingar efter mångårigt krig den del af Britannien, som sedan kallades Wessex. Deras anförare var en Cerdic, bland hvars förfäder, enligt samma krönikor, voro en Freawine och hans son Wig, som härstammade från Oden, d. v. s. voro i sitt hemland storhöfdingar, konungar.

Krigarskaror, som till stor del skulle ha kommit från Angeln och Jutland, eröfrade sedermera de delar af Britannien, som fingo namnen Östangeln, Northumberland och Mercien. Höfdingen för dem, som togo Östangeln i besittning, kallas Offa. Den höfdingesläkt, som kom till välde i Mercien, ansågs, äfven den, härstamma från Oden och ha varit kunglig redan i moderlandet. Den räknade bland de anherrar, som skulle ha härskat där, Wærmund och hans son Offa. Äfven konungarne i Essex ansågo sig för »uffingas», ättlingar af Offa. Som son af Offa, »af Odens släkt», fick Cēsevin, den förste konungen i Essex, gälla. Äfven härskare i det till stor del af jutar eröfrade Kent kallade sig »uffingas». Ursprungligen var det en och samme Offa, sagokonungen Varmunds son, som heptarkiens regentsläkter täflade om att tillägna sig som stamfader. Först klosterannalisterna läto ur dessa sägner mer än en Offa framgå, när det för dem gällde att systematisera och kronologisera sägnerna.

Bland de sju »angelsaksiska» riken, som efter hand grundlades i Britannien, ha Wessex och Mercien intagit främsta rummen och i många och långa blodiga krig bekämpat hvarandra. Fiendskapen mellan dem inverkade, såsom jag här med några ord vill påpeka, äfven på omgestaltningen af de sagor deras germaniska kolonister hade medfört från

fastlandet.

Intet tvifvel kan råda därom, att Saxos Vermundus, Uffo, Frovinus och Vigo äro de angelsaksiska källornas Værmund-Garmund, Offa, Freawine och Wig.

Den engelska variant af sagan om Varmund och hans son, som Saxo begagnat, har, som vi sett, gjort Freawine och Wig icke till konungar, utan till tjänstemän under de merciske konungarnes stamfader Wærmund. Att Wessex' regenter skulle själfve medgifvit eller att deras släktsaga skulle tilldelat Freawine och Wig denna underordnade ställning till deras merciske fienders stamfader är mer än osannolikt. Saken varder än betänkligare och ur sagohistorisk synpunkt intressantare, då vi finna andra spår, som hänvisa på en hårdnackad följdriktighet i försöket att nedsätta Wessex' konungars anor. Så har Saxo i sin sagokälla funnit, att de, som begingo det skamliga, af merciernas stamfader Offa sörjda och försonade dådet att två mot en nedlägga en ridderlig sveakonung voro Freawine-Frovinus' söner Keto och Vigo. Det är visst, att detta merciska eller i hvarje fall Wessex-fientliga påfund icke fann allmän tilltro, åtminstone icke hos dem, som det åsyftade att förnärma. Dikten Beowulf känner ganska väl historien om bröderna, som fällde en storsinnad sveakonung (där kallad Ongentheow), samt skildrar dennes skaplynne och död på väsentligen samma sätt som Saxo; men i Beowulf heta de icke Keto och Wig, utan Eofor och Wulf, och de äro där icke söner af Freawine, utan af en Wonred. Wessex' konungar ha där ingen skam af tilldragelsen.

Men sin viktigaste omgestaltning och utvidgning erhöill i England den gamla Varmund-Offa-sagan genom själfva det historiska faktum, att germanhöfdingar, som ansågos härstamma från dessa sagokonungar,

hade gjort härtåg till Britannien och där eröfrat landområden. Sägner uppstodo, att Offa själf, efter att på fastlandet ha genom lyckliga envig och lyckliga fältslag gjort sig ryktbar och utvidgat sitt rike, hade kommit öfver till England, och att söner och ättlingar af honom därefter farit öfver västerhafvet och grundlagt några af de riken, som utgjorde den s. k. heptarkien.

*

§ 13.

Varmund-Offa-sagan vardt sålunda i detta afseende en föregångare till den århundraden efteråt uppståndna sagan om Ragnar och hans söner och deras äfventyr i England. Den historiske Ivars (Ingvars) och andra nordmanahöfdingars angrepp på England i det nionde århundradet vardt anknytningspunkten för denna senare sagas bildning, som delvis skedde med material och på bekostnad af de sagor, som knutit sig till 400- och 500-talens germaniska invandringar till England. Se §§ 14-16. För ett rätt bedömande af »Ragnar»-Lodbroks-sagan anser jag vara af största vikt, att man skiljer skarpt mellan

den historiska anknytningspunkt, som denna saga fått, och sagans material, som i hvarje fall till största delen är hämtad dels ur nordiska, dels ur angelsaksiska sagor om en äldre hjälte, som vunnit troféer parvis, nämligen Varmunds son Offa, och om hans söner.

Först några ord om den historiska anknytningspunkten och om anledningen till namnet Ragnars uppdykande och sammanknipande med det gamla sagoepitetet Lodbrok.

Ingen lärer betvifla, att de stora härfärder, som från de nordiska rike-

na företogos i det nionde århundradet, måste varit bland skandinaverna i friskt minne under ett eller två släktled efter dem, och att det således under ett godt stycke in på niohundratalet måste ha funnits personer, som kände de förnämsta nordmannahöfdingarnes börd och hemland.

Men lika säkert är, att 150 till 200 år efter den store vikingahöfdingen Ivar (Ingvar) var minnet af hans faders verkliga namn och lefnadsöden tillräckligt fördunkladt för att dikten kunde finna ett tomrum att utfylla. Hon gjorde det med en storkonung »Ragnar Lodbrok» och samlade som bröder kring honom som fader de historiske härförarne Björn Järnsida och Ivar och andra verkliga eller diktade nordiska chefer från 800-talet.

Gå vi till de utländska årsböcker, som äro samtidiga med dessa vikingafärder och härjningståg, ha de mycket att förtälja om nordmannaskaror och nordmannahöfdingar, men veta ingenting om en storkonung *Ragnar* Lodbrok, ehuru de tala om många nordiska konungar och höfdingar, som lefvat under den tiden. Däremot är det gamla sagonamnet Lodbrok dem väl bekant. Björn

Järnsida, som i midten af 800-talet härjade det frankiska riket, kallas Lodbroksson. Såsom Gustaf Storm redan längesedan påpekat, benämnas vikingahöfdingar såväl i utländska som danska annaler Lodbroks söner, men aldrig Ragnarssöner. På en sten å Orkn-öarna talas om en Lodbrok och *hennes* söner, hvaraf följer, att namnet Lodbrok kunnat bäras af kvinnor likasom af män.

Saken har sin förklaring i det förhållande, som vi redan bevittnat på angelsaksiskt område, att nämligen nordgermaniska konunga- och

höfdingesläkter gärna ville räkna sina anor upp till sagokonungen Varmund och hans ryktbare son, den ursprunglige Lodbrok, likasom furstar i andra germanländer gärna räknade sina anor upp till Hagals son Hamal, amalernas ättefader. Då jag kallar Offa den ursprunglige Lodbrok, menar jag därmed icke, att han i de angelsaksiska sagorna burit detta namn och utfört den bragd, som i den isländska romanen ger »Ragnar» Lodbrok detta epitet, utan att han, såsom förnämsta gestalten i den angelsaksiska sagokretsen om Britanniens eröfrare och deras anor, såsom fader och stamfader till germaniska härförare och kolonisateurer därstädes och såsom hjälten i beundrade och besjungna strider en mot två innehade den plats, som efter Britanniens förnyade hemsökelse af nordgermaniska krigarskaror gafs åt »Lodbrok» och hjältar, betecknade med Lodbroksnamnet, i en saga, som var äldre än »Ragnar»-Lodbrokssagan och blifvit genealogiskt förknippad med sagan om Varmund och Offa. Sagan om Varmund och hans son har varit lokaliserad i olika länder: i Danmark, i Angeln, i Saksland, i Sverige. Ett angelsaksiskt släktregister låter Varmunds son ha sönerna Dan och Angaltheow. Den ena

sonen är uppenbart representant för danerna, den andre för anglerna. Stamträdstillverkaren skulle svårligen fallit på denna idé, om han icke vetat, att daner såväl som angler gjorde anspråk på Varmundssonen. Danernas, i hvarje fall jutarnes, anspråk på honom från gamla tider bekräftas också af att höfdingar i Kent, som hufvudsakligen befolkades af jutar, ansågo sig som »uffingas», afkomlingar af Varmunds son Offa. Också torde en tradition, att Varmund regerat i Danmark, ha bestämt detta lands krönikeskrifvare att insätta Varmund och Uffo i den danska konungaraden. *Oddrúnargrátr*, hvars rötter i den gamla Lodbrokssagan jag ofvanför påpekat, låter en konung Varmund (Geir-

mund) härska på Jutland och ha en borg på dess östra kust. I Essex, hvars konungar likaledes ville vara »uffingas», måste Varmund och hans son ha gällt för saksiske konungar. Enligt *Gleemans' Tale* voro de angliske, och Offa kämpar där med en dansk konung Alewih, samt vinner redan som gosse stora landområden, dels genom lyckliga envig, dels genom fältslag, och utvidgar sitt rike till Fifeldore. Enligt Rökstenen voro Varin och hans genom holmgångar, en mot två, så ryktbare son konungar i Reidgotaland, hvartill runristaren säkerligen räknat Östergötland och förmodligen hela Götaland. Rökstenssagan låter desse reidgotakonungar bekriга tjugu konungar och nära fränder, som innehade Seland, och, såsom jag nedanför skall visa, berättar Rökstenen äfven, att de eröfrat Fyen. Danernas grannar både i söder och norr ha således låtit sina hos dem lokaliserade sagor om Varmund och hans son berätta, att de kämpade mot konungar i Danmark, medan den danska berättade, att de kämpade mot svear och saksare.

Slutresultatet af dessa lokaliseringar vardt, att de alla, hvar på sitt sätt, ansågos ha rätt -- så nämligen, att Varmund och hans son skulle ha härskat i alla de länder, som gjorde anspråk på dem som landsmän; att de med andra ord hade grundlagt en väldig monarki, som efter Varmundsättlingarnes uppträdande i Britannien sträckt sig äfven öfver England. Sålunda uppstod, antager jag, idéen om ett ofantligt Lodbroksrike, samma rike, som sagan århundraden därefter lät *Ragnar* Lodbrok och Ragnarssönerna grundlägga och dela.

Under sådana förhållanden är det naturligt, att mäktiga släkter i dessa länder ansågo för en ära att leda sina stamträd till Varmund och Offa, likasom skandinaviska konungasläkter, sedan *Ragnar* Lodbrok blifvit skapad af sagan, läto sina stamträdstillverkare leda sina anor upp till

honom och, väl att märka, bakom honom upp till Varmund och Olof *litilláti* (= Offa). Bland de epitetnamn, hvarmed skalderna i olika länder hade begåfvat den store vikingafadern, vardt Lodbrok efter hand det mest använda på den skandinaviska halfön och i Danmark, och det är all anledning antaga, att inom de släkter, som ansågo sig för lodbrokider, namnet Lodbrok vardt upptaget och kanske ofta användt som personnamn eller vedernamn, hvarvid den omständighet, att ordet *brók* är i grammatiskt afseende feminint, kan ha föranledt dess användande äfven som kvinnonamn inom sådana släkter. Lodbroks-söner, hegelingar*Benämningen hegelingar torde ha uppkommit däraf, att man ledde Varmunds anor upp till Hagal, fadern till Hamal, amalernas mytiske stamfader, och därmed åstadkom ett sammanhang mellan lodbrokiderna och de i fastlandets sagor frejdade amaler-na.* fingo i Norden i sagogenealogiskt afseende alldeles samma betydelse som »uffingas» i England: ättlingar af Varmunds hjältamodige son. Som rent personnamn begagnar Vilhelm af Jumièges (omkr. 1070) Lothrocus, »rex Danorum». Munken Bromton (1100-talet) berättar om en prins Lodbrok, som, stormdrifven i en liten båt till England, upptogs för sin fägrings skull vid konung Edmunds hof, mördades försåtligt af en afundsman och hämnades af sina söner, som kommo öfver till England och härjade där.

Hvarifrån har då namnet Ragnar inkommit i Lodbrokssagan under dess senaste utbildningstid? Jag tror, att Gustav Storm har rätt, då han antager, att den danske vikingahöfding Ragnar, som härjade i kejsar Karl den skalliges rike och år 845 eröfrade Paris, är mannen efter hvilken den nordiska sagan namngifvit den storkonung, på hvilken hon öfverflyttade Lodhroks sagobragder. Jag tror det bland annat därför, att Saxo låter sin Ragnar Lodbrok bekriга »kejsar Karl», och därför att det i Danmark på 800-talet verkligen fanns en höfding Ragnar, som

måtte ha ansett sig som lodbrokid emedan den skald, som kallas Brage den gamle, i vederlag för en präktig sköld tillägnade honom en drapa, hvaraf brottstycken ännu äro i behåll, och som besjüng -- icke denne Ragnar, såsom man antagit -- utan hjältar och bragder, som alla tillhört eller införlifvats i den gamla, före 800-talet existerande Lodbrokssagan: Sörle, Hamder, Hjarrande, Högne, Hedin o. s. v. Ansåg han sig som lodbrokid, så är det begripligt, att en Lodbroksdrapa kunde diktas till hans ära, och om han är samme Ragnar, som eröfrade Paris och därmed förvärfvade stort anseende som härförare i främmande land, så är det också begripligt, att sagodiktningen, då hon, en längre eller kortare tid efter hans död, sökte en historisk anknytningspunkt i 800-talets vikingafärder, gjorde denne lodbrokid Ragnar till sin Ragnar Lodbrok.

*

§ 14.

Härigenom har sagan om Varmund och hans son kommit till oss klufven i två delar: den gamla sagan om dem och den nya sagan om Ragnar Lodbrok, och den förra har till den senare afgifvit större delen af sitt innehåll. Till och med Offas svärfar synes ha blifvit öfverlåten till Ragnar. Det sammanhang, hvori Beowulfdikten omtalar Offas gemål, påkallar nämligen det antagande, att hon, i likhet med Hygelacs, var en dotter af den götiske konungen Hæreð. En af Ragnars gemåler är hos Saxo dotter af svenske konungen Herothus, hvars namn är en latiniserad jämkning mellan namnformerna Hæred och Herröd. Göten Herröd är hos isländingarne fader till Ragnars första maka. På Saxos tid var denna sagans klyfning längesedan fullbordad.

Så ännu icke i det tionde århundradet, då Rökstenen fick sin inskrift. För dess ristare, »Bjare runoman, helgedomsföreståndare», var *Ragnar Lodbrok* otvifvelaktigt en okänd storhet, men däremot Varmunds (Varins) son en väl bekant, och jag anser sannolikt, att stenen blifvit rest af någon storman i Östergötland, som, i likhet med så många andra, ansett sig som lodbrokid och ättling af Varmund och velat på detta sätt ära sig själf i sina anor, hvilka ju i det föregående århundradet hade fått en ökad glans genom de lodbrokider, Björn Järnsida och andra, som stått i spetsen för de då företagna stora

härfärderna. Den fragmentariska redogörelse stenen lämnar för den götiska varianten af Varmund-Offa-sagan ådagalägger, att denna då ännu hade en påtaglig likhet med den angelsaksiska sagan. Såsom jag nedanför vill påvisa, omtalar Rökstenen bland sin Varins afkomlingar eller fränder sådana med namn, som förekomma i det merciska stamträdet som Varmunds och Offas ättlingar. Dessförinnan några ord till belysning af det på ytan besynnerliga förhållande, att Rökstenen, som det vill synas, omtalar mer än ett släktled efter Varin-Varmund och likväl säger sig vara rest af stamfadern till dem. Skulle det verkligen varit stenens upphofsmans mening, att läsaren skulle tro, att Varin icke blott öfverlevvat sin son, utan också bevittnat senare ättlingars bragder? Detta har nog icke varit runristarens mening. Vi böra erinra oss, att det den tiden ansågs poetiskt berättigadt att låta en serie af kommande tilldragelser berättas af någon, som man utrustade med profetisk blick. Så lämnar oss en af eddadikterna en öfversikt af Sigurd Fafnersbanes öden genom att låta dem förutses och på förhand berättas af en profetiskt begåfvad man Griper. På samma sätt kan Bjare runoman ha låtit Varin siande antyda på sina ättlingars hjältegärningar. Detta är att betrakta som en poetisk formsak och ingenting

mer. För öfrigt må påminnas om att Varmund kallas i de norska genealogierna *vittr*, ett ord, som kan innesluta äfven begreppet *forspár*.

*

§ 15.

Än några ord om epitetsnamnet Vamuþr, som Varins son bär på Rökstenen. Epitetet låter sig, som jag visat, förklara som en anspelning på Varmundssonen Offas

sinnesstämning under gossetiden. Jag bör nu tillägga, att Varmundssonens namn Offa, af Saxo öfverflyttadt från angelsaksiskan och latiniseradt Uffo, enligt min åsikt ursprungligen likaledes är ett epitetsnamn, uppkommet af alldeles samma anledning -- att med andra ord den ursprungliga betydelsen af namnet Offa är densamma som betydelsen af Vamuþr. *Att Offa är ett epitetsnamn synes man ha vetat långt in i medeltiden. En Vita Offæ II (offentliggjord i Watts Matth. Paris) berättar, att Offa egentligen hette Pinered och fick namnet Offa först sedan han kommit till sina sinnens fulla bruk.* Vanligen antages, att Offa har sin nordiska motsvarighet i namnet Ubbe (af Saxo latiniseradt Ubbo). Jag delar icke denna mening, och den angelsaksiska krönikan, som skiljer mellan namnen Offa och Ubbe, gör det ej heller. Min åsikt är, att ljudteckenfördubblingen i Offa ej är ursprungligare än ljudteckenfördubblingen i de angelsaksiska namnformerna Ælla och Cnebba (got. Kniva), och att namnet har sin verkliga motsvarighet i det nordiska namnet Úfe, Ufi. Ufe betyder hvad Vamuþr betyder: »den harmsne» (jämför adj. úfr).

Kanske bör jag äfven påminna om att binamn äro i den fornnordiska litteraturen mycket vanliga och kunna uttränga det egentliga vid barnets upptagande af fadern gifna namnet. I de tjuguen helstrofer och

fyra halfstrofer, som återstå af Einar Skalaglams drapa om Hakon Jarl, omtalas denne endast två gånger som Hakon, men betecknas med epitet i mängd, och skalden låter oss genom åtta strofer följa höfdingen på hans härnadståg och i hans verksamhet för den gamla lärans trygande, innan vi få veta, hvad han egentligen heter. I Eyving Skaldaspillers dikt om Hakon Adalstansfostres död förekommer

hjältens egentliga namn icke förr än i tionde strofen. I Thjodolfs dikt om Thjasses äfventyr med Oden, Höner och Loke förekommer namnet Thjasse icke en enda gång, och ägde vi icke tillika en inledningsstrof, som låter oss veta, att Thjodolf hade fått en sköld, på hvilken dessa Thjasses äfventyr voro afbildade, skulle en med myten obekant läsare lämnats i okunnighet om hvem diktens hufvudperson är.

*

§ 16.

Beowulfdikten berättar, att Varmunds (Garmunds) sonson, Offas son, hette Eomær. Det merciska konungahusets stamträd i angelsaksiska krönikan har upptagit Eomær bland Varmunds ättlingar. I sådan egenskap är också en Cnebba upptagen i detsamma. De motsvarande namnformerna äro Imer och Knue.

Är det en slump eller mer att båda dessa namn återfinnas på Rökstenen? Efter att hafva omtalat de två tiotal konungar, som sutto på Se-land i fyra vintrar, tillägger inskriften: *nuk man Imir alu* *Utförlig redogörelse för detta ställe torde jag komma att lämna i en särskild afhandling om Rökstenens text.* = Imer minns, att han fick riklig näring. Uttrycket kan vara dubbeltydigt. Imer kan vara hvad Imr och Imarr äro i prosaiska eddan, en omskrifning för ulfven och stället åsyfta det starka manfallet i de strider, i

hvilka desse konungar dukade under. Men omskrifningen kan också vara med flit vald så, att den tillika syftar på hjältenamnet Imer = Eomær, Vamud-Offas son, *Så enligt Beowulfdikten. Hans sonson enligt det merciska stamträdet i krönikorna.* som sagan kan ha låtit uppträda jämte sin fader i dessa strider. I Lodbrokssagan,

sådan vi ha henne hos Saxo, kämpa ju Lodbrokssöner vid faderns sida. -- Sedan inskriften ytterligare omtalat åt hvilken ypperlig man en son födas, nämligen åt Vilin, tillägger den: *Knua knatti ai unn: Vilini is þat* Se noten 1 å föregående sida. = böljan sorle alltid för Knue, det är för Vilin. Knue är den nordiska namnforman för Varmunds-ättlingen Cnebba. Med afseende på *knatti* må påminnas om isl. *gnadda* = sorla.

*

§ 17.

Rökstenssagan intager både till tiden och innehållet en ställning mellan den angelsaksiska Varmund-Offa-sagan och de nordiska Lodbrokssagorna i deras nuvarande skick. Vi ha sett, att namnet Varin är ett synonym till Varmund; att Vamud kan vara ett epitetnamn liktydigt med Offa; att Imer och Knue ha sina motsvarigheter i Eomær och Cnebba; att parvis tagna troféer spela en hufvudroll både bland Offas och Vamuds bragder, och att hos båda har ett sjötåg till ett aflägsset land -- i Offas saga Britannien, i Vamuds ett å Rökstenen onämndt »fjärran från reidgoterna» -- tillhört sagornas slutkapitel. Rökstenen antages ha blifvit rest ungefär ett århundrade efter de nordiska härnadsståg till England, som ägde rum i nionde seklet och som i det elfte gåfvo upphof till »Ragnar»-Lodbrokssagorna, i hvilka vi återfunnit samtliga de händelser och nästan alla de namn, som förekomma å

Rökstenen. Rökstenssagans sammanhang med Varin-Ogvaldssägnen, och Lodbrokssagans förhållande till Hegelingssagan och Oddrúnargrátr hafva i samband härmed blifvit belysta. Den möda dessa undersökningar kostat

mig skulle vara rikligt belönad, om forskare med större krafter och bättre insikter än jag manades af detta mitt försök att pröfva, sofra och fortsätta det.

*

§ 18.

Till slut ännu ett par tillägg till textens tydning.

På tredje tvärlinien å stenens baksida -- strax efter det för andra gången förekommande »*det är för Vilin*» -- står en chifferteckengrupp af detta utseende:

u u s s u u s s s #

Denna grupp låter tyda sig med tillhjälp af den vanliga chiffernyckeln, enligt hvilken runorna delas i tre ätter:

- 1) *Fröjs ätt*: f. u. th. o. r. k.
- 2) *Hagals ätt*: h. n. i. a. s.
- 3) *Tyrs ätt*: t. b. l. m. r (fin.).

Börja vi från höger möter oss först kvistrunan #, som med sina sidostreck tillkännagifver sig vara första bokstafven i första ätten, således *f*.

Därefter kommer *s s s*. Bokstafven *s* angifver, att den åsyftade ätten är den, hvori bokstafven *s* förekommer, nämligen den andra ätten, Ha-

gals. Antalet af *s* angifver stället i ätten. Eftersom antalet är tre, åsyftas tredje stället därstädes, som intages af *i*. Vi hafva således tillsvidare *fi*.

Därefter kommer *u u*. Bokstafven *u* angifver, att den åsyftade ätten är den, hvori bokstafven *u* förekommer, nämligen den första ätten, Fröjs. Antalet af *u* angifver stället i ätten. Eftersom antalet är två, åsyftas andra stället därstädes, som intages af *u*. Vi hafva således tillsvidare *fiu*.

Därefter följer *s s*, som hänvisar till andra runan i den ätt, som *s* tillhör, således till *n*. Vi ha därmed *fiun*.

Sist återkommer *u u* med samma betydelse som ofvanför, det vill säga *u*. Vi ha således *fiunu*.

I enlighet med inskriftens städse följda kortskriftningsregel är *fiunu* att läsa *Fiun unnu*, isl. *Fjón unnu* = *Fyen vunno de*. Då inskriften förut talat om Seland, bör det icke förvåna att här finna Fyen.

På stenens ena kantsida står dels med vanliga kvistrunor, dels med andra denna bokstafsgrupp:

r (fin) u th i n i b r f l u o i

Läser man denna rad från vänster till höger, får man vid slutet en omöjlig infinitivform.

Runristaren har själf tillkännagifvit, och det på tre sätt, att raden bör läsas från höger till vänster.

1) Han har nederst på stenens baksida, således omedelbart framför vår bokstafsgrupp, skrifvit *ftir fra*, som betyder *bakifrån*. Medels afdelningstecken har han skilt dessa ord från den föregående berättande

texten. De stå för sig själfva och kunna icke läsas tillsammans med vare sig det föregående eller det efterföljande. De innebära ingenting annat än ett gif akt till läsaren med afseende på närmast följande rungrupp.

2) I denna rungrupp har han vändt de vanliga kvistrunorna så, att de hänvisa till läsning från höger till vänster.

3) Det *r*, hvarmed rungruppen börjar, räknadt från vänster, är *r* finale, som till regeln brukas i *slutet* af ett ord.

Följa vi nu dessa anvisningar och läsa från höger till vänster, få vi

Joulfr bini ithur

isl. *Jóúlfr beini yðr*. Det är icke första gången runristaren betecknat tve-ljudet *ei* (*ai*) med *i*. Han skrifver äfven *mir* för *meirr*. Joulf är ett Odens-namn, som isländska litteraturen bevarat under formerna Jolfr, Jolfuðr.

Ett minne af att Oden särskildt i Götaland haft binamnet Joulf, Jolf, fö-religger i Örvar-Odds saga, hvars hjälte, då han befinner sig i Göta-land och kringströfvar i skogarne, påträffar en hemlighetsfull man med detta namn, hvilken vet hvem han är, skänker honom underbara stenpilar och införer honom till konung Herröd.

Joulfr bini ithur betyder således: *Oden välsigne* (främje, förkofre) *eder*. Runristaren säger sig själf vara helgedomsföreståndare, tempelhöf-ding. Kanske ha vi här en formel, hvarmed hednaprästen välsignade manigheten.

Må en svensk, som kommit tusen år efter skalden Bjare tempelhöf-
dingen till världen, få besvara hans välönskan till runstenens läsare
med en tacksägelse till honom, som å Rökstenen gifvit oss ett oveder-
läggligt vittnesbörd om att det i Sverige under hednatiden fanns kär-
lek till runokonst, sång och saga, en kärlek, som ultranorskhets, kelto-
mani och kyrklig fanatism ha velat fränkänna våra hedniska förfäder.

Rökstenens tolkning börjades lyckligt af Hans Hildebrand och har
fortsatts af Sophus Bugge, som hufvudförtjänsten af tolkningen till-
kommer, samt af Fr. Löffler

och andra, bland dem Fr. Sander. Om dennes tolkning och uppfatt-
ning af Rökstenens text vill jag i öfrigt icke yttra mig, men anser mig
böra framhålla, att han dock lämnat ett viktigt bidrag till lösningen af
textens problem, i det han genom att ha läst *sagum mogmini* i en tvär-
ställd rad nedtill å stenens baksida ovedersägligen bevisat riktigheten
af G. Stephens' och Fr. Löfflers antagande, att rungruppen med myn-
der ur den äldre runraden icke blifvit anbragt endast ornamentivt,
utan verkligen innehåller en mening.

UTGIFVARENS TILLÄGG OCH ANMÄRKNINGAR. TILL ANDRA UPP-
LAGAN 1898.

I denna del har sammanförts ett urval af Rydbergs mytologiska skrifter. Som bekant ägnade han åt mytologisk forskning och mytologiskt skriftställer i en väsentlig del af sin verksamhet under 1880-talet.

Först märkas de tidskriftsuppsatser, med hvilka han inledde denna sin skriftställareverksamhet, nämligen *Sibyllinerna och Völuspa*, närmast riktad mot en skrift af den norske universitetsläraren i teologi, sedermera biskop A. C. Bang; samt *Astrologien och Merlin*, i hvilken han bl. a. vände sig mot en framställning af Sophus Bugge, som deltagit i striden; båda dessa artiklar intogos i Nordisk Tidskrift 1881.

I Ny Svensk Tidskrift 1884 meddelade Rydberg två större uppsatser under titeln »*Segersvärdet*, äfventyr ur germanfolkens mytologiska epos». Dessa utkommo i bokform i dansk öfversättning 1885 under titeln »*Sejrsværdet*, Oversigt over de gothiske Folks mytologiske Epos», hvilken öfversättning tillökats med en tredje afhandling,

som innehöll Rydbergs bevis för två af de viktigaste punkterna i hans uppfattning af myternas episka sammanhang. Han förklarade sig i förordet till den danska öfversättningen ärna framlägga bevisföringen i dess helhet i ett större verk.

Detta blef hans stora arbete *Undersökningar i germanisk mythologi*, två starka delar 1886 och 1889, hvilket äfven utkommit på engelska i öfvers. af R. B. Anderson. (En tillärnad tysk öfvers. af Ph. B. Schweizer gick om intet genom öfversättarens plötsliga fränfälle.) I detta ar-

bete upptogos äfven de båda tidskriftsuppsatserna »Sibyllinerna och Völuspa» samt »Astrologien och Merlin», likväl endast den sistnämnda förra del.

Dessutom utgaf Rydberg 1887 en populär framställning af sin mytologiska uppfattning »*Fädernas gudasaga berättad för ungdomen*» (Stockholm, Albert Bonniers förlag).

Då det icke kunnat ifrågasättas att i denna samling af Rydbergs skrifter upptaga hela det omfattande vetenskapliga verket, och då »Segersvärdets» ämnen ju ock behandlas i »*Fädernas gudasaga*», har det ansetts lämpligast att i samlingen intaga endast den sistnämnda, likväl tillökad med de båda tidskriftsuppsatserna *Sibyllinerna och Völuspa* samt *Astrologien och Merlin*, i första upplagan af de Saml. Skrifternas Del XII intogs af Astrologien och Merlin endast det som Rydberg själf medtagit i sin *Germanska Mytologi*. Emellertid berodde detta på ett förbiseende. Afhandlingen bör utan tvifvel meddelas i sin helhet. hvilka Rydberg, att döma af anteckningar, synes hafva tillärnat en plats i en vald samling af sina skrifter. Det hade visserligen varit önskvärdt, om det mera tillfälligt

polemiska kunnat afskiljas, men detta har utg. icke dristat sig göra, och särskildt innehåller den senare uppsatsen så mycket positivt och allmänt intressant, att den icke borde saknas i denna upplaga. Utgifvaren vet ock, att dess upptagande gillas af den frejdade vetenskapsman, med hvilken Rydberg här fört ett vapenskitte och som -- trots meningsskiljaktigheter -- var bunden vid honom med den ömsesidiga sympatiens, beundrans och högaktningens starka band.

Om Hjaltesagan å Rökstenen, som var Rydbergs inträdestal i Kongl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademien, finnes intagen i denna

akademis Handlingar 31:a delen; ny följd 11:te delen; Stockholm 1893.
KARL WARBURG.

INNEHÅLL.

*

Fädernas gudasaga	sid.	3.
Mytologisk ar	namnförteckning » 248.	med bifogade upplysning-
Till läsaren	»	310.
Sibyllinerna och Völuspa	»	317.
Astrologien och Merlin	»	435.
Om hjältesagan å Rökstenen	»	535.
Utgifvarens tillägg och anmärkningar	»	587.